ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ **ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ**

Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ

Μετάφρασις εκ του ρωσικού
υπό του ιδίου του συγγραφέως
και του Ιερομ. Ζαχαρίου

Έκδοσις όγδοη

Ιερά Σταυροπηγιακή Μονή
Τιμίου Προδρόμου
Έσσεξ Αγγλίας
1999

[//δ']
Τίτλος πρωτοτύπου:
СТАРЕЦ СИЛУАН, ИЕРОМОН СОФРОНИЙ, Paris 1952.

Α′ έκδοσις εις την καθαρεύουσαν, 1973: «Ο Γέρων Σιλουανός».
Β′ έκδοσις μετεγλωττισμένη εις την δημοτικήν, 1978: «Ο Γέροντας Σιλουανός».
Γ′ έκδοσις, 1985 (ανατύπωσις της Β′ εκδόσεως).
Δ′ έκδοσις, 1988 (ανατύπωσις της Γ′ εκδόσεως μετ′ αναπροσαρμογής του τίτλου «Ο Άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης». Αύτη επραγματοποιήθη μετά την γνωστοποίησιν της κανονικής κατατάξεως του Γέροντος Σιλουανού μετά των αγίων της Εκκλησίας. Εις την έκδοσιν αυτήν προτάσσονται τα σεπτά Πατριαρχικά και Συνοδικά έγγραφα, η εικών και απολυτίκια του Αγίου).
Ε′ έκδοσις, 1990 (ανατύπωσις της Δ′ εκδόσεως).
ΣΤ′ έκδοσις εις την καθαρεύουσαν διωρθωμένη, επηυξημένη και πολυτελής, 1995.
(Η έκτη έκδοσις της ελληνικής μεταφράσεως είναι η μόνη, η οποία επραγματοποιήθη επί τη βάσει ολοκλήρου του υλικού της Α′ εντύπου ρωσικής εκδόσεως (1952), ως και όλων των προσθηκών, τας οποίας ο ίδιος ο συγγραφεύς έκανε κατά την πρώτην έκδοσιν του βιβλίου αυτού εις την καθαρεύουσαν).
Ζ′ έκδοσις, 1995 επανέκδοσις της ΣΤ′ εκδόσεως μετά ελαφρών διορθώσεων.
Η′ έκδοσις, 1999 επανέκδοσις της Ζ′ εκδόσεως.

ISBN 1 874679 08 8

Έκδοσις Ιεράς Μονής Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας:
The Old Rectory, Tolleshunt Knights, by Maldon, Essex CM9 8EZ, GB.

[//ε΄]

Αριθμ. Πρωτ. 823/1987.

Οσιολογιώτατε Αρχιμανδρίτα Κύριλλε, Ηγούμενε, και οι λοιποί Πατέρες της καθ΄ ημάς εν ESSEX Αγγλίας, Ιεράς Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Μονής του Τιμίου Προδρόμου, τέκνα εν Κυρίω αγαπητά της ημών Μετριότητος, χάρις είη υμίν και ειρήνη παρά Θεού.

Δια των παρόντων Πατριαρχικών ημών Γραμμάτων ευχαρίστως γνωρίζομεν και υμίν, δια τα καθ΄ υμάς, ότι εισηγήσει της Κανονικής Επιτροπής ο Γέρων Σιλουανός ο Αθωνίτης, ο και πνευματικός πατήρ του κτίτορος και πρώτου Ηγουμένου της Ιεράς υμών Μονής Οσιολογιωτάτου Αρχιμανδρίτου κυρίου Σωφρονίου, συγκατηριθμήθη τοις αγίοις της Εκκλησίας, αντίγραφον δε της εν τω Ιερώ Κώδικι της καθ΄ ημάς Αγίας του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας καταστρωθείσης και υπογραφείσης σχετικής Πατριαρχικής και Συνοδικής Πράξεως συναποστέλλεται τη καθ΄ υμάς Ιερά Μονή, μετά της διαπύρου ευχής όπως ο νέος ούτος Άγιος της Εκκλησίας πρεσβεύη αδιαλείπτως υπέρ του Αγίου Όρους, ούτινος μέγα τέκνον αναδέδεικται, υπέρ της Ιεράς υμών Μονής και ενός εκάστου εξ υμών των εν αυτή ασκουμένων και υπέρ της Εκκλησίας απάσης και της ειρήνης του σύμπαντος κόσμου.

Η δε του Θεού χάρις και το άπειρον έλεος είη μετά της αγαπητής ημίν Οσιότητος υμών.

1988 Απριλίου 1.

Ο Κωνσταντινουπόλεως διάπυρος προς Θεόν ευχέτης

[//στ']

Αριθμ. Πρωτ. 823.

Τους εν τω μετά σώματος βίω κατορθώμασιν αρετής διαπρέψαντας, και μετά την αποβίωσιν ευλαβείσθαι και τιμάν, ετησίοις τε τελεταίς και εγκωμίων ύμνοις γεραίρειν, όσιον και τω της Εκκλησίας πληρώματι λυσιτελέστατον πέφυκεν· εκείνο μεν, ότι ο τοις κατ' αρετήν βεβιωκόσιν απονεμόμενος έπαινος εις αυτόν τον Θεόν αναφέρεται, παρ' Ού πάσα αρετή εις ανθρώπους, ως που θεολογών ο της θεολογίας επώνυμος αποφαίνεται Γρηγόριος, τούτο δ' επειδή ο περί τα καλά έπαινος τους μεν ραθύμους και οκνηρούς προς την της αρετής κατόρθωσιν παραζηλοί και προτρέπεται, τους δε φιλοπόνως προς αυτήν φερομένους ακμαιοτέρους εργάζεται.

Επειδή τοίνυν τοιούτοις εξόχοις αρετής κατορθώμασι διακέκριται και ο εκ Ρωσίας καταγόμενος και εν Αγίω Όρει, εν τη Ιερά Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Μονή του Αγίου Ενδόξου Μεγαλομάρτυρος και Ιαματικού Παντελεήμονος, επί ήμισυν που αιώνα βιώσας μοναχός Σιλουανός, οσιότητι μεν και αγιότητι βίου τύπον του κατά Χριστόν πολιτεύματος και ζώσαν αρετής εικόνα, ποικίλοις δ' Ορθοδόξοις και ψυχωφελέσι συγγράμασι αποστολικόν και προφητικόν διδάσκαλον της Εκκλησίας και του χριστωνύμου πληρώματος εαυτόν παραστήσας και αναδείξας, φθάσας εις υψηλά πνευματικά μέτρα και γενόμενος σκεύος του Αγίου Πνεύματος, ασκήσας όσον ολίγοι την αγάπην, και δια πάντα ταύτα τιμηθείς υπό του Θεού δια των χαρισμάτων ιάσεως τε ασθενών και πασχόντων και εκπληκτικής διορατικότητος, η Μετριότης ημών μετά των περί ημάς Ιερωτάτων Μητροπολιτών και υπερτίμων, των εν Αγίω Πνεύματι αγαπητών ημίν αδελφών και συλλειτουργών, προς την θεάρεστον πολιτείαν και τας πράξεις και τα κατορθώματα αυτού απιδόντες, και της κοινής των πιστών ωφελείας προνοούμενοι, έγνωμεν, συνωδά τοις προ ημίν θείοις πατράσι τω κοινώ της Εκκλησίας έθει κατακολουθούντες, την προσήκουσαν τοις θείοις ανδράσι απονείμαι αυτώ τιμήν.

Διό και θεσπίζομεν συνοδικώς και διοριζόμεθα και εν Αγίω διακελευόμεθα Πνεύματι, όπως από του νυν και εις το εξής εις αιώνα [//ζ'] τον άπαντα ο Γέρων Σιλουανός ο Αγιορείτης συναριθμήται τοις οσίοις και αγίοις της Εκκλησίας ανδράσιν, ετησίοις ιεροτελεστίαις και αγιστείαις τιμώμενος και ύμνοις εγκωμίων γεραιρόμενος τη κδ' Σεπτεμβρίου, εν ή μακαρίως προς τον Κύριον εξεδήμησεν.

Εις ένδειξιν δε τούτου και βεβαίωσιν εγένετο και η παρούσα Πατριαρχική ημών και Συνοδική Πράξις, καταστρωθείσα μεν και υπογραφείσα εν τώδε τω ιερώ Κώδικι της καθ' ημάς Αγίας του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, εν ίσω δε και απαραλλάκτω αποσταλείσα τη Ιερά του Αγίου Όρους Κοινότητι, προς κατάθεσιν εν τοις οικείοις Αρχείοις.

Εν έτει σωτηρίω 1987, κατά μήνα Νοέμβριον (κστ'),
Επινεμήσεως ΙΑ'.

Ακολουθούν υπογραφές

[//η΄]

ΣΥΝΑΞΑΡΙΟΝ Αγίου Σιλουανού του Αθωνίτου

Σιλουανός ούτος, ο της επουρανίου Ιερουσαλήμ πολίτης, γονέων υπήρξεν ευσεβών, εκ της των Ρώσων χώρας ορμωμένων, από κώμης τελούσης υπό την Μητρόπολιν Ταμπώβης, Σόβσκ καλουμένης. Εγεννήθη δε τω χιλιοστώ οκτακοσιοστώ εξηκοστώ και έκτω έτει από της του Θεού Λόγου κατά σάρκα γεννήσεως, εκ νεότητος κληθείς εις μετάνοιαν υπ΄ Αυτής της πανυμνήτου Θεοτόκου και αειπαρθένου Μαρίας.

Του εικοστού εβδόμου τοίνυν της ηλικίας αυτού χρόνου εισεληλυθότος, απετάχθη τοις βιωτικοίς, και, προς εφόδιον λαβών τας του εν αγίοις Ιωάννου της Κρονστάνδης ευχάς, ανεχώρησεν εις το κατ΄ Ελλάδα περιφανέστατον Όρος του Άθω, υποδύς τον μοναδικόν ζυγόν εν τω Μοναστηρίω του αγίου μεγαλομάρτυρος και ιαματικού Παντελεήμονος.

Εκδεδωκώς ουν εαυτόν ολοψύχως τω Θεώ, εν ολίγω χρόνω ου μόνον την άπαυστον έλαβεν ευχήν παρά της Υπεραγίας Θεοτόκου δωρεάν, αλλά και θεοφανείας αρρήτου ηξιώθη εν τω σεβασμίω οίκω του αγίου Προφήτου Ηλιού, τω όντι παρά τω μηλώνι της ειρημένης Μονής.

Υποσταλείσης μέντοι της πρώτης Χάριτος, πένθει μεγάλω ο πανόσιος συσχεθείς, και πλείστοις, παραχωρήσει Θεού, παραδοθείς των νοητών εχθρών πειρασμοίς, ενιαυτούς πέντε και δέκα, τοις ίχνεσιν επακολουθών του Χριστού, «δεήσεις τε και ικετηρίας προς τον δυνάμενον σώζειν αυτόν εκ θανάτου μετά κραυγής ισχυράς και δακρύων προσενέγκας» (Εβρ. ε΄ 7), διδακτός Θεού γενηθείς (πρβλ. Ιωάν. στ΄ 45), άνωθεν ενηχείται νομοδότου φωνής: «Κράτει τον νουν σου εις τον άδην, και μη απελπίζου». Ήνπερ ως κανόνα τηρήσας απλανή, έδραμε την οδόν Αντωνίου, Μακαρίου, Σισώη, Ποιμένος και [//θ΄] των άλλων κλεινών καθηγητών της Ερήμου, ών και τα μέτρα κατέλαβε και χαρίσματα, αποστολικός και προφητικός διδάσκαλος φανείς ζων και μετά θάνατον.

Κατέλιπε γαρ γραφάς πλήρεις Χάριτος και Πνεύματος Αγίου, ας εξέδοτο ο τούτου μαθητής και φοιτητής Γέρων Σωφρόνιος, ο Κτίτωρ και Αρχιμανδρίτης της εν Βρεττανών νήσω Μονής των ευσεβών Ορθοδόξων. Και τί χρεία ενταύθα πλειόνων περί του πανοσίου Σιλουανού λόγω; Όπου γε προλαβών ο αββάς ούτος τον εκείνου βίον και διδαχήν ακριβώς και κατά πλάτος εξέθετό τε και συνεγράψατο εν αρχή της δέλτου των θείων τουτωνί και μελιρρύτων γραφών. Ήτις δέλτος διδάσκει, ως έξεστι τοις εντυγχάνουσι παρατηρήσαι τε και γνώναι, ηλίκος ο του Κυρίου ούτος αθλητής, και όπως τη των εντολών ακριβεί τηρήσει, νεκρωθείς παντελώς τω βίω, Χριστόν εν αυτώ ζην, κατά Παύλον εκτήσατο (Γαλ. β΄ 20), βίβλος άλλοις θεόπνευστος γενόμενος γεγραμμένη καλάμω του Πνεύματος. Πιστούσι τον λόγον οι δι΄ αυτού «από παντός έθνους των υπό τον ουρανόν» (Πράξ. β΄ 5) «εις επίγνωσιν αληθείας» (Α΄ Τιμ. β΄ 4) ελθόντες πολλοί, και νυν έτι ερχόμενοι.

Ήν γαρ ο θαυμάσιος «πράος και ταπεινός τη καρδία» (Ματθ. ια΄ 29), διάπυρος προς Θεόν παρακλήτωρ υπέρ πάντων ανθρώπων, και κήρυξ

ασύγκριτος της εις εχθρούς αγάπης, ής ουδέν ασφαλέστερον της του θείου Πνεύματος αληθούς παρουσίας τεκμήριον.

Μεταβέβηκε δε εκ του θανάτου εις την ζωήν ο μακάριος ούτος Όσιος Σιλουανός, πλήρης ημερών των του πνεύματος, μηνί Σεπτεμβρίω εικοστή τετάρτη, έτους χιλιοστού εννεακοσιοστού τριακοστού και ογδόου, βασιλεύοντος του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, Ώ η δόξα και το κράτος εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν.

[//ι΄]

ΑΠΟΛΥΤΙΚΙΑ Αγίου Σιλουανού του Αθωνίτου

Ποίημα Παύλου Μοναχού
Ήχος δ΄ Κανόνα πίστεως

Χριστόν διδάσκαλον εν οδώ ταπεινώσεως προσευξάμενος έλαβες, μαρτυρούντος του Πνεύματος εν ση καρδία την λύτρωσιν· δια τούτο ασκήσεως ανεδείχθης συ οδηγός, ως φωτός θείου έμπλεως, Όσιε πάτερ Σιλουανέ, πρέσβευε Χριστώ τω Θεώ σωθήναι τας ψυχάς ημών.

Έτερον
Ήχος γ΄ Θείας πίστεως

Κήρυξ δέδοσαι τη οικουμένη, συ γλυκύτατος εν θεολόγοις, της του Χριστού αγάπης τρισόλβιε· τον ταπεινόν γαρ και πράον εώρακας, και την εκείνου καρδίαν κατέμαθες. Όθεν άπαντες, Σιλουανέ, ελλαμπόμενοι τοις σοις θεογλώσσοις ρήμασι, δοξάζομεν το Πνεύμα το δοξάσαν σε.

ΚΟΝΤΑΚΙΟΝ
Ήχος πλ. δ΄ Ότε καταβάς

Ότε επί γης Χριστόν διηκόνησας, πορευόμενος τούτου τοις ίχνεσι· νυν εν ουρανοίς οράς όν επόθησας, και συμμένεις αυτώ, ως υπέσχετο· διο, πάτερ, με δίδαξον ήν συ ώδευσας τρίβον.

[//ια΄-ιγ΄]

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

(Σημείωσις του συγγραφέως εκ της πρώτης εντύπου εκδόσεως του βιβλίου αυτού εις την ρωσικήν το έτος 1952):

Της παρούσης πρώτης εντύπου εκτυπώσεως προηγήθη πολυγραφημένη έκδοσις υπό του ιδίου του συγγραφέως (εις 500 αντίτυπα), εν σχέσει προς την οποίαν είναι αύτη κατά τι διορθωμένη και πληρεστέρα. Δυστυχώς και εν τη εκδόσει ταύτη απουσιάζει το προσχεδιασθέν τρίτο μέρος, εν τω οποίω θα εξετίθεντο εν συντόμω αι βάσεις της ορθοδόξου ασκήσεως, και η ιστορία του ρωσικού μοναχισμού εν τω Αγίω Όρει του Άθω. Ευελπιστούμεν όμως ότι εις το μέλλον θα δοθή εις ημάς η δυνατότης να εκδώσωμεν και αυτό το μέρος του βιβλίου, έστω και εις αυτοτελή έκδοσιν.

[//ιδ′]

ΤΩ ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΑΤΡΙΔΩΝ ΟΡΜΗΘΕΝΤΙ
ΚΑΙ ΤΟ ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ ΟΙΚΗΣΑΝΤΙ
ΤΩΝ ΟΣΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΧΟΡΩ
ΤΟ ΠΑΡΑ ΦΥΣΙΝ ΔΙΑΦΥΓΟΝΤΙ
ΤΟ ΔΕ ΚΑΤΑ ΦΥΣΙΝ ΔΙΑΣΩΣΑΝΤΙ
ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΥΠΕΡ ΦΥΣΙΝ ΑΝΕΛΗΛΥΘΟΤΙ

[//1]

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η περί του Θεού αποκάλυψις λέγει: «Ο Θεός αγάπη εστίν», «ο Θεός φως εστι και σκοτία εν Αυτώ ουκ έστιν ουδεμία» (Α' Ιωάν. δ' 8, α' 5).

Οπόσον δύσκολον είναι εις ημάς τους ανθρώπους να αποδεχθώμεν τούτο! Δύσκολον, διότι και η ατομική ημών ζωή και η ζωή του περιβάλλοντος ημάς κόσμου περί του αντιθέτου μάλλον μαρτυρούν.

Τω όντι! Πού είναι το ΦΩΣ τούτο της ΠΑΤΡΙΚΗΣ ΑΓΑΠΗΣ, εάν πάντες σχεδόν εγγίζοντες τα τέλη του βίου εν πικρία καρδίας αναφωνούν μετά του Ιώβ: «Αι ημέραι μου παρήλθον εν βρόμω, ερράγη δε τα άρθρα της καρδίας μου … άδης μου ο οίκος … Πού ούν μου έτσι εστίν η ελπίς;» και εκείνο, όπερ μυστικώς αλλ' ισχυρώς εζήτει εκ νεότητος η καρδία μου, «τις όψεται;» (Ιώβ ιζ' 11-15).

Ο Ίδιος ο Χριστός μαρτυρεί ότι ο Θεός προνοεί φιλοστόργως δια πάσαν την κτίσιν, ότι ουδέ έν μικρόν πετεινόν του ουρανού είναι επιλελησμένον υπ' Αυτού, ότι Αυτός μεριμνά εισέτι και δια τον καλλωπισμόν των κρίνων του αγρού, δια δε τους ανθρώπους η πρόνοια Αυτού είναι ασυγκρίτως μεγαλυτέρα, τοσούτον ώστε «και αι τρίχες της κεφαλής ημών πάσαι ηριθμημέναι εισί» (πρβλ. Ματθ. ι' 30).

Πού λοιπόν είναι αύτη η έως και των πλέον ταπεινών πραγμάτων διϊκνουμένη και περί των ελαχίστων [//2] σπουδάζουσα πρόνοια; Οι πάντες συμπνιγόμεθα προ του θεάματος του ακράτου εν τω κόσμω οργίου του κακού. Συχνάκις μυριάδες υπάρξεων άμα τη εμφανίσει αυτών εις την ζωήν, πολλάκις πριν εισέτι φθάσουν εις την αυτοσυνειδησίαν, αρπάζονται μετ' απιστεύτου σκληρότητος.

Δια τί λοιπόν εδόθη εις ημάς η παράλογος αύτη ζωή;

Και ιδού, διψαλέως ζητεί η ψυχή να συναντήση τον Θεόν, ίνα είπη εις Αυτόν: Δια τί έδωκας εις εμέ την ζωήν; … Εκορέσθην βασάνων. Εκάλυψέ με σκότος … Δια τί κρύπτεσαι απ' εμού; … Γνωρίζω ότι είσαι αγαθός, αλλά πώς είσαι τοσούτον αδιάφορος εις την τραγωδίαν μου;

Δια τί είσαι τοσούτον σκληρός και ανίλεως προς εμέ;

Δεν δύναμαι να Σε εννοήσω!

[//3] Έζησεν επί της γης άνθρωπος, ανήρ διακαούς πνευματικής δίψης, το όνομα αυτού Συμεών. Επί μακρόν προσηύχετο μετ' ακρατήτου θρήνου: «Ελέησόν με»! Αλλά δεν εισήκουεν αυτού ο Θεός.

Παρήλθον μήνες τοιαύτης προσευχής, και αι δυνάμεις της ψυχής αυτού εξηντλήθησαν. Έφθασε μέχρι της απογνώσεως και ανέκραξεν: «Είσαι αδυσώπητος»! Και ότε δια των λέξεων αυτών εντός της συντετριμμένης εκ της απογνώσεως ψυχής αυτού ερράγη τι, είδεν αίφνης τον ζώντα Χριστόν. Πυρ επλήρωσε την καρδίαν και όλον το σώμα αυτού μετά τοιαύτης δυνάμεως, ώστε, εάν διήρκει η όρασις μίαν εισέτι στιγμήν, θα απέθνησκε. Ποτέ πλέον δεν ηδύνατο να επιλησθή του αφάτως πράου, του εις τέλος αγαπώντος, του ευχαρίστου και πλήρους υπερνοητής ειρήνης βλέμματος του Χριστού. Και εις

τους επομένους μακρούς χρόνους της ζωής αυτού ακαμάτως εμαρτύρει ότι «ο Θεός αγάπη εστίν», αγάπη άπειρος, πάντα νουν υπερέχουσα.

Δια τον μάρτυρα αυτόν της Θείας αγάπης πρόκειται ημίν ο λόγος.

Από των χρόνων Ιωάννου του Θεολόγου, κατά τους διαρρεύσαντας δεκαεννέα αιώνας, παρήλασαν χοροί ολόκληροι τοιούτων μαρτύρων. Αλλ' ο τελευταίος ούτος είναι εις ημάς ιδιαιτέρως πολύτιμος, διότι υπήρξε σύγχρονος ημών. Πολλάκις εμφανίζεται μεταξύ των χριστιανών ο εντελώς φυσικός πόθος όπως ίδωσιν ορατά σημεία της πίστεως ημών. Αλλέως ασθενούν εις την εαυτών ελπίδα [//4] και αι διηγήσεις περί θαυμάτων παλαιών ημερών αποβαίνουν εις την συνείδησιν αυτών μύθος. Ιδού δια τί τοσούτον ωφέλιμος είναι η επανάληψις τοιούτων μαρτυριών. Ιδού δια τί είναι εις ημάς τοσούτον ανεκτίμητος και ο νέος ούτος μάρτυς, εις το πρόσωπον του οποίου ηδύνατό τις να ίδη τας πολυτιμοτέρας εκδηλώσεις της πίστεως ημών. Γνωρίζομεν ότι και εις αυτόν ολίγοι μόνον θα δώσουν πίστιν, καθώς ολίγοι επίστευσαν και εις την μαρτυρίαν των προγενεστέρων Πατέρων. Τούτο δε, ουχί διότι η μαρτυρία είναι ψευδής, αλλά διότι η πίστις απαιτεί αυταπάρνησιν και αγώνα.

Λέγομεν ότι εις τους δεκαεννέα αιώνας της χριστιανοσικής ιστορίας εφάνησαν «νέφη» μαρτύρων της αγάπης του Χριστού, αλλ' εις τον απέραντον ωκεανόν της ανθρωπότητος η αναλογία αυτών είναι ασήμαντος.

Σπάνιοι είναι οι τοιούτοι μάρτυρες, διότι δεν υπάρχει άθλος δυσκολώτερος και οδυνηρότερος του αγώνος υπέρ της αγάπης, δεν υπάρχει μαρτυρία φοβερωτέρα της μαρτυρίας περί της αγάπης, ουδέ κήρυγμα προκλητικώτερον του κηρύγματος περί αυτής.

Ρίψατε έν βλέμμα εις την ζωήν του Χριστού. Ήλθεν εις τον κόσμον, ίνα δώση εις τους ανθρώπους το Ευαγγέλιον περί της αιωνίου θείας ζωής. Παρέδωκεν αυτό δι' απλών ανθρωπίνων λέξεων και δια δύο συντόμων εντολών περί της προς τον Θεόν και της προς τον πλησίον αγάπης. Εκ της Ευαγγελικής διηγήσεως βλέπομεν οποίους πειρασμούς υπέστη εκ του διαβόλου, όστις έπραξε παν ό,τι ηδύνατο, ίνα εξαναγκάση τον Χριστόν «να λύση» αυτάς τας εντολάς, έστω και κατ' ελάχιστον τι, και να άρη ούτω απ' Αυτού το «δικαίωμα», όπως δώση αυτάς εις τον άνθρωπον. Γνωρίζετε τί συνέβη εις την έρημον (βλ. Ματθ. δ' και Λουκ. δ'). Εκ των απαντήσεων του Χριστού βλέπομεν ότι επρόκειτο περί αγώνος δια την πρώτην εντολήν, ήτοι δια την προς τον Θεόν αγάπην. Και όταν ο νικητής εις αυτόν τον αγώνα Χριστός εξέρχηται [//5] εις το κήρυγμα, ο διάβολος περιβάλλει Αυτόν δι' ατμοσφαίρας ασπόνδου και φονικής έχθρας. Ακολουθεί Αυτόν εις πάσας τας οδούς, αλλά και πάλιν δεν επιτυγχάνει του σκοπού αυτού. Τα ύστατα πλήγματα αυτού κατά του Χριστού υπήρξαν η προδοσία του μαθητού-αποστόλου, η γενική αποστασία, αι παράφοροι κραυγαί του ευεργετηθέντος πλήθους: «Σταύρωσον, σταύρωσον Αυτόν». Πάλιν όμως νικά η αγάπη του Χριστού, ως και ο Ίδιος κατηγορηματικώς μαρτυρεί περί τούτου: «Θαρσείτε, Εγώ νενίκηκα τον κόσμον». Και πάλιν: «Έρχεται ο του κόσμου άρχων, και εν Εμοί ουκ έχει ουδέν».

Ο διάβολος δεν ηδυνήθη να άρη απ' Αυτού το δικαίωμα, όπως δώση εις τον κόσμον την καινήν εντολήν. Ο Κύριος ενίκησε και η νίκη Αυτού μένει εις τον αιώνα, ώστε ουδείς ουδέποτε δύναται να μειώση την νίκην αυτήν.

Ο Ιησούς Χριστός ηγάπησεν απεράντως τον κόσμον. Εις τον Γέροντα Σιλουανόν εδόθη να βιώση την αγάπην αυτήν ενεργώς. Και εκείνος εις απάντησιν ηγάπησε τον Χριστόν, και διήνυσε μακρούς χρόνους σκληρού αγώνος, ίνα ουδείς και ουδέν δυνηθή να αρπάση απ' αυτού το δώρον τούτο. Προς το τέλος του βίου θα ηδύνατο ομοίως προς τον μέγαν Παύλον να είπη και αυτός: «Τις ημάς χωρίσει από της αγάπης του Χριστού; Θλίψις ή στενοχωρία ή διωγμός ή λιμός ή γυμνότης ή κίνδυνος ή μάχαιρα; … Πέπεισμαι γαρ ότι ούτε θάνατος ούτε ζωή ούτε άγγελοι ούτε αρχαί ούτε δυνάμεις ούτε ενεστώτα ούτε μέλλοντα ούτε ύψωμα ούτε βάθος ούτε τις κτίσις ετέρα δυνήσεται ημάς χωρίσαι από της αγάπης του Θεού της εν Χριστώ Ιησού τω Κυρίω ημών» (Ρωμ. η' 35-39).

Εμβαθύνοντες εις τους λόγους του Αποστόλου Παύλου κατανοούμεν ότι ηδύνατο να ομιλή ούτως, επειδή και ο ίδιος διήλθε δια μέσου όλων αυτών των αγώνων. Και πας όστις ακολουθεί τον Χριστόν, ως κατέδειξεν η [//6] πείρα των αιώνων, διέρχεται πλήθος δοκιμασιών. Δι' αυτών διήλθε και ο Γέρων Σιλουανός.

Ο μακάριος ούτος Γέρων εν τη ροή τεσσαράκοντα και έξ ετών ησκήθη εν τω όρει του Άθω, εν τη ρωσική Μονή του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Παντελεήμονος. Εν τη μονή ταύτη έτυχε να ζήσωμεν και ημείς περί τα δεκατέσσαρα έτη. Εις τα τέλη του βίου του Γέροντος, από του έτους 1931 έως της ημέρας της κοιμήσεως αυτού (11/24 Σεπτεμβρίου 1938) συνέβη ούτως, ώστε να είμεθα ο πλησιέστερος εις αυτόν άνθρωπος. Πώς εγένετο τούτο, δεν δυνάμεθα να εξηγήσωμεν.

Τας μετά του Γέροντος σχέσεις ημών εγνώριζον τινες οι οποίοι βαθέως εξετίμων αυτόν. Αι επίμονοι παρακλήσεις αυτών ωδήγησαν ημάς εις την συγγραφήν του Βίου αυτού. Το εγχείρημα τούτο δι' άνθρωπον, όστις δεν έχει ούτε το δώρον ούτε την πείρα του «γράφειν», δεν είναι εύκολον. Παρά ταύτα αποφασίζομεν τούτο, διότι βαθέως και ειλικρινώς επείσθημεν ότι εις ημάς απόκειται το χρέος να διηγηθώμεν εις τους ανθρώπους περί του αληθώς μεγάλου και εξαιρέτου αυτού ανδρός.

Η παρούσα βίβλος κατά το περιεχόμενον αυτής προορίζεται δια στενόν κύκλον ανθρώπων, τα ενδιαφέροντα των οποίων συγκεντρούνται εις την χριστιανικήν άσκησιν, και ως εκ τούτου η κυρία μέριμνα ημών συνίσταται εις την κατά το δυνατόν ακριβεστέραν «πνευματικήν σκιαγράφησιν» του Γέροντος. Κατά την μετ' αυτού επικοινωνίαν η προσοχή ημών, σκοπούντων εις το προσωπικόν ημών «όφελος», ήτο απερροφημένη εκ της πνευματικής μορφής αυτού. Ποτέ δεν είχομεν την ιδέαν να συγγράψωμεν την βιογραφίαν αυτού, και δια τούτο πολλά στοιχεία, άτινα θα ήσαν ενδιαφέροντα δια τον βιογράφον, παρέμειναν εις ημάς άγνωστα. Περί πολλών είμεθα υποχρεωμένοι να σιωπήσωμεν, επειδή συνδέονται μετ' ανθρώπων εισέτι ζώντων. Ενταύθα αναφέρομεν ολίγα μόνον [//7] γεγονότα εκ της ζωής του Γέροντος, άτινα είτε εκείνος διηγήθη εις ημάς κατά διαφόρους αφορμάς εν ταις συχναίς ημών συνομιλίαις, είτε επληροφορήθημεν υπό άλλων ασκητών του Αγίου Όρους,

φίλων του Γέροντος. Υποθέτομεν ότι η πενιχρότης των πληροφοριών περί της εξωτερικής αυτού ζωής δεν συνιστά ουσιώδη έλλειψιν εις το έργον ημών. Θα ήμεθα πλήρως ικανοποιημένοι, εάν επετυγχάνομεν, έστω και εκ μέρους, να εκπληρώσωμεν τον σπουδαιότερον σκοπόν ημών, και δη να διαζωγραφήσωμεν την πνευματικήν πορείαν του Γέροντος εις εκείνους, οίτινες δεν είχον την τύχην της αμέσου και ζώσης επικοινωνίας μετ' αυτού. Εξ όσων δυνάμεθα να κρίνωμεν εκ των επαφών ημών μετά των ανθρώπων, ήτο ο μόνος απαθής, τον οποίον έτυχε να συναντήσωμεν εν τη οδώ της επιγείου ημών ζωής. Νυν δε, ότε ούτος δεν ευρίσκεται μεθ' ημών, παρουσιάζεται εις ημάς ως τις εξαίρετος γίγας του πνεύματος.

Ότε ο Κύριος έζη επί της γης, η ταπεινή Αυτού εμφάνισις εν σαρκί απέκρυπτεν εκ των ανθρωπίνων βλεμμάτων την αυθεντικήν Αυτού μεγαλειότητα, και μόνον μετά την Ανάληψιν του Κυρίου και την κάθοδον του Αγίου Πνεύματος απεκαλύφθη εις το νοερόν όμμα των μαθητών και αποστόλων η Θεότης του Χριστού. Παρόμοιόν τι συνέβη εις ημάς εν σχέσει προς τον Γέροντα Σιλουανόν. Ότε ήτο εν τη ζωή, ήτο τοσούτον απλούς και προσιτός, ώστε παρά την ευλάβειαν προς αυτόν, παρά την συνείδησιν της υψηλής αγιότητος του ανδρός τούτου, δεν ηδυνάμεθα να αισθανθώμεν πλήρως το μεγαλείον αυτού. Μόνον δε νυν, ότε εν τη ροή ολοκλήρου σειράς ετών ουδένα ίσον συναντώμεν εν τη οδώ ημών, αρχόμεθα μετά καθυστερήσεως να εννοώμεν το αυθεντικόν μεγαλείον εκείνου, τον οποίον κατά την ανεξιχνίαστον πρόνοιαν του Θεού ωδηγήθημεν να γνωρίσωμεν τοσούτον εκ του σύνεγγυς.

[//8]
[//9]

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ – ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΙΛΟΥΑΝΟΥ

[//10]
[//11]

Α' – ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Η ζωή του μακαρίου Γέροντος Σιλουανού εξωτερικώς παρουσιάζει ολίγον ενδικαφέρον. Μέχρι της στρατιωτικής αυτού θητείας, ζωή πτωχού ρώσου χωρικού· κατά την διάρκειαν αυτής υπηρεσία εις τους κατωτέρους βαθμούς, ύστερον δε, επί ήμισυ σχεδόν αιώνα, μονότονος μοναστηριακή ζωή απλού μοναχού.

Το αρχείον της Μονής αναγράφει περί αυτού τα εξής: «Μεγαλόσχημος Πατήρ Σιλουανός, ο κατά κόσμον Συμεών Ιβάνοβιτς Αντόνωφ, χωρικός εκ της διοικήσεως Ταμπώφ, επαρχίας Λεμπεντίσκ, χωρίον Σόβσκ. Εγεννήθη το 1866. Εις τον Άθωνα προσήλθε το 1892. Έλαβε τον μανδύαν εν έτει 1896. Το μέγα σχήμα εν έτει 1911. Διήλθε διακονίας: εις τον Μύλον, εις το μετόχιον της Καλαμαρίας (κτήμα της Μονής εκτός του Άθωνος), εις το Παλαιόν Ρωσικόν, Οικονόμος. Ετελεύτησε την 11/24[ην] Σεπτεμβρίου 1938».

Από του «εγεννήθη» έως του «ετελεύτησε» το παν είναι πτωχόν, και μάλλον μικρού ενδιαφέροντος. Να εγγίσωμεν δε την εσωτερικήν ζωήν του ανθρώπου ενώπιον του Θεού είναι αδιακρισία. Να διανοίξωμεν εις τας πλατείας του κόσμου την «βαθείαν» καρδίαν του Χριστιανού αποτελεί σχεδόν ιεροσυλίαν. Πεπεισμένοι εν τούτοις ότι ο Γέρων μεταστάς νυν εκ του κόσμου ως νικητής του κόσμου ήδη ουδέν φοβείται, ουδέν δύναται πλέον να διαταράξη [//12] την αιωνίαν εν τω Θεώ ανάπαυσιν αυτού, επιτρέπομεν εις εαυτόν την απόπειραν να διηγηθή έστω και ολίγα τινά εκ της εξόχως πλουσίας και βασιλικώς υψηλής βιοτής αυτού, αποβλέποντες εις την ωφέλειαν εκείνων των ολίγων, οίτινες ωσαύτως ελκύονται προς την θείαν ταύτην ζωήν.

Πεδίον του πνευματικού αγώνος δι' έκαστον άνθρωπον είναι πρωτίστως η εαυτού καρδία. Όστις δε αγαπά να εισέρχηται εις αυτήν κατανοεί τον λόγον του προφήτου Δαβίδ: «Προσελεύσεται άνθρωπος και καρδία βαθεία» (Ψαλμ. ξγ' 7). Η γνησία εν Χριστώ ζωή ρέει εκεί, εν τη βαθεία καρδία, κεκρυμμένη ουχί μόνον από των ξένων βλεμμάτων, αλλ' εν τω πληρώματι αυτής και από αυτού του ιδίου του ανθρώπου. Όστις εισήλθεν εις τον μυστικόν τούτον νυμφώνα, ούτος αναμφιβόλως κατελήφθη υπό αφράστου εκπλήξεως προ του μυστηρίου της υπάρξεως. Όστις κεκαθαρμένη διανοία παρεδόθη εις την εντατικήν παρατήρησιν της βαθείας αυτού καρδίας, ούτος κατανοεί ότι είναι αδύνατον να παρακολουθήση πλήρως την ροήν της ιδίας ζωής, έστω και επί βραχύ τι χρονικόν

διάστημα. Ούτος συνειδητοποιεί το αδύνατον να συλλάβη την πορείαν της πνευματικής ζωής της καρδίας, το βάθος της οποίας έρχεται εις επαφήν μετ' εκείνου του Είναι, ένθα δεν υπάρχουν πλέον πορείαι. Εν τούτοις αυτός ακριβώς ο σκοπός προβάλλεται ενώπιον ημών εν τη παρούση βιογραφία: να διαζωγραφήσωμεν την εσωτερικήν πορείαν της ανόδου ενός μεγάλου ασκητού.

Ουχί· ημείς δεν θα θέσωμεν προ ημών ανεκπλήρωτον σκοπόν. Μόνον εν μέρει θα εγγίσωμεν εκείνα τα στάδια της ζωής αυτού, άτινα γνωρίζομεν ακριβέστερον. Έτι ατοπωτέραν θεωρούμεν πάσαν απόπειραν επιστημονικής ψυχαναλύσεως, διότι, εκεί όπου ενεργεί ο Θεός, αργεί η επιστήμη.

[//13] Εκ του μακρού βίου του Γέροντος διετηρήσαμεν πλέον εναργώς εν τη μνήμη γεγονότα τινά ενδεικτικά της εσωτερικής ζωής, συνάμα δε και της «ιστορίας» αυτού. Το πρώτον εξ αυτών αναφέρεται εις την πολύ μικράν ηλικίαν αυτού, ότε δεν ήτο πλέον των τεσσάρων ετών. Ο πατήρ αυτού, ως και πολλοί άλλοι ρώσοι χωρικοί, ηγάπα να φιλοξενή τους οδοιπόρους. Εορτάσιμον τινα ημέραν μετ' ιδιαιτέρας χαράς προσεκάλεσεν εις την οικίαν αυτού πλανόδιόν τινα πωλητήν βιβλίων. Ήλπιζε να μάθη παρ' αυτού, ανθρώπου «εγγραμμάτου», ενδιαφέρον τι νέον, διότι εθλίβετο δια το «σκότος» αυτού και είχε μεγάλην δίψαν και ζήλον προς μάθησιν και γνώσιν. Προσέφερε τέϊον και φαγητόν εις τον ξένον. Ο μικρός Συμεών μετά παιδικής περιεργείας ατένιζεν εις αυτόν και ήκουε προσεκτικώς την συνομιλίαν. Ο βιβλιοπώλης απεπειράτο να αποδείξη εις τον πατέρα ότι ο Χριστός δεν είναι Θεός και ότι εν γένει Θεός δεν υπάρχει. Τον μικρόν Συμεών ιδιαιτέρως εξέπληξαν οι λόγοι: «Πού είναι λοιπόν αυτός ο Θεός»; Εσκέφθη: «Όταν μεγαλώσω, θα περιέλθω όλην την γην προς αναζήτησιν του Θεού». Ότε ανεχώρησεν ο ξένος, ο μικρός Συμεών είπεν εις τον πατέρα: «Εσύ διδάσκεις εμέ να προσεύχωμαι, και αυτός λέγει ότι Θεός δεν υπάρχει». Απήντησεν ο πατήρ: «Ενόμισα ότι ούτος ήτο σπουδαίος άνθρωπος, αλλ' απεδείχθη ανόητος. Μη ακούης αυτού». Η απάντησις όμως του πατρός δεν εξήλειψεν από της ψυχής του παιδίου την αμφιβολίαν.

Παρήλθον έκτοτε έτη πολλά. Ο Συμεών εγένετο μεγαλόσωμος και δυνατός νεανίας και ειργάζετο ουχί μακράν του χωρίου αυτών, εις το κτήμα του πρίγκιπος Τρουμπετσκόη, όπου ο πρεσβύτερος αδελφός αυτού είχεν αναλάβει την ανέγερσιν οικοδομής τινος. Ειργάζοντο συνεταιρικώς· ο Συμεών ως ξυλουργός. Το συνεργείον είχεν ως οικονόμον απλήν τινα χωρικήν. Αύτη μετέβη ποτέ εις προσκύνημα και συν τοις άλλοις επεσκέφθη τον τάφον σπουδαίου τινός ασκητού, του εγκλείστου Ιωάννου Σεζένωφ [//14] (1791-1839). Ότε επέστρεψε, διηγείτο τον άγιον βίον του εγκλείστου και ότι θαύματα ενεργούνται επί του τάφου αυτού. Τινές των παρισταμένων ηλικιωμένων εργατών επεβεβαίωσαν τας διηγήσεις περί των θαυμάτων, άπαντες δε συνεφώνησαν ότι ο Ιωάννης ήτο άγιος άνθρωπος.

Ακούων ταύτα ο Συμεών εσκέφθη:

«Εάν ούτος είναι άγιος, άρα ο Θεός είναι μεθ' ημών, και δεν είναι αναγκαίον να περιοδεύσω όλον τον κόσμον προς αναζήτησίν Αυτού». Και δι' αυτής της σκέψεως η νεανική αυτού καρδία επυρώθη εξ αγάπης προς τον Θεόν.

Καταπληκτικόν γεγονός! Από της ηλικίας των τεσσάρων έως των δεκαεννέα ετών διετηρήθη ο λογισμός, τον οποίον έσπειρεν εις την ψυχήν του παιδίου ο πλανόδιος εκείνος πωλητής βιβλίων. Ο λογισμός ούτος, ως φαίνεται, έθλιβεν αυτόν παραμένων άλυτος εν τω βάθει της ψυχής αυτού, και ιδού, ελύθη δια τοιούτου παραδόξου και, φαινομενικώς, αφελούς τρόπου.

Η χαρά του Συμεών ήτο μεγάλη, διότι επανεύρε την πίστιν, και ο νους αυτού προσεκολλήθη εις την μνήμην του Θεού και προσηύχετο πολύ μετά δακρύων. Τότε δε παρετήρησεν εσωτερικήν τινα μεταβολήν και ησθάνθη πόθον δια τον μοναχισμόν και, ως έλεγεν ο ίδιος ο Γέρων, ήρχισε να βλέπη τας νεαράς θυγατέρας του πρίγκιπος μετ' αγάπης μεν αλλ' ως αδελφάς, άνευ επιθυμίας, ενώ πρότερον ηνωχλείτο εκ της παρουσίας αυτών. Κατ' εκείνον τον καιρόν εζήτησεν ευχήν παρά του πατρός αυτού, όπως αναχωρήση δια την Μεγάλην Λαύραν του Κιέβου. Όμως ο πατήρ αυτού απήντησε κατηγορηματικώς: «Υπηρέτησον πρώτον την στρατιωτικήν σου θητείαν, και ύστερον είσαι ελεύθερος να υπάγης».

Διήλθε τρεις μήνας εις τοιαύτην ασυνήθη κατάστασιν ο Συμεών. Κατόπιν η χάρις αύτη εγκατέλειψεν αυτόν, [//15] και επέστρεψεν ούτος εις τας φιλίας μετά των συνομηλίκων αυτού, ήρχισεν εκ νέου τους περιπάτους μετά των νεανίδων του χωρίου, έπινε βότκαν, έπαιζεν ακκορντεόν και εν γένει έζη καθ' όν τρόπον και οι άλλοι νεαροί του χωρίου.

Νέος, δυνατός, ωραίος, τότε δε και εύπορος, ο Συμεών απελάμβανε την ζωήν. Εν τω χωρίω ηγάπων αυτόν δια τον ειρηνικόν και εύχαριν χαρακτήρα αυτού, αι δε νεάνιδες προσέβλεπον εις αυτόν ως προς επίζηλον σύζυγον. Ο ίδιος εθέλχθη υπό τινος, και πριν ή τεθή θέμα γάμου, θερινήν τινα νύκτα συνέβη μετ' αυτών το «σύνηθες».

Αξιοσημείωτον είναι ότι την επομένην πρωΐαν, ενώ ειργάζετο μετά του πατρός αυτού, εκείνος είπεν εις αυτόν ηπίως:

«Πού ήσο χθες, τέκνον μου; Εθλίβετο η καρδία μου».

Οι μειλίχιοι ούτοι λόγοι του πατρός ενετυπώθησαν βαθέως εις την ψυχήν του Συμεών και βραδύτερον, ότε ενεθυμείτο αυτούς, έλεγεν:

«Εγώ εις το μέτρον του πατρός μου δεν έφθασα. Εκείνος ήτο εντελώς αγράμματος· και το "Πάτερ ημών" εισέτι απήγγειλλεν εσφαλμένως· έμαθεν αυτό εξ ακοής εν τω ναώ, αλλ' ήτο πράος και σοφός άνθρωπος».

Η οικογένεια αυτών ήτο πολυμελής: ο πατήρ, η μήτηρ, πέντε υιοί και δύο θυγατέρες. Έζων ηγαπημένοι. Οι πρεσβύτεροι υιοί ειργάζοντο μετά του πατρός. Ημέραν τινά, κατά τον θερισμόν, ήτο η σειρά του Συμεών να ετοιμάση το γεύμα. Ούτος δεν ενεθυμήθη ότι ήτο ημέρα Παρασκευή και έβρασε χοιρινόν κρέας και έφαγον πάντες. Παρήλθεν ήμισυ έτος. Τον χειμώνα, κατά τινα εορτήν, ο πατήρ λέγει εις τον Συμεών μετά προσηνούς μειδιάματος.

- Ενθυμείσαι, τέκνον μου, ότι έδωκας εις εμέ να φάγω χοιρινόν κρέας εις τον αγρόν; Ήτο Παρασκευή· πίστευσον, έτρωγον τούτο ως να ήτο πτώμα.

- Και δια τί τότε ουδέν είπες;

[//16] - Δεν ήθελον, τέκνον μου, να προκαλέσω ταραχήν εις σε.

Διηγούμενος ο Γέρων παρόμοια γεγονότα εκ της ζωής αυτών εν τω οίκω του πατρός αυτού προσέθετεν:

«Ιδού, τοιτούτον γέροντα θα ήθελον να έχω: Ποτέ δεν ηρεθίζετο και ήτο πάντοτε πράος και συνετός. Σκέφθητε, υπέμενεν ήμισυ χρόνον, και εύρε την κατάλληλον στιγμήν, ώστε και να διορθώση και να μη ταράξη εμέ».

Ο Γέρων Σιλουανός ήτο ανήρ εξαιρέτου φυσικής δυνάμεως, ως μαρτυρούν συν τοις άλλοις και τα κατωτέρω γεγονότα.

Ήτο εισέτι νέος, προ της στρατιωτικής αυτού θητείας, ότε ημέραν τινά του Πάσχα, μετά τι πλούσιον γεύμα, ανεχώρησαν οι αδελφοί αυτού, ίνα επισκεφθούν φίλους, ούτος δε παρέμεινεν εν τη οικία. Η μήτηρ αυτού ηρώτησεν, εάν ήθελεν ολίγα ωά. Δεν ηρνήθη. Αύτη έβρασε πλήρη χύτραν, πεντήκοντα περίπου ωών, και ούτος έφαγε πάντα ταύτα.

Εκείνον τον καιρόν, ότε ειργάζετο μετά των αδελφών αυτού εις το κτήμα του πρίγκιπος Τρουμπετσκόη, ενίοτε, κατά τας εορτάς μετέβαινεν εις την ταβέρναν. Συνέβαινε να πίνη εις μίαν νύκτα έως τρία λίτρα βότκας, πλην όμως δεν εμέθυεν.

Άλλοτε πάλιν, ενώ ευρίσκετο εις αυλήν πανδοχείου, ότε ενέσκηψε δριμύ ψύχος, μετά θερμοτέρας τινάς ημέρας κατά τας οποίας ετήκετο η χιών, είς των διανυκτερευσάντων εκεί ήθελε να αναχωρήση. Μετέβη ίνα ζεύξη τον ίππον, αλλά ταχέως επέστρεψε λέγων:

- Συμφορά! Πρέπει να αναχωρήσω, αλλά δεν δύναμαι. Ο πάγος εκάλυψε τας οπλάς του ίππου και εκ του πόνου δεν αφίνει να αποσπάσω τον πάγον.

Ο Συμεών λέγει εις αυτόν:

- Ας υπάγωμεν, θα σε βοηθήσω.

Εν τω σταύλω εκράτησεν ισχυρώς τον λαιμόν του ίππου [//17] και λέγει εις τον χωρικόν: «Σπάζε». Ο ίππος ίστατο ακίνητος και ο χωρικός ηδυνήθη να σπάση τον πάγον και να αναχωρήση.

Ο Συμεών δια γυμνών χειρών ηδύνατο να μεταφέρη σιδηράν χύτραν, πλήρη ζέοντος ζωμού, εκ της εστίας εις την τράπεζαν, πέριξ της οποίας εγευμάτιζε το συνεργείον. Ηδύνατο δια της πυγμής αυτού να θραύση σανίδα ικανού πάχους και να άρη μεγάλα βάρη. Είχε σπανίαν αντοχήν και εις τον καύσωνα και εις το ψύχος. Ηδύνατο να τρώγη πολύ και να εργάζηται πολύ.

Η φυσική όμως αύτη δύναμις, ήτις βραδύτερον θα εχρησίμευεν εις αυτόν δια την επιτέλεσιν πολλών εξαιρέτων ασκήσεων, εγένετο κατ' εκείνον τον καιρόν αιτία της μεγαλυτέρας αμαρτίας αυτού, δια την οποίαν προσέφερεν ούτος άκραν μετάνοιαν.

Ημέραν τινά, ότε το χωρίον εώρταζε τον πολιούχον αυτού, ο Συμεών μετά τινος φίλου περιεπάτει επί της οδού παίζων ακκορντεόν. Δύο αδελφοί, οι υποδηματοποιοί του χωρίου, ήρχοντο προς αυτούς εκ της αντιθέτου κατευθύνσεως. Ο πρεσβύτερος εξ αυτών, άνθρωπος τεραστίου ύψους και δυνάμεως, προσέτι δε και μέγας σκανδαλοποιός, διετέλει εν ευθυμία. Ότε επλησίασαν, απεπειράτο εμπαικτικώς να αρπάξη το ακκορντεόν εκ των χειρών του Συμεών, όστις όμως κατώρθωσε να δώση τούτο εις τον σύντροφον αυτού. Εστάθη κατά πρόσωπον του υποδηματοποιού και προσεπάθησε να πείση αυτόν

«να βαδίση τον δρόμον του». Ούτος όμως επιθυμών, ως φαίνεται, να δείξη την ανωτερότητα αυτού ενώπιον όλων των νεαρών του χωρίου, εις τοιαύτην μάλιστα ημέραν, καθ' ήν όλαι αι νεάνιδες ήσαν έξω των οικιών και παρηκολούθουν μετά γέλωτος την σκηνήν, επετέθη κατά του Συμεών. Ιδού πώς διηγείτο περί τούτου ο ίδιος ο Γέρων:

«Κατ' αρχάς εσκέφθην να υποχωρήσω, αλλ' αμέσως, φοβούμενος τας ειρωνείας των νεανίδων, εκτύπησα αυτόν ισχυρώς εις το στήθος. Το σώμα αυτού εξηκοντίσθη [//18] μακράν απ' εμού και έπεσεν ούτος βαρύς, ύπτιος εν τω μέσω της οδού. Εκ του στόματος αυτού εξήρχοντο αφροί και αίμα. Ετρομοκρατήθησαν άπαντες. Εφοβήθην και εγώ. Εσκέφθην: Εφόνευσα! Και έμεινα ακίνητος. Εν τω μεταξύ ο νεώτερος αδελφός του υποδηματοποιού έλαβε μεγάλην πέτραν και έρριψεν αυτήν κατ' εμού. Προσεπάθησα να αποφύγω αυτήν, αλλ' η πέτρα εύρεν εμέ εις την ράχιν. Τότε λέγω εις αυτόν: "Τί λοιπόν; Θέλεις να πάθης και συ το αυτό"; Και ώρμησα κατ' αυτού, αλλ' εκείνος διέφυγεν. Ο υποδηματοποιός έμεινεν επί πολλήν ώραν εξηπλωμένος επί της οδού. Οι άνθρωποι έσπευσαν εις βοήθειαν, και έχεον επ' αυτού ψυχρόν ύδωρ. Παρήλθεν ημίσεια και πλέον ώρα, μέχρις ότου δυνηθή να ορθωθή. Ωδήγησαν αυτόν μετά δυσκολίας εις την οικίαν αυτού. Επί δύο σχεδόν μήνας παρέμεινε σοβαρώς άρρωστος, αλλ' ευτυχώς επέζησεν· εγώ δε έπρεπε να προσέχω πανταχού: Τας νυκτερινάς ώρας οι αδελφοί του υποδηματοποιού και οι φίλοι αυτών ενήδρευον μετά ροπάλων και μαχαιρών εις τας γωνίας των οδών, αλλ' ο Θεός διεφύλαξεν εμέ».

Ούτως, εν μέσω του σάλου της νεανικής ζωής, συν τω χρόνω ήδη κατεπνίγετο εν τη ψυχή του Συμεών η πρώτη θεία κλήσις προς τον μοναστικόν αγώνα. Αλλ' ο Θεός, Όστις εξέλεξεν αυτόν, εκ νέου εκάλεσεν αυτόν δι' ενός οράματος.

Ημέραν τινά, μετά ουχί σωφρόνως κατεσπαταλημένον χρόνον, απεκοιμήθη ούτος επ' ολίγον, και εν καταστάσει ελαφρού ύπνου είδεν ότι όφις εισεχώρησε δια του στόματος εντός αυτού. ησθάνθη φοβεράν αηδίαν και ετινάχθη επάνω, οπότε ήκουσε τούτους τους λόγους:

«Κατέπιες κατ' όναρ όφιν και ησθάνθης αποστροφήν. Ομοίως και εις Εμέ δεν είναι αρεστόν να βλέπω τα έργα σου» (σ. 493).

Ο Συμεών ουδένα είδεν, αλλ' ήκουσε μόνον φωνήν τινα, ήτις κατά την γλυκύτητα και το κάλλος αυτής ήτο [//19] όλως ασυνήθης. Η δια της φωνής ταύτης προκληθείσα ενέργεια παρά την πραότητα και την γλυκύτητα αυτής συνεκλόνισεν αυτόν. Ο Γέρων επίστευε πέραν πάσης αμφιβολίας ότι η φωνή αύτη ήτο φωνή Αυτής της Θεοτόκου. Μέχρι του τέλους των ημερών αυτού ηυχαρίστει την Θεομήτορα, διότι δεν εβδελύχθη αυτόν, αλλ' ηυδόκησεν η Ιδία όπως επισκεφθή και εγείρη αυτόν εκ της πτώσεως. Έλεγε:

«Νυν βλέπω πόσον ο Κύριος και η Μήτηρ του Θεού σπλαγχνίζονται τον λαόν. Σκέφθητε, η Θεομήτωρ κατέβη εκ των ουρανών, ίνα νουθετήση εμέ, ενώ ήμην νέος και εν αμαρτίαις».

Τον λόγον, δια τον οποίον δεν κατηξιώθη ούτος να ίδη την Δέσποιναν, απέδιδεν εις την ρυπαρότητα εντός της οποίας ευρίσκετο τότε.

Η Δευτέρα αύτη κλήσις, ήτις συνέβη ολίγον προ της στρατιωτικής αυτού θητείας, είχε πλέον αποφασιστικήν σημασίαν δια την εκλογήν της μελλοντικής αυτού πορείας. Ως πρώτον αποτέλεσμα είχε την ριζικήν αλλαγήν της λαβούσης κακήν κατεύθυνσιν ζωής αυτού. Ο Συμεών ησθάνθη βαθείαν αισχύνην δια το παρελθόν και έβαλεν αρχήν διακαούς μετανοίας ενώπιον του Θεού. Η απόφασις, όπως, μετά το τέλος της στρατιωτικής αυτού θητείας, εισέλθη εις μοναστήριον, επέστρεψε μετά διπλής δυνάμεως. Εγεννήθη εντός αυτού η πικρά γεύσις της αμαρτίας, ήτις ήλλαξε την στάσιν αυτού έναντι παντός πράγματος. Η αλλαγή αύτη εξεδηλούτο ουχί μόνον εις τας προσωπικάς ενεργείας και την συμπεριφοράν αυτού, αλλά και εις τας άκρως ενδιαφερούσας συνομιλίας αυτού μετά των ανθρώπων. Ημείς, δυστυχώς, δυνάμεθα να διηγηθώμεν μόνον ολίγας εξ αυτών, ήτοι εκείνας αι οποίαι διετηρήθησαν εναργέστερον εν τη μνήμη ημών.

Κατά τινα εορτήν εις το χωρίον είχον μουσικήν και χορούς. Ο Συμεών παρετήρει μεσήλικά τινα εκ του ιδίου [//20] χωρίου να παίζη ακκορντεόν και να χορεύη. Τότε εκάλεσεν αυτόν και κατ' ιδίαν ηρώτησε:

- Στέφανε, πώς δύνασαι να παίζης και να χορεύης; Δεν είναι αληθές ότι εφόνευσας άνθρωπον;

Εφόνευσεν αυτόν είς τινα συμπλοκήν μεμεθυσμένων.

Τότε ο Στέφανος ωδήγησε τον Συμεών κατά μέρος και λέγει εις αυτόν:

- Αληθώς, αλλά, ότε ήμην εν τη φυλακή, προσηυχήθην πολύ εις τον Θεόν να συγχωρήση εις εμέ την αμαρτίαν, και ο Θεός συνεχώρησεν αυτήν. Δια τούτο νυν παίζω ησύχως.

Ο Συμεών, όστις προσφάτως παρ' ολίγον θα διέπραττε φόνον, κατενόησεν ότι δύναταί τις να εκζητήση παρά του Θεού άφεσιν αμαρτιών· ηννόησε την ειρήνην του συγκεχωρημένου φονέως. Το γεγονός τούτο δεικνύει εμφανώς και την ευκρινή συνείδησιν της αμαρτίας, και την ισχυράν αίσθησιν της μετανοίας, και την βαθείαν θρησκευτικήν διαίσθησιν των ρώσων χωρικών.

Άλλος τις νεαρός, ομοχώριος του Συμεών, είχε γνωριμίαν μετά τινος κόρης εκ γειτονικού χωρίου και κατέστησεν αυτήν έγκυον. Βλέπων ο Συμεών ότι ο νέος δεν έδωκε και μεγάλην σημασίαν εις το γεγονός τούτο, απεπειράτο να πείση αυτόν όπως νυμφευθή αυτήν, λέγων ότι «άλλως θα είναι αμαρτία». Ο δε επί πολύ δεν συνεφώνει.

Ότε ηκούσαμεν εκ του στόματος του Γέροντος αυτήν την ιστορίαν, ηρωτήσαμεν αυτόν δια τί και ο ίδιος δεν ενυμφεύθη εκείνην την κόρην, την οποίαν εγνώρισεν. Επί τούτου ο Γέρων είπεν:

- Ότε ηθέλησα να γίνω μοναχός, παρεκάλεσα πολύ τον Θεόν, ίνα οικονομήση ούτως το πράγμα, ώστε να δυνηθώ ησύχως να πραγματοποιήσω τον σκοπόν μου, και ο Θεός τα πάντα ετακτοποίησε κατ' άριστον τρόπον. Ότε ήμην εις τον στρατόν, έμπορος τις σιτηρών ήλθεν εις το χωρίον ημών, ίνα αγοράση σίτον. Βλέπων την κόρην αυτήν [//21] εις τινα χορόν, ότι ήτο εύμορφος και κομψή, καλλίφωνος και πολύ εύθυμος, ηγάπησε και ενυμφεύθη αυτήν. Έζησαν ευτυχείς και απέκτησαν πολλά τέκνα.

Ο Γέρων ηυχαρίστει θερμώς τον Θεόν, Όστις εισήκουσε της προσευχής αυτού, αλλά δεν επελάθετο του ανομήματος αυτού.

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΘΗΤΕΙΑΣ

Την στρατιωτικήν θητείαν εξετέλεσεν ο Συμεών εις την Πετρούπολιν, υπηρετών εις τάγμα σκαπανέων, ανήκον εις την Αυτοκρατορικήν Φρουράν. Απελθών εις την θητείαν μετά ζώσης πίστεως και βαθέος αισθήματος μετανοίας δεν έπαυε να έχη μνήμην Θεού.

Εις τον στρατόν ηγάπων αυτόν πολύ ως στρατιώτην πρόθυμον εις την υπηρεσίαν, ήσυχον, και ως άνθρωπον πάντοτε καλής συμπεριφοράς, οι δε σύντροφοι αυτού ως ευχάριστον και πιστόν φίλον. Άλλως τε τούτο ήτο φαινόμενον ουχί σπάνιον εν τη Ρωσία, ένθα οι στρατιώται έζων ως αδελφοί.

Την παραμονήν εορτής τινος ούτος και τρεις άλλοι φρουροί του ιδίου τάγματος ανεχώρησαν εις την πόλιν. Κατέληξαν λοιπόν εις τι εκ των μεγάλων καπηλείων της πρωτευούσης, όπου υπήρχον πολλά φώτα και αντήχει δυνατή μουσική. Παρήγγειλαν φαγητόν και βότκαν, και διελέγοντο μετ' ευθυμίας. Ο Συμεών μάλλον εσιώπα. Είς εξ αυτών ηρώτησε:

- Συμεών, συνεχώς σιωπάς· τί σκέπτεσαι;

- Σκέπτομαι: Ημείς νυν ευρισκόμεθα εις την ταβέρναν, τρώγομεν, πίνομεν βότκαν, ακούομεν μουσικήν και διασκεδάζομεν, αλλ' εις τον Άθωνα την ώραν αυτήν τελείται αγρυπνία και καθ' όλην την νύκτα θα προσεύχωνται. Τις εξ ημών εν τη Φοβερά Κρίσει θα δώση την πλέον ευπρόσδεκτον απολογίαν, εκείνοι ή ημείς;

Λέγει τότε ο άλλος:

[//22] - Τί άνθρωπος αυτός ο Συμεών! Ημείς ακούομεν μουσικήν και διασκεδάζομεν, και ο νους αυτού είναι εις τον Άθωνα και εις την Κρίσιν.

Οι λόγοι του φρουρού δια τον Συμεών –«ο νους αυτού είναι εις τον Άθωνα και εις την Κρίσιν»– δυνατόν να ίσχυον ουχί μόνον δια την στιγμήν εκείνην, αλλά και δι' όλην την περίοδον της στρατιωτικής αυτού υπηρεσίας. Ότι εσκέπτετο τον Άθωνα φαίνεται, συν τοις άλλοις, και εκ του ότι πολλάκις έστελλεν εκεί χρήματα. Ημέραν τινά μετέβη εκ του στρατοπέδου του Ουστιζόρσκ, ένθα εστρατοπέδευε το τάγμα αυτών κατά το θέρος, εις το ταχυδρομείον του χωρίου Κόλπινο, ίνα αποστείλη επιταγήν εις τον Άθωνα. Επιστρέφων, ουχί μακράν του Κόλπινο, βλέπει αίφνης να τρέχη εναντίον αυτού μέγας λυσσών κύων. Ότε ήδη επλησίασεν αυτόν και ήτο έτοιμος να ορμήση κατ' αυτού, ούτος μετά φόβου ανεφώνησε: «Κύριε, ελέησον»! Ευθύς ως προέφερε την σύντομον ταύτην προσευχήν, δύναμίς τις απώθησε πάραυτα τον κύνα κατά μέρος, ως να προσέκρουσεν ούτος εις τι, και κατηυθύνθη προς το χωρίον, ένθα προεξένησε μεγάλην ζημίαν και εις τους ανθρώπους και εις τα κτήνη (σ. 581).

Το συμβόν τούτο βαθέως ενετυπώθη εις την καρδίαν του Συμεών, διότι ησθάνθη ζωηρώς την εγγύτητα του αντιλήπτορος Κυρίου και έτι ισχυρότερον προσεκολλήθη εις την μνήμην του Θεού.

Κατά τον χρόνον της στρατιωτικής αυτού θητείας εφάνη εκ νέου η δύναμις των συμβουλών και της αγαθής επιδράσεως αυτού. Ημέραν τινά βλέπει εις το κατάλυμα του λόχου στρατιώτην, όστις απεστρατεύθη, να κάθηται επί της

στρωμνής αυτού τεθλιμμένος, έχων την κεφαλήν κεκλιμένην. Ο Συμεών επλησίασε και λέγει εις αυτόν:

- Δια τί λυπείσαι και δεν χαίρεις ως και οι λοιποί, αφού αφυπηρέτησας και απέρχεσαι νυν εις τον οίκον σου;

[//23] - Έλαβον επιστολήν εκ των οικείων μου, λέγει ο στρατιώτης. Γράφουν ότι κατά την περίοδον της απουσίας μου έτεκεν η σύζυγός μου! … Προς στιγμήν εσιώπησεν. Ύστερον σείων την κεφαλήν μεθ' ησύχου φωνής εν ή διεφαίνετο θλίψις, θυμός και προσβεβλημένος εγωϊσμός ανεφώνησε:

- Δεν γνωρίζω τί να ποιήσω … Ώ, φοβούμαι … τοσούτον, ώστε να μη θέλω να επιστρέψω εις τον οίκον μου.

Ο Συμεών ηπίως ερωτά:

- Και συ κατ' αυτόν τον καιρόν ποσάκις μετέβης εις καταγώγια;

- Ναι, υπήρξαν περιπτώσεις … απήντησεν ο στρατιώτης, ως να ενεθυμείτο τι.

- Ιδού λοιπόν και συ δεν ηδυνήθης να ανθέξης, λέγει ο Συμεών. Αλλά νομίζεις ότι εις αυτήν ήτο εύκολον; … Συ είσαι εν ασφαλεία, είσαι ανήρ, αλλ' εκείνη από πρώτης πτώσεως δύναται να πάθη τούτο … Σκέψου πού μετέβαινες! … Συ έναντι αυτής είσαι πλέον ένοχος ή εκείνη … Συγχώρησον αυτήν. Άπελθε εις τον οίκον σου, δέξαι το παιδίον ως ίδιον, και θα ίδης ότι τα πάντα θα αποβούν καλώς …

Διήλθον μήνες πολλοί. Ο Συμεών έλαβεν ευχαριστήριον επιστολήν παρά του στρατιώτου εκείνου. Έγραφεν ότι, ότε επέστρεψεν εις τον οίκον, ο πατήρ και η μήτηρ αυτού υποδέχθησαν αυτόν «σκυθρωποί», ενώ η σύζυγος αυτού δειλή και τεταραγμένη ίστατο παρά την θύραν της οικίας, φέρουσα εν αγκάλαις το βρέφος. Αλλ' η ψυχή αυτού, από της στιγμής αφ' ής ωμίλησεν εις αυτόν ο Συμεών, ήτο ήσυχος. Εχαιρέτησε τους γονείς και χαίρων επλησίασε την σύζυγον, κατεφίλησεν αυτήν, έλαβε το βρέφος εις τας χείρας και εφίλησεν αυτό. Εχάρησαν άπαντες, εισήλθον εις την οικίαν και κατόπιν περιήρχοντο το χωρίον, ίνα χαιρετίση τους γνωστούς και συγγενείς, και αυτός εκράτει το βρέφος εις χείρας. Πάντων αι ψυχαί [//24] ησθάνοντο χαράν. Του λοιπού έζησαν εν ειρήνη.

Εν τη επιστολή ηυχαρίστει πολύ ο στρατιώτης τον φίλον αυτού Συμεών δια την καλήν συμβουλήν. Και πρέπει να συμφωνήσωμεν ότι η συμβουλή αυτού ήτο πραγματικώς ουχί μόνον καλή, αλλά και σοφή. Ούτως, ήδη από των νεανικών χρόνων, ο Γέρων Σιλουανός είχεν εννοήσει καλώς ότι απαραίτητος προϋπόθεσις δια την ειρήνην μεταξύ των ανθρώπων είναι να έχη έκαστος επίγνωσιν του εαυτού πταίσματος.

Προς το τέλος της θητείας και ολίγον προ της αναχωρήσεως των στρατιωτών της κλάσεως αυτού δια τας οικίας αυτών ο Συμεών μετέβη μετά του γραφέως του λόχου, ίνα ίδη τον πατέρα Ιωάννην της Κρονστάνδης και ζητήση τας προσευχάς και την ευλογίαν αυτού. Μη ευρόντες όμως τον πατέρα Ιωάννην εις την Κρονστάνδην, εσκέφθησαν να αφήσουν επιστολάς. Ο γραφεύς συνέταξε δια γραμμάτων καλλιγραφικών και εις ύφος εξεζητημένον σοφήν τινα επιστολήν, ενώ ο Συμεών έγραψε μόνον ολίγας λέξεις:

«Άγιε Πάτερ, θέλω να γίνω μοναχός. Προσευχήθητε να μη κρατήση εμέ ο κόσμος».

Επέστρεψεν εις τον στρατώνα, εις την Πετρούπολιν, και ως έλεγεν ο Γέρων, την επομένην ήδη ημέραν ησθάνετο κύκλω αυτού «να βουίζουν αι φλόγες του άδου».

Αναχωρήσας εκ της Πετρουπόλεως ο Συμεών επέστρεψεν εις την οικίαν αυτού και παρέμεινε μίαν μόνον εβδομάδα. Συνεκεντρώθησαν και προσεφέρθησαν εις αυτόν λινά υφάσματα και άλλα αφιερώματα δια την Μονήν. Απεχαιρέτισεν άπαντας και ανεχώρησε δια τον Άθωνα. Από της ημέρας όμως εκείνης, καθ' ήν προσηυχήθη δι' αυτόν ο Πατήρ Ιωάννης «αι φλόγες του άδου εβούϊζον» κύκλω αυτού συνεχώς: εις την αμαξοστοιχίαν, εις την Οδησσόν, εις το πλοίον, προσέτι και εις τον Άθωνα, εις την Μονήν, εις τον ναόν, πανταχού.

[//25]

ΑΦΙΞΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Το φθινόπωρον του 1892 έφθασεν ο Συμεών εις το Άγιον Όρος και εισήλθεν εις την Μονήν του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Παντελεήμονος. Ήρχισεν η ζωή των πνευματικών αγώνων.

Κατά το αθωνικόν έθος, ο αρχάριος δόκιμος «αδελφός Συμεών» ώφειλε να διέλθη ημέρας τινάς εν πλήρει ησυχία, όπως ενθυμηθή τα αμαρτήματα ολοκλήρου της ζωής αυτού και καταγράψη ταύτα, ίνα εξομολογηθή εις τον πνευματικόν. Το μαρτύριον της κολάσεως, όπερ ησθάνετο, εγέννησεν εν αυτώ ακράτητον φλογεράν μεταμέλειαν. Εν τω μυστηρίω της μετανοίας ήθελε να ελευθερώση την ψυχήν αυτού από παντός ό,τι εβάρυνεν αυτόν, και δια τούτο μετά προθυμίας και μεγάλου φόβου εξωμολογήθη πάσας τας πράξεις της ζωής αυτού εν μηδενί δικαιών εαυτόν.

Ο πνευματικός είπεν εις αυτόν:

«Εξωμολογήθης τα αμαρτήματά σου ενώπιον του Θεού, και γνώριζε ότι άπαντα συνεχωρήθησαν εις σε ... Από του νυν ας βάλωμεν αρχήν νέας ζωής ... Πορεύου εν ειρήνη και χαίρε, διότι ο Κύριος σε ωδήγησεν εις αυτόν τον λιμένα της σωτηρίας».

Η απλή και πιστή ψυχή του Συμεών, ως ήκουσε παρά του γέροντος-πνευματικού ότι συνεχωρήθησαν αι αμαρτίαι αυτού, παρεδόθη εις την χαράν κατά τον λόγον: «Πορεύου εν ειρήνη και χαίρε».

Άπειρος και αφελής, δεν εγνώριζεν εισέτι ότι εις τον ασκητήν επιβάλλεται η εγκράτεια και εις την χαράν, και δια τούτο ευθύς απώλεσεν εκείνην την πνευματικήν έντασιν, εν ή ευρίσκετο η ψυχή αυτού μετά την επίσκεψιν αυτού εις την Κρονστάνδην. Κατά την επακολουθήσασαν εξασθένησιν εγένετο αντικείμενον σαρκικής επιθυμίας [//26] και εστάθη ο νους αυτού εις δελεαστικάς εικόνας, τας οποίας επρότεινεν εις αυτόν το πάθος. Έλεγεν εις αυτόν ο λογισμός: «Ύπαγε εις τον κόσμον και νυμφεύσου».

Τι υπέστη κατά μόνας ο νεαρός δόκιμος, δεν γνωρίζομεν. Ότε μετέβη, ίνα εξομολογηθή, ο πνευματικός είπεν εις αυτόν:

«Μη συγκατατίθεσαι ποτέ εις τους λογισμούς και ευθύς ως έρχονται δίωκε αυτούς» (σ. 575).

Εκ της απροσδοκήτου «πτώσεως», ήτις συνέβη εις τον αδελφόν Συμεών, η ψυχή αυτού περιήλθεν εις μέγαν τρόμον. Έχων νυν συνείδησιν της φοβεράς δυνάμεως της αμαρτίας ησθάνθη εκ νέου εαυτόν εις τας φλόγας του άδου και απεφάσισε να προσεύχηται αδιαλείπτως, μέχρις ότου ελεήση αυτόν ο Θεός. Μετά το βίωμα των μυστηρίων της κολάσεως, μετά την χαράν εκείνην την οποίαν ησθάνθη λαβών την άφεσιν των αμαρτιών εις το μυστήριον της εξομολογήσεως, το ολίσθημα εκ του λογισμού και η συνείδησις ότι πάλιν ελύπησε την Θεομήτορα, ήτο δι᾽ αυτόν γεγονός, όπερ εκλόνισεν οδυνηρώς την ψυχήν αυτού. Ενόμισεν ότι ήλθεν εις λιμένα σωτηρίας και αίφνης εγνώρισε το δυνατόν του ναυαγίου και ενθάδε.

Η «πτώσις» εις τον λογισμόν εσωφρόνισε τον αδελφόν Συμεών δι᾽ όλην αυτού την ζωήν. Περί του βαθμού αυτού του κλονισμού δυνάμεθα να κρίνωμεν εκ του ότι από της ημέρας εκείνης, ότε είπεν εις αυτόν ο πνευματικός «μη συγκατατίθεσαι ποτέ εις τους λογισμούς», κατά την διάρκειαν τεσσαράκοντα και έξ χρόνων μοναχικής ζωής, ουδέποτε απεδέχθη ουδέ ένα πορνικόν λογισμόν. Εκείνο όπερ άλλοι επί πολλά έτη δεν επιτυγχάνουν να διδαχθούν, ούτος έμαθεν από του πρώτου μαθήματος, δεικνύων την αληθινήν αυτού πνευματικήν καλλιέργειαν και σοφίαν, κατά τον λόγον των αρχαίων Ελλήνων: «Το δις εξαμαρτείν ουκ ανδρός σοφού».

Η μεγάλη πικρία της μεταμελείας αυτού εγένετο αφορμή νέου αγώνος. Ο λογισμός υπέβαλλεν εις αυτόν:

[//27] «Ύπαγε εις την έρημον, ενδύσου σάκκον και σώζου εκεί».

«Καλώς, απαντά ο Συμεών, θα υπάγω εις τον ηγούμενον, ίνα ζητήσω ευλογίαν δι᾽ αυτό».

«Μη υπάγης, ο ηγούμενος δεν θα ευλογήση», λέγει ο λογισμός.

«Συ παρ᾽ ολίγον να αποδιώξης εμέ έξω της Μονής, εις τον κόσμον, απαντά ο Συμεών, νυν δε εξωθείς εμέ εις την έρημον … Εάν ο ηγούμενος δεν ευλογή, άρα παροτρύνεις εμέ ουχί εις το καλόν» … Και μετά ισχυράς θελήσεως εν τω βάθει της ψυχής αυτού είπε:

«Θα αποθάνω ενταύθα δια τας αμαρτίας μου» (σ. 568).

Ωδηγήθη ο αδελφός Συμεών εις την πνευματικήν ασκήσιν δια της αιωνοβίου παραδόσεως της αθωνικής μοναστικής ζωής, της εμπεποτισμένης δια της απαύστου μνήμης του Θεού: προσευχή κατά μόνας εν τω κελλίω, μακραί ακολουθίαι εν τω ναώ, νηστείαι και αγρυπνίαι, συνεχής εξομολόγησις και κοινωνία, μελέτη, κόπος, υπακοή. Απλούς και άγευστος του πλήθους των απασχολούντων τους διανοουμένους προβλημάτων, εκείνος, ως και πλείστοι άλλοι μοναχοί, εξωκειώθη εις την νέαν ζωήν μάλλον δια της οργανικής συγχωνεύσεως αυτού εις το περιβάλλον, ή δια προφορικών μαθημάτων. Αι προφορικαί διδαχαί του ηγουμένου, των πνευματικών και γερόντων είναι κατά το πλείστον σύντομοι και έχουν συνήθως την μορφήν θετικών υποδείξεων τί και πώς πρέπει να πράττης.

Έν εκ των τοιούτων μαθημάτων δια τον αρχάριον υποτακτικόν είναι η υπόδειξις ότι η κατά μόνας εν τω κελλίω προσευχή δέον όπως τελήται κυρίως δια του κομβοσχοινίου, δια της «ευχής του Ιησού». Η συνεχής επίκλησις του θείου

Ονόματος του Ιησού εγλύκαινε την ψυχήν του αδελφού Συμεών. Έχαιρεν ακούων ότι δια της προσευχής αυτής δυνάμεθα να προσευχώμεθα παντού [//28] και πάντοτε, εις παν έργον και πάσαν περίστασιν· ότι και κατά τον καιρόν των εκκλησιαστικών ακολουθιών είναι καλόν «να φυλάττης» αυτήν, και ότι, όταν λόγω εργασίας ή ασθενείας καθίσταται αδύνατος η προσέλευσις εις τον ναόν, δι' αυτής αντικαθίστανται αι ακολουθίαι. Προσηύχετο πολύ και φλογερώς, διότι η ψυχή αυτού ήτο εις βαρείαν οδύνην και εζήτει επιμόνως τον Δυνάμενον να σώση αυτόν.

Ούτω παρήλθεν ολίγος καιρός, τρεις περίπου εβδομάδες, και εσπέραν τινα, ενώ προσηύχετο ενώπιον της εικόνος της Θεοτόκου, η προσευχή εισέδυσεν εις την καρδίαν αυτού και ήρχισε να τελήται εκεί ημέρας και νυκτός. Τότε όμως δεν ηννόησεν εισέτι το μεγαλείον και την σπανιότητα της δωρεάς, την οποίαν εδέχθη υπό της Θεομήτορος.

Ο αδελφός Συμεών ήτο υπομονητικός, άκακος, υπήκοος. Εν τη Μονή ηγάπων και επήνουν αυτόν δια την επιμέλειαν εις την εργασίαν και τον καλόν χαρακτήρα, και αυτός ηρέσκετο εις τούτο. Τότε ενεφανίσθησαν λογισμοί κενοδοξίας: «Ζης αγίως: Μετενόησας, αι αμαρτίαι συνεχωρήθησαν εις σε, προσεύχεσαι αδιαλείπτως, εκπληροίς καλώς την υπακοήν».

Εκ της πολλής και θερμής προσευχής η ψυχή αυτού κατά καιρούς εγεύετο αναπαύσεως. Τότε οι λογισμοί έλεγον εις αυτόν: «Συ προσεύχεσαι και ίσως θα σωθής. Αλλ' εάν εν τω παραδείσω δεν εύρης μήτε τον πατέρα, μήτε την μητέρα, μήτε αυτούς τους οποίους αγαπάς, τότε και εκεί ουδεμίαν χαράν θα έχης».

Ο νους του δοκίμου εταλαντεύετο εξ αυτών των σκέψεων, και η αγωνία εισέδυεν εις την καρδίαν αυτού. Άπειρος όμως, ως ήτο, δεν ηννόει τί ακριβώς συνέβαινεν εις αυτόν.

Εν καιρώ νυκτός τινος το κελλίον αυτού επληρώθη ασυνήθους φωτός όπερ διεπέρασεν εισέτι και το σώμα [//29] αυτού ούτως, ώστε είδε τα εντός του θώρακος. Ο λογισμός λέγει εις αυτόν: «Δέξαι, είναι η χάρις». Η ψυχή όμως του δοκίμου εταράχθη, και έμεινεν εν μεγάλη απορία. Η προσευχή και μετά τούτο εξηκολούθει να ενεργήται εντός αυτού, αλλά το πνεύμα της συντριβής απεμακρύνθη τοσούτον, ώστε εν ώρα προσευχής ήλθεν εις αυτόν γέλως. Εκτύπησεν ισχυρώς εαυτόν εις το μέτωπον δια της πυγμής. Έπαυσεν ο γέλως, αλλά το πνεύμα της μετανοίας δεν επανήλθε και η προσευχή αυτού εσυνεχίσθη άνευ κατανύξεως. Τότε αντελήφθη ότι έπαθεν ανάρμοστόν τι.

Μετά την όρασιν αυτήν του παραδόξου φωτός ενεφανίζοντο εις αυτόν δαίμονες, και αυτός, αφελής ών, συνωμίλει μετ' αυτών «ως μετά ανθρώπων». Αι επιθέσεις βαθμηδόν εδυνάμωσαν· άλλοτε μεν έλεγον εις αυτόν: «Νυν είσαι άγιος», άλλοτε δε: «Δεν θα σωθής». Ο αδελφός Συμεών ηρώτησε ποτε ένα δαίμονα: «Διατί αντιφάσκετε λέγοντες άλλοτε ότι είμαι άγιος, άλλοτε δε ότι δεν θα σωθώ»; Και ο δαίμων απήντησεν ειρωνικώς: «Ημείς ουδέποτε λέγομεν την αλήθειαν».

Η αλλαγή των δαιμονικών υποβολών, αίτινες άλλοτε μεν ανεβίβαζον αυτόν εις τους «ουρανούς» δια της υπερηφανίας, άλλοτε δε κατεκρήμνιζον αυτόν εις την άβυσσον της αιωνίου απωλείας, εβασάνιζε την ψυχήν του νεαρού δοκίμου

ρίπτουσα αυτόν εις απόγνωσιν, και ούτος προσηύχετο μετ' άκρας εντάσεως. Εκοιμάτο ολίγον και κατά διαστήματα. Φυσικώς ισχυρός, αληθινός γίγας, δεν εξηπλούτο επί κλίνης, αλλά διήρχετο όλην την νύκτα εν προσευχή, ιστάμενος ή καθήμενος επί σκαμνίου. Ότε πλέον εξηντλείτο εντελώς εκ του καμάτου, εκοιμάτο καθήμενος επί 15'-20' λεπτά, ύστερον δε ανίστατο πάλιν δια την προσευχήν. Και ούτως εγίνετο πολλάκις. Συνολικώς εκοιμάτο έως δύο περίπου ώρας το εικοσιτετράωρον.

Το πρώτον διακόνημα αυτού ήτο εις τον Μύλον. Κατ' εκείνον τον καιρόν της ακμής του ρωσικού μοναχισμού [//30] εν τω Άθωνι, η Μονή του Αγίου Παντελεήμονος επεξετάθη και εγένετο ως πόλις εν ερήμω. Ο αριθμός των αδελφών έφθασε σχεδόν τας δύο χιλιάδας, και οι επισκέπται και προσκυνηταί ήρχοντο εκ της Ρωσίας κατά εκατοντάδας, συχνάκις δε παρέμενον πολύν καιρόν εις τους μεγάλους ξενώνας του Μοναστηρίου. Ούτως η εργασία εις τον Μύλον ήτο πολλή. Και ιδού, ο αδελφός Συμεών παρά τον ελάχιστον ύπνον, παρά την άκραν εγκράτειαν εις την τροφήν, παρά την αδιάλειπτον ζέουσαν προσευχήν, παρά το παρατεταμένον, βαθύ και κατά καιρούς απελπιστικόν πένθος, εξετέλει μετ' ακριβείας την βαρείαν και κοπιώδη εργασίαν, μεταφέρων κατά την διάρκειαν της ημέρας πολλούς μεγάλους σάκκους αλεύρου.

Παρήρχοντο μήνες και μήνες, και το μαρτύριον εκ των δαιμονικών προσβολών καθίστατο συνεχώς καταθλιπτικώτερον. Αι ψυχικαί δυνάμεις του νεαρού υποτακτικού εκάμπτοντο, το θάρρος αυτού ηφανίζετο. Ο φόβος της απωλείας και η απόγνωσις ηύξανον. Η φρίκη της απελπισίας επί μάλλον και μάλλον εκυρίευεν όλου του είναι αυτού. Όστις έζησε παρόμοιόν τι, ούτος γνωρίζει ότι ουδεμία ανθρωπίνη ανδρεία, ουδεμία ανθρωπίνη δύναμις δύναται να αντισχύση εις τοιούτον πνευματικόν αγώνα. Εκάμφθη και ο αδελφός Συμεών. Έφθασε μέχρι της εσχάτης απογνώσεως· και ημέραν τινά, προ του εσπερινού, καθήμενος εν τω κελλίω αυτού εσκέφθη: «Θεόν εκδυσωπήσαι αδύνατον»! Δια του λογισμού τούτου ησθάνθη πλήρη εγκατάλειψιν, και η ψυχή αυτού επί μίαν περίπου ώραν εβυθίσθη εις σκότος απεριγράπτου αγωνίας.

Μεταβάς δια τον εσπερινόν εις τον ναόν του Αγίου Προφήτου Ηλιού, όστις είναι παρά τον Μύλον, εκ δεξιών της Ωραίας Πύλης, εις τον τόπον της εικόνος του Σωτήρος είδε τον ζώντα Χριστόν.

«Ο Κύριος δι' ακαταλήπτου τρόπου» ώφθη εις τον νεαρόν δόκιμον, και όλη αυτού η ύπαρξις και αυτό τούτο [//31] το σώμα ενεπλήσθησαν του πυρός της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, εκείνου του πυρός όπερ ο Κύριος κατεβίβασεν εις την γην δια της ελεύσεως Αυτού (βλ. Λουκ. ιβ' 49).

Εκ του οράματος τούτου ο Συμεών περιήλθεν εις εξάντλησιν και ο Κύριος εγένετο άφαντος απ' αυτού.

Αδύνατον να περιγράψωμεν την κατάστασιν, εν τη οποία ευρίσκετο ούτος εκείνην την ώραν. Γνωρίζομεν εκ του στόματος και εκ των γραφών του μακαρίου Γέροντος ότι περιέλαμψεν αυτόν τότε το μέγα Θείον Φως· ότι εξήλθεν εκ του κόσμου τούτου και ανέβη εν πνεύματι εις τον ουρανόν, ένθα ήκουσεν άρρητα ρήματα· ότι εκείνην την στιγμήν έλαβε νέαν τινά γέννησιν άνωθεν (βλ. Ιωάν. α' 13, γ' 3). Το γαλήνιον βλέμμα του τα πάντα συγχωρούντος, του απείρως

αγαπώντος, του πλήρους ανεκλαλήτου χαράς Χριστού είλκυσε τον όλον άνθρωπον· και ότε εγένετο άφαντος, η ψυχή αυτού εκ της γλυκύτητος της αγάπης του Θεού ηρπάγη εις την θεωρίαν της Θεότητος, πέραν των σχημάτων του κόσμου.

Είναι όντως θαυμαστόν ότι κατά την εμφάνισιν του Κυρίου ο δόκιμος Συμεών, άνθρωπος απλούς και άδολος, «ανεγνώρισεν ευθύς» και τον εμφανισθέντα εις αυτόν Χριστόν, και το Πνεύμα το Άγιον το ενεργήσαν εν αυτώ. Ατελευτήτως επαναλαμβάνει εν ταις γραφαίς αυτού ότι ανεγνώρισε τον Κύριον δια Πνεύματος Αγίου, ότι είδε τον Θεόν εν Πνεύματι Αγίω. Εβεβαίου δε ότι, όταν ο Κύριος εμφανίζηται εις την ψυχήν, εκείνη δεν δύναται να μη αναγνωρίση Αυτόν ως Ποιητήν και Θεόν αυτής.

Δυνάμεθα μετά πεποιθήσεως να είπωμεν ότι και αι φλόγες και αι βάσανοι του άδου αι προλαβούσαι την επιφάνειαν του Χριστού εις τον δόκιμον Συμεών, και το περιλάμψαν αυτόν Θείον Φως είναι δια τους πλείστους άγνωστα και ακατανόητα πράγματα. Ό,τι ο πνευματικός [//32] άνθρωπος βλέπει, ό,τι βιοί, η όλη αυτού εμπειρία, συχνάκις δυνατόν να φανή μωρία εις τον μη πνευματικόν, καρπός ψυχοπαθολογικής καταστάσεως. Εστερημένος της πείρας της πραγματικότητος του πνευματικού κόσμου, αρνείται εκείνο όπερ αγνοεί. Δυνάμει, πας άνθρωπος είναι κεκλημένος εις το πλήρωμα της πνευματικής ζωής, αλλ' η διαρκής στροφή του θελήματος προς τον υλικόν κόσμον, προς τας σαρκικάς και ψυχικάς απολαύσεις, οδηγεί εις την άμβλυνσιν και την ατροφίαν της πνευματικής αντιλήψεως. Εν τη κοινή ζωή θα ηδυνάμεθα να παρομοιάσωμεν τούτο προς εκείνον, όστις έχων ραδιόφωνον συλλαμβάνει τα πληρούντα την ατμόσφαιραν κύματα, ενώ εκείνος, όστις δεν έχει, ουδόλως υποπτεύεται την παρουσίαν αυτών.

Παράδοξος και ακατάληπτος η πνευματική ζωή του χριστιανού ασκητού. Εις το σύμπλεγμα των εκπληκτικών αντιφάσεων αυτής διακρίνομεν δαιμονικάς προσβολάς, εγκατάλειψιν υπό του Θεού, σκότος θανάτου και βασάνους κολάσεως αφ' ενός, θεοφάνειαν και το φως του ανάρχου Είναι αφ' ετέρου.

Και είναι αδύνατον να εκφρασθή τούτο δια λόγων.

Έκαστος άνθρωπος είναι φαινόμενον μοναδικόν και ιδιόμορφον. Η πορεία εκάστου ασκητού είναι επίσης και ιδιόμορφος και ανεπανάληπτος. Αλλ' εν τούτοις οι άνθρωποι, επιδιώκοντες την σαφήνειαν, εισάγουν εις την δοθείσαν περίπτωσιν την ταξινόμησιν.

Κατά τους διαρρεύσαντας αιώνας της ιστορίας του Χριστιανισμού η πείρα των Πατέρων της Εκκλησίας διέγραψε τρία είδη ή τύπους τάξεως της εν Χριστώ πνευματικής ζωής.

Εις το πρώτον είδος ανήκει η πλειονότης των ανθρώπων. Ούτοι ελκύονται εις την πίστιν δια μικράς χάριτος και διανύουν τον βίον αυτών εις μέτριον αγώνα τηρήσεως των εντολών. Μόνον δε κατά το τέλος της ζωής [//33] αυτών, λόγω των παθημάτων, γίνονται επιδεκτικοί μεγαλυτέρας χάριτος. Τινές όμως εξ αυτών αγωνίζονται εντονώτερον και προ της εαυτών τελευτής λαμβάνουν μεγάλην χάριν. Ούτω συμβαίνει εις πολλούς μοναχούς.

Το δεύτερον είδος αποτελείται εκ των ελκυομένων κατ' αρχάς δια μετρίας αναλόγως χάριτος, οίτινες όμως ασκούνται μετά προθυμίας εις την προσευχήν και την κατά των παθών πάλην, και εν τη οδυνηρά ταύτη ασκήσει καταξιούνται εις το μέσον της οδού αυτών μεγαλυτέρας χάριτος, και ζώντες το υπόλοιπον του βίου εν εντονωτέρω έτι αγώνι φθάνουν εις υψηλά μέτρα τελειότητος.

Το τρίτον, σπανιώτερον είδος είναι όταν από της ενάρξεως του ασκητικού βίου ο άνθρωπος λαμβάνη ένεκα του ενθέρμου ζήλου αυτού είτε ορθότερον κατά πρόγνωσιν του Θεού, την μεγάλην χάριν των τελείων.

Τούτο το τελευταίον είδος είναι ουχί μόνον το πλέον σπάνιον, αλλά και το πλέον δύσκολον, διότι ουδείς (καθ' όσον δυνάμεθα να κρίνωμεν περί τούτου εκ των βίων και των έργων των Αγίων Πατέρων, εκ της προφορικής παραδόσεως των ασκητών των τελευταίων αιώνων και εκ της πείρας των συγχρόνων) δύναται να κρατήση το πλήρωμα της δοθείσης δωρεάς της θείας αγάπης. Ύστερον επί πολύν χρόνον, θα ζήση την άρσιν της χάριτος και την εγκατάλειψιν υπό του Θεού. Αντικειμενικώς, τούτο δεν είναι πλήρης αφαίρεσις της χάριτος, αλλ' υποκειμενικώς, η ψυχή βιοί και αυτήν την μείωσιν της ενεργείας της χάριτος ως εγκατάλειψιν υπό του Θεού.

Τούτο το τελευταίον γένος των ασκητών πάσχει επί της γης πλείον πάντων, επειδή μετά την γεύσιν της χάριτος, μετά την θεωρίαν του Θείου Φωτός, το σκότος της θεοεγκαταλείψεως και ο τάραχος των παθών βιούνται ασυγκρίτως βαθύτερον και οδυνηρότερον ένεκα της οξείας αντιθέσεως: Ούτοι γνωρίζουν ΤΙ απώλεσαν. Εκτός δε τούτου, η βίωσις της χάριτος μεταβάλλει δια της ενεργείας αυτής τον όλον άνθρωπον και καθιστά αυτόν ασυγκρίτως [//34] περισσότερον ευαίσθητον εις παν πνευματικόν φαινόμενον.

Τούτο το τελευταίον γένος πάσχει πλέον των άλλων, επειδή η αγάπη του Χριστού εν τω κόσμω τούτω υπόκειται εις άκρως βαρείαν «πύρωσιν προς πειρασμόν» (Α' Πέτρ. δ' 12), επειδή η αγάπη του Χριστού εν τω κόσμω είναι αναποφεύκτως πάντοτε πάσχουσα (βλ. Πράξ. κστ' 23).

Ο μακάριος Γέρων Σιλουανός ανήκεν εις τούτο το τελευταίον γένος, ούτω δε εξηγούνται και οι λόγοι αυτού: «Υμείς δεν δύνασθε να εννοήσητε την θλίψιν μου», ή «όστις δεν εγνώρισε τον Κύριον, δεν δύναται να ζητή Αυτόν μετά θρήνου».

Όταν περιγράφη την απαραμύθητον λύπην και τον θρήνον του Αδάμ μετά την έξωσιν εκ του παραδείσου, κατ' ουσίαν περιγράφει το πένθος και την θλίψιν της εαυτού ψυχής δια την απολεσθείσαν χάριν.

Η ασυνήθως βαθεία αίσθησις της μετανοίας του Συμεών θέτει το ερώτημα: Διά τί τινές μεν μετανοούν δια τας αμαρτίας αυτών τοσούτον βαθέως και ισχυρώς, άλλοι δε ολιγώτερον εντόνως, και άλλοι μάλλον επιπολαίως ή ουδόλως; Πώς δυνάμεθα να εξηγήσωμεν την διαφοράν εντάσεως της συνειδήσεως της αμαρτίας εις τους ανθρώπους;

Το πρόβλημα τούτο είναι εξαιρέτως βαθύ. Ημείς οι άνθρωποι δεν δυνάμεθα να διεισδύσωμεν τελείως εις το μυστήριον της πνευματικής ζωής του ανθρώπου. Προσιτή εις ημάς είναι η ενδοσκόπησις ή η παρατήρησις φαινομένων τινών της εσωτερικής ημών ζωής, όταν η τελευταία προσλαμβάνη μορφήν

ψυχολογικών βιωμάτων. Χαρακτηριστικά τινα γνωρίσματα των βιωμάτων αυτών είναι προσιτά εις την παρατήρησιν ημών, αλλά και τότε εισέτι είναι αδύνατον να προσδιορίσωμεν ό,τιδήποτε κατηγορηματικώς, διότι εις την βάσιν των ψυχικών γεγονότων [//35] της χριστιανικής ζωής ευρίσκεται η απολύτως ελευθέρα ενέργεια του Θείου Πνεύματος, ήτις υπερβαίνει πάντα προσδιορισμόν.

«Το Πνεύμα όπου θέλει πνει, και την φωνήν Αυτού ακούεις, αλλ' ουκ οίδας πόθεν έρχεται και πού υπάγει· ούτως εστί πας ο γεγεννημένος εκ του Πνεύματος» (Ιωάν. γ' 8).

Δεύτερος παράγων, ωσαύτως διαφεύγων πάντα καθορισμόν, είναι το αυτεξούσιον του ανθρώπου. Τα δύο ταύτα, το αυτεξούσιον του ανθρώπου και η ενέργεια της Θείας χάριτος, αποτελούν την εν Χριστώ πνευματικήν ζωήν.

Και η πίστις και η μετάνοια ημών εξαρτώνται μέχρις ακαθορίστου τινος βαθμού εκ της ελευθερίας ημών και εν ταυτώ αποτελούν δώρον της Θείας χάριτος. Ο Θεός εν τη αγάπη Αυτού ζητεί τον άνθρωπον, ίνα δώση εις αυτόν ουχί μόνον ζωήν, αλλά και «περισσόν ζωής», ως λέγει ο Χριστός (Ιωάν. ι' 10). Αλλ' η ζωή αύτη χαρίζεται μεν εις τον ελεύθερον άνθρωπον, ουχί όμως άνευ της συγκαταθέσεως αυτού. Έχοντες υπ' όψιν την κατάστασιν ταύτην, δυνάμεθα να είπωμεν ότι και το μέτρον του δωρήματος του Θεού εξαρτάται εκ της συγκαταθέσεως του ανθρώπου. Αι δωρεαί του Θεού συνεπάγονται ωρισμένην άσκησιν. Όταν δε ο Θεός προβλέπη ότι ο άνθρωπος θα δεχθή το δώρημα Αυτού κατά τον δέοντα τρόπον τότε εκχέει τούτο «αφθόνως». Θα ελέγομεν ότι αιτία του μεγάλου ή μικρού δωρήματος είναι η προεγνωσμένη υπό του Θεού απάντησις του ανθρώπου εις την ενέργειαν της χάριτος. Ο Απόστολος Παύλος λέγει ότι «ούς προέγνω και προώρισε συμμόρφους της εικόνος του Υιού Αυτού» (Ρωμ. η' 29). Και πάλιν, «ότε δε ευδόκησεν ο Θεός ο αφορίσας με εκ κοιλίας μητρός μου και καλέσας δια της χάριτος Αυτού αποκαλύψαι τον Υιόν Αυτού εν εμοί … ευθέως ου προσανεθέμην σαρκί και αίματι» (Γαλ. α' 15-16).

[//36] Προέγνω ο Θεός ότι ο Συμεών, ο μετέπειτα μοναχός Σιλουανός, «ου προαναθήσεται σαρκί και αίματι», αλλά θα αναλώση την ζωήν αυτού εις αγώνα άξιον της μεγάλης δωρεάς, και δια τούτο εκάλεσεν αυτόν εις την τοιαύτην ασυνήθη ζωήν, την οποίαν βλέπομεν εις αυτόν.

Ουδόλως σκεπτόμεθα να εξηγήσωμεν το μυστήριον του συνδυασμού της δημιουργικής πράξεως του Μεγάλου Δομήτορος του κόσμου Θεού μετά του κτιστού αυτεξουσίου του ανθρώπου. Αλλ' η επικοινωνία ημών μετά του Γέροντος, όστις διέβη την ζωήν αυτού εν εξαιρέτως εντεταμένω αγώνι υπέρ της αγάπης, εν τη οποία κυρίως εκδηλούται η ελευθερία, ωδήγησε την σκέψιν ημών εις την υπο του Θεού πρόγνωσιν της ελευθέρας απαντήσεως του ανθρώπου εις την κλήσιν της αγάπης Αυτού.

Υποθέτομεν ότι η εκλογή δια την μαρτυρίαν της αγάπης είναι σπανία, διότι αύτη συνδέεται αναποφεύκτως προς την ολοκληρωτικήν αυτοθυσίαν.

Ήρχετο εις ημάς η σκέψις ότι εις το πρόσωπον του Γέροντος Σιλουανού η πρόνοια του Θεού παρέχει εις τον κόσμον νέον υπόδειγμα και νέαν μαρτυρίαν περί της αμέτρου αγάπης Αυτού, ώστε και δια του Σιλουανού να ορθωθούν οι παραλελυμένοι εκ της απογνώσεως άνθρωποι, ως λέγει ο Απόστολος Παύλος:

«Αλλά δια τούτο ηλεήθην, ίνα εν εμοί πρώτω ενδείξηται Ιησούς Χριστός την πάσαν μακροθυμίαν, προς υποτύπωσιν των μελλόντων πιστεύειν επ' Αυτώ εις ζωήν αιώνιον» (Α' Τιμ. α' 16).

Αι εντολαί του Χριστού δια τον Γέροντα Σιλουανόν δεν ήσαν ηθικός κανών. Δεν κατεβίβαζε τον Χριστιανισμόν εις το επίπεδον ενός ηθικού συστήματος, ως πράττουν οι εστερημένοι της αυθεντικής πνευματικής πείρας εκπρόσωποι του ανθρωπιστικού πολιτισμού, οίτινες καταλήγουν εις το συμπέρασμα ότι η θρησκεία δεν είναι άλλο τι ει μη «αναχαιτιστική τις αρχή» δια τους αμαθείς, άχρηστος «δι' αυτούς». Ουχί! Ο Γέρων αντελαμβάνετο [//37] τον λόγον του Χριστού ως ο Απόστολος Πέτρος, ως «ρήματα ζωής αιωνίου», ως πνεύμα και ζωή κατά τον λόγον του Ιδίου του Κυρίου: «Τα ρήματα ά Εγώ λαλώ υμίν, πνεύμά εστι και ζωή εστιν» (Ιωάν. στ' 63).

Ο λόγος του Χριστού δια τον Σιλουανόν ήτο το Ζωοποιούν Πνεύμα, αυτή αύτη η αιώνιος ζωή, ο Θεός εν τη ενεργεία Αυτού.

Η πίστις αυτού, αναγεγεννημένη υπό αλλεπαλλήλων επισκέψεων της χάριτος, προσέλαβε χαρακτήρα βαθέος βιώματος. Επίστευεν ότι ο Θεός θα κρίνη τον κόσμον, ότι εκείνοι οίτινες έζησαν εν αμαρτίαις και δεν μετενόησαν θα απέλθουν εις την αιώνιον βάσανον, όσοι δε ειργάσθησαν το αγαθόν, κατά την εντολήν του Χριστού, θα κληρονομήσουν την αιώνιον Βασιλείαν των Ουρανών. Κατά την ορθήν παρατήρησιν του Αγίου Μαξίμου του Ομολογητού «τον φόβον τίκτει η εις Θεόν πίστις» (Περί αγάπης Ι, Β), και ουχί ο φόβος την πίστιν. Η ζέουσα πίστις του Συμεών εγέννησεν εν τη ψυχή αυτού τον μέγαν φόβον της καταδίκης δια τας πολλάς και μεγάλας αμαρτίας, όσας η συνείδησις κατεμαρτύρει αυτού.

Και πάλιν όμως δεν δυνάμεθα να μη εκπληττώμεθα δια την τοσούτον βαθείαν συναίσθησιν της αμαρτίας, την οποίαν είχεν ο Συμεών. Αναμφιβόλως ήτο δώρον της χάριτος.

Τί είναι η αμαρτία εξ επόψεως χριστιανικής;

Η αμαρτία είναι πρωτίστως φαινόμενον πνευματικόν, μεταφυσικόν. Αι ρίζαι αυτής ευρίσκονται εις το μυστικόν βάθος της πνευματικής φύσεως του ανθρώπου. Η ουσία της αμαρτίας συνίσταται ουχί εις την κατάλυσιν ηθικών αρχών, αλλ' εις την αποστασίαν εκ της αιωνίου Θείας ζωής, δια την οποίαν εκτίσθη ο άνθρωπος και εις την οποίαν φυσικώς –ήτοι εξ αυτής της φύσεως αυτού– εκλήθη.

Η αμαρτία διαπράττεται προ παντός εν τω μυστικώ [//38] βάθει του ανθρωπίνου πνεύματος, αλλά τα οψώνια αυτής πλήττουν τον όλον άνθρωπον. Όταν αύτη συντελεσθή, αντανακλάται εις την ψυχικήν και φυσικήν κατάστασιν του ανθρώπου, εις την εξωτερικήν αυτού εμφάνισιν, εις τα πεπρωμένα του αμαρτήσαντος, εξέρχεται αναποφεύκτως πέραν των ορίων της ατομικής αυτού ζωής και βαρύνει δια του κακού την ζωήν ολοκλήρου της ανθρωπότητος, και συνεπώς αντανακλάται και εις τα πεπρωμένα του σύμπαντος κόσμου.

Συνεπείας κοσμικής σημασίας δεν είχε μόνον το αμάρτημα του Προπάτορος Αδάμ. Παν αμάρτημα, φανερόν ή αφανές, εκάστου εξ ημών, επηρεάζει τα πεπρωμένα του κόσμου παντός.

Διαπράττων ο σαρκικός άνθρωπος την αμαρτίαν δεν αισθάνεται εν εαυτώ τας συνεπείας αυτής, ως αισθάνεται αυτάς ο πνευματικός άνθρωπος. Ο σαρκικός, μη έχων εισέτι πείραν της αιωνίου ζωής του Πνεύματος, δεν αντιλαμβάνεται την αλλαγήν της καταστάσεως αυτού μετά την διάπραξιν της αμαρτίας, διότι διαμένει πάντοτε εις πνευματικόν θάνατον. Αντιθέτως ο πνευματικός άνθρωπος, εις εκάστην κλίσιν του θελήματος αυτού προς την αμαρτίαν, βλέπει εν εαυτώ την αλλαγήν της καταστάσεως αυτού λόγω της υποστολής της χάριτος.

Εις τον Γέροντα Σιλουανόν εξέπληττεν ημάς η εξαίρετος ευαισθησία και η πνευματική διαίσθησις. Και πριν εμφανισθή εις αυτόν ο Κύριος, έτι δε μάλλον μετά την εμφάνισιν Αυτού, καθ' όλην την μετέπειτα ζωήν αυτού, εβίου την αμαρτίαν εξαιρέτως βαθέως και ισχυρώς. Η καρδία αυτού ησθάνετο αφόρητον πόνον εκ της αμαρτίας, και δια τούτο η μετάνοια αυτού ήτο ακράτητος και επίμονος μετά κλαυθμού, μέχρις ότου αισθανθή η ψυχή την παρά του Θεού άφεσιν. Δυνατόν να φανή τούτο εις πολλούς παράδοξον, εις άλλους δε υπερβολικόν· αλλά το υπόδειγμα του Γέροντος δεν είναι δι' όλους.

[//39] Μετανοών δια την αμαρτίαν δεν εζήτει μόνον συγγνώμην, ήτις ευκόλως παρέχεται υπό του Θεού και δι' ενός ίσως στεναγμού μεταμελείας. Εζήτει πλήρη άφεσιν, ούτως ώστε η χάρις αισθητώς να επανακάμψη εις την ψυχήν. Εζήτει παρά του Θεού την δύναμιν όπως μη επαναλάβη ποτέ, ει δυνατόν, το αμάρτημα. Προσηύχετο ίνα λυτρώση αυτόν από του εν ημίν ενεργούντος «νόμου της αμαρτίας» (Ρωμ. ζ' 23). Τα επακόλουθα της αμαρτίας –την απώλεια της χάριτος– εβίου μετά τοσαύτης οδύνης, ώστε εφοβείτο την επανάληψιν οιουδήποτε παρομοίου. Δι' αυτόν, το φοβερώτερον πάντων ήτο η στέρησις της αγάπης του Θεού και της εν Χριστώ ειρήνης. Η συνείδησις ότι προσέβαλε τον Θεόν, τοιούτον Θεόν, πράον και ταπεινόν, ήτο δι' αυτόν αφόρητος κόλασις. Ησθάνετο την πλέον βαθείαν οδύνην της συνειδήσεως, ότι ημάρτησε κατά της αγίας αγάπης του Χριστού. Όστις ημάρτησε κατά της αγάπης επί του ανθρωπίνου επιπέδου, εκείνος γνωρίζει οποία είναι η δεινή αύτη βάσανος. Και όμως πάντα όσα γίνονται εις τον κόσμον των ψυχικών σχέσεων, δεν είναι ει μη αμυδρά τις σκιά των πνευματικών μετά του Θεού σχέσεων.

Ούτω λοιπόν ο Θεός προέγνω προ των αιώνων τον Συμεών-Σιλουανόν και δι' ακαταλήπτου εις ημάς τρόπου έδωκεν εις αυτόν να γνωρίση την ουσίαν της αμαρτίας μετά τοσαύτης δυνάμεως, ώστε όντως έζησε την κόλασιν του άδου και εβόα εξ «άδου κατωτάτου», μέχρις ότου συγκατέβη ο Κύριος και εμφανισθείς έδωκεν εις αυτόν να γνωρίση, πριν ή γευθή θανάτου, την ανάστασιν της ψυχής και να ίδη «τον Υιόν του ανθρώπου ερχόμενον εν τη Βασιλεία Αυτού» (Ματθ. ιστ' 28).

[//40]
Β΄ – ΜΟΝΑΣΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Η επιφάνεια του Χριστού εις τον αδελφόν Συμεών υπήρξεν αναμφιβόλως το σπουδαιότερον γεγονός της ζωής αυτού. Δεν ήτο δυνατόν ει μη να επιδράση κατά τον ουσιωδέστερον τρόπον εις όλην την μετέπειτα εξέλιξιν αυτής. Δεν ήτο δυνατόν ει μη να προκαλέση τας πλέον βαθείας αλλαγάς εις την ψυχήν και την συνείδησιν αυτού. Εξωτερικώς βεβαίως η ροή του βίου ολίγον ήλλαξε. Παρέμεινεν εν τω αυτώ διακονήματι εις τον Μύλον, και η κατανομή του χρόνου εσυνεχίζετο, ως και πρότερον, κατά την γενικήν τάξιν της Μονής: προσευχή εν τω κελλίω, πολύωροι ακολουθίαι εν τω ναώ, κοπιώδης ημέρα μετά των συνήθων φυσικών αναγκών – διατροφήν, ανάπαυσιν, ύπνον. Η μεν τάξις γενική δι΄ όλους, αλλ΄ η ζωή εκάστου διάφορος, «ιδική του». Και αν έκαστος έχη την «προσωπικήν» αυτού ζωήν, έτι μάλλον είχεν αυτήν ο Συμεών.

Την στιγμήν της εμφανείας του Θεού η όλη αυτού ύπαρξις «επληροφορήθη» ότι αφέθησαν αι αμαρτίαι αυτού. εξέλιπον αι φλόγες του άδου, αίτινες εβρυχώντο πέριξ αυτού, έπαυσαν αι βάσανοι του άδου, τας οποίας εβίου επί ήμισυ έτος. Νυν εδόθη εις αυτόν ίνα ζήση την ιδιαιτέραν χαράν και την μεγάλην ανάπαυσιν της μετά του Θεού καταλλαγής. Εκυριάρχει της ψυχής αυτού το νέον γλυκύ αίσθημα της αγάπης προς τον Θεόν και προς [//41] τους ανθρώπους, προς πάντα άνθρωπον. Έπαυσεν η προσευχή της μετανοίας, έφυγεν εκείνη η αβάστακτος πυρίνη εκζήτησις της αφέσεως, ήτις δεν έδιδεν ύπνον εις τους οφθαλμούς αυτού. Εσήμαινεν άρα γε τούτο ότι νυν ηδύνατο ούτος ησύχως να παραδοθή εις τον ύπνον; Ουχί βεβαίως.

Τον πρώτον καιρόν μετά την εμφάνειαν η ψυχή του Συμεών, ήτις εγνώρισε την ανάστασιν αυτής και είδε το φως της αληθούς και αιωνίου υπάρξεως, έζησεν εν πασχαλίω πανηγύρει. Το παν ήτο ωραίον: ο κόσμος μεγαλειώδης, οι άνθρωποι ευχάριστοι, η φύσις ανεκφράστως ωραία, το σώμα ήλλαξε και εγένετο ελαφρόν, δυνάμεις προσετέθησαν, ο λόγος του Θεού εχαροποίει την ψυχήν, αι παννύχιοι αγρυπνίαι εν τω ναώ και ιδίως αι προσευχαί εν τω κελλίω εγένοντο γλυκείαι. Εκ του υπερεκχειλίσματος της χαράς η ψυχή ευσπλαγχνίζετο τους ανθρώπους και εδεέτο υπέρ όλου του κόσμου.

Μετά τινα καιρόν, την πρωΐαν εορτής τινος, και κατόπιν ολονυκτίου αγρυπνίας, ότε ο αδελφός Συμεών διηκόνει εις την κοινήν τράπεζαν, επεσκέφθη αυτόν εκ δευτέρου η χάρις, ομοία κατά το είδος προς την πρώτην, αλλά μετά τινος ολιγωτέρας δυνάμεως. Βαθμηδόν η αισθητή ενέργεια αυτής ηλαττούτο. Εις τον νουν αυτού διετηρήθη η μνήμη του βιώματος, πλην όμως η ειρήνη και η χαρά εν τη αισθήσει της καρδίας αυτού εμειώθησαν και αντί τούτων εισέδυσεν ο φόβος της εγκαταλείψεως. Ευρίσκετο εν απορία περί του πρακτέου προς αποφυγήν της απωλείας αυτής.

Ο αγών της νηστείας, αγρυπνίας και προσευχής εσυνεχίζετο απαραλλάκτως εντατικός, και όμως το φως και η αγάπη ητόνουν, η δε ψυχή εθλίβετο και ενοστάλγει τον απομακρυνόμενον Κύριον.

Ήρχισε προσεκτική αναζήτησις λύσεως της διαρκώς αυξανομένης απορίας εις τας συμβουλάς του πνευματικού και εις τα ασκητικά έργα των Αγίων Πατέρων. Ο [//42] νεαρός μοναχός έμαθε περί εαυτού ότι κατηξιώθη σπανίας και εξαιρέτου δωρεάς, αλλά δεν ηδύνατο να εννοήση δια τί ο πλησθείς φωτός θεογνωσίας νους αυτού, παρά τον αγώνα της τηρήσεως των εντολών, πάλιν εσκοτίζετο εξ οραμάτων δαιμόνων, οίτινες εξέλιπον τον πρώτον καιρόν μετά την εμφάνειαν του Κυρίου.

Ο Συμεών, πλήρης απορίας, μετέβη εις το Παλαιόν Ρωσικόν, ίνα ζητήση συμβουλήν παρά του Γέροντος Ανατολίου. Ο τελευταίος, ακούσας όσα πάσχει ο νεαρός μοναχός, λέγει εις αυτόν:

- Προσεύχεσαι, ως φαίνεται πολύ.

- Προσεύχομαι αδιαλείπτως, απήντησεν ο Συμεών.

- Νομίζω ότι προσεύχεσαι εσφαλμένως πως και δια τούτυ συχνάκις βλέπεις δαίμονας.

- Δεν εννοώ τι σημαίνει «προσεύχομαι εσφαλμένως ή ορθώς», αλλά γνωρίζω ότι πρέπει να προσεύχωμαι πάντοτε και δια τούτο προσεύχομαι αδιακόπως.

- Κατά την προσευχήν φύλαττε τον νουν καθαρόν από πάσης φαντασίας και παντός λογισμού και περίκλειε αυτόν εις τους λόγους της προσευχής, είπεν εις αυτόν ο Γέρων Ανατόλιος, και εξήγησε τί σημαίνει νους «καθαρός» και πώς «περικλείεται» εις τους λόγους της προσευχής.

Έμεινεν αρκετόν καιρόν ο Συμεών πλησίον του Γέροντος Ανατολίου. Τας διδακτικάς και ωφελίμους οδηγίας αυτού ο πατήρ Ανατόλιος κατέκλεισε μετά φανεράς καταπλήξεως:

«Εάν νυν τοιούτος γέγονας, τι λοιπόν θα είσαι κατά το γήρας»;

Ο πατήρ Ανατόλιος ήτο υπομονητικός και επιμελής ασκητής. Διήλθε την μακράν αυτού ζωήν, ως έλεγε περί αυτού ο Γέρων Σιλουανός, εν νηστεία και μετανοία, αλλά μόνον εις το γήρας, κατά το τεσσαρακοστόν πέμπτον έτος της μοναχικής αυτού ζωής, εγεύθη του μεγάλου ελέους [//43] του Θεού και εγνώρισε πώς ενεργεί η χάρις. Το ότι κατεπλάγη εκ της ζωής του νεαρού μοναχού είναι φυσικόν, αλλ' όμως δεν έπρεπε να φανερώση την έκπληξιν αυτού. Εις τούτο συνίστατο το σφάλμα αυτού, διότι έδωκεν εις τον νεαρόν αθλητήν αφορμήν κενοδοξίας, προς την οποίαν εκείνος δεν είχεν εισέτι μάθει να παλαίη.

Το σφάλμα του Γέροντος Ανατολίου δεν ήτο μόνον παιδαγωγικόν, αλλά και κατά της χάριτος. Η χάρις του Θεού δεν επιτρέπει εις τον αληθή ασκητήν να είπη εις τον αδελφόν έπαινον, τον οποίον έτι και οι τέλειοι συχνάκις δεν δύνανται να βαστάσουν άνευ ζημίας. Έπαινοι λέγονται μόνον, όταν τις αποκάμνη εκ της απογνώσεως. Να ανοίγωνται όμως οι οφθαλμοί της «αριστεράς» εις εκείνα άτινα ποιεί μεθ' ημών η δεξιά του Υψίστου, ή ουδόλως επιτρέπεται ή πρέπει να γίνηται μετ' άκρας τέχνης και προσοχής.

Ούτως ή άλλως δια τον νεαρόν και εισέτι άπειρον μοναχόν Συμεών ήρχισεν η πλέον δύσκολος, η πλέον περίπλοκος, η πλέον «λεπτή» μάχη κατά της κενοδοξίας. Η υπερηφανία και η κενοδοξία επισύρουν πάσας τας συμφοράς και τας πτώσεις. Η χάρις εγκαταλείπει, η καρδία ψυχραίνεται, η προσευχή ατονεί, ο

νους διασκορπίζεται και οι εμπαθείς λογισμοί αρχίζουν να προσβάλλουν αυτόν. Ψυχή θεωρήσασα την άλλην ζωήν, καρδία γευθείσα της γλυκύτητος του Αγίου Πνεύματος, νους γνωρίσας την καθαρότητα, δεν θέλουν να συγκατατεθούν εις την αποδοχήν των πολιορκούντων ατόπων λογισμών. Πώς όμως να επιτευχθή τούτο;

Προ της Εμφανείας η ψυχή του Συμεών δεν ηδύνατο να απωθή τους λογισμούς και έφθασε μέχρι της απογνώσεως παρά την ακαταπαύστως ενεργούσαν προσευχήν. Μετά την Εμφάνειαν η ψυχή αυτού εγνώρισε την ειρήνην της χάριτος του Αγίου Πνεύματος και η ζωή αυτού εγένετο συνεχής προσευχή και δοξολογία. Αλλ’ εν τούτοις, εκ νέου πάντα ταύτα αποχωρούν και άρχεται πάλιν [//44] ο αγών προς τους λογισμούς. Η ψυχή νοσταλγεί, ζητεί, ικετεύει, θρηνεί, αγωνίζεται, ίνα κρατήση τον Ακράτητον, αλλά το φως, και όταν επιστρέφη, επ’ ολίγον μόνον διαμένει και πάλιν απομακρύνεται. Ήρξαντο οι μακροί χρόνοι των εναλλαγών της χάριτος και της εγκαταλείψεως.

Ούτε η πείρα των βασάνων του άδου, ούτε η δωρεά της αδιαλείπτου εσωτερικής προσευχής, ούτε εισέτι η εμφάνισις του Κυρίου έδωκαν εις τον νεαρόν μοναχόν την πλήρη απαλλαγήν εκ των δαιμονικών επιθέσεων και της πάλης των λογισμών. Παρ’ όλην την εντατικήν προσευχήν ο νους αυτού εσκοτίζετο κατά καιρούς εκ της οράσεως των δαιμόνων και της απωλείας της ειρήνης. Όλη η εξαίρετος πείρα αυτού δεν έδωκεν εις αυτόν την γνώσιν πώς να διαμένη εις την κατάστασιν εκείνην την οποίαν εγνώρισεν η ψυχή κατά την ώραν της οράσεως, να δεχθή δε ησύχως την απομάκρυνσιν του φωτός ήτο πλέον αδύνατον.

Η συμβουλή του Γέροντος Ανατολίου, να περικλείη τον νουν εις τους λόγους της προσευχής, εβοήθησε τον Συμεών να καθάρη μέχρι τινός τον νου, αλλ’ ανεπαρκώς, και ούτως ενώπιον αυτού ηγείρετο μεθ’ όλης της δυνάμεως το πρόβλημα του ασκητικού «αγώνος προς τον λογισμόν».

Δια τον εισελθόντα εις την πορείαν της πνευματικής ζωής η πάλη των λογισμών δεν είναι ψιλή σκέψις δια τούτο ή δι’ εκείνο, αλλ’ αντίστασις «προς τας μεθοδείας του διαβόλου» (Εφεσ. στ’ 11). Η εξωτερική μορφή την οποίαν ενδύεται ο λογισμός συχνάκις δεν επιτρέπει να αντιληφθής ΠΟΘΕΝ προέρχεται ούτος. Ουχί σπανίως ο λογισμός πλησιάζει αθορύβως ως κλέπτης, η δε πρώτη λογική αυτού μορφή δύναται να φανή ουχί μόνον εντελώς φυσική αλλά και σοφή, έτι δε και αγία. Και όμως ενίοτε αρκεί και η πλέον ελαφρά προσέγγισις τοιούτου [//45] λογισμού, ίνα προκαλέση βαθείαν αλλαγήν εις την ψυχήν. Η κρίσις περί της φύσεως του λογισμού δεν πρέπει να στηρίζεται επί της εξωτερικής αυτού μορφής. Μόνον η πείρα οδηγεί εις την γνώσιν περί του ποίαν δύναμιν και λεπτότητα και ποίας ποικιλομόρφους όψεις δύνανται να προσλαμβάνουν αι δαιμονικαί υποβολαί. Προσέτι και όταν ο λογισμός κατά την φύσιν αυτού είναι αγαθός, δυνατόν να παρεισφρήση εις αυτόν αλλότριον στοιχείον, ούτω δε να αλλάξη ουσιωδώς το πνευματικόν αυτού περιεχόμενον και την εφ’ ημάς ενέργειαν.

Ο λογισμός είναι το πρώτον στάδιον της αμαρτίας. Η εμφάνισις αυτού εις την σφαίραν της συνειδήσεως δεν λογίζεται ως αμαρτία, αλλ’ είναι μόνον η

πρότασις αυτής. Η απόκρουσις του λογισμού αποκλείει την περαιτέρω ανάπτυξιν της αμαρτίας.

Ο ορθόδοξος μοναχός ως κύριον έργον αυτού θεωρεί την μετά της εσωτερικής νοεράς προσοχής καρδιακήν προσευχήν. Τούτο δίδει εις αυτόν την δυνατότητα να βλέπη τον λογισμόν, πριν ή εισέλθη εις την καρδίαν. Νους ιστάμενος εν ησυχαστική προσοχή εν τη καρδία βλέπει πώς ο λογισμός πλησιάζει έξωθεν προσπαθών να εισχωρήση εις την καρδίαν, και εκδιώκει αυτόν δια της προσευχής. Τούτο το έργον, το καλούμενον «νοερά νήψις» ή «νοερά ησυχία» ή «τήρησις του νοός», ήρχισε να διδάσκηται ο Συμεών. Από της ημέρας εκείνης, ότε κατά την δωρεάν της Θεομήτορος ήρχισε να ενεργήται εν τη καρδία αυτού η ευχή του Ιησού, μέχρι του τέλους της ζωής αυτού, η προσευχή αύτη ουδέποτε διεκόπη, αλλά παρά ταύτα δεν ήτο εισέτι τελεία. Δεν ηδύνατο τότε να είναι τοιαύτη, επειδή ούτος δεν ήτο εισέτι απαθής. Η δωρεά, της οποίας ηξιώθη ο Συμεών, ήτο μεγάλη και εδείχθη ισχυρόν θεμέλιον της πνευματικής αυτού ζωής, αλλά δεν ωδήγησεν αυτόν παρευθύς εις την τελειότητα. Εις αυτόν συνέβη τι μεγαλύτερον, αλλ' οπωσδήποτε όμοιον προς ό,τι συμβαίνει εις πολλούς αγίους: Δια της φλογεράς ορμής [//46] αυτών φθάνουν εις την αδιάλειπτον προσευχήν, αλλά μη όντες κεκαθαρμένοι από των παθών δια της μακράς ασκήσεως, παρά την ενέργειαν της προσευχής, πίπτουν εις την κατά το πάθος αμαρτίαν. Ο ασκητής δεν δύναται να ικανοποιηθή δια τοιαύτης καταστάσεως.

Ο αδελφός Συμεών δεν εγνώριζεν εισέτι να «τηρή τον νουν», και ούτω, προσευχόμενος, δεν ανεχαίτιζε την ενέργειαν της φαντασίας, δια της οποίας επενεργούν οι δαίμονες. Η αναπόφευκτος εις πάντα αρχάριον φαντασία επιφέρει παραμόρφωσιν εις την πνευματικήν ζωήν, ήτις όμως, καθ' ό αναπόφευκτος κατά την αρχικήν περίοδον, δεν θεωρείται «πλάνη». Οπωσδήποτε όμως ο αρχάριος οδηγείται βαθμηδόν εξ αυτού του είδους προσευχής εις έτερον, όπερ συνίσταται εις το «περικλείειν τον νουν εις τους λόγους της προσευχής». Η μορφή αύτη της προσευχής είναι δυσκολωτέρα πως και ξηροτέρα, αλλά προτιμάται ως ορθοτέρα και ολιγώτερον επικίνδυνος.

Εις τον διαπύρως εφιέμενον του Θεού, αλλά τελείως απλούν και αφελή αδελφόν Συμεών, η προσευχή συνοδευομένη υπό της φαντασίας έλαβε ταχέως επικίνδυνον μορφήν και έδωκεν εις τα πονηρά πνεύματα την δυνατότητα να πειράζουν τον νεαρόν ασκητήν. Και το αλλότριον εκείνο φως, δια του οποίου επληρώθη νύκτα τινά το κελλίον αυτού και εφώτισεν εισέτι και τα έσω του σώματος αυτού, και εκείναι αι τερατώδεις μορφαί, αίτινες την νύκτα επλήρουν το κελλίον αυτού, έτι δε και την ημέραν ενεφανίζοντο εις αυτόν και συνωμίλουν μετ' αυτού, πάντα ταύτα, εκυοφόρουν μεγάλους κινδύνους.

Είναι αληθές ότι σχεδόν πάντες οι άγιοι ασκηταί διήλθον το στάδιον του αγώνος προς τους δαίμονας, και ούτως είναι φυσικόν να συναντήσης αυτούς εν τη πορεία προς την πνευματικήν τελειότητα. Αλλά πόσοι ήσαν εκείνοι, οίτινες υπέφεραν εξ αυτών και εζημιώθησαν; Πόσοι έμειναν μέχρι τέλους του βίου αυτών ασθενείς ψυχικώς, [//47] εξέστησαν των φρενών, έφθασαν εις την φοβεράν απόγνωσιν και απώλοντο; Πόσαι αυτοκτονίαι και παντός είδους εγκλήματα δεν διεπράττοντο εν τω κόσμω ως επακόλουθα δαιμονιώδους πνευματικότητος;

Εκείνος όστις διεξήγαγε κατ' αυτών αγώνα, αυτός γνωρίζει πόσον είναι «σοφοί» και συχνάκις κολακευτικοί προς όσους δέχονται αυτούς και πόσον λυσσαλέοι προς όσους αποκρούουν αυτούς. Οσάκις συμβαίνει εις τον ασκητήν ό,τι συνέβη εις τον αδελφόν Συμεών, ο πνευματικός πατήρ εντείνει όλην την προσοχήν αυτού. Η πάλη προς τους δαίμονας δεν πρέπει να εμβάλλη εις φόβον. Ο φόβος είναι ήδη ήττα κατά το ήμισυ· η εμφάνισις αυτού ατονεί την ψυχήν και καθιστά αυτήν προσιτήν εις τον δαιμονικόν βιασμόν.

Ο αδελφός Συμεών ήτο απλούς αλλ' ανδρείος. Εν τούτοις να μείνη τις ήρεμος εις τοιαύτας περιπτώσεις είναι αδύνατον.

Εκ των Βίων των Αγίων, εκ των ασκητικών συγγραμμάτων των Πατέρων, εκ των συνομιλιών μετά πνευματικών και άλλων συγχρόνων αυτού ασκητών του Αγίου Όρους ο νεαρός μοναχός διδάσκεται βαθμηδόν τελειοτέραν ασκητικήν πράξιν, ενώ συνεχώς ευρίσκεται εις αγώνα, όστις εις πολλούς θα εφαίνετο εν γένει αδύνατος. Ο ύπνος αυτού, ως και πρότερον, εξακολουθεί να είναι διακεκομμένος, κατά διαστήματα 15-20 λεπτών εν όλω, περίπου μεταξύ μιάς και ημισείας ώρας εως και δύο κατά το εικοσιτετράωρον· επί κλίνης δεν κατακλίνεται, αλλά κοιμάται καθήμενος εις το σκαμνίον· την ημέραν κοπιά ως εργάτης· καρτερεί εις την εργασίαν της εσωτερικής υπακοής –της αποκοπής του ιδίου θελήματος– διδάσκεται την κατά το δυνατόν πλήρη παράδοσιν εαυτού εις το θέλημα του Θεού· εγκρατεύεται εις την τροφήν, εις τας ομιλίας, εις τας κινήσεις· προσεύχεται επί μακρόν δια της νοεράς προσευχής του Ιησού – εργασίας [//48] δυσκολωτάτης, συντριβούσης κυριολεκτικώς πάσας τας ανθρωπίνας δυνάμεις. Και όμως, παρά την άσκησιν αυτού, το φως της χάριτος πολλάκις εγκαταλείπει αυτόν και πλήθη δαιμόνων περιβάλλουν αυτόν κατά την νύκτα.

Η εναλλαγή καταστάσεων, άλλοτε επισκέψεις της χάριτος, άλλοτε εγκατάλειψις και δαιμονικαί προσβολαί, δεν παραμένει άκαρπος. Ακριβώς ένεκα της εναλλαγής αυτής η ψυχή του μοναχού Σιλουανού ευρίσκεται εις συνεχή εσωτερικήν μέριμναν, επαγρύπνησιν και ένθερμον αναζήτησιν διεξόδου. Η αδιάλειπτος προσευχή και η νοερά νήψις, την οποίαν εδιδάχθη δια της ιδιαζούσης εις αυτόν υπομονής και ανδρείας, διήνοιξαν εις αυτόν νέους ορίζοντας πνευματικής γνώσεως και παρέσχον εις αυτόν νέα όπλα δια τον αγώνα κατά των παθών. Ο νους αυτού έτι και έτι συχνότερον ευρίσκει εν τη καρδία εκείνο «το σημείον της προσοχής», το οποίον έδιδεν εις αυτόν την δυνατότητα να επιτηρή τα τελούμενα εν τω εσωτερικώ κόσμω της ψυχής. Η σύγκρισις των καταστάσεων και βιωμάτων αυτού οδηγεί αυτόν εις καθαρωτέραν αντίληψιν του τελουμένου εν αυτώ. Αρχίζει να γεννάται η αληθής πνευματική γνώσις. Αποκτάται η διάκρισις περί του πώς πλησιάζουν αθορύβως οι λογισμοί των διαφόρων παθών και πώς ενεργεί η χάρις. Ο Σιλουανός εισέρχεται εις την ζωήν του συνετού ασκητού και συνειδητοποιεί ότι το κύριον νόημα της ασκήσεως συνίσταται εις την απόκτησιν της χάριτος. Ούτως το ερώτημα περί του πώς ενεργεί η χάρις, πώς διαφυλάττεται υπό του ανθρώπου (όστις είδε το φως του ανάρχου Είναι εγεύθη του πληρώματος της χαράς και της ανεκλαλήτου

γλυκύτητος της αγάπης του Θεού), διατί και προς τί αύτη εγκαταλείπει την ψυχήν, γίνεται έν εκ των βασικών και κεφαλαιωδών μελημάτων της ζωής αυτού.

Εις τον αγώνα προς διαφύλαξιν της χάριτος ο μοναχός Σιλουανός έφθασεν εις μέτρα τα οποία εις ανθρώπους [//49] άλλου τύπου θα φανούν ανεπιτρέπτως σκληρά, δυνατόν δε και να προκαλέσουν εισέτι την σκέψιν ότι τοιούτου είδους ασπλαγχνία προς εαυτόν είναι διαστροφή του Χριστιανισμού. Τούτο βεβαίως δεν είναι ορθόν. Ψυχή γνωρίσασα τον Θεόν, υψωθείσα εις την θεωρίαν του κόσμου του αιωνίου φωτός και ακολούθως απολέσασα την χάριν αυτήν, ευρίσκεται εν τοιαύτη καταστάσει, την οποίαν, όστις δεν εγνώρισεν εις το αυτό μέτρον, ουδόλως δύναται να φαντασθή. Το μαρτύριον και η οδύνη της ψυχής αυτής είναι άφατα· αισθάνεται ιδιαίτερόν τι μεταφυσικόν άλγος. Δια τον άνθρωπον, όστις εβίωσε την απερίγραπτον γλυκύτητα της αγάπης του Θεού, ουδέν πλέον παραμένει εν τω κόσμω τούτω δυνάμενον να γοητεύση ή να πλανήση αυτόν. Υπό τινα έποψιν η επίγειος ζωή αποβαίνει δι' αυτόν καταθλιπτικόν φορτίον, ούτος δε μετά κλαυθμού ζητεί πάλιν εκείνην την ζωήν της οποίας προ τινος ήψατο. Ανήρ απολέσας την εαυτού γυναίκα, ύπαρξιν θερμώς και βαθέως ηγαπημένην, ή μήτηρ στερηθείσα μονογενούς και ηγαπημένου υιού, μόνον εν μέρει δύναται να συλλάβη την οδύνην του απολέσαντος την χάριν, διότι η αγάπη του Θεού λόγω της δυνάμεως, της αξίας και της γλυκύτητος αυτής του ασυγκρίτου κάλλους και της εξουσίας αυτής, υπερβαίνει απείρως πάσαν άλλην ανθρωπίνην αγάπην. Ως εκ τούτου ο Άγιος Ιωάννης ο της Κλίμακος λέγει περί των απολεσάντων την χάριν ότι η βάσανος αυτών υπερβαίνει τας βασάνους των εις θάνατον καταδίκων, το δε πένθος αυτών το πένθος των επί «νεκροίς κοπτομένων».

Το μέγεθος της απώλειας και αι οδύναι, αίτινες συνδέονται μετ' αυτής, ωθούν εις μεγάλους αγώνας. Αναλογίσθητε το μαρτύριον της αγωνιζομένης ψυχής, ήτις φθάνει μέχρις εξαντλήσεως των δυνάμεων αυτής και όμως δεν επιτυγχάνει του ποθουμένου. Η χάρις ενίοτε μόνον και επ' ολίγον μαρτυρεί την εγγύτητα αυτής και πάλιν αφίσταται. Η ψυχή πάσχει βαρέως εκ του ζόφου της [//50] Θείας εγκαταλείψεως· ο νους, παρά τον δύσκολον άθλον της αδιαλείπτου εσωτερικής προσευχής, σκοτίζεται και βλέπει δαίμονας· κατά τας νύκτας συχνάκις έρχονται και ενοχλούν τον μοναχόν, προσπαθούντες να αποσπάσουν αυτόν από της προσευχής ή τουλάχιστον να μη αφήσουν αυτόν να προσεύχηται καθαρώς. Πολλά πράγματα παραμένουν ασαφή· εκ των πολλών οδυνηρών παθημάτων της καρδίας ο μοναχός θρηνεί, η ψυχή επιπόνως εκζητεί τον Θεόν, αλλά πέριξ αυτής ουδέν ευρίσκει ει μη μόνον ζοφερούς, αναιδείς, χυδαίους, κακούς και αποκρουστικούς δαίμονας.

«Συ δε, Κύριε, έως πότε … ίνα τί με εγκατέλιπες»;

Η μεγάλη και ασύγκριτος πείρα των Πατέρων ημών από γενεάς εις γενεάν έδειξεν ότι σχετικώς πολλοί ηξιώθησαν επισκέψεων της χάριτος εν τη αρχή της προς τον Θεόν στροφής, αλλά μόνον ολίγοι υπέμειναν εις εκείνον τον αγώνα, όστις είναι απολύτως απαραίτητος, ίνα ο ασκητής επανακτήση εν επιγνώσει πλέον την χάριν της οποίας ηξιώθη. Μεταξύ αυτών των ολίγων δέον όπως καταταγή ο Σιλουανός. Λέξεις δεν δύνανται να αποδώσουν την αδημονίαν ουδέ

μιας νυκτός του αγώνος της εγκαταλειφθείσης υπό της χάριτος ψυχής, εις τον οποίον εκείνος διήλθεν ολοκλήρους χρόνους. Ενθυμούμεθα ότι ο Γέρων, όστις εν γένει δεν ηγάπα να ομιλή περί εαυτού, είπεν: «Εάν δεν έδιδεν εις εμέ ο Κύριος εξ αρχής να γνωρίσω το άμετρον της αγάπης Αυτού προς τον άνθρωπον, δεν θα ηδυνάμην ουδέ μίαν τοιαύτην νύκτα να υπομείνω· και όμως διήλθον πλήθος».

Δεκαπέντε χρόνοι παρήλθον από της ημέρας της εμφανίσεως του Κυρίου εις αυτόν. Και ιδού, εις τινα εξ αυτών των μαρτυρικών νυκτερινών αγώνων προς τους δαίμονας, ότε παρά τας προσπαθείας αυτού δεν ηδύνατο να προσευχηθή καθαρώς, ηγέρθη ο Σιλουανός από του σκαμνίου, ίνα ποιήση μετανοίας, αλλά είδεν ενώπιον αυτού [//51] γιγαντιαίαν μορφήν δαίμονος, ισταμένου προ της εικόνος και αναμένοντος να λάβη δι' εαυτόν την προσκύνησιν. Το κελλίον έγεμε δαιμόνων. Ο Σιλουανός εκάθισε πάλιν εις το σκαμνίον και, κύψας την κεφαλήν, εν οδύνη καρδίας προέφερε την προσευχήν.

«Κύριε, βλέπεις ότι θέλω να προσευχηθώ μετά καθαρού νου, αλλ' οι δαίμονες δεν με αφήνουν. Δίδαξόν με τί πρέπει να πράττω δια να μη με ενοχλούν;»

Και ήκουσεν εν τη ψυχή την απάντησιν:

«Οι υπερήφανοι πάντοτε ούτως υποφέρουν εκ των δαιμόνων».

«Κύριε δίδαξόν με τί πρέπει να πράττω, ίνα ταπεινωθή η ψυχή μου», λέγει ο Σιλουανός.

Και εκ νέου ήλθεν απάντησις εκ του Θεού εν τη καρδία:

«Κράτει τον νουν σου εις τον άδην, και μη απελπίζου» (σ. 572).

Η σύντομος αύτη εν προσευχή συνομιλία μετά του Θεού υπήρξε νέον, λίαν σπουδαίον γεγονός εις την ζωήν του Σιλουανού.

Μέσον ασύνηθες, ακατάληπτον, κατά το φαινόμενον σκληρόν, αλλ' εκείνος εδέχθη αυτό μετά χαράς και ευγνωμοσύνης. Η καρδία αυτού ησθάνθη ότι ο Κύριος είναι ελεήμων προς αυτόν και ο Ίδιος χειραγωγεί αυτόν. Να κρατή εαυτόν εις τον άδην δεν ήτο δια τον Σιλουανόν νέον τι. Προ της εις αυτόν εμφανείας του Κυρίου είχε διαμείνει εν αυτώ. Το καινόν εις την θείαν υπόδειξιν ήτο το «και μη απελπίζου». Προηγουμένως έφθασε μέχρι του σημείου της απελπισίας. Νυν εκ νέου, μετά πολλά έτη βαρέος αγώνος, συχνών εγκαταλείψεων, εβίωσεν ώρας, αν μη απελπισίας, όμως παραπλησίων προς αυτήν παθημάτων. Η μνήμη του οφθέντος Κυρίου εφύλαττεν αυτόν από της εσχάτης απογνώσεως, αλλά τα παθήματα εκ της απωλείας της χάριτος παρέμενον ουχί ολιγώτερον οδυνηρά. [//52] Τω όντι, εκείνο όπερ έζη ήτο ωσαύτως απελπισία, αλλ' ετέρου είδους ή η πρώτη. Κατά την διάρκειαν τοσούτων ετών, παρά τους μόχθους μέχρι των εσχάτων ορίων των δυνάμεων αυτού, δεν κατώρθωσε το ποθούμενον, και ως εκ τούτου απώλεσε την ελπίδα ότι θα επετύγχανέ ποτε τούτου.

Ότε, μετά επίπονον αγώνα δια προσευχήν, ηγέρθη από του σκαμνίου, ίνα ποιήση μετανοίας εις τον Θεόν, και είδεν ενώπιον αυτού ένα δαίμονα αναμένοντα λατρείαν προς αυτόν, τότε η ψυχή αυτού επόνεσεν ισχυρώς. Και ιδού, ο Ίδιος ο Κύριος έδειξεν εις αυτόν την οδόν προς την καθαράν προσευχήν.

Αναγνωρίζομεν ότι οιαδήποτε απόπειρα διατυπώσεως δια λόγων ενός βαθέως πνευματικού γεγονότος τυγχάνει ανεπαρκής. Μη δυνάμενοι όμως να πράξωμεν καλύτερόν τι, προσφεύγομεν εις ό,τι καθίσταται εις ημάς προσιτόν.

Αλλ' εις τί συνίσταται η ουσία της υποδείξεως του Θεού προς τον πατέρα Σιλουανόν;

Εις το ότι από του νυν απεκαλύφθη εις την ψυχήν αυτού, και τούτο ουχί αφηρημένως ή διανοητικώς αλλ' υπαρξιακώς, ότι ρίζα πασών των αμαρτιών, σπόρος του θανάτου, τυγχάνει η υπερηφανία· ότι ο Θεός είναι ταπείνωσις. Εγνώρισεν ότι εκείνη η ανεκλαλήτως γλυκεία και μεγάλη ταπείνωσις του Χριστού, της οποίας έλαβε πείραν κατά την στιγμήν της Εμφανείας είναι αναφαίρετον ιδίωμα της Θείας αγάπης, του Θείου Είναι. Ως εκ τούτου όστις επιθυμεί να ενωθή μετά του Θεού δέον όπως ενδυθή την ταπείνωσιν. Από του νυν εγνώρισεν εν αληθεία ότι όλος ο αγών οφείλει να κατευθύνηται προς απόκτησιν της ταπεινώσεως.

Νυν η ψυχή του Σιλουανού πανηγυρίζει, πανηγυρίζει δι' όλως ιδιαιτέρου τρόπου, αγνώστου εις τους υιούς του αιώνος τούτου. Εδόθη εις αυτόν να γνωρίση το μέγα [//53] μυστήριον του Είναι, να γνωρίση τούτο οντολογικώς. Ώ, πόσον ελεήμων ο Κύριος! Αποκαλύπτει τα θεία μυστήρια εις τον ταπεινόν δούλον Αυτού και διδάσκει εις αυτόν τας οδούς της αιωνίου ζωής! Από του νυν ο Σιλουανός δι' όλων των δυνάμεων της ψυχής αυτού θα οδεύη την οδόν, την οποίαν ο Ίδιος ο Θεός υπέδειξεν εις αυτόν.

Ήρχισε νέον στάδιον εις την πνευματικήν ζωήν του μοναχού Σιλουανού. Η πρώτη εις αυτόν εμφάνισις του Κυρίου υπήρξε πλήρης απεριγράπτου φωτός. Εξέχεεν επ' αυτόν πλούτον αισθημάτων: την δύναμιν της αγάπης, την χαράν της αναστάσεως, το αληθινόν και αξιόπιστον συναίσθημα της «εκ του θανάτου προς ζωήν» μεταβάσεως (Ιωάν. ε' 24). Αλλά γεννάται το ερώτημα: Δια τί τότε εκρύβη εκείνο το φως; Δια τί δεν υπήρξε το δώρημα αμετάκλητον κατά τον λόγον του Κυρίου: «και την χαράν υμών ουδείς αίρει αφ' υμών»; (Ιωάν. ιστ' 22). Ήτο άρα γε το δώρημα ατελές, ή η ψυχή ήτο ανίκανος να βαστάση τούτο;

Κατέστη πλέον έκδηλος η αιτία της απωλείας της χάριτος: Η ψυχή δεν κατείχεν ούτε την ορθήν γνώσιν, ούτε τας απαιτούμενας δυνάμεις, ίνα διαφυλάξη αυτήν. Νυν όμως εδόθη εις τον Σιλουανόν το «φως το της γνώσεως» και το «συνιέναι τας Γραφάς». Ενώπιον του πνευματικού αυτού οφθαλμού διηνοίχθη καθαρώς η οδός προς την σωτηρίαν και απεκαλύφθησαν εις αυτόν πλείστα μυστήρια εκ των Βίων των Αγίων και των έργων των Πατέρων.

Πνεύματι εισεχώρησεν εις το μυστήριον του αγώνος του Οσίου Σεραφείμ του Σαρώφ, όστις μετά την προς αυτόν εμφάνισιν του Κυρίου εν τω ναώ κατά την ώραν της Λειτουργίας, αισθανόμενος την απώλειαν της χάριτος και την θείαν εγκατάλειψιν, χιλίας ημέρας και χιλίας νύκτας ίστατο επί μιας πέτρας εν τη ερήμω ικετεύων μετά [//54] κραυγής: «Ο Θεός, ίλεως γενού μοι τω αμαρτωλώ» (σ. 410).

Απεκαλύφθη εις αυτόν η αληθής έννοια και δύναμις της απαντήσεως του Αββά Ποιμένος του Μεγάλου προς τους μαθητάς αυτού: «Πιστεύσατε τέκνα! Εις τον τόπον όπου βάλλεται ο σατανάς, εκεί βάλλομαι» (σ. 280).

Κατενόησεν ότι ο Μέγας Αντώνιος εστάλη υπό του Θεού εις τον Αλεξανδρινόν υποδηματοποιόν, ίνα διδαχθή το πνευματικόν έργον εκείνου. Έμαθεν εξ αυτού να σκέπτηται ενδομύχως: «Οι πάντες σώζονται, εγώ δε μόνος απόλλυμαι» (σ. 279).

Εύληπτον κατέστη εις αυτόν ότι ο Αββάς Σισώης ο Μέγας είχε κατά νουν ακριβώς αυτήν την σκέψιν, ήτοι «οι πάντες σώζονται, εγώ δε μόνος απόλλυμαι», ότε έλεγεν εις τους αδελφούς: «Τίς δύναται βαστάσαι τον λογισμόν Αντωνίου; Πλην οίδα άνθρωπον, όστις μετά καμάτου δύναται βαστάσαι τον λογισμόν αυτού» (ο άνθρωπος ούτος ήτο αυτός ο Σισώης) (σ. 278).

Αντελήφθη τί ηγνόει ο Αββάς Μακάριος ο Αιγύπτιος, ότε έλεγεν: «Είσελθε εις την σεαυτού καρδίαν και ποίησον πόλεμον προς τον σατανάν». Εγνώρισεν εις τί συνίσταται η άσκησις των δια Χριστόν σαλών και γενικώς η οδός την οποίαν ηκολούθησαν οι μεγάλοι της ερήμου Πατέρες: Βησσαρίων, Γεράσιμος ο Ιορδανίτης, Αρσένιος ο Μέγας και οι λοιποί.

Ω, πόσον ελεήμων ο Κύριος! Δίδει εις τον ταπεινόν δούλον αυτού Σιλουανόν να γνωρίση τα μυστήρια Αυτού, αποκαλύπτει εις αυτόν οδούς ζωής· αποκαλύπτει ουχί κατά τρόπον αφηρημένον, διανοητικόν, αλλά δια του «ιδίου του πράγματος», ήτοι οντολογικώς.

Εγνώρισε πλέον εκ πείρας ότι πεδίον των πνευματικών συγκρούσεων μετά του κακού, του κοσμικού κακού, τυγχάνει αυτή αύτη η καρδία του ανθρώπου. Είδε Πνεύματι ότι η υπερηφανία είναι η πανώλεθρος εκείνη δύναμις, ήτις απομακρύνει τους ανθρώπους από του Θεού και εμβάλλει τον κόσμον εις αναριθμήτους δυστυχίας [//55] και θλίψεις. Αύτη είναι η μάστιξ της ανθρωπότητος, το διαβολικόν εκείνο σπέρμα του θανάτου, όπερ βυθίζει όλην την γην εις το σκότος της απογνώσεως. Από του νυν ο πατήρ Σιλουανός, ο γίγας ούτος του πνεύματος, θα συγκεντρώση τας δυνάμεις αυτού εις τον αγώνα δια την απόκτησιν της ταπεινώσεως του Χριστού. Μεταφερόμενος πνεύματι εις την ζωήν των Πατέρων, κατενόησεν ότι η γνώσις της οδού προς την θείαν αιωνιότητα διαφυλάττεται πάντοτε εν τη Εκκλησία και ότι τη ενεργεία του Αγίου Πνεύματος παραδίδεται ανά τους αιώνας από γενεάς εις γενεάν.

Πολλοί ερχόμενοι εις επαφήν μετά των μοναχών, ουδέν το αξιόλογον βλέπουν εις αυτούς και απομακρύνονται ανικανοποίητοι, και δη «απογοητευμένοι». Συμβαίνει δε τούτο επειδή πλησιάζουν τον μοναχόν μετ' εσφαλμένου κριτηρίου και ακαταλλήλων αναζητήσεων.

Ο μοναχός εγκαρτερεί εις ακατάπαυστον αγώνα, και ουχί σπανίως εις άκρως έντονον. Αλλ' ο ορθόδοξος μοναχός δεν είναι φακίρης. Αυτόν ουδόλως θέλγει η δι' ειδικών ασκήσεων επιτυχία ιδιοτύπου αναπτύξεως των ψυχικών δυνάμεων, όπερ τοσαύτην εμποιεί εντύπωσιν εις πολλούς αμαθείς αναζητητάς της μυστικιστικής ζωής. Ο μοναχός διεξάγει ισχυρόν και επίμονον πόλεμον. Τινές εξ αυτών, ως ο Σιλουανός, διεξάγουν τιτάνιον αγώνα άγνωστον εις τον κόσμον, ίνα φονεύσουν τον υπερήφανον όφιν, τον εμφωλεύοντα εις τα άδηλα βάθη της ψυχής, ίνα γένωνται άνθρωποι, αληθινοί άνθρωποι, κατ' εικόνα του τελείου Ανθρώπου Χριστού, ήγουν πραείς και ταπεινοί (βλ. Ματθ. ια' 29).

Ξένοι και ακατάληπτος εις τον κόσμον η χριστιανική ζωή. Το πάν εν αυτή παρουσιάζεται παράδοξον, εις τάξιν αντίθετον της τάξεως του κόσμου, και είναι αδύνατον να παραστήσωμεν αυτήν δια λόγων. Η μόνη οδός προς επίγνωσιν είναι να ποιήσωμεν το θέλημα του Θεού, τουτέστι [//56] να τηρήσωμεν τας εντολάς του Χριστού, οδόν υποδειχθείσαν υπ’ Αυτού του Ιδίου.

Ο Γέρων Σιλουανός, μετά την εις αυτόν δοθείσαν υπό του Κυρίου αποκάλυψιν, επορεύετο σταθερώς την πνευματικήν οδόν. Έκτοτε η «ηγαπημένη ωδή» αυτού, ως ο ίδιος εξεφράζετο, ήτο:

«Εντός ολίγου αποθνήσκω και η τάλαινα ψυχή μου κατέρχεται εις τον στενόν ζοφερόν άδην, και εκεί μόνος εγώ οδυνώμενος εν τη ασβέστω φλογί θα κλαίω: Πού είσαι, Κύριε μου, το φως της ψυχής μου; Ίνα τί με εγκατέλιπες; Δεν δύναμαι να ζω χωρίς Σου» (σ. 281).

Η πνευματική αύτη εργασία ταχέως ωδήγησεν αυτόν εις την ειρήνην της ψυχής και την καθαράν προσευχήν.

Η χάρις ήδη δεν εγκαταλείπει αυτόν, ως πρότερον. Φέρων αυτήν εν τη καρδία αυτού αισθητώς, αισθάνεται την ζώσαν παρουσίαν του Θεού· πληρούται εκπλήξεως ενώπιον της ευσπλαγχνίας Αυτού. Η βαθεία ειρήνη του Χριστού πλημμυροί την ψυχήν αυτού και το Πνεύμα το Άγιον πληροί αυτόν δυνάμεως αγάπης. Όμως, αν και δεν ήτο πλέον αδόκιμος, ως πρότερον, αν και εκ του μακρού και βαρέος αγώνος εξήλθε σεσοφισμένος, αν και εξ αυτού διεμορφώθη έμπειρος πνευματικός μαχητής, εν τούτοις εξηκολούθει να πάσχη εκ του ευμεταβλήτου και ασταθούς της ανθρωπίνης φύσεως και εξηκολούθει να θρηνή μετ’ αλαλήτου κλαυθμού καρδίας, ότε ηλαττούτο εν αυτώ η χάρις. Και αύτη προσέτι η πυρίνη οδός δεν απεδείχθη βραχεία. Άλλα δεκαπέντε έτη παρήλθον μέχρις ότου λάβη την δύναμιν να αποκρούη δι’ απλής εσωτερικής κινήσεως του νοός, απαρατηρήτου έξωθεν, παν ό,τι προηγουμένως έπληττεν αυτόν βαρέως.

Ενώ ηυξάνοντο αι επισκέψεις της χάριτος εις δύναμιν και διάρκειαν, ηύξανεν εν τη ψυχή του Σιλουανού [//57] και η ευγνωμοσύνη προς τον Θεόν.

«Ώ Κύριε, απορώ πώς να Σε ευχαριστήσω δεόντως δια το νέον άρρητον έλεός Σου, διότι αποκαλύπτεις τα μυστήριά Σου εις αμαθή και αμαρτωλόν, ως είμαι εγώ. Ο κόσμος απόλλυται εις τας αλύσεις της απογνώσεως, ενώ εις εμέ, τον τελευταίον και χείριστον πάντων, ανοίγεις την είσοδον εις την αιώνιον ζωήν. Κύριε, δεν δύναμαι μόνος … Δος εις όλον τον κόσμον να Σε γνωρίσουν».

Άρχεται βαθμηδόν εν τη προσευχή αυτού να επικρατή η θλίψις δια τον κόσμον, δια τους αγνοούντας τον Θεόν. «Να προσεύχησαι υπέρ των ανθρώπων σημαίνει να χέης αίμα», έλεγεν ο Γέρων, διδαχθείς την άμωμον αγάπην του Χριστού Πνεύματι Αγίω.

Η αγάπη του Χριστού είναι μακαριότης μη συγκρινομένη προς ουδέν των εν τω κόσμω τούτω, και συγχρόνως είναι πάθος, μεγαλύτερον παντός άλλου πάθους, μαρτύριον μέχρι θανάτου.

Να αγαπάς δια της αγάπης του Χριστού σημαίνει να πίνης εκείνο το ποτήριον, όπερ Αυτός ο Άνθρωπος-Χριστός εδεήθη του Πατρός «παρελθείν» απ’ Αυτού.

Δια της καθαράς προσευχής διδάσκεται ο ασκητής τα μεγάλα μυστήρια του Πνεύματος. Εισερχόμενος δια του νοός εις την καρδίαν, πρώτον εις αυτήν την σαρκίνην καρδίαν, διεισδύει εις εκείνα τα βάθη αυτής, τα οποία δεν είναι πλέον σάρξ. Ευρίσκει την «βαθείαν» καρδίαν, την πνευματικήν, την μεταφυσικήν, και εν αυτή βλέπει ότι το είναι όλης της ανθρωπότητος δεν είναι δι' αυτόν ξένον τι, αλλότριον, αλλ' αχωρίστως συνδεδεμένον μετά της προσωπικής αυτού υπάρξεως.

«Ο αδελφός ημών είναι η ζωή ημών», έλεγεν ο Γέρων.

Δια της αγάπης του Χριστού αισθανόμεθα όλους τους ανθρώπους ως αναπόσπαστον μέρος της υποστατικής ημών υπάρξεως. Ο Γέρων ήρχισε να αντιλαμβάνηται την εντολήν «αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν» [//58] ουχί ως ηθικόν κανόνα. Εις την λέξιν «ως» διέβλεπεν αναφοράν ουχί εις το μέτρον της αγάπης, αλλ' εις την οντολογικήν κοινότητα του είναι πάντων των ανθρώπων.

«Ο Πατήρ κρίνει ουδένα, αλλά την κρίσιν πάσαν δέδωκε τω Υιώ … ότι Υιός ανθρώπου εστί» (Ιωάν. ε' 22 και 27). Ούτος ο Υιός του ανθρώπου, ο Μέγας Κριτής του κόσμου, θα είπη κατά την Κρίσιν ότι ο «είς τούτων των ελαχίστων» είναι Αυτός ο Ίδιος. Εν άλλοις λόγοις την ύπαρξιν εκάστου ανθρώπου περικλείει εν τη ιδία Αυτού υποστατική υπάρξει. Ο Υιός του ανθρώπου φέρει εν Εαυτώ ολόκληρον την ανθρωπότητα και έπαθε δι' «όλον τον Αδάμ». Ο Απόστολος Παύλος λέγει ότι και ημείς οφείλομεν να οικειοποιηθώμεν τον ίδιον τρόπον ζωής, να έχωμεν το αυτό φρόνημα, «ό και εν Χριστώ Ιησού» (Φιλ. β' 5).

Το Πνεύμα το Άγιον, διδάσκον εις τον Σιλουανόν την αγάπην του Χριστού, έδιδεν εις αυτόν το χάρισμα να ζη αληθώς την αγάπην αυτήν, ήτις περιπτύσσεται όλην την ανθρωπότητα. Δια της υστάτης εντάσεως προσευχής, μετά βαθέος πένθους υπέρ όλου του κόσμου, κατέστη ούτος οικείος του «όλου Αδάμ» και συνεδέθη μετ' αυτού δια δεσμών ισχυρών. Ούτος βιώσας την ανάστασιν της ψυχής ηδύνατο κατά φυσικόν τρόπον να δέχηται πάντα άνθρωπον ως τον αιώνιον αδελφόν αυτού. Εν τη επιγείω ζωή υπάρχει διαδοχική τις σειρά, αλλ' εν τη αιωνιότητι οι πάντες είμεθα έν, και δια τούτο έκαστος εξ ημών οφείλει να μεριμνά ουχί μόνον περί εαυτού αλλά και περί της πανενότητος.

Μετά την εμπειρίαν των βασάνων του άδου, μετά την υπόδειξιν του Θεού «κράτει τον νουν σου εις τον άδην», δια τον Γέροντα Σιλουανόν ήτο ιδιαιτέρως χαρακτηριστική η προσευχή υπέρ των νεκρών, οίτινες «υπάρχουν εν βασάνοις». Προσηύχετο ωσαύτως υπέρ των ζώντων και των επερχομένων γενεών. Εις την εξερχομένην των ορίων του χρόνου προσευχήν αυτού εξέλιπε πάσα ιδέα [//59] περί των παροδικών φαινομένων της προσκαίρου ζωής. Εν τη υπέρ του κόσμου θλίψει εδόθη εις αυτόν να διακρίνη τους ανθρώπους εις τους γνωρίσαντας τον Θεόν και τους μη γνωρίσαντας Αυτόν. Η σκέψις ότι άνθρωποι θα βασανίζωνται εις το «σκότος το εξώτερον» ήτο δι' αυτόν αφόρητος.

Ενθυμούμενος την συνομιλίαν αυτού μετά τινος ερημίτου, όστις έλεγεν:

- Ο Θεός θα τιμωρήση όλους τους αθέους. Θα καίωνται εις το αιώνιον πυρ.

Οφθαλμοφανώς η ιδέα ότι οι άθεοι θα ετιμωρούντο εις το αιώνιον πυρ προεξένει εις αυτόν ικανοποίησιν, κατά τον ψαλμωδόν: «Ευφρανθήσεται δίκαιος,

όταν ίδη εκδίκησιν» (Ψαλμ. νγ΄ 11-12). Μετά καταφανούς συγκινήσεως ο Γέρων απήντησε:

- Λοιπόν, ειπέ εις εμέ, παρακαλώ, εάν σε βάλουν εις τον παράδεισον και ίδης εκείθεν ότι καίεταί τις εν τη φλογί του άδου, θα είσαι άρα γε αναπεπαυμένος;

- Αλλά τι δύναται γενέσθαι; Αυτοί οι ίδιοι είναι ένοχοι, λέγει εκείνος.

Τότε ο Γέρων μετά τεθλιμμένου βλέμματος απεκρίθη:

- Η αγάπη δεν δύναται να υποφέρη τούτο ... Πρέπει να προσευχώμεθα υπέρ πάντων.

Και τω όντι εκείνος προσηύχετο υπέρ πάντων. Το να προσεύχηται μόνον δι΄ εαυτόν ήτο ήδη ξένον εις αυτόν· «πάντες γαρ ήμαρτον και υστερούνται της δόξης του Θεού» (Ρωμ. γ΄ 23). Δι΄ αυτόν, όστις είδε κατά το δοθέν εις αυτόν μέτρον την δόξαν του Θεού και εβίωσε την στέρησιν αυτής, και η σκέψις έτι τοιαύτης στερήσεως απέβη αβάστακτος. Η ψυχή αυτού ετήκετο εκ της σκέψεως ότι πολλοί άνθρωποι ζουν αγνοούντες τον Θεόν και την αγάπην Αυτού και προσηύχετο μεγάλη ευχή, όπως ο Κύριος κατά την άφατον Αυτού αγάπην δώση να γνωρίσουν Αυτόν δια Πνεύματος Αγίου.

Μέχρι του τέλους της ζωής αυτού, παρά τας εξηντλημένας [//60] δυνάμεις και τας ασθενείας, διεφύλαξε την συνήθειαν να κοιμάται μόνον κατά διαστήματα. Έμενεν εις αυτόν πολύς χρόνος δια την κατά μόνας προσευχήν και προσηύχετο αδιαλείπτως, μεταβάλλων κατά την περίστασιν τον τύπον της προσευχής, αλλά ιδιαιτέρως και εκτενέστερον προσηύχετο την νύκτα, προ του όρθρου.

Τότε εδέετο υπέρ ζώντων και τεθνεώτων, υπέρ φίλων και εχθρών, υπέρ πάντων.

Τί εσκέπτετο, τί ησθάνετο, τί έλεγεν εις τον Θεόν κατά τας μακράς νύκτας της υπέρ του κόσμου προσευχής;

Παραδείγματα τοιούτων προσευχών έχομεν εις τινας σημειώσεις του Γέροντος. Δι΄ αυτών δυνάμεθα να εισδύσωμεν μέχρι τινος εις το μυστήριον τούτο της ψυχής του αγίου ανδρός.

Αι λέξεις των προσευχών αυτών προφέρονται βραδέως η μία μετά την άλλην. Εκάστη λέξις συναρπάζει μετά δυνάμεως όλον το είναι του ανθρώπου. Όλος ο άνθρωπος συνάγεται «εν ενί», συνάγεται έτι και σωματικώς. Η αναπνοή αλλάσσει, αναχαιτίζεται ή, καλύτερον, γίνεται συνεσταλμένη, ίνα μη κωλύη δια της «τόλμης» αυτής την ορμήν και την συγκέντρωσιν του πνεύματος.

Ο όλος νους, η όλη καρδία, όλον το σώμα άχρις οστέων και μυελών, το παν συνενούται επί το αυτό. Ο νους αοράτως σκέπτεται τον κόσμον. Η καρδία αοράτως ζη το πάθος του κόσμου, και εν αυτή ταύτη τη καρδία το πάθος φτάνει το έσχατον όριον. Η καρδία, ή μάλλον όλη η ύπαρξις, πληρούται δακρύων, καταβυθίζεται εις θρήνον.

Δεν ήσαν αι προσευχαί του Γέροντος πολύλογοι, αλλά διήρκουν επί μακράς ώρας.

Συχνάκις η προσευχή πορεύεται άνευ λόγων· ο νους εν τινι ιδιαιτέρα καταστάσει νοεί τα πάντα εν ταυτώ. Η ψυχή τότε, ανά πάσαν στιγμήν, δύναται

να απολέση την αντίληψιν του κόσμου και την αίσθησιν του σώματος. Ο [//61] νους παύει να νοή δια κεχωρισμένων εννοιών. Τότε το πνεύμα του ανθρώπου εν ηρέμω εκπλήξει καθορά αοράτως μόνον τον Θεόν.

«Όταν ο νους είναι όλος εν τω Θεώ, τότε ο κόσμος λησμονείται εντελώς» (σ. 609), έλεγεν ο Γέρων.

Όταν όμως δι' άγνωστον αιτίαν λαμβάνη τέλος η εν τω Θεώ αύτη διαμονή, τότε παύει η ψυχή να προσεύχηται· ειρηνεύει, πληρούται αγάπης και βαθείας αναπαύσεως, συγχρόνως δε κατέχεται υπό τινος λεπτής λύπης δια την απομάκρυνσιν του Κυρίου, διότι η ψυχή ποθεί να μένη αιωνίως μετ' Αυτού.

Η ψυχή ζη τότε το υπόλειμμα της θεωρίας.

[//62]
Γ' – Η ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ

Ημείς εγνωρίσαμεν τον Γέροντα κατά την περίοδον ταύτην της ζωής αυτού. Είχον παρέλθει οι μακροί χρόνοι της τιτανίου μάχης κατά των παθών. Τότε ήτο αληθώς μέγας εις το πνεύμα. Μαθητευθείς εις τα μυστήρια του Θεού και καθοδηγηθείς άνωθεν εις τον πνευματικόν αγώνα, ανήρχετο ήδη σταθερώ ποδί εις την απάθειαν.

Εξωτερικώς ο Γέρων ήτο πολύ απλούς. Εις το ανάστημα υψηλότερος του μέσου ανδρός αλλ' ουχί μεγαλόσωμος. Το σώμα αυτού ούτε ξηρόν ούτε πολύσαρκον ήτο. Ρωμαλαίος κορμός, ισχυρός λαιμός, πόδες δυνατοί, σύμμετροι προς τον κορμόν μετά μεγάλων πελμάτων, χείρες εργάτου στιβαραί, μεγάλαι παλάμαι και ανάλογοι δάκτυλοι· πρόσωπον και κεφαλή πολύ αρμονικών αναλογιών. Ωραίον, μέτριον στρογγύλον μέτωπον, μόλις μεγαλύτερον του μήκους της ρινός. Η κάτω σιαγών έντονος, δυνατή και αποφασιστική, αλλ' άνευ σημείων αισθησιασμού ή τραχύτητος. Οφθαλμοί βαθύχρωμοι, ουχί μεγάλοι, βλέμμα επιεικές, προσεκτικόν, διορατικόν, πολλάκις καταπεπονημένον εκ της πολλής αγρυπνίας και των δακρύων. Γένεια μεγάλα, δασέα, εν μέρει φαιόχροα. Οφρύες χαμηλαί, ευθυτενείς. Η κόμη της κεφαλής μαύρη μέχρι του γήρατος, μάλλον πυκνή. Έτυχε να φωτογραφήσουν αυτόν, αλλ' άνευ επιτυχίας. Τα ισχυρά, ανδρεία χαρακτηριστικά [//63] του προσώπου αυτού απετυπούντο σκληρά, ενώ εις την πραγματικότητα είχε την όψιν πραείαν, συμπαθή, μετά γαληνίου βλέμματος. Το πρόσωπον ωχρόν εκ του ολίγου ύπνου και της πολλής νηστείας, συχνάκις κατανενυγμένον, ουδέποτε τραχύ.

Ούτως ήτο συνήθως, αλλ' ενίοτε μετεμορφούτο, ώστε να γίνηται αγνώριστος. Το χλωμόν, καθαρόν πρόσωπον ελάμβανε τοιαύτην πεφωτισμένην έκφρασιν, εγίνετο τοσούτον καταπληκτικόν, ώστε δεν είχες την δύναμιν να προσβλέψης εις αυτό· οι οφθαλμοί υπεστέλλοντο. Ακουσίως ήρχετο εις την μνήμην η Αγία Γραφή λέγουσα ότι ένεκα της δόξης του προσώπου του Μωϋσέως ο λαός εφοβείτο να ατενίση εις αυτόν.

Η ζωή του Γέροντος ήτο μετρίως αυστηρά, μετά τελείας αδιαφορίας δια την εξωτερικήν εμφάνισιν και μεγάλης αφροντισίας δια το σώμα. Περιεβάλλετο χονδροειδή ενδύματα, ως οι εργάται μοναχοί, έφερε δε πολλά ενδύματα, έτι και κατά το θέρος, επειδή εις τους χρόνους της πλήρους αδιαφορίας δια το σώμα αυτού συχνάκις ησθένει και έπασχεν εκ ρευματισμών. Κατά την διαμονήν αυτού εν τω Παλαιώ Ρωσικώ έπαθε ψύξιν εις την κεφαλήν και μαρτυρικαί κεφαλαλγίαι ηνάγκαζον αυτόν να μένη πολλάκις εξηπλωμένος επί της στρωμνής. Κατ' εκείνον τον καιρόν, χάριν μεγαλυτέρας μονώσεως, διήρχετο τας νύκτας έξω των τειχών της κυρίως Μονής, εις τινα γωνίαν μεγάλης αποθήκης τροφίμων, την οποίαν διεχειρίζετο.

Τοιούτον ήτο το απλούν και ταπεινόν εξωτερικόν αυτού του ανθρώπου. Αλλά να ομιλήσωμεν δια τον χαρακτήρα και την εσωτερικήν αυτού μορφήν είναι «και πρόβλημα εις διήγησιν».

Κατά τα έτη εκείνα, ότε εδόθη εις ημάς η ευκαιρία να παρακολουθήσωμεν αυτόν, ενεφάνιζε θέαμα εξαιρέτου αρμονίας των ψυχικών και σωματικών δυνάμεων.

Ήτο ολιγογράμματος. Μικρός, εφοίτησεν εις το σχολείον του χωρίου αυτού μόνον «δύο χειμώνας», αλλά εκ [//64] της συνεχούς εν τω ναώ αναγνώσεως και ακροάσεως[1] της Αγίας Γραφής και των μεγάλων συγγραφών των Αγίων Πατέρων ανεπτύχθη πολύ και, όσον αφορά εις την πνευματικήν ασκητικήν ζωήν, έδιδεν εντύπωσιν εγγραμμάτου ανθρώπου. Εκ φύσεως είχεν οξύν, δημιουργικόν νουν, η δε μακρά εμπειρία του πνευματικού αγώνος, της εσωτερικής νοεράς προσευχής, των μεγάλων δοκιμασιών αλλά και των εξαιρέτων θείων επισκέψεων κατέστησαν αυτόν υπερανθρώπως σοφόν και οξυδερκή.

Ο Γέρων Σιλουανός ήτο άνθρωπος αληθώς τρυφεράς καρδίας, συγκινητικής αγάπης, εξαιρέτου λεπτότητος και ευσπλαγχνίας εις πάσαν θλίψιν και πάντα πόνον, άνευ ουδεμιάς νοσηράς και θηλυπρεπούς αισθηματικότητος. Το συνεχές βαθύ πνευματικόν πένθος ποτέ δεν μετετρέπετο εις συναισθηματικούς κλαυθμηρισμούς. Η ακοίμητος εσωτερική έντασις ουδέ σκιάν νευρικότητος είχεν.

Αξία πολλού θαυμασμού είναι και η μεγάλη σωφροσύνη του ανδρός τούτου, παρά το ρωμαλέον σώμα. Εφύλαττεν εαυτόν ισχυρώς, προσέτι και από παντός λογισμού μη ευαρέστου εις τον Θεόν. Παρά ταύτα συμπεριεφέρετο και συνανεστρέφετο μεθ' όλων των ανθρώπων εντελώς ελευθέρως και φυσικώς, μετ' αγάπης και απλότητος, ανεξαρτήτως της θέσεως και του τρόπου ζωής αυτών. Εντός αυτού ουδέ σκιά αποστροφής υπήρχεν, έτι και δι' ανθρώπους οίτινες έζων ρυπαρώς, αλλ' εν τω βάθει της ψυχής αυτού εθλίβετο δια τας πτώσεις αυτών, καθώς ο πατήρ ή η μήτηρ θλίβονται δια τα ολισθήματα των ηγαπημένων αυτών τέκνων.

Εδέχετο τους πειρασμούς και έφερεν αυτούς μετά μεγάλης ανδρείας.

[//65] Ήτο άνθρωπος παντελώς άφοβος και ελεύθερος, και συγχρόνως δεν υπήρχεν εντός αυτού ουδέ ίχνος θρασύτητος. Άφοβος ών, ενώπιον του Θεού έζη εν φόβω. Τω όντι, εφοβείτο να λυπήση Αυτόν έστω και δια κακού λογισμού.

Ήτο ανήρ μεγάλης ανδρείας, και εν τω άμα εξαιρέτου πραότητος· σπάνιος και ασυνήθους ωραιότητος συνδυασμός.

Ο Γέρων ήτο άνθρωπος βαθείας, γνησίας ταπεινώσεως, και ενώπιον του Θεού και ενώπιον των ανθρώπων. Ηγάπα να δίδη το προβάδισμα εις τους άλλους, ηγάπα να είναι κατώτερος, να χαιρετίζη πρώτος, να λαμβάνη ευλογίαν παρά των φερόντων ιερατικόν βαθμόν, ιδίως παρά των επισκόπων και του ηγουμένου, και πάντα ταύτα άνευ ουδεμιάς ανθρωπαρεσκείας ή κολακείας. Ετίμα ειλικρινώς τους ανθρώπους οίτινες είχον αξίωμα ή θέσιν, και τους πεπαιδευμένους, αλλ' ουδέποτε εντός αυτού υπήρχεν αίσθημα φθόνου ή

---

[1] Εν τω Άθωνι κατά την διάρκειαν των νυκτερινών ακολουθιών και ιδιαιτέρως των ολονυκτίων αγρυπνιών, αίτινες διαρκούν πλέον των οκτώ ωρών, αναγινώσκουσιν εκφώνως πολλάς διδασκαλίας εκ των αγιοπατερικών συγγραμμάτων.

μειονεκτικότητος, ίσως επειδή βαθέως εγνώριζε το εφήμερον πάσης κοσμικής θέσεως, εξουσίας, πλούτου, προσέτι δε επιστημονικών γνώσεων. Εγνώριζε «πόσον πολύ αγαπά ο Κύριος τους ανθρώπους Αυτού», και εξ αγάπης προς τον Θεόν και τους ανθρώπους ετίμα αληθώς και εσέβετο πάντα άνθρωπον.

Η εξωτερική αυτού διαγωγή ήτο απλή, και ταυτοχρόνως η αναμφίβολος ποιότης αυτού ήτο η εσωτερική ευγένεια, η αριστοκρατία, αν θέλητε, εν τη υψηλοτέρα σημασία της λέξεως. Εν τη υπό διαφόρους συνθήκας επικοινωνία μετ' αυτού ο άνθρωπος και της λεπτοτέρας εισέτι διαισθήσεως δεν ηδύνατο να παρατηρήση εις αυτόν τραχείας κινήσεις καρδίας: αντιπάθειαν, απροσεξίαν, περιφρόνησιν, προσποίησιν και τα παρόμοια. Ήτο ανήρ όντως ευγενής, ως δύναται να είναι μόνον ο χριστιανός.

Ο Γέρων ποτέ δεν εγέλα ηχηρώς. Ποτέ δεν ωμίλει κατά τρόπον διφορούμενον. Ουδέποτε περιεγέλασε και [//66] ουδέποτε ηστειεύθη άλλους ανθρώπους. Επί του συνήθως σοβαρού γαληνίου προσώπου αυτού μόλις εσχεδιάζετο ενίοτε ελαφρόν τι μειδίαμα, μη ανοιγομένων των χειλέων (εκτός εάν ωμίλει).

Ανθίστατο εις τους πειρασμούς και υπέμενεν αυτούς μετά μεγάλης ανδρείας. Το πάθος του θυμού δεν είχε θέσιν εις αυτόν. Αλλά παρά την φανεράν απλότητα, την σπανίαν διαλλακτικότητα και την υπακοήν, ήτο απολύτως αντίθετος προς παν ψευδές, πονηρόν και άσχημον. Κατάκρισις, χυδαιότης, μικρότης και τα τοιαύτα εις αυτόν δεν ευρίσκοντο. Επί τούτου εξεδήλου έμμονον ακαμψίαν, αλλά και τρόπον ώστε να μη θλίβη τον αμαρτάνοντα, και προσείχε να μη προσβάλη αυτόν ουχί μόνον εξωτερικώς, αλλά, το κυριώτερον, ούτε και δια της κινήσεως της καρδίας αυτού, διότι ο λεπτός άνθρωπος αισθάνεται και τας κινήσεις της καρδίας. Επετύγχανε δε τούτο προσευχόμενος εσωτερικώς και μένων ήσυχος, ανεπηρέαστος από παντός δυστρόπου.

Παρετηρείτο εις αυτόν θέλησις σπανίας δυνάμεως, άνευ πείσματος· απλότης, ελευθερία, αφοβία και ανδρεία μετά πραότητος και προσηνείας· ταπείνωσις και υπακοή, άνευ δουλοπρεπείας και ανθρωπαρεσκείας: Ήτο αληθώς άνθρωπος, εικών και ομοίωσις Θεού.

Ωραίος ο κόσμος, δημιούργημα του μεγάλου Θεού· αλλ' ουδέν θαυμασιώτερον του ανθρώπου, του αληθούς ανθρώπου, του υιού Θεού!

Ποτέ δεν ενδιεφέρθημεν δια τα γεγονότα της εξωτερικής ζωής του μακαρίου Γέροντος. Ίσως αποτελεί σφάλμα εκ μέρους ημών, αλλά δεν δυνάμεθα πλέον να επανορθώσωμεν τούτο. Κατά τας συναντήσεις ημών μετά του Γέροντος η προσοχή ημών ήτο τελείως απερροφημένη εκ του πόθου να κατανοήσωμεν την πνευματικήν αυτού διδαχήν· να συλλάβωμεν αυτήν δια του νου, να συγκρατήσωμεν δια της καρδίας, να αφομοιώσωμεν δια της ψυχής [//67] τους λόγους ή μάλλον την πνευματικήν αυτού κατάστασιν.

Ενίοτε εφαίνετο εις ημάς ότι εις τον Γέροντα εδόθη η δύναμις να επιδρά δια της προσευχής επί των συνομιλητών αυτού. Τούτο ήτο απαραίτητον, διότι ο λόγος αυτού εξωτερικώς ήτο απλούς, ως εάν ουδέν το «ιδιαίτερον» να περικλείετο εις αυτόν. Κατ' ουσίαν όμως ήτο λόγος περί καταστάσεως

υπερφυσικής και, ως εκ τούτου, ήτο αναγκαίον να μεταδοθή δια της προσευχής, ει δε μη ο λόγος αυτού θα παρέμενεν ακατανόητος, ασύλληπτος, κεκρυμμένος.

Η μετά του Γέροντος επικοινωνία έφερε χαρακτήρα απλότητος και ελευθερίας από δισταγμού ή φόβου ότι ενδέχεται να σφάλης εις τι. Υπήρχε πλήρης εμπιστοσύνη ότι ουδεμία ενέργεια ή λόγος αδέξιος, ή εισέτι και ανόητος, θα καταστρέψη την ειρήνην, θα συναντήση εις απάντησιν μομφήν ή σκληράν απώθησιν. Συγχρόνως όμως χορδή τις εις τα βάθη της ψυχής σου ενετείνετο μετ' εσχάτης εντάσεως προσευχής, ίνα αξιωθής να αναπνεύσης εκείνο το πνεύμα, δια του οποίου ήτο ούτος πεπληρωμένος.

Όταν εισέρχησθε εις τόπον πλήρη ευωδίας, το στήθος υμών σπεύδει, ίνα ανοίξη και δεχθή αυτήν μετά βαθείας εισπνοής. Καθ' όμοιον τρόπον εκινείτο και η ψυχή κατά την ώραν της επικοινωνίας μετά του Γέροντος. Γαλήνιος, ειρηνικός, αλλά συγχρόνως και ισχυρός, βαθύς πόθος εκυρίευε της ψυχής να εμποτισθή υπό της ευωδίας του Πνεύματος του Χριστού.

Οποίαν εξαίρετον και όλως ιδιαιτέραν πνευματικήν τέρψιν δίδει η κοινωνία μετά τοιούτου ανθρώπου!

Ο Γέρων ηδύνατο να ομιλή μεθ' απλότητος άνευ κενοδοξίας περί πραγμάτων εξερχομένων των κοινών ανθρωπίνων ορίων. Εάν ο ακροατής είχε πίστιν εις αυτόν, τότε δια της απλής αυτής εξωτερικής συνομιλίας εδέχετο, εις μέτρον εφικτόν δι' αυτόν, την υπερφυσικήν εκείνην κατάστασιν, εν τη οποία ευρίσκετο ο ίδιος ο Γέρων.

[//68] Ενθυμούμεθα την διήγησιν αυτού περί τινος σπουδαίου ρώσου ασκητού, του Πατρός Στρατονίκου, όστις ήλθεν εκ του Καυκάσου, ίνα επισκεφθή το Άγιον Όρος. Ο Πατήρ Στρατόνικος είχε σπάνιον χάρισμα λόγου και προσευχής μετά δακρύων. Ανήγειρε πολλούς ερημίτας και μοναχούς του Καυκάσου από της εξασθενήσεως και της ακηδίας εις νέους αγώνας, εξηγών εις αυτούς τα μυστήρια του πνευματικού πολέμου. Και εν τω Άθωνι ο πατήρ Στρατόνικος εγένετο δεκτός υπό του κύκλου των ασκητών μετά πολλής αγάπης. Ο πλήρης εμπνεύσεως λόγος αυτού προεκάλεσεν εις πολλούς βαθείαν εντύπωσιν. Η πλουσία διάκρισις, ο ωραίος και δυνατός νους, το δώρον της αληθούς προσευχής, η ευρεία αυτού πείρα, το παν κατέστησεν αυτόν εξέχουσαν μορφήν εν μέσω των ασκητών. Διέμεινεν εν Αγίω Όρει σχεδόν δύο μήνας και ήδη ελυπείτο, διότι ματαίως υπέστη τον πολύν κόπον της μακράς πορείας χάριν «ωφελείας». Αι συναντήσεις αυτού μετά των μοναχών του Άθω δεν επλούτισαν τας γνώσεις αυτού. Ήλθε λοιπόν εις τον πνευματικόν του Μοναστηρίου του Αγίου Παντελεήμονος, τον Γέροντα Αγαθόδωρον, και διηγούμενος την λύπην αυτού παρεκάλεσεν αυτόν όπως υποδείξη τινά εκ των πατέρων, μετά του οποίου θα ήτο δυνατόν να συνομιλήση περί της υπακοής και των άλλων έργων του μοναχού. Ο Γέρων Αγαθόδωρος συνέστησεν εις αυτόν να επισκεφθή το «Παλαιόν Ρωσικόν», όπου κατ' εκείνον τον καιρόν (προ του πολέμου του 1914) είχον συναχθή σπουδαίοι τινες ασκηταί εκ των αδελφών της Μονής.

Το Παλαιόν Ρωσικόν κείται επί ορεινήν περιοχήν, εις ύψος 250 περίπου μέτρων από του επιπέδου της θαλάσσης, κατ' ανατολάς της Μονής εις απόστασιν μιας περίπου ώρας. Εκεί εκρατείτο αυστηρότερον ασκητικόν τυπικόν

ή εν τω Μοναστηρίω. Ο τόπος είναι έρημος, ήσυχος, και δια τούτο προς αυτόν είλκοντο οι μοναχοί επιποθούντες μεγαλυτέραν απομόνωσιν χάριν της ασκήσεως [//69] της νοεράς προσευχής. Εκεί τότε έζη και ο Πατήρ Σιλουανός.

Ο Πατήρ Στρατόνικος εγένετο δεκτός εις το Παλαιόν Ρωσικόν μετά μεγάλης αγαθοφροσύνης. Συνωμίλησε πολύ μετά των Πατέρων και κατ' ιδίαν και καθ' ομάδας. Την ημέραν εορτής τινος ο Γέρων Δοσίθεος εκάλεσεν αυτόν εις το κελλίον αυτού μετά τινων άλλων μοναχών, μεταξύ των οποίων ήσαν οι Πατέρες Βενιαμίν της Καλλιάγρας, Ονησιφόρος και Σιλουανός. Η συνομιλία υπήρξε πλουσία εις περιεχόμενον. Ο Πατήρ Στρατόνικος είχε την προτεραιότητα ουχί μόνον ως φιλοξενούμενος, αλλά και κατά το χάρισμα του λόγου, δια του οποίου συνήρπαζε τους παρευρισκομένους. Ο Πατήρ Σιλουανός, ως ο νεώτερος των παρισταμένων, εκάθητο εις την γωνίαν του κελλίου και εσιώπα ακούων προσεκτικώς πάντα λόγον του καυκασιανού ασκητού. Μετά την συνομιλίαν ο Πατήρ Στρατόνικος, όστις δεν είχεν εισέτι συναντηθή μετά του Πατρός Σιλουανού κατ' ιδίαν, εξέφρασεν εις αυτόν την επιθυμίαν να επισκεφθή αυτόν εις την «καλύβην»[2] αυτού. Συνεφώνησαν δια την τρίτην ώραν της επομένης ημέρας. Κατ' εκείνην την νύκτα ο Πατήρ Σιλουανός πολύ προσηυχήθη, όπως ο Κύριος ευλογήση την συνάντησιν και την συνομιλίαν αυτών.

Ο Πατήρ Στρατόνικος ήλθε κατά την ορισθείσαν ώραν. Η συνομιλία μεταξύ των δύο ασκητών ήρχισεν ευκόλως και ευθύς έλαβε τον ποθούμενον χαρακτήρα. Και ο είς και ο έτερος πνεύματι ήσαν συνεχώς ορμώμενοι προς τον αυτόν σκοπόν και ο νους αυτών αδιαλείπτως κατείχετο υπό των αυτών προβλημάτων, τα μόνα ουσιώδη δι' αυτούς.

Την προηγουμένην ημέραν ακούων μετά προσοχής ο Σιλουανός τον Πατέρα Στρατόνικον, παρετήρησεν ότι ο [//70] τελευταίος ωμίλει «εκ του νοός αυτού» και ότι οι λόγοι αυτού περί της συναντήσεως του ανθρωπίνου θελήματος μετά του θελήματος του Θεού και περί της υπακοής ήσαν «ασαφείς».

Ήρξατο την συνομιλίαν δια τριών ερωτήσεων:

«Πώς ομιλούν οι τέλειοι»;

«Τί σημαίνει να παραδίδης εαυτόν εις το θέλημα του Θεού»;

«Εις τι συνίσταται η ουσία της υπακοής»;

Ως φαίνεται, η θαυμαστή εκείνη ατμόσφαιρα πνεύματος, εντός της οποίας ευρίσκετο ο Σιλουανός, επέδρασεν αμέσως επί του Πατρός Στρατονίκου. Ησθάνθη την σπουδαιότητα και το βάθος των ερωτήσεων και παρέμεινε σκεπτικός. Κατόπιν μικράς σιωπής είπεν:

- Αυτό δεν το γνωρίζω ... Σεις να μοι ειπήτε.

Ο Σιλουανός απεκρίθη:

- Οι τέλειοι ουδέν λέγουν εξ εαυτών ... Ούτοι λέγουν μόνον ό,τι το Πνεύμα δίδει εις αυτούς.

Ο Πατήρ Στρατόνικος κατ' εκείνην την στιγμήν πιθανώς έζησε την κατάστασιν περί της οποίας ωμίλει ο Σιλουανός. Απεκαλύφθη εις αυτόν νέον

---

[2] Την Καλύβην ταύτην έκτισεν ο Γέρων εις απόστασιν 5'-6' λεπτών νοτιοανατολικώς των κτισμάτων των αδελφών χάριν απομονώσεως.

μυστήριον της πνευματικής ζωής έως τότε άγνωστον εις αυτόν: το μυστήριον της εν τη καρδία γεννήσεως λόγου εμπεπνευσμένου υπό της Θείας χάριτος. Ησθάνθη τα κενά αυτού κατά το παρελθόν, ηννόησεν ότι ήτο μακράν εισέτι της τελειότητος – σκέψις ήτις δεν ήλθεν εις αυτόν κατόπιν τοσούτων συναντήσεων μετά μοναχών, κατά τας οποίας ήτο οφθαλμοφανής η υπεροχή αυτού· και όμως συνηντάτο μετά πολλών και εξαιρέτων ασκητών. Μετ' ευγνωμοσύνης προσέβλεψεν εις τον Σιλουανόν.

Του πρώτου ερωτήματος απαντηθέντος εν τω βάθει της ψυχής αυτού δι' υπαρκτικής πείρας της καταστάσεως αυτής, την οποίαν έλαβε δια της προσευχής του Πατρός Σιλουανού, η αφομοίωσις των δύο άλλων ήτο πλέον εύκολος.

[//71] Παρέτεινον τον λόγον συνομιλούντες περί προσευχής. Ο Πατήρ Στρατόνικος έλεγεν ότι, εάν η προσευχή τελήται άνευ δακρύων, τούτο σημαίνει ότι δεν έφθασε το τέρμα αυτής, και δια τούτο παραμένει άκαρπος. Εις τούτο ο Σιλουανός προσέθεσεν ότι τα δάκρυα κατά την προσευχήν, ως και πάσα άλλη σωματική δύναμις, δύνανται να εξαντληθούν. Τότε ο νους εκλελεπτυσμένος υπό του πένθους διαβαίνει εις λεπτήν τινα «αίσθησιν» Θεού και καθαρός παντός λογισμού εν ησυχία θεωρεί τον Θεόν. Και τούτο δυνατόν να είναι πολυτιμότερον και των δακρύων.

Ο Πατήρ Στρατόνικος ανεχώρησεν ευγνώμων. Κατόπιν επεσκέφθη επανειλημμένως τον Σιλουανόν, και μέχρι του τέλους της εν τω Άθωνι παραμονής αυτού διετηρήθη αμοιβαίως μεγάλη αγάπη. Εις τινα των επομένων επισκέψεων αυτού επεβεβαίωσε τον λόγον του Σιλουανού περί δακρύων και προσευχής. Ήτο φανερόν ότι ο Θεός έδωκεν εις αυτόν να γνωρίση δια πείρας και εκείνην την κατάστασιν.

Ολίγον χρόνον μετά την συνομιλίαν αυτήν ο Πατήρ Στρατόνικος αναχωρήσας εκ του Παλαιού Ρωσικού ήλθεν εις τον ερημίτην Βενιαμίν. Ούτος ήτο άνθρωπος, κατά τον χαρακτήρα, σπανίας ευγενείας, πνευματικής συνέσεως και λεπτής διακρίσεως. Εν όλη τη εξωτερική αυτού όψει, εν τω προσώπω και εν τω λεπτώ, υψηλώ και ξηρώ αναστήματι, διεφαίνετο ανεκδήλωτός τις εσωτερική τραγωδία. Επί δεκάδας ετών είχεν ησυχάσει εις έρημον τόπον, την «Καλλιάγραν», και θα έπρεπε πολλά να είπωμεν δι' αυτόν τον θαυμάσιον ασκητήν, αλλά τούτο θα απετέλει παρέκκλισιν εκ του κυρίου ημών θέματος. Ο Πατήρ Στρατόνικος πολλάκις είχεν επισκεφθή τον Πατέρα Βενιαμίν και συνωμίλησαν περί πολλών, αλλά νυν, όλως ασυνήθως, ούτος ήτο σιωπηλός και σκεπτικός. Ο Πατήρ Βενιαμίν ερωτά αυτόν περί ενός θέματος, σιωπή [//72] εις απάντησιν· ερωτά περί ετέρου, ωσαύτως. Εν τέλει, ανοίγων τας χείρας μετ' εκπλήξεως, ερωτά αυτόν δια της ιδιαζούσης εις αυτόν θεατρικής χάριτος:

- Πάτερ Στρατόνικε, τι συμβαίνει; Δεν αναγνωρίζω υμάς. Πάντοτε υπήρξατε ζωντανός· νυν δε κάθησθε σκεπτικός και το εμπνευσμένον στόμα υμών εκλείσθη … Τι συμβαίνει;

- Τί να είπω εις τας ερωτήσεις υμών; (απαντά ο Πατήρ Στρατόνικος). Δεν ανήκει εις εμέ ο λόγος. Έχετε τον Γέροντα Σιλουανόν, ερωτήσατε αυτόν.

Ο Πατήρ Βενιαμίν εξεπλάγη. Εγνώριζεν από πολλού τον Σιλουανόν, ηγάπα και εξετίμα αυτόν, αλλά δεν εθεώρει αυτόν τοσούτον μέγαν, ώστε να αποτείνηται προς αυτόν δια συμβουλάς.

Δεν αποκλείεται το ενδεχόμενον να διακατείχετο κατ' εκείνον τον καιρόν ο Πατήρ Στρατόνικος υπό περιπεπλεγμένου βιώματος. Αφ' ενός μεν ήλθεν εις τον Άθωνα αναζητών δι' εαυτόν «όφελος», αφ' ετέρου δε εκ των πολλών προηγηθεισών συναντήσεων εσυνήθισεν ήδη να υπερέχη. Η εξαίρετος αυτού ανθεκτικότης εις την άσκησιν και το σπάνιον δώρον της προσευχής μετά δακρύων ηδύναντο να δώσουν αφορμήν εις λογισμούς περί αποκτήσεως ήδη τελειότητος. Αίφνης όμως εναργώς και ισχυρώς απεκαλύφθη η ανεπάρκεια αυτού κατά την συνάντησιν μεθ' απλού μοναχού, και κατά τινα τρόπον, και κατά το φαινόμενον, μη κατέχοντος εκείνα τα λαμπρά χαρίσματα δια των οποίων ο ίδιος ήτο εμπεπλουτισμένος.

Κατά τινα εορτήν ο Πατήρ Βενιαμίν, ενώ περιεπάτει εις τα δάση της Μονής μετά του Πατρός Σιλουανού, προέτεινεν εις αυτόν να επισκεφθούν τον σπουδαίον και περιφανή τότε εις τον Άθωνα Γέροντα Αμβρόσιον, τον πνευματικόν της Μονής του Ζωγράφου. Ο Σιλουανός συνεφώνησεν ευθύς και μετέβησαν … Ο Πατήρ Βενιαμίν ενδιεφέρθη να μάθη περί τίνος θα ερωτήση ο Σιλουανός [//73] τον Γέροντα Αμβρόσιον.

- Ουδέν σκέπτομαι να ερωτήσω τον Γέροντα, απήντησεν ο Σιλουανός. Προς το παρόν ουδεμίαν απορίαν έχω.

- Τότε λοιπόν δια τι μεταβαίνεις;

- Μεταβαίνω, διότι συ το θέλεις;

- Ναι, αλλά εις τους γέροντας μεταβαίνουν χάριν ωφελείας. Δεν συμφωνείς;

- Κόπτω το θέλημα μου ενώπιον σου, και εις τούτο έγκειται η μεγάλη ωφέλεια, πλείον ή όσον θα ηδύνατο να ωφελήση εμέ η συμβουλή του Γέροντος.

Εξεπλάγη ο Πατήρ Βενιαμίν, πλην όμως και τότε δεν εισήλθεν εις το βάθος του λόγου του Σιλουανού.

Ολίγον προ του τέλους αυτού ο Πατήρ Βενιαμίν ήλθεν εκ της ερήμου εις την Μονήν του Αγίου Παντελεήμονος. Ησθένησεν εξ υδρωπικίας και έμενεν εν τω νοσοκομείω, το οποίον διετήρει η Μονή χάριν των ερημιτών και γενικώς των αοίκων οδοιπόρων. Το νοσοκομείον τούτο λέγεται «Ανάπαυσις» και στεγάζεται εις πολυώροφον κτίριον, το οποίον ευρίσκεται εν τη παραλία, έξω των πυλών της Μονής. Προς το κτίριον τούτο συνέχεται έν άλλο μικρότερον, όπου είναι αι αποθήκαι τροφίμων, τας οποίας εκείνον τον καιρόν διηύθυνεν ο Πατήρ Σιλουανός. Επειδή η «Ανάπαυσις» ήτο πλησίον της αποθήκης, ο Σιλουανός ηδύνατο συχνάκις να επισκέπτηται και βοηθή τον Πατέρα Βενιαμίν. Αλλά και ο ίδιος ο Πατήρ Βενιαμίν ηδύνατο τον πρώτον καιρόν, αν και μετά δυσκολίας, να περιπατή, και ως εκ τούτου επεσκέπτετο τον φίλον αυτού.

Ημέραν τινα επεσκέφθημεν τον Πατέρα Βενιαμίν εις το νοσοκομείον. Κατά συγκυρίαν την προηγουμένην ημέραν είχε μακράν και σπουδαίαν συνομιλίαν μετά του Γέροντος Σιλουανού. Ετέλει όλος υπό την εντύπωσιν της

συνομιλίας εκείνης, πολλάκις δε μετ' απροκαλύπτου αισθήματος [//74] θαυμασμού και ευγνωμοσύνης επανελάμβανεν:

- Οποίον φίλον έδωκεν εις εμέ ο Κύριος! ... Εφανέρωσεν εις εμέ ό,τι έχω εντός μου ... Έδωκεν ύστερον εις εμέ τρεις συμβουλάς, και αφού επανέλαβε ταύτας πολλάκις, ίνα ενθυμώμαι αυτάς, προσέθεσεν εν κατακλείδι επισήμως, ως να εκάρφωνε μέγα τι καρφίον: «Αν δεν πράξης ούτως, ως λέγω, δεν σώζεσαι».

Ήτο φανερόν ότι η συνάντησις αυτή μετά του Σιλουανού υπήρξε δια τον Βενιαμίν μεγάλη αποκάλυψις. Τούτο συνέβη την Δευτέραν, την πρώτην ημέραν της νηστείας των Αγίων Αποστόλων. Καίτοι κατά το τυπικόν της Μονής την ημέραν ταύτην δεν επιτρέπεται κατάλυσις εις ουδέν μέχρις εσπέρας, ο Πατήρ Σιλουανός προσέφερεν εις αυτόν τέϊον και έπιε και ο ίδιος. Ο Πατήρ Βενιαμίν παρετήρησε πολύ και αυτήν την ασήμαντον λεπτομέρειαν, ως ένδειξιν της ελευθερίας του Πατρός Σιλουανού από των τύπων. Ελευθερίας ουχί εκ καταφρονήσεως αλλ' εξ υπεροχής, διότι εγνώριζε την μεγάλην αυτού εγκράτειαν.

Παρεμείναμεν μετά του Πατρός Βενιαμίν επί μίαν περίπου ώραν· κατά την διάρκειαν αυτής ευρίσκετο εν βαθεία περισυλλογή και δεν ηδύνατο να σκεφθή ή να ομιλήση περί ουδενός άλλου, ει μη μόνον επανελάμβανεν:

«Οποίον φίλον έδωκεν εις εμέ ο Κύριος»!

Ούτω, μόνον προς το τέλος της ζωής αυτού εγνώρισεν οποίος ήτο ο Σιλουανός. Πριν συμπεριεφέρετο προς αυτόν, αν και πολύ φιλικώς, όμως ολίγον συγκαταβατικώς, ως προς καλόν μεν, πλην νεώτερον μοναχόν. Συνέβη δε το αυτό και μετά τινων άλλων εν Αγίω Όρει Πατέρων, οίτινες μόνον μετά τον θάνατον του Γέροντος Σιλουανού εξετίμησαν αυτόν.

Το Μοναστήριον του Αγίου Παντελεήμονος είναι τεράστιον και η διοίκησις αυτού πολύπλοκος. Οι διάφοροι κλάδοι της διοικήσεως είχον τους υπευθύνους αυτών, [//75] τους καλουμένους οικονόμους. Οι οικονόμοι, ως εκ των καθηκόντων αυτών, δεν δύνανται να ακολουθούν πάντοτε την γενικήν τάξιν της Μονής, και δια τούτο εν τη μεγάλη τραπέζη των αδελφών υπάρχει ειδική τράπεζα, το «οικονομικόν», όπου τρώγουν ούτοι, έκαστος οπότε επιτρέπει εις αυτόν το έργον αυτού. Επί πολλά έτη μέχρι του τέλους του βίου αυτού ο Πατήρ Σιλουανός ήτο οικονόμος και εις τας εργασίμους ημέρας έτρωγεν εις αυτήν την τράπεζαν.

Μεταξύ των οικονόμων ήτο είς μοναχός, ο Πατήρ Π., άνθρωπος ομολογουμένως ικανώτερος των άλλων αδελφών, πλην κατά παράδοξον τρόπον πολλάκις «άτυχος». Η πλουσία πρωτοβουλία του Πατρός Π. κατά το πλείστον δεν εγίνετο αποδεκτή υπό των Πατέρων, και όσα ανελάμβανεν, έληγον συχνάκις μετά προβλημάτων. Ημέραν τινά, εξ αιτίας νέας αποτυχίας εις τι εγχείρημα αυτού, το «οικονομικόν» εξαπέλυσε κατ' αυτού σφοδράν κριτικήν. Ο Πατήρ Σιλουανός ήτο μετά των άλλων, δεν ελάμβανε όμως μέρος εις την «δίκην». Τότε είς οικονόμος, ο Πατήρ Μ., στρέφεται και λέγει εις αυτόν:

- Σιωπάς, Πάτερ Σιλουανέ, άρα υποστηρίζεις τον Πατέρα Π. Είσαι αδιάφορος δια τα συμφέροντα της Μονής ... Τι ζημίαν προεξένησεν εις την Μονήν!

Ο Πατήρ Σιλουανός εσιώπα· ετελείωσε ταχέως το γεύμα αυτού, και μετέβη προς συνάντησιν του Πατρός Μ., όστις εν τω μεταξύ είχε τελειώσει και έφυγεν εκ της τραπέζης.

- Πάτερ Μ., είπε προς αυτόν. Πόσα έτη είσαι εν τη Μονή;

- Τριάκοντα πέντε.

- Ήκουσάς ποτε εμού να κατακρίνω τινά;

- Ουχί, δεν ήκουσα.

- Τότε δια τι θέλεις να βάλω αρχήν εκ του Πατρός Π.;

Ο Πατήρ Μ. περιήλθεν εις σύγχυσιν και απήντησε μετ' αιδούς:

[//76] - Συγχώρησον.

- Ο Θεός συγχωρήσαι.

Ότε ο Πατήρ Σιλουανός κατεστάθη οικονόμος, επιστρέφων εκ του ηγουμενείου εις το κελλίον αυτού, προσηύχετο θερμώς να βοηθή αυτόν ο Κύριος όπως εκτελή δεόντως το υπεύθυνον διακόνημα. Μετά εκτενή προσευχήν έλαβεν απάντησιν εις την ψυχήν αυτού: «Φύλαττε την χάριν την δοθείσαν σοι». Τότε αντελήφθη ότι να φυλάττη τις την χάριν είναι σπουδαίον και πολυτιμότερον παντός άλλου έργου, και δια τούτο αναλαβών το νέον αυτού διακόνημα, επηγρύπνει, ίνα μη δώση πρόσκομμα εις την προσευχήν αυτού.

Είχεν υπό τας διαταγάς αυτού έως διακοσίους εργάτας. Το πρωΐ, περιερχόμενος τα εργαστήρια, έδιδεν εν γενικαίς γραμμαίς υποδείξεις εις τους αρχιεργάτας και κατόπιν επέστρεφεν εις το κελλίον αυτού, ίνα κλαύση «δια τον λαόν του Θεού». Η καρδία αυτού έπασχε δια τους εργάτας και έχεε δάκρυα δι' ένα έκαστον αυτών:

«Ιδού ο Μιχάλης. Αφήκε την γυναίκα αυτού και τα παιδία εις το χωρίον, κιαι εργάζεται εις ημάς δι' ολίγα γρόσια. Πώς να αισθάνηται τοσούτον μακράν της οικίας αυτού μη βλέπων ούτε την γυναίκα, ούτε τα ηγαπημένα αυτού τέκνα … Ιδού ο Νικήτας. Μόλις ενυμφεύθη και εγκατέλειψε την νεαράν έγκυον γυναίκα και την γηραιάν μητέρα αυτού … Τί ησθάνθησαν άρα γε, ότε εχωρίζοντο απ' αυτού του ηγαπημένου υιού και ανδρός; … Ιδού ο Γρηγόριος. Εγκατέλειψε γέροντας γονείς, νεαράν γυναίκα και δύο μικρά βρέφη και ήλθεν, ίνα εργάζηται δια τεμάχιον άρτου. Τί θα εξοικονομήση παρ' ημίν … Τί πτωχείαν θα είχον, ίνα αποφασίσουν να εγκαταλείψουν όλους τους οικείους αυτών … Εν ποία φοβερά στερήσει και θλίψει ζη άπας ο λαός ούτος … Ιδού ο Νικόλαος. Παιδίον έτι … Μετά πόσης θλίψεως θα έστειλαν αυτόν οι γονείς αυτού τοσούτον μακράν εις ξένους ανθρώπους, ίνα [//77] λαμβάνη πτωχόν ημερομίσθιον … Πόσον θα λυπήται η καρδία των γονέων αυτού … Ώ, εν ποία πενία και ποίοις παθήμασι ζη ο λαός! … Και άπαντες είναι ως απολωλότα πρόβατα. Μανθάνουν παντός είδους διαστροφάς, γίνονται άγριοι, σκληροί …».

Ούτως έλεγεν ο μακάριος Γέρων, και έπασχεν η καρδία αυτού δι' όλους τους πτωχούς. Έπασχεν αναμφιβόλως πλείον ή εκείνοι δι' εαυτούς, διότι ούτος έβλεπεν εις την ζωήν αυτών και εκείνα, άτινα οι ίδιοι ηγνόουν.

«Η καρδία ομιλεί εις την καρδίαν», λέγει η παροιμία. Μυστικώς προσηύχετο ο Γέρων υπέρ «του λαού του Θεού». Οι εργάται ησθάνοντο τούτο και ηγάπων αυτόν. Ουδέποτε επεβάρυνεν αυτούς δια της παρουσίας και της

επιτηρήσεως κατά την εργασίαν· εκείνοι δε περιποιητικοί, ειργάζοντο μάλλον χαίροντες και έτι πλέον δραστηρίως ή εις τους άλλους οικονόμους, οίτινες «ηγρύπνουν δια τα συμφέροντα» της Μονής. Αλλά ποίος αγνοεί ότι όταν υπεισέρχηται η μέριμνα του «συμφέροντος», τότε ο άνθρωπος παραθεωρείται; Το συμφέρον το πραγματικόν συμφέρον της Μονής έβλεπεν ο Γέρων προ παντός εις την εργασίαν των εντολών του Χριστού.

«Ο Κύριος σπλαγχνίζεται πάντας» έλεγε, και ουχί μόνον έλεγεν, αλλά και ο ίδιος, πλήρης Πνεύματος Χριστού, συνέπασχε μετά πάντων. Εκ της θέας της περί αυτόν ζωής, εκ της αναμνήσεως του παρελθόντος, εκ της βαθυτάτης προσωπικής αυτού πείρας, έζη το πάθος του λαού, όλου του κόσμου, και η προσευχή αυτού δεν είχε τέλος. Προσηύχετο «ευχή μεγάλη» υπέρ όλου του κόσμου. Επελανθάνετο εαυτού, ήθελε να πάσχη δια τον λαόν ένεκα ευσπλαγχνίας προς αυτόν. Δια την ειρήνην και την σωτηρίαν αυτού επόθει να χέη το αίμα αυτού, και όντως έχεε τούτο εν ταις προσευχαίς.

«Να προσεύχησαι υπέρ των ανθρώπων σημαίνει να χέης αίμα», έλεγεν ο Γέρων.

Είναι άρα γε αναγκαίον να είπωμεν οποίας εντάσεως [//78] προσευχής και πένθους είναι ενδεικτικοί οι λόγοι ούτοι;

Ερωτήσαμεν ποτε τον Γέροντα, εάν το πολυμέριμνον διακόνημα του οικονόμου, όπερ απαραιτήτως φέρει εις επικοινωνίαν μετά πλήθους ανθρώπων, ετάραττε την εσωτερικήν νήψιν. Εις τούτο απήντησεν ο Γέρων:

- Τί είναι η ασκητική νήψις; Είναι αδιάλειπτος προσευχή και διαμονή του νου εν τω Θεώ. Ο Πατήρ Ιωάννης της Κρονστάνδης ήτο πάντοτε μετά του λαού, αλλ' ήτο πλείον εν τω Θεώ ή πλείστοι των ερημιτών. Οικονόμος εγενόμην χάριν υπακοής, και δια της ευλογίας του Ηγουμένου η προσευχή μου ήτο θερμοτέρα ή εν τω Παλαιώ Ρωσικώ, όπου εγώ κατά το θέλημά μου εζήτησα να υπάγω χάριν της ησυχίας … Εάν η ψυχή αγαπά τον λαόν και σπλαγχνίζηται αυτόν τότε η προσευχή δεν δύναται να παύση.

Αδύνατον να αποσιωπήσωμεν αξιόλογον τι διακριτικόν γνώρισμα του χαρακτήρος του Γέροντος: την στάσιν αυτού έναντι παντός διαφωνούντος μετ' αυτού. Η ειλικρινής και βεβαία επιθυμία αυτού ήτο όπως κατανοήση τον τοιούτον κατά την καλυτέραν δυνατήν έννοιαν και μη προσβάλη ό,τι είναι ιερόν δι' αυτόν. Παρέμενε πάντοτε ο αυτός, πεπεισμένος έως τέλους ότι «η σωτηρία έγκειται εις την κατά Χριστόν ταπείνωσιν», και ένεκα αυτής της ταπεινώσεως ήθελεν εξ όλης ψυχής να κατανοήση πάντα άνθρωπον δια του καλυτέρου τρόπου· εν εκάστω ανθρώπω μετά λεπτότητος διησθάνετο την παρουσίαν ζώσης ψυχής, ικανής να αγαπήση τον Χριστόν.

Γνωρίζομεν την συνομιλίαν του Γέροντος μεθ' ενός Αρχιμανδρίτου, όστις ήσκει ιεραποστολικόν έργον μεταξύ των ετεροδόξων. Ο Αρχιμανδρίτης ούτος εσέβετο πολύ τον Γέροντα, και ότε επεσκέπτετο το Άγιον Όρος, επανειλημμένως ήρχετο, ίνα συνομιλήση μετ' αυτού. Ο Γέρων ηρώτησεν αυτόν πώς κηρύττει. Ο Αρχιμανδρίτης, [//79] έτι νέος και άπειρος, χειρονομών μάλλον υπερβολικώς, μετ' εξάψεως απήντησε:

- Λέγω εις αυτούς: Η πίστις υμών είναι αμαρτωλός. Εν υμίν τα πάντα είναι διεστραμμένα, τα πάντα ψευδή, και αν δεν μετανοήσητε, δεν θα σωθήτε.

Ακούσας τούτο ο Γέρων ηρώτησεν αυτόν;

- Αλλ' είπατε εις ημάς, Άγιε Αρχιμανδρίτα, πιστεύουν ούτοι εις τον Κύριον Ιησούν Χριστόν ότι είναι ο αληθινός Θεός;

- Πιστεύουν αυτό.

- Και τιμούν την Παναγίαν;

- Τιμούν Αυτήν, αλλά διδάσκουν εσφαλμένως περί Αυτής.

- Παραδέχονται τους Αγίους;

- Ναι, παραδέχονται αυτούς, αλλά αφ' ότου απεσχίσθησαν της Εκκλησίας, τί αγίους δύνανται να έχουν;

- Τελούν ακολουθίας, αναγινώσκουν τον λόγον του Θεού;

- Ναι, και ναούς έχουν και ακολουθίας, αλλ' εάν ήτο δυνατόν να ίδητε πόσον αι ακολουθίαι αυτών υστερούν από των ημετέρων, πόσον ψυχραί, πόσον άψυχοι είναι!

- Αλλ' όμως Άγιε Αρχιμανδρίτα, η ψυχή αυτών γνωρίζει ότι καλώς πράττουν πιστεύοντες εις τον Ιησούν Χριστόν, τιμώντες την Θεομήτορα και τους Αγίους, επικαλούμενοι αυτούς εις τας προσευχάς, δια τούτο όταν λέγητε εις αυτούς ότι η πίστις αυτών είναι αμαρτωλός ούτοι δεν θα ακούσουν υμών … Αλλ' εάν λέγητε εις τον λαόν ότι καλώς πράττουν πιστεύοντες εις τον Θεόν, τιμώντες την Παναγίαν και τους Αγίους προσερχόμενοι εις τον ναόν δια τας λειτουργίας και προσευχόμενοι εν ταις οικίαις αυτών αναγινώσκοντες τον λόγον του Θεού και τα τοιαύτα, εις τινα όμως σημεία υπάρχουν σφάλματα άτινα πρέπει να διορθωθούν, τότε τα πάντα θα είναι καλά και θεάρεστα και ο Κύριος θα χαίρη δι' αυτούς και χάριτι Θεού πάντες θα σωθώμεν … «Ο Θεός αγάπη [//80] εστί», και δια τούτο και το κήρυγμα πάντοτε οφείλει να προέρχηται εξ αγάπης· τότε θα έχη όφελος και ο κηρύττων και ο ακούων αυτού. Αλλ' εάν μέμφησθε αυτούς τότε η ψυχή του λαού δεν θα ακούση υμάς και δεν θα προέλθη όφελος.

Συνωμίλησε ποτε ο Γέρων μετά τινος φοιτητού, όστις επεσκέφθη τον Άθωνα και έλεγε πολλά περί ελευθερίας. Όπως πάντοτε, ο Γέρων παρηκολούθησε τας σκέψεις και τα συναισθήματα του συμπαθούς αλλά αφελούς συνομιλητού αυτού μετά πολλής προσοχής. Βεβαίως, αι ιδέαι του φοιτητού περί ελευθερίας συνεκεντρούντο αφ' ενός μεν εις την αναζήτησιν πλειόνων πολιτικών ελευθεριών, αφ' ετέρου δε εις την δυνατότητα να ενεργή τις γενικώς κατά τα κίνητρα και τας εαυτού επιθυμίας.

Ο Γέρων εις απάντησιν εξέθεσε τας ιδίας αυτού απόψεις.

«Ποίος δεν θέλει ελευθερίαν; Πάντες θέλουν αυτήν, αλλά πρέπει να γνωρίζης εις τί συνίσταται και πώς αποκτάται. Ο εφιέμενος ελευθερίας δεσμεύει εαυτόν. Καθ' ό μέτρον δεσμεύεις σεαυτόν, το πνεύμα σου θα απολαύη ελευθερίας … Πρέπει να δεσμεύης τα πάθη εντός σου, ίνα μη κατακυριεύσουν του πνεύματος σου· πρέπει να δεσμεύης σεαυτόν, ίνα μη αδικήσης τον πλησίον σου … Συνήθως οι άνθρωποι ζητούν την ελευθερίαν ίνα πράττουν «ό,τι θέλουν». Τούτο όμως δεν είναι ελευθερία, αλλ' η εξουσία της αμαρτίας επί σε. Η ελευθερία να αμαρτάνης –να γαστριμαργής, να μεθύσκησαι, να μνησικακής, να εκβιάζης,

να φονεύης, ή να πράττης τι παρόμοιον– ουδόλως είναι ελευθερία, αλλά δουλεία, ως ο Κύριος είπεν: "Πας ο ποιών την αμαρτίαν δούλος εστι της αμαρτίας" (Ιωάν. η΄ 34). Είναι αναγκαίον να προσεύχησαι πολύ, όπως ελευθερωθής της φοβεράς αυτής δουλείας

»Ημείς φρονούμεν ότι η αληθινή ελευθερία έγκειται εις το να μη αμαρτάνης, εις το να αγαπάς τον Κύριον και [//81] τον πλησίον μεθ' όλης της καρδίας σου και όλης της ισχύος σου.

»Η αληθής ελευθερία είναι η διαρκής διαμονή εν τω Θεώ» (σ. 435).

Αν και ο λόγος του Γέροντος κατά το βάθος αυτού υπερέβαινε το όριον της αντιλήψεως του νεαρού φοιτητού, απήλθεν ούτος βαθέως επηρεασμένος.

Έχομεν διατηρήσει γραπτήν σημείωσιν περί τινος συνομιλίας του Γέροντος προς τινα μοναχόν, όστις επεσκέφθη αυτόν. Τούτο εγένετο παρουσία ημών την 18[ην] Μαρτίου του έτους 1932.

Έλεγεν ο Γέρων ότι εις την πείραν των Αγίων Πατέρων είναι δυνατόν να ίδωμεν διαφόρους τρόπους πολέμου προς τον λογισμόν, ο καλύτερος είναι να μη έρχησαι κατ' ουδένα τρόπον εις συνομιλίαν μετ' αυτού (του λογισμού).

Νους συνδιαλεγόμενος μετά του λογισμού θα συναντήση την αδιάκοπον ανάπτυξιν αυτού, και παρασυρόμενος θα αποχωρήση της μνήμης του Θεού· και τούτο ακριβώς είναι ο σκοπός των δαιμόνων. Ούτως, εκ της συνομιλίας μετά του λογισμού ο νους δεν εξέρχεται καθαρός αλλά τεταραγμένος.

Ο ερημίτης Στέφανος, ο θρέψας δια των χειρών αυτού λεοπάρδαλιν (Κλίμαξ, Λόγος 7[ος], 50), προ της τελευτής αυτού, εκ συνηθείας να «αντιλέγη» εις τους λογισμούς, εισήλθεν εις διαμάχην μετ' αυτών, και ως εκ τούτου ευρέθη αντιπαλαίων προς τους δαίμονας.

Ο όσιος Μάρκος ο Αθηναίος, ο ασκηθείς εν τω ορει της Θράκης, λόγω του ότι προ της εξόδου αυτού παρηγόρει την εαυτού ψυχήν δια της απαριθμήσεως των ασκητικών αυτού κόπων, εκρατήθη εν τω αέρι επί μίαν ώραν· αλλά τούτο το «επί μίαν ώραν» σημαίνει ότι υπήρχε κίνδυνος να διαμείνη εις την κατάστασιν ταύτην και δια παντός …

[//82] Άλλοι Πατέρες ήσαν πλέον συνετοί εις τον πνευματικόν αγώνα.

Ο άγιος Μακάριος ο Μέγας διερχόμενος ήδη τον εναέριον χώρον δεν έπαυσε να ταπεινούται και, ότε μακρόθεν εφώναζον εις αυτόν οι δαίμονες ότι εξέφυγεν αυτών, απήντησεν «ουχί εισέτι». Ούτως απήντησε, διότι ήτο συνηθισμένος να κρατή τον νουν αυτού εις τον άδην, και όντως διέφυγε των δαιμόνων.

Ο όσιος Ποιμήν ο Μέγας, διδαχθείς δια μακράς πείρας ότι ο πλέον επικίνδυνος και ισχυρός εχθρός είναι η υπερηφανία, εβίαζεν εαυτόν καθ' όλην την ζωήν όπως «αρπάση» την του Χριστού ταπείνωσιν, και δια τούτο έλεγεν εις τους μαθητάς αυτού: «Πιστεύσατε, τέκνα, εις τον τόπον όπου βάλλεται ο σατανάς, εκεί βάλλομαι». Αλλά γνωρίζων εν τοις μυχίοις της ψυχής αυτού πόσον αγαθός και ελεήμων είναι ο Κύριος, ήλπιζεν ακραδάντως ότι θα σώση αυτόν.

Ώστε να έχη τις εαυτόν καταδεδικασμένον εις κόλασιν, είναι ο καλύτερος τρόπος να διατηρή τον νουν αυτού καθαρόν από παντός εμπαθούς λογισμού. Όμως πολλοί ασκηταί δεν κατανοούν τούτο ουδέ δύνανται να σκέπτωνται ούτως,

αλλ' απελπίζονται, μη δυνάμενοι να κρατούν τον νουν αυτών εις τον άδην και συγχρόνως να ελπίζουν εις το έλεος του Θεού …

Ίνα ουδόλως εισέρχησαι εις διάλογον προς τον λογισμόν, πρέπει μεθ' όλης της ισχύος σου και όλης της διανοίας σου να προσκολλάσαι τω Θεώ και να λέγης: «Κύριε, αμαρτωλός ειμι και ανάξιος του ελέους Σου, Συ δε, κατά μόνην την ευσπλαγχνίαν Σου, σώσον με» …

Πολλάκις η ψυχή δια μίαν σκέψιν αμφιβολίας εις το έλεος του Θεού «και αν ο Κύριος δεν συγχωρήση;» ζημιούται πολύ … Η δε απόγνωσις είναι το χείριστον πάντων· είναι βλασφημία κατά του Θεού, ως να μη είχε την δύναμιν Ούτος να σώση ημάς, ή το πλήθος των αμαρτιών ημών να ηδύνατο να υπερβή το άπειρον του ελέους του [//83] Θεού … Ούτος ήρεν εις τέλος τας αμαρτίας όλου του κόσμου … Εάν η μήτηρ συγχωρή τα πάντα εις το τέκνον αυτής, διότι εισέτι είναι άπλαστον, έτι πλείον ο Κύριος συγχωρεί, εάν ταπεινούμεθα και μετανοώμεν …

Ο πνευματικός πόλεμος είναι εν πολλοίς παρόμοιος προς τον συνήθη· και εις αυτόν απαιτείται ωσαύτως ανδρεία. Η πνευματική ανδρεία έγκειται εις την ισχυράν ελπίδα επί το έλεος του Θεού. Ο ανδρείος ασκητής, και αν εισέτι πέση εις αμαρτίαν ή δελεασθή και εκτραπή της ορθής οδού, έτι δε και αν προσκυνήση τον δαίμονα, δεν αποθαρρύνεται, αλλά μετά πλήρους ελπίδος στρέφεται εν μετανοία προς τον Θεόν και ούτω νικά τους εχθρούς. Η δειλή όμως ψυχή περιπίπτει εις σύγχυσιν, απελπίζεται, και εν τέλει απόλλυται …

Όταν τις εκκλίνη από της ορθής οδού και υποπέση εις πλάνην, τότε προ πάντων είναι απαραίτητον να εξομολογηθή ειλικρινώς ενώπιον πνευματικού. Δυνάμει της καθαράς εξομολογήσεως η ενέργεια της πλάνης οπωσδήποτε θα εξασθενήση, μετά τινα δε καιρόν θα επέλθη και η πλήρης διόρθωσις.

Πολλοί πλανώνται, αλλ' ολίγοι δυστυχώς διορθούνται.

Πολλοί λαμβάνουν εξ αρχής μεγάλην χάριν, ελάχιστοι όμως απολέσαντες ταύτην επανακτούν αυτήν.

- Δια τί ο Αββάς Ιωάννης ο Κολοβός προσηύχετο, όπως επανέλθουν τα πάθη;

- Ο Άγιος Ιωάννης ο Κολοβός, απήντησεν ο Γέρων, δια της φλογεράς αυτού μετανοίας εν ολίγω σχετικώς χρόνω υπερενίκησε τα πάθη, δεν έλαβεν όμως την αγάπην δια τον κόσμον και την προσευχήν υπέρ αυτού. Ότε όμως εγένετο ανενόχλητος υπό των παθών, είδεν ότι εξησθένησεν εν αυτώ η προσευχή. Δια τούτο και παρεκάλει, όπως επανέλθουν τα πάθη, ούτως ώστε πάλιν αγωνιζόμενος κατά των παθών να παραμένη εις αδιάλειπτον [//84] ένθερμον προσευχήν. Αλλ' εάν μετά την νίκην επί των παθών ελάμβανε την χάριν της υπέρ του κόσμου προσευχής, τότε δεν θα ήτο ανάγκη να επιστρέψουν οι πειρασμοί. Όταν ο άνθρωπος πολεμή προς τα πάθη, τότε δεν δύναται να διαμένη εν καθαρά θεωρία του Θεού ή να προσεύχηται διαπύρως υπέρ του κόσμου … Ούτως εγώ νομίζω.

Ηρώτησεν έτι ο μοναχός:

- Δια τί γέρων τις ερωτηθείς είπεν εις τον Όσιον Ποιμένα τον Μέγαν να αφίνη τον λογισμόν να εισέλθη εις την καρδίαν και μετά να πολεμή μετ' αυτού,

ενώ αντιθέτως εις έτερον αδελφόν είπε να αποβάλη τον λογισμόν άμα τη εμφανίσει αυτού;

Ο Γέρων Σιλουανός απήντησεν:

- Εκ της απαντήσεως ταύτης είναι φανερόν ότι τινές των Πατέρων εκράτουν παρομοίαν τακτικήν πνευματικού πολέμου. Τουτέστιν επέτρεπον εις τον λογισμόν να εισέλθη εις την καρδίαν και ύστερον επολέμουν κατ' αυτού. Επί του προκειμένου όμως είναι δυναταί δύο καταστάσεις: Η μία, εις την περίπτωσινν κατά την οποίαν ο άνθρωπος δεν έμαθεν εισέτι να φυλάττη τον νουν αυτού και οι λογισμοί ούτως ή άλλως εισχωρούν εις την καρδίαν. Εις την περίπτωσιν όμως αυτήν δύναταί τις να ηττηθή. Η άλλη, όταν ο μοναχός επιτρέπη εις τον λογισμόν να εισέλθη εις την καρδίαν ουχί εξ αδυναμίας αλλ' ενσυνειδήτως – θέλων να μελετήση πάσας τας ενεργείας αυτού. αλλά και ο τρόπος ούτος πάλιν παρεμποδίζει να διαμείνη τις εν τη θεωρία. Εκείνος ο αδελφός, όστις έλαβε την εντολήν του Γέροντος να αποκλείη ευθύς τον λογισμόν και να μη εισέρχηται εις συνομιλίαν μετ' αυτού, ήτο μάλλον αδόκιμος και η εντολή αύτη εισήγαγεν αυτόν εις την μεγάλην επιστήμην του πολέμου κατά των λογισμών. Ώστε, το κατ' εμέ, προτιμητέον είναι επ' ουδενί να δέχηται ο ασκητής τους λογισμούς, αλλ' εξ όλης της ισχύος της ψυχής αυτού να προσεύχηται διότι ο νους [//85] προσευχόμενος καθαρώς φωτίζεται υπό του Θεού.

Ηρώτησεν ο μοναχός: Πώς είναι δυνατόν να διαφυλάττω τον νουν καθαρόν;

- Οι Άγιοι Πατέρες παρέδωκαν εις ημάς την διδασκαλίαν περί της νοεράς καρδιακής προσευχής. Δι' αυτής φυλάττεται ο νους. Και εγώ δεν γνωρίζω άλλην οδόν καλυτέραν προς τήρησιν των εντολών του Θεού.

Ερωτώμενος πολλάκις υπό νέων οποίαν οδόν του βίου πρέπει να εκλέξουν, ο Γέρων απήντα κατά διάφορον τρόπον. Άλλους συνεβούλευε να σπουδάσουν την Θεολογίαν, χάριν μελλοντικής ποιμαντικής διακονίας εν τη Εκκλησία· άλλους «ηυλόγησε» να σπουδάσουν, αλλ' ούτως, ώστε αι σπουδαί να συνδυάζωνται μετά της προσευχής και της ασκητικής εγκρατείας, και άλλους να μη επιδιώξουν επιστημονικήν μόρφωσιν, αλλά να αφιερώσουν πάσας τας δυνάμεις αυτών εις την προσευχήν και την άσκησιν. Η τελευταία συμβουλή ήτο η πλέον σπανία, επειδή ο Γέρων Σιλουανός επίστευεν ότι ήλθεν ο καιρός εκείνος περί του οποίου προείπεν ο Πατήρ Στρατόνικος, κατά τον οποίον πολλοί «διανοούμενοι» θα διάγουν μοναχικώς εν τω κόσμω. Ενόμιζεν εν γένει ο Γέρων ότι αι συνθήκαι δια τον μοναχικόν βίον της μορφής εκείνης, υπό την οποίαν υπήρξε κατά το παρελθόν, μεταβάλλονται και αποβαίνουν μάλλον δυσμενείς, αλλ' ότι η κλήσις και ο πόθος δια τον μοναχισμόν ουδέποτε θα εκλείψουν.

Εις τον Γέροντα παρετηρήσαμεν την σταθεράν πεποίθησιν ότι η πνευματική ζωή, ήτοι η άσκησις της νοεράς προσευχής συνοδευομένης μετά βαθείας πίστεως, είναι ανωτέρα πάσης άλλης ενεργείας του ανθρωπίνου πνεύματος. Και δια τούτο εκείνος εις τον οποίον εδόθη η χάρις αύτη, οφείλει να προτιμήση αυτήν παντός άλλου, έτι δε και των «σπουδών», φυλάττων αυτήν ως τον πολύτιμον μαργαρίτην (βλ. Ματθ. ιγ' 46).

[//86] Εθεώρει ότι, εάν ο πνευματικός άνθρωπος στραφή προς την επιστήμην, εγκαταλείπων την ασκητικήν ζωήν, θα εμφανίση μεγαλυτέρας ικανότητας εις την επιστήμην ή εκείνος όστις είναι ολιγώτερον πνευματικώς πεπροικισμένος. Εν άλλοις λόγοις, ο «πνευματικός άνθρωπος» ζη εις σφαίραν υψηλοτέρας και μεγαλυτέρας αξίας της σφαίρας της λογικής διανοήσεως και επιστημονικής γνώσεως. Ούτως έχων υψηλοτέραν μορφήν υπάρξεως και καταβαίνων εις χαμηλότερον επίπεδον, επιδεικνύει και εις τούτο την ανωτερότητα αυτού, αν και ουχί πάραυτα. Έλεγεν ότι «οι υιοί του αιώνος τούτου φρονιμώτεροι υπέρ τους υιούς του φωτός … εισί» (Λουκ. ιστ' 8), ουχί διότι τω όντι είναι φρονιμώτεροι, αλλά διότι «ο πνευματικός άνθρωπος είναι απησχολημένος μετά του Θεού και ολίγον μεριμνά περί των έργων του κόσμου τούτου».

Αι μεθ' ημών συνομιλίαι του Γέροντος ελάμβανον πολλάκις θεωρητικόν χαρακτήρα. Όμως εις τας συνομιλίας αυτού μετά μοναχών, ίνα γίνηται αντιληπτός, εξέφραζε δι' απλού τρόπου τας απόψεις αυτού εν σχέσει προς συγκεκριμένα περιστατικά.

«Δεν είναι εκπληκτικόν ότι ο μη πνευματικός άνθρωπος ρυθμίζει καλύτερον τας βιοτικάς υποθέσεις αυτού ή ο πνευματικός. Ο πρώτος επιδίδεται εις αυτάς τας υποθέσεις, ενώ ο άλλος προσπαθεί δια του νοός αυτού να διαμένη εν τω Θεώ. Τοιούτον τι συμβαίνει συχνάκις προσέτι και μεταξύ των κοσμικών. Ο επιτήδειος έμπορος περιπαίζει τον επιστήμονα, διότι αγνοεί τα περί του εμπορίου, αλλά τούτο ουδόλως σημαίνει ότι ο έμπορος είναι και ευφυέστερος …».

Θα αναφέρωμεν χαρακτηριστικήν τινα δια τον Γέροντα συνομιλίαν.

Ευθύς μετά τον πρώτον παγκόσμιον πόλεμον του 1914-1918 ήρχισαν εν τη Μονή την οργάνωσιν της εκμεταλλεύσεως του μοναστηριακού δάσους και ηγόρασαν ατμοκίνητον [//87] πριονιστήριον. Ο οικονόμος, πατήρ Θ., φύσει ικανός και πεπροικισμένος, μετά την εγκατάστασιν και την έναρξιν της λειτουργίας της μηχανής, κατενθουσιασμένος εκ της αποδόσεως αυτής, ήρξατο να επαινή την γερμανικήν μεγαλοφυΐαν (η μηχανή ήτο γερμανικής κατασκευής). Εξυμνών τους Γερμανούς, εξουθένει την ρωσικήν αμάθειαν και ανικανότητα. Ο Γέρων Σιλουανός, όστις κατά τον ελεύθερον από της εργασίας αυτού χρόνον εν τω καταστήματι μετέβαινε να βοηθήση εις το πριονιστήριον, ήκουε σιωπών τον Πατέρα Θ. Το εσπέρας, ότε οι εργάται-μοναχοί εκάθισαν εις την τράπεζαν ίνα δειπνήσουν, ηρώτησε τον Πατέρα Θ.

- Πώς σκέπτεσαι, Πάτερ Θ., δια τί οι Γερμανοί γνωρίζουν καλύτερον των Ρώσων να κατασκευάζουν μηχανάς και άλλα πράγματα;

Εις απάντησιν ο Πατήρ Θ. ήρχισε πάλιν να επαινή τους Γερμανούς, ως λαόν ικανώτερον, ευφυέστερον, πλέον πεπροικισμένον, ενώ «ημείς οι Ρώσοι τίποτε δεν αξίζομεν».

Ο Πατήρ Σιλουανός απήντησεν:

- Εγώ νομίζω ότι η αιτία είναι εντελώς διάφορος και ουχί ότι οι Ρώσοι είναι ανίκανοι. Οι Ρώσοι την πρώτην σκέψιν, την πρώτην δύναμιν αυτών, προσφέρουν εις τον Θεόν, και ολίγον σκέπτονται περί των γηΐνων. Αλλ' εάν ο ρωσικός λαός, καθ' όμοιον τρόπον προς τους άλλους λαούς, εστρέφετο μεθ' όλης της ορμής

αυτού προς την γην και ησχολείτο μόνον μετ' αυτής, ταχέως θα υπερέβαινεν αυτούς, διότι τούτο είναι ολιγώτερον δύσκολον.

Τινές των παρευρεθέντων μοναχών, γνωρίζοντες ότι ουδέν εις τον κόσμον υπάρχει ανώτερον και δυσκολώτερον της προσευχής, συνεφώνησαν μετά του Γέροντος Σιλουανού.

Η Μονή του Αγίου Παντελεήμονος, μία των μεγαλυτέρων Μονών του Αγίου Όρους, έχει πλουσίαν βιβλιοθήκην, [//88] όπου φυλάσσονται άνω των 20.000 τόμοι, μεταξύ των οποίων πολλά αρχαία χειρόγραφα, ελληνικά και σλαβωνικά, πολλά πολύτιμα και σπάνια βιβλία, κυρίως θεολογικά, ιστορικά και άλλα, εις διαφόρους γλώσσας. Εις τα μεγάλα και καλώς επιπλωμένα δωμάτια του μοναστηριακού ξενώνος συχνάκις εγίνοντο δεκτοί επισκέπται, κυρίως ξένοι. Μετ' αυτών ήτο επιφορτισμένος να έρχηται εις επικοινωνίαν ο πατήρ Β., άνθρωπος θεολογικής μορφώσεως κατέχων πολλάς ξένας γλώσσας.

Το 1932 επεσκέφθη την Μονήν ρωμαιοκαθολικός τις διδάκτωρ, ο Πατήρ Χρ. Μπ. Συνωμίλησεν επί πολύ μετά του πατρός Β. επί διαφόρων προβλημάτων της ζωής του Αγίου Όρους και συν τοις άλλοις ηρώτησε:

- Και τί βιβλία διαβάζουν οι μοναχοί υμών;

- Τον Ιωάννην της Κλίμακος, τον Αββάν Δωρόθεον, Θεόδωρον τον Στουδίτην, Κασσιανόν τον Ρωμαίον, Εφραίμ τον Σύρον, τους Βαρσανούφιον και Ιωάννην, Μακάριον τον Αιγύπτιον, Ισαάκ τον Σύρον, Συμεών τον Νέον Θεολόγον, Νικήταν τον Στηθάτον, Γρηγόριον τον Σιναΐτην, Γρηγόριον τον Παλαμάν, Μάξιμον τον Ομολογητήν, Ησύχιον, Διάδοχον, Νείλον και τους άλλους Πατέρας, οίτινες περιλαμβάνονται εις την «Φιλοκαλίαν», απήντησεν ο πατήρ Β.

- Οι μοναχοί υμών αναγινώσκουν αυτά τα βιβλία! ... Παρ' ημίν μόνον οι καθηγηταί, είπεν ο διδάκτωρ, μη αποκρύπτων τον θαυμασμόν αυτού.

- Είναι τα μόνιμα βοηθήματα των μοναχών ημών, απήντησεν ο πατήρ Β. Αναγινώσκουν ωσαύτως και άλλα έργα των Αγίων Πατέρων της Εκκλησίας, όπως π.χ. του Επισκόπου Ιγνατίου Μπραντζιανίνωφ, του Επισκόπου Θεοφάνους του Εγκλείστου, του Οσίου Νείλου της Σόρας, του Παϊσίου Βελιτσκόφσκυ, του Ιωάννου της Κρονστάνδης και άλλων.

Ο πατήρ Β. διηγήθη τον διάλογον αυτόν εις τον Γέροντα Σιλουανόν, τον οποίον βαθέως εξετίμα. Ο Γέρων [//89] εις απάντησιν παρετήρησεν:

- Ηδύνασθε να είπητε εις τον διδάκτορα Μπ. ότι οι μοναχοί ημών ουχί μόνον αναγινώσκουν αυτά τα βιβλία, αλλά και οι ίδιοι θα ηδύναντο να συγγράψουν παρόμοια ... Οι μοναχοί δεν συγγράφουν, διότι ήδη υπάρχουν πολλά ωραία βιβλία και ικανοποιούνται δι' αυτών. Εάν όμως τα βιβλία αυτά δι' οιονδήποτε λόγον εξηφανίζοντο, τότε οι μοναχοί θα συνέγραφον νέα.

Εις τον καιρόν της μακράς αυτού ζωής εν τω Άθωνι ο Γέρων συνηντήθη μετά πολλών μεγάλων ασκητών. Τινές εξ αυτών εγνώριζον εκ πείρας τας καταστάσεις εκείνας, περί των οποίων γράφουν οι μεγάλοι ούτοι ασκηταί, ως ο Ισαάκ ο Σύρος, ο Μακάριος ο Αιγύπτιος και άλλοι, και ως εκ τούτου ο λόγος του Γέροντος φαίνεται εις ημάς απολύτως δεδικαιολογημένος.

Επί πολλά έτη το μέγα ιερορραφείον της Μονής διηύθυνεν ο πατήρ Διάδοχος, μοναχός καθ’ όλα υποδειγματικός, μέχρι σχολαστικότητος επιμελής, εραστής των ακολουθιών, πολυμαθής, ήρεμος, δίκαιος και ευγενής εις την συμπεριφοράν προς τους ανθρώπους· έχαιρε της εκτιμήσεως πάντων. Την ημέραν της εορτής αυτού επισκεφθείς αυτόν, εύρον αυτόν μεταξύ των πνευματικών αυτού φίλων: ένα γέροντα πνευματικόν, τον πατέρα Τρόφιμον και τον Γέροντα Σιλουανόν.

Ο πνευματικός διηγήθη τι, όπερ είχεν αναγνώσει εις εφημερίδα, και στραφείς προς τον Γέροντα Σιλουανόν ηρώτησεν αυτόν:

- Και υμείς, Πάτερ Σιλουανέ, τί λέγετε περί αυτού;

- Δεν αρέσει εις εμέ, Άγιε Πνευματικέ, να αναγινώσκω εφημερίδας και να μανθάνω τα νέα αυτών, απήντησεν ούτος.

- Διά τί;

- Διότι τα γραφόμενα εις τας εφημερίδας σκοτίζουν τον νουν και δυσχεραίνουν την καθαράν προσευχήν.

[//90] - Παράδοξον, λέγει ο πνευματικός. Κατ’ εμέ, αντιθέτως, αι εφημερίδες συντελούν εις την προσευχήν. Ζώντες εις την έρημον, ουδέν βλέπομεν, και ούτως η ψυχή ολίγον κατ’ ολίγον επιλανθάνεται του κόσμου, κλείεται εις εαυτήν, και ένεκα τούτου εξασθενεί η προσευχή ... Εγώ, όταν αναγινώσκω τας εφημερίδας, βλέπω πώς ζη ο κόσμος, πώς πάσχουν οι άνθρωποι και εξ αυτού γεννάται εις εμέ ο πόθος να προσευχηθώ. Τότε, είτε λειτουργώ είτε προσεύχομαι εις το κελλίον μου, παρακαλώ εξ όλης της ψυχής τον Θεόν δια τους ανθρώπους και τον κόσμον.

- Η ψυχή, όταν προσεύχηται δια τον κόσμον άνευ εφημερίδων, γνωρίζει καλύτερον πώς θλίβεται όλη η γη, γνωρίζει ωσαύτως και ποίας ανάγκας έχουν οι άνθρωποι και λυπείται δι’ αυτούς.

- Πώς δύναται αφ’ εαυτής η ψυχή να γνωρίση τί γίνεται εις τον κόσμον; Ηρώτησεν ο πνευματικός.

- Αι εφημερίδες γράφουν ουχί περί των ανθρώπων αλλά περί των γεγονότων, και πολλάκις αναληθώς. Οδηγούν τον νουν εις την σύγχυσιν, και αλήθειαν εξ αυτών δεν μανθάνεις. Ενώ η προσευχή καθαίρει τον νουν και διακρίνει καλύτερον τα πάντα.

- Δυσκολεύομαι να συλλάβω τι θέλετε να είπητε, επανέλαβεν ο πνευματικός.

Πάντες ανέμενον την απάντησιν του Γέροντος Σιλουανού, αλλ’ ούτος κύψας την κεφαλήν εκάθητο σιωπών, και δεν επέτρεψεν εις εαυτόν επί παρουσία πνευματικού και γηραιών μοναχών να εξηγήση πώς η ψυχή απομεμακρυσμένη παντός, δια της προσευχής υπέρ όλου του κόσμου, δύναται εν πνεύματι να γνωρίζη την ζωήν του κόσμου και τας χρείας και τα παθήματα των ανθρώπων.

Αξιωθείς γνώσεως, της οποίας αξιούνται ελάχιστοι κατά γενεάν, ήτο ως να συνεστέλλετο εις τας συνομιλίας να προχωρήση πέραν του υπαινιγμού. Ένεκα τούτου η μεγάλη σοφία και η εντελώς εξαίρετος πείρα αυτού συχνάκις παρέμενον κεκρυμμέναι από του συνομιλητού. [//91] Συνήθως βλέπων ο Γέρων ότι οι πρώτοι αυτού λόγοι δεν εγένοντο αντιληπτοί, δεν ήλπιζε πλέον δι’ «επεξηγήσεων» να καταστήση ευνόητον εκείνο όπερ γνωρίζεται προ πάντων δια

της πείρας. Δεν απεφάσιζε δε να αποκαλύψη την εαυτού πείραν ένεκα της πνευματικής αυτού σωφροσύνης. Ούτω κατά τον βίον αυτού παρέμεινεν «αφανής». Αναμφιβόλως τούτο ήτο ουχί μόνον το θέλημα του Θεού περί αυτού, αλλά και η προσωπική αυτού επιθυμία, την οποίαν ο Θεός εδέχθη και εξεπλήρωσεν αποκρύπτων αυτόν εισέτι και από των Πατέρων του Αγίου Όρους. Εν τούτοις ουχί μέχρι τέλους. Τινές, μοναχοί και μη, πρόσωπα τα οποία επεσκέφθησαν τον Άθωνα ή είχον αλληλογραφίαν μετά του Γέροντος, εξετίμησαν και ηγάπησαν αυτόν βαθέως, μεταξύ αυτών και επίσκοποι και ιερείς ανωτέρας θεολογικής μορφώσεως και ευλαβείς κοσμικοί.

Ενθυμούμεθα το εξής γεγονός: Εφιλοξενήθη επί πολύ εν τη Μονή αλλοδαπός τις ορθόδοξος, εις τον οποίον η συνάντησις μετά του Γέροντος προεκάλεσε βαθείαν εντύπωσιν. Ηγάπησε τον Γέροντα και συχνάκις επεσκέπτετο αυτόν. Περί τούτου έμαθον οι μοναχοί. Συναντήσας αυτόν ημέραν τινα εις τους διαδρόμους της Μονής ο Ιερομόναχος Ν., είς των πλέον ισχυρών μελών του ηγουμενοσυμβουλίου, είπε προς αυτόν:

- Δεν κατανοώ δια τί υμείς, πολυμαθής θεολόγος, επισκέπτεσθε τον Πατέρα Σιλουανόν, αγράμματον χωρικόν. Δεν υπάρχει άρα γε ουδείς ευφυέστερος αυτού;

- Ίνα κατανοήση τις τον Γέροντα Σιλουανόν, πρέπει να είναι «πολυμαθής», απήντησεν ο φιλοξενούμενος, ουχί άνευ πόνου ψυχής.

Ο ίδιος Ιερομόναχος Ν., συνεχίζων να μη εννοή δια τί σέβονται και επισκέπτονται τον Γέροντα Σιλουανόν διανοούμενοι άνθρωποι, συζητών μετά του Πατρός Μεθοδίου, μοναχού διευθύνοντος επί πολλά έτη το βιβλιοπωλείον της Μονής, παρετήρησεν:

[//92] - Απορώ δια τί επισκέπτονται αυτόν. Ούτος, υποθέτω, ουδέν αναγινώσκει.

- Ουδέν αναγινώσκει, αλλά τα πάντα πράττει, ενώ άλλοι πολλά αναγινώσκουν, αλλ’ ουδέν πράττουν, απήντησεν ο Πατήρ Μεθόδιος.

[//93]
Δ΄ – Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ

Παραλλήλως προς όσα ελέχθησαν ανωτέρω, ο αναγνώστης δύναται να ανεύρη εν ταις Γραφαίς του ιδίου του Γέροντος διηγήσεις περί τινων γεγονότων της ζωής αυτού. Ημείς δε επιτρέπομεν εις εαυτόν όπως προβή εις την έκθεσιν της διδασκαλίας του Γέροντος. Κυρίως ειπείν, ουδεμίαν «διδασκαλίαν», υπό την συνήθη έννοιαν της λέξεως, είχεν. Ό,τι ημείς παραθέτομεν εντaύθα είναι απόπειρα περιλήψεως των όσων ηκούσαμεν κατά τους χρόνους της μετ' αυτού επικοινωνίας. Θεωρούμεν αδύνατον να εξηγήσωμεν πώς και δια τί ήλθεν εις ημάς η πίστις προς τον Γέροντα, αλλά να είπωμεν ολίγα περί της στάσεως ημών έναντι αυτού, ίσως δεν θα ήτο περιττόν.

Τα θέματα των μετά του Γέροντος συνομιλιών ημών συχνάκις προεκαλούντο εκ των ερωτήσεων ημών προς αυτόν. Πολλά, εξ όσων εθίγησαν κατά τας συνομιλίας αυτάς, δεν περιελήφθησαν εις τας γραφάς του Γέροντος. Υποβάλλοντες εις αυτόν ερωτήματα ή απλώς ακροώμενοι αυτού, είχομεν την βεβαιότητα ότι οι λόγοι αυτού εκπορεύονται εκ της άνωθεν δοθείσης εις αυτόν πείρας και εδεχόμεθα αυτούς μέχρι σημείου τινός, καθώς όλος ο χριστιανικός κόσμος δέχεται την Αγίαν Γραφήν, ήτις παρέχει εις ημάς πληροφορίαν περί αληθειών, ως περί γεγονότων γνωστών και αναμφιβόλων. Ό,τι έλεγεν ο Γέρων [//94] δεν ήτο καρπός διανοητικής επινοήσεως. Ουχί. Η εσωτερική αυτού πορεία ήτο εντελώς διάφορος. Αληθινή πείρα και υπαρκτική γνώσις προελάμβανον τους λόγους αυτού. Ένεκα τούτου οι λόγοι αυτού έφερον τον χαρακτήρα θετικής μαρτυρίας περί γεγονότων του πνευματικού κόσμου. Εις αυτόν ήτο ξένον, ως τι περιττόν, η αναζήτησις των εκ των κάτω πορευομένων λογικών αποδείξεων, ασυνήθων εξ άλλου και εις την Αγίαν Γραφήν. Ως ο Ιωάννης ο Θεολόγος, έλεγε και εκείνος: «Ημείς οίδαμεν» (Α' Ιωάν. γ' 14 κ.ά.). Ας λάβωμεν έν παράδειγμα εκ των γραφών του Γέροντος:

«Ημείς οίδαμεν ότι, όσον μεγαλυτέρα είναι η αγάπη, τοσούτον μεγαλυτέρα η οδύνη της ψυχής. Όσον πληρεστέρα η αγάπη, τοσούτον πληρεστέρα η γνώσις. Όσον φλογερωτέρα η αγάπη, τοσούτον εμπυρωτέρα η προσευχή. Όσον τελειοτέρα η αγάπη, τοσούτον αγιώτερος ο βίος» (σ. 462).

Εκάστη των τεσσάρων αυτών θέσεων θα ηδύνατο να εμφανισθή ως πολύτιμος επίστεψις βαθυτάτων φιλοσοφικών, ψυχικών και θεολογικών ερευνών, αλλ' αύται δεν είναι αναγκαίαι δια τον Γέροντα και δεν κατέρχεται ούτος μέχρις αυτών.

Είπομεν ήδη ότι η επικοινωνία μετά του Γέροντος είχεν εντελώς ιδιαίτερον χαρακτήρα. Δια των απλών ως προς την μορφήν συνομιλιών αυτού, δια της προσευχής αυτού, εγνώριζε να μεταφέρη τον συνομιλητήν εις ιδιαίτερον κόσμον. Το σπουδαιότερον εις τούτο ήτο ότι ο συνομιλητής εισήρχετο εις τον κόσμον εκείνον ουχί αφηρημένως αλλά δια της εσωτερικής πείρας, ήτις μετεδίδετο εις αυτόν. Τη αληθεία όμως, μόλις ηδύνατο τις, εξ όσων γνωρίζομεν, να κρατήση την δοθείσαν κατάστασιν, να εκπληρώση κατόπιν εις την ζωήν ό,τι εγνώρισε κατά την μετ' αυτού κοινωνίαν. Αναμφιβόλως, καθ' όλον τον μετέπειτα βίον αυτών η

άρσις αυτής της χάριτος ήτο δι' αυτούς ατελείωτος πηγή θλίψεως, διότι δεν δύναται να μη [//95] θλίβηται η ψυχή, ήτις ηξιώθη τοιούτου φωτός και κατόπιν εστερήθη αυτού. Και όμως είναι πλέον λυπηρόν πως και άπεπλι να αγνοής παντελώς αυτό το φως προσέτι δε, όπερ συχνάκις παρατηρείται, ουδέ να υποψιάζησαι την ύπαρξιν αυτού. Γνωρίζομεν αξιοπίστως ότι πολλοί επλησίαζον μετ' αγάπης τον Γέροντα προς νουθεσίαν, ύστερον όμως απεμακρύνοντο μη δυνάμενοι να ζουν συμφώνως προς τον λόγον αυτού. Ο λόγος αυτού ήτο απλούς, ήρεμος, αγαθός, ιλαρός, αλλά ίνα ακολουθήση τις τούτον έπρεπε να έχη εκείνο το ανίλεων προς εαυτόν, όπερ είχεν ο ίδιος ο Γέρων. Έπρεπε να έχη την τόλμην εκείνην την οποίαν ο Κύριος απαιτεί παρά των ακολουθούντων Αυτόν, τουτέστι το «μισείν την εαυτών ψυχήν» (Λουκ. ιδ' 26).

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΓΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΛΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Έλεγεν ο Γέρων: «Είναι καλόν πάντοτε να ζητής παρά του Θεού "σύνεσιν εν πάσι", τί και πώς πρέπει να πράξης ή να είπης». Άλλαις λέξεσιν, εις εκάστην περίπτωσιν δέον όπως ζητής την επίγνωσιν του θελήματος του Θεού και τας οδούς προς εκπλήρωσιν αυτού.

Η εκζήτησις του θελήματος του Θεού είναι το σπουδαιότερον έργον της ζωής ημών, διότι «οδεύοντες την οδόν» του θελήματος του Θεού γινόμεθα μέτοχοι της αιωνίου θείας ζωής.

Η γνώσις του θελήματος του Θεού είναι δυνατή δια διαφόρων οδών. Μία εξ αυτών είναι ο λόγος του Θεού, αι εντολαί του Χριστού. Αλλ' εν ταις ευαγγελικαίς εντολαίς, παρά την τελειότητα αυτών ή μάλλον λόγω της τελειότητος αυτών, το θέλημα του Θεού αποκαλύπτεται εις την τελικήν γενικήν αυτού έννοιαν, και ο άνθρωπος εις την ζωήν αυτού, αντιμέτωπος προς ατελείωτον ποικιλίαν περιστάσεων, συχνάκις δεν γνωρίζει πώς πρέπει να ενεργήση, ίνα ευρεθή η πράξις αυτού εντός του ρεύματος του Θείου θελήματος.

[//96] Ίνα έχη πράξις τις, ενέργειά τις, καλόν τέλος, δεν αρκεί να γνωρίζης μόνον την γενικήν έκφρασιν του θελήματος του Θεού εις τας εντολάς, ήτοι: «αγαπήσεις Κύριον τον Θεόν σου εξ όλης της καρδίας σου και εξ όλης της ψυχής σου και εξ όλης της διανοίας σου και εξ όλης της ισχύος σου, και τον πλησίον ως σεαυτόν», είναι απαραίτητος εισέτι ο εκ Θεού φωτισμός περί του τρόπου της εν τη ζωή πραγματοποιήσεως των εντολών. Πλέον τούτου απαραίτητος είναι και η «εξ ύψους δύναμις» (Μάρκ. κδ' 49).

Ο αποκτήσας εν τη καρδία αυτού την αγάπην του Θεού, και φερόμενος υπ' αυτής, ενεργεί ωθούμενος υπό κινήτρων τα οποία προσεγγίζουν το θέλημα του Θεού· προσεγγίζουν μεν, αλλά δεν είναι τέλεια. Το άφθαστον της πλήρους τελειότητος καθιστά υποχρεωτικήν δι' όλους ανεξαιρέτως την ακατάπαυστον εν προσευχή στροφήν προς τον Θεόν προς συνετισμόν και βοήθειαν.

Ουχί μόνον η τελειότης της αγάπης είναι ανέφικτος, αλλά και το πλήρωμα της γνώσεως. Πράξις προερχομένη θα έλεγε τις εκ της καλυτέρας προαιρέσεως συχνάκις έχει αποτελέσματα ανεπιθύμητα. Τούτο συμβαίνει διότι τα μέσα ή ο τρόπος της πραγματοποιήσεως είναι ανάρμοστα προς την δοθείσαν περίπτωσιν. Πολλάκις ακούομεν να δικαιολογήται τις ότι είχε καλήν πρόθεσιν· τούτο όμως

είναι ανεπαρκές. Και εκ τοιούτων σφαλμάτων γέμει η ανθρωπίνη ζωή. Ιδού δια τί ο αγαπών τον Θεόν πάντοτε εκζητεί την άνωθεν υπόδειξιν τείνων διαρκώς το ούς της καρδίας αυτού εις την φωνήν του Θεού.

Εν τη πράξει τούτο γίνεται ως εξής: Πας χριστιανός, και ιδίως ο επίσκοπος ή ο ιερεύς, ενώπιον της ανάγκης όπως εύρη εις αυτήν ή εκείνην την περίπτωσιν λύσιν σύμφωνον προς το θέλημα του Θεού, αποσπάται εσωτερικώς εξ όλων των γνώσεων αυτού, των προειλημμένων σκέψεων, των επιθυμιών και σχεδίων. Τότε, ελεύθερος παντός «ιδικού του», προσεύχεται μετά προσοχής εν τη [//97] καρδία αυτού προς τον Θεόν, και το πρώτον, όπερ γεννάται εν τη ψυχή εξ αυτής της προσευχής, δέχεται ως άνωθεν υπόδειξιν.

Παρομοίαν αναζήτησιν της επιγνώσεως του θελήματος του Θεού, δια της αμέσου εν προσευχή στροφής προς Αυτόν, ιδίως εν καιρώ ανάγκης ή θλίψεως, οδηγεί τον άνθρωπον εις την κατάστασιν περί της οποίας ομιλεί ο Γέρων: «Ακούει εντός της ψυχής αυτού απάντησιν εκ του Θεού και διδάσκεται να κατανοή την χειραγωγίαν Αυτού … Ούτως οι πάντες πρέπει να μανθάνωμεν να αναγνωρίζωμεν το θέλημα του Θεού, διότι, αν δεν μανθάνωμεν, ποτέ δεν θα γνωρίσωμεν αυτήν την οδόν».

Η εργασία αύτη εν τη τελειοτέρα αυτής μορφή, προϋποθέτει την έξιν της αδιαλείπτου προσευχής μετά προσοχής κεκρατημένης εν τη καρδία. Ίνα ακούση όμως πλέον αξιοπίστως την φωνήν του Κυρίου εντός αυτού ο άνθρωπος οφείλει να απεκδυθή του ιδίου θελήματος και να είναι έτοιμος προς πάσαν θυσίαν ως ο Αβραάμ, και δη κατά τους λόγους του Αποστόλου Παύλου, ως ο Ίδιος ο Χριστός, Όστις εγένετο υπήκοος τω Πατρί μέχρι θανάτου (Φιλ. β′ 8).

Ο εισελθών εις την οδόν ταύτην θα προοδεύση, εάν εκ πείρας εγνώρισε πώς ενεργεί η χάρις του Αγίου Πνεύματος εν τω ανθρώπω, και εάν εις την καρδίαν αυτού ερρίζωσε βαθέως η αυταπάρνησις, ήτοι η αποφασιστική εκκοπή του ιδίου θελήματος, χάριν της επιτεύξεως και εκπληρώσεως του αγίου θελήματος του Θεού. Εις τούτον αποκαλύπτεται το αληθές νόημα της ερωτήσεως του Γέροντος Σιλουανού προς τον Πατέρα Στρατόνικον, «πώς ομιλούν οι τέλειοι;». Εις τούτον γίνονται οικείοι οι λόγοι των Αγίων Πατέρων: «Έδοξε τω Αγίω Πνεύματι και ημίν» (Πραξ. ιε′ 28). Ούτος θα εννοήση σαφέστερον τα εν ταις Αγίαις Γραφαίς της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης χωρία, ένθα γίνεται λόγος περί παρομοίου αμέσου διαλόγου της ψυχής μετά του Θεού· θα πλησιάση [//98] την αληθή κατανόησιν του τρόπου δια του οποίου ομιλούν οι Απόστολοι και οι Προφήται.

Ο άνθρωπος εκτίσθη «κατ′ εικόνα και καθ′ ομοίωσιν» Θεού και εκλήθη εις το πλήρωμα της αμέσου κοινωνίας μετ′ Αυτού. Ένεκα τούτου πάντες οι άνθρωποι ανεξαιρέτως θα ώφειλον να ακολουθήσουν την πορείαν ταύτην, αλλ′ εκ της πείρας αποδεικνύεται ότι η πράξις αύτη ουδόλως είναι προσιτή εις πάντας. Τούτο δε, διότι οι πλείστοι ούτε ακούουν ούτε κατανοούν εν τη καρδία αυτών την πραείαν φωνήν του Θεού, αλλ′ ακολουθούν μάλλον την θορυβώδην φωνήν του πάθους του ενοικούντος εν τη ψυχή αυτών.

Εν τη Εκκλησία, ως διέξοδος εκ της τοιαύτης αξιοθρηνήτου καταστάσεως, παρουσιάζεται άλλη τις οδός: η επερώτησις του πνευματικού πατρός και η εις

αυτόν υπακοή. Ο ίδιος ο Γέρων ηγάπα την οδόν ταύτην, αυτήν επορεύετο, αυτήν υπεδείκνυε, και έγραφε περί αυτής[3]. Την ταπεινήν οδόν της υπακοής εθεώρει γενικώς ως την πλέον ασφαλή. Επίστευε σταθερώς ότι ένεκα της πίστεως του επερωτώντος η απάντησις του πνευματικού θα είναι πάντοτε ωφέλιμος και θεάρεστος. Η πίστις αυτού εις την δύναμιν του μυστηρίου της Εκκλησίας και εις την χάριν της ιερωσύνης ιδιαιτέρως εστερεώθη, ότε εν τω Παλαιώ Ρωσικώ, κατά την διάρκειαν ενός εσπερινού της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, είδε τον πνευματικόν Γέροντα Αβράαμιον ηλλοιωμένον, «κατ' εικόνα του Χριστού», «ανεκφράστως εξαστράπτοντα».

Πλήρης ών κεχαριτωμένης πίστεως έζη εν τη πραγματικότητι των μυστηρίων της Εκκλησίας, αλλά, ενθυμούμεθα, εύρισκεν ότι και «κατ' άνθρωπον», ήγουν και επί του ψυχολογικού επιπέδου, είναι εύκολον να ίδη τις την υπεροχήν της υπακοής εις τον πνευματικόν. Έλεγεν [//99] ότι ο πνευματικός εκτελών την διακονίαν αυτού δίδει απάντησιν εις το ερώτημα, ελεύθερος ών κατ' εκείνην την στιγμήν εκ της ενεργείας του πάθους υπό την επίδρασιν του οποίου ευρίσκεται ο ερωτών. Δυνάμει τούτου ο πνευματικός βλέπει εναργέστερον τα πράγματα και είναι μάλλον δεκτικός της επενεργείας της χάριτος του Θεού.

Η απάντησις του πνευματικού κατά το πλείστον θα φέρη σφραγίδα ατελείας. Τούτο όμως δεν σημαίνει ότι ο πνευματικός στερείται της χάριτος της γνώσεως του τελείου, αλλ' ότι το τέλειον υπερβαίνει τας δυνάμεις του ερωτώντος. Παρά το ατελές της υποδείξεως του πνευματικού, εάν αύτη γίνη δεκτή μετά πίστεως και όντως εκπληρωθή, οδηγεί πάντοτε εις την επ' αγαθώ αύξησιν. Διαστρέφεται δε η οδός αύτη συνήθως, όταν ο ερωτών, βλέπων ενώπιον αυτού «άνθρωπον», κλονίζηται εις την πίστιν και δεν αποδέχηται τον πρώτον λόγον του πνευματικού, αλλ' αντιλέγει, αντιπαραθέτων τας εαυτού ιδέας και αμφιβολίας.

Περί του σπουδαίου τούτου θέματος συνωμίλησεν ο Γέρων Σιλουανός μετά του Ηγουμένου Αρχιμανδρίτου Μισαήλ (+22 Ιανουαρίου 1940), ανθρώπου πνευματικού, εν ώ ηυδόκει ο Θεός, και τον οποίον φανερώς επροστάτευεν.

Ηρώτησεν ο Πατήρ Σιλουανός τον Ηγούμενον:

- Πώς ο μοναχός δύναται να γνωρίση το θέλημα του Θεού;

- Οφείλει να δέχηται τον πρώτον λόγον μου ως το θέλημα του Θεού, είπεν ο Ηγούμενος. Όστις ούτω πράττει, εις αυτόν επαναπαύεται η χάρις του Θεού. Εάν τις όμως αντιτίθηται εις εμέ, τότε εγώ, ως άνθρωπος, υποχωρώ.

Ο λόγος του Ηγουμένου Μισαήλ έχει την εξής έννοιαν:

Ο πνευματικός πατήρ, όταν ερωτούν αυτόν, ζητεί δια της προσευχής σύνεσιν παρά του Θεού, αλλ' ως άνθρωπος [//100] απαντά κατά το μέτρον της πίστεως αυτού συμφώνως προς τον λόγον του Αποστόλου Παύλου: «Και ημείς πιστεύομεν, διό και λαλούμεν» (Β' Κορ. δ' 13), «εκ μέρους δε γινώσκομεν και εκ μέρους προφητεύομεν» (Α' Κορ. ιγ' 9). Ο πνευματικός εν τη προσπαθεία αυτού να μη σφάλη ο ίδιος δίδων συμβουλήν ή υπόδειξιν, υπόκειται εις την κρίσιν του Θεού

[3] Ιδέ τα θαυμάσια εκείνα κεφάλαια αυτού «Περί των ποιμένων», «Περί των πνευματικών» κ.ά.

και δια τούτο μόλις συναντήση αντίρρησιν ή και εσωτερικήν αντίστασιν του ερωτώντος ως επί το πλείστον δεν επιμένει εις τον λόγον αυτού, δεν τολμά να επιβεβαιώση αυτόν ως έκφρασιν του θελήματος του Θεού, και «ως άνθρωπος υποχωρεί».

Η στάσις αύτη ήτο καταφανής εις την ζωήν του Ηγουμένου Μισαήλ. Εκάλεσέ ποτε τον αρχάριον μοναχόν Πατέρα Σ. και ανέθεσεν εις αυτόν περίπλοκόν τι και δύσκολον διακόνημα. Ο υποτακτικός εδέχθη αυτό προθύμως και βαλών την καθιερωμένην μετάνοιαν κατηυθύνθη προς την θύραν. Αίφνης ο Ηγούμενος εκάλεσεν αυτόν οπίσω. Ο υποτακτικός εστράφη προς αυτόν. Κλίνας την κεφαλήν επί του στήθους, ο Ηγούμενος ηρέμα αλλά σοβαρώς είπε:

- Πάτερ Σ., ενθυμού, ο Θεός δύο φοράς δεν κρίνει. Δια τούτο, όταν συ πράττης τι εξ υπακοής προς εμέ, τότε εγώ θα κριθώ υπό του Θεού, συ δε θα είσαι ελεύθερος απολογίας.

Εάν τις διεφώνει προς την εντολήν ή την οδηγίαν του Ηγουμένου Μισαήλ, έστω και κατ' ελάχιστον, τότε ο εν γένει ανδρείος εκείνος ασκητής, παρά την ασκουμένην υπ' αυτού διοικητικήν εξουσίαν, συνήθως απήντα: «Εάν ούτως έχη, καλώς … ποιήσατε ως θέλετε». Και δεν επανελάμβανε τον λόγον αυτού. Και ο Γέρων Σιλουανός ωσαύτως συναντών αντίστασιν παρευθύς εσιώπα.

Δια τι ούτω; Διότι αφ' ενός μεν το Πνεύμα του Θεού δεν επιδέχεται ούτε βίαν ούτε έριν, αφ' ετέρου δε το θέλημα του Θεού, ως έχον υπερβατικόν χαρακτήρα, δεν εκφράζεται μετ' αποχρώσης πληρότητος, δεν δύναται να [//101] περικλεισθή εις τον λόγον του πνευματικού φέροντα αφεύκτως σφραγίδα σχετικότητος. Ώστε μόνον εκείνος όστις δέχεται τον λόγον ως αρεστόν τω Θεώ, μη υποβάλλων αυτόν εις την ιδίαν αυτού κρίσιν, ή ως συνήθως λέγουν «χωρίς αντιλογίας», μόνον ούτος ευρίσκει την αληθή οδόν, διότι όντως πιστεύει ότι «παρά τω Θεώ πάντα δυνατά εστι» (Ματθ. ιθ' 26).

Τοιαύτη είναι η οδός της πίστεως, η εγνωσμένη και βεβαιουμένη υπό της μακραίωνος πείρας της Εκκλησίας.

Να ομιλής περί των θεμάτων τούτων, άτινα αποτελούν αποκεκαλυμμένον μυστήριον της εν Χριστώ ζωής και άτινα εν ταυτώ εξέρχονται των ορίων της συνήθως ατόνου πνευματικότητος, ουδέποτε είναι ακίνδυνον. Διότι πολλοί δύνανται να εννοήσουν εσφαλμένως τον λόγον, να εφαρμόσουν αυτόν αντικανονικώς εν τη πράξει και τότε, αντί να ωφεληθούν, είναι δυνατόν να ζημιωθούν, ιδίως αν ορμούν εις τον αγώνα μεθ' υπερηφάνου αυτοπεποιθήσεως.

Ότε εζήτει τις την συμβουλήν του Γέροντος, ούτος δεν ηγάπα και δεν ήθελε να δίδη αυτήν «εξ ιδίου νοός». Ενεθυμείτο τον λόγον του Οσίου Σεραφείμ του Σαρώφ: «Ότε ωμίλουν εκ του νοός μου, τότε συνέβαινον σφάλματα», και προσέθετεν ότι «τα σφάλματα δύνανται να είναι μικρά, αλλά είναι δυνατόν να είναι και μεγάλα» (σ. 505).

Η κατάστασις εκείνη περί της οποίας ωμίλησεν ο Γέρων εις τον Πατέρα Στρατόνικον, ήγουν ότι «οι τέλειοι ουδέν λέγουν εξ εαυτών … λέγουν μόνον ό,τι δίδει εις αυτούς το Πνεύμα», δεν χορηγείται πάντοτε κατά τον ίδιον βαθμόν ούτε και εις τους πλησιάσαντας την τελειότητα. Οι Απόστολοι και οι άλλοι Άγιοι δεν ετέλουν πάντοτε θαύματα, και το προφητικόν Πνεύμα δεν ενήργει εξ ίσου εις

τους Προφήτας, αλλ’ άλλοτε μεν ενήργει μετά μεγάλης δυνάμεως, άλλοτε δε και εγκατέλειπεν αυτούς.

[//102] Ο Γέρων διέκρινε σαφώς τον «εκ πείρας λόγον» από της αμέσου θεόθεν επινεύσεως, τουτέστιν από του λόγου τον οποίον «δίδει το Πνεύμα». Πολύτιμον και το πρώτον, αλλ’ υψηλότερον και βεβαιότερον το δεύτερον (βλ. Α’ Κορ. ζ’ 25). Ενίοτε μετά βεβαιότητος και ακριβείας έλεγεν εις τον ερωτώντα ότι το θέλημα του Θεού είναι τούτο και τούτο … Άλλοτε απήντα ότι δεν γνωρίζει το θέλημα του Θεού. Έλεγεν ότι πολλάκις ο Κύριος εισέτι και εις τους αγίους δεν αποκαλύπτει το θέλημα Αυτού επειδή ο ερωτών αυτούς απηυθύνθη μετά διψύχου καρδίας.

Κατά τον λόγον του Γέροντος, ο προσευχόμενος συνεχώς και μετά προσοχής γνωρίζει πολλάς αλλοιώσεις: πόλεμον μετά του εχθρού, πάλην προς τους ανθρώπους, πάλην προς εαυτόν, αγώνα κατά των παθών και της φαντασίας, και εις πάσας αυτάς τας περιπτώσεις ο νους ούτως ή άλλως θολούται και το παν γίνεται ασαφές. Όταν όμως έλθη η καθαρά προσευχή, και ο νους ηνωμένος μετά της καρδίας, παρίσταται ησύχως τω Θεώ, και η ψυχή αισθητώς έχει εν εαυτή την χάριν και παραδίδεται εις το θέλημα του Θεού, ελευθέρα της σκοτιζούσης ενεργείας των παθών και της φαντασίας, τότε ο προσευχόμενος σαφώς ακούει την υπόδειξιν της χάριτος.

Όταν εις το έργον τούτο της δια της προσευχής αναζητήσεως του θελήματος του Θεού επιδίδηται τις μη έχων εισέτι αποχρώσαν πείραν, μη δυνάμενος «εκ της γεύσεως» να διακρίνη επακριβώς την ενέργειαν της χάριτος εκ των εκδηλώσεων των παθών, ιδίως δε της υπερηφανίας, τότε είναι απαραίτητον να απευθύνηται εις τον πνευματικόν οδηγόν. Ο ίδιος όμως, αντικρύζων οιονδήποτε πνευματικόν φαινόμενον προ της κρίσεως του οδηγού δέον όπως κρατή αυστηρώς την ασκητικήν αρχήν: «Μη δέχου και μη απόρριπτε».

«Μη δεχόμενος» ο χριστιανός περιφρουρεί εαυτόν από του κινδύνου αποδοχής δαιμονικής ενεργείας ή υποβολής ως εκ του Θεού προερχομένης, και ούτως εθίζεται [//103] «προσέχειν πνεύμασι πλάνοις και διδασκαλίαις διαμονίων» (Α’ Τιμ. δ’ 1) και δεν προσφέρει θείαν προσκύνησιν εις τους δαίμονας.

«Μη απορρίπτων» ο άνθρωπος αποφεύγει άλλον κίνδυνον: να αποδώση την θείαν ενέργειαν εις τους δαίμονας και ούτω να πέση εις το αμάρτημα της «βλασφημίας κατά του Αγίου Πνεύματος», ως οι Φαρισαίοι, οίτινες την εκδίωξιν των δαιμονίων υπό του Χριστού απέδωκαν «τω Βεελζεβούλ, άρχοντι των δαιμονίων» (Ματθ. θ’ 34, ιβ’ 24).

Ο δεύτερος κίνδυνος είναι φοβερώτερος του πρώτου, διότι η ψυχή δύναται να συνηθίση να αρνήται την χάριν και να μισή αυτήν. Τοσούτον δε δύναται να εθισθή εις την κατάστασιν της Θεομαχίας, ώστε ούτω να προσδιορισθή και δια την αιωνιότητα. Ένεκα τούτου η αμαρτία αύτη «ουκ αφεθήσεται ούτε εν τω νυν αιώνι ούτε εν τω μέλλοντι». Κατά την πρώτην πλάνην η ψυχή δύναται ευκολώτερον να αναγνωρίση το ψεύδος και δια της μετανοίας να επιτύχη την σωτηρίαν, διότι πάσα αμαρτία συγχωρείται, πλην της αμετανοήτου.

Περί του άκρως σπουδαίου τούτου ασκητικού κανόνος, «μη δέχου και μη απόρριπτε», και περί του πώς ούτος εφαρμόζεται εις την ζωήν του χριστιανού, θα

έπρεπε να ομιλήσωμεν εκτενέστερον, αλλ' εφ' όσον εις το ανά χείρας βιβλίον ίσταται προ ημών το εγχείρημα της εκθέσεως των θεμελιωδών μόνον θέσεων, και ουχί των λεπτομερειών, επιστρέφομεν εις το προηγούμενον θέμα.

Η δια της προσευχής επίγνωσις του θελήματος του Θεού εν τη τελειοτέρα αυτής μορφή είναι φαινόμενον σπάνιον, κατορθωτόν μόνον δια μακρών κόπων, βαθείας πείρας, πάλης κατά των παθών, πολλών βαρέων πειρασμών εκ των δαιμόνων αφ' ενός, και μεγάλων αντιλήψεων υπό του Θεού αφ' ετέρου. Αλλ' η ένθερμος προσευχή περί της θείας βοηθείας είναι έργον αγαθόν και εις πάντας απαραίτητον: εις προϊσταμένους και υποτακτικούς, [//104] πρεσβυτέρους και νεωτέρους, διδάσκοντας και διδασκομένους, πατέρας και τέκνα. Ο Γέρων επέμενεν όπως πάντες άνευ εξαιρέσεως, ανεξαρτήτως θέσεως, καταστάσεως ή ηλικίας, πάντοτε και εν πάσιν, έκαστος ως γνωρίζει, παρακαλούν τον Θεόν ζητούντες νουθεσίαν, ίνα ούτω βαθμηδόν πλησιάζουν την οδόν αυτών προς τας οδούς του αγίου θελήματος του Θεού, μέχρις ότου φθάσουν εις την τελειότητα.

ΠΕΡΙ ΥΠΑΚΟΗΣ

Μετά του προβλήματος της επιγνώσεως του θελήματος του Θεού συνδέεται στενώτατα το πρόβλημα της υπακοής, εις το οποίον απέδιδεν ο Γέρων μεγίστην σπουδαιότητα, ουχί μόνον εν τη προσωπική ζωή παντός μοναχού και χριστιανού, αλλά και εν τη ζωή του όλου «σώματος της Εκκλησίας», του όλου «πληρώματος» αυτής.

Ο Γέρων Σιλουανός μαθητάς, υπό την συνήθη σημασίαν της λέξεως, δεν είχε και επί διδασκαλικής καθέδρας δεν εκάθισεν. Αλλά και ο ίδιος μαθητής ωρισμένου τινός γέροντος δεν υπήρξεν. Ανετράφη, ως η πλειονότης των αθωνιτών μοναχών, εν τω ρεύματι της κοινής παραδόσεως, δια της συνεχούς παραμονής εν τω ναώ κατά τας ακολουθίας, δια της ακροάσεως και της αναγνώσεως του λόγου του Θεού και των έργων των Αγίων Πατέρων, δια των συνομιλιών μετ' άλλων ασκητών του Αγίου Όρους, της αυστηράς φυλάξεως των καθωρισμένων νηστειών, της υπακοής εις τον ηγούμενον, τον πνευματικόν και τον προϊστάμενον της εργασίας.

Όλως ιδιαιτέραν προσοχήν έδιδεν εις την εσωτερικήν υπακοήν εις τον ηγούμενον και τον πνευματικόν, θεωρών αυτήν Μυστήριον της Εκκλησίας και δώρημα της χάριτος. Απευθυνόμενος εις τον πνευματικόν, προσηύχετο να ελεήση αυτόν ο Κύριος δια του λειτουργού Αυτού και να αποκαλύψη εις αυτόν το θέλημα Αυτού και την [//105] προς σωτηρίαν οδόν. Γνωρίζων δε ότι η πρώτη σκέψις, ήτις γεννάται εν τη ψυχή μετά την προσευχήν, είναι άνωθεν πληροφορία, εδράττετο του πρώτου λόγου του πνευματικού, της πρώτης αυτού νύξεως, μη επιζητών την περαιτέρω συνομιλίαν. Εις τούτο έγκειται η σοφία και το μυστήριον της αληθούς υπακοής, σκοπός της οποίας είναι η γνώσις και η εκπλήρωσις ουχί ανθρωπίνου αλλά Θείου θελήματος. Τοιαύτη πνευματική υπακοή, άνευ αντιρρήσεων και εναντιώσεων, (ουχί μόνον εκφραζομένων, αλλ' ούτε και εσωτερικών και ανεκδηλώτων) είναι απαραίτητος προϋπόθεσις δια την πρόσληψιν και αφομοίωσιν της ζώσης παραδόσεως.

Η ζώσα παράδοσις της Εκκλησίας, ρέουσα δια μέσου των αιώνων από γενεάς εις γενεάν, είναι μία των πλέον ουσιωδών και ταυτοχρόνως λεπτών πλευρών της ζωής Αυτής. Εκεί όπου εκ μέρους του μαθητού ουδεμία υπάρχει αντίστασις προς τον διδάσκαλον, η ψυχή του τελευταίου, εις απάντησιν προς την πίστιν και την ταπείνωσιν, ανοίγεται ευκόλως και ίσως τελείως. Ευθύς δε ως υπεισέλθη έστω και μικρά τις αντίθεσις προς τον πνευματικόν πατέρα, η ψυχή του διδασκάλου αναποφεύκτως κλείεται και το νήμα της αμιάντου παραδόσεως διακόπτεται.

Εις μάτην σκέπτονταί τινες ότι «και ο πνευματικός είναι ατελής άνθρωπος», ότι «είναι ανάγκη να εξηγής λεπτομερώς εις αυτόν την υπόθεσιν, ειδ’ άλλως δεν θα εννοήση», ότι «και αυτός δύναται ευκόλως να περιπέση εις σφάλμα και δια τούτο πρέπει να διορθώσης αυτόν». Εκείνος όστις διαφωνεί μετά του πνευματικού και διορθοί αυτόν, θέτει εαυτόν υψηλότερον του τελευταίου και παύει πλέον να είναι μαθητής. Διότι αν και ουδείς είναι τέλειος και δεν υπάρχη άνθρωπος όστις θα ετόλμα να διδάξη ως ο «εξουσίαν έχων» Χριστός, καθ’ ό το κήρυγμα «ουκ έστι κατά άνθρωπον, ουδέ … παρά ανθρώπου» (Γαλ. α’ 11-12), όμως και εν τοις «οστρακίνοις σκεύεσι» [//106] φυλάττεται ο ατίμητος θησαυρός των δωρεών του Αγίου Πνεύματος. Ουχί μόνον ατίμητος, αλλά και ως εκ του χαρακτήρος αυτού κεκρυμμένος. Μόνον ο πορευόμενος την οδόν της αψευδούς και πλήρους υπακοής εισέρχεται εις αυτό το μυστικόν θησαυροφυλάκιον.

Ο εχέφρων υποτακτικός ή εξομολογούμενος ιδού πώς συμπεριφέρεται προς τον πνευματικόν. Εκθέτει εν ολίγοις το πλέον ουσιώδες περί του λογισμού ή της καταστάσεως αυτού και κατόπιν αφίνει τον πνευματικόν ελεύθερον. Ο πνευματικός, προσευχόμενος από της πρώτης στιγμής της συναντήσεως, αναμένει φωτισμόν εκ του Θεού, και εάν αισθάνηται εν τη ψυχή αυτού «πληροφορίαν», τότε δίδει την απάντησιν, την οποίαν και δέχονται ως τελικήν. Διότι εάν ο εξομολογούμενος παραβλέψη τον «πρώτον λόγον» του πνευματικού, τότε συγχρόνως θα μειωθή η ενέργεια του μυστηρίου και η εξομολόγησις δυνατόν να μεταβληθή εις απλήν ανθρωπίνην συζήτησιν.

Εάν ο εξομολογούμενος και ο πνευματικός φυλάττουν την οφειλομένην στάσιν προς το μυστήριον, τότε η εκ του Θεού πληροφορία δίδεται ταχέως. Εάν δε δια τινα λόγον δεν έρχηται η πληροφορία, τότε ο πνευματικός δύναται να ζητήση περαιτέρω επεξηγήσεις και μόνον τότε είναι αύται επιτρεπταί. Εάν όμως ο εξομολογούμενος δεν δώση την δέουσαν προσοχήν εις τον πρώτον λόγον του πνευματικού, και επιβαρύνη αυτόν δι’ «επεξηγήσεων», τότε αποκαλύπτει την έλλειψιν πίστεως και κατανοήσεως του μυστηρίου. Συμβαίνει δε τούτο, διότι ακολουθεί την υπολανθάνουσαν επιθυμίαν να παρασύρη τον πνευματικόν εις ό,τι ο ίδιος σκέπτεται. Εις τοιαύτας περιπτώσεις άρχεται πλέον η ψυχολογική διαμάχη, την οποίαν ο Απόστολος Παύλος ωνόμασεν «αλυσιτελή» (Εβρ. ιγ’ 17).

Η πίστις εις την δύναμιν του μυστηρίου, η πίστις ότι ο Κύριος αγαπά τον άνθρωπον και ουδέποτε θα εγκαταλείψη εκείνον, όστις αρνείται το ίδιον θέλημα χάριν [//107] του αγίου Αυτού θελήματος, αναδεικνύει τον υποτακτικόν ακλόνητον και άφοβον. Λαβών παρά του πνευματικού εντολήν ή απλώς οδηγίαν ο υποτακτικός, εν τω αγώνι αυτού να εκπληρώση αυτήν, περιφρονεί και αυτόν τον

θάνατον. Και ημείς φρονούμεν ότι ούτω συμβαίνει, διότι «μεταβέβηκεν εκ του θανάτου εις την ζωήν» (Ιωάν. ε′ 24).

Ο Γέρων Σιλουανός εκ των πρώτων ημερών της μοναχικής αυτού ζωής υπήρξε τοσούτον τέλειος υποτακτικός, ώστε ένεκα τούτου πας πνευματικός ήτο δι′ αυτόν καλός οδηγός. Έλεγεν ότι εάν οι μοναχοί και εν γένει οι πιστοί υπακούουν εις τους πνευματικούς και τους ποιμένας αυτών μη κρίνοντες αυτούς και άνευ εσωτερικής εναντιώσεως, τότε και οι ίδιοι δεν στερούνται της σωτηρίας και σύμπασα η Εκκλησία ζη εν πληρότητι ζωής.

Η οδός του Γέροντος ήτο τοιαύτη ώστε ο πορευόμενος αυτήν να λαμβάνη ευκόλως το δώρον του μεγάλου ελέους του Θεού· αλλά οι έχοντες ίδιον θέλημα και ίδιον νουν, όσον και αν είναι πολυμαθείς και ευφυείς και εάν εισέτι φονεύσουν εαυτούς δια των πλέον αυστηρών ασκήσεων ή εργασιών πολυμαθείας θεολογικής, δεν θα επιτύχουν να περισυλλέξουν ει μη ψυχία πίπτοντα εκ του Θρόνου του Ελέους.

Ο Γέρων έλεγεν: «Άλλο πράγμα είναι να πιστεύη τις εις τον Θεόν και άλλο να γνωρίζη Αυτόν» (σ. 449).

Εν τω ωκεανώ της εκκλησιαστικής ζωής η γνησία και αμίαντος παράδοσις του Πνεύματος ρέει ως λεπτόν ρεύμα και όστις θέλει να εμποτισθή εκ τούτου του λεπτού ρεύματος οφείλει να αποκοπή εκ της «ιδίας αυτού κρίσεως». Όπου εμφανίζεται η «ιδία» κρίσις, εκεί αναποφεύκτως εκλείπει η καθαρότης της παραδόσεως, επειδή εις την αποκεκαλυμμένην θείαν σοφίαν και δικαιοσύνην αντιτίθεται η ανθρωπίνη «σοφία» και «δικαιοσύνη». Τούτο φαίνεται εις τους πολλούς αφορήτως βαρύ, έτι δε και μωρία· αλλ′ όστις δεν εφοβήθη να γίνη «μωρός» (Α′ Κορ. γ′ 18-19), [//108] ούτος εγνώρισε την αληθινήν ζωήν και την προαιώνιον σοφίαν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

Η στάσις του Γέροντος έναντι της ασκήσεως της υπακοής, ως απαραιτήτου προϋποθέσεως δια την εκμάθησιν της πνευματικής ζωής, συνεδέετο στενώς μετά της προς την Ιεράν Παράδοσιν και τον Θείον Λόγον στάσεως αυτού.

Την ζωήν της Εκκλησίας ησθάνετο ως την εν Αγίω Πνεύματι ζωήν, και την Ιεράν Παράδοσιν ως την αδιάλειπτον ενέργειαν του Αγίου Πνεύματος εν τη Εκκλησία. Η Παράδοσις, ως η αιωνία και αμετάβλητος παραμονή του Αγίου Πνεύματος εν τη Εκκλησία, είναι το πλέον βαθύ θεμέλιον της υπάρξεως Αυτής. Δια τούτο η Παράδοσις περιλαμβάνει εν εαυτή άπασαν την ζωήν της Εκκλησίας, τοσούτον ώστε και αυτή η Αγία Γραφή να εμφανίζηται μόνον ως μία των μορφών αυτής. Εκ τούτου έπεται ότι:

Εάν η Εκκλησία εστερείτο της Παραδόσεως Αυτής, θα έπαυε να είναι ό,τι είναι, διότι η διακονία της Καινής Διαθήκης είναι διακονία Πνεύματος «εγγεγραμένη ου μέλανι αλλά Πνεύματι Θεού ζώντος, ουκ εν πλαξί λιθίναις αλλά εν πλαξί καρδίας σαρκίναις» (Β′ Κορ. γ′ 3).

Εάν πάλιν υποτεθή ότι δια την μίαν ή την άλλην αιτίαν η Εκκλησία εστερείτο όλων των βιβλίων Αυτής ήτοι της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης, των έργων των Αγίων Πατέρων και των Λειτουργικών βιβλίων, τότε η Παράδοσις

έστω ουχί αυτολεξεί, έστω και εις άλλην «γλώσσαν», πάντως θα αποκαθίστα την Αγίαν Γραφήν. Εν τη ουσία δε αυτής και η «νέα» αύτη Γραφή θα ήτο η έκφρασις της αυτής «άπαξ παραδοθείσης τοις αγίοις πίστεως», εκδήλωσις του αυτού Ενός Πνεύματος, [//109] του ακαταπαύστως ενεργούντος εν τη Εκκλησία, του όντως θεμελίου Αυτής και της ουσίας Αυτής.

Η Αγία Γραφή δεν είναι βαθυτέρα ή σπουδαιοτέρα της Ιεράς Παραδόσεως, αλλά, ως ελέχθη ανωτέρω, μία των μορφών αυτής. Αύτη δε είναι η πολυτιμοτέρα των μορφών αυτής και λόγω της ευκολίας διαφυλάξεως και λόγω της ευκολίας χρήσεως αυτής. Απομεμονωμένη όμως εκ του ρεύματος της Ιεράς Παραδόσεως η Γραφή δεν δύναται να κατανοηθή δεόντως δι' ουδεμιάς επιστημονικής ερεύνης.

Εάν ο Απόστολος Παύλος είχε «νουν Χριστού», τότε έτι μάλλον έχει «νουν Χριστού» η Αγία Εκκλησία η και τον Παύλον εν Εαυτή περικλείουσα. Και εάν αι Γραφαί του Παύλου και των λοιπών Αποστόλων αποτελούν Ιερά Γράμματα, τότε και η νέα Γραφή της Εκκλησίας, ήτοι μετά την απώλειαν των παλαιών βιβλίων, θα απέβαινεν εξ ίσου Ιερά, διότι, κατά την επαγγελίαν του Κυρίου, ο Θεός –Αγία Τριάς– ατρέπτως μένει εν τη Εκκλησία.

Ενεργούν εσφαλμένως όσοι αποκόπτοντες εαυτούς από της Παραδόσεως της Εκκλησίας πορεύονται ως νομίζουν προς τας πηγάς Αυτής τουτέστι προς την Αγίαν Γραφήν. Δεν είναι η Αγία Γραφή η πηγή της Εκκλησίας, αλλ' η Ιερά Παράδοσις. Κατά τας πρώτας δεκαετίας της ιστορίας Αυτής η Εκκλησία δεν είχε τας Γραφάς της Καινής Διαθήκης και έζη μόνον δια της Παραδόσεως, την οποίαν καλούνται οι πιστοί να κρατούν, ως εντέλλεται ο Απόστολος Παύλος εν ταις επιστολαίς αυτού (Β' Θεσ. β' 15).

Πασίγνωστον είναι ότι όλοι οι αιρεσιάρχαι εστηρίζοντο επί της Αγίας Γραφής, η μόνη δε διαφορά αυτών ήτο ότι εξήγουν αυτήν κατά την γνώμην αυτών. Περί τοιαύτης δια της κατά το δοκούν διαστρεβλώσεως της εννοίας της Αγίας Γραφής εις την ερμηνείαν αυτής ωμίλει ήδη ο Απόστολος Πέτρος (βλ. Β' Πέτρ. γ' 16).

Μεμονωμένα μέλη της Εκκλησίας, μηδέ των καλυτέρων [//110] Αυτής τέκνων και διδασκάλων εξαιρουμένων, δεν επιτυγχάνουν να χωρήσουν εν εαυτοίς άπαν το πλήρωμα των δωρεών του Αγίου Πνεύματος. Ως εκ τούτου εις τας διδασκαλίας και τας γραφάς αυτών παρουσιάζουν ατελείας τινάς, ενίοτε δε και παρεκκλίσεις, αλλ' εν τω συνόλω η διδασκαλία της Εκκλησίας, κατεχούσης το πλήρωμα των δωρεών και της γνώσεως, μένει αληθής εις τους αιώνας.

Η ακράδαντος πίστις εις την αλήθειαν της διδασκαλίας της Καθολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας εν τω συνόλω Αυτής και η βαθεία εμπιστοσύνη εις παν ό,τι παρέλαβε και εβεβαίωσεν εν τη πείρα Αυτής, αποτελούν άσειστον θεμέλιον της ζωής του Αθωνίτου μοναχού. Τούτο δε σώζει αυτόν εκ του εξωπαραδοσιακού ερασιτεχνισμού και των αδεξίων ερευνών. Η τοιαύτη δια της πίστεως είσοδος εις την ζωήν της Καθολικής Εκκλησίας καθιστά τον μοναχόν κληρονόμον του αμετρήτου πλούτου Αυτής και δίδει ευθύς εις την προσωπικήν αυτού άσκησιν κατηγορηματικόν χαρακτήρα βεβαιότητος.

Κατά την μελέτην της Αγίας Γραφής, των Πατερικών έργων και των ακενώτων εις δογματικόν και ευκτικόν περιεχόμενον θησαυρών των

λειτουργικών βιβλίων, ο μοναχός συναντά απέραντον πλούτον, και δια τούτο δεν διατίθεται να γράψη και αυτός περί αυτών, μη προσκομίζων τι ουσιωδώς νέον. Όταν όμως εν τη ζωή της Εκκλησίας εμφανισθή πραγματική ανάγκη, τότε θα γραφούν νέα βιβλία.

Έκαστον νέον βιβλίον, έχον αξίωσιν να περιληφθή εις την διδασκαλίαν της Εκκλησίας ή να εκφράση αυτήν, υπόκειται εις την κρίσιν της Εκκλησίας. Αύτη βραδέως αλλά λεπτομερώς τα πάντα ερευνά και δοκιμάζει εξ όλων των πλευρών, και προ παντός εκ της πλευράς της επιδράσεως της διδασκαλίας επί του βίου. Τούτο το κριτήριον, ήγουν της επιδράσεως της διδασκαλίας επί του βίου, έχει άκρως σοβαράν σπουδαιότητα ένεκα του αρρήκτου [//111] δεσμού της δογματικής συνειδήσεως και της πνευματικής ζωής. Ούτως απορρίπτει παν ό,τι αποδεικνύεται αντιφάσκον ή μη συμφωνούν προς το πνεύμα της κατά Χριστόν αγάπης, δι' ής ζη η Εκκλησία.

Μεμονωμένα τέκνα και μέλη Αυτής οδεύοντα προς αυτήν την αγάπην προσκόπτουν, πίπτουν, διαπράττουν εγκλήματα, αλλ' η Εκκλησία εν τω βάθει Αυτής γνωρίζει δια του Αγίου Πνεύματος την αλήθειαν της αγάπης του Χριστού, και εκεί όπου απαντά έστω και η λέξις αγάπη, αλλά μετά διαφόρου περιεχομένου, η Εκκλησία δεν απατάται υπό ουδεμιάς φιλοσοφίας, υπό ουδεμιάς λαμπράς διδασκαλίας. Η Εκκλησία ουδέποτε πλανάται.

Ημείς φρονούμεν ότι ο μακάριος Γέρων Σιλουανός, αληθής υιός της Εκκλησίας, υποδεικνύει εν ταις γραφαίς αυτού το έσχατον και πλέον αξιόπιστον κριτήριον της αληθείας εν τη Εκκλησία: την κατά Χριστόν θείαν αγάπην προς τους εχθρούς και την κατά Χριστόν ταπείνωσιν.

Έγραφεν ο Γέρων:

«Ουδείς δύναται να γνωρίζη εξ εαυτού τι είναι η αγάπη του Θεού, εάν το πνεύμα το Άγιον δεν διδάξη αυτόν. Αλλ' εν τη Εκκλησία ημών η αγάπη του Θεού είναι γνωστή εν Πνεύματι Αγίω και δια τούτο ομιλούμεν περί αυτής».

«Ο Κύριος είναι αγαθός και ελεήμων, ημείς όμως, εκτός των όσων λέγει η Γραφή, ουδέν θα ηδυνάμεθα να είπωμεν περί της αγάπης Αυτού, εάν δεν εδίδασκεν ημάς το Πνεύμα το Άγιον».

«Έκαστος εξ ημών δύναται να κρίνη … κατά το μέτρον της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, την οποίαν εγνώρισε …» (σ. 453).

«Οι Άγιοι ομιλούν περί πραγμάτων, άτινα όντως είδον και γνωρίζουν. Δεν ομιλούν δια τι, το οποίον δεν είδον …» (βλ. Κορ. β' 18) (σ. 453).

«Οι Άγιοι ουδέν λέγουν από του νοός αυτών».

[//112] Η θεόπνευστος Γραφή είναι ο βεβαιότερος λόγος (βλ. Β' Πέτρ. α' 19), ωφέλιμος προς διδασκαλίαν και νουθεσίαν εις παν έργον αγαθόν και θεάρεστον (βλ. Β' Τιμ. γ' 16-17), αλλ' η αντλουμένη εξ αυτής θεογνωσία δεν δύναται να φθάση την ποθεινήν τελειότητα, εάν Αυτός ο Κύριος δεν διδάξη αυτήν δια του Αγίου Πνεύματος.

Μεθ' όλης της αληθούς αυτού ταπεινώσεως και πραότητος, ο Γέρων μετά ακραδάντου πεποιθήσεως και εσωτερικής αυθεντίας έλεγεν ότι δεν δύναται ο άνθρωπος «δια του νοός αυτού» να συλλάβη το Θείον, όπερ γνωρίζεται «μόνον δια Πνεύματος Αγίου». Δια τούτο και η Αγία Γραφή, «Πνεύματι Αγίω

γεγραμμένη» δεν δύναται να κατανοηθή μέσω επιστημονικής ερεύνης όπου μόνον εξωτερικαί τινες πλευραί και λεπτομέρειαι είναι προσιταί ουδόλως δε η ουσία.

Πριν ή δοθή άνωθεν εις τον άνθρωπον το «συνιέναι τας Γραφάς» και «γνώναι τα μυστήρια της βασιλείας του Θεού», πριν ή εν τω μακρώ κατά των παθών αγώνι, ταπεινωθή ο άνθρωπος και γνωρίση εν πείρα και αισθήσει την ανάστασιν της ψυχής αυτού και παν ό,τι ευρίσκεται εν αυτή τη μεγάλη και μυστηριώδει οδώ, είναι απαραίτητον να κρατήται στερρώς εκ της παραδόσεως και της διδασκαλίας της Εκκλησίας και να μη τολμά να διδάσκη αφ' εαυτού, όσον και αν είναι διδακτός «κατ' άνθρωπον». Διότι εισέτι και αι ευφυέστεραι επίνοιαι των ανθρώπων πόρρω απέχουν της αυθεντικής ζωής του Πνεύματος.

Το Πνεύμα το Άγιον, το Πνεύμα της Αληθείας, εις τι μέτρον ζη εν εκάστω ανθρώπω, έτι δε πλέον εν τω χριστιανώ. Αλλά τούτο δεν σημαίνει ότι δύναται πας χριστιανός να μεγαλοποιή την μικράν σχετικώς πείραν της χάριτος και να στηρίζηται μετά παρρησίας επ' αυτής.

Το Πνεύμα το Άγιον, πάντοτε όντως διαμένον εν τη Εκκλησία, υπομονητικώς και ηρέμα ζητεί και αναμένει πάσαν ψυχήν, αλλ' ο ίδιος ο άνθρωπος δεν δίδει εις Αυτό [//113] την ελευθερίαν να ενεργήση εν αυτώ και δια τούτο μένει έξω του Φωτός και της γνώσεως των μυστηρίων της πνευματικής ζωής.

Συχνάκις συμβαίνει, κατόπιν πείρας τινός της χάριτος, ο άνθρωπος να μη αυξάνη εν αυτή, αλλά να υφίσταται την άρσιν αυτής· η πνευματική αυτού ζωή συγκεντρούται εις τον εγκέφαλον ως διανοητική αντίληψις. Διαμένων εν αυτή τη καταστάσει, ουχί σπανίως, θεωρεί εαυτόν κάτοχον πνευματικής γνώσεως, μη εννοών ότι παρομοία αφηρημένη αντίληψις, αν και είναι ενδεικτική δοκιμής χάριτος τινος, είναι ιδιότυπος διαστροφή του λόγου του Θεού, και η Αγία Γραφή κατ' ουσίαν παραμένει δι' αυτόν «βιβλίον … κατεσφραγισμένον σφραγίσιν επτά» (Αποκ. ε' 1).

Η Αγία Γραφή είναι ο λόγος τον οποίον «υπό Πνεύματος Αγίου φερόμενοι ελάλησαν άγιοι Θεού άνθρωποι» (Β' Πέτρ. α' 21). Αλλ' αι διατυπώσεις των Αγίων δεν είναι τι το εντελώς ανεξάρτητον του νοητικού επιπέδου και της πνευματικής καταστάσεως εκείνων προς τους οποίους απηυθύνοντο. Ουχί. Είναι λόγος ζων προς συγκεκριμένους ζώντας ανθρώπους, και δια τούτο αναποφεύκτως θα είναι ανεπαρκής η επιστημονική (ιστορική, αρχαιολογική, φιλολογική κ.τ.λ..) ερμηνεία της Γραφής.

Εις άπασαν την Αγίαν Γραφήν είναι κεκρυμμένον ωρισμένον τέλος, αλλά προς αυτό το πάντοτε μοναδικόν και απαράλλακτον τέλος οι Άγιοι Προφήται, οι Απόστολοι, και οι άλλοι Διδάσκαλοι της Εκκλησίας ωδήγουν τους περιβάλλοντας αυτούς ζώντας ανθρώπους, προσαρμοζόμενοι προς το επίπεδον αντιλήψεως αυτών.

Ιδιαιτέρως σαφές προς τούτο παράδειγμα είναι ο Απόστολος Παύλος, όστις, βεβαίως ουδέποτε εξέκλινε της μοναδικής αυτού θεοπτίας και θεογνωσίας και όστις εν τούτοις «τοις πάσι γέγονε τα πάντα, ίνα πάντως τινας σώση» (Α' Κορ. θ' 19-22). Άλλαις λέξεσιν, ο Παύλος [//114] προς πάντας ωμίλει κατά διάφορον

τρόπον. Και εάν πλησιάση τις τας επιστολάς αυτού μόνον μετά επιστημονικής αναλύσεως, τότε η ουσία του «θεολογικού αυτού συστήματος» αφεύκτως θα μείνη αδιασάφητος.

Ο Γέρων πολύ εξετίμα την θεολογικήν επιστήμην και τους εκπροσώπους αυτής, αλλά το θετικόν έργον και τας υπηρεσίας της επιστημονικής θεολογίας ανέφερεν αποκλειστικώς εις τας ιστορικάς συνθήκας της ζωής της Εκκλησίας και ουδόλως εις την γνησίαν αιωνίαν ζωήν του Πνεύματος.

Εν τω ανθρωπίνω λόγω υπάρχει αναπόφευκτός τις και ανυπέρβλητος ρευστότης. Η ιδιότης δε αύτη του λόγου παρατηρείται εισέτι και εις την Αγίαν Γραφήν. Διό και μόνον εντός περιωρισμένων ορίων είναι δυνατή η έκφρασις της θείας αληθείας δια του ανθρωπίνου λόγου. Ούτως ο Λόγος του Θεού δεν καταβιβάζεται μέχρι του επιπέδου της απλής ανθρώπινης σχετικότητος. Ουχί. Η σκέψις του Γέροντος είναι ότι η αληθινή κατανόησις του Λόγου του Θεού κείται εις την οδόν της τηρήσεως των εντολών του Χριστού και ουχί εις την οδόν της επιστημονικής μελέτης. Ούτως ο Ίδιος ο Κύριος εδίδασκεν:

«Η Εμή διδαχή ουκ έστιν Εμή, αλλά του πέμψαντός Με· εάν τις θέλη το θέλημα Αυτού ποιείν, γνώσεται περί της διδαχής, πότερον εκ του Θεού εστιν ή Εγώ απ’ Εμαυτού λαλώ» (Ιωάν. ζ’ 16-17). Ο Κύριος όλην την Αγίαν Γραφήν συνώψισεν εις τον βραχύν λόγον: Αγαπάτε τον Θεόν και τον πλησίον, αλλ’ ο όρος «αγάπη» θα παραμένη μυστήριον εις πάντας τους αιώνας δι’ όλους τους φιλολόγους. Η λέξις αύτη είναι το όνομα του Ιδίου του Θεού, και η αληθής αυτής έννοια δεν αποκαλύπτεται άλλως πως, ει μη τη ενεργεία Αυτού του Θεού.

[//115]

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ο Γέρων, ως επί το πλείστον, τον Θεόν εκάλει Κύριον. Άλλοτε δι’ αυτού του ονόματος ηννόει την Αγίαν Τριάδα, άλλοτε τον Θεόν-Πατέρα, άλλοτε τον Θεόν-Υιόν, και σπανίως το Άγιον Πνεύμα, του Οποίου το Όνομα επεκαλείτο λίαν συχνάκις, και εκεί όπου θα εφαίνετο φυσικόν να χρησιμοποιήση αντωνυμίαν, εκείνος πάλιν και πάλιν επανελάμβανεν ολόκληρον το όνομα «Άγιον Πνεύμα». Έπραττε τούτο αναμφιβόλως, διότι το όνομα του Αγίου Πνεύματος, όπως και το όνομα Κύριος και τα άλλα ονόματα του Θεού, προεξένουν πάντοτε εν τη ψυχή αυτού ζώσαν απήχησιν, αίσθημα χαράς και αγάπης.

Το φαινόμενον τούτο, ήτοι η χαρά και η αίσθησις φωτός και αγάπης εν τη καρδία κατά την επίκλησιν του Θεού, εγένετο αιτία μεγάλων θεολογικών ερίδων περί της φύσεως του Ονόματος του Θεού. Αι έριδες αύται προκληθείσαι δια του βιβλίου του καυκασιανού ερημίτου Ιλαρίωνος, «Επί των ορέων του Καυκάσου», επεξετάθησαν ύστερον και εις την Ρωσίαν, και κατά τα έτη 1912-1916 απησχόλησαν βαθέως την ρωσικήν θεολογικήν σκέψιν και την Ιεραρχίαν οδηγήσασαι εν τέλει, όσον αφορά εις την δογματικήν άποψιν, εις πλήρως επιτυχή αποτελέσματα.

Αι έριδες περί του Ονόματος του Θεού συνέπεσον κατ’ εκείνην την περίοδον της πνευματικής ζωής του Γέροντος, καθ’ ήν ευρίσκετο ούτος εις εντατικόν αγώνα προς πάσαν εν αυτώ εκδήλωσιν του πάθους της κενοδοξίας και

της υπερηφανίας, ως κυρίων αιτίων των μεγάλων αυτού παθημάτων. Φέρων αδιαλείπτως εν τη καρδία αυτού το γλυκύτατον Όνομα του Ιησού, απεμακρύνετο εντελώς από πάσης έριδος περί της φύσεως αυτού του Ονόματος. Εγνώριζεν ότι δια της ευχής του Ιησού έρχεται εις την καρδίαν η χάρις του Αγίου Πνεύματος, ότι [//116] η επίκλησις του Θείου Ονόματος του Ιησού αγιάζει όλον τον άνθρωπον καίουσα εν αυτώ τα πάθη. Απέφευγε να προσδιορίση δογματικώς το βίωμα τούτο. Πριν ή ευρεθή η ορθή δογματική διατύπωσις, τοιαύτα σφάλματα διεπράχθησαν πολλά και εκ της μιας και εκ της άλλης πλευράς.

Αι έριδες έλαβον λίαν θυελλώδη χαρακτήρα, και τούτο έθλιβε την ψυχήν του Γέροντος, όστις διήρχετο τας νύκτας αυτού «εν αδαμιαίω θρήνω».

ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Ο μακάριος Γέρων ήτο δι' ημάς άνωθεν δώρημα και εξαίρετον φαινόμενον. Ήτο ο τύπος του γνησίου χριστιανού, ο καταπλήξας ημάς δια την τελειότητα αυτού. Εν αυτώ εβλέπομεν αληθώς αρμονικήν σύνθεσιν ασυμβιβάστων, ως θα ενόμιζέ τις, άκρων. Ούτως εβλέπομεν την ασυνήθη δια τοιούτου είδους ανδρείους ανθρώπους ευσπλαγχνίαν δια πάσαν ζώσαν ύπαρξιν, δια παν κτίσμα. Έφθανε δε η ευσπλαγχνία αύτη μέχρι τοιούτων ορίων, ώστε ηγείρετο φυσικώς η σκέψιςκ ότι επρόκειτο περί παθολογικής συναισθηματικότητος. Ταυτοχρόνως όμως συνηντώμεν την άλλην έκφανσιν του πνεύματος αυτού, ήτις εδήλου ότι το πρώτον ήτο ουχί παθολογικόν φαινόμενον, αλλ' αληθώς υπερφυσικόν μεγαλείον και ευσπλαγχνία κατά χάριν.

Ο Γέρων εδείκνυε φροντίδα εισέτι και δια τα φυτά. Εθεώρει εναντίαν προς την διδαχήν της χάριτος πάσαν τραχύτητα, ήτις προξενεί βλάβην εις αυτά. Ενθυμούμαι ότι ημέραν τινά επορευόμην μετ' αυτού την ατραπόν, την άγουσαν εκ της Μονής προς την καλύβην[4], όπου διήλθον [//117] έν έτος. Η καλύβη αύτη απέχει του Μοναστηρίου έν περίπου χιλιόμετρον, και ήρχετο ο Γέρων να ίδη την κατοικίαν μου. Εκρατούμεν ανά χείρας ράβδους, ως είναι σύνηθες εις τας ορεινάς περιοχάς. Από των δύο πλευρών της ατραπού εφύοντο αραιά υψηλά άγρια χόρτα. Σκεπτόμενος όπως μη αφήσω τα χόρτα να κλείσουν την ατραπόν, εκτύπησα δια της ράβδου ένα βλαστόν προς την κορυφήν ούτως, ώστε να εμποδίσω την ωρίμανσιν των σπόρων. Η χειρονομία μου εφάνη βάναυσος εις τον Γέροντα και μετ' αμηχανίας εκίνησεν ελαφρώς την κεφαλήν. Ηννόησα τι εσήμαινε τούτο και ησθάνθην εντροπήν.

Έλεγεν ο Γέρων ότι το Πνεύμα του Θεού διδάσκει την ευσπλαγχνίαν προς πάσαν την κτίσιν, ούτως ώστε και τα φύλλα του δένδρου «άνευ ανάγκης» να μη κόπτωμεν.

«Ιδού, έν πρασίνον φύλλον επί του δένδρου, και συ απέσπασας αυτό άνευ ανάγκης. Αν και δεν είναι αμαρτία, όμως, πώς να είπω, προκαλεί τον οίκτον· η καρδία, ήτις έμαθε να αγαπά, λυπείται και το φύλλον και πάσαν την κτίσιν» (σ. 474).

---

[4] Εν τω Άθωνι «καλύβη» ονομάζεται μικρόν τι οίκημα δι' ερημίτην.

Η ευσπλαγχνία όμως αύτη δια το πράσινον φύλλον του δένδρου ή δια το άνθος του αγρού, το υποκάτω των ποδών ημών, συνεδυάζετο εντός αυτού μετά της πλέον ρεαλιστικής αντιλήψεως περί παντός πράγματος εν τω κόσμω. Εγνώριζεν ως χριστιανός ότι πάσα η κτίσις εδημιουργήθη προς υπηρεσίαν του ανθρώπου, και δια τούτο, όταν «είναι ανάγκη», δύναται ο άνθρωπος να επωφεληθή των πάντων. Ο ίδιος εθέριζε τον χόρτον, έκοπτε ξύλα εις το δάσος, απεθήκευε ξύλα δια τον χειμώνα, έτρωγεν ιχθύς[5].

[//118] Εν ταις γραφαίς του Γέροντος αξιοπαρατήρητοι είναι αι σκέψεις και τα αισθήματα αυτού προς τα ζώα. Όντως ήτο καταπληκτική αφ' ενός μεν η προς παν κτίσμα ευσπλαγχνία αυτού, περί ής δυνατόν να συμπεράνωμεν εκ της διηγήσεως αυτού, πόσον πολύ έκλαυσε δια την «τραχύτητα αυτού προς την κτίσιν», ότε «άνευ ανάγκης» εφόνευσε μύιαν τινα, ή ότε έρριψε ζεστόν ύδωρ εις νυχτερίδα κατοικήσασαν εις τον εξώστην του καταστήματος αυτού, ή πώς «ελυπήθη την κτίσιν και παν πάσχον δημιούργημα», ότε καθ' οδόν είδεν άντικρυς όφιν κατακεκομμένον. Αφ' ετέρου δε ήτο αξιοθαύμαστος η απόσπασις αυτού από πάσης κτίσεως εν τη φλογερά ορμή αυτού προς τον Θεόν.

Περί των ζώων και των θηρίων εσκέπτετο ότι είναι «γη», εις την οποίαν δεν πρέπει να προσκολλάται ο νους του ανθρώπου, διότι ούτος οφείλει να αγαπά τον Θεόν εξ όλης της διανοίας και εξ όλης της καρδίας και εξ όλης της ισχύος, τουτέστι δι' όλου του είναι αυτού, επιλανθανόμενος της γης.

Η προς τα ζώα προσκόλλησις των ανθρώπων, την οποίαν πολλάκις παρατηρούμεν, και ήτις ενίοτε λαμβάνει μορφήν «φιλίας», εθεωρείτο υπό του Γέροντος διαστροφή της τάξεως ήν έθετο ο Θεός και αντίθετος προς την φυσικήν κατάστασιν του πρωτοπλάστου (βλ. Γέν. β' 20). Να θωπεύης την γαλήν ψιθυρίζων «γατούλα, γατούλα», ή να παίζης και να ομιλής μετά του κυνός παύων να σκέπτησαι τον Θεόν, ή μεριμνών δια τα ζώα να παραβλέπης τον πόνον του πλησίον σου, ή να ερίζης ένεκα αυτών μετά των ανθρώπων, πάντα ταύτα ήσαν δια τον Γέροντα παράβασις των εντολών του Θεού, η πιστή τήρησις των οποίων αναδεικνύει τον άνθρωπον τέλειον. Εν όλη τη Καινή Διαθήκη ουδέ έν χωρίον ευρίσκομεν, εκ του οποίου να φαίνηται ότι ο Κύριος προσήλωσε την προσοχήν Αυτού εις τα ζώα, και όμως Εκείνος όντως ηγάπα πάσαν την κτίσιν. Η επίτευξις της τελείας αυτής [//119] ανθρωπότητος κατ' εικόνα του ανθρώπου-Χριστού είναι ο προορισμός ημών, ανταποκρινόμενος προς την κατ' εικόνα Θεού φύσιν ημών. Δια τούτο την ψυχικήν προσκόλλησιν προς τα ζώα και το πάθος δι' αυτά εθεώρει ο Γέρων ως υποβιβασμόν της ανθρωπίνης μορφής υπάρξεως. Ιδού τι γράφει περί τούτου:

«Ένιοι προσκολλώνται εις τα ζώα, αλλ' ούτω προσβάλλουν τον Δημιουργόν, διότι ο άνθρωπος εκλήθη ίνα ζη αιωνίως μετά του Κυρίου, βασιλεύη μετ' Αυτού και αγαπά τον Ένα Θεόν. Ο άνθρωπος δεν πρέπει να έχη πάθος προς τα ζώα, αλλά μόνον καρδίαν οικτίρουσαν παν δημιούργημα».

---

[5] Εν τω Άθωνι οι μοναχοί των κοινοβίων και οι ερημίται κρέας γενικώς δεν τρώγουν κατά τον λόγον του Αποστόλου: «Ει βρώμα σκανδαλίζει τον αδελφόν μου, ου μη φάγω κρέα εις τον αιώνα» (Α' Κορ. η' 13).

Έλεγεν ότι τα πάντα εκτίσθησαν προς χρήσιν του ανθρώπου, ως εκ τούτου δε εις την ανάγκην δύναται ούτος να επωφελήται πάντων των εν τη κτίσει. Αλλά ταυτοχρόνως οφείλει να μεριμνά δι' όλην την δημιουργίαν. Ως εκ τούτου πάσα βλάβη προξενουμένη εις τα ζώα, έτι δε και εις τα φυτά, αντιτίθεται προς τον νόμον της χάριτος, όπως και πάσα «προσπάθεια» προς τα ζώα αντιβαίνει προς τα εντολάς του Θεού.

Όστις αληθώς αγαπά τον άνθρωπον και εις τας προσευχάς αυτού πενθεί δι' όλον τον κόσμον, ούτος ουδέποτε προσκολλάται εις τα ζώα.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Η ψυχή του Γέροντος ενεθουσιάζετο εκ του κάλλους του ορατού κόσμου. Τον ενθουσιασμόν τούτον δεν εξεδήλου ούτε δια της στάσεως του σώματος, ούτε δια κινήσεων. Ήτο δυνατόν να αντιληφθής αυτόν μόνον εκ της εκφράσεως του προσώπου και εκ του τόνου της φωνής. Δι' αυτού του συγκεκρατημένου και ουχί επιδεικτικού ύφους εγίνετο έτι πλέον αισθητόν το βάθος του βιώματος αυτού. Έχων πάντοτε συνηγμένον τον νουν εις τον έσω άνθρωπον, ολίγην προσοχήν έδιδεν εις τον έξω κόσμον, [//120] αλλ' ότε εστρέφετο το βλέμμα αυτού εις την ωραιότητα του κόσμου, τούτο εγίνετο νέα αφορμή θεωρίας της δόξης του Θεού και νέας στροφής της καρδίας προς τον Θεόν.

Εις τούτο ωμοίαζε προς τα παιδία· τα πάντα εξέπληττον αυτόν. Ορθώς παρατηρεί εις τας σημειώσεις αυτού ότι όστις απώλεσε την χάριν δεν αισθάνεται πρεπόντως την ωραιότητα του ορατού κόσμου και υπ' ουδενός εκπλήττεται. Όλη η αφράστως μεγαλειώδης δημιουργία του Θεού δεν συγκινεί αυτόν. Αντιθέτως, όταν η χάρις του Θεού είναι μετά του ανθρώπου, τότε το παν εν τω κόσμω καταπλήττει την καρδίαν δια της ασυλλήπτου ωραιότητος αυτού, και η ψυχή εκ της θεωρίας ορατού κάλλους έρχεται εις την κατάστασιν της αισθήσεως του Θεού, του ζώντος και θαυμαστού εν πάσιν.

Ο Γέρων έβλεπε τα νέφη, την θάλασσαν, τα όρη, τα δάση, τους λειμώνας, τα δένδρα, θαυμάζων την ωραιότητα αυτών. Έλεγεν ότι η δόξα του Δημιουργού είναι μεγαλοπρεπής και εις τούτον εισέτι τον ορατόν κόσμον. Αλλά να ίδης εν Πνεύματι Αγίω την δόξαν του Ιδίου του Κυρίου, τούτο είναι θέα ασυγκρίτως υπερβαίνουσα πάσαν ανθρώπινην ιδέαν.

Παρατηρών ποτε την κίνησιν των νεφών επί του σμαραγδίνου κυανού ελλαδικού ουρανού είπε:

- Σκέπτομαι οπόσον μεγαλειώδης είναι ο Κύριος ημών, οποίαν ωραιότητα εποίησε προς δόξαν Αυτού επ' αγαθώ του λαού αυτού, ούτως ώστε οι λαοί εν χαρά να δοξάζουν τον Δημιουργόν αυτών … Ώ, Δέσποινα, αξίωσον τον λαόν όπως ίδη την δόξαν του Κυρίου!

Ούτως ίστατο επί βραχύ τι διάστημα επί της θεωρίας του ορατού κάλλους και της δόξης του Θεού εν αυτώ, εκ νέου δε επέστρεφεν εις την προσευχήν υπέρ του λαού.

[//121]

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΩΝ

Ηγάπα πολύ ο Γέρων τας μακράς ιεράς ακολουθίας εν τω ναώ, απεράντως πλουσίας εις πνευματικόν περιεχόμενον, και ετίμα το έργον των ψαλτών και των αναγνωστών, πολύ δε προσηύχετο δι' αυτούς παρακαλών τον Θεόν όπως βοηθή αυτούς, ιδιαιτέρως κατά τον καιρόν των ολονυκτιών αγρυπνιών[6]. Παρά την αγάπην όμως αυτού προς την μεγαλοπρέπειαν, το κάλλος και την μουσικήν των ακολουθιών, έλεγεν ότι, αν και διετάχθησαν αύται κατά τον φωτισμόν του Αγίου Πνεύματος, αποτελούν κατά την μορφήν αυτών ατελή προσευχήν, και εδόθησαν εις τους πιστούς ως προσιταί και ωφέλιμοι εις πάντας.

«Ο Κύριος έδωκεν εις ημάς τας εκκλησιαστικάς ακολουθίας μετά ψαλμωδίας ως εις αδύναμα παιδία. Δεν γνωρίζομεν εισέτι να προσευχώμεθα, ως θα έπρεπε, και ούτως η ψαλμωδία είναι ωφέλιμος δι' όλους, όταν ψάλλωμεν μετά ταπεινώσεως. Αλλ' είναι καλύτερον, όταν η καρδία ημών καθίσταται ναός του Κυρίου και ο νους θρόνος Αυτού» έγραφεν ούτος. Και προσέθετεν:

«Ο Κύριος δοξάζεται εν τοις ναοίς, οι δε μοναχοί-ερημίται δοξάζουν τον Θεόν εν ταις καρδίαις αυτών. Η καρδία του ερημίτου γίνεται ναός, ο δε νους αυτού θυσιαστήριον, διότι ο Κύριος αγαπά να κατοική εν τη καρδία του ανθρώπου».

Έλεγε δε προσέτι ότι, όταν η αένναος προσευχή ριζωθή εις τα βάθη της καρδίας, όλος ο κόσμος μεταβάλλεται εις ναόν Θεού.

[//122]

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΞΟΜΟΙΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ

Πολλά έλεγε και έγραφεν ο Γέρων περί του ότι οι φυλάττοντες τας εντολάς του Κυρίου ομοιάζουν προς τον Χριστόν. Η εξομοίωσις προς τον Χριστόν δύναται να είναι μεγαλυτέρα ή μικροτέρα, αλλά δεν ετέθησαν όρια εις αυτήν. Τοσούτον ακαταλήπτως μεγάλη είναι η κλήσις του ανθρώπου. Αληθώς γίνεται όμοιος τω Θεώ.

Έλεγεν ο Γέρων:

«Ούτως ηγάπησεν ο Κύριος το ποίημα Αυτού, ώστε ο άνθρωπος εγένετο όμοιος προς τον Θεόν».

Ενεθυμείτο τότε και τους λόγους του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου: «Όμοιοι Αυτώ εσόμεθα, ότι οψόμεθα Αυτόν καθώς εστι» (Α' Ιωάν. γ' 2).

Ηγάπα απεράντως ο Γέρων τους λόγους του Χριστού:

«Πάτερ, ούς δέδωκας Μοι, θέλω ίνα όπου ειμί Εγώ κακείνοι ώσι μετ' Εμού, ίνα θεωρώσι την δόξαν την Εμήν» (Ιωάν. ιζ' 24).

Να θεωρής αυτήν την δόξαν, ών αμέτοχος αυτής είναι αδύνατον. Ως εκ τούτου οι λόγοι, «ίνα θεωρώσι την δόξαν την Εμήν», σημαίνουν: ίνα και εις αυτούς δοθή η δόξα αύτη.

«Ο Θεός αγάπη εστί», και ως ατελεύτητος αγάπη θέλει να δώση Εαυτόν όλον εις τον άνθρωπον.

«Και Εγώ την δόξαν ήν δέδωκάς Μοι δέδωκα αυτοίς» (Ιωάν. ιζ' 22).

---

[6] Κατά το τυπικόν της Μονής αι παννύχιοι αγρυπνίαι είναι 66 κατ' έτος.

Και εάν η δόξα αύτη δοθή εις τους ανθρώπους, τότε, καίτοι κατά την ουσίαν αυτού ο άνθρωπος μένει κτίσμα, γίνεται θεός κατά χάριν, ήτοι δέχεται την μορφήν της θείας υπάρξεως. Ως ο Χριστός, εν μορφή Θεού υπάρχων, κατά την σάρκωσιν αυτού προσέλαβε την μορφήν του ανθρωπίνου είναι, ούτω και ο άνθρωπος έχων μορφήν [//123] δουλικού είναι, προσλαμβάνει εν Χριστώ την μορφήν του Θείου είναι (πρβλ. Φιλ. β′ 6-7).

Περί τούτου εν σώφρονι εγκρατεία δεν αγαπά να ομιλή ούτε και η Αγία Γραφή.

Διατί; Ίσως επειδή εξεγείρεται η φαντασία των ακουόντων και ονειροπόλως υψούνται εις τα νεφελώδη ύψη, επιλανθανόμενοι ή αγνοούντες ότι ο Θεός Ταπείνωσίς εστιν.

Επιγινώσκων τον Κύριον ως τον πλησιέστερον, τον πλέον οικείον Πατέρα, έλεγεν ο Γέρων ότι «το Πνεύμα το Άγιον εποίησεν ημάς οικείους Αυτού».

Το Πνεύμα το Άγιον δια της εν τη ψυχή ελεύσεως αυτού καθιστά φυσικώς συγγενή τον άνθρωπον μετά του Θεού τοσούτον, ώστε η ψυχή μετά μεγάλης και αναμφιβόλου αισθήσεως κράζει προς τον Κύριον: Πάτερ!

Η ψυχή του Γέροντος ηχμαλωτίζετο εκ της οράσεως του μεγαλείου του Κυρίου πάσχοντος δια τας αμαρτίας των ανθρώπων όλου του κόσμου. Εξεπλήττετο ενώπιον του αμέτρου της θείας αγάπης και της ταπεινώσεως του Θεού.

Έψαλλεν εν τη ψυχή αυτού αίνους εις τον Κύριον δια τα κοσμοσωτήρια Αυτού πάθη και εγνώριζεν ότι τους αίνους τούτους εδίδασκεν εις αυτόν η χάρις του Αγίου Πνεύματος, ήσαν δε δι′ αυτόν γλυκύτεροι ή ό,τιδήποτε άλλο.

Την δοξολογίαν των επουρανίων δυνάμεων αντελαμβάνετο ως ασίγητον ύμνον προς τον Κύριον δια την ταπείνωσιν και τα πάθη Αυτού, δια των οποίων απελύτρωσε τον άνθρωπον εκ του αιωνίου θανάτου.

Ήκουεν ο Γέρων μυστικώς εν πνεύματι εκείνα τα χερουβικά, άτινα, καθώς έλεγεν, «ακούουν όλοι οι ουρανοί» και «είναι γλυκέα, διότι ψάλλονται εν Πνεύματι Αγίω».

[//124]

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ο Γέρων είχεν ιδιότυπον τινα ιδέαν, ότι τον Θεόν δύναται να εκζητή μόνον εκείνος όστις εγνώρισε και ύστερον απώλεσε Αυτόν. Εθεώρει ότι εκάστη αναζήτησις του Θεού προϋποθέτει γεύσιν τινα του Θεού.

Ο Θεός ουδεμίαν ασκεί βίαν επί του ανθρώπου, αλλ′ ίσταται μακροθυμών παρά την καρδίαν και ταπεινώς αναμένει πότε θα ανοιχθή αύτη εις Αυτόν. Ο Ίδιος ο Θεός ζητεί τον άνθρωπον, πριν ή ο άνθρωπος εκζητήση Αυτόν. Και όταν, κατά την κατάλληλον στιγμήν, εμφανίζηται ο Κύριος εις τον άνθρωπον, τότε μόνον γνωρίζει ούτος τον Θεόν κατά το δοθέν εις αυτόν μέτρον και τότε μόνον άρχεται ούτος να εκζητή τον Θεόν, Όστις αποκρύπτεται από της καρδίας.

Έλεγεν ο Γέρων: «Πώς θα ζητής εκείνο, το οποίον δεν απώλεσας; Πώς θα ζητής εκείνο, το οποίον ουδόλως γνωρίζεις; Αλλά η ψυχή γνωρίζει τον Κύριον και δια τούτο εκζητεί Αυτόν».

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΛΗΣΙΟΝ ΣΤΑΣΕΩΣ

Έκαστος των ανθρώπων βλέπει εις τους άλλους εκείνο μόνον, το οποίον δια της πνευματικής αυτού πείρας εγνώρισε περί εαυτού του ιδίου. Δια τούτο η στάσις του ανθρώπου έναντι του πλησίον είναι ασφαλές σημείον του βαθμού αυτογνωσίας εις τον οποίον έφθασεν.

Όστις έμαθεν εξ εαυτού αφ' ενός μεν εις ποίον βάθος, εις ποίαν έντασιν δύνανται να φθάσουν αι οδύναι του ανθρωπίνου πνεύματος, όταν χωρισθή από του φωτός της αληθινής υπάρξεως, αφ' ετέρου δε το μεγαλείον του ανθρώπου όταν ευρίσκηται εν τω Θεώ, εκείνος γνωρίζει ότι εκάστη ανθρωπίνη ύπαρξις έχει αιωνίαν αξίαν, μεγαλυτέραν όλου του άλλου κόσμου. Γνωρίζει την αξίαν [//125] του ανθρώπου, γνωρίζει ότι αγαπητός ενώπιον του Θεού είναι έκαστος των «ελαχίστων τούτων» (Ματθ. κε' 40). Και ως εκ τούτου ποτέ, ούτε και εσωτερικώς, δεν λογίζεται τον φόνον, δεν επιτρέπει εις εαυτόν να προξενήση βλάβην εις τον πλησίον ή έστω και να θλίψη αυτόν.

Όστις «απλώς πιστεύει» ή ησθάνθη εν εαυτώ μόνον μετρίαν τινα χάριν και ασαφώς εισέτι «προσδοκά» την αιωνίαν ζωήν, ούτος κατά το μέτρον της προς τον Θεόν αγάπης αυτού φυλάττει εαυτόν από της αμαρτίας, αλλ' η αγάπη αυτού είναι ατελής και δύναται να προσβάλη τον αδελφόν.

Και όστις ασπλάγχνως «χάριν του ιδίου συμφέροντος» ζημιοί τους άλλους ή και διαπράττει φόνον, ούτος είτε εξομοιώθη προς τα κτήνη και εν τω βάθει αυτού αυτογινώσκει εαυτόν όντα θηριόμορφον, τουτέστι δεν πιστεύει εις την αιώνιον ζωήν, είτε ίσταται εν οδώ δαιμονιώδους πνευματικότητος.

Ο ίδιος ο Γέρων, δια της εις αυτόν εμφανίσεως του Χριστού, έμαθε να διαβλέπη εις έκαστον την εικόνα του Θεού. Τους ανθρώπους εν γένει εδέχετο ως τέκνα Θεού, ως φορείς του Αγίου Πνεύματος. Το Πνεύμα το Άγιον, ως Πνεύμα και Φως της Αληθείας, ζη εν τινι μέτρω εν εκάστω και «φωτίζει πάντα άνθρωπον». Εκείνος δε, όστις διαμένει εν τη χάριτι, βλέπει αυτήν και εις τους άλλους. Όστις όμως δεν αισθάνεται εντός αυτού την χάριν, ούτος και εις τους άλλους δεν βλέπει αυτήν. Έλεγεν ότι εκ του τρόπου, καθ' όν ο άνθρωπος προσδέχεται τον πλησίον αυτού, δύνασαι να κρίνης περί του βαθμού της χάριτος την οποίαν φέρει εν εαυτώ: «Εάν ο άνθρωπος βλέπη εις τον αδελφόν αυτού την παρουσίαν του Αγίου Πνεύματος, σημαίνει ότι και ο ίδιος έχει μεγάλην χάριν. Εάν τις όμως μισή τον αδελφόν αυτού, σημαίνει ότι ο ίδιος κατέχεται υπό πονηρού πνεύματος».

Τούτο το τελευταίον δια τον Γέροντα ήτο εντελώς αναμφίβολον. Είχε βαθείαν συνείδησιν ότι πας άνθρωπος [//126] μισήσας τον αδελφόν αυτού, οιοσδήποτε και αν είναι, κατέστησε την καρδίαν αυτού κατοικίαν πνεύματος πονηρού και ούτως εχωρίσθη από του Χριστού.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

Την ζωήν του πνευματικού κόσμου ο Γέρων εγνώριζεν ως ενιαίαν. Δυνάμει δε αυτής της ενότητος έκαστον πνευματικόν φαινόμενον αναποφεύκτως

αντανακλά επί της καταστάσεως όλου του κόσμου· ώστε, εάν το φαινόμενον είναι αγαθόν, τότε όλος ο κόσμος των αγίων πνευμάτων, «όλοι οι ουρανοί», χαίρουν, και αντιθέτως, εάν είναι κακόν, θλίβονται. Αν και έκαστον πνευματικόν φαινόμενον αναποφεύκτως αφίνει το αποτύπωμα αυτού εις την ύπαρξιν όλου του πνευματικού κόσμου, όμως εκείνη η λεπτή διαίσθησις, περί ής ωμίλει ο Γέρων, προσιδιάζει κυρίως εις του Αγίους. Την τοιαύτην γνώσιν, ήτις εξέρχεται των ορίων της ανθρωπίνης στενότητος, απέδιδεν εις την ενέργειαν του Αγίου Πνεύματος. Η ψυχή εν Πνεύματι Αγίω «βλέπει» όλον τον κόσμον και περιπτύσσεται αυτόν εν αγάπη.

Ο Γέρων ήτο βέβαιος ότι οι Άγιοι ακούουν των προσευχών ημών. Έλεγεν ότι τούτο είναι φανερόν εκ της διαρκούς πείρας της εν τη προσευχή μετά των Αγίων κοινωνίας. Εν Πνεύματι Αγίω ήδη επί της γης οι Άγιοι λαμβάνουν «εκ μέρους» τούτο το χάρισμα, το οποίον μετά την έξοδον αυτών προσλαμβάνει ασυγκρίτως ευρυτέρας διαστάσεις.

Ομιλών περί του αληθώς θεοειδούς τούτου ιδιώματος των Αγίων, εθαύμαζεν ο Γέρων το άμετρον της αγάπης του Θεού προς τον άνθρωπον:

«Ούτως ηγάπησεν ο Κύριος τον άνθρωπον, ώστε έδωκεν εις αυτόν το Πνεύμα το Άγιον και εν Πνεύματι Αγίω εγένετο ο άνθρωπος όμοιος προς τον Θεόν. Εκείνοι, [//127] οίτινες δεν πιστεύουν τούτο και δεν προσεύχονται εις τους Αγίους, δεν εγνώρισαν οπόσον αγαπά ο Κύριος τον άνθρωπον και οπόσον εμεγάλυνεν αυτόν».

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Πολλάκις έλεγεν ο Γέρων ότι, «όταν όλος ο νους είναι εν τω Θεώ, τότε ο κόσμος λησμονείται», εν ταυτώ δε γράφει: «Ο πνευματικός άνθρωπος ίπταται ως αετός εις τα ύψη και δια της ψυχής αυτού αισθάνεται τον Θεόν και βλέπει όλον τον κόσμον καίτοι προσεύχεται εν τω σκότει της νυκτός» (σ. 602).

Εγείρεται όμως το ερώτημα: Δεν υπάρχει επί του προκειμένου αντίφασις; Και άλλο: Η θεωρία αύτη του κόσμου δεν είναι φαντασία;

Αλλά πάλιν ο ίδιος γράφει: «Σπάνιαι είναι αι ψυχαί, αίτινες Σε γνωρίζουν, και ολίγοι εκείνοι, μετά των οποίων δύναταί τις να ομιλή περί Σου» (σ. 365).

Όντες και ημείς μεταξύ εκείνων, οίτινες δεν γνωρίζουν τον Θεόν και δεν δύνανται να ομιλούν περί Αυτού, παρακαλούμεν όλους εκείνους, οίτινες εγνώρισαν τον Θεόν, επιεικώς να συγχωρήσουν εις ημάς την τολμηράν απόπειραν να διεισδύσωμεν, έστω και ολίγον, εις την έννοιαν των λόγων του μακαρίου Γέροντος.

Η καθαρά προσευχή έλκει τον νουν εντός της καρδίας και συνάγει εν ενί τον όλον άνθρωπον, έτι δε και το σώμα αυτού. Ο νους βυθιζόμενος εν τη καρδία εξέρχεται των μορφών του κόσμου και η ψυχή, δι’ όλων των δυνάμεων αυτής στρεφομένη προς τον Θεόν δι’ εσωτερικής προσευχής, βλέπει εαυτήν εν τω Φωτί τω εξ Αυτού εκπορευομένω κατά εντελώς ιδιαίτερον τρόπον. Βλέπει δε ουχί τα εξωτερικά φαινόμενα ή τας συνθήκας της επί γης υπάρξεως αλλά αυτήν καθ’ εαυτήν γεγυμνωμένην εν τη φύσει αυτής και αποκεκαλυμμένην εν τω βάθει αυτής.

[//128] Παρά το αόρατον, το απλούν και «συνεσταλμένον» της θεωρίας αυτής, ήτις κατευθύνεται προς την πηγήν της υπάρξεως, τουτέστι προς τον Θεόν, αποκαλύπτονται εν αυτή τα όρια μεταξύ των οποίων κινείται το είναι όλου του κτιστού πνευματικού κόσμου, και η ψυχή, κεχωρισμένη από παντός ορατού και ουδέν βλέπουσα, βλέπει εν τω Θεώ τον κόσμον άπαντα και συναισθάνεται την ενότητα αυτής μετ' αυτού προσευχομένη υπέρ αυτού.

«Αλλ' εγώ έν μόνον πράγμα επιθυμώ: να προσεύχωμαι υπέρ πάντων ως και δι' εμέ τον ίδιον» γράφει ο Γέρων.

Πάντες ημείς πλειστάκις ενεθουσιάσθημεν θεωρούντες το μεγαλείον και την ωραιότητα της φύσεως. Αλλ' ιδού ενώπιον ημών, φερ' ειπείν, μικρά άχρωμος τις φωτογραφία, όπου αντί των αχανών και αφθάστων υπό του οφθαλμού εκτάσεων βλέπομεν τεμάχιον τι χάρτου, αντί του απεριγράπτου πλούτου του φωτός, των κινήσεων, των χρωμάτων και των μορφών, βλέπομεν πενιχράν τινα σειράν μαύρων και φαιών κηλίδων. Όσον μεγάλη είναι η διαφορά μεταξύ της μικράς νεκράς φωτογραφίας και του απεικονιζομένου εν αυτή, τοσαύτη και έτι πλέον είναι η διαφορά μεταξύ των ανωτέρω λεχθέντων και εκείνης της ζωής, ήτις είναι κρυμμένη πέραν αυτών.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Ο Γέρων ήτο πεπροικισμένος μετά ζωηρού, ωραίου και ασυνήθως τολμηρού νου. Γράφει:

«Δια της διανοίας ημών δεν δυνάμεθα να γνωρίσωμεν ούτε πώς εγένετο ο ήλιος. Και όταν παρακαλώμεν τον Θεόν, "ειπέ ημίν πώς τον ήλιον εποίησας", τότε ακούομεν ευκρινώς εν τη καρδία ημών την απάντησιν: "Ταπείνωσον σεαυτόν και θα γνωρίσης ουχί μόνον τον ήλιον, αλλά και τον Δημιουργόν αυτού".

»Και όταν η ψυχή εν Πνεύματι Αγίω γνωρίση τον Κύριον, εκ της χαράς αυτής επιλανθάνεται του ηλίου και [//129] πάσης της κτίσεως, και εγκαταλείπει την μέριμναν της επιγείου γνώσεως» (σ. 358).

Υπό τον σχεδόν αφελή τούτον τρόπον εκφράσεως υπάρχει κεκρυμμένη ένδειξις περί δύο διαφορετικών οδών γνώσεως των όντων.

Η συνήθης και εις όλους γνωστή οδός προς την γνώσιν συνίσταται εις το ότι η γνωστική δύναμις του ανθρωπίνου πνεύματος, κατευθυνομένη προς τα έξω, συναντάται μετ' αναριθμήτου πολυμορφίας φαινομένων, ειδών, μορφών και ατελευτήτου διαφοροποιήσεως παντός γεγονότος. Και ως εκ τούτου η γνώσις ποτέ δεν φθάνει ούτε εις το πλήρωμα, ούτε εις την αληθώς πραγματικήν ενότητα.

Δια του τρόπου αυτού της γνώσεως ο νους, ζητών επιμόνως την ενότητα, καταφεύγει εις σύνθεσιν πάντοτε και αναποφεύκτως τεχνητήν. Και η ενότης εκείνη, εις την οποίαν καταλήγει ακολουθών την οδόν αυτήν, δεν είναι τι πραγματικώς και αντικειμενικώς υπάρχον, αλλ' απλώς ιδιάζουσα τις εις αυτόν μορφή αφηρημένης διανοήσεως.

Η άλλη οδός προς την γνώσιν των όντων έγκειται εις την στροφήν του ανθρωπίνου πνεύματος προς εαυτό και εν συνεχεία προς τον Θεόν. Τότε έρχεται

τι αντίστροφον εκείνου, το οποίον είδομεν εις τον πρώτον τρόπον γνώσεως: Ο νους εξέρχεται από του ατελευτήτου πλήθους και του κατακερματισμού των φαινομένων του κόσμου και δι' όλης της δυνάμεως αυτού στρέφεται προς τον Θεόν, μένων δε εν τω Θεώ βλέπει και εαυτόν και όλον τον κόσμον.

Είναι φυσικόν δια τον πεπτωκότα άνθρωπον να καταφεύγη εις το πρώτον είδος γνώσεως· το δεύτερον είναι η οδός του Υιού του ανθρώπου.

«Ου δύναται ο Υιός ποιείν αφ' Εαυτού ουδέν, εάν μη τι βλέπη τον Πατέρα ποιούντα ... Ο γαρ Πατήρ φιλεί τον Υιόν και πάντα δείκνυσιν Αυτώ ά Αυτός ποιεί ... [//130] Ώσπερ γαρ ο Πατήρ έχει ζωήν εν Εαυτώ, ούτως έδωκε και τω Υιώ ζωήν έχειν εν Εαυτώ» (Ιωάν. ε' 19-20, 26).

Πόσον αφελείς είναι εκείνοι οίτινες ελπίζουν να φθάσουν εις τελείαν και πλήρη γνώσιν δια των οδών της εμπειρικής επιστήμης!

Η δευτέρα μορφή γνώσεως εμφανίζεται μετά της καθαράς προσευχής και του χαρίσματος της θαυματουργίας. Εισαγόμενοι εις το ρεύμα του θελήματος του Πατρός οι Άγιοι, ως ο Υιός του Θεού, εποίουν θαύματα, και ούτως απέβαινον μέτοχοι (βλ. Β' Πέτρ. α' 44· Α' Κορ. θ' 23) και συνεργοί (Α' Κορ. γ' 9) εν τη πράξει της δημιουργίας του κόσμου (πρβλ. Ιωάν. ε' 19). Εν τοις ορίοις του επιγείου βίου εμπειρία τις γνώσεως του είδους τούτου είναι πάντοτε μερική, αλλά μετά την έξοδον εκ του κόσμου τούτου εκείνοι, οίτινες αυξάνουν εν Θεώ, κληρονομούν την παγγνωσίαν και την παντοδυναμίαν του Θεού (βλ. Ιωάν. ιδ' 12· Ματθ. κη' 18).

Προς τοιούτον τρόπον γνώσεως δια της προσευχής ηγωνίζετο η ψυχή του Γέροντος, όστις, αν και δεν απώλεσε το υγιές αίσθημα της πραγματικότητος του επιγείου βίου, εν τούτοις μέχρι του τέλους της ζωής αυτού παρέμεινεν απομεμακρυσμένος των βιοτικών μεριμνών και ξένος της κοσμικής «προσπαθείας» και περιεργείας. Το πνεύμα αυτού ήτο πάντοτε απησχολημένον μόνον μετά του Θεού και του ανθρώπου.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΗΜΕΙΩΝ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΛΑΝΗΣ

Εν τη επιθυμία ημών να γνωρίσωμεν εκ του Γέροντος, εάν υπάρχη αναμφίβολον τι σημείον παρέχον την δυνατότητα ασφαλούς διακρίσεως της αληθούς πνευματικής οδού εξ εκείνων των «φασμάτων της αληθείας» άτινα ευρίσκονται εις τας αποκλίσεις εκ της οδού ταύτης, είχομεν μετ' αυτού συνομιλίαν επί του θέματος τούτου, [//131] και ο λόγος αυτού ήτο δι' ημάς ανεκτίμητος. Έλεγεν:

«Όταν ο όλος άνθρωπος πληρούται υπό του Αγίου Πνεύματος δια της γλυκύτητος της αγάπης Αυτού, τότε ο κόσμος "λησμονείται" εντελώς, και η ψυχή εν αρρήτω χαρά ενατενίζει εις τον Θεόν. Ότε όμως η ψυχή εκ νέου ενθυμηθή τον κόσμον, τότε εκ της αγάπης του Θεού και της ευσπλαγχνίας προς τον άνθρωπον πενθεί και προσεύχεται δι' όλον τον κόσμον.

»Παραδιδομένη εις τα δάκρυα και την γεννηθείσαν εκ της αγάπης υπέρ του κόσμου προσευχήν, η ψυχή εκ της γλυκύτητος του Πνεύματος του Αγίου δύναται πάλιν να επιλησθή του κόσμου και να αναπαυθή εν τω Θεώ. Ενθυμουμένη όμως τον κόσμον εν μεγάλη εκ νέου θλίψει προσεύχεται μετά δακρύων ποθούσα την σωτηρίαν πάντων.

»Και αύτη είναι η αληθινή οδός, της οποίαν διδάσκει το Πνεύμα το Άγιον.

»Το Άγιον Πνεύμα είναι αγάπη, ειρήνη, γλυκύτης, και διδάσκει την αγάπην προς τον Θεόν και τον πλησίον. Το πνεύμα δε της πλάνης, είναι υπερήφανον και δεν οικτίρει τον άνθρωπον, ούτε την λοιπήν δημιουργίαν. Μη όν τούτο δημιουργός των όντων, ενεργεί ως κλέπτης και άρπαξ, και η οδός αυτού γέμει ολέθρου.

»Το πνεύμα της πλάνης δεν δύναται να δώση την αληθινήν γλυκύτητα. Φέρει μόνον ταραχώδη τινά γλυκύτητα κενοδοξίας. Εν αυτώ δεν υπάρχει ούτε ταπείνωσις, ούτε ειρήνη, ούτε αγάπη, αλλ’ είναι πεπληρωμένον ψυχράς αδιαφορίας, υπερηφανίας, ή και απογνώσεως.

»Το Άγιον Πνεύμα διδάσκει την αγάπην του Θεού και η ψυχή επιποθεί τον Θεόν και ηδέως εκζητεί Αυτόν μετά δακρύων ημέρας και νυκτός, ενώ ο εχθρός μεταδίδει την εαυτού μελαγχολίαν, επαχθή και ζοφεράν, αποκτείνουσαν την ψυχήν.

»Εκ των σημείων τούτων δύνασαι ευκρινώς να διακρίνης την Θείαν χάριν από της πλάνης του εχθρού».

[//132] Είπομεν εις τον Γέροντα ότι υπάρχουν άνθρωποι οίτινες αντιλαμβάνονται την απάθειαν ουχί ως αγάπην του Θεού, αλλ’ ως ιδιαιτέραν τινά θεωρίαν του είναι, ήτις ίσταται πέραν της διακρίσεως του καλού και του κακού, και ότι αυτήν την θεωρίαν εκλαμβάνουν ως μεγαλυτέραν της χριστιανικής αγάπης. Εις τούτο είπεν ο Γέρων:

- Είναι επιστήμη του εχθρού. Το Πνεύμα το Άγιον δεν διδάσκει ούτω.

Και ακούοντες τον Γέροντα, δεν ηδυνάμεθα να μη ενθυμηθώμεν τας δαιμονικάς μορφάς εκείνων των «υπερανθρώπων», οίτινες διαβαίνουν «πέραν του καλού και του κακού».

Έλεγεν ο Γέρων:

- Το Πνεύμα το Άγιον είναι αγάπη και δίδει εις την ψυχήν την δύναμιν να αγαπά τους εχθρούς, και όστις δεν αγαπά τους εχθρούς, ούτος δεν γνωρίζει εισέτι τον Θεόν.

Το τελευταίον τούτο κριτήριον κατείχεν εν τη ψυχή του Γέροντος όλως ιδιαιτέραν και αναντίρρητον θέσιν. Έλεγεν:

- Ο Κύριος είναι ο ελεήμων Δημιουργός και οικτίρει τους πάντας. Ο Κύριος σπλαγχνίζεται πάντας τους αμαρτωλούς, ως η μήτηρ φείδεται των εαυτής τέκνων, και όταν έτι αυτά πορεύωνται την κακήν οδόν. Όπου δεν υπάρχει αγάπη προς τους εχθρούς και τους αμαρτωλούς, εκεί δεν υπάρχει πνεύμα Κυρίου.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Διηγήθημεν ανωτέρω την συνομιλίαν του Γέροντος μετά τινος νεαρού φοιτητού, εκ της οποίας καθίστανται μέχρι τινός φανεραί αι απόψεις αυτού περί της ελευθερίας. Επί τούτου θα ηθέλομεν να αναφέρωμεν συμπληρωματικώς και άλλας σκέψεις, τας οποίας ηκούσαμεν παρ’ αυτού, εν μέρει δε συναντώμεν αυτάς εν ταις γραφαίς [//133] του Γέροντος εκπεφρασμένας εις γλώσσαν δια τους πλείστους ακατανόητον.

Η ζωή του Γέροντος διέρρευσε πρωτίστως εν προσευχή ο δε προσευχόμενος νους δεν σκέπτεται, ήτοι δεν συλλογίζεται, αλλά ζη. Η ενέργεια του προσευχομένου νοός δεν είναι χειρισμός αφηρημένων εννοιών, αλλά συμμετοχή εν τη υπάρξει. Νους αληθώς προσευχόμενος δεν χειρίζεται ορθολογικάς κατηγορίας, αλλά κατηγορίας ποιοτικώς διαφόρους. Και το είδος τούτο των κατηγοριών είναι αυτή η ύπαρξις εν ενεργεία, μη δυναμένη να περιληφθή εις τα στενά πλαίσια των αφηρημένων εννοιών.

Ο Γέρων δεν ήτο φιλόσοφος υπό την συνήθη σημασίαν της λέξεως, αλλ' ήτο τω όντι σοφός, κατέχων γνώσιν εκείνου όπερ εξέρχεται των ορίων της φιλοσοφίας.

Ας φέρωμεν ως παράδειγμα την πείραν της «μνήμης του θανάτου». Υπό τον όρον αυτόν εν τη ασκητική γραμματεία των Πατέρων εννοείται ουχί η συνηθισμένη συνείδησις του ανθρώπου περί της θνητότητος αυτού, τ.ε. η απλή μνήμη ότι θα αποθάνωμεν, αλλ' ιδιαιτέρα τις πνευματική αίσθησις εμπνεομένη υπό της χάριτος. Άρχεται η μνήμη του θανάτου δια της συναισθήσεως της βραχύτητος της επιγείου υπάρξεως ημών· άλλοτε εξασθενούσα άλλοτε δε δυναμουμένη κατά καιρούς γίνεται βαθύ «αίσθημα» της φθοράς και του παροδικού παντός επιγείου, μεταβάλλουσα τοιτουτοτρόπως την στάσιν του ανθρώπου έναντι παντός πράγματος εν τω κόσμω. Παν ό,τι δεν μένει αιωνίως παύει να έχη αξίαν εις την συνείδησιν του ανθρώπου και γεννά το αίσθημα της ματαιότητος πασών των επί γης κτήσεων. Η προσοχή του νοός χωρίζεται από του περιβάλλοντος εξωτερικού κόσμου και συγκεντρούται εις τα έσω, όπου η ψυχή ίσταται κατά πρόσωπον προ της ακαταλήπτου αβύσσου του σκότους. Η θέα αύτη εμβάλλει την ψυχήν εις τρόμον, γεννώσα σύντονον προσευχήν, ακράτητον ημέρας και νυκτός. Καταργείται η έκτασις του χρόνου, κατ' αρχάς όμως ουχί [//134] διότι η ψυχή είδε το φως της αιωνίου ζωής, αλλ' αντιθέτως, διότι το παν κατεβροχθίσθη υπό του αισθήματος του αιωνίου θανάτου. Εν τέλει, διερχομένη πολλά και διάφορα στάδια η ψυχή τη επενεργεία της χάριτος εισάγεται εις την σφαίραν του ανάρχου Θείου φωτός. Και τούτο δεν είναι φιλοσοφική «υπέρβασις», αλλά ζωή εν τη πραγματική αυτής εκδηλώσει, μη έχουσα ανάγκην διαλεκτικών «αποδείξεων». Τούτο είναι γνώσις απροσδιόριστος, αναπόδεικτος, ανεκδήλωτος, αλλά παρά το απροσδιόριστον αυτής ως αυθεντική ζωή, είναι ασυγκρίτως κραταιοτέρα και εσωτερικώς πειστικωτέρα της πλέον αψόγου αφηρημένης διαλεκτικής.

Προσηύχετο ο Γέρων:

«Κύριε, οι άνθρωποι επελάθοντο Σου, του Δημιουργού αυτών, και ζητούν την ελευθερίαν αυτών, μη εννοούντες ότι Συ είσαι ελεήμων, και αγαπάς τους μετανοούντας αμαρτωλούς, και δίδεις εις αυτούς την χάριν του Αγίου Πνεύματος» (σ. 355).

Προσευχόμενος εις τον παντογνώστην Θεόν ο Γέρων δεν επολυλόγει, ούτε διεσαφήνιζε τας σκέψεις αυτού. «Οι άνθρωποι ζητούν την ελευθερίαν αυτών», αλλ' ελευθερίαν εκτός του Θεού, εκτός της αληθούς ζωής, εκεί όπου είναι «το σκότος το εξώτερον», διότι η ελευθερία ευρίσκεται μόνον εκεί όπου δεν υπάρχει θάνατος αλλά αυθεντική, αιώνια ύπαρξις, εν τω Θεώ.

«Συ είσαι ελεήμων και δίδεις εις αυτούς την χάριν του Αγίου Πνεύματος». Ο Θεός χορηγεί την δωρεάν του Αγίου Πνεύματος, και τότε ο άνθρωπος γίνεται ελεύθερος. «Ού δε το Πνεύμα Κυρίου εκεί ελευθερία» (Β΄ Κορ. γ΄ 17). «Πας ο ποιών την αμαρτίαν δούλος εστι της αμαρτίας». Ο δε δούλος ου μένει εν τη οικία εις τον αιώνα· ο Υιός μένει εις τον αιώνα. Εάν ούν ο Υιός υμάς ελευθερώση, όντως ελεύθεροι έσεσθε» (Ιωάν. η΄ 34-36).

Εν τη άνωθεν διδομένη προσευχή η υπαρξιακή ή, [//135] ως έλεγεν ο Γέρων, «έμπειρος» γνώσις της ανθρωπίνης ελευθερίας είναι άκρως βαθεία. Εκείνος εγνώριζεν εξ όλης ψυχής ότι η πραγματική δουλεία είναι μόνον μία, η δουλεία εις την αμαρτίαν, η δε αληθινή ελευθερία είναι ωσαύτως μία, η ανάστασις εν τω Θεώ.

Εν όσω ο άνθρωπος δεν ηξιώθη να βιώση την εν Χριστώ ανάστασιν αυτού, το παν εν αυτώ είναι ηλλοιωμένον εκ του φόβου του θανάτου, και επομένως εκ της δουλείας εις την αμαρτίαν. Εξ όσων όμως δεν εγνώρισαν εισέτι την χάριν της αναστάσεως, εκφεύγουν της παραμορφώσεως μόνον εκείνοι δια τους οποίους ελέχθη: «Μακάριοι οι μη ιδόντες και πιστεύσαντες» (Ιωάν. κ΄ 29).

Ακατάληπτος και απροσδιόριστος εις τας πηγάς αυτής, εις το αιώνιον αυτής θεμέλιον, είναι η πνευματική ζωή· απλή και ενιαία εις την ουσίαν, και αγνοούμεν το όνομα αυτής. Ενδέχεται να απεκάλει τις την σφαίραν ταύτην υπερσυνείδητον. Αλλ΄ ο όρος ούτος και ασαφής είναι και ουδέν πλείον προσδιορίζει, ει μη την συσχέτισιν μεταξύ της αντανακλαστικής συνειδήσεως και του κόσμου εκείνου, όστις εξέρχεται των ορίων αυτής.

Εάν μεταβώμεν εξ αυτής της απροσδιορίστου σφαίρας εις εκείνην, ήτις υπόκειται ήδη εις την εσωτερικήν ημών παρατήρησιν, προσέτι δε μέχρι τινός και εις έλεγχον, η πνευματική ζωή εμφανίζεται διττώς: ως πνευματική κατάστασις ή βίωμα, και ως δογματική συνείδησις. Αι δύο αύται επόψεις, διάφοροι και μέχρι τινός, κεχωρισμέναι εν τη «ενσαρκώσει» αυτών (ήγουν εν τη μορφοποιημένη εκδηλώσει αυτών εντός της εμπειρικής ημών ζωής) κατά την ουσίαν αυτών είναι ενιαία και αδιαίρετος ζωή. Δυνάμει τούτου εκάστη ασκητική πράξις, εκάστη πνευματική κατάστασις, είναι αχωρίστως συνδεδεμένη προς την αντίστοιχον αυτή δογματικήν συνείδησιν.

Έχοντες υπ΄ όψιν τα ανωτέρω προσεπαθήσαμεν πάντοτε να κατανοήσωμεν προς ποίαν δογματικήν συνείδησιν [//136] συνεδέετο η μεγάλη προσευχή και ο μέγας δια τον κόσμον θρήνος του Γέροντος.

Εάν μεταφράσωμεν τους λόγους του Γέροντος, δυσκόλως εννοουμένους εν τη αγία και μεγάλη απλότητι αυτών, εις γλώσσαν πλέον προσιτήν εις την αντίληψιν των συγχρόνων ανθρώπων, ελπίζομεν να κατορθώσωμεν κατωτέρω την έκφρασιν της δογματικής αυτού συνειδήσεως.

Ο Γέρων έλεγε και έγραφεν ότι η κατά Χριστόν αγάπη δεν δύναται να υπομείνη την απώλειαν ουδενός, και, εν τη φροντίδι αυτής υπέρ της σωτηρίας πάντων, πορεύεται προς την επιτυχίαν του σκοπού αυτής δια της οδού της θυσίας.

«Εις τον μοναχόν ο Κύριος δίδει την αγάπην του Αγίου Πνεύματος και εκ της αγάπης αυτής η καρδία του μοναχού είναι πάντοτε περίλυπος δια τον λαόν,

επειδή δεν σώζονται πάντες. Ο Ίδιος ο Κύριος τοσούτον ήτο περίλυπος δια τον λαόν, ώστε παρέδωκεν Εαυτόν εις τον δια σταυρού θάνατον. Και η Παναγία την αυτήν λύπην δια τους ανθρώπους έφερεν εν τη καρδία Αυτής, και ομοίως προς τον Ηγαπημένον Αυτής Υιόν «εις τέλος» επόθει την σωτηρίαν του σύμπαντος κόσμου.

»Το αυτό Άγιον Πνεύμα έδωκεν ο Κύριος εις τους Αποστόλους και εις τους Αγίους ημών Πατέρας, και εις τους ποιμένας της Εκκλησίας» (σ. 510).

Εν αληθεία χριστιανικώς δύνασαι να σώσης μόνον δια της αγάπης, ήτοι «ελκύων». Δι' οιανδήποτε βίαν δεν υπάρχει τόπος. Εν τη αναζητήσει της σωτηρίας πάντων η αγάπη περιπτύσσεται ουχί μόνον τον κόσμον των ζώντων, αλλά και των ήδη αποθανόντων, και αυτόν τον άδην και εκείνους οίτινες μέλλουν να γεννηθούν, τουτέστι τον Αδάμ παγγενή. Και αν ευφραίνηται και αγάλληται η αγάπη δια την σωτηρίαν των αδελφών, πενθεί και προσεύχεται βλέπουσα το αντίθετον, την απώλειαν αυτών.

Ηρωτήσαμεν τον Γέροντα:

- Πώς δύναταί τις να αγαπά πάντας τους ανθρώπους; [//137] Και πού να εύρη τοιαύτην αγάπην, ώστε να είναι έν μετά πάντων;

Ο Γέρων απήντησεν:

- Ίνα γενώμεθα έν μετά πάντων, καθώς λέγει ο Κύριος, «ίνα πάντες έν ώσι», ουδέν είναι αναγκαίον να επινοήσωμεν· πάντες ημείς έχομεν μίαν και την ιδίαν φύσιν. Ως εκ τούτου φυσικόν θα ήτο δι' ημάς να αγαπώμεν τους πάντας. Την δε δύναμιν της αγάπης δίδει το Πνεύμα το Άγιον.

Η δύναμις της αγάπης είναι μεγάλη και νικηφόρος, αλλ' ουχί έως τέλους. Εν τω ανθρωπίνω είναι ενυπάρχει εξουσία τις, ήτις θέτει και εις την αγάπην προσέτι όριόν τι, ώστε και αύτη να μη έχη το απόλυτον. Τι άραγε είναι τούτο;

Το αυτεξούσιον.

Το αυτεξούσιον του ανθρώπου είναι αληθώς πραγματικόν και τοσούτον μέγα, ώστε ούτε η θυσία του Ιδίου του Χριστού, ούτε η θυσία πάντων, όσοι ηκολούθησαν τον Χριστόν, δύναται να οδηγήση αναγκαστικώς εις την νίκην.

Ο Κύριος είπε: «Καγώ εάν υψωθώ εκ της γης (ήτοι όταν θα ανέλθω επί του σταυρού), πάντας ελκύσω προς Εμαυτόν» (Ιωάν. ιβ' 32). Ούτως η αγάπη του Χριστού ελπίζει να ελκύση τους πάντας προς εαυτήν, και δια τούτο πορεύεται μέχρις άδου κατωτάτου. Άλλ' έτι και εις αυτήν την τελείαν αγάπην και την τελείαν θυσίαν τινές –άγνωστον ποίοι και πόσοι– δυνατόν να απαντήσουν δι' αιωνίου απορρίψεως του Θεού: «Εγώ δεν θέλω».

Και η φοβερά αύτη δυνατότης του αυτεξουσίου, γνωστή εις την πνευματικήν πείραν της Εκκλησίας, ωδήγησεν εις την απόρριψιν της ιδέας των ωριγενιστών, τουτέστιν απόρριψιν εισέτι και «θείας» τινός αιτιοκρατίας (determinism).

Αναμφιβόλως εκ της «ωριγενιστικής» συνειδήσεως [//138] δεν δύναται να γεννηθή τοιαύτη προσευχή την οποίαν βλέπομεν εις τον Γέροντα.

Ό,τι ο Γέρων εγνώρισε κατά την εμφάνισιν του Χριστού εις αυτόν, ήτο πέραν πάσης αμφιβολίας. Εγνώρισεν ότι ο Επιφανείς είναι ο Κύριος Παντοκράτωρ. Εγνώρισεν ότι η ταπείνωσις του Χριστού, της οποίας εγεύθη, η

αγάπη της οποίας ενεπλήσθη έως των ορίων της αντοχής αυτού, είναι η ενέργεια του Αγίου Πνεύματος-Θεού. Εγνώρισεν εν Πνεύματι Αγίω ότι ο Θεός είναι άπειρος αγάπη και άμετρος ευσπλαγχνία, και όμως η γνώσις αυτής της αληθείας δεν ωδήγησεν αυτόν εις την σκέψιν ότι «απαραιτήτως θα σωθούν οι πάντες». Η συνείδησις της δυνατότητος της αιωνίου απωλείας παρέμεινε βαθέως εν τω πνεύματι αυτού, και τούτο διότι εν τη καταστάσει της χάριτος αποκαλύπτονται εις την ψυχήν τα μέτρα της ελευθερίας του ανθρώπου αποκλειούσης πάσαν ιδέαν ετεραρχίας.

Η ουσία της απολύτου ελευθερίας έγκειται εις το εξής: να ορίζη η ιδία εν πάσι τον τρόπον της υπάρξεως αυτής, έξω πάσης εξαρτήσεως ή αναγκαιότητος, έξω παντός περιορισμού. Αύτη είναι η ελευθερία του Θεού· ο άνθρωπος δεν έχει τοιαύτην ελευθερίαν ως μη έχων την εξουσίαν της δημιουργίας «εκ του μηδενός».

Ο έσχατος πειρασμός δια την κτιστήν ελευθερίαν του ανθρώπου (ως και εν γένει των υποστατικών πνευμάτων) έγκειται εις το να δημιουργήση η ιδία την μορφήν της υπάρξεως αυτής, να καθορίση η ιδία αυτήν εν πάσιν, η ιδία να γίνη «θεός» και να μη δεχθή μόνον εκείνο, όπερ δίδεται, διότι ούτως εγείρεται το αίσθημα της εξαρτήσεως.

Έλεγεν ο μακάριος Γέρων ότι και ο πειρασμός ούτος υπερνικάται δια της προς τον Θεόν πίστεως, όπως και πας άλλος. Η πίστις ότι ο Θεός είναι υπεράνω πάσης τελειότητος έλκει εις την ψυχήν την χάριν και τότε δεν [//139] υπάρχει καταθλιπτικόν αίσθημα εξαρτήσεως, αλλ' η ψυχή αγαπά τον Θεόν ως τον πλέον συγγενή Πατέρα και ζη δι' Αυτού.

Ο Γέρων ήτο άνθρωπος ολιγογράμματος, αλλ' η έφεσις αυτού προς την γνώσιν της αληθείας ουδαμώς ασθενεστέρα ήτο οιουδήποτε άλλου. Η οδός αυτού όμως προς την γνώσιν της ζητουμένης αληθείας ήτο διάφορος των μεθόδων της θεωριτικής φιλοσοφίας. Γνωρίζοντες τούτο, μετά μεγάλου ενδιαφέροντος παρηκολουθούμεν τίνι τρόπω εις όλως ιδιαιτέραν ατμόσφαιραν και ιδιότυπον μορφήν ενεφανίζοντο τα διάφορα θεολογικά προβλήματα εις τον νουν αυτού και ελάμβανον λύσιν εν τη συνειδήσει αυτού. Δεν ηδύνατο να αναπτύξη διαλεκτικώς πρόβλημα τι και να δώση εις τούτο συστηματικήν διατύπωσιν. Εφοβείτο μήπως «σφάλη εις τον διανοητικόν συλλογισμόν». Αλλ' αι διατυπούμεναι υπ' αυτού θέσεις έφερον την σφραγίδα ιδιαιτέρου βάθους, ακουσίως δε ηγείρετο το ερώτημα: «Πόθεν τούτω η σοφία αύτη»;

Δι' όλου του είναι αυτού ο Γέρων εμαρτύρει ότι η γνώσις των υψίστων πνευματικών αληθειών έγκειται εις την οδόν της τηρήσεως των ευαγγελικών εντολών και ουχί εις την «θύραθεν παιδείαν». Έζη εν τω Θεώ και άνωθεν ελάμβανε τον φωτισμόν, η δε γνώσις αυτού δεν ήτο η αφηρημένη κατανόησις, αλλ' η υπαρκτική, τουτέστιν αυτή αύτη η ζωή.

Εν τη αρχή του κεφαλαίου τούτου εθέσαμεν ως σκοπόν να αφηγηθώμεν την διδασκαλίαν του Γέροντος, αλλ' εν τη πορεία της εργασίας εκρίναμεν ότι θα επιτύχωμεν ίσως καλύτερον του σκοπού ημών προσφέροντες κατά το εφικτόν την πνευματικήν αυτού πείραν. Διότι αφ' ενός μεν η πείρα αύτη, ούσα ενέργεια του Μεγάλου Θεού, εις εκάστην συγκεκριμένην ιστορικήν εμφάνισιν αυτής φέρει τι το αιωνίως νέον, αφ' ετέρου δε πάσαι αι σκέψεις αυτού, αφορώσαι εις τα πλέον

βαθέα πνευματικά προβλήματα, [//140] είναι αποτέλεσμα άθλου προσευχής και θείων επισκέψεων.

Ο Χριστιανισμός δεν είναι «φιλοσοφία» ή «διδασκαλία», αλλά ζωή, και πάσαι αι συνομιλίαι και αι γραφαί του Γέροντος δεν είναι ει μη μαρτυρία «περί της ζωής ταύτης» (Πράξ. ε' 20).

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΣΧΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΘΕΟΝ

Ο Κύριος είπεν εις τον Πόντιον Πιλάτον: «Εις τούτο ελήλυθα εις τον κόσμον, ίνα μαρτυρήσω τη αληθεία». Ο Πιλάτος απήντησε σκεπτικός: «Τί εστιν αλήθεια»; (Ιωάν. ιη' 37-38). Και πεπεισμένος ότι εις τούτο το ερώτημα ουδεμία υπάρχει απάντησις, δεν ανέμενεν αυτήν ούτε και παρά του Χριστού, αλλ' «εξήλθε προς τους Ιουδαίους».

Ο Πιλάτος είχε δίκαιον: Εις το ερώτημα «ΤΙ εστιν αλήθεια;», εάν έχης υπ' όψιν την υστάτην αλήθειαν, ήτις αποτελεί το θεμέλιον της όλης υπάρξεως του κόσμου, απάντησις δεν υπάρχει.

Αλλ' εάν ο Πιλάτος έχων υπ' όψιν την Αρχιαλήθειαν ή την Αυτοαλήθειαν, έθετε το ερώτημα, καθώς έπρεπε να θέση αυτό, και δή, «ΤΙΣ εστιν η αλήθεια;», τότε θα ελάμβανεν ως απάντησιν εκείνο όπερ ολίγον πρότερον εν τω Μυστικώ Δείπνω, προβλέπων ο Κύριος και το ερώτημα του Πιλάτου, έλεγεν εις τους ηγαπημένους Αυτού μαθητάς, και δι' αυτών εις όλον τον κόσμον: «Εγώ ειμι η αλήθεια» (Ιωάν. ιδ' 6, ιη' 37-38).

Η επιστήμη και η φιλοσοφία θέτουν δι' αυτάς το ερώτημα: ΤΙ εστιν αλήθεια; Ενώ η γνησία χριστιανική συνείδησις πάντοτε στρέφεται προς την αλήθειαν «ΤΙΣ».

Οι εκπρόσωποι της επιστήμης και της φιλοσοφίας ουχί σπανίως θεωρούν τους χριστιανούς ανεδαφικούς ονειροπόλους, ενώ υπολογίζουν εαυτούς ισταμένους επί [//141] βεβαίας βάσεως, και δια τούτο αυτοονομάζονται «θετικισταί». Κατά παράδοξον τρόπον δεν αντιλαμβάνονται τον αφηρημένον χαρακτήρα του «ΤΙ» αυτών. Δεν αντιλαμβάνονται ότι η Αλήθεια, η συγκεκριμένη, η απόλυτος, δύναται να είναι μόνον «ΤΙΣ» και κατ' ουδένα τρόπον «ΤΙ». Διότι η αλήθεια δεν είναι θεωρητικός τύπος ή αφηρημένη ιδέα, αλλ' είναι η Αυτοζωή «Εγώ ειμι» (Ιωάν. η' 58· Έξοδ. γ' 14).

Τω όντι, τι δύναται να είναι πλέον αφηρημένον της αληθείας ΤΙ; Και τούτο το μέγα παράδοξον βλέπομεν καθ' όλην την μετά την πτώσιν του Αδάμ ιστορικήν πορείαν της ανθρωπότητος. Γοητευμένη υπό του λογικού αυτής η ανθρωπότης ζη εν ναρκώσει. Ούτως ουχί μόνον η «θετική» επιστήμη και η φιλοσοφία θέτουν εις εαυτάς, ως και ο Πιλάτος το ερώτημα «ΤΙ εστιν αλήθεια;», αλλ' έτι και εν τη θρησκευτική ζωή της ανθρωπότητος παρατηρείται ωσαύτως η ιδία μεγάλη απάτη. Και διαρκώς οι άνθρωποι ολισθαίνουν εις την οδόν της αναζητήσεως της αληθείας «ΤΙ».

Το λογικόν υποθέτει ότι εάν γνωρίση την ζητουμένην αλήθειαν «ΤΙ», θα κατακτήση μαγικήν τινα δύναμιν και θα καταστή ελεύθερος εξουσιαστής του όντος.

Εν τη θρησκευτική ζωή ο άνθρωπος κατερχόμενος εις τας οδούς των λογικών αναζητήσεων αναποφεύκτως πίπτει εις πανθεϊστικήν κοσμοθεωρίαν. Εκάστοτε, όταν ο θεολογών νους αποπειράται να γνωρίση την περί Θεού αλήθειαν δια της δυνάμεως αυτού, είτε συνειδητώς είτε ασυνειδήτως, εμπίπτει μοιραίως εις το αυτό σφάλμα, εις το οποίον είναι βεβυθισμέναι και η επιστήμη δια της αιτιοκρατικής αυτής αρχής και η φιλοσοφία δια του ορθολογισμού αυτής, και ο πανθεϊσμός εν τη αναζητήσει και τη θεωρία της αληθείας «ΤΙ».

Η αλήθεια «ΤΙΣ» δεν γνωρίζεται δια της λογικής πορείας. Ο προσωπικός Θεός «ΤΙΣ» γνωρίζεται μόνον δια της κοινωνίας εν τη υπάρξει, ήτοι μόνον δια της εν [//142] Πνεύματι Αγίω αποκαλύψεως. Τούτο υπεγράμμιζε συνεχώς ο Γέρων Σιλουανός.

Ο Ίδιος ο Κύριος ομιλεί περί αυτού ως εξής:

«Εάν τις αγαπά Με, τον λόγον Μου τηρήσει και ο Πατήρ Μου αγαπήσει αυτόν, και προς αυτόν ελευσόμεθα και μονήν παρ’ αυτώ ποιήσομεν» ... «Ο Παράκλητος, το Πνεύμα το Άγιον, ό πέμψει ο Πατήρ εν τω Ονόματί Μου, Εκείνος υμάς διδάξει πάντα» (Ιωάν. ιδ’ 23-26).

Εν τη ορθοδόξω ασκητική πείρα η οδός των αφηρημένων θεωριών απορρίπτεται ως εσφαλμένη. Εκείνος όστις εις τας περί του Θεού σκέψεις ίσταται εις την αφηρημένην θεωρίαν του Αγαθού, του Ωραίου, της Αιωνιότητος, της Αγάπης κ.τ.λ., ίσταται εις απατηλήν οδόν. Όστις πάλιν μόνον απεκδύεται πάσας τας εμπειρικάς εικόνας και εννοίας, ωσαύτως δεν εγνώρισεν εισέτι την αληθή οδόν.

Η ορθόδοξος ενόρασις του Θεού δεν είναι αφηρημένη θεωρία του Αγαθού, της Αγάπης και των λοιπών. Δεν είναι ούτε και απλή απέκδυσις του νοός από πασών των εικόνων και εννοιών. Η αληθής θεωρία δίδεται υπό του Θεού δια της ελεύσεως Αυτού εις την ψυχήν. Τότε η ψυχή ενορά τον Θεόν και βλέπει ότι Αυτός αγαπά, ότι είναι αγαθός, μεγαλοπρεπής, αιώνιος, βλέπει το άρρητον και υπερβατικόν Αυτού. Αφηρημένως όμως ουδέν ενοράται.

Η αυθεντική πνευματική ζωή είναι αλλότριος της φαντασίας, αλλ’ εν παντί και έως τέλους συγκεκριμένη και θετική. Η αληθής κοινωνία μετά του Θεού δεν αναζητείται υπό του ανθρώπου άλλως, ει μη δια της προσωπικής προσευχής προς τον προσωπικόν Θεόν. Η γνησία πνευματική χριστιανική πείρα είναι κοινωνία μετά του Θεού απολύτως ελευθέρα, και ως εκ τούτου δεν εξαρτάται μόνον εκ των προσπαθειών ή της θελήσεως του ανθρώπου, καθώς τούτο παρατηρείται εις την μη χριστιανική πείραν (πανθεϊσμόν).

[//143] Ουδέποτε θα δυνηθώμεν να μεταδώσωμεν δια του λόγου εις τον αναγνώστην εκείνο, όπερ εξέπληττεν ημάς κατά τας επικοινωνίας ημών μετά του Γέροντος. Η ζώσα επικοινωνία μετ’ αυτού έφερεν εντελώς ιδιαίτερον χαρακτήρα. Παρά την απλότητα και πραότητα της ομιλίας αυτού, ο λόγος ήτο ενεργής, ως λόγος εξερχόμενος εκ βαθείας πείρας του είναι, ως λόγος γνησίου φορέως του Πνεύματος της ζωής.

Η εμφάνεια του Χριστού εις τον Σιλουανόν ήτο προσωπική συνάντησις, δυνάμει της οποίας η στροφή αυτού προς τον Θεόν απέκτησε βαθέως προσωπικόν χαρακτήρα. Εν τη προσευχή αυτού συνωμίλει μετά του Θεού

πρόσωπον προς Πρόσωπον. Η αίσθησις του Προσωπικού Θεού καθαίρει την προσευχήν εκ της φαντασίας και των αφηρημένων συλλογισμών μεταφέρουσα το παν εις αόρατον τι κέντρον ζώσης εσωτερικής κοινωνίας. Η προσευχή συνηγμένη εις τα έσω παύει να είναι «έκκλησις προς το διάστημα» και ο νους γίνεται όλος προσοχή και ακοή. Επικαλούμενος το όνομα του Θεού και λέγων «Πάτερ», «Κύριε», και τα άλλα, ο Γέρων ευρίσκετο εν τοιαύτη καταστάσει, περί της οποίας «ουκ εξόν ανθρώπω λαλήσαι» (Β′ Κορ. ιβ′ 4). Όστις έλαβε πείραν της παρουσίας του ζώντος Θεού, ούτος θα εννοήση.

Είς καλός ασκητής της Μονής, ο Γέρων Τρόφιμος, παρατηρήσας τούτο εις τον Γέροντα Σιλουανόν, ήλθεν εις φόβον και απορίαν, καθώς έλεγεν εις ημάς ο ίδιος μετά την τελευτήν του Γέροντος.

Εγγίσαντες τολμηρώς το θέμα της «πρόσωπον προς Πρόσωπον» προσευχής, αναγκαζόμεθα να δώσωμεν ωρισμένας επί πλέον επεξηγήσεις ως προς την πλευράν αυτήν της ζωής ημών εν τω Θεώ.

Το έσχατον στάδιον της Αποκαλύψεως είναι η αποκάλυψις του Προσωπικού, Υποστατικού Θεού. Όταν αύτη δοθή εις τον άνθρωπον, όταν ο άνθρωπος λάβη [//144] γνώσιν-βίωμα Αυτού ακριβώς του Προσωπικού Θεού, τότε και ο ίδιος εισέρχεται εις την ορθήν οδόν προς την εν αυτώ πραγματοποίησιν της προσωπικής υποστατικής αρχής, και η προσευχή αυτού εξερχομένη των ορίων του προσκαίρου και του υλώδους, προσλαμβάνει άλλον χαρακτήρα. Εν τη υποστατική αυτού διαστάσει ο άνθρωπος είναι προ πάντων και πλείον πάντων «εικών και ομοίωσις» Θεού. Εις αυτήν την υποστατικήν αρχήν κυρίως ανήκει η αιωνιότης. Όταν αναδύηται η υπόστασις, τότε ο άνθρωπος, όστις συνήθως έχει πείραν της περιωρισμένης ατομικότητος αυτού, αισθάνεται εαυτόν ενεργώς εισαγόμενον εις την Θείαν αιωνιότητα και ο Χρόνος-Αιών δι′ αυτόν λαμβάνει τέλος. Οι Απόστολοι, δια της δοθείσης εις αυτούς αποκαλύψεως της Θείας Υποστάσεως του Λόγου, μένοντες εισέτι επί της γης έμενον πνεύματι και εν τη αιωνιότητι. Και εκ τούτου ακριβώς προήρχοντο παρ′ αυτών τα «ξένα ρήματα», τα «ξένα δόγματα», η ιδιόμορφος γλώσσα, αι έννοιαι, τα αισθήματα. «Μία ημέρα παρά Κυρίω ως χίλια έτη και χίλια έτη ως ημέρα μία» (Β′ Πέτρ. γ′ 8)· «εγράφη δε προς νουθεσίαν ημών, εις ούς τα τέλη των αιώνων κατήντησεν» (Α′ Κορ. ι′ 11)· «ελυτρώθητε … τιμίω αίματι ως αμνού αμώμου και ασπίλου Χριστού, προεγνωσμένου μεν προ καταβολής κόσμου, φανερωθέντος δε επ′ εσχάτων των χρόνων δι′ υμάς» (Α′ Πέτρ. α′ 18-20)· «εξελέξατο ημάς … προ καταβολής κόσμου» (Εφεσ. α′ 4).

Ποία η έννοια των λόγων: «έσχατοι χρόνοι», «τα τέλη των αιώνων»; Ή τί το εν τη Λειτουργία λεγόμενον, «και την Βασιλείαν Σου εχαρίσω την μέλλουσαν» (Αναφορά ιερού Χρυσοστόμου) ή «είδομεν της Αναστάσεως Σου τον τύπον· ενεπλήσθημεν της ατελευτήτου Σου ζωής»; (Ευχή του σκευοφυλακίου εν τη Λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου).

Κατωτέρω, εν τω περί ησυχαστικής προσευχής κεφαλαίω, θα ομιλήσωμεν περί της «πείρας της αιωνιότητος», [//145] αλλά και νυν εν συντομία θα θίξωμεν το αυτό θέμα εξ ετέρας επόψεως.

Η Ευαγγελική περί χρόνου αντίληψις είναι διάφορος της περί χρόνου ιδέας του Νεύτωνος, του Αϊνστάϊν ή των φιλοσόφων και γνωστικών των διαφόρων τύπων. Χρόνος έξω της Θείας αιωνιότητος δεν υπάρχει και δεν δύναται να υπάρξη, ως και πας τρισδιάστατος χώρος δεν υπάρχει και δεν δύναται να υπάρξη έξω της τα πάντα φερούσης εν εαυτή Θείας απειρίας. Όταν δια του νοός ημών βυθιζώμεθα εις την σκέψιν ή, εάν θέλητε, την θεωρίαν του πάντοτε ασαφούς και καταπλήσσοντος ημάς απείρου του χώρου και αλήκτου του χρόνου, τότε παν γεγονός, παν πράγμα, έστω και κοσμικόν, θεωρείται ως «μετεωρούμενον επ' ουδενός», και ουδέν κτίσμα δύναται να καθορίση εν απολύτω εννοία τον «χώρον» ή τον «χρόνον» του γεγονότος, του πράγματος. Ούτε ημερομηνίαι, ούτε τόποι υπάρχουν. Το παν γίνεται σχετικόν. Πάντες ημείς, κληθέντες «εκ του μη όντος», ζώμεν εν τοις ορίοις της επιγείου υπάρξεως, εν τοις δεσμοίς του σχετικού χρόνου και του σχετικού χώρου ημών. Εις το πνεύμα του ανθρώπου τα πλαίσια του κόσμου αυτού είναι στενά, στενά μέχρις απελπισίας. Εν τούτοις πέραν των ορίων της απογνώσεως αυτής άρχεται προσευχή άλλης εντάσεως, άλλων διαστάσεων· προσευχή «παρ' ελπίδα επ' ελπίδι» (Ρωμ. δ' 18).

Ο άνθρωπος δια της ελεύσεως αυτού εις τον κόσμον αρχίζει να διδάσκηται υπό πατέραν και μητέρων, αδελφών, φίλων και διδασκάλων, ιδιαιτέρως δε υπό της Αγίας Γραφής. Αλλ' ουδεμία σχολή, ουδέν βιβλίον, έστω και ιερόν, οδηγεί τον άνθρωπον άνευ της ασκητικής εντάσεως εις την καθαράν προσευχήν όλου του είναι αυτού, εις την αναμφίβολον αίσθησιν ότι εισηκούσθη υπό του Θεού και εγένετο δεκτός εις την Αιωνιότητα Αυτού. Η τοιαύτη προσευχή είναι δώρημα άνωθεν. Αλλ' εν τη ζωή ημών ουδέν συμβαίνει εν τη τάξει της θείας μόνης [//146] ενεργείας· πάντοτε είναι αναγκαία και η ημετέρα ανθρωπίνη ενέργεια (συνεργία), διότι ο Θεός εις ουδένα επιβάλλεται. Η τοιαύτη θεόσδοτος προσευχή τοποθετεί τον άνθρωπον μεταξύ χρόνου και αιωνιότητος. Ιδού δια τί δυνάμεθα να λέγωμεν ότι πάντες ημείς πνευματικώς ζώμεν εις «διαφόρους χρόνους», έστω και αν επί του ιστορικού επιπέδου αι ζωαί ημών συμπίπτουν, έστω και αν ζώμεν εν ενί και τω αυτώ τόπω, εν ταις ιδίαις και ταις αυταίς ημέραις. Ένεκα τούτου και εν τη Αγία Γραφή και εν τοις λειτουργικοίς κειμένοις έχομεν τας φαινομενικώς παραδόξους εκφράσεις: «εγνώκαμεν τον απ' αρχής» (Α' Ιωάν. β' 13), είμεθα εκλελεγμένοι «προ καταβολής κόσμου»· ήδη ελάβομεν την «μέλλουσαν Βασιλείαν»· ήδη «ενεπλήσθημεν της ατελευτήτου ζωής», συγχρόνως δε δεν παύομεν να παρακαλώμεν, «σώσον ημάς», ως έτι παραμένοντες υπό την εξουσίαν της αμαρτίας και του θανάτου.

Όταν εις άμεσον τινα κοινωνίαν μετά του Προσωπικού Θεού αποκαλύπτηται Ούτος εις τον άνθρωπον, έστω και «εν εσόπτρω», τότε τελείται μετάβασις εις την Αιωνιότητα, παύουν οι χρονικοί αιώνες και καταντώμεν εις τα «τέλη των αιώνων». Ο άνθρωπος, εν όσω ενεργεί εν αυτώ η τοιαύτη προσευχή, παραμένει εκτός του χρόνου και πέραν της επ' αυτού εξουσίας του θανάτου. Αλλά και τούτο δεν είναι εισέτι το τέλος.

Αι οδοί του Κυρίου είναι τοιαύται: Εν αρχή Αυτός πρώτος ζητεί ημάς, αποκαλυπτόμενος άνευ βίας, αλλά και άνευ μέτρου. Ύστερον όμως εγκαταλείπει ημάς, ώστε να εμφανίσωμεν εν τη πράξει της ζωής την χαρισθείσαν εις ημάς

γνώσιν περί του «όντως Όντος». Η κατάστασις αύτη της άρσεως της χάριτος γεννά εν ημίν πόνον βαθύν και αγωνιώδη δια το απολεσθέν δώρον. Αισθανόμεθα και πάλιν βεβυθισμένοι εις το σκότος, η δε δίψα να ανεύρωμεν το απολεσθέν ωθεί ημάς εις τον αγώνα. Ο αγών ούτος γίνεται κατόπιν ασκητική «επιστήμη», «τέχνη», «πολιτεία».

[//147] Ουχί άπαξ ήδη υπερέβημεν το μέτρον. Και νυν πάλιν θα τολμήσωμεν να είπωμεν ότι εν τη ροή ολοκλήρου της ιστορίας της ανθρωπότητος δεν υπήρξε πολιτεία υψηλοτέρα και τελειοτέρα της δοθείσης ημίν Πνεύματι Αγίω. Σήμερον η θεία αύτη καλλιέργεια απέβη δια πολλούς ακατάληπτος, αλλοτρία, επιλελησμένη, απολεσθείσα.

Η ορθόδοξος ασκητική καλλιέργεια έχει πολλάς πλευράς. Μία εξ αυτών είναι η μοναχική υπακοή, περί ής ωμιλήσαμεν ανωτέρω. Συμπληρωματικώς θα επιχειρήσωμεν να διατυπώσωμεν ολίγας ουσιώδεις θέσεις περί της εννοίας της πλευράς αυτής της ορθοδόξου ασκήσεως.

Η υπακοή, ως και πάσα άλλη υψηλή πολιτεία, έχει πολλάς βαθμίδας, αναλόγους προς την πνευματικήν ηλικίαν του υποτακτικού. Κατ’ αρχάς δύναται να έχη χαρακτήρα σχεδόν παθητικής υποταγής της θελήσεως ενώπιον του πνευματικού πατρός, λόγω της εις αυτόν κατά Θεόν εμπιστοσύνης. Εν τη τελειοτέρα αυτής μορφή είναι ενεργητική κίνησις του ανθρωπίνου πνεύματος αγομένου εκ της εντολής του Χριστού, του απείρως αγαπήσαντος τον κόσμον.

Η στάσις του εμπείρου υποτακτικού χαρακτηρίζεται εκ του ότι ούτος εντείνει την προσοχήν και την θέλησιν αυτού όπως αντιληφθή την ιδέαν και την θέλησιν άλλου προσώπου, εν συνεχεία δε, δια τινος πράξεως πνευματικής αγάπης, όπως πραγματοποιήση την θέλησιν αυτήν, την ιδέαν αυτήν του αδελφού. Δια της τοιαύτης πράξεως της υπακοής ο άνθρωπος δέχεται εν εαυτώ νέαν ζωήν, διευρύνει την καρδίαν, εμπλουτίζει τον νουν αυτού. Εν τη περαιτέρω εξελίξει αυτής η εργασία της υπακοής οδηγεί τον υποτακτικόν να αρχίζη να αισθάνηται εν τω άλλω προσώπω την «υπόστασιν» αυτού, όπερ δεικνύει ότι και εν αυτώ τω ιδίω αποκαλύπτεται η υποστατική αρχή. Ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος γράφει: «Εάν τις [//148] είπη ότι αγαπώ τον Θεόν, και τον αδελφόν αυτού μισή, ψεύστης εστίν· ο γαρ μη αγαπών τον αδελφόν αυτού όν εώρακε, τον Θεόν όν ουχ εώρακε πώς δύναται αγαπάν; Και ταύτην την εντολήν έχομεν απ’ Αυτού, ίνα ο αγαπών τον Θεόν αγαπά και τον αδελφόν αυτού» (Α’ Ιωάν. δ’ 20-21). Τοιαύτη και η ακολουθία ή η δομή της υπακοής. Όστις αγαπά τον αδελφόν, ούτος φυσικώς επιθυμεί να εκπληρώση το θέλημα του ηγαπημένου, να ταπεινωθή ενώπιον αυτού. Εάν δεν ταπεινώμεθα ενώπιον του αδελφού και δεν ποιώμεν εις αυτόν υπακοήν εις έργα πάντοτε κατά το μάλλον και ήττον μικρά, τότε πώς θα είμεθα ταπεινοί ενώπιον του Θεού και υπήκοοι εις Αυτόν εν τη εκπληρώσει του μεγάλου Αυτού αιωνίου θελήματος; Πώς θα ανταποκριθώμεν εις την εντολήν, «αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν» ή «αγαπάτε τους εχθρούς ημών»; Όθεν, η άσκησις της υπακοής είναι απαραίτητος ουχί μόνον εν σχέσει προς τον Θεόν, αλλά και εν σχέσει προς τον πλησίον, όταν ούτος ζητή παρ’ ημών το δυνατόν και μη αντικείμενον εις το θέλημα του Θεού.

Εν τω μαρτυρικώ αγώνι της εις τον αδελφόν υπακοής αναπτύσσομεν εν εαυτοίς την ικανότητα πλατυτέρας και βαθυτέρας αποδοχής και του Θείου θελήματος, τούτο δε εξομοιοί ημάς προς τον Μονογενή Υιόν του Πατρός, ποιεί το πνεύμα του ανθρώπου φορέα όλης της ανθρωπότητος, τουτέστι παγκόσμιον, καθ' ομοίωσιν της παγκοσμιότητος Αυτού του Χριστού, προσευχομένου υπέρ όλου του Αδάμ. Άνευ αυτής της καλλιέργειας της υπακοής ο άνθρωπος αναποφεύκτως μένει «κύκλος κλειστός», πάντοτε μηδαμινός ενώπιον της θείας αιωνιότητος. Όσον και αν είναι «μορφωμένος» ο άνθρωπος, άνευ της ευαγγελικής υπακοής η θύρα του εσωτερικού αυτού κόσμου παραμένει ερμητικώς κεκλεισμένη και η αγάπη του Χριστού δεν δύναται να εισχωρήση και να διαποτίση δι' εαυτής τον κόσμον τούτον.

Η έλλειψις διαθέσεως υπακοής είναι βέβαιον σύμπτωμα [//149] της ψυχικής ασθενείας. Οι ψυχικώς ασθενείς είναι ανίκανοι να αντιληφθούν την σκέψιν ή την θέλησιν ετέρου προσώπου. Άνευ της υπακοής ο άνθρωπος θα μένη πάντοτε εντός των στενών συνδηκτόρων της εγωϊστικής αυτού «ατομικότητος», αντιθέτου προς την αρχήν της «υποστάσεως». Έξω της χριστιανικής καλλιεργείας της υπακοής ο άνθρωπος μένει και κωφός και τυφλός προς την Θείαν Αποκάλυψιν, ήτις εδόθη εις ημάς εν τη Πράξει της Υποστατικής σαρκώσεως του Λόγου, διότι εν τω ιδίω τω ανθρώπω δεν δύναται να αναπτυχθή η υποστατική αρχή. Ως εκ τούτου είναι δυνατόν να είπωμεν ότι αληθής θεολογία έξω του αγώνος της υπακοής είναι ακατόρθωτος. Ομιλούμεν περί της θεολογίας εννοουμένης ως καταστάσεως, ουχί δε ως πολυμαθείας δυναμένης να απέχη από της πραγματικής ζωής, όσον απέχει η γη από του ουρανού.

Η επιστήμη της αγίας υπακοής είναι όντως μεγίστη και απαιτείται εντατική προσευχή, όπως διανοιχθούν οι πνευματικοί ημών οφθαλμοί, ίνα ίδωμεν το υπερέχον της μοναχικής αυτής επιστήμης ή κάλλιον ειπείν της χριστιανικής υπακοής. Άνευ της αφομοιώσεως αυτής ο κόσμος ουδέποτε θα κατορθώση την ειρήνην, αλλά θα μένη εν τω αλύτω δεσμώ της παγγενούς έχθρας. Αντιθέτως, εάν ο κόσμος εστρέφετο δι' όλης αυτού της δυνάμεως προς την αφομοίωσιν της θαυμαστής αυτής επιστήμης, θα εγνώριζεν ίσως την μεταμορφωτικήν αυτής δύναμιν, το δε ανομολογήτως εφιαλτικόν παράλογον της συγχρόνου πραγματικότητος θα εξέλιπεν ως νυκτερινή σκοτία ενώπιον ανατέλλοντος ηλίου.

Ιδού έν εισέτι αξιοπρόσεκτον αποτέλεσμα του άθλου της υπακοής. Μανθάνων ο υποτακτικός να αποδέχηται εν εαυτώ τας σκέψεις και το θέλημα των άλλων προσώπων, μανθάνει ταυτοχρόνως να ζη τας διαφόρους καταστάσεις ουχί μόνον ως ατομικάς, αλλά και ως αποκάλυψιν των συμβαινόντων εις πάντα άνθρωπον εν τω κόσμω. [//150] Βιοί παν άλγος, πάσαν βάσανον, πάσαν επιτυχίαν αυτού, ουχί μόνον εν εαυτώ τω ιδίω, εγωκεντρικώς, αλλά μεταφέρεται εν πνεύματι και εις το πάθος όλων των ανθρώπων, διότι ανά πάσαν στιγμήν χρόνου εκατομμύρια ανθρώπων ασφαλώς ευρίσκονται εν παρομοία προς ημάς καταστάσει. Εκ τούτου αναδύεται φυσικώς η υπέρ του κόσμου προσευχή. Προσευχόμενος υπέρ των ζώντων, διαμοιράζεται την χαράν της αγάπης αυτών ή την φρίκην της απογνώσεως αυτών. Λαμβάνων πείραν του πόνου, προσεύχεται

δι' όλους τους πάσχοντας εν τω κόσμω, κύπτει επι της κλίνης όσων αποθνήσκουν εν θλίψει, εγκαταλελειμμένοι και αβοήθητοι ενώπιον του τρόμου του θανάτου. Μνημονεύων τους τεθνεώτας, μεταφέρεται δια του νοός εις τα βάθη των αιώνων ή ίσταται πνεύματι εις την αθέατον αλλά φοβεράν οδόν, δι' ής καθ' ημέραν διέρχονται εκατοντάδες χιλιάδων ψυχαί, αίτινες εγκατέλειψαν το σώμα αυτών ως επί το πλείστον εν φοβερά αγωνία. Ούτω και εν τη ψυχή του υποτακτικού αναπτύσσεται η χριστιανική συμπάθεια προς όλην την ανθρωπότητα και η προσευχή αυτού γίνεται φορεύς ολοκλήρου του κόσμου, τουτέστιν «υποστατική», καθ' ομοίωσιν της προσευχής του Χριστού εν Γεθσημανή. Δι' αυτής της προσευχής ο υποτακτικός αισθάνεται την ενότητα αυτού μεθ' όλης της ανθρωπότητος, και η αγάπη προς τον πλησίον, ήτοι προς πάντα άνθρωπον, αποβαίνει φυσικόν τι. Η τοιαύτη προσευχή συντελεί αληθώς εις την σωτηρίαν του κόσμου, και πας χριστιανός οφείλει να τείνη προς αυτήν, ιδίως δε οι ιερείς κατά την τέλεσιν της Θείας Λειτουργίας.

Ενθυμούμεθα ότι ο Γέρων, ομιλών περί της ζωής εκείνης ήτις αποκαλύπτεται δια των εντολών του Χριστού, ήρχετο εις ενθουσιασμόν προ του μεγαλείου της δωρηθείσης εις τους χριστιανούς χάριτος. Εν τούτοις εις πάντας ημάς είναι απαραίτητον να ενθυμώμεθα ότι η ασκητική και η εν γένει πνευματική ζωή του χριστιανού [//151] δέον όπως απορρέη εκ της ορθής δογματικής διδασκαλίας της Εκκλησίας, εκ της ορθής τουτέστιν αντιλήψεως της δοθείσης εις ημάς Αποκαλύψεως περί του Ενός και Τριαδικού Θεού. Εδημιουργήθημεν κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν του Τριαδικού αυτού Θεού. Η πραγματοποίησις δε της προς Εκείνον ομοιώσεως επιτυγχάνεται δια της εν ημίν αιωνίας ενοικήσεως Αυτού. Αλλ' ως ελέχθη, εν τη υπάρξει ημών ουδέν τελείται «μηχανικώς», ως βία επιφερόμενον έστω και Άνωθεν. Ουχί. Αλλ' ο Θεός αποκαλύπτεται εις τον άνθρωπον και «αναμένει» όπως απαντήση εις Αυτόν κατά τον δέοντα τρόπον και θελήση να ομοιωθή προς Αυτόν. Εκ της απαντήσεως ημών εξαρτάται ολόκληρος η ζωή και η σωτηρία ημών. Είναι απαραίτητον εις πάντας ημάς να έχωμεν ορθήν θεωρίαν της Υποστατικής αρχής, ως φορέως παντός του απολύτου πληρώματος εν τω Θείω Είναι, ίνα τούτο πραγματοποιηθή και εν τω ανθρωπίνω ημών είναι. Εν τω Θείω Όντι πέραν των ορίων τούτων ήτοι επέκεινα της Υποστάσεως, ουδέν υπάρχει, ουδεμία «υπέρ-υποστατική» Ουσία. Υπόστασις και Ουσία συμπίπτουν τελείως. Ουδέν υπάρχει εν τη Ουσία, όπερ δεν είναι «ενυπόστατον». Από των χρόνων των μεγάλων Καππαδοκών έως των ημερών ημών οι Πατέρες της Εκκλησίας προσεπάθουν και προσπαθούν να εμβάλουν εντός της συνειδήσεως των χριστιανών την αληθή αντίληψιν περί της Αγίας Τριάδος.

Εις το ανά χείρας βιβλίον σκοπός ημών δεν είναι η λεπτομερής έκθεσις του Τριαδικού δόγματος. Θεωρούμεν όμως αναγκαίον να σημειώσωμεν, και μάλιστα να υπογραμμίσωμεν, ότι η απώλεια της ορθής τριαδολογίας αφεύκτως οδηγεί εις ουσιώδη σφάλματα και επί του επιπέδου της ανθρωπολογίας και πνευματικής γνωσιολογίας, και επί του επιπέδου της εκκλησιολογίας και σωτηριολογίας.

Εφ' όσον ο λόγος ημών ήτο περί της υπακοής, επιστρέφομεν εις το θέμα ημών. Η απώλεια της ορθοδόξου [//152] θεολογίας περί του Προσώπου-

Υποστάσεως αφεύκτως θα οδηγήση εις την απόδοσιν πρωτείου εις το «γενικόν» επί του «μερικού», εις την αναζήτησιν «υπερ-προσωπικής (τινος) αρχής». Η υπακοή θα απαιτήται ηδη ουχί εν σχέσει προς τον άνθρωπον-πρόσωπον, αλλά προς τον «Κανόνα», τον «Νόμον», το «Τυπικόν», την «Διοίκησιν», τον «Θεσμόν» (Institution) κ.τ.τ. Μελετήσατε τα ειρημένα και θη ίδητε ότι εις την τοιαύτην «απρόσωπον» προσέγγισιν των εκδηλώσεων της ανθρωπίνης ζωής απόλλυται η υψίστη έννοια της υπακοής, της περικλειομένης εις τας ευαγγελικάς εντολάς και εις την θέσιν αυτής εισέρχεται η «πειθαρχία». Και η τελευταία αύτη είναι αναπόφευκτος μεν εις την από κοινού ζωήν των ανθρώπων, αλλά μόνον μέχρις ωρισμένου ορίου. Η απώλεια της «προσωπικής» χριστιανικής υπακοής θα μείνη άνευ ανταμοιβής, παρά τας τυχόν εξωτερικάς επιτυχίας του «οργανισμού». Την πραγματοποίησιν της Εκκλησίας του Χριστού εν τη ιστορία δεν πρέπει να βλέπη τις ούτε εις την απόκτησιν υλικής ισχύος ή πολιτικής επιδράσεως, έστω και παγκοσμίου (βλ. Λουκ. θ′ 25), ούτε εισέτι εις την επίτευξιν αρμονικής διαρθρώσεως του «όλου». Υψηλότερον και τελειότερον παντός είναι η ανύψωσις των πιστών εις «μέτρον ηλικίας του πληρώματος του Χριστού» (Εφεσ. δ′ 13). Είναι σπουδαιότατον και βαθύτατον πρόβλημα δι′ όλον τον χριστιανικόν κόσμον, και θα ήτο ευχής έργον να συγκεντρώσουν επ′ αυτού την πλέον σοβαράν αυτών προσοχήν οι καλούντες εαυτούς χριστιανούς. Είναι απαραίτητον να εννοήσωμεν ότι η «προδογματική» ζωή περιστρέφεται επί του επιπέδου των ηθικών εννοιών και αξιών, κειμένων κατωτέρω των διαστάσεων της δοθείσης εις ημάς Αποκαλύψεως. Ο λόγος του Χριστού και αι εντολαί Αυτού δεν είναι κατ′ άνθρωπον, ουδέ παρά ανθρώπου, αλλ′ αποτελούν την προβολήν της Θείας Αιωνιότητος επί του επιπέδου της Γης.

[//153]

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΧΘΡΟΥΣ ΑΓΑΠΗΣ

Όπως εκάστη ορθολογιστική κοσμοθεωρία έχει την λογικήν αυτής ακολουθίαν, την διαλεκτικήν αυτής, ούτω και ο πνευματικός κόσμος έχει την ιδίαν αυτού δομήν και διαλεκτικήν. Η διαλεκτική όμως της πνευματικής εμπειρίας είναι κατά το πλείστον ιδιότυπος και δεν συμπίπτει προς την πορείαν της συνήθους διανοήσεως.

Ούτως εις τους ορθολογιστάς δυνατόν να φανή παράδοξον το υποδεικνυόμενον υπό του μακαρίου Γέροντος κριτήριον της αληθούς πίστεως, της γνησίας θεοκοινωνίας, το γνώρισμα της ενεργείας της χάριτος, τουτέστιν η αγάπη προς τους εχθρούς.

Επί του προκειμένου, παρά την επιθυμίαν ημών να είμεθα κατά το δυνατόν σύντομοι και να αποφύγωμεν παν περιττόν, θεωρούμεν αναγκαίον όπως είπωμεν ολίγας λέξεις προς διασάφησιν.

Εις τον άνθρωπον εδόθη η ελπίς να λάβη κατά τον αιώνα τον μέλλοντα δωρεάν μεγάλης Θεοομοιώσεως και πληρώματος μακαριότητος, αλλ′ επί γης γνωρίζει μόνον «τον αρραβώνα» της μελλούσης καταστάσεως. Εντός των ορίων της επιγείου πείρας, εις τον ενδεδυμένον την σάρκα άνθρωπον εδόθη κατά τον καιρόν της προσευχής να συνδυάζη την εν τω Θεώ διαμονήν μετά της μνήμης

του κόσμου. Όταν όμως η εν τω Θεώ διαμονή φθάνη εις μεγαλύτερον πλήρωμα, τότε «λησμονείται ο κόσμος», καθώς ο ολοσχερώς «προσκολλώμενος προς την γην» επιλανθάνεται του Θεού.

Αλλ’ εάν εν καταστάσει πληρεστέρας διαμονής εν τω Θεώ ο κόσμος «λησμονήται», είναι άρα γε δυνατόν να ομιλώμεν περί της αγάπης προς τους εχθρούς ως κριτηρίου της αληθούς Θεοκοινωνίας; Όντως, ο επιλανθανόμενος [//154] του κόσμου δεν σκέπτεται ούτε περί φίλων, ούτε περί εχθρών.

Ο κατά την ουσίαν Αυτού υπερκόσμιος Θεός δια των ενεργειών Αυτού μένει εν τω κόσμω. Το πλήρωμα και η τελειότης της επέκεινα του κόσμου καταστάσεως του Θεού ουδόλως καταστρέφονται εκ της αδιαλείπτου ενεργείας Αυτού εν τω κόσμω. Ο επί γης όμως άνθρωπος, ο σάρκα ενδεδυμένος, δεν έχει τοιαύτην τελειότητα, και δια τούτο, όταν συγγίγνηται τω Θεώ εξ ολοκλήρου, ήτοι δι’ όλων των δυνάμεων του νοός και της καρδίας αυτού, ουδεμίαν πλέον συνείδησιν έχει του κόσμου. Εκ τούτου όμως δεν εξάγεται ότι το πλήρωμα της εν τω Θεώ διαμονής δεν συνδέεται μετά της αγάπης προς τους εχθρούς. Ο Γέρων εβεβαίου το εναντίον, ήγουν τον στενώτατον σύνδεσμον του ενός μετά του ετέρου.

Κατά την εμφάνειαν του Κυρίου εδόθη εις τον Γέροντα εκείνος ο βαθμός της γνώσεως, όστις αποκλείει την αμφιβολίαν και τον δισταγμόν. Κατηγορηματικώς επεβεβαίου ότι, όστις αγαπά τον Θεόν δια Πνεύματος Αγίου, οπωσδήποτε αγαπά και παν δημιούργημα του Θεού και προ παντός τον άνθρωπον. Την αγάπην ταύτην εγνώρισεν ως δωρεάν του Αγίου Πνεύματος· εδέχθη αυτήν ως ενέργειαν του Θεού άνωθεν καταβαίνουσαν· και, εν ταυτώ, ησθάνθη την ολοκληρωτικήν εν τω Θεώ κατάδυσιν προελθούσαν εξ αιτίας της εν χάριτι αγάπης προς τον πλησίον.

Ομιλών ο Γέρων περί των εχθρών μετεχειρίζετο την γλώσσαν του περιβάλλοντος αυτού, ένθα πολλά ελέγοντο και εγράφοντο περί των εχθρών της πίστεως. Ο ίδιος διέκρινε τους ανθρώπους ουχί εις εχθρούς και φίλους, αλλ’ εις γνωρίσαντας και αγνοούντας τον Θεόν. Εάν αι ιστορικαί συνθήκαι ήσαν άλλαι, τότε και ο Γέρων, υποθέτομεν, θα εξεφράζετο κατ’ άλλον τρόπον, όπερ και συνέβη πολλάκις, ότε ωμίλει περί της αγάπης προς τον [//155] συνάνθρωπον εν γένει, ανεξαρτήτως εάν ούτος ευεργετή ή απ’ εναντίας κακοποιή ημάς. Εις τούτο έβλεπε την ομοίωσιν προς τον Χριστόν, Όστις «ήπλωσε τας χείρας επί του σταυρού», ίνα «ελκύση πάντας ανθρώπους».

Πού έγκειται η δύναμις της εντολής «αγαπάτε τους εχθρούς υμών»; Δια τί είπεν ο Κύριος ότι οι φυλάσσοντες τας εντολάς Αυτού γνωρίζουν πόθεν η διδαχή αύτη (Ιωάν. ζ’ 17); Πώς κατενόει τούτο ο Γέρων;

«Ο Θεός αγάπη εστίν», αγάπη απόλυτος, περιβάλλουσα εν υπεραφθονία πάσαν την κτίσιν. Ο Θεός και εν τω άδη παρίσταται ως αγάπη. Το Πνεύμα το Άγιον χορηγεί εις τον άνθρωπον, κατά τον βαθμόν της δεκτικότητος αυτού, την ενεργόν γνώσιν αυτής της αγάπης, και ούτως ανοίγει εις αυτόν την οδόν προς το πλήρωμα της υπάρξεως.

Εκεί όπου υπάρχουν «εχθροί», εκεί υπάρχει και απόρριψις. Δια της απορρίψεως ο άνθρωπος εκπίπτει αναποφεύκτως του Θείου πληρώματος και

ευρίσκεται ήδη εκτός του Θεού. Οι τυχόντες της Βασιλείας των ουρανών και μένοντες εν τω Θεώ εν Πνεύματι Αγίω βλέπουν όλας τας αβύσσους του άδου, διότι εν όλω τω είναι δεν υπάρχει περιοχή, όπου ο Θεός απουσιάζει. «Όλος ο ουρανός των Αγίων ζη εν Αγίω Πνεύματι, από του Πνεύματος δε του Αγίου ουδέν εν όλω τω κόσμω είναι κεκρυμμένον ...». «Ο Θεός είναι αγάπη, και εις τους Αγίους το Πνεύμα το Άγιον είναι αγάπη» (σ. 496). Μένοντες εν τω «ουρανώ» οι Άγιοι βλέπουν τον άδην και τον περιβάλλουν ωσαύτως δια της αγάπης αυτών.

Οι μισούντες και αποκρούοντες τον αδελφόν αυτών έχουν ελλιπή την ύπαρξιν, και τον αληθινόν Θεόν, Όστις είναι αγάπη τα πάντα περιβάλλουσα, δεν εγνώρισαν, και την οδόν προς Αυτόν δεν εύρον.

Το δια τον άνθρωπον ασυμβίβαστον του πληρώματος της εν τω Θεώ παραμονής προς το πλήρωμα της παραμονής εν τω κόσμω, υπό την έννοιαν του «άμα», οδηγεί [//156] εις το ότι η κρίσις περί του γνησίου ή αντιθέτως του «απατηλού» της θεωρίας γίνεται δυνατή μόνον «μετά την επιστροφήν» εις την μνήμην και την αίσθησιν του κόσμου. Εμαρτύρει ο Γέρων ότι, εάν μετά την πνευματική κατάστασιν, εκλαμβανομένην ως Θεοπτίαν ή Θεοκοινωνίαν, δεν υπάρχει αγάπη προς τους εχθρούς και άρα προς όλην την κτίσιν, τούτο είναι σαφής ένδειξις ότι η θεωρία δεν είναι γνησία, τουτέστιν αληθής κοινωνία μετά του Θεού.

Η «αρπαγή» εις την θεωρίαν δύναται να έλθη εις τον άνθρωπον, πριν ή ο ίδιος σκεφθή περί τούτου. Εν τη καταστάσει της αρπαγής, και όταν εισέτι αύτη δεν είναι εκ Θεού, ο άνθρωπος δύναται να μη αντιληφθή τι υπέστη. Εάν «μετά την επιστροφήν» εμφανίζηται ως καρπός της θεωρίας ο τύφος και η αδιαφορία δια τα πεπρωμένα του κόσμου και του ανθρώπου, τότε, άνευ αμφιβολίας, η θεωρία είναι ψευδής. Όθεν, το γνήσιον ή μη της θεωρίας γνωρίζεται εκ των καρπών αυτής.

Και αι δύο εντολαί του Χριστού, ήγουν η αγάπη προς τον Θεόν και η αγάπη προς τον πλησίον, συναποτελούν μίαν ζωήν. Και ως εκ τούτου, εάν πιστεύη τις ότι ζη εν τω Θεώ και αγαπά τον Θεόν, αλλά μισή τον αδελφόν αυτού, ούτος ευρίσκεται εν πλάνη. Ούτως η Δευτέρα εντολή δίδει εις ημάς την δυνατότητα να διαπιστώσωμεν εάν αληθώς ζώμεν εν τω αληθινώ Θεώ.

Η ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

Καθώς την δευτέραν εντολήν εθεώρει ο Γέρων ως την ασφαλή καθοδηγητικήν αρχήν προς έλεγχον του αληθούς της πορείας ημών προς τον Θεόν, ούτω και δια την διάκρισιν του καλού και του κακού η ασφαλής ένδειξις είναι ουχί τοσούτον ο άγιος και υψηλός κατά την εξωτερικήν αυτού διατύπωσιν σκοπός, όσον τα μέσα, άτινα εκλέγονται δια την πραγματοποίησιν του σκοπού τούτου.

[//157] Απόλυτος είναι μόνον ο Θεός. Το κακόν, μη όν αυθύπαρκτον αλλ' απλώς αντίθεσις του ελευθέρου δημιουργήματος κατά της ανάρχου Υπάρξεως, του Θεού, δεν δύναται να είναι απόλυτον. Δια τούτο το κακόν εις καθαράν, τουτέστιν απόλυτον, μορφήν δεν υπάρχει και δεν δύναται να υπάρξη. Πάν κακόν, τελούμενον υπό των ελευθέρων κτισμάτων, ζη αναγκαίως ως παράσιτον

επί του «σώματος» του αγαθού. Είναι απαραίτητον εις το κακόν να εύρη δι' εαυτό δικαίωσιν, να εμφανισθή ενδεδυμένον το ένδυμα του αγαθού, και ουχί σπανίως και του υψίστου αγαθού. Το κακόν αναμιγνύεται πάντοτε και αναποφεύκτως μετά τινος δόσεως θετικής αναζητήσεως, και ένεκα τούτο «πλανά» τον άνθρωπον. Την θετικήν αυτού άποψιν το κακόν προσπαθεί να παρουσιάση εις τον άνθρωπον ως αξίαν τοσούτον σπουδαίαν, ώστε δια την επιτυχίαν αυτής να είναι επιτρεπτά όλα τα μέσα.

Εις την εμπειρικήν ύπαρξιν του ανθρώπου το απόλυτον καλόν δεν επιτυγχάνεται. Εν παντί ανθρωπίνω εγχειρήματι υπάρχει δόσις τις ατελείας. Η ύπαρξις ατελειών εις το ανθρώπινον καλόν αφ' ενός, και η αναπόφευκτος παρουσία του αγαθού προσχήματος εν τω κακώ αφ' ετέρου, καθιστούν δυσχερή την διάκρισιν του καλού από του κακού.

Επίστευεν ο Γέρων ότι το κακόν πάντοτε ενεργεί «δια της απάτης», δι' επικαλύμματος καλού, ενώ το καλόν δεν έχει ανάγκην της συνεργασίας του κακού δια την πραγμάτωσιν αυτού, και δια τούτο, όπου εμφανίζονται κακά μέσα (πονηρία, ψεύδος, βία, και τα όμοια), εκεί άρχεται περιοχή ξένη προς το πνεύμα του Χριστού. Το καλόν δεν επιτυγχάνεται δια κακών μέσων, ούτε ο σκοπός αγιάζει τα μέσα. «Το καλόν ουκ έστι καλόν, αν μη καλώς γένηται». Αύτη είναι η διαθήκη την οποίαν παρέδωκαν εις ημάς οι Απόστολοι και οι Άγιοι Πατέρες. Εάν ενίοτε νικά το καλόν και δια της εμφανίσεως αυτού διορθώνη το κακόν, θα ήτο σοβαρόν σφάλμα [//158] να σκέπτηται τις ότι το κακόν ωδήγησεν εις το καλόν, ότι το καλόν υπήρξεν αποτέλεσμα του κακού. Τούτο είναι αδύνατον. Η δύναμις όμως του Θεού είναι τοιαύτη, ώστε, εκεί όπου εμφανίζεται, να ιατρεύη το παν, διότι ο Θεός είναι πλήρωμα της ζωής και δημιουργεί την ζωήν εκ του μηδενός.

Η ΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

«Εις την Ορθόδοξον Εκκλησίαν ημών εδόθη η εν Πνεύματι Αγίω επίγνωσις των μυστηρίων του Θεού, και (Αύτη) είναι ισχυρά εν τη αγία Αυτής σκέψει και υπομονή» (σ. 358).

Το μυστήριον του Θεού, το οποίον γνωρίζει η Εκκλησία εν Πνεύματι Αγίω, είναι η αγάπη του Χριστού.

Η αγία Αυτού σκέψις είναι, «ίνα οι πάντες σωθώσι». Και η οδός την οποίαν πορεύεται η Εκκλησία, ίναι επιτύχη του αγίου Αυτής σκοπού, είναι η υπομονή, ήτοι η θυσία.

Κηρύττουσα εις τον κόσμον την αγάπην του Χριστού η Εκκλησία καλεί τους πάντας εις το πλήρωμα της θείας ζωής, αλλ' οι άνθρωποι δεν εννοούν το προσκλητήριον τούτο και απορρίπτουν αυτό. Καλούσα τους πάντας όπως φυλάσσουν την εντολήν του Χριστού, «αγαπάτε τους εχθρούς υμών» η Εκκλησία ίσταται εις το μέσον όλων των εχθρικών δυνάμεων. Και η οργή, δια της οποίας είναι εμπεπλησμέναι αύται, συναντώσα την Εκκλησίαν εν τη οδώ αυτής φυσικώς εκσπά κατ' Αυτής. Η δε Εκκλησία πραγματοποιούσα το έργον του Χριστού επί της γης, ήτοι την σωτηρίαν όλου του κόσμου, δέχεται επ' Αυτής ενσυνειδήτως το βάρος της γενικής οργής, καθώς και ο Χριστός ήρεν επ' Αυτού τας αμαρτίας του κόσμου. Και εάν ο Χριστός εις τον κόσμον τούτον της αμαρτίας ήτο δεδιωγμένος

και ώφειλε να πάθη –«παθητός ο Χριστός» –, τότε και η αληθής του Χριστού Εκκλησία [//159] αναποφεύκτως θα διωχθή και θα υποστή το μαρτύριον. Τούτο είναι πνευματικός νόμος της εν Χριστώ ζωής, περί ού ωμίλησε και Αυτός ο Κύριος και οι Απόστολοι· Παύλος δε ο θεσπέσιος κατηγορηματικώς εξέφρασεν αυτόν δια των λόγων τούτων: «Πάντες οι θέλοντες ευσεβώς ζην εν Χριστώ Ιησού διωχθήσονται» (Β΄ Τιμ. γ΄ 12).

Και τούτο γίνεται πάντοτε και πανταχού εις όλον τον κόσμον, όπου ζη η αμαρτία.

«Μακάριοι οι ειρηνοποιοί, ότι αυτοί υιοί Θεού κληθήσονται». Δια των λόγων αυτών ο Κύριος βεβαιοί ότι όσοι κηρύττουν την ειρήνην του Θεού εξομοιούνται προς Αυτόν, τον Μονογενή Υιόν του Θεού. Και εξομοιούνται εις πάντα, τουτέστιν ουχί μόνον εις την δόξαν και την ανάστασιν, αλλά και εις την εξουθένωσιν και τον θάνατον Αυτού. Περί τούτου σαφώς λέγουν αι Γραφαί, και ως εκ τούτου οι κηρύττοντες αληθώς την ειρήνην του Χριστού δέον όπως πάντοτε ενθυμώνται τον Γολγοθάν.

Πάντα ταύτα έρχονται μόνον δια τον λόγον «αγαπάτε τους εχθρούς υμών». «Ζητείτε Με αποκτείναι, ότι ο λόγος ο Εμός ου χωρεί εν υμίν», λέγει ο Χριστός προς τους Ιουδαίους (Ιωάν. η΄ 37). Και το κήρυγμα της Εκκλησίας, το οποίον είναι ο ίδιος ο λόγος «αγαπάτε τους εχθρούς υμών», ου χωρεί εν τω κόσμω και δια τούτο ο κόσμος κατά την διάρκειαν πάντων των αιώνων εδίωκε και θα διώκη την αληθινήν Εκκλησίαν, εφόνευε και θα φονεύη τους διακόνους Αυτής.

Κατά την επικοινωνίαν ημών μετά του μακαρίου Γέροντος ουδέποτε είχομεν έστω και σκιάν τινα αμφιβολίας ότι τα ρήματα αυτού είναι «ρήματα ζωής αιωνίου», άτινα ήκουσεν ούτος άνωθεν, και ότι ου «σεσοφισμένοις μύθοις εξακολουθήσας» (Β΄ Πέτρ. α΄ 16) εδιδάχθη εκείνην την αλήθειαν, περί ής εμαρτύρει δι΄ όλης της ζωής αυτού.

[//160] Πολλοί μετ΄ ελαφρότητος ομιλούν δια την αγάπην του Χριστού, αλλά τα έργα αυτών είναι σκάνδαλον εις τον κόσμον, δια τούτο δε οι λόγοι αυτών στερούνται της ζωοποιού δυνάμεως.

Η ζωή του Γέροντος, την οποίαν είδομεν εκ του πλησίον επί σειράν ετών και περί ής νυν αποτολμώμεν να γράψωμεν, υπήρξε μέγας άθλος και τοσούτον έξοχος, ώστε δεν διαθέτομεν δυνάμεις να εύρωμεν ανθρωπίνους λόγους, όπως εκφράσωμεν τον θαυμασμόν ημών. Ταυτοχρόνως δε υπήρξε τοσούτον απλή, τοσούτον φυσική και αληθώς ταπεινή, ώστε πάσα εξεζητημένη λέξις εισάγει ξένον στοιχείον. Και ως εκ τούτου είναι τοσούτον δύσκολον να γράψωμεν περί τούτου.

Υπάρχουν άνθρωποι, οίτινες επί του απλού λόγου δεν δύνανται να διακρίνουν το πραγματικόν περιεχόμενον, αλλ΄ υπάρχουν και άλλοι, η ακοή των οποίων προσβάλλεται υπό των ξένων τόνων των «στομφωδών» λόγων. Τον άγιον και καθαρόν λόγον του Γέροντος, δυστυχώς απρόσιτον εις την αντίληψιν πολλών ένεκα ακριβώς της απλότητος αυτού, απεφασίσαμεν να συνοδεύσωμεν μέχρι τινός δια του ημετέρου ξηρού και βαρέος, υποθέτοντες, ίσως εσφαλμένως,

ότι ούτω θα διευκολύνωμεν τινας, οίτινες είναι συνηθισμένοι εις άλλον τρόπον ζωής και εκφράσεως, να κατανοήσουν τούτον.

Λάβετε ως παράδειγμα την σύντομον διδαχήν του Γέροντος:

«Τί είναι αναγκαίον, ίνα έχη τις ειρήνην εν τη ψυχή και εν τω σώματι;

»Προς τούτο πρέπει να αγαπάς τους πάντας ως σεαυτόν, και καθ’ εκάστην να είσαι έτοιμος δια τον θάνατον» (σ. 406).

Συνήθως η σκέψις του επικειμένου του θανάτου ρίπτει την ψυχήν εις ταραχώδη φόβον, συχνάκις δε και εις απόγνωσιν, τοσούτον ώστε εκ της οδύνης της ψυχής ασθενεί και το σώμα. Πώς λοιπόν λέγει ο Γέρων ότι η συνεχής [//161] ετοιμότης προς τον θάνατον και η αγάπη προς πάντας πληροί ειρήνης ουχί μόνον την ψυχήν αλλά και το σώμα; Ξένη και ακατάληπτος διδαχή!

Ομιλών περί ειρήνης εν τη ψυχή και τω σώματι έχει υπ’ όψιν ο Γέρων την κατάστασιν εκείνην, κατά την οποίαν ουχί μόνον εις την ψυχήν, αλλά και εις το σώμα μεταδίδεται αισθητώς η επενέργεια της χάριτος. Εις την δοθείσαν δε περίπτωσιν ομιλεί περί βαθμού μικροτέρου εκείνου, τον οποίον εβίωσε την ώραν της εμφανίσεως του Κυρίου. Τότε η χάρις και εν τη ψυχή και εν τω σώματι ήτο τοιαύτης δυνάμεως, ώστε και το σώμα ησθάνθη εναργώς τον αγιασμόν αυτού, και εις αυτό τούτο το σώμα η γλυκύτης του Πνεύματος του Αγίου διήγειρε τοσούτον ισχυράν αγάπην προς τον Χριστόν, ώστε και τούτο ήθελε να μαρτυρήση δια τον Κύριον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Η νομική αντίληψις περί δικαιοσύνης προσιδιάζει συνήθως εις τους ανθρώπους. Την απόδοσιν της ευθύνης επί τινος δι’ ενοχήν άλλου απορρίπτουν ως αδικίαν, μη συμβιβαζομένην προς την νομικήν συνείδησιν αυτών. Άλλως όμως ομιλεί το πνεύμα της αγάπης του Χριστού. Κατά το πνεύμα της αγάπης αυτής η αποδοχή συνυπευθυνότητος δια την ενοχήν εκείνου, τον οποίον αγαπώμεν προσέτι δε και η πλήρης ανάληψις της ευθύνης, ουχί μόνον δεν είναι ξένον τι, αλλά είναι και τελείως φυσικόν. Επί πλέον εις την ανάληψιν αυτήν της ευθύνης του πλησίον εκδηλούται το γνήσιον της αγάπης και επιτυγχάνεται η αυτοσυνείδησις αυτής. Όταν δεν επωφελήται τις μόνον της ευχαρίστου πλευράς της αγάπης αλλ’ ελευθέρως και εν γνώσει αναλαμβάνει την ευθύνην και τα παθήματα του ηγαπημένου, τότε η αγάπη επιτυγχάνει την παμμερή τελειότητα αυτής.

[//162] Πολλοί δεν δύνανται ή δεν θέλουν να δεχθούν και να άρουν εν αγαθή θελήσει τα αποτελέσματα του προπατορικού αμαρτήματος του Αδάμ. Λέγουν: «Ο Αδάμ και η Εύα έφαγον τον απηγορευμένον καρπόν και τί προς με; Είμαι έτοιμος να φέρω την ευθύνην δια τα αμαρτήματά μου, αλλά μόνον δια τα προσωπικά μου, ουδόλως όμως δια τα αλλότρια». Και δεν κατανοεί ο άνθρωπος ούτος ότι δια της τοιαύτης κινήσεως της καρδίας αυτού επαναλαμβάνει εν εαυτώ το αμάρτημα του Προπάτορος και αφομοιοί τούτο ως προσωπικόν αυτού αμάρτημα και πτώσιν. Ο Αδάμ ηρνήθη την ευθύνην επιρρίπτων την ενοχήν εις την Εύαν και εις τον Θεόν, Όστις έδωκεν εις αυτόν την γυναίκα ταύτην, και ούτω

διέσπασε την ενότητα του Ανθρώπου και την ένωσιν αυτού μετά του Θεού. Ομοίως οσάκις αρνούμεθα την ανάληψιν της ευθύνης δια το κοινόν κακόν, δια τα έργα των πλησίον ημών, επαναλαμβάνομεν την ιδίαν αμαρτίαν και διασπώμεν ωσαύτως την ενότητα του Ανθρώπου. Ο Κύριος ηρώτησε τον Αδάμ προ της Εύας. Και πρέπει να αντιληφθώμεν ότι, εάν ούτος δεν εδικαιολογείτο, αλλά ελάμβανεν επ' αυτού την ευθύνην δια την κοινήν αυτών αμαρτίαν, τότε άλλα θα ήσαν τα πεπρωμένα του κόσμου, καθώς και άλλα θα γίνουν, εάν και ημείς αναλάβωμεν το βάρος της ενοχής των πλησίον.

Πάς άνθρωπος δια πάν έργον πολλά δύναται να είπη προς δικαιολογίαν αυτού, αλλά, εάν προσβλέπη προσεκτικώς εντός της καρδίας αυτού, θα ίδη ότι δικαιολογούμενος δεν αποφεύγει την πονηρίαν. Δικαιολογείται ο άνθρωπος εν πρώτοις, διότι δεν θέλει να παραδεχθή εαυτόν έστω και εκ μέρους ένοχον του εν τω κόσμω κακού. Δικαιολογείται, διότι δεν γνωρίζει ότι είναι πεπροικισμένος δι' ελευθερίας κατ' εικόνα του Θεού, αλλά νομίζει ότι είναι απλώς φαινόμενον τι του κόσμου τούτου, και άρα εξαρτώμενος εξ αυτού. Αλλ' η τοιαύτη συνείδησις είναι μάλλον δουλοπρεπής, και δια τούτο το δικαιολογείσθαι [//163] είναι δουλικόν έργον, και ουχί έργον απεργαζόμενον υιούς του Θεού.

Εις τον μακάριον Γέροντα δεν είδομεν κλίσιν προς δικαιολογίαν. Παράδοξον όμως, η παρομοία διαγωγή, ήτοι η ανάληψις της ευθύνης και η αίτησις συγχωρήσεως, εις πολλούς παρουσιάζεται ως δουλικόν τι. Τοσούτον διάφοροι είναι αι αντιλήψεις των υιών του Πνεύματος του Χριστού και των μη πνευματικών ανθρώπων. Εις τον μη πνευματικόν φαίνεται απίθανον ότι είναι δυνατόν να αισθανθή τις όλην την ανθρωπότητα ως μίαν καθολικήν ύπαρξιν εμπεριεχομένην εν τη προσωπική-υποστατική υπάρξει αυτού, άνευ μειώσεως της υπάρξεως όλων των άλλων υποστάσεως.

Κατά την έννοιαν της δευτέρας εντολής, «αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν», δέον και είναι δυνατόν όπως περιλάβη ο άνθρωπος εις την υποστατικήν αυτού ύπαρξιν άπαν το σύνολον της πανανθρωπίνης υπάρξεως. Τότε παν κακόν, ερχόμενον εις τον κόσμον, θα γίνηται δεκτόν ουχί ως αλλότριον αλλά και ως προσωπικόν.

Εάν εκάστη ανθρωπίνη υπόστασις, εκτισμένη κατ' εικόνα των απολύτων Θείων Υποστάσεων, είναι ικανή να χωρήση εντός αυτής το σύνολον της ανθρωπίνης υπάρξεως, ως εκάστη των Θείων Υποστάσεων τυγχάνει φορεύς του απολύτου πληρώματος του Θείου Είναι –και τοιαύτη εστίν η αληθής διάστασις της δευτέρας εντολής–, τότε έκαστος θα αναλάβη τον αγώνα κατά του κοσμικού κακού, αρχόμενος αφ' εαυτού του ιδίου.

Ο ίδιος ο Γέρων ωμίλει μόνον περί της αγάπης του Θεού και ουδέποτε περί της δικαιοσύνης. Ημείς όμως προεκαλούμεν αυτόν επί τούτω εις την συνομιλίαν αυτήν. Έλεγε περί του τα εξής:

«Δεν δυνάμεθα να είπωμεν περί του Θεού ότι είναι άδικος, ήτοι ότι υπάρχει αδικία εν Αυτώ, αλλά δεν δυνάμεθα και να είπωμεν ότι είναι δίκαιος, ως ημείς αντιλαμβανόμεθα [//164] την δικαιοσύνην. Ο Άγιος Ισαάκ ο Σύρος λέγει: "Μη καλέσης τον Θεόν δίκαιον, ότι η δικαιοσύνη Αυτού ου γνωρίζεται εν τοις πράγμασί σου· πού εστιν η δικαιοσύνη του Θεού; Ότι ήμεν αμαρτωλοί, και ο

Χριστός απέθανεν υπέρ ημών;”. Και δυνατόν να προσθέσωμεν εις τον λόγον του Οσίου Ισαάκ: Ημείς ημάρτομεν και ο Θεός έθεσεν εις διακονίαν της σωτηρίας ημών τους Αγίους Αγγέλλους. Οι Άγγελοι όμως, πλήρεις όντες αγάπης, και οι ίδιοι έχουν τον πόθον να διακονούν ημάς, και εις αυτήν την διακονίαν φέρουν πολλήν θλίψιν. Αλλ’ ιδού, ο Θεός και τα άλογα ζώα και την άλλην κτίσιν παρέδωκεν εις τον νόμον της φθοράς, διότι δεν ήρμοζε να αφήση αυτήν ελευθέραν από του νόμου τούτου, εφ’ όσον ο άνθρωπος, χάριν του οποίου αύτη εδημιουργήθη, κατέστη δούλος της φθοράς εξ αιτίας της αμαρτίας αυτού. Ούτως, άλλη μεν εκούσα, άλλη δε ακούσα, όμως “πάσα η κτίσις συστενάζει και συνωδίνει άχρι του νυν”, κατά τον λόγον του Αποστόλου (Ρωμ. η’ 20-22), συμπάσχουσα μετά του ανθρώπου. Και τούτο δεν είναι νόμος δικαιοσύνης, αλλά νόμος αγάπης».

Η αγάπη του Χριστού, ως Θεία δύναμις και δώρον του Αγίου Πνεύματος, του Ενός, του ενεργούντος εν πάσι, συνδέει οντολογικώς εις έν. Η αγάπη αφομοιοί την ζωήν του ηγαπημένου. Ο αγαπών τον Θεόν περικλείει εν τη υποστατική αυτού υπάρξει την ζωήν του αδελφού. Ο αγαπών όλον τον κόσμον εν πνεύματι περιπτύσσεται τον κόσμον όλον.

Εκείνη η μεγάλη προσευχή υπέρ του κόσμου, δια της οποίας προσηύχετο ο μέγας Γέρων Σιλουανός, οδηγεί ακριβώς εις τοιαύτην αντίληψιν, ή κάλλιον ειπείν, εις την συναίσθησιν της οντολογικής κοινότητος της προσωπικής αυτού υπάρξεως μετά της πανανθρωπίνης. Εάν εκ των συγχρόνων φιλοσόφων τινές λέγουν ότι η δια των αισθήσεων ημών πρόσληψις οιουδήποτε πράγματος (αντικειμένου) [//165] δεν είναι μόνον υποκειμενική ψυχική πράξις κεχωρισμένη της αντικειμενικής υπάρξεως του ιδίου του πράγματος, αλλ’ είναι αυτό τούτο το πράγμα, εισερχόμενον εις την συνείδησιν ημών δια των ενεργειών αυτού, δι’ ού εγκαθίσταται η κοινωνία υπάρξεως, τότε (εάν και ημείς δυνάμεθα να εκφρασθώμεν ακολουθούντες την ιδίαν λογικήν) έτι πλείον αρμόζει να ομιλώμεν περί κοινότητος υπάρξεως εκεί ένθα ενεργεί η μία, τα πάντα διαπερώσα Θεία χάρις του Παντοκράτορος Αγίου Πνεύματος.

ΤΟ ΑΔΙΑΛΕΙΠΤΟΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ

Ο Κύριος προ της εξόδου Αυτού είπεν: «Έρχεται ο του κόσμου άρχων, και εν Εμοί ουκ έχει ουδέν» (Ιωάν. ιδ’ 30).

Όστις προσεπάθησέ ποτε να φυλάξη εν τη ζωή αυτού τας εντολάς του Χριστού, ούτος δύναται, μέχρι τινός, να εννοήση το άμετρον του μεγαλείου αυτού του λόγου του Χριστού. Άμετρον δια πάντα άνθρωπον εις όλην την ιστορίαν του κόσμου.

Κατά τας ημέρας της επιγείου ζωής του Χριστού οι άνθρωποι ακούοντες Αυτού ευρίσκοντο εν βαθεία απορία, ως και οι σύγχρονοι. Ό,τι έλεγεν ο Χριστός δεν ήτο «κατά άνθρωπον» (Γαλ. α’ 11). Τούτο ήτο εμφανές εις πάντας, αλλά μη δυνάμενοι ούτοι να δεχθούν την επιφάνειαν του Θεού εν τοιαύτη ταπεινή μορφή, εκραύγαζον: «Δαιμόνιον έχει». Άλλοι έλεγον: «Ταύτα τα ρήματα ουκ έστι δαιμονιζομένου». Έλεγον δε πολλοί εξ αυτών: «Δαιμόνιον έχει και μαίνεται· τί

αυτού ακούετε»; Άλλοι όμως απεκρίνοντο: «Αληθώς προφήτης εστί», και «σχίσμα εν τω όχλω εγένετο δι᾽ Αυτόν» (Ιωάν. ζ᾽ 20, ζ᾽ 43, η᾽ 48-49 και 52, θ᾽ 16, ι᾽ 19-21).

Ο Γέρων Σιλουανός ήτο άνθρωπος και εις αυτόν εφηρμόζοντο καθ᾽ ολοκληρίαν οι λόγοι της εκκλησιαστικής [//166] προσευχής «ουκ έστιν άνθρωπος ός ζήσεται και ουχ αμαρτήσει». Αλλ᾽ εν τούτοις εις τας συνομιλίας και εις τας σημειώσεις αυτού συναντώμεν τοιούτους λόγους, οίτινες υπερβαίνουν το μέτρον του συνήθους ανθρώπου και πλησιάζουν εκείνο το όριον, όπου δεν φθάνει η κατανόησις των «φυσικών» ανθρώπων. Και όμως συγχρόνως ουδεμία αμφιβολία υπάρχει ότι έλεγε περί εαυτού την καθαράν αλήθειαν. Επί ήμισυ σχεδόν αιώνα εγκατεβίωσεν εν τη Μονή υπό τα όμματα εκατοντάδων ανθρώπων, πολλοί των οποίων ζουν «έως άρτι». Έζησεν υπό τας συνθήκας του κοινοβίου, ένθα σαφέστερον εκδηλούται πάσα ψυχική ασθένεια. Πολλοί δεν ηγάπων αυτόν, ύβριζον αυτόν κατά πρόσωπον, εκάλουν αυτόν «πεπλανημένον». Άλλοι έλεγον: «Ού! Ο κατηραμένος άγιος». Αλλ᾽ αυτός ουδέποτε απήντησε κατ᾽ απρεπή τρόπον. Βεβαίως τούτο ήτο δώρον της χάριτος, δια την διαφύλαξιν της οποίας διήλθεν όλον τον βίον αυτού εν εντόνω αγώνι.

Ίνα μη υπερφορτίσωμεν το βιβλίον ημών, δεν θα αναφέρωμεν ενταύθα τους λόγους του μακαρίου Γέροντος, οίτινες εξέρχονται των ορίων του συνήθους ανθρωπίνου μέτρου, και τους οποίους ο προσεκτικός αναγνώστης θα εύρη και μόνος εν ταις Γραφαίς αυτού, όπου αυτός, επί παραδείγματι, επί τη βάσει της πολυετούς πείρας λέγει ότι εις τους αγίους η προσευχή ουδέποτε διακόπτεται ή τα ακόλουθα:

«Κατ᾽ αρχάς ένεκα απειρίας εδέχθην πορνικόν λογισμόν. Ελθών εις τον πνευματικόν είπον ότι εδέχθην λογισμόν πορνείας. Ο πνευματικός απήντησε: “Ποτέ μη δέχου τοιούτους λογισμούς”. Και έκτοτε παρήλθον τεσσαράκοντα και πέντε έτη, και ουδέ άπαξ εδέχθην σαρκικόν λογισμόν, ουδέ άπαξ ωργίσθην εναντίον τινός, διότι η καρδία μου ενθυμείται την αγάπην του Κυρίου και την γλυκύτητα του Αγίου Πνεύματος και επιλανθάνομαι των προσβολών» (σ. 574).

[//167] Συνέβη ποτέ το εξής: Μεταξύ των αδελφών του Μοναστηρίου ήτο είς πολύ καλός ασκητής, ο μοναχός Σπυρίδων, διαβιώσας εν τω κοινοβίω ήμισυν αιώνα. Εκ φύσεως ήτο άνθρωπος καρτερικός, δυνατός εις το σώμα και την ψυχήν, τα μάλα φιλόπονος, ανθεκτικός εις την άσκησιν, αληθής μοναχός. Από της αρχής της μοναστηριακής αυτού ζωής ηγάπησε την προσευχήν του Ιησού και ενεκαρτέρησεν εις τούτο το «έργον», όπερ απαιτεί μεγάλην υπομονήν, προσοχήν και αυτοπεριορισμόν. Όπως και η πλειονότης των μοναχών του Αγίου Όρους, ο πατήρ Σπυρίδων ήτο απλούς, σχεδόν αγράμματος, αλλ᾽ ήτο άνθρωπος σοφός. Εκ της μακράς πείρας της νοεράς εργασίας απεκόμισε καθαράν αντίληψιν περί των μέτρων της ανθρωπίνης φύσεως και των ιδιωμάτων της ψυχής. Κατενόει ότι η νοερά προσευχή απαιτεί ελευθερίαν του νοός από παντός είδους εντυπώσεων, και δια της σταθερότητος της βαθείας πίστεως έφερε ταύτην την δυσβάστακτον δια το πλείστον των ανθρώπων άσκησιν.

Ο πατήρ Σπυρίδων είχε δύσκολον διακόνημα· ήτο οικονόμος εις το μοναστηριακόν μετόχιον της Κρουμίτσης, εις τα ΒΔ της χερσονήσου του Άθω. Οι κύριοι τομείς της οικονομίας εκεί ήσαν οι ελαιώνες και αι άμπελοι. Τα τελευταία

τρία-τέσσερα έτη της ζωής αυτού διήλθεν εν τω μοναστηριακώ νοσοκομείω, επειδή έπασχεν εκ χρονίων ρευματισμών, οίτινες εστέρησαν αυτόν πάσης ικανότητος προς εργασίαν.

Έτυχεν ένα χειμώνα ο Γέρων Σιλουανός να ασθενήση εκ γρίππης, και έμενε προς καιρόν εν τω νοσοκομείω. Έδωκαν εις αυτόν «κλίνην» τινά πλησίον του πατρός Σπυρίδωνος. Εν τω παραπλεύρω διαμερίσματι έμενε τότε Ιεροδιάκονος τις.

Ημέραν τινα ο πατήρ Σπυρίδων εκάθητο επί της στρωμνής εστραμμένος προς την κλίνην του Γέροντος Σιλουανού. Ούτος ήτο ανακεκλιμένος, ενδεδυμένος το ζωστικόν και την ζώνην, ως είθισται εις τους μοναχούς του [//168] Άθωνος εις σημείον της αδιαλείπτου ετοιμότητος αυτών ημέρας και νυκτός προς διανάστασιν εις προσευχήν. Ο πατήρ Σπυρίδων ωμίλει περί της προσευχής και ο Γέρων Σιλουανός ήκουε σιωπών.

- Ούτω κρατείς, κρατείς την προσευχήν, και όμως, όταν ασχοληθής μετά τινος εργασίας, ήτις απαιτεί να σκεφθής, τότε διακόπτεται η προσευχή ... Συμβαίνει να υπάγης, ίνα καθαρίσης τας ελαίας, και, όταν βλέπης τους κλάδους και σκέπτησαι πώς θα ήτο καλύτερον να κλαδεύης αυτούς, τότε φεύγει η προσευχή, έλεγεν ο πατήρ Σπυρίδων.

Ενώ έλεγεν αυτούς τους λόγους ο Γέρων Σιλουανός ηγέρθη εκ της κλίνης, εφόρεσε τας αρβύλας αυτού και τον ζεστόν επενδύτην και ειπών γαληνώς, «εις ημάς δεν συμβαίνει ούτως», ανεχώρησεν εκ του νοσοκομείου δια το κελλίον αυτού.

Κατάπληκτος ο πατήρ Σπυρίδων εσυνέχισεν επ' ολίγον να κάθηται εν απορία, και κατόπιν μετέβη εις το παράπλευρον διαμέρισμα και διηγήθη την συνομιλίαν αυτού μετά του Γέροντος Σιλουανού εις τον ασθενούντα Ιεροδιάκονον και είπεν:

- Άγιε Ιεροδιάκονε, υμείς γνωρίζετε καλώς τον πατέρα Σιλουανόν. Είπατε, τί σημαίνουν οι λόγοι ούτοι, «εις ημάς δεν συμβαίνει ούτως»;

Ο διάκονος εσιώπα. Ο πατήρ Σπυρίδων εσυνέχισεν:

- Ή πλανάται, ή είναι μέγας!

Ο Ιεροδιάκονος, γνωρίζων τον πατέρα Σπυρίδωνα ως έμπειρον ασκητήν, λέγει εις αυτόν:

- Πάτερ Σπυρίδων, δύνασθε ο ίδιος να εννοήσητε καλύτερον εμού τί σημαίνουν οι λόγοι ούτοι.

Ο πατήρ Σπυρίδων παρέμεινε συλλογιζόμενος επί ολίγην έτι ώραν, και μετά ηγέρθη λέγων:

- Ναι, εκπληκτικόν πράγμα!

[//169]
Ε' – ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΟΕΡΑΣ ΗΣΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΑΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Όλος ο βίος του μακαρίου Γέροντος Σιλουανού υπήρξε προσευχή. Προσηύχετο ούτος αδιαλείπτως, μεταβάλλων κατά την διάρκειαν της ημέρας τον τρόπον της προσευχής κατά τας περιστάσεις. Έχων το χάρισμα της ανωτέρας νοεράς προσευχής αφιέρωνεν εις αυτήν κυρίως την νύκτα, οπότε ήτο δυνατόν να έχη τα ευνοούντα το έργον τούτο, τελείαν σιγήν και σκότος.

Το ζήτημα των ειδών ή τρόπων της προσευχής τίθεται ως έν εκ των κεφαλαιωδεστέρων προβλημάτων της ασκήσεως εν γένει. Τοιούτον υπήρξε και δια τον Γέροντα, και ως εκ τούτου επιτρέπομεν εις εαυτόν να είπωμεν ολίγα τινά περί της προσευχής.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΕΙΔΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Η προσευχή είναι δημιουργία, δημιουργία υψηλοτάτη, δημιουργία και ποίησις κατ' εξοχήν. Δυνάμει τούτου προσλαμβάνει αύτη απείρους μορφάς, αλλ' οπωσδήποτε υφίσταται δυνατότης τις διακρίσεως αυτής εις είδη αναλόγως της καταστάσεως ή κατευθύνσεως των κυρίων πνευματικών δυνάμεων του ανθρώπου, τουθ' όπερ ποιούν και οι Πατέρες της Εκκλησίας.

Εξ αυτής της απόψεως η προσευχή συμπίπτει προς τα στάδια της φυσικής αναπτύξεως του ανθρωπίνου πνεύματος. [//170] Πρώτη κίνησις του νοός είναι η προς τα έξω. Δευτέρα η εις εαυτόν επιστροφή, και τρίτη η κίνησις προς τον Θεόν δια του έσω ανθρώπου.

Εν συμφωνία προς την τοιαύτην τάξιν οι Άγιοι Πατέρες διακρίνουν τρεις τρόπους προσευχής: Ο πρώτος, ένεκα της ανικανότητος εισέτι του νοός να αναβαίνη αμέσως εις την καθαράν έννοιαν του Θεού, χαρακτηρίζεται εκ της «φαντασίας», ο δεύτερος εκ της «νοήσεως» και ο τρίτος εκ της καταδύσεως εις την «θεωρίαν». Κυρίως ορθήν και καρποφόρον οι Πατέρες θεωρούν την προσευχήν του τρίτου τρόπου, αλλά, λαμβάνοντες υπ' όψιν την αδυναμίαν του ανθρώπου να έχη προσευχήν τοιούτου βαθμού εξ αυτής της αρχής της προς τον Θεόν πορείας αυτού, θεωρούν και τους δύο πρώτους τρόπους φυσικούς και ωφελίμους εις τον καιρόν αυτών. Ταυτοχρόνως όμως υποδεικνύουν ότι, εάν ο άνθρωπος μένη ικανοποιημένος εκ του πρώτου τρόπου προσευχής και καλλιεργή αυτόν εν τη ζωή αυτού, τότε εκτός της στειρότητος εν τη προσευχή, είναι δυνατόν να προκύψουν και σοβαρά πνευματικά νοσήματα. Όσον αφορά εις τον δεύτερον τρόπον προσευχής, καίτοι υπερβαίνει κατά πολύ τον πρώτον εις αξίαν, όμως είναι ωσαύτως ολιγόκαρπος. Δεν εξάγει τον άνθρωπον εκ του αδιακόπου αγώνος προς τους λογισμούς και δεν οδηγεί αυτόν ούτε εις την απελευθέρωσιν εκ των παθών ούτε, έτι πλείον, εις την καθαράν θεωρίαν. Ο τρίτος, ο τελειότερος τρόπος προσευχής, είναι η στάσις του νοός εν τη καρδία, κατά την οποίαν ο προσευχόμενος εκ βαθέων του είναι αυτού, άνευ εικόνων και μορφών, καθαρώ νοΐ παρίσταται τω Θεώ.

Το πρώτον είδος προσευχής κρατεί τον άνθρωπον εις διαρκή παραπλάνησιν, εις τον κόσμον της φαντασιοκοπίας, της ονειροπολήσεως και,

εάν θέλητε, της ποιητικής δημιουργίας. Το θείον, και γενικώς παν πνευματικόν, λαμβάνει διαφόρους φανταστικάς μορφάς, ύστερον δε [//171] βαθμηδόν και η πραγματική ζωή καθίσταται κατά το μάλλον και ήττον έμπλεως στοιχείων εκ της σφαίρας της φαντασίας.

Κατά τον δεύτερον τρόπον προσευχής αι εσωτερικαί είσοδοι της καρδίας και του νοός είναι ανοικταί προς εύκολον διείσδυσιν παντός αλλοτρίου. Δυνάμει τούτου, ο άνθρωπος ζη συνεχώς υποβαλλόμενος εις τας πλέον διαφόρους επιδράσεις εκ των έξω. Μη εννοών όμως τί ακριβώς συμβαίνει μετ' αυτού αντικειμενικώς, ήγουν τίνι τρόπω αναφύονται εντός αυτού πάντες ούτοι οι λογισμοί και οι πόλεμοι, αποδεικνύεται ανίκανος να αντισταθή δεόντως εις την ορμήν των παθών. Κατ' αυτό το είδος προσευχής ο άνθρωπος λαμβάνει ενίοτε χάριν και έρχεται εις αγαθήν κατάστασιν, αλλ' εξ αιτίας της εσφαλμένης εσωτερικής αυτού καταστάσεως δεν δύναται να διαμένη σταθερώς εν αυτή. Αποκτήσας ωρισμένας θεολογικάς γνώσεις και σχετικώς ευσχήμονα διαγωγήν, ικανοποιημένος υπ' αυτής της καταστάσεως, έλκεται βαθμηδόν προς την διανοητικήν θεολογίαν. Κατά το μέτρον δε της προόδου εις τούτο το είδος της θεολογίας δυσχεραίνεται ο εσωτερικός πόλεμος των λεπτών ψυχικών παθών, της κενοδοξίας και υπερηφανίας, επιδεινούται η απώλεια της χάριτος και εξασθενεί η προσευχή. Εν τη περαιτέρω εξελίξει αυτού ο τρόπος ούτος της προσευχής, ιδιαίτερον χαρακτηριστικόν του οποίου είναι η συγκέντρωσις της προσοχής εις τον εγκέφαλον, οδηγεί τον άνθρωπον μάλλον εις φιλοσοφικάς θεωρίας, αίτινες ωσαύτως, ως και ο πρώτος τρόπος προσευχής, εισάγουν τον νουν εις την σφαίραν των αφηρημένων εννοιών και της φαντασίας. Τω όντι, τούτο το είδος της αφηρημένης νοητικής φαντασίας είναι ολιγώτερον αφελές και ολιγώτερον απομεμακρυσμένον της αληθείας, ή το πρώτον.

Ο τρίτος τρόπος προσευχής, η ένωσις του νοός μετά της καρδίας, είναι εν γένει η φυσική θρησκευτική κατάστασις [//172] του ανθρωπίνου πνεύματος, ποθουμένη, ζητουμένη, άνωθεν διδομένη. Την ένωσιν του νοός μετά της καρδίας αισθάνεται έκαστος, όταν προσεύχηται προσεκτικώς «εκ καρδίας». Εις έτι μεγαλύτερον βαθμόν γνωρίζει ταύτην, όταν έρχηται προς αυτόν η κατάνυξις και η γλυκεία αίσθησις της αγάπης του Θεού. Τα δάκρυα της κατανύξεως κατά την προσευχήν είναι πιστή ένδειξις ότι ο νους ηνώθη μετά της καρδίας, και ότι η προσευχή εύρε τον πρώτον αυτής τόπον, την πρώτην αναβαθμίδα της προς τον Θεόν αναβάσεως. Ιδού δια τί τοσούτον τιμάται η κατάνυξις υφ' όλων των ασκητών. Ομιλούντες όμως, επί του προκειμένου, περί του τρίτου τρόπου προσευχής έχομεν υπ' όψιν άλλο τι, μεγαλύτερον: νουν εν ευκτική προσοχή ιστάμενον εν τη καρδία.

Χαρακτηριστικόν αποτέλεσμα ή ιδίωμα της τοιαύτης κινήσεως και εγκατοικήσεως του νοός εις τα έσω είναι η διακοπή της ενεργείας της φαντασίας και η απαλλαγή του νοός από πάσης εικόνος ευρισκομένης εν αυτώ. Τότε ο νους γίνεται όλος ακοή και όρασις, και βλέπει και ακούει πάντα λογισμόν πλησιάζοντα έξωθεν, πριν ή ούτος διεισδύση εις την καρδίαν. Κατά την τέλεσιν της προσευχής αυτής ο νους ουχί μόνον δεν επιτρέπει την είσοδον λογισμών εις την καρδίαν, αλλά και απωθεί αυτούς, και ο ίδιος τηρείται από της μετ' αυτών

κράσεως. Ούτως επιτυγχάνεται η καταστολή της ενεργείας παντός πάθους εν τη εμβρυώδει καταστάσει αυτού, εν αυτή τη γενέσει αυτού. Το ζήτημα τούτο είναι άκρως βαθύ και περίπλοκον, ημείς δε ενταύθα προτιθέμεθα να δώσωμεν μόνον την πλέον στοιχειώδη σκιαγραφίαν.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΕΙΔΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Η αμαρτία πραγματοποιείται διαβαίνουσα τας καθωρισμένας φάσεις της εσωτερικής αυτής εξελίξεως.

Πρώτη μορφή είναι η προσεγγίζουσα προς τον άνθρωπον [//173] έξωθεν πνευματική τις επίδρασις, ήτις κατ' αρχάς δύναται να είναι εντελώς ασαφής, αόριστος. Το πρωταρχικόν στάδιον μορφοποιήσεως είναι η εμφάνισις εντός του εσωτερικού «οπτικού» πεδίου του ανθρώπου «εικόνος» τινος. Καθ' όσον τούτο δεν εξαρτάται εκ της θελήσεως του ανθρώπου, δεν λογίζεται εις αμαρτίαν. Αι εικόνες εν άλλαις μεν περιπτώσεσι φέρουν χαρακτήρα μάλλον εποπτικόν, εν άλλαις δε κυρίως νοητικόν, συχνότερον δε μικτόν. Εφ' όσον όμως και αι εποπτικαί εικόνες έλκουν οπίσω αυτών ταύτην ή εκείνην την σκέψιν, πάσαι αι εικόνες καλούνται υπό των ασκητών «λογισμοί».

Εις τον απαθή άνθρωπον ο «κυρίαρχος» νους, ως γνωστική του είναι δύναμις, δύναται να προσηλώση την προσοχήν αυτού επί του προσερχομένου λογισμού, μένων πλήρως ελεύθερος εκ της εξουσίας αυτού. Αλλ' εάν εντός του ανθρώπου υπάρχη «τόπος», κατάλληλον έδαφος, ευνοϊκόν προς το περιεχόμενον εις τον λογισμόν πνεύμα, τότε η ενέργεια αυτού του τελευταίου επιδιώκει να καταλάβη βιαίως τον ψυχικόν κόσμον του ανθρώπου. Επιτυγχάνει δε τούτο προκαλούσα εις την προδιατεθειμένην προς το πάθος ψυχήν αίσθημα ηδονής, ίδιον του ενός ή άλλου πάθους. Εις αυτήν ακριβώς την ηδονήν συνίσταται ο «πειρασμός». Εν τούτοις και η στιγμή αύτη της ηδονής, καίτοι μαρτυρεί περί της ατελείας του ανθρώπου, όμως δεν λογίζεται εις αμαρτίαν. Είναι απλώς η «πρότασις» αυτής.

Η περαιτέρω εξέλιξις του εφαμάρτου λογισμού εν αδραίς γραμμαίς δύναται να χαραχθή ως εξής: Η προτεινόμενη εμπαθής ηδονή προσελκύει την προσοχήν του νοός. Στιγμή άκρως σοβαρά και υπεύθυνος, διότι η ένωσις του νοός μετά του λογισμού αποτελεί την ευνοϊκήν προϋπόθεσιν δια την ανάπτυξιν του τελευταίου. Εάν δια τινος εσωτερικής βουλητικής πράξεως ο νους δεν αποκοπή από της προτεινομένης ηδονής, αλλά παρατείνει την εν αυτή διαμονήν αυτού δια της προσοχής, τότε εμφανίζεται [//174] η συμπάθεια προς αυτήν και άρχεται η ευνοϊκή μετ' αυτής συνομιλία, εξ ής έπεται ο «συνδυασμός», όστις δύναται να εξελιχθή εις την πλήρη και ενεργητικήν «συγκατάθεσιν». Ακολούθως, η συνεχώς αυξανομένη ηδονή δύναται πλέον να δεσπόση του νοός και της θελήσεως του ανθρώπου, όπερ λέγεται «αιχμαλωσία». Μετά τούτο πάσαι αι δυνάμεις του αιχμαλωτισθέντος υπό του πάθους κατευθύνονται προς την κατά το μάλλον και ήττον αποφασιστικήν έργω πραγματοποίησιν της αμαρτίας, εάν δεν υπάρχουν προς τούτο εξωτερικά εμπόδια, ή επί παρουσία εμποδίων, προς την αναζήτησιν δυνατότητος της τοιαύτης πραγματοποιήσεως.

Η παρομοία αιχμαλωσία δύναται να μείνη μοναδική και ποτέ πλέον να μη επαναληφθή, εάν ήτο αποτέλεσμα απλώς απειρίας αγωνιζομένου ασκητού. Εάν όμως αι αιχμαλωσίαι επαναλαμβάνωνται, οδηγούν πλέον εις την «έξιν» του πάθους, οπότε πάσαι αι φυσικαί του ανθρώπου δυνάμεις αρχίζουν να δουλεύουν εις το πάθος αυτό.

Εκ της αρχικής εμφανίσεως της ενηδόνου ενεργείας του πάθους, εκ της «προτάσεως», ως αύτη εκλήθη ανωτέρω, πρέπει να αρχίση ο πόλεμος, όστις οφείλει να συνεχισθή εις όλας τας φάσεις της εξελίξεως του αμαρτωλού λογισμού· εις εκάστην δε εξ αυτών δύναται ούτος να ηττηθή, ούτω δε να μη συντελεσθή έργω η αμαρτία. Πάντως, από της στιγμής της αμφιταλαντεύσεως της θελήσεως υφίσταται το στοιχείον της αμαρτίας και οφείλει ο άνθρωπος να μετανοήση, ίνα μη απολέση την χάριν.

Ο πνευματικώς αδόκιμος συναντάται συνήθως μετά του εφαμάρτου λογισμού, όταν ο τελευταίος απαραιτήτως έχη διέλθει τας πρώτας φάσεις της εξελίξεως αυτού και έχη ήδη αποκτήσει ωρισμένην δύναμιν, έτι δε πλέον, όταν εγγίζη ο κίνδυνος της έργω τελέσεως της αμαρτίας. Ούτω, προς αποφυγήν της αμαρτίας, είναι ανάγκη να εγκατασταθή ο νους δια προσευχής εντός της καρδίας. Τούτο είναι απαραίτητον δι᾽ εκείνον όστις επιθυμεί να [//175] στερεωθή εις την πνευματικήν ζωήν δια της αληθούς μετανοίας, διότι ως ελέχθη ανωτέρω, η αμαρτία αναχαιτίζεται δια της τοιαύτης εσωτερικής στάσεως του νοός εν αυτή τη συλλήψει αυτής. Εύκαιρον ίσως είναι ενταύθα όπως μνησθώμεν των λόγων του Προφήτου: «Θυγάτηρ Βαβυλώνος η ταλαίπωρος … μακάριος ός κρατήσει και εδαφιεί τα νήπια σου προς την πέτραν» του Ονόματος Ιησού Χριστού (Ψαλμ. ρλστ᾽ 8-9).

Αγωνιζόμενος δια την ελευθερίαν αυτού ο ασκητής διεξάγει πόλεμον προς τον λογισμόν, τοσούτον έντονον, ώστε εκείνος, όστις δεν εγνώρισεν αυτόν εκ πείρας, ουδόλως δύναται να φαντασθή. Κατά τούτον τον εσωτερικόν πόλεμον προς τον λογισμόν, κατ᾽ αυτήν την κατ᾽ ευθείαν αντίστασιν προς αυτόν, η ψυχή του αρχαρίου ουχί σπανίως υφίσταται μερικήν ήτταν, ενίοτε όμως επιφέρει και νίκην. Ούτω, συν τω χρόνω ο ασκητής δύναται να μελετήσει τον χαρακτήρα εκάστου λογισμού μέχρι καταπληκτικής λεπτότητος τοσούτον, ώστε αν και δεν διαπράττη έργω την αντίστοιχον αμαρτίαν, μανθάνει την ενέργειαν εκάστου πάθους πολύ βαθύτερον και λεπτότερον ή ο κατεχόμενος υπ᾽ αυτού. Ο τελευταίος δύναται να παρατηρή εις εαυτόν και εις άλλους τας εκδηλώσεις της ενεργείας εκείνου ή του άλλου πάθους, αλλά, ίνα κατορθώση βαθυτέραν γνώσιν αυτού, είναι απαραίτητον να φθάση μέχρις εκείνου του πνευματικού τόπου, ένθα διαμένει ο προσευχόμενος κατά τον τρίτον τρόπον, και ούτω βλέπει παν πάθος εν τη εμβρυώδει φάσει αυτού.

Ο ασκητής κλείων τας εις την καρδίαν εισόδους, τοποθετών εκεί ως φρουρόν τον απηλλαγμένον φαντασίας και διαλογισμών αλλά καθωπλισμένον δια της προσευχής και του ονόματος του Ιησού Χριστού νουν, εισέρχεται εις αγώνα κατά πάσης επιδράσεως έξωθεν, εκ της κοσμικής σφαίρας εκπορευομένης. Εις τούτο έγκειται η ουσία της νοεράς νήψεως, ήτις σκοπόν έχει τον υπέρ απαθείας αγώνα.

[//176] Υπό ευρυτέραν έννοιαν, η κατά των παθών νίκη κατορθούται δια της τηρήσεως των εντολών του Χριστού. Αλλ' ενταύθα πραγματευόμεθα την ιδιαιτέραν μορφήν της ασκητικής νήψεως, ήτις άρχεται όταν ο διελθών ωρισμένα στάδια της πνευμαιτικής εξελίξεως ασκητής εγκαταλείπη την προσευχήν του πρώτου τρόπου, κατόπιν πείρας και του δευτέρου, συνειδητοποιήσας την του πρώτου ατέλειαν.

Η φυλακή του νοός και της καρδίας από παντός λογισμού απαιτεί μακρόν αγώνα, άκρως δύσκολον και λεπτόν. Ο άνθρωπος ζων εντός του ατελευτήτου πλήθους των πλέον ποικιλομόρφων εντυπώσεων και επιδράσεων, ένεκα ακριβώς του πλήθους και της συνεχούς αλλαγής αυτών, δεν κατανοεί ούτε το γένος, ούτε την ισχύν αυτών. Αλλ' ο ασκητής, εργάτης της νοεράς ησυχίας, εν τη αποταγή από παντός εξωτερικού, συγκεντρούται δι' όλης αυτού της δυνάμεως εις το έσω του είναι αυτού, και εκεί εισέρχεται εις μονομαχίαν μετά του λογισμού του κυριωτέρου αυτού πάθους. Μόνον υπ' αυτούς τους όρους είναι δυνατόν να γνωρίση τις το γένος και την κολοσσιαίαν αυτού δύναμιν. Ο άνθρωπος του οποίου η εσωτερική προσοχή δεν είναι επαρκής πίπτει ευκόλως υπό την επίδρασιν του λογισμού και καταντά δούλος αυτού. Δια της υποταγής του θελήματος αυτού εις τον λογισμόν ο άνθρωπος εξομοιούται πνευματικώς και ταυτίζεται προσέτι μετ' εκείνου του πνεύματος, του οποίου η ενέργεια περιέχεται εις τον λογισμόν. Αποδεχόμενος εν τη ψυχή εμπαθή λογισμόν, όστις κατά το πλείστον είναι αποτέλεσμα δαιμονικής επιδράσεως, ο άνθρωπος γίνεται όργανον δαιμονικής ενεργείας.

Ο βαθέως προσευχόμενος νους αισθάνεται ενίοτε την εκ των έξω προσέγγισιν πνεύματός τινος, αλλ' εάν η ευκτική προσοχή δεν διαταραχθή, τότε τούτο εξαφανίζεται άπρακτον, ούτως ώστε μετά την προσευχήν δεν δύναται να είπη ο άνθρωπος ποίος, δια τί και δια τίνος ήλθεν.

[//177] Ενίοτε, εν βαθεία προσευχή συμβαίνει τι δυσκόλως εξηγούμενον. Πλησίον του νοός διέρχονται φωτοφόροι εμφανίσεις, αίτινες προσπαθούν να ελκύσουν προς εαυτάς την προσοχήν αυτού. Εάν ο νους δεν δίδη εις αυτάς προσοχήν, τότε επιμένουν, ως να λέγουν: «Θα φέρω εις σε σοφίαν και σύνεσιν και εάν δεν με αποδεχθής, τότε ίσως ποτέ πλέον δεν θα δυνηθής να με ίδης». Ο έμπειρος όμως νους κατ' ουδένα τρόπον προσέχει εις αυτάς, και αύται φεύγουν ουχί μόνον ως απαράδεκτοι, αλλά και ως μη εγνωσμέναι. Ο νους ουδόλως γνωρίζει ασφαλώς, αν ήτο πονηρός εχθρός ή καλός άγγελος. Γνωρίζει όμως εκ πείρας ότι, εάν προσηλώση την προσοχήν αυτού εις την προτεινόμενην φωτοφόρον σκέψιν, δύναται να απολέση την προσευχήν, και ύστερον μετά μεγάλου κόπου αναζητεί αυτήν. Η πράξις έδειξεν ότι κατά την ώραν της προσευχής απαιτείται τελεία εγκράτεια, έτι δε και από των καλών σκέψεων, διότι άλλως ο νους συναντάται μετά της ατέρμονος εξελίξεως του λογισμού και, ως έλεγεν ο Γέρων, «καθαρός δεν εξέρχεται». Η απώλεια της καθαράς προσευχής είναι ζημία δι' ουδενός ανταμειβομένη.

Η θαυμασία αύτη εργασία (ακατάληπτος εις την οκνηράν πλειοψηφίαν) επιτυγχάνεται μετά μεγάλου κόπου και υπό ολίγων.

Η ουσία της ασκητικής οδού του Γέροντος δύναται να εκφρασθή δι' ολίγων λέξεων: φυλακή της καρδίας από παντός ξένου λογισμού μέσω της εσωτερικής νοεράς προσευχής, ίνα αποφευχθή πάσα αλλοτρία επίδρασις και επιτευχθή η παράστασις ενώπιον του Θεού εν καθαρά προσευχή.

Η εργασία αύτη ονομάζεται νοερά ησυχία, εκληρονομήθη δε εις ημάς υπό της ζώσης και γραπτής παραδόσεως των Αγίων Πατέρων, από των πρώτων αιώνων του Χριστιανισμού μέχρι των ημερών ημών. Ως εκ τούτου είναι δυνατόν να ομιλή τις περί της ασκητικής οδού του [//178] Γέροντος, ως και ο ίδιος έπραττε, πραγματευόμενος περί της οδού του ορθοδόξου μοναχισμού εν γένει.

Ο μακάριος Γέρων έλεγεν:

«Εάν είσαι θεολόγος, προσεύχεται καθαρώς. Εάν προσεύχεσαι καθαρώς, τότε είσαι θεολόγος».

Ο ασκητής-μοναχός δεν είναι θεολόγος υπό την ακαδημαϊκήν της λέξεως έννοιαν, αλλ' είναι θεολόγος, ως δια της καθαράς προσευχής αξιούμενος θεϊκών αληθώς θεωριών.

Αρχή της οδού προς την καθαράν προσευχήν είναι ο αγών κατά των παθών. Ο νους, κατά το μέτρον της καθάρσεως από των παθών, καθίσταται ισχυρότερος εις τον πόλεμον κατά των λογισμών και πλέον ανθεκτικός εις την προσευχήν και την θεωρίαν του Θεού. Η καρδία δε, ελευθερουμένη εκ του σκοτασμού των παθών, άρχεται να βλέπη παν το πνευματικόν εναργέστερον, σαφέστερον, μέχρις επιβλητικής καταφανείας.

Προτιμητέα είναι υπό του μοναχού η οδός αύτη ή η της επιστημονικής θεολογίας. Υφίσταται βεβαίως η δυνατότης και μέσω της αφηρημένης φιλοσοφικής θεωρίας να φθάση τις μέχρι της κατανοήσεως του ανεφαρμόστου επί του Θεού των εμπειρικών ημών εννοιών και καταλήψεων, και ούτως εις την επίτευξιν της καταστάσεως εκείνης κατά την οποίαν ο νους άρχεται να «σιωπά». Όμως, η «σιωπή του νοός» του θεολόγου-φιλοσόφου ευρίσκεται μακράν του να είναι πάντοτε γνησία θεωρία του Θεού, έστω και αν ούτος πλησιάζη τα όρια αυτής.

Η επίτευξις της αληθούς θεωρίας άνευ της καθάρσεως της καρδίας είναι αδύνατος. Μόνον η εκ των παθών καθαρθείσα καρδία είναι δεκτική του ιδιαιτέρου θάμβους εκ της θεωρίας του ακαταλήπτου του Θεού. Εν τη καταστάσει αυτού του θάμβους ευρισκόμενος ο νους βυθίζεται εις τινα περιχαρή σιγήν, εξηντλημένος εκ του μεγαλείου του Θεωμένου.

[//179] Δι' άλλης οδού πορεύεται ο θεολόγος-διανοούμενος προς την κατάστασιν της θεωρίας, και δι' άλλης ο ασκητής μοναχός. Ο νους του τελευταίου εις ουδέν είδος στοχασμών επιδίδεται. Μόνον ως φύλαξ ησύχως προσέχει, ίνα μη εισέλθη αλλότριον τι εις την καρδίαν αυτού. Επί τω ονόματι του Ιησού και τη εντολή Αυτού –ιδού επί τίνι– ζουν η καρδία και ο νους κατ' αυτήν την «ιεράν ησυχίαν». Ζουν ζωήν μοναδικήν, ελέγχοντες παν το τελούμενον εσωτερικώς, ουχί δια της λογικής ερεύνης ή αναλύσεως αλλά δι' ιδιαιτέρας πνευματικής αισθήσεως.

Ο νους, ενούμενος μετά της καρδίας, διαμένει ως ελέχθη ανωτέρω, εις τοιαύτην στάσιν, ήτις επιτρέπει εις αυτόν να παρατηρή πάσαν κίνησιν

συμβαίνουσαν εν τη «σφαίρα του υποσυνειδήτου». (Χρησιμοποιούμεν ενταύθα συμβατικώς τον όρον τούτον της συγχρόνου επιστημονικής ψυχολογίας, διότι δεν συμπίπτει μετά των θέσεων της ορθοδόξου ασκητικής ανθρωπολογίας). Ιστάμενος εντός της καρδίας ο νους διακρίνει τας εμφανιζομένας πέριξ αυτού εικόνας και επιδράσεις, εξερχομένας εκ του κοσμικού είναι και αποπειρωμένας να κατακυριεύσουν της καρδίας και του νοός του ανθρώπου. Υπό την μορφήν του λογισμού, του συνδεομένου μετ' εκείνης ή της άλλης εικόνος αντιστοίχως, συνοδεύεται ενέργεια εκείνου ή του άλλου πνεύματος. Η επίθεσις των έξωθεν επερχομένων λογισμών είναι άκρως βιαία και, ίνα μειωθεί η έντασις αυτής, ο μοναχός υποχρεούται κατά την διάρκειαν της ημέρας να μη ανεχθή ουδέ μίαν εμπαθή βλέψιν, να μη επιτρέψη εις εαυτόν «προσπάθειαν» εις ό,τιδήποτε, αλλά συνεχώς να επιδιώκη να φέρη τον αριθμόν των εξωτερικών εντυπώσεων μέχρι του εσχάτου δυνατού ελαχίστου. Άλλως, την ώραν της εσωτερικής νοεράς προσευχής, παν το αποτυπωθέν επιτίθεται κατά της καρδίας ως άκρατος μαχητική παράταξις και επιφέρει μεγάλην σύγχυσιν.

Το εκζητούμενον δια της ασκήσεως ταύτης είναι η [//180] αδιάκοπος ευκτική εν τη καρδία προσοχή. Και όταν μετά παρέλευσιν πολλών ετών τοιαύτης πράξεως, της δυσκολωτάτης πασών των άλλων ασκήσεων, λεπτυνθή η πνευματική αίσθησις της καρδίας, ο δε νους εκ του πολλού πένθους λάβη την δύναμιν να απωθή πάσαν προσβολήν των εμπαθών λογισμών, τότε η ευκτική κατάστασις γίνεται αδιάλειπτος, και η αίσθησις του Θεού, παρόντος και ενεργούντος, αποκτά μεγάλην δύναμιν και ενέργειαν.

Τοιαύτη είναι η οδός του μοναχού-ασκητού και εν αυτή επορεύθη ο μακάριος Γέρων.

Η οδός των «αρεοπαγιτικών», τ.ε. η οδός της φιλοσοφικής και επιστημονικής θεολογίας, είναι διάφορος. Κατ' αυτήν επικρατεί η διανόησις και ουχί η προσευχή. Οι πορευόμενοι ταύτην ουχί σπανίως απατώνται, διότι ευχερώς επιτυγχάνοντες την διανοητικήν αφομοίωσιν, εισέτι και των αποφατικών μορφών της θεολογίας, ικανοποιούνται δια της διανοητικής ηδονής, της οποίας λαμβάνουν γεύσιν τινα. Μη αποδίδοντες την οφειλομένην προσοχήν εις τα ακυριάρχητα εισέτι πάθη, φαντάζονται ότι επέτυχον εκείνο, περί του οποίου γίνεται λόγος εν τοις έργοις του «Αρεοπαγίτου», ενώ εις την συντριπτικήν πλειοψηφίαν των περιπτώσεων, συλλαμβάνοντες την λογικήν δομήν του θεολογικού αυτού συστήματος, δεν επιτυγχάνουν όντως του Ζητουμένου, του Ενός, «ού μόνον εστί χρεία».

Την ουσίαν της «ιεράς ησυχίας» έβλεπεν ο Γέρων ουχί εις τον εγκλεισμόν, ουδέ εις την προς την έρημον αναχώρησιν αλλ' εις την διηνεκή εν τω Θεώ διαμονήν. Λόγω της μεγάλης σπουδαιότητος του ζητήματος δέον όπως παρατείνωμεν ολίγον την έκθεσιν.

Έλεγεν ο Γέρων ότι και η έγκλειστος ζωή και η απομάκρυνσις εις την έρημον καθ' εαυτήν ουδέν έτερον είναι, ει μη βοηθητικά μέσα και ουδόλως σκοπός. Δύνανται [//181] να συντελέσουν εις την μείωσιν των εξωτερικών εντυπώσεων και επιδράσεων και εις την απομάκρυνσιν από της βιοτικής ταραχής, ούτω δε να ευνοήσουν την καθαράν προσευχήν, αλλά μόνον εις την

περίπτωσιν κατά την οποίαν αύτη η απομάκρυνσις εγένετο κατ’ ευδοκίαν Θεού, και ουχί κατά το ίδιον θέλημα προς αναζήτησιν ανωτέρας δήθεν ζωής. Αλλέως, και ο εγκλεισμός και η έρημος και πάσα άλλη άσκησις μένουν άκαρποι, διότι η ουσία της ζωής ημών δεν έγκειται εις την αυτόβουλον άσκησιν, αλλ’ εις την υπακοήν του θελήματος του Θεού.

Πολλοί νομίζουν ότι ο υψηλότερος τρόπος ζωής είναι η ησυχία εν τη ερήμω, άλλοι θεωρούν ως τοιούτον τον εγκλεισμόν, τινές προτιμούν την δια Χριστόν «μωρίαν», άλλοι πάλιν την ποιμαντικήν διακονίαν ή το επιστημονικο-θεολογικόν έργον κ.τ.λ. Ο Γέρων εθεώρει ότι ουδέν των ειδών τούτων της ασκήσεως συνιστά καθ’ εαυτό τον υψηλότερον τρόπον πνευματικής ζωής, αλλ’ έκαστον είδος εξ αυτών δύναται να αποβή τοιούτος τρόπος δι’ εκείνο ή το άλλο πρόσωπον, εάν συμφωνή προς το θέλημα του Θεού περί του δοθέντος προσώπου. Το θέλημα δε του Θεού δι’ έκαστον άνθρωπον δύναται να είναι διάφορον.

Αλλ’ οιονδήποτε ήθελεν είναι το θέλημα του Θεού δι’ έκαστον άνθρωπον, όσον αφορά εις εκείνον ή τον άλλον τρόπον ασκήσεως ή τον τόπον ή την μορφήν λειτουργήματος, εις πάσας τας περιπτώσεις μένει υποχρεωτική η εκζήτησις της καθαράς προσευχής.

Καθαράν προσευχήν ο Γέρων εθεώρει εκείνην, ήτις προσφέρεται μετά κατανύξεως, ίδιον της οποίας είναι ότι και η καρδία και ο νους ζουν εν συμφωνία τας λέξεις της προφερομένης προσευχής, απηλλαγμένης παντός ξένου προς αυτήν στοιχείου. Τούτο το είδος προσευχής είναι κατά το μάλλον και ήττον γνωστόν εις πλείστους πιστούς, εις σπανίας όμως περιπτώσεις οδηγεί εις την τελείαν προσευχήν.

Άλλο είδος καθαράς προσευχής είναι εκείνο, κατά [//182] το οποίον ο νους μένει έγκλειστος εν τη καρδία και εκεί, εκτός σκέψεων και εικόνων, μελετά εν τη μνήμη το Όνομα του Θεού. Η προσευχή αύτη συνδέεται μετά συνεχούς αγώνος· είναι ενέργεια εξαρτωμένη εν μέρει εκ της προαιρέσεως του ανθρώπου· είναι έργον, εργασία ασκητική. Πάντα όσα ελέχθησαν ανωτέρω περί του θαυμαστού τούτου τρόπου της νοεράς προσευχής –ότι δίδει την δυνατότητα να ίδη τις τον λογισμόν, πριν ή ούτος εισέλθη εις την καρδίαν, ή συμβατικώς εκφραζόμενοι, να ελέγχη τα βάθη του υποσυνειδήτου, να ελευθερούται εκ της ταραχής, εις την οποίαν κρατείται ο άνθρωπος εξ αιτίας της συνεχούς εμφανίσεως παντοειδών επιδράσεων εκ της σκοτεινής περιοχής του υποσυνειδήτου, ορθότερον της βαθείας αβύσσου της αμαρτωλού κοσμικής ζωής– συνιστούν την αρνητικήν μάλλον άποψιν της εργασίας αυτής. Η θετική άποψις υπερβαίνει πάσαν ανθρωπίνην ιδέαν.

Ο Θεός Φως εστιν απρόσιτον. Η ύπαρξις Αυτού είναι υπεράνω πάσης εικόνος, ουχί μόνον υλικής αλλά και νοητής. Δια τούτο, εν όσω ο νους του ανθρώπου ασχολείται περί την διανόησιν, τας λέξεις, τας εννοίας, τας εικόνας, δεν επιτυγχάνει την τελειότητα της προσευχής.

Η κτιστή ανθρωπίνη υπόστασις παρισταμένη ενώπιον του Υποστατικού Θεού, ο κτιστός ανθρώπινος νους παριστάμενος «Νοΐ τω Πρώτω», τότε μόνον φθάνει την αληθώς καθαράν και τελείαν προσευχήν, όταν εξ αγάπης προς τον Θεόν εγκαταλείπη οπίσω αυτού παν κτίσμα, ή, ως ηγάπα να λέγη ο Γέρων, όταν

επιλανθάνηται τελείως του κόσμου και του ιδίου σώματος, ούτως ώστε να μη γνωρίζη πλέον ο άνθρωπος εάν είναι εν σώματι ή εκτός του σώματος κατά την ώραν της προσευχής.

Τοιαύτη κυρίως ειπείν καθαρά προσευχή είναι σπάνιον δώρον του Θεού. Ουδόλως εξαρτάται εκ της ανθρωπίνης μόνον προσπαθείας, αλλ’ έρχεται δύναμις Θεού [//183] και μετά τινος ακαταλήπτου πραότητος και ανεκλαλήτου τρυφερότητος μεταφέρει τον άνθρωπον εις τον κόσμον του Θείου φωτός, ή, ίνα είπωμεν καλύτερον, εμφανίζεται το Θείον φως και εν αγάπη περιπτύσσεται τον όλον άνθρωπον, ούτως ώστε αυτός ουδέν πλέον δύναται να ενθυμηθή, ουδέν να σκεφθή.

Έχων υπ’ όψιν αυτήν την τελευταίαν προσευχήν ο Γέρων έλεγεν:

«Όστις προσεύχεται καθαρώς, εκείνος είναι θεολόγος».

Ο μη έχων την πείραν ταύτην, δεν κατώρθωσεν εκείνην την ως κατάστασιν θεοπτίας νοουμένην θεολογίαν. Νους μηδέποτε γευθείς της καθαρότητος, νους μηδέποτε θεασάμενος το αιώνιον Θείον Φως, όσον και αν ελεπτύνθη εν τη διανοητική αυτού εμπειρία, αφεύκτως υπόκειται εις την φαντασίαν και, αποπειρώμενος να γνωρίση το Θείον, ζη δι’ εικασιών και κατασκευάζει επινοήματα, άτινα, δυστυχώς, ουχί σπανίως εκλαμβάνει ως αληθείς αποκαλύψεις και θεοπτίας, μη αντιλαμβανόμενος το σφάλμα αυτού.

Η ΕΝΤΟΛΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ «ΑΓΑΠΗΣΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΣΟΥ ΕΞ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ ΣΟΥ ΚΑΙ ΕΞ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΣΟΥ ΚΑΙ ΕΞ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΙΑΣ ΣΟΥ ΚΑΙ ΕΞ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΣΟΥ» ΩΣ ΘΕΜΕΛΙΟΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΗΣΥΧΙΑΣ

Τινές εκ των Αγίων Πατέρων εν τοις ασκητικοίς αυτών έργοις εισάγουν την διάκρισιν δύο οδών πνευματικής ζωής, την πρακτικήν και την θεωρητικήν, ονομάζοντες την πρώτην, «οδόν της τηρήσεως των εντολών».

Ο Γέρων Σιλουανός εσκέπτετο άλλως πως· διέκρινεν ωσαύτως την ζωήν εις πρακτικήν και θεωρητικήν, αλλ’ αμφοτέρας εξελάμβανε κυρίως ως τήρησιν των εντολών. Κυρία βάσις της ασκητικής νοεράς ησυχίας ήσαν δι’ [//184] αυτόν οι λόγοι της πρώτης εντολής: «Αγαπήσεις τον Θεόν σου εξ όλης της καρδίας σου, εξ όλης της διανοίας σου, εξ όλης της ψυχής σου». Γράφει:

«Όστις εγνώρισε την αγάπην του Θεού, ούτος θα είπη: Εγώ δεν εφύλαξα τας εντολάς. Καίτοι προσεύχομαι ημέρας και νυκτός και προσπαθώ να μετέρχωμαι πάσαν αρετήν, όμως την εντολήν της αγάπης προς τον Θεόν δεν εκπληρώ. Μόνον σπανίως, προς στιγμήν, φθάνω την εντολήν του Θεού, αλλ’ η ψυχή μου ποθεί να μένη εν αυτή διαρκώς. Όταν αλλότριαι σκέψεις παρεισδύουν εις τον νουν, τότε ούτος διαιρείται μεταξύ του Θεού και του πράγματος. Άρα η εντολή, “αγαπήσεις εξ όλης της διανοίας σου και εξ όλης της καρδίας”, δεν εκπληρούται. Όταν όμως ο νους όλος είναι εν τω Θεώ και δεν υπάρχουν άλλαι σκέψις, τότε εκπληρούται η πρώτη εντολή, αλλά και πάλιν ατελώς» (σ. 548).

Εν τη ασκητική πείρα της καθαράς προσευχής ο νους απεκδυθείς πάσαν εικόνα και έννοιαν αξιούται, κατόπιν βαθείας μετανοίας και πολλών δακρύων, της αυθεντικής θεοπτίας.

Η νοεράς ησυχία ανέκαθεν συνήντα πολλούς αντιπάλους, ιδιαιτέρως εις την Δύσιν, οίτινες, μη κατέχοντες την απαραίτητον πείραν, κατά την αφηρημένην αυτών προσέγγισιν εις τον τρόπον τούτον της προσευχής, ενόμιζον εσφαλμένως ότι πρόκειται περί αναζητήσεως μηχανικής τινος μεθόδου οδηγούσης προς θείαν θεωρίαν.

Ο απολύτως ελεύθερος Θεός εις ουδεμίαν υπόκειται μηχανικήν επίδρασιν, πολλώ δε μάλλον εις εξαναγκασμόν. Η νοερά ησυχία απαιτεί μεγάλην αυταπάρνησιν και έμπονον άσκησιν. Η εκουσία αποδοχή του μαρτυρίου τούτου χάριν ακριβεστέρας τηρήσεως των εντολών του Θεού προσελκύει την χάριν του Θεού, εάν η άθλησις αύτη τελήται εν πνεύματι ταπεινώσεως.

[//185] Ο υπερήφανος άνθρωπος, οιασδήποτε μεθόδους και αν μετέλθη, δεν θα αξιωθή της αληθινής θεοκοινωνίας. Δια της επιθυμίας του ανθρώπου ο νους δεν ενούται μετά της «βαθείας καρδίας». Εάν δε εισδύση έστω και κατά τι εις την καρδίαν, τότε βλέπει εαυτόν μόνον, την κτιστήν αυτού ωραιότητα, ήτις είναι μεγαλειώδης, επειδή εκτίσθη κατ' εικόνα Θεού, αλλά τον Θεόν τον αληθινόν δεν ευρίσκει.

Ιδού δια τί ο μακάριος Γέρων, αγωνιζόμενος να ταπεινωθή, κατέφευγε προς την φλογίνην εκείνην ρομφαίαν, την οποίαν έδωκεν εις αυτόν ο Κύριος:

«Κράτει τον νουν σου εις τον άδην, και μη απελπίζου» (σ. 572).

Αυτός ο μη εξησκημένος διανοητικώς άνθρωπος, ο «αγράμματος και ιδιώτης» (Πράξ. δ' 13), πολλάκις ηξιώθη της καθαράς νοεράς θεωρίας του Θεού, και ως εκ τούτου ηδύνατο να λέγη: «Εάν προσεύχησαι καθαρώς, τότε είσαι θεολόγος». Και πάλιν: «Πολλοί είναι οι πιστεύοντες εν τω κόσμω, ελάχιστοι όμως είναι οι γνωρίζοντες τον Θεόν».

Την γνώσιν ηννόει ως κοινωνίαν εις το είναι, τουτέστιν ως την πείραν της ζώσης μετοχής εις το Θείον Φως και ουχί ως «γνωστικάς» θεολογικάς επινοήσεις.

ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΟΝ ΘΕΜΕΛΙΟΝ ΤΗΣ ΝΟΕΡΑΣ ΗΣΥΧΙΑΣ

Εν τω παρόντι έργω επιχειρούμεν να δώσωμεν την περιγραφήν της διανυθείσης υπό του Γέροντος πνευματικής οδού, ήτις καίτοι ευρίσκεται καθ' ολοκληρίαν εις το ρεύμα της ασκητικής παραδόσεως της Ορθοδόξου Εκκλησίας, όμως, ως αληθώς ζων φαινόμενον, φέρει επ' αυτής την σφραγίδα της ιδιομορφίας και του ανεπαναλήπτου.

Τα θιγόμενα ενταύθα δογματικά ζητήματα δεν συνθέτουν [//186] θεολογικήν πραγματείαν. Στρεφόμεθα προς αυτά επί τη βάσει του γεγονότος ότι η δογματική συνείδησις συνδέεται οργανικώς μεθ' όλης της πορείας της εσωτερικής πνευματικής ζωής. Εάν μεταβάλητε τι εις την δογματικήν υμών συνείδησιν, τότε αναποφεύκτως θα μεταβληθή κατά το αντίστοιχον μέτρον και η πνευματική υμών πράξις και γενικώς η μορφή της πνευματικής υμών υπάρξεως. και αντιστρόφως, παρέκκλισις εκ της αληθείας εν τη εσωτερική πνευματική ζωή θα επιφέρη μεταβολήν εις την δογματικήν συνείδησιν.

Ομιλούντες περι της νοεράς ησυχίας, την οποίαν τοσούτον ηγάπα ο Γέρων, θεωρούμεν ότι δεν θα ήτο περιττόν να εκθέσωμεν εν ολίγοις την ανθρωπολογικήν βάσιν αυτής της εργασίας, ως διαφαίνεται εξ αυτής της πείρας.

Η ανθρωπολογία του Γέροντος δύναται να εκφρασθή δια των λόγων των Οσίων Μακαρίου του Αιγυπτίου και Ισαάκ του Σύρου, τα έργα των οποίων εγνώριζεν άριστα.

«Ούτε γαρ φύσεως της Θεότητός εστιν η ψυχή, ούτε φύσεως του σκότους της πονηρίας, αλλ' έστι κτίσμα τι νοερόν, και ωραίον, και μέγα, και θαυμαστόν, και καλόν ομοίωμα, και εικών Θεού, και δια την παράβασιν εισήλθεν εις αυτήν η πονηρία των παθών του σκότους» (Αγ. Μακαρίου, Ομιλία δ' 7).

«Ουκούν τα πάθη, προσθήκη εστίν εξ αιτίας ψυχικής … ότι ο Θεός τον κατ' εικόνα απαθή πεποίηκεν … και ου δίκαιον ειπείν της ψυχής είναι τα πάθη, κάν εν τούτοις αύτη κινήται» (Ισαάκ Σύρου, Λόγος ΠΒ').

«Όταν δε συγκλεισθώσιν αι αισθήσει τη ησυχία … τότε θεάση … τί εστιν η φύσις της ψυχής και ποίους θησαυρούς κεκρυμμένους έχει εν εαυτή» (Αυτόθι).

Ότε ελέγομεν ότι ο νους ιστάμενος ευκτικώς εν τη καρδία βλέπει εκείθεν πάντα πλησιάζοντα λογισμόν, πριν ή ούτος εισέλθη εντός, είχομεν υπ' όψιν την ενέργειαν [//187] των έξωθεν πορευομένων κατά της ψυχής «πονηρών παθών», ό,τι κατά την έκφρασιν του Αγίου Ισαάκ είναι «προσθήκη» και ξένον της φύσεως της ψυχής. Προς πάν το προστιθέμενον και αλλότριον, όπερ προσπαθεί να εισέλθη εις την καρδίαν, ο νους ανθίσταται δια προσευχής έσωθεν της καρδίας και αποκρούει τούτο δι' αυτής.

Είναι όμως δυνατή και έτι βαθυτέρα τις κατάβασις του νοός εις την καρδίαν. Όταν κατ' ενέργειαν Θεού συνενούται ο νους μετά της καρδίας κατά τοιούτον τρόπον, ώστε να απεκδύηται θετικώς πάσαν εικόνα και έννοιαν, ενώ ταυτοχρόνως αι είσοδοι της καρδίας κλείονται εις παν αλλότριον, τότε η ψυχή εισέρχεται εις «γνόφον» όλως ιδιαιτέρας τάξεως, και κατόπιν αξιούται αφάτου παραστάσεως ενώπιον του Θεού καθαρώ νοΐ.

Και όμως υπάρχει τι έτι ανώτερον: κατάστασις κατά την οποίαν ο άνθρωπος υπαρξιακώς και μετ' ακαταμαχήτου οφθαλμοφανείας κοινωνεί της αιωνίου ζωής και της ανεκφράστου εν τω Θεώ αναπαύσεως. Αλλ' εάν ο Κύριος, κατά τας μόνον εις Αυτόν γνωστάς βουλάς, ευδοκήση να παρατείνη την ζωήν του ανθρώπου επί της γης, η τοιαύτη κατάστασις δεν διαρκεί επί πολύ. Και επιστρέφει ούτος εκ νέου εις τον κόσμον, δεόμενος ως ο Πέτρος επί του Θαβώρ: «Κύριε, καλόν εστιν ημάς ώδε είναι» μετά Σου (Ματθ. ιζ' 4).

ΠΕΙΡΑ ΑΙΩΝΙΟΤΗΤΟΣ

Ανακόλουθον και αντιφατικόν χαρακτήρα λαμβάνει η περιγραφή της νοεράς ησυχίας, ήτις είναι ζωή καταπληκτικής ως εκ του πλούτου και του μεγαλείου, αλλά και λόγω της ιδιομορφίας αυτής. Δεν αμφιβάλλομεν ότι εις πολλούς, συνηθισμένους να κινώνται εντός των ορίων της τυπικής λογικής, δυνατόν να θεωρηθή ως κατάδηλος παραλογισμός ο λόγος, ότι ο άνθρωπος εις απροσδιόριστον [//188] τι χρονικόν διάστημα εισάγεται εις την αιωνίαν ζωήν μεθ' υπαρξιακής οφθαλμοφανείας. Εν τούτοις θα αποπειραθώμεν να διασαφήσωμέν πως την έκφρασιν ταύτην.

Ο χρόνος και η αιωνιότης εις την αντίληψιν του ασκητού είναι δύο διάφοροι τρόποι υπάρξεως. Ο μεν πρώτος, ήτοι ο χρόνος, είναι ο τρόπος της

κτιστής, της διηνεκώς γιγνομένης και εξελισσομένης εν τη κινήσει αυτής υπάρξεως, ακαταλήπτως εκ του μηδενός δημιουργουμένης υπό του Θεού. Ο δε δεύτερος, ήτοι η αιωνιότης, είναι ο τρόπος της Θείας υπάρξεως, εις την οποίαν αι έννοιαι της εκτάσεως και της ακολουθίας δεν εφαρμόζονται. Η αιωνιότης είναι μοναδική, ανέκτατος, ακαταλήπτου πληρώματος ενέργεια (actus) του Θείου Είναι, όπερ, όν υπερκόσμιον, ανεπεκτάτως περιβάλλει πάσας τας εκτάσεις του κτιστού κόσμου. Αιώνιος, κατά την ουσίαν, είναι μόνον ο Θεός. Η αιωνιότης δεν είναι τι το αφηρημένον ή καθ' εαυτό υπάρχον, αλλ' ο Ίδιος ο Θεός εν τη υπάρξει Αυτού. Όταν ο άνθρωπος κατά την ευδοκίαν του Θεού λαμβάνη την δωρεάν της χάριτος, τότε, ως κοινωνός Θείας ζωής, γίνεται ουχί μόνον αθάνατος εν τη εννοία της ατελευτήτου παρατάσεως της ζωής αυτού, αλλά και άναρχος, διότι εκείνη η σφαίρα της Θείας υπάρξεως, εις την οποίαν εισήχθη, δεν έχει ούτε αρχήν ούτε τέλος. Λέγοντες ενταύθα περί του ανθρώπου ότι γίνεται «άναρχος», δεν εννοούμεν προϋπαρξιν της ψυχής, ουδέ αλλαγήν της κτιστής ημών φύσεως εις άναρχον Θείαν φύσιν, αλλά κοινωνίαν της ανάρχου Θείας ζωής, δυνάμει της κατά χάριν θεώσεως του κτίσματος.

Όταν ο νους και η καρδία, εστραμμένα προς τον Χριστόν, ουχί δια των ιδίων προσπαθειών αλλά τη ενεργεία του Θεού, ενούνται εις μυστικήν τινα ένωσιν, τότε ο άνθρωπος πραγματικώς ευρίσκει εαυτόν εν τω πλέον ενδομύχω βάθει αυτού. Τότε, ως νους θεοείκελος, ως πνεύμα θεοειδές, ως αθάνατος υπόστασις (πρόσωπον), αοράτως [//189] ορά τον Θεόν. Εν όσω όμως ο άνθρωπος είναι συνδεδεμένος μετά της σαρκός, η γνώσις αυτού δεν επιτυγχάνει την τελειότητα και δεν δύναται ούτος να εννοήση οποία θα είναι η αιώνιος ζωή αυτού εις την σφαίραν του Ανάρχου Φωτός, εάν ο Θεός ευδοκήση να δεχθή αυτόν μετά την διάβασιν και του εσχάτου φλοιού της επιγείου ζωής. Αλλά το ερώτημα, οποία θα είναι η αιώνιος ζωή, εγείρεται ουχί κατά τον χρόνον της οράσεως – οπότε η ψυχή ούσα ολοσχερώς εν τω Θεώ δεν γνωρίζει εάν είναι «εν σώματι ή εκτός του σώματος»– αλλά τότε μόνον, όταν εκ νέου ίδη τον κόσμον τούτον, όταν πάλιν αισθανθή εαυτήν εις τα δεσμά της σαρκός, υπό το κάλυμμα αυτής.

Ο άνθρωπος, εν εαυτώ, εν τοις ορίοις του κτιστού αυτού είναι, κεχωρισμένος από του Θεού, δεν έχει την αιώνιον ζωήν. Μετέχων ούτος της Θείας ζωής κατά την δωρεάν της χάριτος γίνεται αιώνιος. Την αιωνιότητα δε ταύτην δύναται να βιώση εισέτι εντεύθεν μετ' εντάσεως μείζονος ή ελάσσονος βαθμού.

Αι τοιαύται εκφράσεις είναι παράδοξοι, αλλ' ίσως πλέον αντιληπτή θα είναι η εξής: Είμεθα αιώνιοι κατά το μέτρον της διαμονής ημών εν τω Θεώ. Δια του «κατά το μέτρον» εννοούμεν ουχί την ποσότητα, αλλά την δωρεάν του Θεού.

Εν τη καταστάσει της οράσεως η ψυχή «ουκ ερωτά ουδέν». Το ανέκφραστον της εισαγωγής αυτής εις τον Θείον κόσμον τελείται ουχί κατά το θέλημα αυτής, διότι αύτη ουδόλως δύναται να επιθυμή εκείνο, όπερ ουδόλως πρότερον εγνώριζεν. Αλλά και πάλιν δεν γίνεται τούτο άνευ της συνεργίας αυτής, υπό την έννοιαν ότι, εν ωρισμένη προκαταρκτική περιόδω, μετ' αγαθής θελήσεως εστράφη φλογερώς προς τον Θεόν εν τη τηρήσει των εντολών Αυτού. Της οράσεως προηγούνται μεγάλα παθήματα, βαθύ πένθος και ζέοντα δάκρυα

μετανοίας, κατακαίοντα την σωματικήν, ψυχικήν και πνευματικήν υπερηφανίαν εν τοις ενδομύχοις του ανθρώπου.

[//190] Ο την σάρκα φορών και τον κόσμον οικών άνθρωπος δεν δύναται να επιτύχη τελείαν γνώσιν· εκείνο όμως, όπερ χαρίζεται εις αυτόν ο Θεός, είναι αναμφίβολον υπαρξιακόν βίωμα της αιωνίου Βασιλείας. Έστω καίτοι «εκ μέρους», ως έλεγεν ο Γέρων, εν τούτοις αυθεντικώς γνωρίζει ο άνθρωπος Αυτήν.

Ο κτισθείς «κατ' εικόνα Θεού», εκτίσθη δια την «καθ' ομοίωσιν» ζωήν. Ο τυχών «σωτηρίας» εν τω Θεώ, λαμβάνει ζωήν ομοίαν προς την ζωήν του Ιδίου του Θεού. Ο Θεός είναι ο πανταχού παρών και παντογνώστης, και οι Άγιοι εν Πνεύματι Αγίω λαμβάνουν ομοίωσιν της απανταχού παρουσίας και παγγνωσίας. Ο Θεός είναι Φως, και οι Άγιοι εν Πνεύματι Αγίω γίνονται φως. Ο Θεός είναι Αγάπη περιβάλλουσα παν όν, και οι Άγιοι εν Πνεύματι Αγίω περιβάλλουν δια της αγάπης αυτών τον κόσμον όλον. Ο Θεός είναι ο Μόνος Άγιος, και οι Άγιοι εν Πνεύματι Αγίω είναι Άγιοι. Η αγιότης δεν είναι έννοια ηθική, αλλ' οντολογική. Άγιος δεν είναι εκείνος όστις είναι άμεμπτος κατά την ανθρωπίνην ηθικήν ή, κατά το φαινόμενον της πολιτείας αυτού, υπό την έννοιαν της ασκήσεως ή εισέτι και της προσευχής (και οι Φαρισαίοι ενήστευον και ετέλουν «μακράς» προσευχάς), αλλ' εκείνος όστις κατέστη φορεύς του Πνεύματος του Αγίου. Μόνος ο Θεός είναι Αλήθεια και Ζωή, και οι κοινωνοί του Αγίου Πνεύματος γίνονται ζωντες και αληθινοί, ενώ οι μακρυνόμενοι από του Θεού αποθνήσκουν πνευματικώς και πορεύονται εις το «σκότος το εξώτερον» (Ματθ. κβ' 13).

Ειπόντες ανωτέρω, ότι ο άνθρωπος, κληθείς εκ του μη όντος εις την ύπαρξιν δια δημιουργικής πράξεως του Θεού, δεν έχει εν εαυτώ ζωήν αιώνιον, δεν εννοούμεν ότι αποθνήσκων επιστρέφει εκ νέου εις το «μηδέν», εις την πλήρη ανυπαρξίαν. Ουχί. Αλλ' εννοούμεν ότι ο εκπίπτων του Θεού και αποστρεφόμενος Αυτόν, αυτεξούσιος [//191] ών, απέρχεται εκ της Ζωής και του Φωτός εις την σφαίραν του εξωτέρου σκότους. Τούτο δε το σκότος δεν είναι εκείνο το «μηδέν», εκείνο το μη όν, εξ ού εκλήθη ο άνθρωπος εις την ύπαρξιν. Πρόκειται περί καταστάσεως του λογικού κτίσματος, όντος ανεκμηδενίστου κατά την ουσίαν αυτού. Αλλ' η αγάπη του Θεού και εις τον άδην περιβάλλει τους πάντας, ούσα όμως χαρά και αγαλλίασις δια τους αγαπώντας τον Θεόν, γίνεται βάσανος δια τους μισούντας Αυτόν.

Εις τον λόγον ημών περί της πείρας της αιωνιότητος και της αναστάσεως της ψυχής έχομεν υπ' όψιν εκείνην την μεγάλην ευδοκίαν του Θεού, ήτις, εκχεομένη επί τον άνθρωπον, «αρπάζει» αυτόν εις την βασιλείαν του Αιωνίου Φωτός, δίδουσα εις αυτόν να βιώση μετά βεβαιότητος την ελευθερίαν αυτού εκ του θανάτου, την αιωνιότητα αυτού.

Η «επιστροφή» εκ της καταστάσεως της οράσεως επαναφέρει τον άνθρωπον εις το επίγειον αυτού σκήνωμα. Εν τούτοις και η προσωπική αυτού συνείδησις και η περί του κόσμου αντίληψις αυτού τροποποιούνται ουσιωδώς· και δεν δύνανται να μη τροποποιηθούν δια πολλούς λόγους. Η πείρα της πτώσεως και των παθημάτων αποκαλύπτει την ιδίαν τραγωδίαν και εις πάντα άνθρωπον. Η πείρα της προσωπικής αθανασίας καθιστά αυτόν ικανόν να βλέπη και εις

πάντα άλλον άνθρωπον τον αθάνατον αδελφόν. Η ζώσα πείρα της αιωνιότητος και της εσωτερικής θεωρίας του Θεού έξω της κτίσεως πληροί κατ' ανεκλάλητον τρόπον την ψυχήν μετ' αγάπης προς τον άνθρωπον και προς παν κτίσμα. Καθίσταται φανερόν ότι μόνον οι γνωρίσαντες το μεγαλείον του ανθρώπου εν τη πνευματική αυτών εμπειρία δύνανται πραγματικώς να τιμήσουν και να αγαπήσουν τον συνάνθρωπον.

Και ιδού πάλιν φαινόμενον ανεξήγητον. Κατά τον χρόνον της θείας εποπτείας ο κόσμος, κατά την έκφρασιν [//192] του Γέροντος, «εντελώς λησμονείται». Η ώρα της θεωρίας ουδόλως είναι ώρα στοχασμού. Η συνήθης διαλεκτική σκέψις παύει. Η ενέργεια του νου συνεχίζεται, ως ενέργεια όμως όλως ιδιαιτέρου είδους. Και είναι εκπληκτικόν ότι εκείνη η αορασία κατά την μείωσιν της εντάσεως αυτής λαμβάνει μορφήν σκέψεων και αισθημάτων ... Η κατάστασις της θέας είναι το φως της αγάπης του Θεού, και τη επενεργεία της αγάπης αυτής γεννώνται εν τη ψυχή νέα αισθήματα και νέαι σκέψεις περί Θεού και κόσμου.

Η πρώτη «αρπαγή» εν τη θεωρία χαρίζεται εις τον άνθρωπον άνωθεν, άνευ της εκείνου αναζητήσεως, διότι αγνοών αυτήν δεν θα ηδύνατο να ζητή αυτήν. Γνωρίσας δε αυτήν δεν δύναται πλέον να επιλησθή ταύτης, και μετά πολλής θλίψεως καρδίας πάλιν εκζητεί αυτήν, ουχί δε μόνον δι' εαυτόν αλλά και δια πάντα άνθρωπον.

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ Ο ΑΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ

Εις την ασκητικήν ανθρωπολογίαν, την αφορώσαν εις την νοεράν προσευχήν, θα προσθέσωμεν ολίγα τινά προς επεξήγησιν του έργου τούτου και των αποτελεσμάτων αυτού.

Ως είπομεν ανωτέρω, δια της ευκτικής προσοχής εν τη καρδία ο ασκητής προσπαθεί να διαφυλάξη τον νουν καθαρόν παντός λογισμού. Οι λογισμοί δύνανται να είναι φυσικοί υπό τας συνθήκας του επιγείου βίου, αλλά δύνανται να είναι και αποτελέσματα δαιμονικών επιδράσεων. Υποπίπτων εις δαιμονικήν επίδρασιν ο άνθρωπος υφίσταται ήτταν της καθ' ομοίωσιν Θεού ελευθερίας αυτού, και ως εκ τούτου στερείται της θείας ζωής. Η τοιαύτη κατάστασις ονομάζεται «πάθος». Δια του όρου τούτου [//193] εκφράζεται αφ' ενός μεν η ιδέα της παθητικότητος υπό την έννοιαν της νωθρότητος και της δουλείας, αφ' ετέρου δε η ιδέα του πάσχειν υπό την έννοιαν του ολέθρου και του θανάτου. «Πας ο ποιών την αμαρτίαν δούλος εστι της αμαρτίας. Ο δε δούλος ου μένει εν τη οικία εις τον αιώνα· ο υιός μένει εις τον αιώνα» (Ιωάν. η' 34-35). Ο «δούλος της αμαρτίας» δεν δύναται να έχη ζώσαν συνείδησιν του μεγαλείου της θεομόρφου ελευθερίας του ανθρώπου ως υιού του Θεού.

Τα πάθη κέκτηνται ελκτικήν τινα δύναμιν. Η ερρίζωσις όμως ή η στερέωσις έστω και μιας εμπαθούς εικόνος ή λογισμού εις την ψυχήν δεν επέρχεται άνευ της επί τούτου συγκαταθέσεως του ανθρώπου. Διότι εν όλω τω είναι ουδέν υπάρχει τοσούτον δυνατόν, ώστε να στερήση τον ελεύθερον άνθρωπον της δυνατότητος να αντισταθή και να απορρίψη ο,τιδήποτε. Όταν

εμπαθής τις λογισμός ή εικών ριζωθή εν τη ψυχή, τότε ο άνθρωπος γίνεται «κατεχόμενος» εις διάφορον εκάστοτε βαθμόν εντάσεως.

Η ελκτική δύναμις του πάθους έγκειται εις την δελεαστικήν πρότασιν τέρψεως ή ευχαριστήσεως. Ο δε όλεθρος είναι επακόλουθον των εμπαθών ηδονών. Εάν εν τη εμπαθεί κινήσει δεν υπήρχεν η ενήδονος στιγμή, αλλ' ήρχιζε πάραυτα δια του πόνου, δεν θα ηδύνατο να ελκύση προς εαυτήν την θέλησιν του ανθρώπου. Το πάθος, ως βάσανος και θάνατος, γίνεται παρευθύς αντιληπτόν μόνον εις τον πνευματικόν άνθρωπον, τον γνωρίσαντα την ζωοποιούσαν ενέργειαν της θείας χάριτος, ήτις γεννά εν τη ψυχή αποστροφήν, «μίσος» προς τας αμαρτωλάς εν αυτή κινήσεις.

Αρχή της πνευματικής ζωής είναι ο αγών κατά των παθών. Εάν ο αγών ούτος συνεδέετο μόνον μετά της παραιτήσεως εκ της ηδονής, θα ήτο εύκολος. Το δυσκολώτερον όμως εν αυτώ είναι το δεύτερον στάδιον, ήτοι, όταν [//194] το μη ικανοποιηθέν πάθος άρχηται να τυραννή τον άνθρωπον δια των πλέον ποικίλων ασθενειών. Εν τη περιπτώσει ταύτη απαραίτητος δια τον ασκητήν είναι υπομονή μεγάλη και επιμονή, διότι το ευεργετικόν αποτέλεσμα της αντιστάσεως εις τα πάθη έρχεται ουχί συντόμως.

Είναι φυσικόν εις τον άνθρωπον, εν τη παρούση καταστάσει αυτού, να διέρχηται αγωνιζόμενος καθ' όλον αυτού τον βίον. Υπάρχουν όμως δύο ακραίοι καταστάσεις, χαρακτηριστικόν των οποίων είναι η απουσία αγώνος. Ο απαθής δεν έχει αγώνα υπό την έννοιαν ότι η προτεινομένη εμπαθής ηδονή ουδόλως προσελκύει αυτόν και τα πάντα λήγουν εις τον «ψιλόν» λογισμόν. Απαθής όμως δύναται να ονομασθή και εκείνος όστις καίτοι υπόκειται εις προσβολάς λογισμών, μένει απρόσιτος εις τας ελκτικάς αυτών δυνάμεις. Σημείον πάλιν πλήρους υποδουλώσεως είναι η απουσία αγώνος, διότι εις πάσας τας φάσεις της εξελίξεως του παθοκινήτου λογισμού ο άνθρωπος ουχί μόνον δεν επιδεικνύει αντίστασιν, αλλ' ο ίδιος σπεύδει προς συνάντησιν αυτού και ζη δι' αυτού.

Υπό τας συνθήκας του εν σαρκί επιγείου βίου ο άνθρωπος έχει και αδιάβλητα πάθη, ήτοι τοιαύτα πάθη ή χρείας, ως είναι π.χ. η διατροφή, ο ύπνος κ.τ.λ., άνευ της ικανοποιήσεως των οποίων η παράτασις του βίου αυτού καθίσταται αδύνατος. Κατά τινα χρονικά διαστήματα ο ασκητής καταφρονεί τας ανάγκας αυτάς, εάν δε η κραυγή αυτών αρχίζη να απειλή δια των ασθενειών, τότε εις ωρισμένας στιγμάς ο ασκητής ανθίσταται μέχρι θανάτου εν τη αποφάσει αυτού όπως μη υποχωρήση. Παρετηρήθη εν τούτοις ότι συνήθως εν ταις τοιαύταις περιπτώσεσιν ο πραγματικός θάνατος δεν επέρχεται, μάλλον δε, αντιθέτως, ο άνθρωπος διαφυλάττεται υπό του Θεού εις έτι μείζονα βαθμόν.

Τοιαύτη ανδρεία, αποφασιστικότης μέχρι θανάτου, είναι ομοία προς πυρίνην φλόγα. Συνήθως όμως ο ασκητής φέρει την φλόγα ταύτην κεκρυμμένην εν τη ψυχή [//195] άνευ επιδείξεως ολοκλήρου της δυνάμεως αυτής. Η αυτού του είδους μεμετρημένη ανεκδήλωτος ενέργεια αυτής είναι απαραίτητος εις την ροήν της καθημερινής ζωής, ίνα καταστή δυνατόν να απολαύη ούτος ελευθερίας από των λογισμών, έστω και από καιρού εις καιρόν.

Καταβαίνων εις την βαθείαν καρδίαν ο νους, εν αυτή τη πράξει της ευκτικής ταύτης καταβάσεως, απεκδύεται πάσαν εικόνα, ουχί μόνον ορατήν,

αλλά και νοητήν, και εν τη καταστάσει της καθαρότητος ταύτης αξιούται της παραστάσεως ενώπιον του Θεού. Και εκείνο όπερ προέρχεται εκ του ανειδέου τούτου βάθους, καίτοι λαμβάνει κατόπιν μορφήν σκέψεως ή ενδύεται την μίαν ή την άλλην εικόνα, δεν είναι πλέον πάθος, αλλ' αληθής εν Θεώ ζωή.

Εν τη καταστάσει ταύτη αποκαλύπτεται ότι η ψυχή φυσικώ τω τρόπω τείνει προς τον Θεόν, ότι είναι ομοία προς Αυτόν και ότι είναι απαθής κατά την φύσιν αυτής.

Εκ της εναλλαγής των καταστάσεων, κοινωνίας χάριτος και άρσεως αυτής, ο άνθρωπος πείθεται μετά βεβαιότητος ότι «ουκ έχει ζωήν εν εαυτώ»· ότι η ζωή αυτού είναι εν τω Θεώ, εκτός δε Αυτού θάνατος. Όταν η ψυχή αξιωθή της ελεύσεως του Θείου Φωτός, τότε αύτη αληθώς ζη την αιώνιον ζωήν, τουτέστιν Αυτόν τον Θεόν· και όπου Θεός, εκεί και ελευθερία ανέκφραστος, διότι τότε ο άνθρωπος είναι εκτός θανάτου και φόβου.

Εν αυτή τη καταστάσει ο άνθρωπος γινώσκει εαυτόν, και επιγινώσκων εαυτόν γινώσκει τον άνθρωπον εν γένει, δυνάμει του ομοουσίου παντός του ανθρωπίνου γένους.

Εν τοις μυχίοις αυτού, εκεί όπου αποκαλύπτεται αληθώς η Θεοομοιότης της ανθρωπίνης φύσεως, εκεί όπου φανερούται η μεγάλη αυτού κλήσις, ο ασκητής ορά εκείνο όπερ είναι απολύτως άγνωστον εις τον μη εισελθόντα εις την εαυτού καρδίαν.

Εις τα νεκρώσιμα στιχηρά ο Όσιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός λέγει:

[//196] «Θρηνώ και οδύρομαι, όταν εννοήσω τον θάνατον, και ίδω εν τοις τάφοις κειμένην την κατ' εικόνα Θεού πλασθείσαν ημίν ωραιότητα, άμορφον, άδοξον, μη έχουσαν είδος».

Ούτω θρηνεί και οδύρεται πας ο γνωρίσας εν τω Θεώ την πρωτόκτιστον ωραιότητα του ανθρώπου, όταν επιστρέψας εκ του αρρήτου πνευματικού Δείπνου εν τω βαθεί νυμφώνι της καρδίας ορά την βασιλεύουσαν εν τω κόσμω αμορφίαν και αδοξίαν.

[//197]

ΣΤ' – ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΤΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΤ' ΑΥΤΗΣ ΑΓΩΝΟΣ

Αποτομήσαντες να γράψωμεν περί της «Ιεράς ησυχίας», την οποίαν τοσούτον ηγάπα ο Γέρων Σιλουανός, δέον όπως ομιλήσωμεν περί του αφεύκτου ασκητικού αγώνος κατά της φαντασίας. Και τούτο το κεφάλαιον της πνευματικής ζωής είναι άκρως λεπτόν και πολύπλοκον, δεν ελπίζομεν δε να αντεπεξέλθωμεν ικανοποιητικώς. Επειδή θεμελιώδες ημών εγχείρημα είναι η έκθεσις συγκεκριμένης πείρας, θεωρούμεν υποχρεωτικόν να διαγράψωμεν απλώς την συνείδησιν και τας παραστάσεις εκείνας, αίτινες επεκράτησαν άχρι της σήμερον εις τους ασκητικούς κύκλους των εν Άθω πατέρων, και τας οποίας μετήρχετο και ο ίδιος ο Γέρων. Αφίνομεν κατά μέρος τας θεωρίας της συγχρόνου επιστημονικής ψυχολογίας. Δεν εισερχόμεθα εις σύγκρισιν ή κριτικήν ουδέ αυτών, ουδέ των άλλων. Σημειούμεν μόνον ότι εις πολλά δεν συμπίπτουν, επειδή διαφορετικαί κοσμολογικαί και ανθρωπολογικαί παραστάσεις κείνται ως βάσεις αμφοτέρων των θεωριών.

Γράφει ο Γέρων:

«Ώ, αδελφοί, ας επιλησθώμεν της γης και πάντων των εν αυτή. Αύτη αποσπά ημάς από της θεωρίας της Αγίας Τριάδος, ήτις είναι ακατάληπτος εις τον νουν, αλλά την Οποίαν οι Άγιοι εποπτεύουν εν τοις ουρανοίς [//198] εν Πνεύματι Αγίω. Ημείς δε ας μένωμεν εν προσευχή άνευ ουδεμιάς φαντασίας ...» (σ. 460).

«Όταν η ψυχή δια Πνεύματος Αγίου γνωρίση τον Κύριον, τότε καθ' εκάστην στιγμήν απαύστως εκπλήττεται εκ της ευσπλαγχνίας του Θεού, του μεγαλείου και της παντοδυναμίας Αυτού. Ο Ίδιος ο Κύριος δια της χάριτος Αυτού, εν ελέει διδάσκει την ψυχήν δια ταπεινών και αγαθών σκέψεων, ως η μήτηρ το ηγαπημένον τέκνον αυτής, και δίδει εις αυτήν να αισθανθή την παρουσίαν και την εγγύτητα Αυτού προς την ψυχήν, και αύτη εν ταπεινώσει θεωρεί τον Κύριον άνευ οιουδήποτε λογισμού».

Η ικανότης της φαντασίας εκδηλούται λίαν ποικιλομόρφως. Ο ασκητής εν πρώτοις παλαίει προς το είδος εκείνο της φαντασίας, όπερ συνδέεται προς την ενέργειαν των τραχέων σαρκικών παθών. Γνωρίζει ότι παν πάθος έχει την μορφήν αυτού, επειδή ανήκει εις την σφαίραν του κτιστού κόσμου, αναποφεύκτως υφισταμένου εν εκείνη ή τη άλλη μορφή, φέροντος εκείνην ή την άλλην εικόνα. Υπό κανονικάς συνθήκας εν τω ανθρώπω η ενέργεια της εμπαθούς επιθυμίας τότε μόνον αποκτά δύναμιν, όταν η εσωτερικώς γενομένη δεκτή εμπαθής εικών προσελκύση προς εαυτήν τον νουν. Εάν ο νους απορρίψη την προτεινομένην αυτώ μορφήν του πάθους, αύτη δεν δύναται να εξελιχθή και σβέννυται. Επί παραδείγματι, όταν έρχηται σαρκική επιθυμία, έστω και φυσιολογική, ο ασκητής φυλάττει τον νουν αυτού από της έξωθεν φερομένης εικόνος του πάθους. (Ομιλούντες ενταύθα περί νοός, έχομεν υπ' όψιν ουχί το λογικόν, την λογικήν σκέψιν, αλλ' ό,τι θα ωρίζετο ίσως καλύτερον ως «προσοχή»). Εάν ο νους δεν δεχθή ταύτην την εικόνα, το πάθος δεν δύναται να

αναπτύξη την ενέργειαν αυτού. Τοιαύτη τήρησις του νοός από της εικόνος του πάθους δίδει εις τον άνθρωπον την πραγματικήν δυνατότητα, αποδεδειγμένην [//199] δια χιλιετούς ασκητικής πείρας, να φυλάξη πλήρως δι' όλου του βίου την σώφρονα εγκράτειαν, εισέτι και όταν το σώμα είναι ισχυρόν, ως τούτο βλέπομεν εις το παράδειγμα του Γέροντος. Αντιθέτως, εάν ο νους του ανθρώπου δέχηται ενηδόνως την εμπαθή εικόνα, η ενέργεια αυτής υποβάλλει εις τυραννικόν βιασμόν εισέτι και το ανίκανον, ασθενικόν και εξηντλημένον σώμα.

Ας λάβωμεν άλλο πάθος, λόγου χάριν το μίσος. Και τούτο έχει ωσαύτως την εικόνα αυτού· και εάν ο νους φυλάττηται από του μετ' αυτής συνδυασμού, το πάθος δεν δύναται να εξελιχθή· εν ή όμως περιπτώσει ενωθή μετ' αυτής, τότε το πάθος, κατά το μέτρον της ενώσεως αυτής, θα λαμβάνη συνεχώς μεγαλυτέραν ισχύν και δυνατόν να φθάση τον βαθμόν της κατοχής.

Το άλλο είδος φαντασίας, προς το οποίον παλαίει ο ασκητής, ονομάζεται συνήθως ονειροπόλησις-ρεμβασμός. Ο άνθρωπος εξέρχεται της αντικειμενικής καταστάσεως των εν τω κόσμω πραγμάτων και ζη εν τη σφαίρα της φαντασίας. Επειδή δε η φαντασία είναι ανίσχυρος να δημιουργήση τι «εκ του μη όντος», τα απότοκα αυτής οπωσδήποτε θα φέρουν χαρακτήρα του πέριξ κόσμου. Άλλαις λέξεσιν: Εν αυτοίς αφεύκτως, ως και εν τοις ονείροις συμβαίνει, θα υπάρχουν στοιχεία του πραγματικού κόσμου, και δια τούτο ουχί και παντελώς απρόσιτα. Επί παραδείγματι, πτωχός τις φαντάζεται εαυτόν βασιλέα ή προφήτην ή μέγαν επιστήμονα. Όντως η ιστορία γνωρίζει περιπτώσεις πτωχών ανθρώπων εκ την κατωτέρων στρωμάτων της κοινωνικής ιεραρχίας, οίτινες εγένοντο αυτοκράτορες κ.τ.λ., αλλά τοιούτον τι συνήθως δεν συμβαίνει εις εκείνους οίτινες ονειροπολούν.

Ελπίζομεν ότι ο αναγνώστης αντελήφθη τί εννοούμεν ομιλούντες περί «ονειροπολήσεως» και, ίνα μη μακρηγορήσωμεν, μεταβαίνομεν εις έτερον είδος εκδηλώσεως της δυνάμεως της φαντασίας. Ο άνθρωπος επωφελούμενος [//200] της ικανότητος της μνήμης και παραστάσεως δύναται να σκέπτηται, ίνα εύρη την λύσιν προβλήματος τινος, επί παραδείγματι τεχνικού, και τότε ο νους αυτού δια της νοήσεως ζητεί την δυνατότητα εμπράκτου πραγματοποιήσεως εκείνης ή της άλλης ιδέας. Τούτο το είδος της εργασίας του νοός, συνοδευόμενον υπό της φαντασίας, έχει μεγίστην σημασίαν δια τον πολιτισμόν και είναι απαραίτητον εις την δομήν της ζωής. Ο μεριμνών όμως περί της καθαράς προσευχής ασκητής προσπαθεί δια της ακτημοσύνης να περιορίση εαυτόν εν πάσιν, ίνα και τούτο το είδος της φαντασίας μη εμποδίση αυτόν «να δίδη εις τον Θεόν την πρώτην αυτού σκέψιν και την πρώτην αυτού δύναμιν», τουτέστι να συγκεντρούται πλήρως εν τω Θεώ.

Τέλος, έν προσέτι είδος φαντασίας, περί ού θέλομεν να ομιλήσωμεν, συνθέτουν αι απόπειραι του λογικού να εισδύση εις τα μυστήρια του είναι και να συλλάβη τον Θείον κόσμον. Αι τοιαύται απόπειραι αφεύκτως συνοδεύονται υπό της φαντασίας, την οποίαν πολλοί τείνουν να καλέσουν δια του υψηλού ονόματος της «θεολογικής δημιουργίας». Ο αθλητής της νοεράς ησυχίας και της καθαράς προσευχής παλαίει εντός αυτού αποφασιστικώς κατά του τοιούτου είδους «δημιουργίας», ήτις δύναται να είναι διαδικασία αντίστροφος της τάξεως

του αυθεντικού είναι, τουτέστι να δημιουργή ο άνθρωπος τον Θεόν κατά την ιδίαν αυτού εικόνα και ομοίωσιν.

Δυνατόν τα λεχθέντα να προκαλέσουν πολλάς απορίας και αντιρρήσεις, αλλά δεν δυνάμεθα να επεκταθώμεν εις διασαφήσεις, ελπίζοντες ότι, όπου υπάρχει η διάθεσις, θα γίνωμεν αντιληπτοί, καθώς πρέπει.

Ο αθλητής της προσευχής εκκινεί εκ της πίστεως ότι ο Θεός εδημιούργησεν ημάς, και ουχί ημείς τον Θεόν. Δια τούτο, εν τη αποσπάσει αυτού από πάσης θεολογικής ή φιλοσοφικής δημιουργίας, στρέφεται προς τον Θεόν δι' ανειδέου ευχής. Και εάν συγκαταβή η θεία ευδοκία [//201] επί του ευχομένου και δοθή εις αυτόν να γευθή της εγγύτητος του Θεού, η περί του πάντων επέκεινα Θεού γνώσις θα προσλάβη την μίαν ή την άλλην μορφήν, μη «επινοηθείσαν» όμως υπό του ασκητού ή του προφήτου, αλλ' «άνωθεν» δεδομένην.

Ο ασκητής δια της προσευχής ζητεί τον Θεόν, τον Ποιητήν αυτού, και ο Θεός κατά την συγκατάβασιν και ευδοκίαν Αυτού δίδει την περί Αυτού γνώσιν δι' εικόνων εφικτών εις τον άνθρωπον. Αι δοθείσαι υπό του Θεού εικόνες καταναλίσκουν τα πάθη εν τω ανθρώπω και αγιάζουν αυτόν. Εάν όμως ούτος δεχθή αυτάς ως τελείωσιν της αποκαλύψεως, πλανάται οπότε και οι άνωθεν δοθείσαι εικόνες δύνανται να αποτελέσουν ανυπέρβλητον εμπόδιον προς τελειοτέραν θεογνωσίαν.

Η δημιουργική ιδέα του Θεού πραγματοποιείται και υλοποιείται εν τω κόσμω, η κτιστή όμως ελευθερία πορεύεται αντίστροφον οδόν: Ζητεί τον Ίδιον τον Θεόν, εις τον Οποίον ευρίσκεται το άκρον τέλος και η εσχάτη έννοια του είναι αυτής. Ο σκοπός του κτιστού κόσμου δεν ευρίσκεται εν αυτώ τω ιδίω τω είναι αυτού και χάριν αυτού, εν τη μορφή και τω τρόπω της υπάρξεως αυτού, αλλ' έγκειται εις την γνώσιν του Κτίστου και την θέωσιν του κτίσματος.

Αιτία της δημιουργίας του κόσμου είναι η υπερεκχυλίζουσα αγαθότης του Θεού, ουδαμώς δε η αναγκαιότης της ενσαρκώσεως του Θεού Λόγου. Εν άλλαις λέξεσιν, η σάρκωσις του Θεού Λόγου ουδόλως ήτο απαραίτητος δια τον Ίδιον τον Λόγον, και η δημιουργία του κόσμου ουδόλως ήτο απλώς προκαταρκτική πράξις δια την σάρκωσιν του Θεού.

Η συγκατάβασις του Λόγου δεν είναι ένδειξις ενδογενούς αξίας του κόσμου. Το τέλος ή η έννοια της Θείας συγκαταβάσεως αποκαλύπτεται εις αυτό τούτο το όνομα, όπερ έλαβεν ο ταπεινώς σαρκωθείς Θεός Λόγος: Ιησούς-Σωτήρ· [//202] «και καλέσεις το όνομα Αυτού Ιησούν· Αυτός γαρ σώσει τον λαόν Αυτού» (Ματθ. α' 21).

Ο Θεός δεν είναι ο ιδεατός κόσμος, ήτοι ο κόσμος των ιδεών. Και η μορφή του δοθέντος εμπειρικού όντος δεν είναι υλοποίησις του θείου ιδεατού κόσμου, τουτέστι τοιαύτη, άνευ της οποίας και αυτό το Θείον Όν θα εφαίνετο ως ελλιπές, ατελές.

Η εστραμμένη προς τον κόσμον δημιουργική ιδέα του ανθρώπου ζητεί την υλοποίησιν αυτής, άνευ της οποίας παραμένει ανεκπλήρωτος εν τη εξελίξει αυτής. Εν τω Θείω όμως κόσμω δεν συμβαίνει ούτως. Η σάρκωσις του Θεού Λόγου δεν δύναται να είναι το τελικόν στάδιον Θεογονικής πορείας, τουτέστι

τελείωσις εξελίξεως εν τη Ιδία τη Θεότητι, και άρα αναγκαία δια τον Ίδιον τον Θεόν προς ολοκλήρωσιν του Είναι Αυτού.

Τοιαύτη εν ολίγοις είναι η δογματική βάσις της πνευματικής προσευχής, περί ής ο λόγος.

Η πνευματική προσευχή δεν είναι ούτε καλλιτεχνική δημιουργία, ούτε επιστημονική εργασία, ούτε φιλοσοφική έρευνα και στοχασμός, ούτε αφηρημένη διανοητική θεολογία. Η πνευματική ζωή δεν είναι ικανοποίησις των συναισθηματικών ημών επιδιώξεων δια της πραγματοποιήσεως αυτών, τουτέστι της μετατροπής αυτών εις βιώματα ή υλοποιημένας μορφάς, επί παραδείγματι της τέχνης. Πάντα ταύτα αποτελούν διαφόρους όψεις εκδηλώσεως της φανταστικής ενεργείας του ανθρώπου. Άλλαι δύνανται να τεθούν υψηλότερον άλλαι χαμηλότερον· είναι τουτέστι δυνατή η σύστασις αξιολογικής ιεραρχίας αυτών των μορφών. Αλλ' ούτως ή άλλως πάντα ταύτα αποτελούν τας εκδηλώσεις της φανταστικής ενεργείας, αίτινες δέον όπως υπερπηδηθούν, ει δ' άλλως είναι αδύνατον να φθάσωμεν την τελείαν προσευχήν ή την αυθεντικήν θεολογίαν ή την αληθώς θεάρεστον ζωήν.

Ώστε τοιαύτη είναι η οδός του ορθοδόξου ασκητού: Ζητεί τον Ποιητήν αυτού Θεόν εις το υπερβατικόν Αυτού [//203] Είναι. Δια τούτο εν τη πράξει της νοεράς προσευχής διεξάγει αγώνα προς μυριάδας παντοίων εικόνων, και εποπτικών, ήτοι όσων έχουν την μίαν ή την άλλην εξωτερικήν μορφήν, περίγραμμα, έκτασιν χώρου ή χρόνου, χρώμα κ.τ.λ., και των διανοητικών, ήτοι των εννοιών, ίνα, γυμνός πάσης κτιστής εικόνος, προσεύχηται εις τον Θεόν ενώπιος Ενωπίω, πρόσωπον προς Πρόσωπον (Κλίμαξ ΚΖ' 20).

Ο Θεός δημιουργεί τον κόσμον, και η δημιουργία αύτη πορεύεται την τάξιν της συγκαταβάσεως. Ο άνθρωπος όμως, πορευόμενος προς τον Θεόν, πορεύεται κατά την τάξιν της αναβάσεως, και κατά την ανάβασιν αυτού εκ της κτίσεως προς τον Θεόν δεν αρνείται την πραγματικότητα και την αξίαν της κτίσεως, αλλ' απλώς δεν απολυτοποιεί και δεν θεοποιεί αυτήν· δεν προσάπτει εις αυτήν αυτοσκοπόν και αυταξίαν. Ο Θεός εποίησε τον κόσμον, ουχί ίνα ζη ο Ίδιος την ζωήν της κτίσεως, αλλ' ίνα η λογική κτίσις κοινωνήση της Θείας Αυτού υπάρξεως. Όταν ο λογικός άνθρωπος δεν επιτυγχάνη την θέωσιν, ήτις δεν δύναται να τελεσθή άνευ της μετοχής αυτού, τότε εξαφανίζεται και αυτή η έννοια της υπάρξεως αυτού. Εκ της συνειδήσεως του μεγαλείου της κλήσεως αυτού, ηνωμένης μετά της θεωρίας της θείας δημιουργίας, γεννάται εν τη ψυχή του ανθρώπου θάμβος μέγα ενώπιον του Ποιητού των πάντων, αλλά και η πλέον ρεαλιστική αντίληψις παντός πράγματος εν τω κόσμω. Ταυτοχρόνως όμως η αυτή συνείδησις οδηγεί εις την απόσπασιν από παντός κτιστού χάριν της θεωρίας του Μόνου Θεού. Η απόσπασις αύτη δεν είναι απέκδυσις του πραγματικού κτιστού είναι, υπό την έννοιαν της απορρίψεως ή της αρνήσεως αυτού ως «φάσματος». Δεν είναι η απόσπασις αύτη ποιητική ή φιλοσοφική αεροβασία εις την σφαίραν των υψηλών και ωραίων μορφών ή των «καθαρών» ιδεών, όσον υψηλαί αξιολογικώς και αν [//204] είναι αύται, διότι η τοιαύτη στάσις μεταφέρει εκ νέου εις φαντασιώδη κόσμον. Ουχί. Η απόσπασις ή η αποχή εκ πάντων εν τη πνευματική προσευχή είναι συνέπεια της ολοκληρωτικής εφέσεως

προς τον Θεόν τον ζώντα και αληθινόν, ένεκα της προς Αυτόν ακράτου αγάπης και της κλήσεως ημών να ζώμεν εν Αυτώ, Όστις είναι ο Αυτοσκοπός και η Αυταξία. «Ο Θεός Φως εστι και σκοτία εν Αυτώ ουκ έστιν ουδεμία» (Α΄ Ιωάν. α΄ 5).

Εις τον απλούν και ταπεινόν πιστόν η απαλλαγή από της εξουσίας της φαντασίας επιτυγχάνεται δια της ακεραίας και διακαούς επιθυμίας να ζη ούτος κατά το άγιον θέλημα του Θεού. Τούτο είναι τοσούτον απλούν, και εν ταυτώ τοσούτον «αποκεκρυμμένον από σοφών και συνετών», ώστε δεν υπάρχει δυνατότης εξηγήσεως αυτού δια λόγων.

Εις την αναζήτησιν αυτήν του θελήματος του Θεού περικλείεται και η «αποταγή» του κόσμου. Η ψυχή θέλει να ζη μετά του Θεού, και δια τούτο «αποτάσσεται» του θελήματος και της φαντασίας αυτής, άτινα δεν δύνανται να δημιουργήσουν πραγματικήν ύπαρξιν, αλλ' εμφανίζονται ως «σκότος εξώτερον».

Ο κόσμος της ανθρωπίνης φαντασίας είναι κόσμος των «φασμάτων» της αληθείας. Είναι δε κοινός εις τους ανθρώπους και τους πεσόντας αγγέλους, και δια τούτο η φαντασία πολλάκις γίνεται αγωγός δαιμονικής ενεργείας.

Και αι δαιμονικαί εικόνες, και αι υπό του ιδίου του ανθρώπου επινοούμεναι, δύνανται να επιδρούν επί των ανθρώπων μετασχηματίζουσαι ή μεταμορφούσαι αυτούς, αλλά πάντως έν είναι αναπόφευκτον: Πάσα εικών, σχηματισθείσα υπό του ιδίου του ανθρώπου ή εμπνεομένη υπό των δαιμόνων, γενομένη δεκτή υπό της ψυχής, διαστρέφει την πνευματικήν μορφήν του ανθρώπου, του κτισθέντος κατ' εικόνα και ομοίωσιν Θεού. Η ενέργεια της φαντασίας, εν τη εσχάτη εξελίξει αυτής, οδηγεί εις αυτοθέωσιν [//205] του κτίσματος, ήτοι εις αναγνώρισιν θείας αρχής εν αυτή τη φύσει του ανθρώπου. Δυνάμει τούτου η φυσική θρησκεία, ήτοι η θρησκεία του ανθρωπίνου λογικού, μοιραίως λαμβάνει πανθεϊστικόν χαρακτήρα.

Και αι ανθρώπιναι και αι δαιμονικαί εικόνες έχουν την εαυτών δύναμιν, συχνάκις μεγίστην, ουχί όμως διότι είναι καθ' εαυτάς δημιουργικαί κατά την πλήρη έννοιαν της λέξεως, ως η εκ του μηδενός κτίζουσα θεία δύναμις, αλλ' επειδή η ανθρωπίνη θέλησις κλίνει προς αυτάς, και μόνον λόγω της υποταγής εις αυτάς μορφοποιείται υπ' αυτών ο άνθρωπος. Ο Κύριος όμως ελευθεροί τους μετανοούντας εκ του κράτους των παθών και της φαντασίας, και ο απελευθερωθείς εξ αυτών χριστιανός καταφρονεί την δύναμιν των φανταστικών εικόνων.

Η εξουσία του κοσμικού κακού επί του ανθρώπου είναι τεραστία, και ουδείς των απογόνων του Αδάμ δύναται να καταβάλη αυτήν άνευ και έξω του Χριστού. Εκείνος είναι ο Ιησούς-Σωτήρ εν τη κυρία και μοναδική σημασία της λέξεως. Αυτή είναι η πίστις του ορθοδόξου ασκητού και δια τούτο η ευχή της νοεράς ησυχίας τελείται δια της αδιαλείπτου επικλήσεως του ονόματος του Ιησού Χριστού, εξ ού και η ευχή αύτη έλαβε την ονομασίαν «προσευχή του Ιησού».

Ο ησυχάζων μοναχός, αγωνιζόμενος κατά της διαστρεφούσης την πνευματική ζωήν φαντασίας, συναντάται μετά ποικιλομόρφων εκδηλώσεων αυτής, αίτινες δύνανται να ταξιμομηθούν κατά διαφόρους τρόπους. Ο Γέρων συνώψιζεν αυτάς εις τας ανωτέρω εκτεθειμένας τέσσαρας μορφάς, αίτινες παρείχον εις αυτόν την δυνατότητα να εκφράση την ουσία του προβλήματος.

Η πρώτη μορφή αφορά εις τον προς τα πάθη γενικόν αγώνα.

Η δευτέρα μορφή είναι χαρακτηριστική εις όσους προσεύχονται κατά τον πρώτον τρόπον. Εις αυτήν ωσαύτως την [//206] μορφήν φαντασίας ανάγεται η γνωστή μέθοδος του «διαλογισμού» (meditation), όταν δια της προσπαθείας της φαντασίας ο άνθρωπος δημιουργή εν τω νοΐ αυτού εποπτικάς εικόνας εκ της ζωής του Χριστού ή άλλας ιεράς παραστάσεις. Συνήθως εις αυτήν την εργασίαν καταφεύγουν οι αρχάριοι ή άπειροι ασκηταί. Ο εργάτης της τοιαύτης «φαντασιώδους» προσευχής δεν εγκλείει τον νουν αυτού εν τη καρδία χάριν της εσωτερικής νήψεως, αλλά προσηλών αυτόν εις την εποπτικήν πλευράν των υπ' αυτού του ιδίου φανταζομένων θείων, ως νομίζει, εικόνων, οδηγεί εαυτόν εις κατάστασιν ψυχικής διεγέρσεως, ήτις εν περιπτώσει εντατικής συγκεντρώσεως δύναται να φθάση μέχρι ιδιοτρόπου παθολογικής εκστάσεως. Χαίρει δια τας «επιτεύξεις» αυτού, αφοσιούται εις τοιαύτας καταστάσεις, καλλιεργεί αυτάς, θεωρεί αυτάς πνευματικάς, υψηλάς, υπό της χάριτος ενεργουμένας, έχει την ιδέαν ότι και ο ίδιος είναι άγιος και θεωρός των μυστηρίων του Θεού, και τέλος φθάνει μέχρι παραισθήσεως και ασθενεί ψυχικώς ή, εις τας πλέον ευτυχείς περιπτώσεις, μένει «εν τη πλάνη» διερχόμενος τον βίον αυτού εν φανταστικώ κόσμω.

Περί της τρίτης και τετάρτης μορφής της φαντασίας δυνάμεθα να είπωμεν ότι ευρίσκονται εις την βάσιν όλου του ορθολογιστικού πολιτισμού. Δια τούτο η απ' αυτών απόσπασις είναι ιδιαιτέρως δύσκολος εις τον πεπαιδευμένον άνθρωπον, τον βλέποντα εν τω πολιτισμώ τούτω τον πνευματικόν αυτού πλούτον, η εκ του οποίου απόσπασις είναι ασυγκρίτως δυσκολωτέρα της εκ του υλικού.

Πας προσευχόμενος κατά τον τρίτον τρόπον γνωρίζει το λίαν αλγεινόν της αποταγής ταύτης. Έτυχεν εις ημάς να παρατηρήσωμεν παράδοξον τι φαινόμενον: Μεταξύ των αγαπησάντων την νοεράν προσευχήν απλών και ολιγογραμμάτων ασκητών συναντάται συχνότερον η [//207] ανάβασις εις μέγα ύψος και καθαρότητα, ή μεταξύ των πεπαιδευμένων, οίτινες εις την συντριπτικήν πλειοψηφίαν αυτών παραμένουν εις τον δεύτερον τρόπον προσευχής.

Οι βαθέως θρησκευτικώς και ασκητικώς διατεθειμένοι άνθρωποι ταχέως εννοούν το τρίτον είδος της φαντασίας ως στροφήν προς την γην. Ως εκ τούτου είναι οφθαλμοφανής η προς την προσευχήν ετερογένεια αυτής, ο δε κατ' αυτής αγών κατά την ώραν της προσευχής απλοποιείται. Άλλως έχει η υπόθεσις ως προς το τέταρτον είδος, όπερ δύναται να προσλαμβάνη ιδιαιτέραν λεπτότητα και να παρουσιάζηται ως εν Θεώ ζωή. Η αποκλειστική σπουδαιότης του προβλήματος αυτού εις την ασκητικήν αναγκάζει ημάς να παρατείνωμεν επ' αυτού τον λόγον.

Εις τους κατά τον πρώτον τρόπον προσευχομένους επικρατεί η ρεμβάζουσα φαντασία, ενώ εις τους προσευχομένους κατά τον δεύτερον κυριαρχεί ο πειρασμός να κατορθωθή το παν δια της λογικής οδού. Εις τους τελευταίους αυτούς η ζωή συγκεντρούται εις τον εγκέφαλον. Ο νους αυτών δεν είναι ηνωμένος μετά της καρδίας, αλλά συνεχώς ορμά προς τα έξω, αγωνιζόμενος να κατακτήση το παν δια της νοήσεως. Κάτοχοι όντες ωρισμένης

πνευματικής πείρας, ανεπαρκούς εισέτι, προσπαθούν «δια του νοός αυτών» να συμπληρώσουν τα κενά της πείρας αυτής και να εισχωρήσουν διανοητικώς εις τα μυστήρια της Θείας υπάρξεως. Ούτως εισχωρούν αφεύκτως εις τας θεωρίας αυτών στοιχεία τινα, γεννήματα φανταστικής ενεργείας. Η ιδεώδης εκείνη σφαίρα, εις την οποίαν τότε κινούνται, εάν κέκτηνται μεγάλα διανοητικά προσόντα, δίδει εις αυτούς «φαινομενικήν» υπεροχήν έναντι των άλλων, ήτις επί πλέον επιτείνει την αυτοπεποίθησιν αυτών.

Χαρακτηριστική διαστροφή, εις την οποίαν οδηγεί ο [//208] δεύτερος τρόπος προσευχής, είναι ο ορθολογισμός.

Ο ορθολογιστής θεολόγος οικοδομεί το σύστημα αυτού, καθώς ο αρχιτέκτων οικοδομεί ανάκτορον τι ή ναόν, χρησιμοποιών εμπειρικάς και μεταφυσικάς εννοίας ως υλικά οικοδομής και φροντίζων ουχί τοσούτον περί της συμφωνίας της ιδεώδους οικοδομής αυτού προς την αντικειμενικήν αλήθειαν του είναι, όσον περί του μεγαλείου και της αρμονικής ακεραιότητος του συστήματος αυτού από λογικής απόψεως.

Πολλοί μεγάλοι άνθρωποι, όσον παράδοξον και αν είναι τούτο, δεν ηδυνήθησαν να αντισταθούν εις τον κατ' ουσίαν αφελή αυτόν πειρασμόν, του οποίου κεκρυμμένη αρχή είναι η υπερηφανία.

Τα γεννήματα της ευφυΐας του διανοητικού θεολόγου είναι δι' αυτόν πολύτιμα, ως εις την μητέρα είναι ηγαπημένα τα τέκνα, ο καρπός της κοιλίας αυτής. Αγαπά την δημιουργίαν αυτού ως εαυτόν, διότι ταυτίζεται μετ' αυτής, εγκλωβισμένος εις την σφαίραν αυτής. Εις τοιαύτας περιπτώσεις ουδεμία εξωτερική επέμβασις δύναται να βοηθήση αυτόν, και εάν ο ίδιος δεν αποκολληθή από του νομιζομένου πλούτου αυτού, τότε ουδέποτε θα φθάσει εις την καθαράν προσευχήν και την αληθή θεωρίαν.

Πολλοί θεολόγοι-φιλόσοφοι, όντες κατ' ουσίαν ορθολογισταί, ανέρχονται εις την υπερλογικήν, θα ελέγομεν, σφαίραν της διανοήσεως, αλλ' αύτη η σφαίρα δεν είναι εισέτι ο Θείος κόσμος. Περικλείεται εις τα όρια της ανθρωπίνης κτιστής φύσεως, και ως τοιαύτη είναι εφικτή εις το λογικόν κατά την φυσικήν τάξιν των πραγμάτων.

Αι ενοράσεις του νοός αυτών δεν χωρούν εις τα πλαίσια του εννομικού συλλογισμού, τουτέστι της τυπικής λογικής, αλλά μεταβαίνουν εις την σφαίραν της μεταλογικής και του αντινομικού συλλογισμού, αλλά και εν τούτω δεν παύουν να είναι κατ' ουσίαν αποτέλεσμα διανοητικής [//209] εργασίας.

Η υπερνίκησις του στενού εννομικού ορθολογισμού είναι ένδειξις υψηλής διανοητικής καλλιεργείας, αλλά δεν είναι εισέτι η «αληθής πίστις» και η αυθεντική θεωρία του Θεού.

Οι άνθρωποι ούτοι πολλάκις κατέχοντες αξιολόγους ικανότητας προς λογικήν διανόησιν, ένεκα ακριβώς αυτών των ικανοτήτων και εν πλήρει συνεπεία προς αυτάς, ανέρχονται εις την επίγνωσιν της σχετικότητος των νόμων της ανθρωπίνης διανοήσεως και του αδυνάτου της συμπεριλήψεως παντός του είναι εν τοις χαλυβδίνοις στεφάνοις των λογικών συλλογισμών. Δια της επιγνώσεως αυτής αναβαίνουν εις θεωρίαν υπερβαίνουσαν την τυπικήν λογικήν, αλλά και τότε θεώνται απλώς την ωραιότητα του κτισθέντος κατ' εικόνα Θεού

νοός. Επειδή δε οι το πρώτον εισερχόμενοι εις την σφαίραν ταύτην της «σιωπής του νοός» αισθάνονται «μυστικιστικόν τι δέος», νομίζουν ότι η θεωρία αυτών είναι πείρα μυστικής Θεοκοινωνίας, ενώ τω όντι ίστανται εισέτι εντός των ορίων της κτιστής ανθρωπίνης φύσεως.

Αι κατηγορίαι τας οποίας χειρίζεται ο νους-λογικόν εις παρομοίας καταστάσεις εξέρχονται πέραν των ορίων των διαστάσεων του χρόνου και του χώρου, εις δε τον επόπτην αυτών δίδουν αίσθημα τι αιωνίου σοφίας. Ταύτα είναι τα τελευταία όρια, εις τα οποία δύναται να φθάση ο διανοούμενος νους κατά τας οδούς της φυσικής αναπτύξεως και αυτογνωσίας αυτού, ήτις δυνατόν να λάβη μορφήν φωτοειδούς αυτοθεωρίας. Η εμπειρία αύτη, ανεξαρτήτως πώς θα ερμηνευθή, ήτοι ποίαν δογματικήν διατύπωσιν θα προσλάβη, είναι κατ’ ουσίαν εμπειρία «πανθεϊστικής» τάξεως.

Φθάνων «μέχρι συντελείας φωτός μετά σκότους» (Ιώβ κστ’ 10), ο άνθρωπος θεάται την νοεράν αυτού ωραιότητα, την οποίαν πλείστοι εξέλαβον ως Θεότητα. Το υπ’ αυτών θεώμενον φως είναι φως, ουχί όμως το Φως [//210] εκείνο το Αληθινόν, «εν ώ σκοτία ουκ έστιν ουδεμία», αλλά το φυσικόν φως του νοός του κατ’ εικόνα Θεού κτισθέντος ανθρώπου.

Τούτο το φως του νοός υπερέχον κατ’ αξίαν του φωτός πάσης άλλης εμπειρικής γνώσεως, δικαίως δύναται να κληθή σκότος, διότι είναι το «κενόν» της απεκδύσεως, και ο Θεός εν αυτώ ουκ έστι. Και ίσως εν τη περιπτώσει ταύτη, ή εν άλλη τινί, αρμόζει να μνησθώμεν των λόγων του Κυρίου: «Σκόπει ουν μη το φως το εν σοι σκότος εστί;» (Λουκ. ια’ 35). Όντως, η πρώτη κοσμική προϊστορική καταστροφή, η πτώσις του Εωσφόρου, υιού της πρωΐας, γενομένου πρίγκιπος του σκότους, ήτο αποτέλεσμα αυτοερωτικής θεωρίας της ωραιότητος αυτού· θεωρίας, ήτις κατέληξεν εις αυτοθέωσιν.

Ομιλούμεν δια ψυχράς και ασυνδέτου γλώσσης, αλλ’ εκείνος, όστις εστάθη εις τους πνευματικούς τούτους χώρους, ίσως θα είπη:

«Όντως, φοβερόν … Πού λοιπόν είναι η εγγύησις της αληθούς Θεοκοινωνίας, και ουχί της φαντασιώδους, φιλοσοφικής, πανθεϊστικής»;

Ο μακάριος Γέρων Σιλουανός εβεβαίου κατηγορηματικώς ότι τοιαύτη εγγύησις, υποκειμένη εις τον λογικόν ημών έλεγχον, είναι η προς τους εχθρούς αγάπη. Έλεγεν:

«Ο Κύριος είναι ταπεινός και πράος και αγαπά το πλάσμα Αυτού, και εκεί όπου είναι το Πνεύμα του Κυρίου, εκεί οπωσδήποτε θα είναι η ταπεινή αγάπη προς τους εχθρούς και η υπέρ του κόσμου προσευχή. Και εάν δεν έχης την αγάπην ταύτην, τότε παρακάλεσον και θα δώση αυτήν εις σε ο Κύριος, Όστις είπεν: “Αιτείτε και δοθήσεται υμίν, ζητείτε, και ευρήσετε” (Ματθ. ζ’ 7)».

Ας μη τολμά τις να υποτιμά το «ψυχολογικόν» τούτο κριτήριον, διότι τοιαύτη ψυχική κατάστασις είναι αποτέλεσμα αληθούς Θεϊκής ενεργείας. Ο σώζων Θεός, [//211] σώζει τον όλον άνθρωπον, ούτως ώστε ουχί μόνον ο νους-πνεύμα, αλλά και τα ψυχικά συναισθήματα και το λογικόν και αυτό το σώμα, το παν καθαγιάζεται υπό του Θεού.

Ημείς μόλις και ως εν παρόδω θίγομεν τα δυσκολώτατα ταύτα αιώνια προβλήματα της πνευματικής ζωής του ανθρώπου. Δεν επιχειρούμεν την

διαλεκτικήν αυτών διασάφησιν, ούτως ώστε να καταστούν πρόδηλα δια την λογικήν αντίληψιν. Εάν προ ημών ίστατο τοιούτον τι εγχείρημα, θα ήτο απαραίτητον να ερευνήσωμεν ολόκληρον σειράν ιστορικών παραδειγμάτων. Το έργον όμως τούτο ας αναλάβη έτερος. Προσωπικώς θεωρούμεν απραγματοποίητον παρομοίαν αφηρημένην διασάφησιν, είμεθα πλήρως πεπεισμένοι ότι η μόνη οδός προς κατανόησιν της αληθείας διέρχεται δια της πίστεως και της ζώσης πείρας, τουτέστιν είναι η οδός της ιδίας της υπάρξεως. Ενταύθα όμως οφείλομεν να υποδείξωμεν ότι η αυθεντική εκείνη πείρα, την οποίαν εννοούμεν, δεν εξαρτάται εκ μόνης της προαιρέσεως του ανθρώπου, αλλά δίδεται εις αυτόν άνωθεν, ως δώρον ευδοκίας. Η φιλοσοφική και πανθεϊστική πείρα είναι δυνατή εντός των ορίων της φυσικής ικανότητος και προαιρέσεως του ανθρώπου, αλλ' η χριστιανική πείρα της υπέρ φύσιν κοινωνίας μετά του Υποστατικού Θεού εξέρχεται των ορίων της προαιρέσεως του ανθρώπου.

Η χριστιανική ζωή είναι συμφωνία δύο θελήσεων, της Θείας-ακτίστου και της κτιστής-ανθρωπίνης. Ο Θεός δύναται να εμφανισθή εις τον άνθρωπον εν πάσαις ταις οδοίς, ανά πάσαν στιγμήν χρόνου και εν παντί πνευματικώ ή φυσικώ τόπω, αλλ' ο Ίδιος, επέκεινα ών παντός εξαναγκασμού, ουδέποτε παραβιάζει το αυτεξούσιον της εικόνος Αυτού. Εάν η κτιστή ελευθερία στρέφεται αυτοερωτικώς προς εαυτήν, ή θεωρεί εαυτήν ως άκτιστον θείαν αρχήν, παρά το κατά το φαινόμενον ύψος [//212] της θεωρίας αυτής, την οποίαν και περιεγράψαμεν ανωτέρω, ο άνθρωπος μένει κλειστός εις την ενέργειαν της Θείας χάριτος.

Η μετά του Θεού κοινωνία κατορθούται εις τας οδούς της προσευχής· και περί προσευχής ο λόγος ημών. Εάν μέχρι τινος μεταβαίνωμεν εις την σφαίραν της διαλεκτικής, τούτο γίνεται ουχί διότι ελπίζομεν να πείσωμεν τινα δια της οδού ταύτης, αλλ' ίνα υποδείξωμεν ότι και δι' αυτής της σφαίρας της ανθρωπίνης υπάρξεως διέρχονται αι οδοί της προσευχής, οπότε αύτη προσλαμβάνει κοσμικάς διαστάσεις. Εις πάσαν απόπειραν λογικοποιήσεως της πνευματικής πείρας βλέπομεν την δυνατότητα των πλέον διαφόρων αντιρρήσεων. Αύτη η δυνατότης των αντιρρήσεων προέρχεται εκ του ότι έκαστος εξ ημών εν τη ιδεώδει σφαίρα της κοσμοθεωρίας αυτού είναι ελεύθερος να εκλέξη οιανδήποτε ιεραρχίαν αξιών.

Συνεχίζοντες τον περί προσευχής λόγον αποπειρώμεθα να διαζωγραφήσωμεν σχηματικώς μίαν εκ των δυσκολωτέρων συγκρούσεων, τας οποίας συναντά εν τη οδώ αυτού ο ορθόδοξος ασκητής κατά την μετάβασιν εκ του δευτέρου τρόπου προσευχής προς τον τρίτον, και δη τον αγώνα προς την διανοητικήν φαντασίαν.

Δια προσεκτικής αυτοαναλύσεως ο άνθρωπος ανακαλύπτει το ψυχολογικόν προσόν της λογικής σκέψεως, όπερ δύναται να καθορισθή ως η εσωτερική αξιοπιστία της διανοήσεως ημών, ή άλλως, ως το υποκειμενικώς προφανές του ορθού των λογικών ημών συμπερασμάτων. Υπάρχει καταναγκασμός τις εις τα επιχειρήματα του λογικού ημών, εις τας αποδείξεις αυτού, και απαιτείται μεγάλη καλλιέργεια και βαθεία πνευματική πείρα, ίνα

καταστή φανερά η παράδοξος αύτη απάτη. Δια την απαλλαγήν εκ της εξουσίας αυτής απαραίτητος τυγχάνει η Θεία βοήθεια.

[//213] Η ανακάλυψις της «γοητείας» αυτής μέχρις ωρισμένου ορίου είναι δυνατή και εις τας οδούς της θεωρητικής αναλύσεως των βασικών αρχών της διανοήσεως ημών, ήτοι των αρχών της ταυτότητος και της επαρκούς αιτιολογήσεως.

Η πρώτη, ήτοι η αρχή της ταυτότητος, είναι η στατική θέσις της διανοήσεως ημών, η ασάλευτος βάσις αυτής, νεκρά εν τη ακινησία αυτής.

Η δυναμική θέσις της διανοήσεως ημών εκφράζεται δια της δευτέρας αρχής της «επαρκούς» αιτιολογήσεως. Η αιωνόβιος πείρα της ιστορίας απέδειξε μετά μεγάλης πειστικότητος την συμβατικότητα της αρχής ταύτης. Η κρίσις περί της επαρκούς αιτιολογήσεως είναι πάντοτε υποκειμενική: Ό,τι ο είς θεωρεί ως επαρκές, δεν είναι κατ' ανάγκην τοιούτον και δια τους άλλους. Και εάν εξετάσωμεν βαθύτερον το πρόβλημα, θα ίδωμεν ότι κατ' ουσίαν η τελείως επαρκής αιτιολόγησις απαιτεί απόλυτον παγγνωσίαν.

Ο ορθόδοξος ασκητής ανακαλύπτει την σχετικότητα της ανθρωπίνης σκέψεως δι' άλλου τρόπου, και γενικώς αναζητεί την λύσιν των υπαρξιακών προβλημάτων εις τας οδούς της πίστεως και της προσευχής. Στηρίζεται ουχί επί της αδυνάτου κρίσεως αυτού, αλλ' εις τον Μέγαν Θεόν. Πιστεύει ότι αι εντολαί του Χριστού αποτελούν το αλάνθαστον μέτρον, «τον κανόνα της αληθείας». Πιστεύει ότι αι εντολαί, ως εκ της φύσεως αυτών, δεν είναι ει μη η Θεία δύναμις, αυτή αύτη η αιώνιος ζωή, και ούτως οδηγείται εις αδιάκοπον τοποθέτησιν ενώπιον της κρίσεως του Θεού, της μόνης δικαίας. Παν έργον, πας λόγος, εκάστη εσωτερική κίνησις της σκέψεως ή της αισθήσεως, έστω και η μικροτέρα, το παν, υποβάλλεται εις την κρίσιν του λόγου του Χριστού.

Όταν η χάρις του Αγίου Πνεύματος επισκιάζη ημάς και καθίσταται η ενεργούσα εν ημίν εσωτερική δύναμις, [//214] τότε αι κινήσεις της ψυχής ημών φυσικώς πλησιάζουν την τελειότητα των εντολών. Όταν δε έρχωνται αι ώραι της Θείας εγκαταλείψεως, την άρσεως της χάριτος, και το Θείον Φως εναλλάσηται μετά του βαθέος σκότους της εγέρσεως των παθών, τότε το παν μεταβάλλεται εντός ημών, και πόλεμος μέγας εγείρεται εν τη ψυχή.

Ποικιλόμορφοι είναι οι πνευματικοί πόλεμοι, αλλ' ο κατά της υπερηφανίας πόλεμος είναι ο βαθύτερος και ο βαρύτερος. Η υπερηφάνια είναι εχθρά προς τον Θείον νόμον. Διαστρέφουσα αύτη την Θείαν τάξιν των όντων, φέρει πανταχού την διάσπασιν και τον θάνατον. Εμφανίζεται και επί του επιπέδου της σαρκός, αλλά κυρίως μαίνεται επί του διανοητικού και πνευμαιτικού επιπέδου. Εγκαθιστώσα εαυτήν εις την πρώτην θέσιν, διεξάγει αγώνα προς κυριαρχίαν επί πάντων, έχουσα κεφαλαιώδες αυτής όπλον το λογικόν (ratio).

Το λογικόν προβάλλει τα ίδια αυτού επιχειρήματα και απορρίπτει ως παραλόγους τας εντολάς του Χριστού, και μάλιστα την λέγουσαν «Μη κρίνετε ίνα μη κριθήτε» (Ματθ. ζ' 1). Λέγει ότι η ικανότης της κρίσεως αποτελεί το διακριτικόν προτέρημα του ανθρώπου, εις αυτήν την ικανότητα περικλείεται η υπεροχή αυτού έναντι όλου του κόσμου, χάρις δε εις αυτήν και μόνον δύναται ο άνθρωπος να δεσπόζη του παντός.

Προκειμένου να στερεώση την υπεροχήν αυτού εν τω είναι, επιδεικνύει τας επιτεύξεις, τον πολιτισμόν αυτού. Προσάγει πλήθος αποδείξεων, ισχυρών κατά το φαινόμενον, αίτινες δεικνύουν δήθεν δια της ιστορικής πείρας της ζωής ότι αυτό και μόνον έχει το δικαίωμα της αποφάσεως, το δικαίωμα της συστάσεως ή διαπιστώσεως της αληθείας. Αυτοαποκαλείται: «ο ρυθμίζων το είναι λόγος».

Απρόσωπον κατά τους νόμους της λειτουργίας αυτού το λογικόν, όν κατ' ουσίαν μία εκ των εκδηλώσεων της ανθρωπίνης υποστάσεως, μία εκ των ενεργειών αυτής [//215] –εν ή περιπτώσει παρέχεται εις αυτό πρωτεύουσα θέσις εν τη πνευματική οντότητι του ανθρώπου–, βαθμηδόν καταλήγει εις το σημείον να αγωνίζηται πλέον κατά της πηγής αυτού, τουτέστι της «υποστατικής» αρχής.

Αναβαίνον, ως φαντάζεται, μέχρι των υψίστων κορυφών, καταβαίνον ως νομίζει, μέχρι των εσχάτων αβύσσων, το λογικόν προσπαθεί να ψηλαφήση τα όρια του είναι, ίνα δώση εις παν τον ιδιάζοντα εις τούτο (το λογικόν) «ορισμόν». Μη επιτυγχάνον δε του σκοπού τούτου, καταπίπτει εξηντλημένον και αποφαίνεται: «Ουκ έστι Θεός».

Συνεχίζον τον αγώνα επικρατήσεως, μετά τόλμης εν ταυτώ και μετά νοσταλγίας λέγει:

«Εάν υπάρχει Θεός, πώς είναι δυνατόν να αποδεχθώ ότι ούτος ο Θεός δεν είμαι εγώ;» (Η έκφρασις ανήκει εις συγκεκριμένον πρόσωπον, το οποίον επορεύθη την οδόν ταύτην).

Μη εγγίσαν τα όρια του κοσμικού είναι, και αποδούν εις εαυτό το άπειρον, εγείρεται υπερήφανον έγερσιν και συμπεραίνει:

«Εξηρεύνησα το παν και ουδαμού εύρον τι μείζον εμού· άρα εγώ ειμί Θεός».

Τω όντι, ο νους-λογικόν, όταν επ' αυτού και εν αυτώ συγκεντρούται η πνευματική ύπαρξις του ανθρώπου, βασιλεύει και εξουσιάζει επί της προσιδιαζούσης αυτώ αφηρημένης σφαίρας τοσούτον, ώστε δεν ευρίσκει τι υψηλότερον αυτού, και ως εκ τούτου αποδέχεται εν τέλει θείαν εν αυτώ αρχήν.

Τούτο αποτελεί το έσχατον όριον της διανοητικής φαντασίας και συγχρόνως το έσχατον βάθος πτώσεως και σκότους.

Υπάρχουν άνθρωποι οίτινες σπεύδουν εις συνάντησιν των απαιτήσεων αυτών του λογικού και αποδέχονται αυτάς ως την αλήθειαν, αλλ' ο ορθόδοξος ασκητής έρχεται [//216] εις πόλεμον κατ' αυτών. Κατά την σύγκρουσιν ταύτην εμφανίζεται η επέμβασις αλλοτρίων δυνάμεων. Ο κατ' αυτών αγών προσλαμβάνει τραγικόν χαρακτήρα και μεγίστην έντασιν, η δε νικητήριος έκβασις δια τον ασκητήν δεν καθίσταται δυνατή, ει μη μόνον δια της πίστεως, της νικώσης τον κόσμον. «Παν το γεγεννημένον εκ του Θεού νικά τον κόσμον· και αύτη εστίν η νίκη η νικήσασα τον κόσμον, η πίστις ημών» (Α' Ιωάν. ε' 4).

Προς λύσιν των προβλημάτων τούτων ο μοναχός δεν κάθηται επί ανέτου καθίσματος γραφείου, αλλ' εν τη σιγή της νυκτός, μακράν του κόσμου, κεκρυμμένος από των οφθαλμών και των ακοών των ανθρώπων, προσπίπτει μετά μεγάλου κλαυθμού ενώπιον του Θεού εν προσευχή:

«Ο Θεός, ιλάσθητί μοι τω αμαρτωλώ», ως ο τελώνης (Λουκ. ιη' 13), ή, ως ο Πέτρος:

«Κύριε, σώσον με» (Ματθ. ιδ' 30).

Πνεύματι ατενίζει την χαίνουσαν ενώπιον αυτού άβυσσον του «εξωτέρου σκότους» και δια τούτο η προσευχή αυτού ζέει … Ο λόγος αυτού καθίσταται ανίσχυρος ίνα καταδείξη το μυστήριον του θεάματος τούτου και την δύναμιν του αγώνος αυτού, όστις δυνατόν να διαρκέση επί έτη, έως ότου καθαρθή ο άνθρωπος εκ των παθών αυτού, έως ότου έλθη το Θείον Φως, όπερ θα αποκαλύψη το ψευδές των κρίσεων ημών, ενώ συγχρόνως θα μεταρσιώση την ψυχήν εις τας απείρους διαστάσεις της αληθούς ζωής.

Πλειστάκις συνωμιλήσαμεν μετά του Γέροντος επί των θεμάτων τούτων. Έλεγεν ότι η αιτία του πολέμου έγκειται ουχί εις το λογικόν καθ' εαυτό, αλλ' εις την υπερηφανίαν του πνεύματος ημών. Εκ της υπερηφανίας ενδυναμούται η ενέργεια της φαντασίας, ενώ δια της ταπεινώσεως αναχαιτίζεται. Η υπερηφανία φυσιούται εκ της επιθυμίας να δημιουργήση τον ίδιον αυτής κόσμον, [//217] ενώ η ταπείνωσις ευγνωμόνως δέχεται την ζωήν παρά του Θεού.

Κατόπιν πολυετούς και επιμόνου αγώνος ο μακάριος Γέρων απέκτησε την δύναμιν να ίσταται μετά του νοός εν τω Θεώ, απωθών τους επερχομένους λογισμούς. Εν τω πολέμω κατά των ποικίλων εχθρών υπέστη πλείστα όσα, αλλά, όταν εγνωρίσαμεν αυτόν, ωμίλει περί του παρελθόντος μετά βαθείας ειρήνης ψυχής και δια πολύ απλών εκφράσεων:

«Νους παλαίει προς νουν … ο νους ημών προς τον νουν του εχθρού … Ο εχθρός έπεσε δια της υπερηφανίας και της φαντασίας, εκεί δε ελκύει και ημάς … Εν τω πολέμω τούτω απαιτείται μεγάλη ανδρεία … Ο Κύριος αφίνει τον δούλον αυτού να παλαίη, ενώ ο Ίδιος προσέχει αυτόν εκ του πλησίον, ως προσείχε τον Μέγαν Αντώνιον, ότε εκείνος επάλαιε κατά των δαιμόνων … Ενθυμείσθε βεβαίως, ότι εν τω Βίω του Αγίου Αντωνίου αναφέρεται ότι ούτος κατώκησεν εντός μνήματος και εκεί οι δαίμονες έδειραν αυτόν, μέχρις ότου έμεινεν αναίσθητος. Ο φίλος, όστις υπηρέτει αυτόν, μετέφερεν αυτόν εις το Κυριακόν του χωρίου. Την νύκτα, ότε ο Αντώνιος ανέκτησε τας αισθήσεις, παρεκάλει τον φίλον αυτού να φέρη αυτόν και πάλιν εις το μνήμα. Βαρέως ασθενής ο Όσιος δεν ίσχυε να σταθή επί των ποδών αυτού και προσηύχετο κατακείμενος, οπότε υπέστη νέαν σκληράν επίθεσιν των δαιμόνων. Ότε δε δεινώς υποφέρων ανέβλεψε και είδε φως, κατενόησε την εν τω φωτί έλευσιν του Κυρίου. Και είπε προς Αυτόν:

- Πού ήσο; Δια τί δεν εφάνης εξ αρχής, ίνα μου τας οδύνας παύσης;

Ο δε Κύριος απήντησεν εις αυτόν:

- Αντώνιε, ώδε ήμην, αλλά ανέμενον ιδείν το σον αγώνισμα.

»Ούτω και ημείς πρέπει πάντοτε να ενθυμώμεθα ότι ο Κύριος παρακολουθεί τον αγώνα ημών κατά του εχθρού, [//218] και δια τούτο να μη φοβώμεθα, έστω και εάν ο άδης επιτεθή καθ' ημών, αλλά να είμεθα ανδρείοι».

«Οι Άγιοι εδιδάχθησαν τον πόλεμον εναντίον του εχθρού. Εγνώριζον ότι οι εχθροί ενεργούν δελεαστικώς μέσω των λογισμών, και δια τούτο καθ' όλην αυτών την ζωήν δεν εδέχοντο τους λογισμούς. Ο λογισμός εμφανίζεται κατ' αρχήν ως καλός, αλλ' ύστερον αποσπά τον νουν εκ της προσευχής και αρχίζει κατόπιν πλέον να περιπλέκη τας σκέψεις. Δια τούτο είναι ανάγκη να απορρίπτωμεν παρευθύς πάντα λογισμόν, έστω και εάν φαίνηται εις ημάς

καλός, να έχωμεν δε τον νουν καθαρόν εν τω Θεώ. Εάν παρά ταύτα έλθη λογισμός τις, τότε δέον όπως μη ταραττώμεθα, αλλά μετά ισχυράς ελπίδος επί τον Θεόν να μένωμεν εν τη προσευχή … Δεν πρέπει να ταράσσηται ο ασκητής, διότι οι εχθροί χαίρουν και επί τη συγχύσει ημών … Προσεύχεσθε, και ο λογισμός θα φύγη … Αύτη είναι η οδός των Αγίων».

Ο Γέρων έλεγε περί της υπερηφανίας ότι δεν γνωρίζει τέλος εις τας αξιώσεις αυτής: Εν ταις γραφαίς αυτού υπάρχει η εξής παραστατική παραβολή:

«Είς κυνηγός ηγάπα πολύ να περιέρχηται τα δάση και τους κάμπους δια κυνήγιον. Ημέραν τινα κυνηγών επί πολλήν ώραν ανέβαινεν εις τι υψηλόν όρος και, επειδή ησθάνθη κόπωσιν, εκάθισεν επί μεγάλης πέτρας. Βλέπων σμήνος πτηνών να πετά από της μιας κορυφής εις την άλλην εσκέπτετο: “Δια τί ο Θεός δεν έδωκε πτερά εις τον άνθρωπον, ίνα δύναται ούτος να πετά”; Κατ’ εκείνην την ώραν εκ του ιδίου τόπου διήρχετο είς ταπεινός ερημίτης και γνωρίσας τας σκέψεις του κυνηγού είπεν εις αυτόν:

»Συλλογίζεσαι δια τί ο Θεός δεν έδωκεν εις σε πτερά. Αλλ’ αν δώση εις σε πτερά, πάλιν δεν θα είσαι ευχαριστημένος και θα είπης: “Τα πτερά μου είναι αδύνατα και δι’ αυτών δεν δύναμαι να πετάξω μέχρι του ουρανού, [//219] ίνα ίδω τί υπάρχει εκεί”. Και αν δοθούν εις σε τοιαύτα δυνατά πτερά, ώστε να δυνηθής να αναβής μέχρι του ουρανού, και τότε θα είσαι ανικανοποίητος και θα είπης: “Δεν εννοώ τί γίνεται εκεί”. Και αν δοθή εις σε να εννοήσης, τότε πάλιν δεν θα είσαι ευχαριστημένος και θα είπης: “Δια τί εγώ δεν είμαι άγγελος”; Και αν γίνης άγγελος, τότε και πάλιν θα είσαι δυσαρεστημένος και θα είπης: ”Δια τί δεν είμαι Χερουβίμ”; Και αν γίνης Χερουβίμ, τότε θα είπης: ”Δια τί ο Θεός δεν με αφίνει να κυβερνώ τον ουρανόν”; Και αν δοθή εις σε να κυβερνάς τον ουρανόν, τότε δεν θα ευχαριστηθής και, ως άλλος τις, θα ζητήσης μετ’ αυθαδείας πλείον τι. Δια τούτο πάντα να ταπεινούσαι και θα είσαι ικανοποιημένος μεθ’ οιουδήποτε δίδεται εις σε, και τότε θα ζης μετά του Θεού».

Ο κυνηγός είδεν ότι ο ερημίτης είπε την αλήθειαν και ηυχαρίστησε τον Θεόν, επειδή έστειλεν εις αυτόν τον μοναχόν, ίνα συνετίση και διδάξη εις αυτόν την οδόν της ταπεινώσεως.

Ο Γέρων υπεγράμμιζε μετ’ επιμονής ότι η οδός των αγίων έγκειται εις το ότι ταπεινούμενοι καθαίρουν τον νουν αυτών από πάσης φαντασίας:

«Έλεγον οι Άγιοι: Θα κολασθώ εν τω άδη. Και τούτο, καίτοι εποίουν θαύματα. Εγνώριζον εκ πείρας ότι, εάν η ψυχή καταδικάζη εαυτήν εις τον άδην, αλλά συγχρόνως ελπίζη εις την ευσπλαγχνίαν του Θεού, τότε η δύναμις του Θεού έρχεται εις αυτήν και το Πνεύμα το Άγιον μαρτυρεί εναργώς την σωτηρίαν. Δια της αυτοκατακρίσεως η ψυχή ταπεινούται, και δεν υπάρχουν πλέον εντός αυτής λογισμοί, αλλά καθαρώ νοϊ ίσταται ενώπιον του Θεού.

»Ιδού η πνευματική σοφία».

Δια γεωτρυπάνου διαπερά ο άνθρωπος την γην, ίνα εξορύξη νάφθαν εκ των εγκάτων αυτής, και επιτυγχάνει του σκοπού αυτού. Δια του λογικού διαπερά ο άνθρωπος [//220] τον ουρανόν, σκοπεύων να αρπάση το πυρ της Θεότητος, αλλ’ ένεκα του τύφου αυτού απωθείται υπό του Θεού.

Αι Θείαι θεωρίαι παρέχονται εις τον άνθρωπον, ουχί όταν επιδιώκη αυτάς, σκοπεύων προ παντός αυτάς, αλλ' όταν η ψυχή κατέρχηται εις τον άδην της μετανοίας και αληθώς αισθάνηται εαυτήν χείρονα πάσης της κτίσεως. Αι δε θεωρίαι, αι βιαίως κατακτώμεναι δια του λογικού, δεν είναι αληθιναί, ήγουν θείας προελεύσεως, αλλά «κατά το δοκούν». Και όταν το δοκούν τούτο εκλαμβάνηται ως η αλήθεια, τότε εν τη ψυχή του ανθρώπου δημιουργείται κατάστασις παρακωλύουσα και αυτήν την δυνατότητα ενεργείας της χάριτος, τουτέστι της αληθούς θεωρίας.

Δια της κατά χάριν θεωρίας αποκαλύπτονται πράγματα υπερβαίνοντα και την πλέον δημιουργικήν φαντασίαν, ως περί τούτου λέγει ο θείος Παύλος: «ά οφθαλμός ουκ είδε και ούς ουκ ήκουσε και επί καρδίαν ανθρώπου ουκ ανέβη» (Α' Κορ. β' 9). Όταν, παρομοίως προς τους Αποστόλους, ο άνθρωπος δια της χάριτος αρπαγή εις την όρασιν του Θείου Φωτός, κατόπιν θεολογεί «διηγούμενος» ό,τι είδε και εγνώρισεν. Η πραγματική θεολογία δεν είναι επινόησις του ανθρωπίνου λογικού ή αποτέλεσμα κριτικών μελετών, αλλ' εκμυστήρευσις περί της κρείττονος εκείνης υπάρξεως, εις την οποίαν εισήχθη ο άνθρωπος τη επενεργεία του Αγίου Πνεύματος. Άλλοτε παρέχεται και λόγος προς έκφρασιν του ορωμένου, άλλοτε συναντώνται δυσκολίαι προς εξεύρεσιν λόγων και εννοιών, δι' ών δύναται να εκφρασθή έστω και παραπλησίως εκείνο όπερ κείται πέραν πάσης γηΐνης εικόνος και εννοίας. Όμως, παρά πάσας τας δυσκολίας ταύτας και το αναπόφευκτον των διαφόρων μορφών εκφράσεως, εκείνος όστις εγνώρισεν, ούτος και εν άλλη λεκτική μορφή δύναται να διακρίνη την αυθεντικήν θεωρίαν από της απατηλής θεωρίας του λογικού στοχασμού, όσον και αν ο στοχασμός ούτος τυγχάνη μεγαλοφυής.

[//221]

Ζ' – ΠΕΡΙ ΔΙΟΡΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΑΥΤΗΣ

Η γνώσις η αποκτωμένη δια της κατανικήσεως των παθών οδηγεί εις την εκ πείρας διορατικότητα. Η διορατικότης, ήτις εμφανίζεται ως αποτέλεσμα πείρας μακρού αγώνος κατά των παθών, δεν φθάνει την τελειότητα εκείνην την οποίαν έχει το άνωθεν καταβαίνον χάρισμα της διορατικότητος. Η πρώτη, εξ ωρισμένων κινήσεων, εκ της εκφράσεως του προσώπου, εκ τινων λέξεων, εκ του είδους της σιωπής ή της ομιλίας, εκ της πνευματικής ατμοσφαίρας την οποίαν δημιουργεί ο άνθρωπος, αντιλαμβάνεται την πνευματικήν αυτού κατάστασιν. Βεβαίως πλέον πιστήν βάσιν δια την περί του ανθρώπου κρίσιν παρέχει η συνομιλία μετ' αυτού, επειδή εκ του λόγου αυτού καθίσταται εκδηλότερον αφ' ενός μεν το μέτρον της αυθεντικής πνευματικής αυτού πείρας, αφ' ετέρου δε εκείνο όπερ δεν είναι άλλο τι, ει μη αποτέλεσμα εξωτερικής μαθήσεως. Η Δευτέρα, ήτοι η εκ της χάριτος διορατικότης, τα πάντα διορά μέσω της προσευχής και δεν έχει ανάγκην της παρουσίας του ανθρώπου.

Κατά την πορείαν του συνεχούς εσωτερικού πολέμου ο ασκητής συναντάται μετά τριών ειδών διορατικότητος: Πρώτον είδος είναι η φυσική εις ωρισμένους ανθρώπους διαίσθησις, ήτις λεπτύνεται δια της ασκητικής βιοτής· δεύτερον η κατά δαινομικήν ενέργειαν, και τρίτον η κατά [//222] την δωρεάν της χάριτος.

Το πρώτον είδος δια τον ευσεβώς διατεθειμένον και ταπεινόν άνθρωπον δύναται να φανή ωφέλιμον και προς το καλόν χρησιμοποιούμενον, διότι τα μάλα συνεργεί εις την πλέον ακριβή φύλαξιν των εντολών του Χριστού εν σχέσει προς τον πλησίον. Τον υπερήφανον και εμπαθή όμως βλάπτει, διότι πληθύνει τας αφορμάς προς τα πάθη και δίδει μεγαλυτέρας ευκολίας προς ικανοποίησιν αυτών.

Το δεύτερον είδος είναι άκρως επικίνδυνον δι' εκείνους οίτινες δέχονται αυτό, διότι θάττον ή βράδιον οδηγεί εις την αλγεινήν διατάραξιν όλων των ψυχικών και πνευματικών δυνάμεων του ανθρώπου, δεινώς παραμορφούν και αυτήν την εξωτερικήν αυτού όψιν.

Το τρίτον είδος συνδέεται μετά μεγίστης ευθύνης και είναι πηγή πολλών πνευματικών οδυνών δια τον αξιωθέντα αυτού. Εις τον υπερήφανον ουδόλως δίδεται.

Και τα τρία ταύτα είδη διορατικότητος είναι αίτια βασάνων. Κατά το πρώτον, ήτοι της εκ φύσεως διαισθήσεως, ο πόνος εμφανίζεται ως αποτέλεσμα της οξείας λεπτότητος και ευαισθησίας του νευροψυχικού συστήματος. Κατά το δεύτερον, ο πόνος είναι ακόλουθον του γενικώς καταστρεπτικού χαρακτήρος των δαιμονικών ενεργειών, πράγμα φανερούμενον μόνον μετά παρέλευσιν πολλού χρόνου. Κατ' αυτήν την διορατικότητα, αν και εμφανίζηται ενίοτε η δυνατότης να «διαβλέψης» την ξένην σκέψιν, όμως ο βαθύς εσωτερικός άνθρωπος παραμένει απρόσιτος. Μετά μεγαλυτέρας τινός βεβαιότητος παρουσιάζεται εν σχέσει προς τα εξωτερικά γεγονότα. Δια τούτου παρέχει εις όσους δέχονται αυτήν ευκαιρίας προς την δια της κενοδοξίας ικανοποίησιν.

Η χαρισματική πνευματική διορατικότης αποκαλύπτει τα βάθη της ανθρωπίνης ψυχής, συχνάκις κεκρυμμένα από του ιδίου του ανθρώπου. Αύτη η διορατικότης [//223] ουδόλως έχει ψυχοπαθολογικόν χαρακτήρα. Δώρον ούσα του Θεού, είναι έμπλεως αγάπης, βλέπει δε, ως επί το πλείστον, την αμορφίαν και αδοξίαν του ανθρώπου, και πονεί και οδυνάται υπέρ αυτού. Είναι πάθος αγάπης. Οι φορείς του χαρίσματος τούτου ουδέποτε επιδιώκουν να διατηρήσουν αυτό. Η έπαρσις και η κενοδοξία είναι ξέναι προς αυτούς.

Ανωτέρω αφιερώσαμεν ολίγον χώρον εις το είδος εκείνο της διορατικότητος, ήτις απορρέει εκ της πείρας. Ηνωμένη αύτη μέχρι τινος μετά της χαρισματικής διορατικότητος αποτελεί το λεγόμενον «χάρισμα διακρίσεως», όπερ οι Άγιοι Πατέρες θεωρούν ως ανώτατον ασκητικόν επίτευγμα. Η ουσία της διακρίσεως έγκειται, αφ' ενός μεν εις την ικανότητα διαγνώσεως της προελεύσεως εκείνου ή του άλλου πνευματικού φαινομένου, εάν τουτέστι προέρχηται εκ της χάριτος ή εκ δαιμονικής επιδράσεως ή είναι απλώς αποτέλεσμα φυσικής ικανότητος του προσώπου· αφ' ετέρου δε εις την γνώσιν της τάξεως της πνευματικής ζωής, ήτοι της ακολουθίας των πνευματικών καταστάσεων και της σχετικής αυτών τιμής ή αξίας.

Το χάρισμα τούτο μεγάλως εκτιμάται υπό των ασκητών, διότι πάντοτε έρχεται ως αποτέλεσμα μακροχρονίου αγώνος κατά των παθών, πείρας μεγάλων αντιλήψεων και επισκέψεων της χάριτος, πείρας πολλών πειρασμών και προσβολών του αντιπάλου. Είναι πολύτιμον εις τους πνευματικούς καθοδηγητάς, διότι ο εχθρός αρέσκεται να ενδύηται μορφήν αγγέλου φωτός, και σπάνιοι είναι εκείνοι οίτινες δύνανται να διακρίνουν αυτόν μετά βεβαιότητος.

Είναι γνωσταί παρ' ημίν περιπτώσεις κατά τας οποίας ο μακάριος Γέρων Σιλουανός δια της προσευχής προείδε τα «μακράν όντα, ως εγγύς γιγνόμενα», ή προέβλεπε το μέλλον του ανθρώπου, ή απεκαλύπτοντο εις αυτόν τα βαθέα μυστήρια της ανθρωπίνης ψυχής. Περί του χαρίσματος [//224] τούτου θα ηδύναντο να μαρτυρήσουν πολλοί, οίτινες εγνώρισαν τούτο εκ πείρας και εξ ών τινες «μένουσιν έως άρτι». Ο ίδιος όμως ουχί μόνον ουδέποτε ηγωνίζετο προς τούτο, αλλ' ούτε έδιδε μεγάλην σημασίαν. Η ψυχή αυτού ήτο απερροφημένη ολόκληρος εκ της προς τον κόσμον συμπαθείας. Ήτο όλος καθηλωμένος εις την υπέρ του κόσμου προσευχήν, εκτιμών αυτήν την αγάπην πλείον παντός άλλου πνευματικού έργου.

Εκ της μακράς ημών επικοινωνίας μετά του μακαρίου Γέροντος επείσθημεν ότι εις αυτόν «δέδοται γνώναι» τα μυστήρια του πνεύματος, και ως εκ τούτου ήτο τω όντι «ο πιστός οδηγός». Δια των εξαιρετικών εκείνων, μάλλον σπανίων εν τη ιστορία της Εκκλησίας, επισκέψεων της χάριτος, των οποίων ηξιώθη λόγω του πεντηκονταετούς σχεδόν ακαμάτου αγώνος, κατόπιν επικινδύνων πνευματικών φαινομένων, άτινα συνήντησε κατά το πρώτον ήμισυ της μακράς ασκητικής αυτού ζωής, επλησίασεν ο Γέρων εις το μέτρον εκείνο της γνώσεως, εις το μέτρον εκείνο της τελειότητος, όπερ κατέστησεν αυτόν ασφαλές στήριγμα δια τους άλλους.

Εγνώριζε την ιεραρχίαν των πνευματικών καταστάσεων, την ακολουθίαν τουτέστι της πνευματικής αναπτύξεως, πράγμα πολύ σπουδαίον, ενίοτε δε και

απαραίτητον δια την απρόσκοπτον πρόοδον. Σύνηθες φαινόμενον εν τη πνευματική ζωή μοναχών και μη μοναχών είναι η απόκλισις ή και η ανατροπή αυτής της ιεραρχίας, ήτις έγκειται εις το ότι ωρισμένη τις πνευματική κατάστασις ή ασκητική εργασία ικανοποιεί τον άνθρωπον, και αυτός αρνείται να προχωρήση εις το επόμενον στάδιον της οδού, θεωρών την νέαν παρουσιασθείσαν χάριν και γνώσιν κατωτέραν της προηγουμένης μορφής της ασκήσεως αυτού, και ούτω θέτει όριον εις την περαιτέρω ευδοκίμησιν αυτού.

Κατείχεν ο Γέρων έμπειρον γνώσιν της πνευματικής [//225] πορείας. Εδείκνυε τρία ουσιώδη στάδια αυτής: πρώτον, την λήψιν της χάριτος, δεύτερον, την άρσιν αυτής, τρίτον δε την επιστροφήν της χάριτος, την επανάκτησιν αυτής δι᾽ αγώνος ταπεινώσεως. Πολλοί έλαβον την χάριν, και ουχί μόνον εκ των μελών της Εκκλησίας αλλά και εκ των εκτός Αυτής όντων (διότι παρά τω Κυρίω «ουκ έστι προσωποληψία»), αλλ᾽ ουδείς διεφύλαξε την πρώτην χάριν, και μόνον ολίγοι επανέκτησαν αυτήν. Όστις αγνοεί την περίοδον της εκ δευτέρου ελεύσεως της χάριτος, όστις δεν διήλθε τον αγώνα δια την επιστροφήν αυτής, ούτος κατ᾽ ουσίαν, δεν έχει ει μη ακρωτηριασμένην τινά πνευματικήν πείραν. Θεωρητικής καταρτίσεως εις την ασκητικήν γραμματείαν των Πατέρων της Εκκλησίας. Κατά την δωρεάν του Θεού ουχί μόνον ήτο πιστός εις την παράδοσιν της Εκκλησίας, αλλά και εν τω ιδίω επανελήφθη η πείρα των μεγάλων Πατέρων.

Μένων κατά μόνας ανεγίνωσκεν ολίγον, διότι η ανάγνωσις παρεμποδίζει την νοεράν προσευχήν. Προετίμα να ακούη, διότι, μη διακόπτων την ευχήν του Ιησού, ηδύνατο ταυτοχρόνως να «προσέχη» εις την ανάγνωσιν. Ήκουε πολλάς αναγνώσεις πατερικών κειμένων εν τω ναώ κατά τας ώρας των νυκτερινών ακολουθιών· ολίγον ανεγίνωσκε και εν τω κελλίω αυτού· πολλά έμαθεν εκ της ζώσης συνομιλίας μετ᾽ άλλων ασκητών του Αγίου Όρους, μεταξύ των οποίων υπήρχον πολλοί πλουσίως πεπροικισμένοι. Τα τελευταία 6-8 έτη εσύχναζεν εις τον φίλον αυτού μοναχόν Κασσιανόν, ότε ούτος έζη πλησίον του Μοναστηρίου, εις τα «Κυπαρίσσια».

Ο Πατήρ Κασσιανός ηγάπα και εσέβετο πολύ τον Γέροντα, ηρέσκετο εις τας επισκέψεις αυτού και μετά χαράς ανεγίνωσκε δι᾽ αυτόν εκφώνως. Ενεθυμείτο ο Γέρων καλώς πολλά εκ των έργων των Αγίων Πατέρων, λόγω [//226] ταυτότητος των πνευματικών βιωμάτων. Να ενθυμήται τις πνευματικόν τι είναι δύσκολον, διότι εν τη πνευματική σφαίρα ελάχισται εξωτερικαί μορφαί και εικόνες υπάρχουν, ώστε να στηριχθή επ᾽ αυτών η υλική μνήμη. Μήπως δι᾽ αυτόν τον λόγον ο Παντογνώστης Κύριος εκήρυξεν εις τον λαόν την διδαχήν Αυτού περί των μυστηρίων της Εκκλησίας δια παραστατικών εικόνων εκ της καθημερινής πραγματικότητος και εν παραβολαίς; Δύναται βεβαίως να υπάρξη υποκατάστατον τι της πνευματικής γνώσεως μέσω «εξωτερικής» τινος μαθήσεως, όπερ παρατηρείται εις ανθρώπους μεγάλης διανοητικής πείρας. Να ενθυμήται όμως πραγματικώς την πνευματικήν διδασκαλίαν των Πατέρων δύναται μόνον εκείνος όστις εβίωσεν αυτήν, εκείνος εις τον οποίον εδόθη άνωθεν η υπαρξιακή γνώσις των μυστηρίων του πνευματικού κόσμου.

Ο «απλούς» ούτος άνθρωπος εκ της μακράς πάλης εξήλθε κάτοχος βαθείας γνώσεως των μεθόδων και των μέσων της ασκήσεως. Η γνώσις αύτη,

συνδεδυασμένη μετά της πνευματικής δυνάμεως αυτού, αφ’ ενός μεν κατέστησεν αυτόν εσωτερικώς ελεύθερον εκ της δουλείας των τύπων, αφ’ ετέρου δε διέσωσεν αυτόν εκ του μαρτυρίου της απορίας και της περιπλανήσεως εις οδούς αλλοτρίας.

Πολλαί αλλότριαι οδοί απλούνται παραλλήλως της μιάς αληθούς οδού. Πολλαί απομεμονωμέναι, ξέναι προς τον Χριστιανισμόν, σφαίραι παρουσιάζονται εις το νοερόν όμμα του ασκητού και αδυνατεί ούτος να διακρίνη σαφώς το αληθές, εάν δεν επισκιάση αυτόν το Θείον Φως. Ο Γέρων, όστις εν Πνεύματι Αγίω ηξιώθη να ίδη τον Χριστόν, όστις δια Πνεύματος Αγίου ανυψώθη εις την θεωρίαν του ακτίστου Φωτός, φορεύς γενόμενος του Φωτός τούτου, ηδύνατο μετ’ εκπληκτικής οξυδερκείας να διακρίνη την πραγματικήν αλήθειαν εκ των προσωπείων εκείνων και των φασμάτων αυτής, άτινα αφεύκτως συναντούν τον άνθρωπον αναβαίνοντα εις το όρος της Θεοπτίας.

[//227]

Η΄ – ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΚΤΙΣΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΦΩΤΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΘΕΩΡΙΑΣ ΑΥΤΟΥ

Ο Θεός, ών φως «εν ώ σκοτία ουκ έστιν ουδεμία» (Α΄ Ιωάν. α΄ 5), εμφανίζεται πάντοτε εν τω φωτί και ως φως.

Το άκτιστον Φως, εντελώς διάφορον τι του φυσικού φωτός, είναι κατά την φύσιν αυτού θεία ενέργεια. Επί τη θέα του ακτίστου Φωτός επικρατεί προ παντός άλλου η αίσθησις του ζώντος Θεού, απορροφώσα τον όλον άνθρωπον· άϋλος αίσθησις του Αΰλου· αίσθησις νοερά, ουχί δε λογική· αίσθησις μετ΄ εξουσιαστικής δυνάμεως απράζουσα τον άνθρωπον εις άλλον κόσμον, όμως τοσούτον γαληνώς, ώστε δεν αντιλαμβάνεται ούτος την στιγμήν καθ΄ ήν ετελέσθη τούτο μετ΄ αυτού, και δεν γινώσκει περί εαυτού, εάν είναι εν σώματι ή εκτός του σώματος. Λαμβάνει τότε συνείδησιν εαυτού τοσούτον ενεργώς και βαθέως, όσον ποτέ άλλοτε εις την συνήθη αυτού ζωήν, και εν ταυτώ επιλανθάνεται εαυτού και του κόσμου, εμπλησθείς υπό της γλυκύτητος της αγάπης του Θεού. Πνεύματι ορά τον Αόρατον, αναπνέει Αυτόν, όλος ών εν Αυτώ.

Μετά της υπερλόγου και υπερπλήρους αυτής αισθήσεως του ζώντος Θεού συνενούται όρασις φωτός, αλλά φωτός ετερογενούς του φυσικού. Τότε ο ίδιος ο άνθρωπος μένει εν τω φωτί και εξομοιούται προς το θεώμενον φως, πνευματοποιείται υπ΄ αυτού, και δεν βλέπει και [//228] δεν αισθάνεται ούτε την ιδίαν αυτού υλικότητα, ούτε την υλικότητα του κόσμου.

Η όρασις έρχεται ακαταλήπτω τρόπω· εις καιρόν κατά τον οποίον δεν αναμένεται. Δεν έρχεται έξωθεν, ουδέ έτι έσωθεν, αλλ΄ ανεκφράστως περιπτύσσεται το πνεύμα του ανθρώπου εισάγουσα αυτό εις τον κόσμον του Θείου Φωτός. Και δεν δύναται ούτος να είπη εάν εγένετο εν εκστάσει, τουτέστιν εκτός του σώματος, διότι ουδέ την εις το σώμα επιστροφήν αντιλαμβάνεται. Ούτως, εν τω φαινομένω τούτω ουδέν το παθολογικόν υπάρχει.

Ο Θεός ενεργεί, ο δε άνθρωπος δέχεται. Και ούτος δεν γνωρίζει τότε ούτε διάστημα, ούτε χρόνον, ούτε γέννησιν, ούτε θάνατον, ούτε φύλον, ούτε ηλικίαν, ούτε κοινωνικήν ή ιεραρχικήν θέσιν, ούτε άλλας συνθήκας και σχέσεις του κόσμου τούτου.

Ήλθεν ο Κύριος, η Άναρχος Αρχή και το Φως της Ζωής, ίνα εν ελέει επισκεφθή την μετανοούσαν ψυχήν.

Το Θείον Φως θεωρείται ανεξαρτήτως συνθηκών, και εις το αφεγγές της νυκτός και εις το φαεινόν της ημέρας. Η ευδοκία του Θεού καταβαίνει ενίοτε κατά τοιούτον τρόπον, ώστε διατηρείται η αντίληψις και του σώματος και του πέριξ κόσμου. Τότε ο άνθρωπος δύναται να μένη ανοικτοίς οφθαλμοίς και εν ταυτώ να βλέπη δύο φώτα, και το φυσικόν και το Θείον Φως. Η τοιαύτη όρασις καλείται υπό των Αγίων Πατέρων όρασις φυσικοίς οφθαλμοίς. Τούτο δεν σημαίνει όμως ότι η όρασις του Θείου Φωτός είναι κατά πάντα ανάλογος της συνήθους ψυχοφυσιολογικής πορείας της φυσικής οράσεως. Τουτέστι δεν σημαίνει ότι το Θείον Φως είναι όμοιον του φυσικού, όπερ, ανεξαρτήτως της επιστημονικής περί φωτός θεωρίας την οποίαν αποδεχόμεθα, προκαλεί την

γνωστήν διέγερσιν του οπτικού νεύρου, ήτις εν συνεχεία μεταβαίνει εις την ψυχολογικήν διαδικασίαν της οράσεως. Το Θείον Φως είναι διάφορον κατά την φύσιν αυτού, είναι φως νοερόν, [//229] φως πνευματικόν, φως αγάπης, φως ζωής.

Εικών του Θείου Φωτός εν τω φυσικώ κόσμω είναι το φυσικόν φως. Ως η θέα των πέριξ ημών αντικειμένων είναι δυνατή μόνον όταν υπάρχη φως, και εάν το φως είναι αμυδρόν, ο οφθαλμός μόλις διακρίνει τα αντικείμενα, εάν δε είναι αφθονώτερον, τότε ευκρινέστερον βλέπει, τέλος δε εν τω πλήρει ηλιακώ φωτί η όρασις φθάνει το γνωστόν πλήρωμα, ούτω και εν τω πνευματικώ κόσμω πάσα αληθής όρασις είναι δυνατή μόνον εν τω Θείω Φωτί και ουχί άλλως. Τούτο το φως παρέχεται εις τον άνθρωπον εις διάφορον μέτρον. Και η πίστις είναι φως, αλλ’ ανεπαρκές. Και η ελπίς φως, αλλ’ έτι ατελές. Και η αγάπη φως, αλλ’ ήδη τέλειον.

Το άκτιστον Φως, ως και ο ήλιος, φωτίζει τον πνευματικόν κόσμον και αποκαλύπτει εις τον άνθρωπον τας πνευματικάς οδούς, αθεάτους κατ’ άλλον τρόπον. Άνευ του φωτός αυτού δεν δύναται ο άνθρωπος να εννοήση, πολλώ δε μάλλον να εκπληρώση τας εντολάς του Χριστού, διότι παραμένει εν τω σκοτεί. Το άκτιστον φως φέρει εν εαυτώ την αιωνίαν ζωήν και την πνοήν της Θείας αγάπης, μάλλον δε αυτό τούτο είναι και η αιώνιος ζωή και η Θεία αγάπη.

Όστις δεν εθεάσατο το άκτιστον Φως μετά δυνάμεως και πληροφορίας, ούτος δεν εγεύθη εισέτι της αληθούς θεωρίας. Όστις προ της οράσεως του ακτίστου Φωτός αυθαδώς «δια του νοός αυτού» απλούται εις την θεωρίαν των μυστηρίων του πνεύματος, ούτος ουχί μόνον δεν επιτυγχάνει του σκοπού αυτού, αλλ’ έτι και την οδόν φράσσει έμπροσθεν αυτού. Θα ίδη μόνον προσωπεία της αληθείας, φανταζόμενα υπ’ αυτού του ιδίου, ή προσφερόμενα παρ’ απατηλών δαιμονικών δυνάμεων.

Η γνησία θεωρία έρχεται άνωθεν, ηρέμα. Η υπαρξιακή θεωρία δεν είναι ό,τι η αφηρημένη, η διανοητική. Είναι ποιοτικώς διάφορος, είναι το φως της ζωής διδόμενον [//230] παρά της ευδοκίας του Θεού, και η οργανική προς αυτό οδός είναι ουχί η διανόησις, αλλ’ η μετάνοια.

Το Θείο Φως είναι η αιώνιος ζωή, η Βασιλεία του Θεού, η άκτιστος ενέργεια της Θεότητος. Όν ετεροφυές ως προς την κτιστήν ημών φύσιν, δεν περιλαμβάνεται φυσικώς εν τω ανθρώπω, και ως εκ τούτου δεν δύναται να φανερωθή εν ημίν δι’ οιωνδήποτε ασκητικών μέσων, αλλ’ έρχεται αποκλειστικώς ως δώρον του Ενός Αγαθού.

Ηρωτήσαμεν τον Γέροντα: Τίνι τρόπω δύναται ο άνθρωπος εκ της πείρας αυτού να αντιληφθή τούτο; Ο μακάριος Γέρων εβεβαίου ότι, όταν ο Θεός εμφανίζηται εν μεγάλω φωτί, τότε ο άνθρωπος ουδόλως αμφιβάλλει ότι ο επιφανής είναι ο Κύριος, ο Δημιουργός, ο Παντοκράτωρ. Αλλ’ όστις ηξιώθη αμυδράς εισέτι θεωρίας του φωτός, ούτος δεν δύναται να αντιληφθή σαφώς το ετεροφυές του θεωρουμένου φωτός ως προς την ψυχήν αυτού, και δι’ αυτόν η οδός προς την βεβαιοτέραν επίγνωσιν δύναται να είναι ή η πλήρης εμπιστοσύνη εις την πείραν των Αγίων Πατέρων της Εκκλησίας, αξιωθέντων της αυθεντικής θεωρίας, ή η περαιτέρω επανάληψις των επισκέψεων και των άρσεων της

χάριτος, αίτινες θα διδάξουν αυτόν να διακρίνη την άκτιστον θείαν ενέργειαν από της φυσικής ενεργείας του ανθρώπου.

Εάν η προσευχή του ανθρώπου το πρώτον εισέρχηται εις την όρασιν του Θείου φωτός, τότε το θεώμενον και βιούμενον είναι τοσούτον νέον και καταπληκτικόν εις αυτόν, ώστε ουδέν δύναται να εννοήση. Αισθάνεται ότι αρρήτως επλατύνθησαν τα όρια της υπάρξεως αυτού, ότι το επιφανέν φως μετεβίβασεν αυτόν εκ του θανάτου εις την ζωήν, αλλ’ εκ του μεγαλείου του συμβάντος μένει εν απορία και εκπλήξει, και μόνον κατόπιν επανειλημμένων επισκέψεων εννοεί το χορηγηθέν υπό του Θεού δώρον.

[//231] Η ψυχή κατά την όρασιν αυτήν και μετ’ αυτήν είναι πεπληρωμένη βαθείας ειρήνης και γλυκείας θείας αγάπης. Τότε δεν υπάρχει εν αυτή επιθυμία ούτε δόξης, ούτε πλούτου, ούτε οιασδήποτε γηΐνης ευτυχίας, ουδ’ εισέτι και αυτής της ιδίας της ζωής. Πάντα ταύτα λογίζεται «σκύβαλα είναι» και έλκεται επιθυμητικώς προς το ζών άπειρον, τον Χριστόν, εις τον Οποίον δεν υπάρχει ούτε αρχή, ούτε τέλος, ούτε σκότος, ούτε θάνατος.

Εκ των ως άνω περιγραφέντων δύο τρόπων θεωρίας του Θείου φωτός ο Γέρων έδιδε την προτίμησιν εις εκείνον, καθ’ όν «ο κόσμος λησμονείται εντελώς», ήτοι όταν κατά την ώραν της προσευχής το πνεύμα του ανθρώπου έξω των εικόνων του κόσμου εισέρχηται εις την σφαίραν του αλήκτου φωτός, διότι η τοιαύτη όρασις παρέχει μεγαλυτέραν γνώσιν των μυστηρίων του «μέλλοντος αιώνος». Εν τη καταστάσει της οράσεως ταύτης η ψυχή αισθάνεται λίαν ενεργώς την μετοχήν αυτής εις την Θείαν ζωήν, και λαμβάνει υπαρξιακώς πείραν τοιαύτης ελεύσεως του Θεού, περί της οποίας γλώσσα ανθρωπίνη δεν δύναται να ομιλήση. Όταν δε η όρασις αύτη, δι’ άγνωστον εις τον άνθρωπον αιτίαν και ανεξαρτήτως της θελήσεως αυτού, λαμβάνη τέλος, όπως και ανεξαρτήτως ήρχισε, τότε μάλλον βραδέως επιστρέφει η ψυχή εις την αντίληψιν του πέριξ κόσμου, και εις την ιλαράν χαράν της αγάπης του Θεού προστίθεται λεπτή τις λύπη, διότι πάλιν θα βλέπη το φως του φυσικού τούτου ηλίου.

Ο άνθρωπος είναι εικών του Θεού. Αλλ’ ερωτάται: Εις τί συνίσταται η εν αυτώ εικών του Θεού; Ή άλλως: Εις τί περιέχεται η εικών αύτη; Εν τω σώματι; Εν τη ψυχική ή εν τη ψυχοσωματική συστάσει του ανθρώπου; Εν τω τριμερεί των ψυχικών αυτού δυνάμεων ή εκδηλώσεων; … Η απάντησις εις το ερώτημα τούτο είναι ιδιαιτέρως πολύπλοκος. Διαθλάσεις τινές και ανταύγειαι της εικόνος του Θεού δεν αποκλείονται εξ όλων όσων ηριθμήσαμεν [//232] ανωτέρω, αλλά το ουσιωδέστερον είναι η μορφή της υπάρξεως. Το κτιστόν όν κατά την δωρεάν της θείας ευδοκίας κοινωνεί της ακτίστου ανάρχου Υπάρξεως … Πώς είναι δυνατόν; Τούτο είναι τοσούτον ανεξήγητον, όσον ακατάληπτον και ανεξιχνίαστον είναι το μυστήριον της εκ του «μηδενός» δημιουργίας του κόσμου. Και όμως τοιαύτη είναι η ευδοκία του Ουρανίου Πατρός, ώστε ο κτισθείς «κατ’ εικόνα και καθ’ ομοίωσιν» Θεού να είναι πεπροικισμένος δι’ ικανότητος να δεχθή την θέωσιν, να γίνη δηλαδή κοινωνός της Θείας ζωής, όπως δεχθή τον θείον τρόπον υπάρξεως, να καταστή θεός κατά χάριν.

Ο άνθρωπος αποδέχεται την θέωσιν, ήγουν εν τη πραγματώσει της θεώσεως ο Θεός είναι η ενεργούσα αρχή, ο δε άνθρωπος η προσλαμβάνουσα. Η

πρόσληψις όμως αύτη δεν είναι καθαρώς παθητική, η δε θέωσις δεν δύναται να συντελεσθή άλλως ει μη δια της συμφωνίας και δη της συνεργίας του ιδίου του ανθρώπου. Εν εναντία περιπτώσει αφανίζεται και αυτή η δυνατότης της θεώσεως. Εις τούτο έγκειται η ουσιώδης διαφορά της αρχικής πράξεως της δημιουργίας από του ακολουθούντος αυτής σταδίου της θεώσεως της λογικής κτίσεως.

Εάν απερινόητον είναι το μέγα μυστήριον της δημιουργίας του κόσμου εν γένει, το μυστήριον όμως της δημιουργίας αιωνίων θεών είναι εισέτι και ατελευτήτως μεγαλειωδέστερον. Εάν όλη η πέριξ ημών ζωή είναι θαύμα εκπλήττον δια του μεγαλείου αυτού, η του Θείου θαύματος συνείδησις εν τω ανθρώπω, εισερχομένω εις τον κόσμον του Ακτίστου φωτός, λαμβάνει ασυγκρίτως μεγαλυτέραν δύναμιν και βάθος.

Δι' έκαστον άνθρωπον, εάν αναλογισθή το γεγονός της υπάρξεως αυτού, τούτο θα είναι αντικείμενον μεγάλου θαυμασμού. Συνέβη να συναντήσωμεν ανθρώπους οίτινες, εισερχόμενοι εις την νοεράν σφαίραν, φύσει ιδιάζουσαν εις τον άνθρωπον, εξεπλήττοντο εκ του φωτοειδούς [//233] κάλλους αυτής, αλλ' όταν ο άνθρωπος Θεία ενεργεία εισάγηται εις τον κόσμον του Ακτίστου Φωτός, τότε το «θάμβος του Θεού» φθάνει το τελείως ανέκφραστον, και δεν δύναται πλέον να εύρη λόγους, μηδέ τρόπους, μηδέ στεναγμούς ευγνωμοσύνης.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΘΕΟΕΙΔΟΥΣ ΑΠΑΘΕΙΑΣ

Το εκ του απαθούς Θεού εκπορευόμενον άκτιστον Φως δια της επιφανείας αυτού μεταδίδει εις τον άνθρωπον την θεομίμητον απάθειαν, ήτις αποτελεί τον τελικόν σκοπόν του χριστιανικού αγώνος.

Τί είναι η απάθεια; Κατά την ετυμολογίαν της λέξεως η έννοια φαίνεται αρνητική. Είναι άρα γε αρνητική και εν τη πραγματική αυτής εννοία; Σημαίνει μήπως απέκδυσιν του είναι; Ουχί. Η χριστιανική απάθεια δεν είναι απέκδυσις της υπάρξεως, αλλ' επένδυσις νέας ζωής, αγίας, αιωνίας, τουτέστιν επένδυσις Θεού. Ως ο Απόστολος Παύλος λέγει: «Ου θέλομεν εκδύσασθαι, αλλ' επενδύσασθαι, ίνα καταποθή το θνητόν υπό της ζωής» (Β' Κορ. ε' 4).

Τείνων προς την απάθειαν ο ορθόδοξος ασκητής, τείνει προς την ζώσαν και πραγματικήν κοινωνίαν μετά του Θεού, τον Οποίον γνωρίζει απαθή.

Η απάθεια του Θεού δεν είναι νεκρόν ή στατικόν τι ουδέ χαρακτηρίζεται εκ της αδιαφορίας προς την ζωήν του κόσμου και του ανθρώπου. Η απάθεια του Θεού δεν είναι απουσία εν Αυτώ κινήσεως, συμπαθείας, αγάπης. Μόλις όμως προφέρομεν τας λέξεις αυτάς, πάραυτα αι έννοιαι αύται παρουσιάζονται εις τον νουν ημών εν τη εμπειρική αυτών στενότητι, γεννώσαι ολόκληρον σειράν αποριών: Η κίνησις, η συμπάθεια, η αγάπη και τα όμοια δεν εισάγουν εν γένει την σχετικότητα εις το Είναι του Θεού; Ούτως ομιλούντες δεν αποδίδομεν εις τον Θεόν ανάξιον Αυτού ανθρωπομορφισμόν;

[//234] Ο Θεός είναι όλος ζωή, όλος αγάπη. Ο Θεός είναι όλος φως και «σκοτία εν Αυτώ ουκ έστιν ουδεμία», σκοτία τουτέστι πάθους υπό την έννοιαν της φθοράς και της αποσυνθέσεως, σκοτία αγνοίας ή κακού, σκοτία μη υπερβληθεισών εσωτερικών ατελειών και αντιφάσεων, καταπτώσεων ή

αλλοιώσεων υπάρξεως. Ο Θεός είναι Θεός ζων και δυναμικός, αλλά το δυναμικόν της Θείας ζωής είναι ατελεύτητον και άναρχον πλήρωμα υπάρξεως, αποκλείον οιανδήποτε θεογονικήν εξέλιξιν.

Ο Θεός είναι απαθής, αλλ' ουχί αμέτοχος της ζωής της κτίσεως. Ο Θεός αγαπά, οικτίρει, συμπάσχει, χαίρει, αλλά πάντα ταύτα ουδεμίαν επιφέρουν φθοράν, πάθος ή σχετικότητα εις την ύπαρξιν Αυτού. Ο Θεός προνοεί δια την δημιουργίαν Αυτού έως των ελαχίστων πραγμάτων μετά μαθηματικής ακριβείας. Σώζει ως Πατήρ, ως Φίλος· παρηγορεί ως Μήτηρ· μετέχει στενώτατα εις όλην την ιστορίαν της ανθρωπότητος, εις την ζωήν εκάστου ανθρώπου. Η μετοχή όμως αύτη δεν επιφέρει αλλαγήν, ούτε διακύμανσιν, ούτε ακολουθίαν τινά εξελίξεως εντός του Θείου Όντος.

Ο Θεός ζη όλην την τραγωδίαν του κόσμου, αλλά τούτο δεν σημαίνει ότι και εν τοις κόλποις της Θεότητος διαδραματίζεται ωσαύτως τραγωδία τις, ή διεξάγεται αγών, ως συνέπεια ιδίας Αυτού εσωτερικής ατελείας.

Ο Θεός αγαπά τον κόσμον, ενεργεί εν τω κόσμω, έρχεται εις τον κόσμον, σαρκούται, πάσχει και εισέτι θνήσκει εν σαρκί, μη παύων να είναι απαράλλακτος εις το υπερκόσμιον Αυτού Είναι. Πάντα ταύτα τελεί ωσαύτως απαθώς, ως και έξω εκτάσεως περιβάλλει ολοκληρωτικώς εν τη αιωνιότητι Αυτού πάσας τας εκτάσεις και πάσας τας εξελίξεις του κτιστού όντος. Εν τω Θεώ το αμετάβλητον-στατικόν και το ενεργητικόν-δυναμικόν αποτελούν τοιαύτην ενότητα, ήτις δεν επιτρέπει εφαρμογήν εις το Είναι Αυτού ουδέ μιάς των διακριτικών ημών εννοιών.

[//235] Επιδιώκων την θεομίμητον απάθειαν ο ορθόδοξος ασκητής εννοεί αυτήν ουχί ως «ψυχράν αδιαφορίαν», ουχί ως «απέκδυσιν της φασματικής υπάρξεως», ουχί ως θεωρίαν «πέραν του καλού και του κακού», αλλ' ως την εν Αγίω Πνεύματι ζωήν.

Ο απαθής είναι πλήρης αγάπης, συμπαθείας και ευσπλαγχνίας, αλλά πάντα ταύτα προέρχονται εκ του Θεού, του ενεργούντος εν αυτώ. Η απάθεια δύναται να ορισθή ως «η απόκτησις του Αγίου Πνεύματος»· ως ο ζων εν ημίν Χριστός. Η απάθεια είναι φως καινής ζωής, γεννώσης εν τω ανθρώπω νέα άγια αισθήματα, νέας θείας σκέψεις, νέον φως αιωνίου γνώσεως.

Οι Άγιοι Πατέρες «ορίζονται απάθειαν είναι ανάστασιν ψυχής προ του σώματος» (Ιωάννου της Κλίμακος, Λόγος ΚΘ' β), απαθή δε τον φθάσαντα «εις την απέραντον απειρίαν» (Αββά Θαλασσίου, Εκατοντάς πρώτη νστ').

Η οργανική οδός προς την απάθειαν είναι η πίστις, εννοουμένη ουχί ως λογική πεποίθησις, αλλ' ως αίσθησις του ζώντος Θεού. Εκ της πίστεως γεννάται ο φόβος της κρίσεως του Θεού· εκ του φόβου η μετάνοια· εκ της μετανοίας η προσευχή, η εξομολόγησις, το πένθος. Η μετάνοια, η προσευχή και τα δάκρυα, όταν πληθύνουν και βαθύνουν, οδηγούν κατ' αρχάς εις μερικήν τινα απελευθέρωσιν από των παθών, οπόθεν γεννάται η ελπίς. Η ελπίς πληθύνει τους ασκητικούς κόπους, τας προσευχάς και τα δάκρυα· λεπτύνει και βαθύνει το αίσθημα της αμαρτίας, εκ τούτου δε αυξάνει ο φόβος μεταβαλλόμενος εις την βαθυτάτην εκείνην μετάνοιαν, ήτις προσελκύει την ευσπλαγχνίαν του Θεού, και

η ψυχή αξιούται της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, της πλήρους φωτός Θείας αγάπης.

Και η πίστις είναι αγάπη, αλλ' αμυδρά. Και η ελπίς είναι αγάπη, αλλ' ατελής. Οσάκις η ψυχή αναβαίνει εκ κατωτέρου βαθμού αγάπης εις ανώτερον, απαραιτήτως [//236] διέρχεται δια του φόβου. Η αγάπη, δια της εμφανίσεως αυτής, διώκει τον φόβον, αλλ' ούτος διωχθείς δια της μικράς αγάπης γεννάται εκ νέου κατά την διάβασιν της ψυχής προς μεγαλυτέραν αγάπην, ίνα υπερνικηθή και πάλιν δια της αγάπης. Και μόνον η τελεία αγάπη, κατά την μαρτυρίαν του Μεγάλου της αγάπης Αποστόλου, εντελώς έξω βάλλει τον φόβον, αλλά τον φόβον εκείνον, όστις «κόλασιν έχει».

Υπάρχει όμως και άλλος τις φόβος Θεού, πλήρης χαράς και πνοής αγίας αιωνιότητος. Περί του φόβου τούτου, όστις δεν πρέπει να εγκαταλείπη τον άνθρωπον εν όσω ευρίσκεται επί της γης, ο Γέρων λέγει τα εξής:

«Ενώπιον του Θεού πρέπει να ζης εν φόβω και αγάπη. Εν φόβω, διότι Εκείνος είναι ο Κύριος· εν φόβω, ίνα μη θλίψης τον Κύριον δια κακού λογισμού· εν αγάπη δε, διότι ο Κύριος είναι αγάπη».

Η νοερά ησυχία του ορθοδόξου μοναχού γεννάται οργανικώς εκ της βαθείας μετανοίας και εκζητήσεως της τηρήσεως των εντολών του Χριστού. Ουδόλως είναι τεχνητή τις εφαρμογή εν τη πνευματική ζωή της αρεοπαγιτικής θεολογίας. Αι θεολογικαί θέσεις των «αρεοπαγιτικών» δεν αντιφάσκουν προς τα αποτελέσματα της ησυχίας, και υπ' αυτήν την έννοιαν συνορεύουν και συμπίπτουν μετ' αυτής· αλλά θεωρούμεν αναγκαίον να υπογραμμίσωμεν ως τα μάλα ουσιώδες σημείον ότι βάσις και αφετηρία της ησυχίας δεν είναι η αφηρημένη φιλοσοφία της αποφατικής θεολογίας, αλλ' η μετάνοια και ο αγών κατά του ενεργούντος εν ημίν «νόμου της αμαρτίας» (Ρωμ. ζ' 23). Και εις αυτήν ακριβώς την οδόν επεκτεινόμενοι προκειμένου να καταστήσωμεν τας εντολάς του Χριστού μοναδικόν και καθολικόν νόμον της προσκαίρου και της αιωνίου ημών υπάρξεως, πνεύματι απτόμεθα του ακαταλήπτου της Θεότητος. Εν αυτή ακριβώς τη οδώ απεκδύεται το πνεύμα του ανθρώπου πάσας τας εικόνας του κόσμου [//237] και ενδιαιτάται υπέρ τον κόσμον.

Το τελευταίον τούτο τελείται εν τω ανθρώπω, όταν ούτος συνειδητοποιήση εαυτόν «χείρονα πάσης κτίσεως».

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΓΝΟΦΟΥ

Το Θείον Όν, απολύτως ενεργοποιούμενον, αποκλείει την εν Αυτώ παρουσίαν μη ενεργοποιημένων δυνάμεων, και ως τοιούτον δύναται να ορισθή ως Καθαρά Ενέργεια (actus purus)[7].

Το Θείον Όν, ως Αυτο-Όν, ουδεμίαν έχον αιτίαν εκτός Εαυτού, παντέλειον εξ αρχής, είναι δια το κτιστόν όν δεδομένον (datum), και ως τοιούτον δύναται να καθορισθή ως Καθαρόν Γεγονός (factus purus).

---

[7] Καίτοι ενταύθα γίνεται χρήσις όρων χρησιμοποιηθέντων υπό του Θωμά του Ακινάτου, ο αναγνώστης δύναται πάραυτα να διακρίνη ότι η σειρά της σκέψεως και αι αντιλήψεις ημών διαφέρουν εκείνων, αίτινες απαντούς εις την Θωμιστικήν θεολογίαν.

Ως Ενέργεια μεν το Θείον Όν είναι κοινωνητόν εις το κατ' εικόνα λογικόν κτίσμα, και τούτο εν πάση τη πληρότητι και απειρία Αυτού· ως Γεγονός δε είναι απολύτως υπερβατικόν και ακοινώνητον Μυστήριον, δια παντός παραμένον ανέφικτον και ακατανόητον εις το κτιστόν όν.

Ότι η Ενέργεια του Θείου Όντος είναι κοινωνητή εις την ανθρωπίνην φύσιν εν όλω αυτής τω πληρώματι, εδείχθη υπό του «ανθρώπου Χριστού Ιησού» (Α' Τιμ. β' 5). Όστις είναι το μέτρον παντός πράγματος θείου τε και ανθρωπίνου και η υστάτη βάσις δια πάσαν κρίσιν. Ο Απόστολος Φίλιππος είπεν εις τον Χριστόν «δείξον ημίν τον Πατέρα», και έλαβε την απάντησιν: «Ο εωρακώς Εμέ εώρακε τον Πατέρα» (Ιωάν. ιδ' 8-9). Αλλά θα ηδύνατο επίσης να λεχθή: Ο εωρακώς τον Χριστόν εώρακεν εαυτόν, ως ώφειλε να είναι κατά την βουλήν του Πατρός «προ καταβολής κόσμου» (Εφεσ. α' 4).

[//238] Εις τον Χριστόν, εν τη ανθρωπίνη Αυτού φύσει, «κατοικεί παν το πλήρωμα της Θεότητος σωματικώς» (Κολ. β' 9). Ο Χριστός μετά την Ανάληψιν Αυτού εκάθισεν εκ δεξιών του Πατρός εν τω θρόνω Αυτού (βλ. Αποκ. γ' 21). Ούτω πας άνθρωπος εκλήθη εις το αυτό «μέτρον ηλικίας του πληρώματος του Χριστού» (Εφεσ. δ' 13 και γ' 19). Εάν τούτο ήτο αδύνατον, ο Χριστός δεν θα έδιδεν εις ημάς την εντολήν «έσεσθε ούν υμείς τέλειοι, ώσπερ ο Πατήρ υμών ο εν τοις ουρανοίς τέλειος εστιν» (Ματθ. ε' 48).

Εις τους Αγίους, πλήρως θεωθέντας δια της δωρεάς της χάριτος και «εισελθόντας εις το εσώτερον του καταπετάσματος» (Εβρ. στ' 19), μεταδίδονται τα προσόντα της Θεότητος, εισέτι μέχρι ταυτότητος (βλ. Κορ. ιε' 28), ταυτότητος όμως μόνον κατά την Ενέργειαν και ουδαμώς κατά την Ουσίαν. Η Ουσία του Θεού, μάλλον η Υπερουσιότης Αυτού, αιωνίως μένει εσαεί απολύτως αμέθεκτος και ακατάληπτος.

Το Θείον Όν είναι, ως είπομεν, Καθαρά Ενέργεια, και ο άνθρωπος, δημιουργηθείς εν αρχή ως καθαρά δυναμικότης, όταν πλήρως ενεργοποιηθή (actualisé) και τελειωθή, τότε και αυτός καθίσταται καθαρά ενέργεια.

Η Θεία Γραφή λέγει: «εν τω φωτί Σου οψόμεθα Φως». Τούτο δε, διότι η θεωρία του Ακτίστου Θείου Φωτός είναι αδύνατος, εκτός εάν ευρίσκηταί τις εν καταστάσει φωτισμού δια της χάριτος, καταστάσει δυνάμει της οποίας η πράξις της θεωρίας καθ' εαυτήν είναι προ παντός άλλου κοινωνία μετά του Ζώντος Θεού, μετοχή της Θείας Ζωής. Όταν όμως ο νους, ευρισκόμενος εν τη Θεία θεωρία, επεκτείνηται να γνωρίση και εν τη Ουσία Αυτού τον Θεόν, τότε συναντά το απολύτως αδιείσδυτον μυστήριον του Καθαρού Γεγονότος, και τούτο αποτελεί τον λεγόμενον «Θείον γνόφον».

Το άφθαστον, το απολύτως υπερβατικόν της ουσίας του Θείου Είναι, εκφράζει ο Απόστολος Παύλος ούτως: [//239] «Ο Βασιλεύς των βασιλευόντων και Κύριος των κυριευόντων … φως οικών απρόσιτον, Όν είδεν ουδείς ανθρώπων ουδέ ιδείν δύναται» (Α' Τιμ. στ' 15-16). Και ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος λέγει: «Θεόν ουδείς εώρακε πώποτε· ο Μονογενής Υιός ο ών εις τον κόλπον του Πατρός, Εκείνος εξηγήσατο» (Ιωάν. α' 18).

Οι Πατέρες της Εκκλησίας, ως «Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης», Μάξιμος ο Ομολογητής και Ανδρέας ο Κρήτης, ονομάζουν αυτόν τον γνόφον «υπέρφωτον»,

δεικνύοντες την υπεροχήν αυτού, ουχί όμως εν σχέσει προς την θεωρίαν του Ακτίστου Φωτός, αλλ' εν σχέσει προς το φως της φυσικής γνώσεως.

Ο Μονογενής Υιός, παρά την υποστατικήν Αυτού Επιφάνειαν, ανέλαβε την ανθρωπίνην φύσιν άνευ συγχύσεως κατ' ουσίαν, και παραμένει αιωνίως εν δυσί φύσεσι και εν δυσίν ενεργείαις ασυγχύτως, ατρέπτως και αναλλοιώτος, και «εξηγήσατο» τον Θεόν, Όστις είναι Αγάπη και Φως, εν τω Οποίω ουδεμία σκοτία υπάρχει, τουτέστι κατά την Ενέργειαν, ουχί δε κατά την Ουσίαν Αυτού.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΝΟΦΟΥ ΤΗΣ ΑΠΕΚΔΥΣΕΩΣ

Κατά την τέλεσιν της «επιστημονικής» νοεράς προσευχής η ψυχή του ασκητού εισέρχεται εις τινα ιδιαιτέρου χαρακτήρος γνόφον. Ο γνόφος ούτος ενδέχεται να φανή αντιφατικός και παράδοξος, ως και η πλειονότης των άλλων θέσεων της χριστιανικής πνευματικής πείρας. Η αντίφασις αύτη προκαλείται αφ' ενός μεν εκ της φύσεως της εμπειρίας αυτής, αφ' ετέρου δε εκ του τρόπου της προσεγγίσεως του θέματος ή εκ της επόψεως εκ της οποίας εξετάζεται και καθορίζεται το πνευματικόν γεγονός.

Εις τον περί ου ο λόγος «γνόφον» βυθίζεται εσωτερικώς η ψυχή του ασκητού, όταν ούτος εθελουσίως μέσω ειδικών μεθόδων απεκδύηται πάσαν παράστασιν και [//240] φαντασίαν των ορατών πραγμάτων και των λοιπών συλλογισμών και εννοιών, όταν υπ' αυτού «καθηλούνται» ο νους και η φαντασία. Δια τούτο δυνατόν να κληθή «γνόφος απεκδύσεως». Την προσευχήν δε αυτήν καλούν συνήθως «επιστημονικήν», διότι τελείται κατά ειδικήν επί τούτω μέθοδον.

Εάν ζητήσωμεν ορισμόν της πνευματικής «θέσεως» του γνόφου αυτού, δυνάμεθα να είπωμεν ότι ίσταται εις τα όρια της θεωρίας του ακτίστου Φωτός. Όταν όμως η εργασία της νοεράς προσευχής τελήται άνευ της βαθείας μετανοίας και της προς τον Θεόν ευκτικής εφέσεως, τότε η γυμνή εξ όλων των παραστάσεων ψυχή δύναται να διαμείνη επί απροσδιόριστον χρονικόν διάστημα εν τω γνόφω τούτω, μη βλέπουσα τον Θεόν, διότι εν τω γνόφω τούτω ο Θεός καθ' εαυτόν δεν εμφανίζεται.

Διαμένων εν τω γνόφω της απεκδύσεως από παντός ορατού και νοητού ο νους λαμβάνει πείραν ιδιομόρφου τερπνότητος και αναπαύσεως, εάν δε τότε στραφή πως εφ' εαυτόν, δύναται να αισθανθή ομοίωσίν τινα φωτός· τούτο όμως δεν είναι το άκτιστον Φως της Θεότητος, αλλά φυσικόν ιδίωμα του νοός, κτισθέντος κατ' εικόνα του Πρώτου Νοός, τουτέστι του Θεού.

Ως έξοδος πέραν των ορίων του χρόνου, η θεωρία αύτη δυνατόν να οδηγήση τον νουν εις διαίσθησιν της αχρόνου διαστάσεως και να καταστήση τον άνθρωπον κάτοχον νέας γνώσεως, εν τούτοις αφηρημένης εισέτι. Ουαί δε εις εκείνον, όστις εκλαμβάνει την σοφίαν ταύτην ως γνώσιν του αληθινού Θεού και την θεωρίαν ταύτην ως μετοχήν εις την θείαν ύπαρξιν. Ουαί, διότι εν τοιαύτη περιπτώσει ο γνόφος της απεκδύσεως, ιστάμενος επί των ορίων της αληθούς θεοπτίας, αποβαίνει αδιαπέραστον κάλυμμα της Θεότητος και ισχυρόν μεσότοιχον χωρίζον εκ του Θεού πλείον ή τα βάναυσα και υλώδη πάθη, ή ο σκοτισμός των φανερών δαιμονικών υποβολών, ή η συσκότισις [//241] εκ της

απωλείας της χάριτος ή της εγκαταλείψεως υπό του Θεού. Ουαί, διότι θα επρόκειτο περί απάτης, «πλάνης». Εν τω γνόφω της απεκδύσεως δεν είναι εισέτι ο Θεός. Ο Θεός εμφανίζεται εν τω φωτί και ως Φως, και εισάγει τον άνθρωπον εις το άδυτον Φως της Θείας υπάρξεως.

Η ενέργεια του Θείου Φωτός εν τω αμαρτωλώ ανθρώπω καταφλέγει τα πάθη, και δια τούτο εις ωρισμένας περιόδους δυνατόν να γίνη αισθητόν ως πυρ φλέγον. Την καύσιν εν τούτω τω πυρί διέρχεται απαραιτήτως πας χριστιανός ασκητής ποθών «ευσεβώς ζην».

Όταν την δια του λογικού γνώσιν και την αντανακλαστικήν ημών συνείδησιν καλώμεν φως, τότε εκ της απόψεως αυτής υπάρχει δυνατότης να ομιλώμεν περί «υπερφώτου γνόφου Θεοπτίας», διότι πρόκειται περί ανεξηγήτου εις λογικάς εννοίας καταστάσεως, διότι δια τον νουν ημών η υπερουσιότης του Θεού μένει άγνωστος, απερινόητος, ακατάληπτος, απρόσιτος, εντελώς αμέτοχος. Ώστε ο πατερικός όρος «γνόφος Θεοπτίας» έχει συμβατικόν χαρακτήρα.

Ο γνόφος της ασκητικής απεκδύσεως δεν είναι απαραίτητος προς εμφάνισιν του ακτίστου Φωτός. Ο Θεός δύναται να εμφανισθή εις πάσαν οδόν, εις πάντα άνθρωπον, προσέτι και εις τους διώκτας Αυτού. Ναι μεν δια της εμφανείας αυτού αρπάζει τον άνθρωπον εκ του κόσμου τούτου και υπ’ αυτήν την έννοιαν ωσαύτως έπεται η γύμνωσις ή η απέκδυσις των αισθητών εικόνων και των λογικώ εννοιών, αλλ’ όμως υπό άλλην τάξιν και άλλην ακολουθίαν. Και εκείνος, εις τον οποίον ηυδόκησεν ο Θεός να φανερώση το Φως Αυτού, δεν θα αποπλανηθή πλέον εκ του φυσικού φωτός του νοός αυτού. Ούτω το σφάλμα, περί ού είπομεν ανωτέρω, είναι δυνατόν μόνον εν ή περιπτώσει ο άνθρωπος, πριν ή περιλάμψη αυτόν το άκτιστον Φως, φθάσει μέσω ασκήσεων [//242] εις τον γνόφον της απεκδύσεως και εμπιστεύεται εις εαυτόν μη ακολουθών την χειραγωγίαν των Πατέρων.

Μετά την έκλειψιν του επιφανέντος φωτός η ψυχή του ανθρώπου νοσταλγεί και διψαλέως ζητεί αυτό πάλιν δι’ όλων των τρόπων, εξ ών και ο της επιστημονικής νοεράς προσευχής. Η καταφυσή εις την ασκητικήν αυτήν τέχνην, ως έδειξεν αιωνόβιος πείρα, είναι πάντη νόμιμος, αλλά δεν πρέπει να υπερτιμάται η σπουδαιότης αυτής, καθώς και αντιστρόφως, δεν πρέπει να απορρίπτηται, όπως απορρίπτουν αυτήν ένιοι ασύνετοι. Η μέθοδος αύτη είναι προαιρετική δια την σωτηρίαν, και απλώς βοηθεί εις εκείνας τας περιπτώσεις, κατά τας οποίας ελαττούται η ευκόλως ενούσα τον νουν μετά της καρδίας ενέργεια της χάριτος. Τότε η ένωσις αύτη του νοός μετά της καρδίας ζητείται δια της προσπαθείας του ιδίου του ανθρώπου.

Κανονικώς η επιστημονική προσευχή οφείλει να συμβαδίζη μετά θετικού περιεχομένου, ήτοι να εκπορεύηται εκ του αισθήματος μετανοίας και προσηλώσεως προς τον Θεόν. Εάν ταύτα ελλείπουν, μένει μόνον η αρνητική ασκητική ενέργεια, ήτις όμως, ένεκα του αρνητικού χαρακτήρος αυτής, δεν δύναται να θεωρηθή σκοπός, αλλ’ απλώς μέσον εν τη καταστάσει εν ή ζώμεν, καταστάσει πτώσεως, ήτοι όταν η ενεργούσα εν ημίν αμαρτία γίνηται σχεδόν νόμος της επιγείου ημών υπάρξεως.

Επαναλαμβάνομεν εκ νέου ότι η ορθόδοξος ησυχία δεν είναι τεχνητή εφαρμογή εν τη ζωή του «αρεοπαγιτικού αποφατισμού». Ουχί. Πηγάζει εκ της βαθείας μετανοίας· θεμέλιον αυτής δε κείται, κατά τον λόγον του Γέροντος Σιλουανού, η εντολή του Χριστού: «Αγαπήσεις Κύριον τον Θεόν σου εξ όλης της καρδίας σου και εξ όλης της ψυχής σου και εξ όλης της ισχύος σου και εξ όλης της διανοίας σου» (Λουκ. ι΄ 27). Ο αποφατισμός της ασκητικής απεκδύσεως εμφανίζεται ως αναζήτησις του ζώντος Θεού, «τον Οποίον γνωρίζει η ψυχή». Αναζήτησις [//243] της ελευθερίας του νοός εξ όλων των εικόνων του κόσμου, ίνα παραστή ενώπιον του Θεού εν τω πληρώματι της αγάπης, πρόσωπον προς Πρόσωπον, καθαρώ νοΐ εν καθαρά καρδιακή προσευχή. Είναι προ παντός προσευχή, και ουχί λογική ανάλυσις ή φιλοσοφική άνοδος.

Ηγάπα ο Γέρων την άσκησιν της ησυχίας και συνεχώς κατέφευγεν εις αυτήν. Ήτο εύκολος εις αυτόν, επειδή η καρδιακή προσευχή αυτού δεν διεκόπη, αφ' ότου εδέχθη αυτήν ως δώρον της Παναγίας Θεοτόκου.

Προς εφαρμογήν της «επιστημονικής» νοεράς προσευχής ευνοϊκαί εξωτερικαί συνθήκαι είναι η πλήρης κατά το δυνατόν ανάπαυσις από παντός ερεθισμού των αισθήσεων, και προ παντός το σκότος και η σιωπή. Ο Γέρων, όπως γενικώς όλοι οι ησυχασταί, υπεχρεούτο να ζητή αυτάς τας εξωτερικάς διευκολύνσεις. Ενταύθα θα αναφέρωμεν γνωστάς τινας εις ημάς επουσιώδεις λεπτομερείας της ζωής αυτού. Ότε ήτο σχετικώς νεαρός, χάριν της ησυχίας επέτυχε, κατόπιν παρακλήσεως, να στείλη αυτόν ο Ηγούμενος εις το Παλαιόν Ρωσικόν, ένθα έκτισε μικράν τινα απομεμονωμένην «καλύβην», ουχί μακράν του κυρίου κτιρίου. Εκεί εδέχθη και τον Πατέρα Στρατόνικον. Ολίγον πάντως έζησεν εν τω Παλαιώ Ρωσικώ, επειδή μετεκάλεσαν αυτόν εις την Μονήν και κατέστησαν αυτόν οικονόμον. Τότε εκλείετο εις το κελλίον αυτού και έκρυπτε το ωρολόγιον εις το βάθος του ερμαρίου, ίνα μη ακούη τους κτύπους αυτού, ενίοτε δε κατεβίβαζε τον χονδρόν μάλλινον σκούφον αυτού, ώστε να καλύπτωνται οι οφθαλμοί και τα ώτα. Ότε διηύθυνε το κατάστημα επισιτισμού, όπερ ευρίσκετο έξω των τειχών της Μονής, εύρεν εκεί πρόσφορον δια την ησυχίαν γωνίαν, διερρύθμισεν αυτήν καταλλήλως και διήρχετο εκεί τας νύκτας, μεταβαίνων εις τον ναόν δια τον όρθρον, προ της ενάρξεως του οποίου ηνοίγοντο αι πύλαι της [//244] Μονής. Εις το κατάστημα λόγω του ψύχους επεδεινώθη η κατάστασις της υγείας αυτού και υπέφερε πολύ εκ των ρευματισμών. Τα τελευταία έτη της ζωής αυτού η ασθένεια ηνάγκαζεν αυτόν να μένη τον χειμώνα εντός της Μονής, εν τω κελλίω αυτού, όπερ εθέρμαινε καλώς. Το τελευταίον αυτού κελλίον ήτο εις τον αυτόν όροφον, εις τον οποίον ευρίσκετο και το Ηγουμενείον. Την νύκτα συνήθως μετέβαινεν εις έτερον μικρόν κελλίον, το οποίον εχρησιμοποίει ως ξυλαποθήκην. Τούτο ευρίσκετο εν τω ιδίω ορόφω πλησίον άλλων κελλίων, άτινα λόγω της μειώσεως του αριθμού των αδελφών μετετράπησαν εις ξυλαποθήκας· ήτο εις τον μετά λίαν χονδρών τοίχων απόκεντρον και βαθύν αδιέξοδον διάδρομον. Εν τη «ειρκτή» ταύτη εύρισκε μεγαλυτέραν απομόνωσιν, πλήρη σιγήν και σκότος.

Δια τον εξωτερικώς παρατηρούντα τα πράγματα ο Γέρων μέχρι του τέλους των ημερών αυτού έμεινεν ο «συνήθης» άνθρωπος. Έζη, ως ζουν εν γένει οι καλοί μοναχοί. Εξεπλήρου το διακόνημα αυτού, εφύλαττεν εγκράτειαν εν πάσιν,

ετήρει τα μοναχικά τυπικά και τας διατάξεις, μετελάμβανε δις της εβδομάδος, κατά δε τον καιρόν των νηστειών τρις. Η εργασία αυτού εν τω καταστήματι ήτο απλή και δια τας δυνάμεις αυτού εύκολος. Απησχόλει αυτόν σχετικώς ολίγον χρόνον, καίτοι απήτει την εις το κατάστημα παρουσίαν αυτού όλην την ημέραν. Έμεινε μέχρι τέλους ήρεμος και ευπροσήγορος. Ουδεμία εμπαθής παραμόρφωσις υπήρχεν εν όλη τη εσωτερική και εξωτερική μορφή αυτού. Ως αληθώς έμπειρος ασκητής, εγνώριζε να μη εκδηλούται εξωτερικώς, παριστάμενος ενώπιον του Πατρός, κατά την εντολήν του Κυρίου εν τω κρυπτώ. Έμεινε μέχρι τέλους μεμακρυσμένος από των κοσμικών ενδιαφερόντων, αδιάφορος δια τα πράγματα του κόσμου τούτου, φέρων όμως αδιαλείπτως εις τα βάθη της καρδίας αυτού το πυρ της αγάπης του Χριστού.

[//245]

Θ' – ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΞ ΑΥΤΗΣ ΓΕΝΝΩΜΕΝΗΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

Εν ταις γραφαίς του μακαρίου Γέροντος συνεχώς επαναλαμβάνεται η λέξις «χάρις». Προς καλυτέραν κατανόησιν της θεολογικής σημασίας της λέξεως αυτής εξηγούμεν κατωτέρω πώς αντιλαμβάνεται την χάριν ο ορθόδοξος μοναχός.

Χάρις, θεολογικώς, σημαίνει αγαθήν δωρεάν του Θεού, ή χάρισμα της Θείας αγαθότητος. Τουτέστι πρόκειται περί της ακτίστου υπερκοσμίου ενεργείας του Θεού, ήτις ως τοιαύτη είναι «Θεότης».

Ο άνθρωπος επλάσθη κατ' εικόνα του Θεού-Δημιουργού. Η κτιστή αύτη εικών του Θεού δεν δύναται να γίνη κοινωνός της Θείας ουσίας της απολύτως αμεθέκτου, είναι όμως επιδεκτική μετοχής της ακτίστου Θεότητος δια της κοινωνίας της χάριτος. Καίτοι ο άνθρωπος δεν μετέχει της Θείας ουσίας, όμως δια της χάριτος καθίσταται κοινωνός Θείας ζωής.

Η χάρις-Θεότης αγιάζει τον άνθρωπον, θεοί αυτόν, τουτέστι ποιεί αυτόν θεόν.

Όταν η Θεότης ευδοκήση να συνενωθή μετά του ανθρωπίνου είναι, τότε ο άνθρωπος αισθάνεται εν εαυτώ την παρουσίαν της Θείας δυνάμεως, της μεταμορφούσης αυτόν, ποιούσης αυτόν θεοειδή, ουχί μόνον δυνάμει, «κατ' εικόνα», αλλά και ενεργεία, «καθ' ομοίωσιν».

[//246] Η εντολή του Χριστού δεν είναι, ως ήδη είπομεν, ηθικός κανών, αλλ' αυτή καθ' εαυτήν η προβολή της αιωνίου θείας ζωής εν τω κόσμω τούτω. Ο γηγενής δεν έχει αυτήν την ζωήν εν τω κτιστώ είναι αυτού, και δια τούτο δεν δύναται να ζη κατά τας εντολάς του Θεού δια των φυσικών αυτού δυνάμεων. Χαρακτηριστικόν όμως είναι δι' αυτόν να επεκτείνηται προς το Αγαθόν, προς την αιωνιότητα, προς τον Θεόν. Αλλ' αι επιδιώξεις αύται του ανθρώπου θα παρέμενον απραγματοποίητοι, εάν δεν συνήργει η Θεία χάρις, ήτις καθ' εαυτήν είναι και το ζητούμενον.

Εκ της πείρας ο χριστιανός πείθεται ότι η χάρις, κατά την ενέργειαν και ιδιότητα αυτής, δύναται να είναι μόνον θείας προελεύσεως. Δια της πείρας, περαιτέρω, βεβαιούται ότι ουχί μόνον ο άνθρωπος ζητεί τον Θεόν, αλλά και ο Ίδιος ο Θεός ζητεί τον άνθρωπον, και δη εις βαθμόν ασυγκρίτως μεγαλύτερον. Ο Θεός ζητεί τον άνθρωπον δια παντός, και δια τούτο, ευθύς ως ο άνθρωπος εκδηλώση την έφεσιν αυτού προς το αγαθόν και την επιθυμίαν προς πραγματοποίησιν αυτού, η χάρις «προλαμβάνει» αυτόν. Η επενέργεια της χάριτος όμως δεν υπόκειται εις την προαίρεσιν του ανθρώπου. Η χάρις έρχεται και αφαιρείται μόνον κατά την θέλησιν του απαραβιάστου, απολύτως ελευθέρου Θεού. Ό,τι και αν ποιήση ο άνθρωπος, εάν δεν ευδοκήση ο Θεός, θα παραμείνη ούτος εκτός της αληθούς ζωής, εκτός του θείου Φωτός, εν «εξωτέρω» σκότει.

Γνωρίσας τούτο δια πείρας ο ορθόδοξος μοναχός θέτει όλον το νόημα της ζωής αυτού εις την απόκτησιν της χάριτος του Αγίου Πνεύματος.

Το πρόβλημα της αποκτήσεως της χάριτος υπήρξε κεντρικόν και εν τη ζωή του Γέροντος Σιλουανού, εκφραζόμενον εις την αδιάκοπον έφεσιν αυτού δι’ αυτήν, εις τας συνεχείς ομιλίας αυτού περί του τρόπου αποκτήσεως και του λόγου της άρσεως αυτής αφ’ ημών.

[//247] Επί τη βάσει των δεδομένων της ιστορίας της Εκκλησίας και της επικοινωνίας ημών μετά πολλών ασκητών κατελήξαμεν εις το συμπέρασμα ότι η πείρα της χάριτος, εις όσους ηξιώθησαν μεγάλων επισκέψεων και οράσεων, μόνον μετά παρέλευσιν πολλών χρόνων ασκήσεως αφομοιούται βαθύτερον και λαμβάνει μορφήν πνευματικής γνώσεως. Αυτήν ακριβώς την γνώσιν προτιμώμεν να ορίσωμεν ως «δογματικήν συνείδησιν».

Η ιστορική πείρα της Εκκλησίας, εις την οποίαν ημείς περικλείομεν τους Αγίου Αποστόλους και τους μεγάλους παλαιούς και νέους Πατέρας, παρέχει την δυνατότητα να καθορίσωμεν ως απαραίτητον προς αφομοίωσιν της χάριτος το διάστημα δεκαπέντε ετών και πλέον. Ούτως, η πρώτη επιστολή του Αποστόλου Παύλου (προς Θεσσαλονικείς) εγράφη δεκαπέντε περίπου έτη μετά την εις αυτόν εμφάνισιν του Κυρίου καθ’ οδόν προς την Δαμασκόν. Εις πολλούς παρατείνεται μέχρις είκοσι, είκοσι πέντε, τριάκοντα και έτι πλείονας χρόνους. Οι Ευαγγελισταί και οι άλλοι Απόστολοι έγραψαν τας μαρτυρίας και επιστολάς αυτών μετά παρέλευσιν πολλών ετών από της Αναλήψεως του Κυρίου. Οι Άγιοι Πατέρες επληροφόρησαν ημάς περί των οράσεων και των βιωμάτων αυτών, ως επί το πλείστον, κατά το τέλος της ασκητικής αυτών οδού. Εις την ζωήν του Γέροντος Σιλουανού βλέπομεν ότι παρήλθον τριάκοντα και πλέον έτη, πριν ή εκμυστηρευθή την πείραν αυτού εγγράφως μεθ’ ωρίμου δογματικής συνειδήσεως. Τοσούτον μακρά είναι η πορεία της αφομοιώσεως της χάριτος.

Η δογματική εκείνη συνείδησις, την οποίαν έχομεν υπ’ όψιν, είναι καταστάλαγμα μακροχρονίου πείρας της χάριτος, ουχί δε διανοητικής εργασίας. Η έκφρασις της πείρας εις τον λόγον των Αγίων δεν έχει χαρακτήρα σχολαστικών πονημάτων, αλλ’ είναι αυτοαποκάλυψις της ψυχής. Ο λόγος περί Θεού και της εν Αυτώ ζωής προχωρεί άνευ επιπόνων στοχασμών, απλώς, ως εκ περισσού, [//248] γεννάται εν τη ψυχή.

Η ασκητική δογματική συνείδησις δεν είναι λογική ανάλυσις πνευματικών βιωμάτων, πράγμα εν γένει ψυχολογικώς φυσικόν. Διότι η λογική αυτοεξέτασις κατά την ώραν της θείας επισκέψεως ουχί μόνον υποστέλλει την έντασιν της θεωρίας του Φωτός, αλλ’ οδηγεί και εις την κατάπαυσιν της ενεργουμένης θεωρίας. Τότε η απογεγυμνωμένη εκ της χάριτος ψυχή βυθίζεται εις κενόν, και δεν απομένει εν αυτή ει μη απλώς αφηρημένη τις γνώσις, εστερημένη δυνάμεως ζωής.

Τί το όφελος να πραγματεύησαι περί της φύσεως της χάριτος, μη έχων εν σοι την ενέργειαν αυτής; Τί το όφελος να καλλιλογής περί Θαβωρίου Φωτός, μη διαμένων εν αυτώ υπαρξιακώς; Οποίαν έννοιαν δύναται να έχη η αφηρημένη περί Τριάδος θεολογία, όταν δεν αισθάνησαι την αγίαν δύναμιν του Πατρός, την πραείαν αγάπην του Υιού, το άκτιστον Φως του Αγίου Πνεύματος;

Η δογματική συνείδησις, εννοουμένη ως πνευματική γνώσις, ως και πάσα άλλη εκδήλωσις γνησίας εν τω Θεώ ζωής, είναι δυνατή μόνον δια της ενοικήσεως

του Θεού εν ημίν. Η γνώσις αύτη παραμένει κατά το πλείστον ενδόμυχος, άνευ εξωτερικεύσεως δια προφορικού ή γραπτού λόγου. Όταν εκχέηται επί του ανθρώπου η ευδοκία του Θεού, τότε απουσιάζει εκ της ψυχής πάσα τάσις προς έκφρασιν της πείρας εις λογικάς εννοίας και ερμηνείας. Η ψυχή γνωρίζει αληθώς δι' αναποδείκτου, αλλά και μη εχούσης χρείαν αποδείξεων, γνώσεως ότι ζη εν τω αληθινώ Θεώ. Και εάν υπάρχη εισέτι δύναμις τις εν αυτή, τότε ορέγεται μείζονος πληρώματος· εάν δε πάλιν η ενέργεια του Θεού υπερβαίνη τας δυνάμεις αυτής, τότε αναπαύεται εν μακαρία εξαντλήσει.

Είναι αδύνατον να εκφρασθή αρτίως δια λόγων η πνευματική εμπειρία. Ο ανθρώπινος λόγος δεν δύναται να περιβάλη ισοδυνάμως την ζωήν του πνεύματος. Το εν τη τάξει της λογικής σκέψεως απερίγραπτον και ακατάληπτον [//249] κατανοείται υπαρξιακώς. Ο Θεός γνωρίζεται δια της πίστεως και της ζώσης μετ' Αυτού κοινωνίας, όταν δε εισέρχηται ο ανθρώπινος λόγος δια της ιδιαζούσης εις αυτόν σχετικότητος και ρευστότητος, τότε διανοίγεται πεδίον προς ατελευτήτους απορίας και αντιφάσεις.

Δυνατόν να λεχθή μετά βεβαιότητος ότι ουδείς των Αγίων θα επεδίωκε την δια λόγων έκφρασιν βιωθείσης άνωθεν δωρεάς· μάλλον θα ετήρουν σιγήν περί του μυστηρίου του μέλλοντος αιώνος, εάν δεν προεβάλλετο ενώπιον αυτών το καθήκον να συμμερισθούν ταύτην μετά του πλησίον, εάν η αγάπη δεν εγέννα την ελπίδα ότι τινές, «έστω και μια ψυχή», ως γράφει ο Γέρων, θα ακούσουν τον λόγον και θα αναλάβουν μετάνοιαν προς σωτηρίαν.

Αι βάσεις της δογματικής γνώσεως δίδονται ακεραίως κατά την πρώτην ήδη πείραν της χάριτος, και εάν η άποψις αύτη της μοναδικής και αδιαιρέτου πνευματικής υπάρξεως δεν εμφανίζηται εξ αρχής καθαρώς, τούτο συμβαίνει ουχί διότι το δώρον του Θεού είναι καθ' εαυτό ανεπαρκές, αλλά διότι η αφομοίωσις του δώρου τούτου υπό του ανθρώπου συνδέεται μετά μακράς εσωτερικής διαδικασίας.

Ο το πρώτον θεωρών το άκτιστον Θείον Φως άνθρωπος, ο το πρώτον εισαγόμενος εις τον κόσμον της αιωνίου υπάρξεως, ένεκα του καινού της οράσεως και του απαραβλήτου, του ασυμβιβάστου αυτής μεθ' όλου του περιβάλλοντος ημάς κόσμου των πραγμάτων, απορεί και μένει εν μακαρία εκπλήξει, «σιωπών και μη δυνάμενος λαλήσαι». Εάν δε λαλήση, θα είπη ανάρμοστόν τι. Εάν δεν έχη κλήσιν ευαγγελιστού, θα κρύψη βαθέως εν τη καρδία τα ανέκφραστα εις ανθρωπίνην γλώσσαν ρήματα, τα ακουσθέντα υπ' αυτού.

Αλλ' όσον μέγα και αν είναι το πρώτον δώρον της Θείας χάριτος, εφ' όσον δεν έχει αφομοιωθή, είναι δυνατόν [//250] ο άνθρωπος να υποστή ουχί μόνον κλονισμόν, αλλά και πτώσιν. Έξοχον παράδειγμα έχομεν εν τω προσώπω του Αποστόλου Πέτρου. Επί του Θαβώρ ευρίσκεται ούτος εν μακαρία απορία. Ύστερον, εν τω καιρώ του πάθους του Χριστού, αρνείται. Παρελθόντος όμως του χρόνου, εν τη επιστολή αυτού, υπομιμνήσκει την Θαβώριον «εποπτείαν» αυτού ως μαρτυρίαν της αληθείας.

Η διάρκεια της αφομοιώσεως της χάριτος δεν είναι εις πάντας η αυτή. Η κανονική δε πορεία της αφομοιώσεως ταύτης εν γενικαίς γραμμαίς είναι η εξής: Η πρώτη πείρα Θείας επισκέψεως πλήττει βαθέως τον όλον άνθρωπον και έλκει

αυτόν καθ’ ολοκληρίαν προς την εσωτερικήν ζωήν, την προσευχήν, τον αγώνα κατά των παθών. Είναι περίοδος πλουσία καρδιακών αισθημάτων και γέμει βιωμάτων τοσούτων ισχυρών, ώστε ο νους όλος προσελκύεται εις την συμμετοχήν αυτών. Η επομένη περίοδος της άρσεως της χάριτος βυθίζει τον άνθρωπον εις μεγάλην θλίψιν και αμήχανον ζήτησιν των αιτίων της απωλείας και της οδού προς επιστροφήν της δωρεάς του Θεού. Μόνον μετά παρέλευσιν πολλών ετών εναλλαγής πνευματικών καταστάσεων, συνοδευομένων συνήθως υπό της αναγνώσεως των Αγίων Γραφών και των έργων των Πατέρων της Εκκλησίας, συνομιλιών μετά πνευματικών οδηγών και άλλων της ευσεβείας εργατών, κατόπιν μακρού πολέμου κατά των παθών, ο άνθρωπος ανακαλύπτει εντός αυτού το φως της γνώσεως των οδών του Πνεύματος, το ελθόν μυστικώς «άνευ παρατηρήσεως» (Λουκ. ιζ’ 20). Αύτη είναι η υφ’ ημών κληθείσα δογματική συνείδησις, η βαθεία ζωή του πνεύματος, και ουχί η αφηρημένη γνώσις.

Ο Θεός δεν είναι φθονερός. Ο Θεός δεν είναι φίλαυτος ούτε φιλόδοξος. Αυτός ο Ίδιος ταπεινώς και υπομονητικώς ζητεί έκαστον άνθρωπον εν πάσαις ταις οδοίς [//251] αυτού. Δια τούτο έκαστος δύναται κατά τούτο ή εκείνο το μέτρο να γνωρίση τον Θεόν ουχί μόνον εν τη Εκκλησία, αλλά και εκτός Αυτής, αν και η τελεία επίγνωσις του Θεού άνευ του Χριστού, ή και εκτός Χριστού, δεν είναι δυνατή (Ματθ. ια’ 27).

Εκτός του Χριστού ουδεμία πνευματική (μυστική) πείρα δίδει εις τον άνθρωπον την γνώσιν του Θείου Είναι, ως της Μιάς ακαταλήπτου απολύτου Αντικειμενικότητος εν Τρισίν ακαταλήπτοις απολύτοις Υποκειμένοις, τουτέστιν ως Τριάδος ομοουσίου και αχωρίστου. Εν Χριστώ δε η αποκάλυψις αύτη, η γνώσις αύτη, γίνεται φως Ζωής αιωνίου, εκχεόμενον εφ’ όλων των εκδηλώσεων της ανθρωπίνης υπάρξεως.

Εν ταις γραφαίς του Γέροντος Σιλουανού είναι τελείως φανερόν ότι άνευ ουδεμιάς αντιφάσεως έζη τον Ένα Θεόν εν Τρισί Προσώποις. Εις τας προσευχάς αυτού, τα ίδια και τα αυτά ονόματα –Πατήρ, Κύριος, Δεσπότης, Βασιλεύς, Κτίστης, Σωτήρ και άλλα– αναφέρει, άλλοτε ιδιαιτέρως εις έκαστον Πρόσωπον της Αγίας Τριάδος και άλλοτε εις την ενότητα των Τριών Προσώπων.

Κατά την κατηγορηματικήν μαρτυρίαν του Γέροντος η Θεότης του Ιησού Χριστού γνωρίζεται εν Πνεύματι Αγίω. Ο γνωρίσας τοιουτοτρόπως την Θεότητα του Χριστού, δια πείρας πνευματικής κατανοεί την εν Αυτώ ασύγχυτον ένωσιν δύο φύσεων και δύο θελημάτων. Ωσαύτως, εν Πνεύματι Αγίω, εν πνευματική πείρα γνωρίζονται η άκτιστος φύσις του Θείου Φωτός και τα άλλα δόγματα της πίστεως ημών. Αλλ’ ενταύθα είναι απαραίτητον να σημειώσωμεν ότι η δογματική αύτη συνείδησις, ήτις έρχεται εκ της πείρας της χάριτος, διακρίνεται ποιοτικώς της ομοίας εξωτερικώς δογματικής συνειδήσεως, ήτις είναι αποτέλεσμα της «πίστεως εξ ακοής», ή της ακαδημαϊκής μορφώσεως ή της φιλοσοφικής πεποιθήσεως, των αφηρημένων παραστάσεων.

[//252] «Άλλο να πιστεύης εις τον Θεόν και άλλο να γνωρίζης τον Θεόν» (σ. 387), λέγει ο Γέρων.

Αι αφηρημέναι παραστάσεις δυνατόν να αντιστοιχούν προς την αληθινήν ύπαρξιν. Αλλά και εν τοιαύτη εισέτι περιπτώσει, ένεκα ελλείψεως θετικής πείρας

της χάριτος, δεν συνιστούν την γνώσιν εκείνην του Θεού, ήτις ως εκ της φύσεως αυτής είναι η αιώνιος ζωή (Ιωάν. ιζ΄ 3). Είναι πάντως πολύτιμοι, διότι δύνανται να οδηγήσουν τον άνθρωπον εις την ασφαλή οδόν της πνευματικής ζωής.

Ο θεολόγος-διανοούμενος ίσως είπη περί των γραφών του Γέροντος: Δεν ευρίσκω εν αυταίς πλουσίαν θεολογικήν σκέψιν, ούτε δογματικήν γνώσιν. Θα ομιλήση ούτω, διότι η πνευματικότης αυτού ανήκει εις άλλο επίπεδον θρησκευτικής ζωής.

Ο θεολόγος-ορθολογιστής γνωρίζει πλήθος προβλημάτων και ζητεί λύσιν εν ταις οδοίς της εγκεφαλικής διανοήσεως. Η πραγματική θρησκευτική πείρα δυνατόν να μη είναι μεγάλη. Η πείρα αυτού κυρίως ανήκει εις την σφαίραν του λογικού και ουχί της ζώσης Θεοκοινωνίας. Την επιστημονικήν πολυμάθειαν και την λογικήν αυτού πείραν εκλαμβάνει ως πνευματικόν πλούτον και εκτιμά αυτόν τοσούτον, ώστε πάσα άλλη γνώσις και πείρα εν τοις οφθαλμοίς αυτού υποχωρούν εις δευτερεύουσαν θέσιν.

Δια τον γνησίως πνευματικόν άνθρωπον, τον ζητούντα την ζώσαν Θεοκοινωνίαν, τον ζώντα Θεόν, οφθαλμοφανής είναι η αφέλεια της στάσεως του ορθολογιστού. Απορεί, κατά τινα τρόπον δεν εννοεί, πως δύναται ο γνωστικός άνθρωπος να ικανοποιήται δια των εικασιών και των αφηρημένων οικοδομημάτων αυτού. Οι ορθολογισταί, επί παραδείγματι, επί αιώνας μάχονται δια την επίλυσιν του προβλήματος της σχέσεως χάριτος και κτιστής ελευθερίας. Ούτοι επιλανθάνονται, θα έλεγε τις, ότι [//253] υπάρχει άλλη οδός προς επίλυσιν των πνευματικών ζητημάτων: η οδός της υπαρξιακής γνώσεως, της αμοιβαίας ενεργείας Θείας χάριτος και ανθρωπίνης ελευθερίας. Την οδόν ταύτην επορεύθη ο Γέρων Σιλουανός. Αύτη είναι εν γένει η οδός της Εκκλησίας, ήτις είναι ισχυρά και πλουσία ουχί λόγω της επιστημονικής αυτής πολυμαθείας, αλλά προ πάντων δια της πραγματικής κατοχής των δωρεών της χάριτος. Η Εκκλησία ζη δια του Αγίου Πνεύματος, αναπνέει δι΄ Αυτού και γνωρίζει τίνι τρόπω ενεργεί Εκείνο.

Η αμοιβαία ενέργεια της χάριτος και ελευθερίας είναι ατελευτήτως ποικιλόμορφος. Η ποικιλομορφία αύτη είναι αποτέλεσμα αφ΄ ενός μεν του μέτρου ή του βαθμού ή της δυνάμεως της χάριτος, αφ΄ ετέρου δε της πνευματικής καταστάσεως εκάστου ανθρώπου κεχωρισμένως. Κατά την μαρτυρίαν των Πατέρων της Εκκλησίας και του Γέροντος, όταν ο Κύριος έρχηται εις την ψυχήν του ανθρώπου, όταν το Θείον Φως περιπτύσσηται τον όλον άνθρωπον, όταν όλος ο άνθρωπος μένη εν τω Θεώ, τότε, τρόπον τινα, αίρεται η ελευθερία αυτού· τότε η ελευθερία αυτού εμφανίζεται παραδεδομένη ολοκληρωτικώς εις τον Θεόν και ο άνθρωπος δεν ενεργεί πλέον αφ΄ εαυτού, αλλ΄ αποδέχεται μόνον το υπό του Θεού δωρούμενον. Εν τη καταστάσει αυτή ο άνθρωπος «ουκ ερωτά ουδέν» (Ιωάν. ιστ΄ 23). Άλλαις λέξεσι, τότε απορρίπτεται παν ερώτημα, πας προβληματισμός.

Ομιλούντες ούτως, ουδόλως σκεπτόμεθα να απορρίψωμεν το νόμιμον των επιστημονικών ερευνών ή να αρνηθώμεν το φυσικόν των ερωτημάτων της απορούσης ψυχής. Ουχί. Ημείς ομιλούμεν περί διαφόρων οδών. Καθ΄ ήν στιγμήν ο είς ικανοποιείται ή απαιτεί απάντησιν επί του λογικού επιπέδου, ο άλλος ζητεί αυτήν κατά την τάξιν της πραγματικής υπάρξεως. Ο ορθολογιστής, ίνα ικανοποιήση τα διανοητικά αυτού ενδιαφέροντα, οικοδομεί [//254] τα πλέον

πολύπλοκα θεολογικο-φιλοσοφικά συστήματα. Εκτελεί κολοσσιαίαν τινα εργασίαν, αποσκοπών, εάν ουχί να αποδείξη, τουλάχιστον να αναπτύξη διαλεκτικώς την κατάστασιν των πραγμάτων, ως παρουσιάζεται εις αυτόν. Συχνάκις αφιεροί προς τούτο πάσας τας δυνάμεις αυτού, πάντα τα χαρίσματα αυτού, πάσαν την ζωήν αυτού. Κατά παράδοξον όμως τρόπον διαφεύγει του οπτικού αυτού πεδίου το ανυπόστατον τοιαύτης αναζητήσεως.

Είναι άρα γε δυνατή η λύσις των ενώπιον ημών ισταμένων προβλημάτων της αιωνίου ζωής εις αυτάς τας οδούς; Είναι η αφηρημένη γνώσις η όντως ζητουμένη ζωή; Πώς δύναται το πνεύμα του ανθρώπου να ικανοποιηθή δια τοιαύτης επιφανειακής λύσεως;

Ο μακάριος Γέρων έτι εκ των νεανικών αυτού χρόνων ησθάνθη την ανάγκην της κρείττονος υπάρξεως. Εζήτει θερμώς την «πνοήν» εκείνην, ήτις καθ' εαυτήν δίδει εις το πνεύμα ημών την αδιαμφισβήτητον πληροφορίαν περί της αιωνίου ζωής, πληροφορίαν ομοίαν προς το αδιαμφισβήτητον της συνειδήσεως ημών περί της επιγείου ημών υπάρξεως.

Η ιστορία της ανθρωπίνης σκέψεως και της πνευματικής πείρας γνωρίζει την σημαντικήν στιγμήν, ότε προεφέρθησαν οι λόγοι εκείνοι: «Cogito, ergo sum» – «Σκέφτομαι, άρα υπάρχω» (Καρτέσιος). Άλλος φιλόσοφος της εποχής ημών διαφόρως κατενόησε την ζωήν: «Εγώ θα έλεγον: Αγαπώ, άρα υπάρχω, διότι βαθυτέραν βάσιν προς κατανόησιν της υπάρξεως ημών θεωρώ την αγάπην». Άλλοι είπον: «Τρώγω, περιπατώ, άρα υπάρχω». Τουτέστι πάσα ενέργεια και εκδήλωσις του «εγώ» του ανθρώπου αποτελεί ένδειξιν της υπάρξεως αυτού.

Πάσαι αι εκφράσεις αύται φέρουν εν εαυτοίς στοιχειά λογικών συλλογισμών επί του ερωτήματος: Άρα γε υπάρχω; Αλλά και έξω αυτού του στοχασμού, εν τη σφαίρα [//255] της αμέσου αυτοσυνειδησίας, πας άνθρωπος συνειδητοποιεί εαυτόν υπάρχοντα.

Ούτω γνωσταί είναι αι πνευματικαί καταστάσεις, κατά τας οποίας ο άνθρωπος γνωρίζει ασφαλώς δι' αμέσου γνώσεως ότι δεν αποθνήσκει, ότι είναι μέτοχος ζωής αιωνίου. Κατά τας καταστάσεις αυτάς το Πνεύμα το Άγιον, ως έλεγεν ο Γέρων, «μαρτυρεί εν τη ψυχή την σωτηρίαν». Η αναζήτησις δε τοιαύτης λύσεως των εγειρομένων ενώπιον ημών προβλημάτων αληθώς είναι αξία του σοφού ανθρώπου. Αυτή ήτο η οδός, την οποίαν επορεύετο ο μακάριος Γέρων, πλούσιος ών ακριβώς δι' αυτής της πείρας της αθανασίας.

Λέγει ο Γέρων:

«Ω, Πνεύμα Άγιον … Συ απεκάλυψας εις εμέ μυστήριον ακατάληπτον» (σ. 455).

«Εκείνο έδωκεν εις εμέ να γνωρίσω τον Κύριον, τον Δημιουργόν μου, έδωκεν εις εμέ να γνωρίσω οπόσον πολύ αγαπά ημάς ο Κύριος … Να εξηγήσω δε τούτο είναι αδύνατον …».

Τοσούτον πτωχός διαλεκτικώς είναι ο Γέρων. Θα ήτο όμως σφάλμα να σκεφθή τις ότι τούτο είναι αποτέλεσμα ελλείψεως μορφώσεως. Και ο πλέον διανοητικώς πεπροικισμένος άνθρωπος θα μείνη ωσαύτως άλαλος, όταν εγγίση την ύπαρξιν εκείνην, περί ής ομιλεί ο Γέρων. Ενταύθα δεν δύναται να υπάρξη «πλούτος» σκέψεων και θεολογικών θεωριών. Ο ανθρώπινος λόγος δεν έχει την

δύναμιν να εκφράση την κατάστασιν εκείνην εις την οποίαν [//256] εκλήθημεν, την οποίαν δωρείται ο Θεός. Προσέτι και ο Ίδιος ο Κύριος απέφυγε να περιγράψη αυτήν λόγω, αλλ’ είπεν: «Όταν δε έλθη Εκείνος, το Πνεύμα της αληθείας, οδηγήσει υμάς εις πάσαν την αλήθειαν … και εν εκείνη τη ημέρα Εμέ ουκ ερωτήσετε ουδέν» (Ιωάν. ιστ’ 13, 23).

[//257]

Ι΄ – ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑΙ

Δεν είναι πάντοτε άπονον δια τον άνθρωπον να οδεύη κατά Θεόν. Κατά την περίοδον της άρσεως της χάριτος, ήτις συνήθως διαρκεί επί σειράν ετών, ο Θεός δυνατόν να φανή εις την ψυχήν ανίλεως. Μη επιτυγχάνων του ελέους του Θεού, παρά την εσχάτην δια τας δυνάμεις αυτού άσκησιν και τον κόπον, ο άνθρωπος πάσχει τοσούτον δεινώς, ώστε, εάν ηδύνατο, θα ηρνείτο εντελώς πάσαν μορφήν υπάρξεως.

Εις τί συνίσταται το πάθος αυτού;

Η απάντησις εις το ερώτημα τούτο δεν είναι εύκολος.

Γνωρίσασα τον Θεόν, γνωρίσασα την εν τω φωτί του Προσώπου του Θεού ζωήν, η ψυχή εις ουδέν πλέον εν τω κόσμω ευρίσκει χαράν ή ικανοποίησιν και επ' ουδενός δύναται να αναπαυθή. Και όμως το παν περιβάλλει αυτήν, πλην του Θεού. Ό,τι εγνώρισεν ως κακόν, ως σκότος, πάσα δαιμονική ενέργεια παρενοχλεί αυτήν, και το μαρτύριον των παθών κατά καιρούς εγγίζει την υστάτην έντασιν, ενώ ο Θεός, θα έλεγε τις, αποστρέφεται τον άνθρωπον και ουδεμίαν κραυγήν αυτού προσέχει. Ως το πλέον ανυπεράσπιστον όν κρέμαται ούτος επάνω της φοβεράς αβύσσου και επικαλείται την βοήθειαν του Θεού, αλλ' ουδείς στεναγμός αυτού εισακούεται. Ο Θεός φαίνεται ως ουδόλως ενδιαφερόμενος δια το πάθος αυτού. [//258] Η ψυχή γνωρίζει την έκπτωσιν αυτής εκ της αγάπης του Θεού και τυραννείται έχουσα συνείδησιν της αδικίας και της προς τον Θεόν απιστίας αυτής, αλλά συγχρόνως βοά προς Αυτόν δι' έλεος. Όμως εις μάτην. Ο Θεός ίσταται ενώπιον της ψυχής μόνον ως ελεγκτής των ανομιών αυτής, αύτη δε συντρίβεται εκ των ελέγχων τούτων. Αναγνωρίζει την αλήθειαν της κρίσεως του Θεού, αλλ' ο πόνος αυτής δεν ελαττούται. Ουχί κατά φαντασίαν, αλλά εν αληθεία βυθίζεται εις την σκιάν του θανάτου και μη ευρίσκουσα μετ' αυτής τον Θεόν, τον Οποίον επικαλείται ημέρας και νυκτός, η ψυχή οδυνάται φρικτώς.

Εγείρεται το ερώτημα: Δια τί πάντα ταύτα;

Τον καιρόν της δοκιμασίας η ψυχή δεν δύναται να δεχθή τούτο ως εκδήλωσιν του μεγαλείου της αγάπης ή της εκτιμήσεως του Θεού προς αυτήν, ως επιθυμίαν Αυτού να καταστήση τον ασκητήν κατ' εικόνα Αυτού, τουτέστι κύριον και βασιλέα, να μεταδώση εις αυτόν την αγιότητα και το πλήρωμα της θείας υπάρξεως. Η ψυχή έν μόνον γνωρίζει: Ο Θεός εγκατέλειψεν αυτήν, επιλάμψας εις αυτήν το Φως Αυτού, και ούτως επλήθυνεν αμέτρως τας οδύνας αυτής. Και όταν εξηντλημένη έως τέλους δεν βλέπη τον Θεόν να κλίνη προς αυτήν εν τη ευσπλαγχνία Αυτού, τότε επιπίπτουν επ' αυτήν τοιαύται σκέψεις και αισθήματα, περί ών τηρείται σιωπή. Η ψυχή καταβιβάζεται εις τον άδην, αλλ' ουχί ως οι μη γνωρίσαντες το Πνεύμα του Θεού, οι μη έχοντες εν εαυτοίς το φως της αληθούς Θεογνωσίας, και ως εκ τούτου τυφλοί. Ουχί. Αύτη κατέρχεται εκεί ικανή προς κατανόησιν του ορωμένου ερέβους.

Τούτο συμβαίνει μόνον μετ' εκείνων, οίτινες εγνώρισαν την Θείαν χάριν και ύστερον απώλεσαν αυτήν. Το σπέρμα της αγάπης του Θεού, όπερ ερρίφθη εις τα βάθη αυτής, γεννά εν τη ψυχή μετάνοιαν, ήτις κατά την δύναμιν και το βάθος

αυτής υπερβαίνει το μέτρον της συνήθους θρησκευτικής συνειδήσεως. Ο άνθρωπος μετά μεγάλου [//259] θρήνου αποτείνεται προς τον Θεόν εξ όλης της ισχύος αυτού, εξ όλου του είναι αυτού και μανθάνει ούτω την προσευχήν, ήτις αποσπά αυτόν εκ του κόσμου τούτου εις άλλον, ένθα ακούει άρρητα δια ανθρωπίνην γλώσσαν ρήματα. Άρρητα, διότι, ευθύς ως ενδυθούν συνήθεις λέξεις και εννοίας, επιτρέπουν εις τον ακούοντα να βλέπη και να εννοή μόνον ό,τι εγνώρισεν εκ πείρας και ουδέν πλείον. Όταν δε η ψυχή διέλθη δια μέσου όλων αυτών των βαρειών δοκιμασιών, διαβλέπει εντός αυτής ότι δεν υπάρχει εν τω κόσμω τοιούτος τόπος, τοιούτος πόνος, τοιαύτη χαρά, τοιαύτη δύναμις, τοιούτον κτίσμα, άτινα θα ηδύναντο να χωρίσουν αυτήν από της αγάπης του Θεού. Και το σκότος αδυνατεί πλέον να καταβροχθίση το φως της εν αυτή νέας ζωής.

Η μετά του Θεού πορεία δεν είναι πάντοτε ανώδυνος δια τον άνθρωπον. Ομοίως, και η μετά των αγίων ζωή δεν είναι πάντοτε εύκολος. Πολλοί σκέπτονται αφελώς, ότι μετά των αγίων τα πάντα είναι ευχάριστα· λυπούνται, διότι ζουν εν μέσω αμαρτωλών και νοσταλγούν να συναντήσουν ένα άγιον. Εκ της πεπληρωμένης χαράς και ελπίδος συναντήσεως η πρώην τεθλιμμένη ψυχή νομίζει ότι η διαμονή μετά των αγίων ενεργεί πάντοτε χαροποιώς επί της ψυχής. Απατάται όμως. Ουδείς άγιος δύναται να ελευθερώση ημάς από του αναποφεύκτου αγώνος κατά της ενεργούσης εν ημίν αμαρτίας. Δύναται να συνεργήση δια της προσευχής, να βοηθήση δια του λόγου και της διδαχής, να ενισχύση δια του παραδείγματος αυτού, αλλ' είναι αδύνατον να απαλλάξη ημάς από του κόπου και της ασκήσεως. Όταν δε ο άγιος προσκαλεί και έλκη ημάς να ζήσωμεν κατά τας εντολάς, τότε δυνατόν να φανή και «σκληρός». Είπον τινες, και έως του νυν λέγουν περί του Ιδίου του Χριστού, «σκληρός εστιν ούτος ο λόγος· τίς δύναται Αυτού ακούειν;» (Ιωάν. στ' 60). Ούτω και ο λόγος των αγίων, όταν απαιτούν παρ' ημών [//260] την φύλαξιν των ευαγγελικών εντολών, γίνεται δυσβάστακτος και «σκληρός».

Ο Γέρων Σιλουανός ήτο πάντοτε πραΰς, συγκαταβατικός, ήπιος, αλλ' ουδέποτε παρεξέκλινε των όσων εδιδάχθη υπό του Θεού. Η στάσις αυτού ήτο απλή και σαφής: «Ο Θεός οικτίρει τους πάντας … Ούτως ηγάπησε τους ανθρώπους, ώστε έλαβεν επ' Αυτού το βάρος όλου του κόσμου … Και παρ' ημών ζητεί να αγαπώμεν τον αδεφλόν ημών». Η ψυχή αντιλαμβάνεται ότι ο Γέρων λέγει την αλήθειαν, αλλά πώς να ακολουθήση αυτόν; Είναι δυσβάστακτον τούτο, και πολλοί απεμακρύνοντο απ' αυτού. η πνευματική αυτού ευωδία εγέννα εις την ψυχήν βαθείαν συνείδησιν της δυσωδίας και της ευτελείας αυτής. Εάν παραπονήσθε δια τους υβριστάς, κατανοεί και συμμερίζεται την θλίψιν υμών, ουχί όμως και την οργήν υμών. Εάν σκέπτησθε να ανταποδώσητε κακόν αντί κακού, τότε πλέον θλίβεται δι' υμάς. Εάν θεωρήτε επιζήμιον να απαντήσητε εις τον κακόν άνθρωπον δια του αγαθού, τότε ούτος απορεί πώς, καλών τις εαυτόν χριστιανόν, νομίζει ότι πράξις συμφωνούσα προς την εντολήν του Χριστού δύναται να επιφέρη ζημίαν τινά. Αι εντολαί του Χριστού δι' αυτόν ήσαν κανών απολύτου τελειότητος και η μόνη οδός προς υπερνίκησιν του εν τω κόσμω κακού· οδός προς το αιώνιον φως. Η τήρησις αυτών δεν δύναται ει μη να είναι μόνον ωφέλιμος. Ωφέλιμος και δια τον ακολουθούντα αυτάς, και δι' εκείνον εν σχέσει

προς τον οποίον εκπληρούνται. Είναι αδύνατον να υπάρξη περίπτωσις, καθ' ήν η φύλαξις των εντολών του Χριστού προκαλεί ζημίαν, εάν ζημίαν θεωρήσωμεν ουχί την εν χρόνω εξωτερικήν βλάβην, αλλά την επί του επιπέδου της αιωνίου υπάρξεως, επειδή η εντολή του Χριστού είναι η φανέρωσις του απολύτου αγαθού.

Ιερομόναχος τις είπεν εις τον Γέροντα ότι, εάν ενεργή τις, ως ούτος λέγει, θα αποβή εις όφελος των εχθρών, [//261] και το κακόν θα θριαμβεύση. Ο Γέρων την στιγμήν εκείνην έμεινε σιωπών, διότι ο αντιλέγων δεν ήτο εις θέσιν να δεχθή τον λόγον, αλλ' ύστερον είπεν εις άλλον τινά: «Πώς δύναται το πνεύμα του Χριστού να λογισθή το κακόν οιουδήποτε; Άρα γε προς τούτο εκλήθημεν υπό του Θεού»;

Μεγάλη και λεπτή είναι η πονηρία της συνειδήσεως του εμπαθούς ανθρώπου. Εν τη θρησκευτική ζωή, ο διακρατούμενος υπό του πάθους άνθρωπος συχνάκις παρουσιάζει τούτο ως αναζήτησιν της αληθείας και της ωφελείας, ουχί δε σπανίως και ως αγώνα προς δόξαν Θεού. Εν ονόματι του Χριστού, του παραδόντος Εαυτόν εις θάνατον υπέρ των εχθρών, οι άνθρωποι είναι ενίοτε έτοιμοι να χύσουν και αίμα εισέτι, ουχί όμως το εαυτών, αλλά του «αδελφού-εχθρού». Ούτως εγίνετο εις πάσαν εποχήν, αλλ' η ζωή του Γέροντος συνέπεσε κατά την περίοδον της ιστορίας, ότε παρομοία διαστροφή εξεδηλούτο μετά ιδιαιτέρας εντάσεως.

«Είναι αύτη η οδός του Χριστού;», έλεγε μετά θλίψεως.

«Σκληρός» ο λόγος του Γέροντος. Ποίος δύναται να ακούη αυτόν; Κατ' αυτόν να ζήσης, σημαίνει να παραδώσης εαυτόν εις μαρτύριον, ουχί μόνον εν τη κυρία εννοία της λέξεως, αλλά και εν τη πορεία της καθημερινής βιώσεως.

Δεν ενθυμούμεθα πού ακριβώς λέγεται περί ενός ευσεβούς ανθρώπου, όστις καθ' όλην την ζωήν αυτού παρεκάλει τον Κύριον, όπως αξιωθή μαρτυρικού θανάτου, και ότε επλησίασεν η ώρα του ειρηνικού αυτού τέλους, τότε μετά θλίψεως είπεν: «Ο Κύριος δεν εισήκουσε της προσευχής μου». Όμως, ευθύς ως προέφερε τας λέξεις αυτάς, έλαβε πληροφορίαν ότι άπας ο βίος αυτού υπήρξε μαρτυρικός και εγένετο δεκτός ως τοιούτος.

[//262] Ο Γέρων έλεγεν ότι η χάρις, την οποίαν έλαβεν εξ αρχής, ήτο ομοία εκείνης των μαρτύρων, και εσκέπτετο προσέτι ότι ίσως ο Κύριος προώριζε μαρτυρικόν θάνατον και δι' αυτόν. Αλλά, ως ο ευσεβής εκείνος άνθρωπος, ετελειώθη εν ειρήνη. Ο Γέρων ήτο εις άκρον εγκρατής κατά πάντα. Δεν παρεδίδετο εις ονειροπολήσεις τελειότητος, αλλά γνωρίσας την τελείαν αγάπην του Χριστού ηγωνίσθη ισχυρώς καθ' όλον τον βίον αυτού, ίνα αποκτήση ταύτην. Πλείον παντός άλλου εγνώριζεν ότι είναι «το μεν πνεύμα πρόθυμον, η δε σαρξ ασθενής», και δια τούτο έλεγεν ότι ενίοτε συναντάται εις τους ανθρώπους η επιθυμία του δια Χριστόν μαρτυρίου, αλλ' εάν δεν υπάρχη χάρις και εις το σώμα, ο άνθρωπος δυνατόν να μη ανθέξη εις τας βασάνους. Ως εκ τούτου δεν πρέπει να επιζητή τις τοιούτον άθλον. Αλλ' εάν ο Κύριος καλέση, τότε πρέπει ο άνθρωπος να ζητήση βοήθειαν, και Εκείνος θα βοηθήση.

Δεν εζήτει ο Γέρων το μαρτύριον, αν και έλαβε και χάριν μαρτύρων. Η ζωή αυτού ήτο αληθές μαρτύριον. Δυνατόν να λεχθή και έτι μεγαλύτερον. Ο μάρτυς πολλάκις δια μιας γενναίας ομολογίας αρπάζει το έπαθλον, ο δε ασκητής, ως ο Γέρων, αγωνίζεται επί δεκαετίας. Να προσεύχησαι υπέρ του κόσμου, ως εκείνος

προσηύχετο («να προσεύχησαι υπέρ των ανθρώπων σημαίνει να χέης αίμα») επί τοσούτον χρόνον, είναι κοπιωδέστερον του απλού μαρτυρίου.

Η οδός του χριστιανού εν γένει είναι μαρτύριον. Και όστις πορεύεται αυτήν μετά του οφειλομένου τρόπου, διστάζει να προβή εις το κήρυγμα. Η ψυχή αυτού επιποθεί να ίδη τον αδελφόν κοινωνόν του αιωνίου φωτός, αλλά τον πόνον του αγώνος προτίθεται να υποστή μόνος, και δια τον λόγον τούτον προ πάντων και πλείον πάντων καταφεύγει εις την υπέρ του κόσμου προσευχήν.

Εντός των ορίων της επιγείου ζωής, εντός αυτής της [//263] σφαίρας, ήτις εδόθη υπό του Θεού δια την φανέρωσιν ουχί μόνον των θετικών αλλά και των αρνητικών δυνατοτήτων της ελευθερίας, ουδείς και ουδέν δύναται να αναχαιτίση εντελώς την εκδήλωσιν του κακού. Η δέησις της αγάπης όμως δύναται να μεταβάλλη εις μέγαν βαθμόν τον ρουν των κοσμικών γεγονότων και να συντέμνη επί πολύ την έκτασιν του κακού.

«Και η ζωή ήν το φως των ανθρώπων. Και το φως εν τη σκοτία φαίνει, και η σκοτία αυτό ου κατέλαβεν» (Ιωάν. α΄ 4-5). Η σκοτία της μη-υπάρξεως δεν δύναται να καταβροχθίση το φως της ζωής. Παν αγαθόν, εκπορευόμενον εκ του Θεού και επιστρέφον εις τον Θεόν, είναι ακατάλυτον. Η προσευχή είναι μια των υψηλοτέρων μορφών της αγαθής υπάρξεως, του ακαταλύτου, του αιωνίου. Είναι εκείνη «η αγαθή μερίς, ήτις ουκ αφαιρεθήσεται» (Λουκ. ι΄ 42) εις τον αιώνα.

Εν τη αναζητήσει της εαυτού σωτηρίας και του πλησίον ο ασκητής, συνηγμένος εις τον έσω άνθρωπον, διαπιστοί εν εαυτώ τω ιδίω την δύναμιν του «νόμου της αμαρτίας» (Ρωμ. ζ΄ 23). Βλέπων ότι ο αμαρτία «αποκτείνει» αυτόν (Ρωμ. ζ΄ 11) παρά την προς το αγαθόν έφεσιν, οδηγείται εις απελπισίαν, και ευρισκόμενος εν τη καταθλιπτική αυτή καταστάσει, προσεύχεται.

Ενθυμούμεθα αξιόλογον επίσκεψιν μοναχού ερημίτου, προβεβηκότος τη ηλικία. Έζη εις χαράδραν απομεμακρυσμένου δασώδους τόπου, πλησίον χειμάρρου. Είχεν ούτος πρόσωπον καταπεπονημένον, από πολλού χρόνου άπλυτον, κεκαλυμμένον δια ρυτίδων, ωχρόν, φαιού χρώματος. Ατημέλητος, μετά λελευκασμένης κόμης και γενείου, μετά βαθυνομένων φαιοκυανών οφθαλμών. Συνωμιλήσαμεν επί πολύ. Διηγήθη περί εαυτού το εξής:

«Πολλούς χρόνους ωδυνάτο η ψυχή μου εκ του λογισμού, ότι ιδού, ημείς οι μοναχοί απηρνήθημεν τον κόσμον, αφήκαμεν και συγγενείς και πατρίδα, εγκατελείψαμεν [//264] το παν, ό,τι συνήθως αποτελεί την ζωήν των ανθρώπων· εδώκαμεν υποσχέσεις ενώπιον Θεού και αγίων αγγέλων και ανθρώπων όπως ζώμεν κατά τον νόμον του Χριστού· απετάγημεν του ιδίου θελήματος και διάγομεν, κατ΄ ουσίαν, μαρτυρικόν βίον, και παρά ταύτα δεν ευδοκιμούμεν εις το καλόν. Άρα γε είναι πολλοί εξ ημών οι σωζόμενοι; Εγώ πρώτος απόλλυμαι. Παρατηρώ και τους άλλους, τα πάθη κατέχουν αυτούς. Όταν δε συναντώ τους κοσμικούς, βλέπω ότι ούτοι ζουν εν μεγάλη αμαθεία και αμελεία, και δεν μετανοούν. Και ιδού ολίγον κατ΄ ολίγον, μη εννοών τούτο, έμαθον να προσεύχωμαι υπέρ του κόσμου. Έχυσα πολλά δάκρυα εκ της σκέψεως ότι, εάν ημείς, οι μοναχοί, οι απαρνηθέντες τον κόσμον δεν σωζώμεθα, τότε τί γίνεται γενικώς εις τον κόσμον; Ούτω βαθμηδόν ηύξανεν η θλίψις μου, και ήρχισα να χέω δάκρυα απογνώσεως. Και ιδού, πέρυσι, ότε ήμην εν τη απελπισία ταύτη,

εξηντλημένος εκ του κλαυθμού, κατακείμενος επί γης, ενεφανίσθη ο Κύριος και ηρώτησεν εμέ: "Διατί ούτω θρηνείς ..."; Εγώ εσιώπησα μη δυνάμενος να ατενίσω εις τον εμφανισθέντα ... "Δεν γνωρίζεις ότι Εγώ θα κρίνω τον κόσμον"; ... Εγώ πάλιν εσιώπησα παραμένων πρηνής ... Ο Κύριος λέγει: "Θα ελεήσω πάντα άνθρωπον, όστις έστω και άπαξ εν τη ζωή αυτού επεκαλέσθη τον Θεόν ...". Ήλθεν εις εμέ η σκέψις: "Τότε, δια τί ημείς πάσχομεν ούτω καθ' εκάστην"; Ο Κύριος εις την κίνησιν αυτήν της σκέψεώς μου απήντησεν: "Εκείνοι, οίτινες πάσχουν δια την εντολήν Μου, εν τη Βασιλεία των Ουρανών θα είναι φίλοι Μου, τους άλλους δε μόνον θα ελεήσω". Και ο Κύριος απήλθε».

Συνέβη τούτο, ενώ ο ασκητής ήτο εν εγρηγόρσει. Διηγήθη δε έτι και περί δύο άλλων οράσεων, τας οποίας είχεν εν ελαφρώ ύπνω μετά περίλυπον υπέρ του κόσμου προσευχήν.

Δεν αναφέρομεν το όνομα του μοναχού τούτου, επειδή [//265] ευρίσκεται εισέτι εν ζωή και αποφεύγομεν την αξιολόγησιν των οράσεων. Ηκούσαμεν αυτού άνευ ελαχίστης εκδηλώσεως της στάσεως ημών έναντι των διηγηθέντων, ακολουθούντες την αυστηράν υπόδειξιν των πατέρων του Άθω, περί ανάγκης ιδιαιτέρας προσοχής, προκειμένου περί οράσεων. Δυνατόν όμως η ξηρά ημών στάσις ή άλλο τι αδέξιον εκ μέρους ημών να ελύπησε τον γέροντα-μοναχόν. Πάντως έκτοτε δεν επανήλθε.

Κατά τον χρόνον της επικοινωνίας ημών μετά των πατέρων του Αγίου Όρους συνηντήσαμεν εννέα ανθρώπους, οίτινες ηγάπων να προσεύχωνται υπέρ του κόσμου, και προσηύχοντο μετά δακρύων αγάπης. Ηκούσαμεν ημέραν τινα την εξής συνομιλίαν δύο μοναχών. Ο είς εξ αυτών έλεγε:

- Δεν δύναμαι να εννοήσω δια τί ο Κύριος δεν δίδει την ειρήνην εις τον κόσμον, εάν έστω και είς άνθρωπος εκλιπαρή Αυτόν προς τούτο;

Ο άλλος απήντησε:

- Και πώς είναι δυνατή η πλήρης ειρήνη επί της γης, εάν μένη έστω και είς μόνον άνθρωπος μετά πονηράς θελήσεως;

Επανερχόμεθα όμως εις το κυρίως ημών θέμα.

Ο Θεός δια τον άνθρωπον δεν είναι πάντοτε εύκολος.

Το επαναλαμβάνομεν, αλλ' ο χαρακτήρ του θέματος ημών απαιτεί την επανάληψιν. Δεν είναι πλούσιος, ούτε ποικιλόμορφος ο κύκλος των σκέψεων του ασκητού, αλλ' αι σκέψεις αύται ανήκουν εις την ύπαρξιν εκείνην, ήτις δυσκόλως αφομοιούται. Αιώνες παρέρχονται, και εν τη μακρά αυτών ροή η αυτή πείρα επαναλαμβάνεται σχεδόν απαραλλάκτως, και παρά ταύτα ολίγοι γνωρίζουν την ακολουθίαν της χριστιανικής ασκήσεως, οι δε πλείστοι απόλλυνται εν τη οδώ ταύτη. Ο Κύριος είπε: «Στενή η πύλη και τεθλιμμένη η οδός η απάγουσα εις την ζωήν, [//266] και ολίγοι εισίν οι ευρίσκοντες αυτήν» (Ματθ. ζ' 14).

Θέλομεν πάλιν να ομιλήσωμεν περί εκείνου, όπερ ήτο ωσαύτως το αντικείμενον των μακρών συνομιλιών του Γέροντος Σιλουανού μετά του πατρός Στρατονίκου. Η οδός του χριστιανού εν γενικαίς γραμμαίς είναι τοιαύτη. Εν τη αρχή ο άνθρωπος ελκύεται προς τον Θεόν δια της δωρεάς της χάριτος, όταν δε προσελκυσθή, άρχεται η μακρά περίοδος της δοκιμασίας. Δοκιμάζεται η ελευθερία του ανθρώπου και η εμπιστοσύνη αυτού εις τον Θεόν, και δοκιμάζεται

«σκληρώς». Κατ' αρχάς, αι προς τον Θεόν αιτήσεις, μικραί και μεγάλαι, αι μόλις εκφραζόμεναι παρακλήσεις, συνήθως εκπληρούνται ταχέως και θαυμαστώς υπό του Θεού. Όταν όμως επέλθη η περίοδος της δοκιμασίας, τότε το παν αλλάσσει και ο ουρανός φαίνεται ως να κλείηται και να γίνηται κωφός εις όλας τας δεήσεις. Εις τον θερμόν χριστιανόν τα πάντα εν τω βίω γίνονται δύσκολα. Η προς αυτόν συμπεριφορά των ανθρώπων επιδεινούται· παύουν να εκτιμούν αυτόν· ό,τι εις τους άλλους λογίζεται ανεκτόν, εις αυτόν δεν συγχωρείται· η εργασία αυτού αμείβεται, σχεδόν πάντοτε, κάτω του κανονικού· το σώμα ευκόλως προσβάλλεται υπό ασθενειών. Η φύσις, αι περιστάσεις, οι άνθρωποι, το παν στρέφεται κατ' αυτού. Παρά τα φυσικά αυτού χαρίσματα –ουχί μικρότερα των άλλων– δεν ευρίσκει ευνοϊκούς όρους προς αξιοποίησιν αυτών. Επί πλέον υπομένει πολλάς επιθέσεις των δαιμονικών δυνάμεων· και το έσχατον, η ανυπόφορος οδύνη της θείας εγκαταλείψεως. Τότε κορυφούται το πάθος αυτού, διότι πλήττεται ο όλος άνθρωπος εφ' όλων των επιπέδων της υπάρξεως αυτού.

Εγκαταλείπει ο Θεός τον άνθρωπον; ... Είναι άρα γε τούτο δυνατόν; ... Και εν τούτοις, εις την θέσιν του βιώματος της εγγύτητος του Θεού έρχεται εν τη ψυχή αίσθημα ότι Εκείνος είναι απείρως, απροσίτως μακράν, πέραν των αστρικών κόσμων, και πάσαι αι προς Αυτόν [//267] επικλήσεις εκλείπουν αβοηθήτως εις το αχανές του κοσμικού διαστήματος. Η ψυχή εσωτερικώς εντείνει την προς Αυτόν κραυγήν αυτής, αλλά δεν «βλέπει» ούτε βοήθειαν, ούτε προσοχήν εισέτι. Το παν τότε αποβαίνει επαχθές. Το παν κατορθούται μετά δυσαναλόγου κόπου. Ο βίος καθίσταται πλήρης μόχθων και αναφύεται εις τον άνθρωπον το αίσθημα ότι επ' αυτού βαρύνει η κατάρα και η οργή του Θεού. Όταν όμως παρέλθουν αι δοκιμασίαι αύται, τότε θα ίδη ότι η θαυμαστή πρόνοια του Θεού εφύλαττεν αυτόν προσεκτικώς εν πάσαις ταις οδοίς αυτού.

Πείρα χιλιετής, παραδιδομένη από γενεάς εις γενεάν, μαρτυρεί ότι, όταν ο Θεός βλέπη την εις Αυτόν πίστιν της ψυχής του αγωνιστού, ως είδε την πίστιν του Ιώβ, τότε θα οδηγήση αυτόν εις απροσίτους δι' οιονδήποτε άλλον αβύσσους και απροσπέλαστα ύψη. Όσον πληρεστέρα και ισχυροτέρα η πίστις και η εμπιστοσύνη του ανθρώπου προς τον Θεόν, τοσούτον μεγαλύτερον και το μέτρον των δοκιμασιών και το πλήρωμα της πείρας, ήτις δύναται να φθάση εις ύψιστον βαθμόν. Τότε γίνεται καταφανής η προσέγγισις εκείνων των ορίων πέραν των οποίων ο άνθρωπος αδυνατεί να προχωρήση.

Όσον ο άνθρωπος κατέχεται υπό της υπερηφανίας, υποβάλλεται εις τας επιθυμίας της ιδιαιτέρως οδυνηράς απελπισίας, ήτις παραμορφοί πάσας τας περί του Θεού και των οδών της προνοίας Αυτού παραστάσεις. Η υπερήφανος ψυχή, ερριμένη εις τα ερέβη του άδου, θεωρεί υπεύθυνον των βασάνων αυτής τον Θεόν και σκέπτεται Αυτόν ως αμέτρως σκληρόν. Εστερημένη της πραγματικής εν Θεώ υπάρξεως, ερμηνεύει τα πάντα δια της ενωδύνου αυτής καταστάσεως και άρχεται να μισή και την ζωήν αυτής, και γενικώς πάσαν την ύπαρξιν του κόσμου. Μένουσα εκτός του Θείου φωτός, φθάνει εν τη απογνώσει αυτής μέχρι τοιούτου σημείου, ώστε και η ύπαρξις του Ιδίου του Θεού αρχίζει να παρουσιάζηται εις αυτήν [//268] ως άπελπις παραλογισμός, ένεκα του οποίου η απώθησις του Θεού και το μίσος προς πάσαν ύπαρξιν συνεχώς αυξάνουν.

Την τοιαύτην απόγνωσιν και το μίσος εκφεύγουν οι άνθρωποι της πίστεως, διότι δια της πίστεως σώζεται ο άνθρωπος· δια της πίστεως εις τον λόγον του Θεού, δια της παραδόσεως εις την αγάπην και την ευσπλαγχνίαν Αυτού, δια της εμπιστοσύνης εις την μαρτυρίαν των Πατέρων της Εκκλησίας. Οι πλείστοι των ευσεβών χριστιανών, εν τη ροή του βίου, δεν εβίωσαν ίσως την ανάστασιν της ψυχής, αλλ’ η εις αυτήν πίστις φυλάττει αυτούς. Περί της πίστεως αυτής πολλάκις ωμίλει ο Γέρων παραπέμπων εις τους λόγους του Κυρίου: «Μακάριοι οι μη ιδόντες και πιστεύσαντες» (Ιωάν. κ’ 29). Έρχεται ώρα, καθ’ ήν η πίστις αύτη θα εξαγάγη τον άνθρωπον εκ του σκότους και της στενότητος της δουλείας προς την ελευθερίαν της αληθώς αφθάρτου ζωής, το μεγαλείον της οποίας είναι τελείως ιδιαίτερον, ανόμοιον της συνήθους ανθρωπίνης ιδέας περί μεγάλου και ωραίου.

Άλλως ενεργεί ο εχθρός διάβολος μετ’ εκείνων οίτινες δέχονται αυτόν, και άλλως μετ’ εκείνων οίτινες ανθίστανται αυτώ. Άλλη η οδύνη της υπερηφάνου απογνώσεως, και άλλη η της ευσεβούς ψυχής, όταν ο Θεός παραχωρή εις τον διάβολον να ποιήση πόλεμον μετ’ αυτής. Ο τελευταίος ούτος πειρασμός είναι άκρως βαρύς και παραχωρείται σπανίως.

Όταν, το πρώτον, ο κατά πρόνοιαν Θεού εγκαταλελειμμένος άνθρωπος αισθάνηται να πλησιάζη εις αυτόν ο σατανάς, τότε όλον το είναι αυτού, και η ψυχή και το σώμα, δεινώς καταλαμβάνονται υπό οδύνης και φόβου μεγάλου, όστις δεν συγκρίνεται προς τον φόβον τον προκαλούμενον εκ των εγκληματιών και των φονέων, επειδή εν τούτω ενυπάρχει σκότος αιωνίου απωλείας. Η ψυχή τότε γνωρίζει ΤΙ εστι διάβολος. Γνωρίζει την συντριπτικήν [//269] δύναμιν και την φοβεράν σκληρότητα αυτού, έκπληκτος δε εκ του κολοσσιαίου του ισταμένου ενώπιον αυτής κακού συνθλίβεται όλη. Εκ της φρίκης και του τρόμου συσφίγγεται, και διαμένει παραλελυμένη, μη ευρίσκουσα εν εαυτή δύναμιν να προσευχηθή. Απουσιάζει ο Θεός-Αντιλήπτωρ, και μόνον ο εχθρός είναι παρών και λέγει εις αυτήν: «Είσαι υπό την εξουσίαν μου ... Και επί Θεόν μη έλπιζε· αλλ’ επιλάθου Αυτού». Εν αυτή τη ώρα η ψυχή, μη επιθυμούσα να δεχθή τον διάβολον, είτε άνευ λόγων μνημονεύει του Θεού είτε, εν τη καλυτέρα περιπτώσει, επικαλείται το Όνομα Αυτού. Μόνον μετά παρέλευσιν χρόνου έρχεται εις επίγνωσιν ότι κατά τον αγώνα τούτον ο Θεός ιδιαιτέρως προσέχει αυτήν.

Εκ των γραφών του Γέροντος θα ίδητε ότι δις έλαβε πείραν τοιούτου πολέμου μετά του σατανά. Το πρώτον, εσώθη δια της ευχής του Ιησού, την οποίαν δεν είχεν εισέτι περατώσει ότε ενεφανίσθη εις αυτόν ο Κύριος. Το δεύτερον, ότε ήτο πλέον ισχυρός και ανδρείος, εύρε την δύναμιν να καθίση και να στραφή εν προσευχή προς τον Θεόν, και τότε έλαβεν εις απάντησιν τους ασυνήθεις και παραδόξους λόγους: «Κράτει τον νουν σου εις τον άδην, και μη απελπίζου» (σ. 572).

Τότε εγνώρισε δια ποίου όπλου νικάται ο διάβολος. Εις εκάστην προσέγγισιν αυτού η ψυχή στρέφει προς εαυτήν όλην την δύναμιν του μίσους αυτής, και ως έσχατον εχθρόν αυτής καταδικάζει εαυτήν εις την αιώνιον κόλασιν προσθέτουσα: «Ο Θεός άγιος, αληθινός και ευλογητός εις τους αιώνας».

Καθωπλισμένη δια τοιούτου όπλου η ψυχή ελευθερούται από παντός φόβου και γίνεται απόρθητος υπό του εχθρού. Τοιαύτη «έμπειρος» ψυχή, εις εκάστην προσέγγισιν του εχθρού ρίπτει εαυτήν μετά μεγάλης οργής εις την άβυσσον του σκότους, ως ούσαν αξίαν της αιωνίου καταδίκης, και ο εχθρός φίλαυτος ών, υποχωρεί, μη [//270] υποφέρων την δύναμιν του συναντωμένου πυρός. Ελευθερωθείσα εξ αυτού η ψυχή μετά καθαρού νοός στρέφεται εν προσευχή προς τον Θεόν.

«Ο εχθρός έπεσεν εξ υπερηφανείας». Η υπερηφανία είναι η αρχή της αμαρτίας. Εν αυτή περικλείονται πάσαι αι μορφαί του κακού: κενοδοξία, φιλοδοξία, φιλαρχία, ψυχρότης, σκληρότης, αδιαφορία προς τα παθήματα του πλησίον, ονειροπολία του νοός, εντατική ενέργεια της φαντασίας, δαιμονική έκφρασις των οφθαλμών, δαιμονικός χαρακτήρ όλης της παρουσίας, σκυθρωπότης, πλήξις, απόγνωσις, μίσος, φθόνος, ποταπότης, και εις πολλούς ο κρημνισμός εις σαρκικάς επιθυμίας· η βασανιστική εσωτερική ανησυχία, η ανυπακοή, ο φόβος του θανάτου, ή τουναντίον, η επιζήτησις τερματισμού της ζωής δι’ αυτοκτονίας, και τέλος, πράγμα ουχί σπάνιον, η πλήρης παραφροσύνη. Ιδού τα σημεία της δαιμονιώδους πνευματικότητος. Εν όσω όμως δεν εκδηλούνται εμφανώς, μένουν εις πολλούς απαρατήρητα.

Ουχί πάντα τα υποδειχθέντα συμπτώματα χαρακτηρίζουν έκαστον εξ εκείνων, οίτινες «επλανήθησαν» υπό δαιμονικών λογισμών ή οράσεων ή «αποκαλύψεων». Εις άλλους επικρατεί η μεγαλομανία, η φιλοδοξία και η φιλαρχία. Εις άλλους η πλήξις, η απελπισία, η κεκρυμμένη ταραχή. Εις άλλους πάλιν ο φθόνος, η μελαγχολία, το μίσος. Εις πολλούς η κατοχή υπό σαρκικής επιθυμίας. Αλλ’ εις πάντας εξ άπαντος υπάρχει έντονος φαντασία, και υπερηφανία δυναμένη να κρύπτηται υπό το προσωπείον και εσχάτης εισέτι ταπεινότητος.

Όταν ο άνθρωπος «πλανάται» υπό του εχθρού και ακολουθή αυτόν, δεν κατανοεί ΤΙ είναι ο εχθρός, δεν γνωρίζει την έντασιν του αμέσου μετ’ αυτού αγώνος, και πάσχει, διότι οδηγείται υπ’ αυτού εκ του φωτός της αληθούς ζωής εις το σκότος, εν ώ εκείνος διαμένει. Τα πάθη [//271] ταύτα φέρουν επ’ αυτών την σφραγίδα της πνευματικής τυφλότητος. Εις ωρισμένας περιπτώσεις ο εχθρός επιφέρει ανήσυχον τινα τέρψιν δια της υπερηφάνου συνειδήσεως του δήθεν μεγαλείου αυτού. Εις άλλας, προξενών εις την ψυχήν μέγαν πόνον, παρακινεί αυτήν κατά του Θεού. Και εκείνη, μη εννοούσα την πραγματικήν αιτίαν των πόνων αυτής, μετά μίσους στρέφεται κατά του Θεού.

Η γνωρίσασα όμως την αγάπην του Θεού ευσεβής ψυχή πάσχει εκ του αμέσου αγώνος προς τον εχθρόν. Η κατ’ αυτής ορμώσα δύναμις του κακού, του διαβόλου, είναι μεγάλη, και βλέπει ο άνθρωπος καθαρώς ότι αύτη δύναται να συντρίψη αυτόν έως τέλους.

Εν τη πρώτη περιπτώσει, συνήθως παλαίει η ψυχή επί μακρόν, μη ευρίσκουσα διέξοδον προς τον Θεόν. Εν τη Δευτέρα, ο Θεός εν μεγάλω φωτί εμφανίζεται εις τον άνθρωπον, όταν λήξη ο καιρός της δοκιμασίας, η διάρκεια και η δύναμις της οποίας είναι μεμετρημέναι υπό του Θεού· εις τινας περιπτώσεις διακρεί δύο έως τρία λεπτά, εις άλλας μίαν ώραν ή και πλείον αυτής, είς δε

ασκητής διέμεινεν εν αυτή επι τρεις ημέρας. Η διάρκεια του χρόνου δυνατόν να εξαρτηθή αφ' ενός μεν εκ της μικροτέρας εντάσεως του αγώνος, αφ' ετέρου δε εκ της μεγαλυτέρας αντοχής του ανθρώπου, διότι δεν είναι ίση η δύναμις των ψυχών.

Δεν υπάρχει πειρασμός δεινότερος του ανωτέρω περιγραφέντος. Υπάρχει όμως πόνος ισχυρότερος πασών των επί της γης συμφορών: πόνος και οδύνη της ψυχής βαθέως τετρωμένης υπό της αγάπης του Θεού και μη δυναμένης να επιτύχη του Ζητουμένου.

Είναι ακατάληπτος ο τρόπος δια του οποίου ο Θεός συμπεριφέρεται εις την ψυχήν. Γεννήσας εν αυτή φλογεράν αγάπην, κρύπτεται κατόπιν κατά τρόπον ανεξήγητον· και όταν η ψυχή απελπίζηται πλέον λόγω της [//272] εγκαταλήψεως, τότε Ούτος έρχεται πάλιν γαληνώς μετά της ανεκφράστου Αυτού παρακλήσεως. Εις ωρισμένους στιγμάς η βάσανος της Θεοεγκαταλείψεως υπερβαίνει τα μαρτύρια του άδου, διαφέρει όμως τούτων, ως εμπεριέχουσα την ζωοποιόν δύναμιν του Θεού, ήτις μεταβάλλει την θλίψιν εις την γλυκείαν μακαριότητα της Θείας αγάπης.

Ο άνθρωπος, ζων εν τη παχεία αυτή σαρκί, δεν δύναται να μείνη ασάλευτος. Εις ωρισμένας στιγμάς καθαράς προσευχής η ψυχή του ασκητού άπτεται της πραγματικής αιωνίας υπάρξεως, ήτις αποτελεί τον έσχατον σκοπόν αυτής. Όταν όμως λάβη πέρας εκείνη η προσευχή, η ψυχή κατέρχεται πάλιν εις την κατάστασιν ή της μετρίας αισθήσεως του Θεού ή προσέτι της κατά σάρκα αντιλήψεως του κόσμου, μεθ' ής επιστρέφει γνόφος τις της σαρκός και μειούται η δύναμις της εσωτερικής πληροφορίας.

Εις πολλούς ανθρώπους η σαρκική αίσθησις του κόσμου είναι τοσούτον συνεχής, ώστε ούτοι σχεδόν δεν γνωρίζουν άλλο τι, και τότε γίνονται «σαρξ», ήτις δεν δέχεται τον νόμον του Θεού. Ο ασκητής όμως βιοί την επιστροφήν εκ της καθαράς προσευχής εις την παχύτητα της σαρκικής αντιλήψεως του κόσμου ως αποδημίαν εκ του Κυρίου. Ο Απόστολος Παύλος λέγει: «ενδημούντες εν τω σώματι εκδημούμεν από του Κυρίου … Θαρρούμεν δε και ευδοκούμεν μάλλον εκδημήσαι εκ του σώματος και ενδημήσαι προς τον Κύριον» (Β' Κορ. ε' 6-8). Μόνον δια του αδιακόπου αγώνος συγκρατείται ο ασκητής από της καθόδου εκείνης, προς την οποίαν έλκει αυτόν συνεχώς η σαρξ δια του βάρους αυτής. Και όσον συχνότεραι και παρατεταμέναι είναι αι πνευματικαί αυτού καταστάσεις, τοσούτον βαρύτερον βιοί την κατάβασιν εις την σαρκικήν αίσθησιν του κόσμου.

[//273] Όταν ο ασκητής, κινούμενος υπό του πνεύματος της αγάπης του Θεού, προσεύχηται μετά βαθέος θρήνου, τότε, φθάνων εις κατάστασιν ανυπέρβλητον δι' αυτόν κατ' εκείνην την στιγμήν, απολαύει της αναπαύσεως του πνεύματος εκ της προς τον Θεόν εγγύτητος. Όταν όμως λάβη πέρας η προσευχή, η ανάπαυσις αύτη διατηρείται εν τη ψυχή επί τινα χρόνον, άλλοτε πλείον, άλλοτε ολιγώτερον, και επανέρχονται πάλιν αι προσβολαί των λογισμών. Η αλλαγή αυτών των καταστάσεων οδηγεί εις διάφορα αποτελέσματα. Άλλοι μεν εκ των ασκητών, εις τι σημείον της πνευματικής αυτών πορείας, φθάνουν την δύναμιν εκείνην της προσευχής, ήτις εμπνέει εις την ψυχήν αυτών φόβον και τρόμον, ύστερον όμως βαθμηδόν η έντασις της

προσευχής αυτών ελαττούται. Άλλοι δε καρτερόαθλοι, τουναντίον, προκόπτουν ακαταπονήτως, ζητούντες συνεχώς μεγαλύτερον πλήρωμα προσευχής μέχρις ότου ερριζωθή εν τη ψυχή αυτών η επιθυμία, έτι δε και η ανάγκη να καταστούν ανηλεείς προς εαυτούς, έως του «μισήσαι και απολέσαι» την εαυτών ψυχήν. Και τούτο όμως, ως βλέπομεν εκ των γραφών του Γέροντος, δεν είναι η εσχάτη αγάπη, την οποίαν δίδει ο Κύριος ίνα γνωρίσουν οι δούλοι Αυτού, τουτέστιν η αγάπη εκείνη εκ της γλυκύτητος της οποίας ο άνθρωπος ευκόλως υποφέρει παν πάθος, έτι δε και τον θάνατον.

Ο μακάριος Γέρων εγνώριζεν ότι η αγάπη εκείνη, την οποίαν εδίδαξεν εις αυτόν το Πνεύμα το Άγιον, είναι η Αλήθεια η ισταμένη οντολογικώς υψηλότερον πάσης αμφιβολίας. Του βαθμού τούτου της γνώσεως εγεύθη κατά την εις αυτόν εμφάνειαν του Κυρίου. Έλεγεν ότι, όταν ο Ίδιος ο Κύριος εμφανίζηται εις την ψυχήν, είναι αδύνατον αύτη να μη αναγνωρίση τον Δημιουργόν αυτής και Θεόν. Δια της ενεργείας του Αγίου Πνεύματος εδόθη εις αυτόν η θεωρία της τελείας αγιότητος του Θεού, και επεδίωκε την απόκτησιν αυτής της [//274] αγιότητος δι' όλης της καρδίας, δι' όλου του είναι αυτού.

Ο ιστάμενος εν τη οδώ ταύτη δεν δύναται να παραδοθή εις τον αφηρημένον λογικόν στοχασμόν, έτι και περί των μυστηρίων της πίστεως. Η ψυχή αυτού αποφεύγει πάσαν διανοητικήν προσπάθειαν, φέρουσαν την ιδιάζουσαν εις αυτήν αποσύνθεσιν της ακεραιότητος και του ενιαίου της ζωής του ανυψουμένου εν προσευχή προς τον Θεόν πνεύματος. Εκ της συνεχούς διαμονής εν τη προσευχή εξασθενεί η μνήμη παντός εξωτερικού πράγματος, και εάν δεν ήρχετο εις βοήθειαν η έξις των βιοτικών μεριμνών και ενασχολήσεων των προηγουμένων ετών, ελευθερούσα αυτόν εκ του σκέπτεσθαι τας ανάγκας της καθ' ημέραν ζωής, τότε δεν θα ηδύνατο να εκτελή αυτάς κανονικώς.

«Η ψυχή εκ της αγάπης του Κυρίου είναι ως να εγένετο παράφρων· κάθηται, σιωπά, δεν θέλει να ομιλή· και ως παράφρων ορά τον κόσμον και δεν επιθυμεί αυτόν και δεν βλέπει αυτόν. Και οι άνθρωποι δεν γνωρίζουν ότι αύτη ενορά τον ηγαπημένον Κύριον, και ο κόσμος έμεινεν ως εις τα οπίσω και περιέπεσεν εις λήθην, και η ψυχή δεν θέλει να προσέχη εις αυτόν, διότι δεν υπάρχει εν αυτώ η άφθορος γλυκύτης» (σ. 622).

[//275]

ΙΑ΄ – «ΚΡΑΤΕΙ ΤΟΝ ΝΟΥΝ ΣΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΔΗΝ ΚΑΙ ΜΗ ΑΠΕΛΠΙΖΟΥ»

Ο ασκητής εν πνευματική θεωρία γίνεται επόπτης πραγμάτων, άτινα δια την πλειονότητα των ανθρώπων αποτελούν μυστήριον. Αλλ' ίσταται προ του αδυνάτου της διηγήσεως περί του μυστηρίου τούτου, όπερ μεταφραζόμενον εις την ανθρωπίνην γλώσσαν παρουσιάζεται εις τον ακούοντα εντελώς διάφορον. Η γλώσσα των ανθρωπίνων λέξεων και εννοιών δίδει πολύ περιωρισμένην δυνατότητα μεταδόσεως της εσωτερικής καταστάσεως του ενός εις τον άλλον. Απαραίτητος προϋπόθεσις της αμοιβαίας κατανοήσεως είναι η κοινότης ή η ταυτότης της πείρας. Εφ' όσον η κοινότης αύτη δεν υπάρχει, δεν κατορθούται η αμοιβαία κατανόησις, διότι το περιεχόμενον των εννοιών, δι' ών πάντες εκφραζόμεθα, αντιστοιχεί προς την έκτασιν της διανοητικής ή και υπαρξιακής πείρας εκάστου προσώπου. Εις πάσαν έννοιαν έκαστος εξ ημών εγκλείει τον όγκον της πείρας αυτού, και δια τούτο οι πάντες αφεύκτως ομιλούμεν διαφόρους γλώσσας. Λόγω όμως του ομοουσίου του ανθρωπίνου γένους είναι δυνατόν και δια του λόγου να προκαλέσης νέαν τινά εμπειρίαν εν τη ψυχή του ακούοντος ούτως, ως να εγέννας εν αυτώ νέαν ζωήν. Εάν ούτως έχη επί των ανθρωπίνων σχέσεων, τούτο πολλώ μάλλον συμβαίνει επί της Θείας ενεργείας. Ο λόγος του Θεού εις δεδομένην στιγμήν, ήτοι, όταν η ανθρωπίνη ψυχή δέχηται αυτόν δια [//276] καταλλήλου εσωτερικής διαθέσεως, δια της εμφανείας αυτού εμπνέει πραγματικώς νέαν ζωήν, εκπορευομένην εκ του Θεού, ήτοι την αιώνιον ζωήν.

Καίτοι έχω υπ' όψιν ουχί μόνον την ατέλειαν του ημετέρου μέσου επικοινωνίας, της γλώσσης, αλλά και την προσωπικήν μου ανεπάρκειαν, θα αποτολμήσω να επιστρέψω εις εκείνην την παράδοξον κατά την μορφήν αυτής προσευχήν-διάλογον, περί ής ωμίλησα ανωτέρω, ήτοι εις τους λόγους: «Κράτει τον νουν σου εις τον άδην, και μη απελπίζου».

Όστις ανέγνωσε το Ευαγγέλιον είναι αδύνατον να μη παρετήρησε την ιδιομορφίαν των ομιλιών του Χριστού. Εξωτερικώς, τυπικώς, δεν φαίνονται να έχουν λογικήν τινα ακολουθίαν. Λάβετε, επί παραδείγματι, την συνομιλίαν Αυτού μετά του Νικοδήμου, μετά της Σαμαρείτιδος, μετά των Μαθητών εν τω Μυστικώ Δείπνω. Η προσοχή του Χριστού είναι εστραμμένη ουχί τοσούτον εις το τί λέγει ο άνθρωπος, όσον εις το τί υπάρχει εν τη καρδία αυτού και τί δύναται να δεχθή εκ του Θεού.

Ούτω και αύτη η προσευχή-διάλογος του Γέροντος Σιλουανού εξωτερικώς φαίνεται ως να είναι ολίγης σημασίας, εις άλλους δε δύναται να φανή και ως ανόητον παραλήρημα. Εάν όμως διηνοίγετο εις ημάς το πραγματικόν αυτής περιεχόμενον και η δύναμις της δοθείσης δι' αυτής εις τον Σιλουανόν αποκαλύψεως, τότε θα ηδυνάμεθα μετά βεβαιότητος να είπωμεν ότι όλη η ύπαρξις ημών θα συνεκλονείτο μέχρι των εσχάτων αυτής.

Επί δεκάδας ετών ωδύρετο ο Γέρων Σιλουανός «μέχρι μεγάλων δακρύων», ίνα γνωρίση ο κόσμος τον Θεόν. Δεν αμφέβαλλεν ότι, εάν οι λαοί –εσκέπτετο τους λαούς, φέρων αυτούς εν τη ευκτική ευσπλαγχνία της καρδίας αυτού–

εγνώριζον την αγάπην και την ταπείνωσιν του Θεού, θα εγκατέλειπον ομοίως προς τον Απόστολον Παύλον ως σκύβαλα (βλ. Φιλ. γ′ 7-8), ως παιδίων παίγνια, τα πάθη υπό των οποίων κατέχονται, και θα επεδίωκον ημέρας [//277] και νυκτός αυτήν την θείαν ταπείνωσιν και αυτήν την αγάπην μεθ′ όλων των δυνάμεων της ψυχής αυτών. Και εάν εγίνετο τούτο, θα ήλλασον το πρόσωπον της γης και τα πεπρωμένα όλων των ανθρώπων, όλος δε ο κόσμος θα μετεμορφούτο, ως ο Γέρων έλεγεν, «εις μίαν ώραν». Τοσούτον μεγάλη είναι η δύναμις αύτη.

Ίσως φανή εις υμάς παράδοξον να ακούσητε ότι εκείνην την νύκτα απεκαλύφθη εις τον Σιλουανόν το μυστήριον της πτώσεως και της λυτρώσεως, και πάσαι αι πνευματικαί οδοί του ανθρώπου. Εις τον θείον Πέτρον επί του Θαβώρ και κατά την ημέραν της επιφοιτήσεως του Αγίου Πνεύματος απεκαλύφθη καταφανώς ότι «ουδέ … όνομα εστιν έτερον υπό τον ουρανόν το δεδομένον εν ανθρώποις εν ώ δει σωθήναι ημάς» (Πράξ. δ′ 12-13). Και ουχί μόνον οι Εβραίοι πρεσβύτεροι και γραμματείς εθαύμαζον την κατηγορηματικήν δήλωσιν του Πέτρου και Ιωάννου, ανθρώπων αγραμμάτων και ιδιωτών, αλλά και μέχρι σήμερον πάντες ημείς θαυμάζομεν και διερωτώμεθα: «Πέτρε, πόθεν συ, αγράμματος και ιδιώτης, γνωρίζεις ποία ονόματα είναι δεδομένα υπό τον ουρανόν; Ήτο εις σε άρα γε γνωστή η ιστορία των πολιτισμών και των θρησκειών της Κίνας, των Ινδιών, της Βαβυλώνος, της Αιγύπτου και πολλών άλλων»;

Εις τον «αγράμματον και ιδιώτην» Σιλουανόν ωσαύτως απεκαλύφθησαν μυστήρια κεκρυμμένα «από σοφών και συνετών», και η νυξ, καθ′ ήν διεξήχθη η υπερφυσική εκείνη προσευχή-συνομιλία, είχεν εν τη ζωή αυτού καθοριστικήν σημασίαν. Ο κόσμος είναι βεβυθισμένος εις το σκότος της πνευματικής αγνοίας. Η οδός προς την αιωνίαν ζωήν ακαταπαύστως κηρύσσεται εις πάσας τας γλώσσας, αλλ′ οι πραγματικώς γνωρίζοντες την οδόν ταύτην μόλις ευρίσκονται, μονάδες κατά γενεάν.

«Κράτει τον νουν σου εις τον άδην, και μη απελπίζου». Είναι ακατάληπτος η έκφρασις. Τί σημαίνει να [//278] κρατής τον νουν σου εις τον άδην; Μήπως να φαντάζησαι παρόμοιόν τι προς τας λαϊκάς χρωμολιθογραφίας, τας οποίας ζωγραφεί η αφελής ανθρωπίνη φαντασία; Ουχί. Εις τον Σιλουανόν, ως και εις ωρισμένους μεγάλους Πατέρας, όπως τον Αντώνιον τον Μέγαν, τον Σισώην, Μακάριον και Ποιμένα τους Μεγάλους και εις άλλους, εδόθη κατά τον χρόνον της ζωής αυτών να βιούν πραγματικώς την κατάστασιν των βασάνων του άδου. Η επανάληψις της καταστάσεως ταύτης εν τέλει τυπούται βαθέως εν τη καρδία αυτών, και ούτω δι′ αυτούς καθίσταται πλέον δυνατόν να ανανεούν αυτήν εν τη ψυχή αυτών δι′ αναλόγου εσωτερικής κινήσεως του πνεύματος και να επανέρχωνται εις αυτήν κατά βούλησιν. Κατέφευγον δε εις την εργασίαν αυτήν, ευθύς ως εντός της ψυχής αυτών ενεφανίζετο πάθος τι, και ιδίως το βαθύτερον και το λεπτότερον όλων, η υπερηφανία.

Η κατά της υπερηφανίας πάλη είναι η τελευταία φάσις του κατά των παθών αγώνος. Εν τη πρώτη περιόδω του πνευματικού αγώνος ο ασκητής παλαίει κατά των χονδρών σαρκικών παθών, ύστερον κατά του θυμού και τέλος κατά της υπερηφανίας. Ο τελευταίος αγών είναι αναμφιβόλως ο χαλεπώτερος πάντων. Επειδή γνωρίζει εκ της μακράς αυτού πείρας ότι η υπερηφανία οδηγεί

εις την απώλειαν της χάριτος, ο ασκητής δια της, ως είπομεν, εσωτερικής νοεράς κινήσεως κατέρχεται πνεύματι εις τον άδην και δια της δυνάμεως του πυρός του άδου κατακαίει εντός αυτού την ενέργειαν παντός πάθους.

Έλεγεν ο Γέρων ότι οι πλείονες των ανθρώπων, των εγγιζόντων τα όρια ταύτα, ολιγοψυχούν, φρίττουν και δεν αντέχουν. Ιδού δια τί ο Μέγας Σισώης έλεγε περί τούτου ερωτηματικώς: «Τις δύναται βαστάσαι τον λογισμόν Αντωνίου; Πλην οίδα άνθρωπον (πρόκειται περί αυτού του ιδίου) ότι μετά καμάτου δύναται βαστάσαι τον λογισμόν αυτού».

[//279] Διηυκρίνιζεν ο Γέρων Σιλουανός ότι ο Σισώης είχεν υπ' όψιν αυτού τον λογισμόν εκείνον, τον οποίον εδιδάχθη ο Μέγας Αντώνιος παρά του υποδηματοποιού της Αλεξανδρείας. Προσηύχετο ο Όσιος Αντώνιος, ίνα αποκαλύψη εις αυτόν ο Κύριος το μέτρον εις το οποίον έφθασε. Και υπεδείχθη εις αυτόν: «Αντώνιε, ούπω έφθασας εις το μέτρον τούδε του σκυτέως του εν Αλεξανδρεία όντος». Απελθών λοιπόν ο Όσιος εις τον υποδηματοποιόν, ηρώτησεν αυτόν πώς ζη. Ο δε απήντησεν ότι έν τρίτον του ημερομισθίου αυτού δίδει εις τον ναόν, έν τρίτον εις τους πτωχούς, και το άλλο δαπανά εις τας χρείας αυτού. Τον Αντώνιον, οστις εγκατέλειψεν όλην αυτού την περιουσίαν και κατώκει την έρημον εν πτωχεία μεγαλυτέρα του υποδηματοποιού, δεν εξέπληξε το έργον τούτο. Η υπεροχή αυτού δεν ενέκειτο εις τούτο. Λέγει λοιπόν εις τον υποδηματοποιόν: «Ο Κύριος απέστειλέ με προς σε, ίνα μάθω πώς ζης». Ο ταπεινός υποδηματοποιός εσέβετο τον Αντώνιον, και φοβηθείς απήντησεν: «Ουκ οίδα εμαυτόν, Αββά, καλόν τι πράξαντα, ει μη μόνον ότι, ως ανίσταμαι το πρωΐ καθίσαι εις το εργόχειρόν μου, λέγω εις εαυτόν ότι πάσα η πόλις αύτη, από μικρού έως μεγάλου αυτών, εισέρχονται εις την Βασιλείαν δια τας δικαιοσύνας αυτών, εγώ δε μόνος κληρονομώ την κόλασιν δια τας αμαρτίας μου· και πάλιν οψέ, πριν κοιμηθώ, λέγω τον αυτόν λόγον· οι πάντες σώζονται, εγώ δε μόνος απόλλυμαι».

Ο Όσιος, πεμφθείς υπό του Θεού, ίνα διδαχθή παρά του υποδηματοποιού, ήτο προητοιμασμένος δια την ορθήν αποδοχήν του λόγου αυτού δια μακράς και εξαιρέτου ασκήσεως, καταπληξάσης άπασαν την Αίγυπτον· κατά την δωρεάν του Θεού ησθάνθη την δύναμιν του λογισμού του υποδηματοποιού και ηννόησε πράγματι ότι «εν αληθεία … ου κατέλαβε τόνδε τον σκυτέα τον εν Αλεξανδρεία όντα». Επιστρέψας εις την έρημον ήρχισε να εκμανθάνη την εργασίαν ταύτην.

[//280] Εις τον Μέγαν Αντώνιον, τον θεμελιωτήν του ανατολικού μοναχισμού και καθηγητήν της ερήμου, εδόθη συν τη νοήσει και η δύναμις να βαστάση τον λογισμόν τούτον. Και εδίδαξεν αυτήν την εργασίαν εις ασκητάς, ικανούς να λάβουν ουχί γάλα αλλά στερεάν τροφήν. Παρ' αυτού παρέλαβον την επιστήμην ταύτην και οι άλλοι μεγάλοι Πατέρες της ερήμου, και ως ατίμητον θησαυρόν έδωκαν αυτήν κληρονομίαν εις τας επερχομένας γενεάς. Η εργασία αύτη λαμβάνει εν τη πράξει εκάστου ασκητού ιδίαν λεκτικήν διατύπωσιν, ενώ κατ' ουσίαν παραμένει η αυτή. Ούτω, Ποιμήν ο Μέγας έλεγεν εις τους μαθητάς: «Πιστεύσατε τέκνα! Εις τον τόπον όπου βάλλεται ο σατανάς, εκεί βάλλομαι».

Έλεγεν ο μακάριος Γέρων Σιλουανός ότι πολλοί ασκηταί εγγίζοντες την κατάστασιν ταύτην –απαραίτητον δια την εκ των παθών κάθαρσιν–

απελπίζονται, και ως εκ τούτου δεν δύνανται να προχωρήσουν. Εκείνος όμως, όστις γνωρίζει ότι «ο Κύριος αγαπά ημάς απείρως», αποδιώκει την πανώλεθρον ενέργειαν της εσχάτης απογνώσεως και γνωρίζει σοφώς να ίσταται επί του χείλους αυτής και δια της δυνάμεως των φλογών του άδου να κατακαίη εντός αυτού παν πάθος, και θύμα της απογνώσεως δεν γίνεται: «Και μη απελπίζου».

Η διήγησις του Γέροντος είναι απέριττος, ως απλούς ήτο και ο λόγος του υποδηματοποιού της Αλεξανδρείας, ως ταπεινώς ωμίλει ο Όσιος Σισώης ή ο Όσιος Ποιμήν και οι άλλοι Πατέρες, αλλ' η δύναμις του λόγου αυτών και το βάθος του μυστηρίου της εργασίας αυτής παραμένουν άγνωστα εις τους μη έχοντας παρομοίαν πείραν των βασάνων του άδου αφ' ενός, και των μεγάλων δωρεών της χάριτος αφ' ετέρου.

Άπασα η μακρά ασκητική βιοτή του Γέροντος, ιδίως μετά την νύκτα εκείνην, υπήρξεν ένθερμος αναζήτησις της ταπεινώσεως. Και εάν θέλωμεν να εισδύσωμεν εις το [//281] μυστήριον και να γνωρίσωμεν τον τρόπον του αγώνος αυτού προς απόκτησιν της ταπεινώσεως, οφείλομεν να στρέψωμεν την προσοχήν ημών εις τους παραδόξους λόγους αυτού:

«Η ηγαπημένη μου ωδή: Εντός ολίγου αποθνήσκω και η τάλαινα μου ψυχή κατέρχεται εις τον άδην, και εκεί μόνος εγώ θα πάσχω εν τη σκοτεινή φυλακή και θα κλαίω πικρώς: επεπόθησεν η ψυχή μου τον Κύριον και μετά δακρύων ζητώ Αυτόν. Πώς να μη ζητώ Αυτόν; Εκείνος πρώτος εζήτησεν εμέ και ενεφανίσθη εις εμέ τον αμαρτωλόν» (σ. 56).

Ότε έλεγεν, «η τάλαινα μου ψυχή κατέρχεται εις τον άδην», δεν ηννόει μόνον λόγους, αλλά πραγματικόν βίωμα των κολάσεων του άδου, αίτινες ενεφυτεύθησαν εν τη καρδία αυτού τοσούτον, ώστε ηδύνατο δι' ωρισμένης κινήσεως του πνεύματος αυτού να επαναφέρη αυτάς εν εαυτώ άλλοτε εις μεγαλύτερον και άλλοτε εις μικρότερον βαθμόν. Και ότε το πυρ των κολάσεων του άδου προεκάλει την ζητουμένην ενέργειαν, τουτέστιν εφόνευε τον εμπαθή λογισμόν, τότε εις την παμφάγον ενέργειαν τούτου αντέτασσε την σωτήριον ενέργειαν της αγάπης του Χριστού, την οποίαν ωσαύτως εγνώρισε και έφερεν εν τη καρδία αυτού.

Την εργασίαν ταύτην εδιδάχθη, ότε έλαβε την απάντησιν: «Κράτει τον νουν σου εις τον άδην, και μη απελπίζου». Εις το πρώτον μεν μέρος της «ηγαπημένης ωδής» αυτού εβυθίζετο εις τον άδην, εις το δεύτερον δε, επιστρέφων εις την μνήμην της αγάπης του Θεού, απεδίωκε την απόγνωσιν. «Και μη απελπίζου».

Ολίγοι μόνον δύνανται να μετέρχωνται τον τρόπον τούτον της ασκήσεως. Εκ της συνεχούς διαμονής εν τω αγώνι τούτω η ψυχή αποκτά ιδιαιτέραν τινά έξιν και αντοχήν, τοσούτον δε εθίζεται εις την μνήμην του άδου, ώστε αύτη γίνεται εις αυτήν σχεδόν αχώριστος. Το απαραίτητον [//282] της μονιμότητος αυτής προκύπτει εκ του ότι ο άνθρωπος, «εν τω κόσμω οικών και σάρκα φορών», αδιαλείπτως υπόκειται εις τας επιδράσεις της περί αυτόν αμαρτίας, εξ ής, ως δια θώρακος, περιφρουρείται η ψυχή ταπεινουμένη έως άδου κατωτάτου.

Ο Γέρων λέγει: «Ο Ίδιος ο Κύριος εδίδαξεν εμέ πώς πρέπει να ταπεινούμαι: "Κράττει τον νουν σου εις τον άδην, και μη απελπίζου". Ούτω νικώνται οι εχθροί.

Όταν όμως ο νους μου εκπίπτη της μνήμης του πυρός του άδου, τότε οι λογισμοί εκ νέου αποκτούν δύναμιν» (σ. 383-384).

Εκ των ωχρών και ασυνδέτων λόγων ημών είναι αδύνατον να λάβη τις αποχρώσαν αντίληψιν περί της θαυμασίας αυτής και ανεκφράστου ζωής, εις την οποίαν συνδυάζονται η εσχάτη οδύνη προς την εσχάτην μακαριότητα, την οποίαν δύναται να βαστάση η ανθρωπίνη φύσις. Η μία συνυπάρχει μετά της άλλης κατά παράδοξον τρόπον. Και εάν ήτο μόνον η οδύνη, θα ήτο αφόρητος, και εάν μόνον η μακαριότης, και τότε θα ήτο αβάστακτος.

[//283]

ΙΒ΄ – ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΣΧΑΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΔΥΝΑΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΚΤΙΣΤΟΝ ΟΝ

Εκάστη ανθρωπίνη σκέψις, έκαστος λόγος ανθρώπινος, είναι ενέργεια-δύναμις. Και εάν τούτο είναι αληθές όσον αφορά εις την σκέψιν και τον λόγον του ανθρώπου, τότε έτι μάλλον αληθεύει και όσον αφορά εις τον λόγον του Θεού, τον λόγον του Χριστού.

Όταν ακούωμεν την ευώδη, ιλαρόν, γλυκύν ευαγγελικόν λόγον του Χριστού, «Μακάριοι οι καθαροί τη καρδία, ότι αυτοί τον Θεόν όψονται», ή, «Ταύτα εντέλλομαι υμίν, ίνα αγαπάτε αλλήλους», ή, «Μάθετε απ΄ εμού ότι πράος ειμι και ταπεινός τη καρδία», δέον όπως έχωμεν υπ΄ όψιν ότι αυτός ο πράος λόγος του Χριστού είναι η ασύλληπτος και άπειρος εκείνη δύναμις, ήτις εκάλεσεν εκ του σκότους του μη όντος εις το φως της ζωής πάντα τα όντα, πάντας τους αναριθμήτους κόσμους, πάντα τα ανεξαρίθμητα εν τη ποικιλομορφία αυτών λογικά και άλογα κτίσματα.

Ο λόγος του Χριστού είναι περιβεβλημένος την ταπεινήν, αισθητώς αντιληπτήν, μορφήν του ανθρωπίνου κτιστού λόγου, του δυναμένου να διατυπωθή εισέτι και γραπτώς. Αλλ΄ ο λόγος ούτος, εν τω βάθει, εν τη βάσει αυτού, είναι η ενέργεια του Μεγάλου Πανδημιουργού Θεού, και δυνατόν να λεχθή περί αυτού ό,τι λέγεται εν ταις Γραφαίς και περί του Θεού, τουτέστιν ότι είναι «πυρ καταναλίσκον», και ο γηγενής δέον όπως πλησιάζη αυτόν μετ΄ άκρας «αιδούς και ευλαβείας» (Εβρ. ιβ΄ 28-29).

«Πεπυρωμένον το λόγιόν Σου σφόδρα» (Ψαλμ. ριη΄ 140), λέγει ο Ψαλμωδός.

Ο λόγος του Χριστου είναι το πλέον βαθύ μυστήριον· απρόσιτος και ασύλληπτος έτι και εις τους ανωτέρους νόας, συγχρόνως δε τοσούτον απλούς και σαφής, ώστε να είναι προσιτός και εις μικρά παιδία.

Ο λόγος του Χριστού είναι τοσούτον πλησίον, τοσούτον καταληπτός και φυσικός, τοσούτον βαθέως οικείος εις την ανθρωπίνην καρδίαν, και εν ταυτώ υπερβαίνει αναμφιβόλως απείρως τας δυνάμεις του κτιστού όντος: Είναι Θείος, απερίληπτος, υπερφυσικός, και ως λέγει ο Απόστολος Παύλος, ου κατ΄ άνθρωπον, ουδέ παρά ανθρώπου (βλ. Γαλ. α΄ 11-12).

Ο λόγος του Χριστού απευθύνεται προς τον ελεύθερον άνθρωπον, πραϋς και άνευ βίας, συγχρόνως δε υπερανθρώπως εξουσιαστικός, ως λόγος της απολύτου αυθεντίας, ως λόγος του μοναδικού Δεσπότου πάντων των όντων. «Ο ουρανός και η γη παρελεύσονται, οι δε λόγοι Μου ου μη παρέλθωσι», λέγει ο Χριστός (Ματθ. κδ΄ 34).

Ο λόγος του Χριστού, όταν γίνηται δεκτός μετά βαθείας πίστεως, οδηγεί τον άνθρωπον εις την αιωνίαν ζωήν δι΄ οδού, επί της οποίας συναντά ούτος πολλά ασυνήθη, άγνωστα εις όσους δεν ακολουθούν τον Χριστόν. Εν τη υψηλή ταύτη οδώ αποκαλύπτεται εις τον άνθρωπον παν ό,τι δύναται να βιώση και να γνωρίση εν τη υπάρξει αυτού. Το φως του λόγου του Χριστού φθάνει μέχρι των εσχάτων ορίων της σκοτεινής αβύσσου, φανερούν την φύσιν πολλών φασμάτων

αληθείας εν τω σκότει ελκυόντων προς εαυτά τον άνθρωπον. Ο λόγος του Χριστού είναι πυρ, δοκιμάζον παν ό,τι υπάρχει εν τω ανθρώπω και εν γένει εν τω κόσμω, διότι «ουκ έστι κτίσις αφανής ενώπιον Αυτού» (Εβρ. δ' 13).

Ο λόγος του Χριστού είναι πνεύμα και ζωή αιώνιος, [//285] πλήρωμα αγάπης και ευφροσύνη ουράνιος. Ο λόγος του Χριστού είναι άκτιστον Θείον Φως. Απευθύνεται ουχί εις το κατ' επιφάνειαν λογικόν, αλλ' εις την βαθείαν καρδίαν του ανθρώπου. Και εκείνος όστις εις την συνάντησιν αυτού ανοίγει την καρδίαν αυτού μέχρι του εσχάτου βάθους, ίνα αξίως υποδεχθή το Θείον τούτο Φως και ανακραθή μετ' αυτού εν ενί, γίνεται όμοιος προς τον Θεόν.

Ο λόγος του Χριστού, γινόμενος δεκτός εν τη ζωή, θεόν ποιεί τον άνθρωπον.

«Θεόν ουδείς εώρακε πώποτε· ο Μονογενής Υιός ο ών εις τον κόλπον του Πατρός, Εκείνος εξηγήσατο» (Ιωάν. α' 18). Η εν σαρκί επιφάνεια του Θεού Λόγου και ο λόγος Αυτού κείνται εις θεμέλιον της ζωής του χριστιανού. Η ζωή αύτη είναι ανεξήγητος εις όσους δεν εγνώρισαν αυτήν εκ πείρας, και δια τούτο ματαία θα είναι πάσα απόπειρα υποδείξεως του πνευματικού εκείνου τόπου, εις τον οποίον μεταφέρεται ο άνθρωπος δυνάμει του λόγου του Χριστού. Εις αυτόν αποκαλύπτονται και η άβυσσος του «σκότους του εξωτέρου», και το φως της Θεότητος. Ο άνθρωπος, ιστάμενος μεταξύ αυτών, προσεύχεται πνεύματι πάσχοντι εκ της συναισθήσεως της εσχάτης ανάγκης. Προσεύχηται μετά μεγίστης εντάσεως εν πλήρει συγκεντρώσει του όλου είναι αυτού.

Έκαστος εξ ημών δύναται να αντιληφθή, έστω και αμυδρώς, ότι το πνεύμα του Οσίου Σεραφείμ του Σαρώφ ευρίσκετο εις τιτάνιον μάχην, ότε ούτος ίστατο επί της πέτρας επί χιλίας ημέρας και χιλίας νύκτας ικετεύων, «ο Θεός, ιλάσθητι μοι τω αμαρτωλώ» (σ. 410).

Ο Μέγας Αντώνιος, ο Μέγας Αρσένιος, ο Όσιος Σεραφείμ του Σαρώφ και άλλοι Πατέρες ήσαν άνθρωποι ιδιαιτέρως ανδρείοι, αρνηθέντες τον κόσμον και περιφρονήσαντες πάντα κίνδυνον. Και ότε ούτοι έκλαιον, έκλαιον ουχί δια πλούτον απολεσθέντα, ούτε δι' άλλην τινά [//286] απώλειαν των αγαθών του κόσμου τούτου, αλλά προφανώς προ των οφθαλμών αυτών διηνοίγετό τι το φοβερώτερον παντός κινδύνου, τον οποίον δύναταί τις να φαντασθη επί της γης.

Εις τα μεγάλα αυτά ονόματα, και εις τα όμοια αυτών, επιτρέπομεν εις εαυτόν να συγκαταριθμήση και το όνομα του Γέροντος Σιλουανού. Όταν αναγινώσκωμεν όσα γράφει περί του θρήνου του Αδάμ, τον οποίον «ήκουσεν όλη η έρημος» –η μεγάλη κοσμική έρημος–, πρέπει να γνωρίζωμεν ότι πρόκειται περί του θρήνου αυτού του Σιλουανού. Έζη την μεγάλην τραγωδίαν της πτώσεως του ανθρώπου. Έκλαιε μετά μεγάλου θρήνου, έμπροσθεν του οποίου τα παντοία ανθρώπινα ψυχικά δάκρυα είναι μηδέν. Ούτω δύναται να κλαίη μόνον όστις είδε το αιώνιον φως του Θεού. Άνθρωποι μη ιδόντες ή, ως λέγει ο Γέρων, μη γνωρίσαντες τον Θεόν, δεν δύνανται να αντιληφθούν τας οδύνας αυτάς και να χέουν τοιαύτα δάκρυα.

Η μετά του Γέροντος επικοινωνία ωδήγησεν ημάς εις την σταθεράν πεποίθησιν ότι προ του πιστού χριστιανού, προ του αγίου αγωνιστού, διανοίγονται τα όρια των ανθρωπίνων δυνατοτήτων. Όλα τα προβλήματα της

ανθρωπίνης υπάρξεως εμφανίζονται ενώπιον αυτού και εγείρονται μετά ιδιαιτέρας δυνάμεως: το πρόβλημα της ζωής και του θανάτου, τα προβλήματα της ελευθερίας και της δημιουργικότητος, η έννοια της ζωής και του πόνου, τα προβλήματα της σχέσεως αποκαλύψεως και πίστεως, πίστεως και γνώσεως, νόμου και χάριτος, αιωνιότητος και χρόνου, Θεού και της μετά του κόσμου και του ανθρώπου σχέσεως Αυτού, των κριμάτων του κόσμου και της κρίσεως του Θεού.

Η πείρα των μεγάλων ασκητών μαρτυρεί ότι προ αυτών διήλθεν όλη η άλυσις των προβλημάτων τούτων, όλη η σειρά των δογματικών θέσεων, αλλά τα πάντα εξελίσσονται [//287] υπό ιδιαιτέρας συνθήκας, όλως διαφόρους των της ακαδημαϊκής επιστημονικής εργασίας. Το ανθρώπινον πνεύμα δια του λόγου του Χριστού έρχεται εις επίγνωσιν του Θεού, επίγνωσιν υπαρξιακήν, ούτως ώστε η λέξις γνώσις να σημαίνει ουχί την αφηρημένην διανοητικήν εκμάθησιν, την λογικήν κατανόησιν αλλά την είσοδον εις την θείαν ύπαρξιν· γνώσις εννοουμένη ως κοινωνία εν τη υπάρξει.

Όταν λέγωμεν ότι προ του χριστιανού ασκητού διανοίγονται τα όρια του δυνατού εις τον άνθρωπον, όταν ομιλώμεν περί του πληρώματος της χριστιανικής, ήτοι της πανανθρωπίνης πείρας, έχομεν υπ' όψιν ουχί την πείραν των διαφόρων επαγγελμάτων, την σφαίραν των επιστημονικών γνώσεων, ή των διαφόρων οικογενειακών, κοινωνικών καταστάσεων ή ηλικιών κ.τ.λ. Ουχί. Ομιλούμεν περί της δυνατής δια τον άνθρωπον πείρας της αβύσσου της πτώσεως και της πείρας της δια μετανοίας εν Χριστώ αναστάσεως.

Η πρώτη, η των επαγγελμάτων, της επιστημονικής γνώσεως, των κοινωνικών καταστάσεων κ.τ.λ., ανήκει εις το εν χρόνω εμπειρικόν γίγνεσθαι, η δευτέρα δε, τουτέστιν η πείρα της απολυτρώσεως και αναστάσεως εν Χριστώ, είναι πείρα αιωνιότητος. Εν τη πρώτη υπάρχει ο κατακερματισμός και η ατελεύτητος πολυμορφία, εν τη Δευτέρα εκδηλούται η θεοομοιότης του ανθρώπου και το ομοούσιον του ανθρωπίνου γένους. Η πρώτη ουδέν δύναται να προσθέση εις την δευτέραν, όταν υπάρχη, ουδόλως δε μειοί αυτήν, όταν απουσιάζη. Εις ωρισμένον όμως βαθμόν αποτελεί όρον και προϋπόθεσιν της δευτέρας. Ο εκ φύσεως άκρως πεπερασμένος άνθρωπος δύναται να έχη μόνον λίαν περιωρισμένην πείραν του πρώτου είδους· το πνεύμα αυτού όμως είναι τοιούτον, ώστε και εν τοις στενοίς ορίοις της εμπειρικής υπάρξεως δεν στερείται της δυνατότητος του πληρώματος της δευτέρας.

[//288] Η πείρα της δευτέρας τάξεως, εν τω εσχάτω βάθει αυτής, δεν εξαρτάται εκ των εμπειρικών εξωτερικών συνθηκών του βίου του ανθρώπου. Εν άλλοις λόγοις, αι εντολαί του Χριστού έχουν απόλυτον χαρακτήρα, τουτέστι δεν υπάρχουν, και είναι αδύνατον να υπάρχουν τοιαύται εξωτερικαί συνθήκαι, υπό τας οποίας η παραμονή εις τας εντολάς του Θεού να καθίσταται αδύνατος.

Ομιλούντες περί του πληρώματος της πανανθρωπίνης πείρας, είμεθα πεπεισμένοι ότι είναι εφικτή εις τον άνθρωπον υπό οιασδήποτε συνθήκας· ούτω και ο μοναχισμός ως τοιούτος δεν αποτελεί εξαίρεσιν της γενικής καταστάσεως. Εις έκαστον εξ ημών εδόθη η ιδία εντολή· εν άλλοις λόγοις, ουδείς εξ ημών είναι ηδικημένος ενώπιον του Θεού, αλλά πάντες τιμώνται κατ' ίσον μέτρον. Εις

έκαστον εξ ημών εδόθη και το αυτό «ποσόν», εάν δυνάμεθα να εκφρασθώμεν ούτως, δια του οποίου αποκτάται η εσχάτη εφικτή εις τον άνθρωπον τελειότης της αγάπης, το τίμημα της οποίας δια πάντας και δι' έκαστον είναι το αυτό: να μη φεισθή εαυτού εις τέλος. Τούτο δεν σημαίνει μόνον να «ψωμίσω πάντα τα υπάρχοντά μου και παραδώ το σώμα μου ίνα καυθήσωμαι» (Α' Κορ. ιγ' 3), αλλά να αποταχθώ «πάσι τοις εμαυτού υπάρχουσιν» (πρβλ. Λουκ. ιδ' 33) εν τοις ορίοις του κτιστού μου είναι, εν τω χωρισμώ αυτού από του Θεού, εν τη εγωϊστική μονώσει και αντιθέσει αυτού προς τον πλησίον, τον συνάνθρωπον.

Ίσως είπη τις: Δεν είναι άραγε υπερβολική αξίωσις να λέγωμεν ότι η χριστιανική πείρα εξαντλεί το πλήρωμα της πανανθρωπίνης υπάρξεως; Δεν είναι και η πείρα αύτη, ως και αι άλλαι, απλώς μία εκ των πολλών πλευρών της ατελευτήτως πλουσίας κοσμικής υπάρξεως, ήτις συναποτελείται εκ πολλών σφαιρών πραγματικοτήτων, εφικτών εις το έν ή το άλλο είδος πείρας, επί παραδείγματι, η μία εις την επιστήμην, η άλλη εις την τέχνην, η τρίτη εις την φιλοσοφίαν, η τετάρτη εις τον πανθεϊσμόν, [//289] η πέμπτη εις τον χριστιανισμόν κ.ο.κ.;

Πραγματευόμενοι περί της εξαντλήσεως των δυνατοτήτων της ανθρωπίνης υπάρξεως, στηριζόμεθα επί της θέσεως ότι η ύπαρξις παντός λογικού κτιστού όντος κινείται μεταξύ δύο ορίων: το έν, η προς τον Θεόν αγάπη έως του καθ' εαυτού μίσους· το άλλο, η προς εαυτόν αγάπη έως του κατά του Θεού μίσους.

Ουδέν των λογικών όντων δύναται να εξέλθη των ορίων τούτων, εν ουδεμιά των πράξεων αυτού. Παν ό,τι τελείται εν τη προσωπική ημών υπάρξει προέρχεται εκ της πνευματικής ημών αυτοδιαθέσεως, ακριβώς εντός των ορίων αυτών, ασχέτως αν αντιλαμβανώμεθα τούτο δια του λογικού, ή αν η αυτοδιάθεσις αύτη τελήται εν τω ακαθορίστω εκείνω βάθει του πνεύματος ημών, οπόθεν εκπηγάζει και αυτή αύτη η λογική ημών σκέψις.

Εις τον καθορισμόν και των δύο άλλων ορίων βλέπομεν τας αυτάς λέξεις –αγάπη και μίσος– αλλ' εις διάφορον λογικήν ακολουθίαν, εις διάφορον συσχετισμόν. Η διαφορά όμως ενταύθα δεν έγκειται μόνον εις της ακολουθίαν, αλλά και εις την βαθείαν σημασίαν αυτών των λέξεων. Εν τη πρώτη περιπτώσει, η αγία και τελεία αγάπη, και το άγιον και τέλειον μίσος. Εν τη δευτέρα, η αμαρτωλός φιλαυτία και το αμαρτωλόν μίσος. Το πρώτον μίσος είναι αποτέλεσμα του πληρώματος της προς τον Θεόν αγάπης, της πλήρους συγκεντρώσεως πασών των δυνάμεων του είναι ημών εις τον Θεόν, μέχρι λήθης εαυτού, μέχρις απροθυμίας στροφής προς εαυτόν. Η απροθυμία αύτη της προς εαυτόν στροφής λαμβάνει κατηγορηματικόν χαρακτήρα, και τότε ορίζεται ως «οργή», είτε ως «μίσος» καθ' εαυτού. Πάσα προς εαυτόν στροφή μειοί ή και παύει την διαμονήν εις το φως της Θεότητος, και δια τούτο ο γνωρίσας την αγάπην του Θεού και συγχρόνως την πικρίαν της απωλείας αυτής αποστρέφεται εν οργή παν ό,τι οδηγεί εις την απώλειαν ταύτην.

[//290] Εντελώς διαφόρως δέον όπως ομιλώμεν περί του κατά του Θεού μίσους. Οι αγαπώντες εαυτούς έως του κατά του Θεού μίσους είναι εκείνοι οίτινες «ηγάπησαν μάλλον το σκότος ή το φως» (Ιωάν. γ' 19).

Το θέμα τούτο υπερβαίνει τας δυνάμεις ημών, και δια τούτο διακόπτομεν τον περί αυτού λόγον.

Ο Θεός καλεί πάντας. Αλλ' ουχί πάντες δέχονται την κλήσιν Αυτού. Όσοι δε προθύμως αποδέχονται αυτήν, δοκιμάζονται αυστηρώς υπό του Θεού, και ο βαθμός της αυστηρότητος της δοκιμασίας κανονίζεται υπό του Θεού αναλόγως του βαθμού της προς Αυτόν πίστεως και αφοσιώσεως. Οι αγαπώντες τον Θεόν διέρχονται δια πολλών και βαρυτάτων πειρατηρίων. Ενταύθα θα ηθέλομεν να θίξωμεν άκρως σπουδαίον θέμα, περί ού απορούμεν πώς να ομιλήσωμεν. Δεν ευρίσκομεν ούτε λόγους, ούτε οδούς προς διασάφησιν του θέματος τούτου. Εάν προθυμήσθε, αποπειράθητε να εννοήσητε τους επομένους ασυνδέτους λόγους.

Ο αγαπών τον Θεόν διέρχεται δια μέσου τοιούτων οδυνών, τας οποίας ο μη έχων βαθείαν πίστιν δεν δύναται να υπομείνη και ασθενεί ψυχικώς. Εκ της πίστεως και της αγάπης γεννάται η νικηφόρος ανδρεία, περί ής ομιλεί ο Γέρων. Η ανδρεία εκείνη, ήτις σώζει τον άνθρωπον εκ της ασθενείας, της δυναμένης να προέλθη εκ της συναντήσεως μετά πονηρών πνευμάτων.

Ο αγαπών τον Θεόν γνωρίζει τας οδύνας ταύτας, αλλά παρά την πείραν των μαρτυρίων αυτών διαμένει ουχί μόνον πλήρως εχέφρων, τουτέστιν ουχί μόνον διαφυλάττει την ικανότητα της αυτοκυριαρχίας, του λογικού και ηθικού αυτοελέγχου και παντός στοιχείου ψυχικής υγείας, αλλά και αποκτά ασυγκρίτως μεγαλύτερον βάθος και λεπτότητα εις πάσας τας ικανότητας ταύτας, παρ' όσον παρατηρείται εις τον μέσον άνθρωπον.

[//291] Ο γνωρίσας εκ πείρας το μεγαλείον, αλλά και το δυσχερές της χριστιανικής οδού, διχάζεται μεταξύ δύο τάσεων: αφ' ενός μεν του φλογερού πόθου, ίνα πάντες γνωρίσουν τον Αληθινόν Θεόν και ζήσουν εν τω φωτί της αιωνίου υπάρξεως, αφ' ετέρου δε του φόβου μήπως οι κλητοί δεν βαστάσουν το βάρος της δοκιμασίας. Ιδού διατί στρέφεται μάλλον προς τον Θεόν δια της προσευχής υπέρ της σωτηρίας πάντων και εκάστου, ή εις το κήρυγμα. Ο αληθής Χριστιανισμός εν τω κόσμω σχεδόν δεν κηρύττεται, διότι το ευαγγελικόν κήρυγμα «ουκ έστι κατά άνθρωπον», αλλ' έχει υπερβατικόν χαρακτήρα. Προσέτι δε ο αληθής Χριστιανισμός, εξ αυτής ταύτης της φύσεως αυτού, ουδέποτε αποβαίνει επιθετικός.

Δια μέσου όλης της ιστορίας του Χριστιανισμού δύναταί τις να παρακολουθήση την μεγάλην επιφύλαξιν των αγίων ασκητών, ότε, ως φαίνεται απέκειτο εις αυτούς να αποκαλύψουν την δοθείσαν εις αυτούς πείραν. Αφ' ενός η επιφύλαξις αύτη προεκαλείτο εκ της συνειδήσεως ότι, εάν οι άνθρωποι, οίτινες εν γένει φοβούνται τον πόνον και μετ' ολιγοψυχίας μετέρχονται εισέτι και μικράν άσκησιν, θα ήκουον τους κόπους και τας θλίψεις τας οποίας ούτοι υπέφερον, τότε απλώς θα απεμακρύνοντο από του Χριστιανισμού. Αφ' ετέρου εγνώριζον οι Άγιοι Πατέρες ότι, όταν ο Θεός καλή δια της χάριτος Αυτού εις την άσκησιν ταύτην, τότε, ό,τι εις εκείνους οίτινες δεν εγνώρισαν την αγάπην του Θεού φαίνεται αφόρητον, εις τους κεκλημένους παρουσιάζεται υπό εντελώς άλλην μορφήν.

Ο Θεός είναι αόρατος· και αι προς Αυτόν πνευματικαί οδοί είναι ωσαύτως αόρατοι. Και πώς δύναταί τις να παραστήση δια λέξεων την μυστικήν αυτήν

ζωήν, την πλήρη μεγάλου αγώνος, τον οποίον διεξάγει ο Χριστός δια την αιώνιον ζωήν του ανθρώπου, του κτισθέντος και [//292] αγαπωμένου υπ' Αυτού;

Ο Θεός φυλάττει το αυτεξούσιον του ανθρώπου ως την πλέον πολύτιμον αρχήν εν αυτώ, και δια τούτο έλκει την ψυχήν προς την αγάπην Αυτού δια της ταπεινώσεως. Καθ' οδόν όμως προς την αγάπην αυτήν ο άνθρωπος συναντάται μετά του βιαστού διαβόλου. Ο Κύριος παραχωρεί τούτο. Παιδαγωγεί την ψυχήν του ανθρώπου ουχί δια της απαλλαγής από της συναντήσεως μετά του κακού, αλλά δια της παροχής εις αυτόν δυνάμεως προς υπερνίκησιν παντός κακού.

Η οδός του ανθρώπου προς τον Θεόν είναι πλήρης μεγάλων συγκρούσεων. Το πνεύμα του αθλητού, του επεκτεινομένου προς την αιώνιον Θείαν αγάπην, ίνα γένηται αληθώς συνετόν και ικανόν προς την αγάπην ταύτην, θα διέρχηται αφεύκτως δια μαρκάς σειράς δοκιμασιών.

Από της αγάπης του Θεού αποσπούν τον ασκητήν αι διαμαρτυρίαι του λογικού αυτού, όπερ δεν δύναται να περιλάβη ή να δεχθή τον νόμον του Χριστού, όστις φαίνεται εις αυτόν μωρία. Κατά τας στιγμάς της Θεοεγκαταλείψεως αι διαμαρτυρίαι αύται είναι δυνατόν να προσλάβουν εξαίρετον δύναμιν.

Από της αγάπης του Θεού θα χωρίζουν τον αγωνιστήν: άλλοτε η επιθυμία της ζωής, άλλοτε ο φόβος του θανάτου· άλλοτε η τάσις προς τας ηδονάς, άλλοτε αι ασθένειαι, η πείνα ή ο διωγμός και τα παρόμοια παθήματα· άλλοτε το ύψος και το φως ετέρων τινών αποκαλύψεων και επιτευγμάτων, άλλοτε το βάθος και το υπέροχον βιωμάτων τινών· άλλοτε το μεγαλείον άλλων τινών κατακτήσεων ή το εύρος άλλων τινών δυνατοτήτων· άλλοτε αι οράσεις αγγέλων και ουρανίων όντων, άλλοτε αι προσβολαί των φρικαλέων σκοτεινών πνευμάτων.

Δυνάμεθα να βεβαιώσωμεν πλήρως ότι, καθ' οδόν προς την απόκτησιν της θείας αγάπης, ο χριστιανός αθλητής [//293] συναντά όλην την σειράν των δυνατών πειρασμών και δοκιμασιών εκ μέρους των εν τω κόσμω πνευμάτων. Ούτως, βραδύτερον, είς τοιούτος ασκητής θα δύναται να συλλαμβάνη όλον το σύμπλεγμα καταστάσεων βεβιωμένων υπό ανθρώπων οιασδήποτε προελεύσεως. Εκ τούτου προέρχεται η ικανότης την οποίαν έχουν οι πνευματικοί οδηγοί να κατανοούν την ψυχήν παντός ανθρώπου, ανεξαρτήτως κοινωνικής θέσεως, ηλικίας, πνευματικού επιπέδου ή εμπειρίας εις την κατά των παθών πάλην.

Η μετά του Γέροντος επικοινωνία έπεισεν ημάς ότι πάσαι αι ανθρώπιναι οδοί είναι γνωσταί εις τον χριστιανόν αθλητήν, ενώ αι οδοί αυτού παραμένουν κεκρυμμέναι από των αλλοτρίων οφθαλμών (βλ. Α' Κορ. β' 15-16).

[//294]
ΙΓ' – ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Γράφει ο μακάριος Γέρων: «Ο μοναχός είναι ικέτης υπέρ όλου του κόσμου … Ο Κύριος Ιησούς Χριστός, ο Υιός του Θεού, δίδει εις τον μοναχόν την αγάπην του Αγίου Πνεύματος και εκ της αγάπης αυτής η καρδία του μοναχού είναι πάντοτε περίλυπος δια τον λαόν, επειδή δεν σώζονται πάντες. Ο Ίδιος ο Κύριος ήτο τοσούτον περίλυπος δια τον λαόν, ώστε παρέδωκεν Εαυτόν εις τον δια σταυρού θάνατον. Και η Παναγία την αυτήν λύπην δια τους ανθρώπους έφερεν εν τη καρδία Αυτής … Το αυτό Άγιον Πνεύμα έδωκεν ο Κύριος, και εις τους Αποστόλους, και εις τους Αγίους ημών Πατέρας, και εις τους ποιμένας της Εκκλησίας. Εις τούτο συνίσταται η διακονία ημών εν τω κόσμω. Και δια τούτο ούτε οι ποιμένες της Εκκλησίας, ούτε οι μοναχοί πρέπει να απασχολώνται εις κοσμικά προβλήματα, αλλά να μιμώνται την Θεομήτορα, Ήτις εντός του ναού, εις τα "Άγια των Αγίων", ημέρας και νυκτός εμελέτα εν τω νόμω Κυρίου και έμενε πρεσβεύουσα υπέρ του λαού» (σ. 510-511).

Η προσευχή δι' όλον τον κόσμον, δι' όλον τον Αδάμ, οδηγεί πολλάκις εις την απομάκρυνσιν από της ειδικής υπηρεσίας προς τους ανθρώπους. Ίσως ερωτήση τις: Η απομάκρυνσις αύτη δεν είναι άραγε άρνησις υπηρεσίας προς το συγκεκριμένον όν χάριν αφηρημένης [//295] τινός ιδέας; Ουχί βεβαίως, διότι ο όλος Αδάμ δεν είναι αφηρημένη ιδέα, αλλά το πλέον συγκεκριμένον πλήρωμα της ανθρωπίνης υπάρξεως.

Η φύσις της πανανθρωπίνης υπάρξεως είναι τοιαύτη, ώστε έκαστον ιδιαίτερον πρόσωπον, νικών εν εαυτώ το κακόν, επιφέρει δια της νίκης ταύτης ήτταν κατά του κοσμικού κακού τοσούτον μεγάλην, ώστε τα αποτελέσματα επενεργούν ευεργετικώς επί των πεπρωμένων όλου του κόσμου. Αφ' ετέρου δε η φύσις του κοσμικού κακού είναι τοιαύτη, ώστε νικώμενον εις ωρισμένας μόνον ανθρωπίνας υποστάσεις (πρόσωπα) υφίσταται ήτταν, η σημασία και η έκτασις της οποίας είναι αμέτρως δυσανάλογοι προς τον αριθμόν των νικητών.

Είς άγιος είναι φαινόμενον εξόχως πολύτιμον δι' όλην την ανθρωπότητα. Οι άγιοι, δια του γεγονότος της υπάρξεως αυτών, έστω και αφανούς εις τον κόσμον αλλά φανεράς εις τον Θεόν, επιφέρουν επί της γης, εφ' όλης της ανθρωπότητος, πλουσίαν την ευλογίαν του Θεού. Ο Γέρων γράφει:

«Ιδού, ένεκα τοιούτων ανθρώπων, σκέπτομαι, ο Κύριος διαφυλάττει τον κόσμον, διότι ούτοι είναι τοσούτον ευάρεστοι εις τον Θεόν, ώστε ο Θεός πάντοτε εισακούει των ταπεινών Αυτού δούλων, και πάντες ημείς απολαύομεν των αγαθών της ειρήνης ένεκα των προσευχών αυτών» (σ. 512).

«Ο κόσμος ίσταται δια των προσευχών των Αγίων, και όταν εξασθενήση η προσευχή, τότε ο κόσμος θα απολεσθή … Θα είπης, ίσως, ότι νυν δεν υπάρχουν τοιούτοι μοναχοί, οίτινες προσεύχονται διαπύρως δι' όλον τον κόσμον. Εγώ όμως θα είπω εις σε ότι, όταν επί της γης εκλείψη η τοιαύτη προσευχή, τότε ο κόσμος θα παρέλθη, θα έλθουν μεγάλαι ωδίνες, αίτινες και ήδη υπάρχουν» (σ. 512)

[//296] Οι άγιοι ζουν δια της αγάπης του Χριστού, ήτις είναι δύναμις Θεία, κτίζουσα και συντηρούσα τον κόσμον, και δια τούτο είναι τοσούτον μεγάλη η

ισχύς των προσευχών αυτών. Ο Άγιος Βαρσανούφιος, επί παραδείγματι, μαρτυρεί ότι επί της εποχής αυτού η προσευχή τριών ανδρών συνεκράτει τον κόσμον εκ της καταστροφής. Χάρις εις τους αγνώστους εις τον κόσμον αγίους μεταβάλλεται η ροή των ιστορικών, έτι δε και των κοσμικών γεγονότων. Ως εκ τούτου έκαστος άγιος είναι φαινόμενον κοσμικού χαρακτήρος, η σπουδαιότης του οποίου εξέρχεται των ορίων της επιγείου ιστορίας, και εκτείνεται εις τον κόσμον της αιωνιότητος. Οι άγιοι είναι το άλας της γης, η έννοια της υπάρξεως αυτής, ο καρπός χάριν του οποίου φυλάττεται αύτη. Και όταν η γη παύση να γεννά αγίους, τότε θα αρθή απ' αυτής η δύναμις η συγκρατούσα τον κόσμον εκ της καταστροφής.

Έκαστος άγιος, ως ο Αντώνιος, ο Αρσένιος, ο Νικόλαος, ο Βασίλειος, ο Εφραίμ, ο Σεραφείμ και οι όμοιοι αυτών, αποτελεί την πλέον πολύτιμον αιωνίαν κληρονομίαν παντός του κόσμου, καίτοι ο κόσμος δεν θέλει να γνωρίζη περί τούτου, συχνάκις δε και φονεύει τους προφήτας αυτού.

Υπάρχουν άνθρωποι οίτινες, κατά τρόπον παράδοξον, δεν εννοούν το μεγαλείον των θρησκευτικών πράξεων των ερριζωμένων εν αυτώ τούτω τω ανάρχω Θείω Είναι. Οι άνθρωποι ούτοι αντιλαμβάνονται την θρησκευτικήν πνευματικήν ζωήν ως υποκειμενικά ψυχολογικά βιώματα, αποθνήσκοντα άμα τη παύσει αυτών εν τη ψυχή. Εκ της μακράς επικοινωνίας μετά του Γέροντος και εκ των ανωτέρω λόγων αυτού βλέπομεν ότι εκείνος εθεώρει τας πνευματικάς καταστάσεις ως εξόχως μεγάλας, ένεκα της αιωνίου οντολογικής αυτών σπουδαιότητος. Την προσευχήν δια τους εχθρούς και δι' όλον τον κόσμον ησθάνετο ως αιωνίαν ζωήν, ως Θείαν ενέργειαν εν τη ψυχή [//297] του ανθρώπου, ως άκτιστον χάριν και δωρεάν του Αγίου Πνεύματος. Και έως ότου θα αποδέχηται ο κόσμος το δώρον τούτο, θα υφίσταται· όταν όμως εις όλον το πλήθος των ανθρώπων δεν απομείνουν επί της γης έστω και ολίγοι φορείς της χάριτος ταύτης, τότε θα λάβη πέρας η γηΐνη ιστορία εν τη εξάψει της γενικής συμπλοκής, και ουδεμία ανθρωπίνη επιστήμη ή πολιτισμός θα προλάβουν τον όλεθρον τούτον.

Η καθ' ημέραν πείρα βεβαιοί ημάς ότι εισέτι και άνθρωποι αποδεχόμενοι εκ ψυχής την εντολήν του Χριστού περί αγάπης προς τους εχθρούς δεν πραγματοποιούν αυτήν εν τη ζωή. Διατί; Κυρίως διότι είναι αδύνατον να αγαπώμεν τους εχθρούς άνευ της χάριτος. Εάν όμως οι άνθρωποι, αντιλαμβανόμενοι ότι τούτο υπερβαίνει τας φυσικάς αυτών δυνάμεις, εζήτουν ως λέγει ο Γέρων, παρά του Θεού την βοήθειαν της χάριτος, τότε αναμφιβόλως θα ελάμβανον το δώρον τούτο.

Δυστυχώς κυριαρχεί το αντίθετον φαινόμενον, τουτέστιν ουχί μόνον οι άπιστοι, αλλά και οι ομολογούντες εαυτούς χριστιανούς, φοβούνται να ενεργούν κατά την εντολήν του Χριστού περί της αγάπης προς τους εχθρούς. Υποθέτουν ότι τούτο είναι επωφελές μόνον δια τους εχθρούς. Οι εχθροί, οίτινες δια του μέλανος πρίσματος του μίσους παρουσιάζονται συνήθως ως μη έχοντες εν εαυτοίς ουδέν καλόν, θα επωφεληθούν, ως νομίζουν, της «αδυναμίας» αυτών και θα απαντήσουν εις την αγάπην δια μίσους και εκβιασμού, και τότε θα θριαμβεύση το κακόν, προσωποποίησις του οποίου, εν γένει, είναι ο εχθρός.

Η σκέψις περί «αδυναμίας» του Χριστιανισμού είναι βαθέως εσφαλμένη. Οι άγιοι κατέχουν δύναμιν αρκετήν δια να κυριαρχούν επί των ανθρώπων, επί των μαζών, αλλά πορεύονται την αντίθετον οδόν: Υποδουλούνται εις τον αδελφόν, και ούτως αποκτούν δι' εαυτούς τοιαύτην αγάπην, ήτις κατά την ουσίαν αυτής είναι [//298] άφθαρτος. Επ' αυτής της οδού νικούν νίκην, ήτις μένει εις τους αιώνας, ενώ η δια της βίας νίκη ουδέποτε είναι σταθερά, και κατά το είδος αυτής αποτελεί μάλλον όνειδος της ανθρωπότητος παρά δόξαν αυτής.

Ο Γέρων αντελαμβάνετο και την σάρκωσιν του Θεού Λόγου, και όλην την επίγειον ζωήν του Χριστού, ως αγάπην προς όλον τον κόσμον, έστω και αν ούτος είναι πλήρης έχθρας κατά του Θεού. Και το Πνεύμα το Άγιον εγνώρισεν αυτός εν τω φωτί της αγάπης, ήτις δια της επιφανείας αυτής εκδιώκει παν μίσος, ως ο ήλιος διώκει το σκότος της νυκτός· εν τη αγάπη, ήτις εξομοιοί τον άνθρωπον προς τον Χριστόν και εις τας πλέον μυχίους κινήσεις της ψυχής. Αύτη είναι, κατά την διδασκαλίαν του Γέροντος, η αληθής πίστις.

«Πολλοί εμελέτησαν πάσας τας θρησκείας, αλλά την αληθινήν πίστιν, ως πρέπει, δεν εγνώρισαν. Εις εκείνον όμως όστις παρακαλεί εν ταπεινώσει τον Θεόν όπως φωτίση αυτόν ο Κύριος θα δώση να γνωρίση πόσον πολύ αγαπά τον άνθρωπον» (σ. 368).

Οι άνθρωποι φοβούνται να ριφθούν εις το πυρ εκείνο, όπερ έφερεν επί της γης ο Κύριος. Φοβούνται να «καταναλωθούν» εν αυτώ και να «απολέσουν» την ψυχήν αυτών. Εκείνοι όμως οίτινες δεν εδειλίασαν εις αυτήν την πίστιν (Λουκ. ιζ' 33, Ιωάν. ιβ' 25), ως βλέπομεν και εις το παράδειγμα του Γέροντος, γνωρίζουν ότι «μεταβεβήκασιν» εις αιώνιον ζωήν, και γνωρίζουν τούτο μέχρις οφθαλμοφανείας, και δεν έχουν χρείαν άλλου μάρτυρος, εκτός του Πνεύματος, όπερ μαρτυρεί εντός αυτών των ιδίων (Α' Ιωάν. γ' 14, ε' 10).

Επί πολλά έτη η ζωή του Γέροντος ήτο προσευχή δια τον κόσμον· και δι' αγνώστου εις ημάς τρόπου, η χάρις του Θεού επληροφόρει αυτόν ότι, άχρις ου εν τω κόσμω υπάρχει τοιαύτη αγάπη και προσευχή, ο κόσμος θα [//299] διαφυλάττηται υπό του Θεού, αλλ' όταν εκλείψη εντελώς από του προσώπου της γης η αγάπη προς τους εχθρούς, τότε ο κόσμος θα απολεσθή εν τω πυρί της γενικής συρράξεως.

Η οδός του Γέροντος είναι η οδός των αγίων, η υποδειχθείσα υπ' Αυτού του Χριστού. Αλλ' ο κόσμος, εν τω συνόλω αυτού, δεν παρέλαβεν αυτήν. Αγωνιζόμενοι κατά του φυσικώς εμφανιζομένου κακού οι άνθρωποι καταφεύγουν εις την φυσικήν δύναμιν. Την οδόν ταύτην ηκολούθησαν πολλάκις και χριστιανοί. Εν τη Δυτική Εκκλησία κατά τον μεσαίωνα η φυσική πάλη μετά του κακού έλαβε δογματικήν δικαίωσιν, την οποίαν και μέχρι του νυν δεν απέρριψε. Τότε αυτό ελάμβανε την μορφήν «Ιεράς Εξετάσεως», νυν δε προσλαμβάνει άλλας μορφάς, αίτινες εν τούτοις κατά την πνευματικήν αυτών ουσίαν αποτελούν το αυτό φαινόμενον. Εν τη ιστορία της Ορθοδόξου Εκκλησίας –και της αρχαίας και της νέας άχρι των ημερών ημών– είναι ωσαύτως γνωσταί περιπτώσεις τάσεως προς την ιδέαν της φυσικής πάλης μετά του κακού, αλλ' ευτυχώς αύται περιορίζονται εις μεμονωμένας περιπτώσεις ιεραρχών ή εκκλησιαστικών ομάδων. Αυτή αύτη η Εκκλησία όμως ουχί μόνον δεν ηυλόγησε

και δεν εδικαίωσεν δογματικώς αυτά τα μέσα, αλλά πάντοτε επορεύετο οδόν ακολουθούσαν τον Εσταυρωμένον Χριστόν, τον αίροντα επ' Αυτού το βάρος του κόσμου.

Είχεν ο Γέρων βαθείαν συνείδησιν ότι το κακόν νικάται πραγματικώς μόνον εν τω αγαθώ, ότι ο δια της φυσικής ισχύος αγών οδηγεί απλώς εις την αντικατάστασιν της μιάς βίας δια της άλλης. Πολλάκις έτυχε να συνομιλήσω μετ' αυτού περί τούτου του θέματος. Έλεγεν: «Εις το Ευαγγέλιον λέγεται σαφώς ... Ότε οι Σαμαρείται δεν ήθελον να δεχθούν τον Χριστόν, οι Απόστολοι Ιάκωβος και Ιωάννης ήθελον να ρίψουν πυρ εξ ουρανού, [//300] ίνα εξολοθρεύσουν αυτούς. Αλλά ο Κύριος απηγόρευσε τούτο και είπεν: "Ουκ οίδατε ποίου πνεύματος εστε ... ουκ ήλθον ψυχάς ανθρώπων απολέσαι, αλλά σώσαι" (Λουκ. θ' 52-56). Και ημείς οφείλομεν να έχωμεν αυτήν μόνον την σκέψιν, ίνα οι πάντες σωθούν».

Ηυδόκησεν ο Θεός, προς όνειδος ημών, να πλησιάσωμεν τον Γέροντα και να ίδωμεν, έστω εκ μέρους, οποίαν θεσπεσίαν ζωήν έφερεν επί γης ο Χριστός· να ίδωμεν πώς εντός μιας καρδίας δια θαυμαστού τρόπου συζούν βαθεία ασάλευτος ειρήνη και βαθύ μέγα πένθος, χαρά και ανάπαυσις εν παντί, και συγχρόνως μεγάλη οδύνη πνεύματος, βιούντος την τραγωδίαν της ανθρωπότητος.

Ο νόμος, εάν αρμόζη ενταύθα η λέξις αύτη, της αιωνίου ζωής κρέμαται επί δύο εντολών: αγάπη προς τον Θεόν και αγάπη προς τον πλησίον. Όταν όμως ο ασκητής απομακρύνηται εκ του κόσμου, κατ' αρχάς η ζωή αυτού συγκεντρούται κυρίως εις την πρώτην εντολήν και εις την προσωπικήν μετάνοιαν, λαμβάνουσαν χαρακτήρα «εγωϊστικόν». Βραδύτερον, όταν η μετάνοια φθάση εις ωρισμένον μέτρον πληρώματος και η ψυχή του ασκητού γευθή της χάριτος, τότε αρχίζει εντός αυτού να ενεργή η αγάπη του Χριστού, εκχεομένη επί του κόσμου και εφ' όλης της ανθρωπότητος. Τότε, παραμένων έτι και εν τη ερήμω και μη βλέπων τον κόσμον δια των σωματικών οφθαλμών, βλέπει αυτόν δια πνεύματος και ζη βαθέως τα παθήματα του κόσμου δια της χριστιανικής συνειδήσεως του ανεπαναλήπτου και της μεγάλης αιωνίου αξίας εκάστου ανθρώπου.

Όπου και αν υπάγη ο άνθρωπος, εις οιανδήποτε έρημον και αν απομονωθή, εάν ευρίσκηται εις τας οδούς της πραγματικής εν Θεώ ζωής, θα ζήση την τραγωδίαν του κόσμου, και μάλιστα πολύ εντονώτερον και βαθύτερον ή οι ίδιοι οι εν τω κόσμω ζώντες, διότι ούτοι δεν γνωρίζουν τίνος στερούνται. Οι άνθρωποι πάσχουν εκ [//301] πολλών στερήσεων, αλλά, εκτός σπανίων εξαιρέσεων, δεν γνωρίζουν την κυρίαν αυτών στέρησιν. Θλίβονται και κλαίουν δια την στέρησιν των προσκαίρων αγαθών. Αλλά δια ποίων δακρύων θα ωδύρετο ο κόσμος, εάν ελάμβανε γνώσιν της κυρίας αυτού στερήσεως, και δια ποίας αναζητήσεως θα ανεζήτει εκείνο το «έν ού έστι χρεία»;

Είναι δυνατή η θλίψις περί του κόσμου, αληθής, αγία, θεοφιλής, αλλ' είναι δυνατή και η αντίθετος, η σκοτεινή. Εν τη ψυχή του ανθρώπου, όστις δεν εγνώρισε την τελείαν αγάπην, αι δύο εντολαί του Χριστού ουχί σπανίως ευρίσκονται εν οξεία, αμοιβαία αντιθέσει. Ο αγαπών τον Θεόν εξέρχεται του κόσμου και καταδύεται εις πνευματικόν τινα «εγωϊσμόν», και ως αδιάφορος δια τα συμβαίνοντα εν τω κόσμω σώζει την εαυτού ψυχήν. Ο αγαπών πάλιν εμπαθώς τον ανθρώπινον κόσμον, ζη τον πόνον αυτού. Φέρων εν αυτώ την

θλίψιν δια τον κόσμον, εγείρεται κατά του Θεού, θεωρών Εκείνον αίτιον του πόνου αυτού, όστις κατακλύζει τον κόσμον όλον, και εγείρεται ενίοτε μέχρις έχθρας. Εις τον μακάριον όμως Γέροντα ήτο δυνατόν να ίδης, κατ᾽ εικόνα Χριστού, και εκείνην και την άλλην αγάπην εν τη οργανική αυτών ενότητι, εν τη διακρίσει των εκδηλώσεων: Θριαμβεύουσα εν τη αιωνιότητι η αγάπη πάσχει εν τω κόσμω τούτω της αμαρτίας.

Επέτρεψεν εις εμέ ο Θεός να ίδω εκ μέρους πώς εθρήνει ο Γέρων, ίνα μη στερηθή ο κόσμος την χάριν του Αγίου Πνεύματος, την οποίαν έδωσεν εις αυτόν ο Θεός να γνωρίση. Κατεπονείτο υπό βαθείας λύπης και «δι᾽ όλους τους λαούς της γης» εζήτει την ευσπλαγχνίαν του Θεού.

Ούτως η γνησία προς τον Θεόν αγάπη μεταβάλλεται εις γνησίαν αγάπην προς τον άνθρωπον. Και δια τούτο συνεχής διαβεβαίωσις του Γέροντος ήτο ότι «εις εκείνον [//302] όστις δεν αγαπά τους εχθρούς η αγάπη του Θεού δεν υπάρχει».

«Συμπόνοιαν των εχθρών» λέγων δεν ηννόει τον περιφρονητικόν οίκτον, αλλά την ευσπλαγχνίαν της αγαπώσης καρδίας. Τούτο ήτο δι᾽ αυτόν η ένδειξις της αληθινής οδού του Θεού.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Εάν στρέψωμεν το νοερόν ημών βλέμμα εις την δισχιλιετή ιστορίαν του Χριστιανισμού, θα παρουσιασθή ενώπιον ημών αχανής τις πλούτος επιτεύξεων του χριστιανικού πολιτισμού: κολοσσιαίαι βιβλιοθήκαι πλήρεις μεγάλων δημιουργών του ανθρωπίνου νοός και πνεύματος· πολυάριθμα πανεπιστήμια, ακαδημίαι, ινστιτούτα, ένθα εκατοντάδες χιλιάδων νέοι παρά τας ακτάς του θαυμαστού τούτου ωκεανού, άλλοτε μετά κεκρατημένης αναπνοής, άλλοτε μετά καρδίας παλλομένης εξ ευγνωμοσύνης δια την παρεχομένην ευτυχίαν και μακαριότητα, άλλοτε μετά φλογερού ενθουσιασμού διώκοντος ύπνον και σωματικήν κόπωσιν, πίνουν απλήστως το ζων ύδωρ της σοφίας· δεκάδες χιλιάδων μεγαλοπρεπείς ναοί –θαυμαστά οικοδομήματα της ανθρωπίνης μεγαλοφυΐας–, αμέτρητοι πολύτιμοι δημιουργίαι των άλλων τεχνών: μουσικής, ζωγραφικής, γλυπτικής, ποιήσεως· και πολλά, και πλείστα άλλα. Αλλ᾽ ο Γέρων, παραβλέπων πάντα ταύτα, προσηλώθη μόνον εις έν: την ταπείνωσιν και την αγάπην προς τους εχθρούς. Εν αυτώ κρέμαται το παν.

Ενθυμούμαι ότε, ενθουσιασθείς ποτε εκ των έργων των Αγίων Πατέρων, είπον εις αυτόν: «Λυπούμαι, διότι δεν έχω ούτε δυνάμεις, ούτε χρόνον να ασχοληθώ περισσότερον εις την μελέτην της θεολογίας». Και ο Γέρων απήντησε:

[//303] «Θεωρείτε τούτο σπουδαίον πράγμα»; ... Εσιώπησεν ολίγον και ύστερον προσέθεσε: «Κατ᾽ εμέ, μέγα είναι μόνον έν, να ταπεινωθή τις, διότι η υπερηφανία εμποδίζει ημάς να αγαπώμεν».

Υπήρξαν στιγμαί εν τη ζωή ημών, καθ᾽ ας ο Θεός έδειξεν εις ημάς ότι ο Γέρων ήτο αληθώς φορεύς του Αγίου Πνεύματος, και δια τούτο επιστεύομεν τον λόγον αυτού άνευ της αναρμόστου ημών κρίσεως. Αλλά και νυν ουδόλως έχομεν την παραμικράν διαφωνίαν προς τον Γέροντα, αλλ᾽ η καρδία ημών αισθάνεται ότι ο λόγος αυτού είναι ο έσχατος, ο ανακεφαλαιωτικός.

Ο Κύριος τον νόμον όλον και τους προφήτας συνεκέντρωσεν εις δύο, τας πλέον συντόμους εντολάς (Ματθ. κβ' 40). Κατά τον Μυστικόν δε Δείπνον, προ της δια του σταυρού κοσμοσωτηρίου εξόδου Αυτού, ειπών εις τους Αποστόλους «μείζονα ταύτης αγάπην ουδείς έχει, ίνα τις την ψυχήν αυτού θή υπέρ των φίλων αυτού», προσέθεσεν: «υμείς φίλοι Μου εστε … υμάς δε είρηκα φίλους, ότι πάντα ά ήκουσα παρά του Πατρός Μου εγνώρισα υμίν» (Ιωάν. ιε' 13-15). Ούτως, εις αυτάς τας ολίγας λέξεις ανεκεφαλαιώθη το παν, και άνευ αυτών πάντες οι νόμοι, πάντες οι προφήται, πάντες οι πολιτισμοί, είναι μηδέν.

Παρήλθον δέκα έτη από του θανάτου του Γέροντος[8] και δια τούτο είναι πλέον επιτρεπτόν να παραδώσωμεν τον λόγον αυτού εις τους πιστούς. Κατά την ζωήν τοιούτος λόγος κοινοποιείται μόνον εις τους πλησιεστέρους και πιστοτέρους φίλους, και τούτο εις σπανίας και εξαιρέτους στιγμάς, διότι ο άνθρωπος δεν γνωρίζει πώς θα περατώση την οδόν αυτού. Αγνοεί, εάν θα δικαιώση τον λόγον αυτού δια της ζωής και του θανάτου αυτού.

Και ημείς, εάν ο λόγος ούτος ήτο ημέτερος, δεν θα ελέγομεν τούτον, διότι δεν δικαιούμεν αυτόν δια της ζωής [//304] ημών και δεν ανταποκρινόμεθα εις την απαίτησιν αυτού. Εν τη δεδομένη όμως περιπτώσει το έργον ημών δύναται να παραβληθή προς το έργον ταχυδρόμου, κομίζοντος ουχί ιδίαν επιστολήν, ή προς το έργον στοιχειοθέτου, όστις στοιχειοθετεί έργον ξένον. Εν τούτοις τολμώμεν να ελπίζωμεν ότι ο λόγος του Γέροντος είναι άξιος μεγίστης προσοχής και μελέτης, ουχί βεβαίως εξωτερικώς, αλλά δι' αυτού του βίου. Ημείς ουδένα γνωρίζομεν, όστις μετά τοσαύτης αληθώς αποστολικής πεποιθήσεως, μάλλον δ' ειπείν, γνώσεως, θα υπεδείκνυεν ότι η αγάπη προς τους εχθρούς είναι το μόνον ασφαλές κριτήριον της αληθείας ουχί μόνον επί του σωτηριολογικού επιπέδου, του αφορώντος εις το πολίτευμα του πνευματικοηθικού βίου, όπερ σώζει τον άνθρωπον, αλλά και επί του δογματικού επιπέδου, εις τας θεωρητικάς τουτέστι παραστάσεις του Όντος.

Όλος ο κόσμος ζητεί το κριτήριον της αληθείας άχρι της σήμερον ημέρας. Ο πιστός ως τοιούτον ομολογεί την Εκκλησίαν, διότι Αύτη είναι «στύλος και εδραίωμα της αληθείας» (Α' Τιμ. γ' 15), δυνάμει της οντολογικής ενότητος Αυτής μετά της Κεφαλής-Χριστού, του Οποίου τυγχάνει το σώμα, δυνάμει της αδιαλείπτου εν Αυτή παραμονής και ενεργείας του Αγίου Πνεύματος, κατά την επαγγελίαν του Θεού. Αλλ' εν τη ιστορική πείρα εφάνη ότι η τοιαύτη υπόδειξις δεν είναι επαρκώς σαφής. Διότι πλην της Μιάς αληθούς, και αι ψευδο-εκκλησίαι αποκαλούν εαυτάς Εκκλησίας, εξωτερικόν δε σημείον διακρίνον αδιαφιλονικήτως την αληθή Εκκλησίαν από των ψευδο-εκκλησιών δεν υπάρχει. Το υποδειχθέν όμως υπό του Γέροντος κριτήριον δύναται να κληθή παγκόσμιον, διότι δίδει εις έκαστον εξ ημών την δυνατότητα δια της υποκειμένης εις τον έλεγχον της συνειδήσεως πνευματικής ζωής εν τη ψυχική αυτής εκδηλώσει, ουχί μόνον να ορίσωμεν τον πνευματικόν τόπον ημών, ήτοι να εννοήσωμεν την αλήθειαν ή το ψεύδος της ατομικής ημών πορείας [//305] ενώπιον του Θεού, αλλά

---

[8] Το παρόν εγράφη κατά το 1948.

και να διακρίνωμεν την διδαχήν της αληθούς Εκκλησίας από πάντων των αλλοτρίων και των νόθων, άτινα παρεμβάλλονται εις αυτήν.

Η δογματική ομολογία της Εκκλησίας αποτελεί οργανικήν, αδιαρρήκτως ακεραίαν ενότητα, εκ της οποίας δεν πρέπει να αποσπώνται στοιχεία τινα κατά βούλησιν. Το σφάλμα, οπουδήποτε και αν είναι, αφεύκτως αντανακλάται εις την μορφήν της πνευματικής ζωής του ανθρώπου. Και εάν είναι δυνατόν να υπάρξουν τοιαύτα σφάλματα και παρεκκλίσεις εν τη ιδέα περί του Θείου Όντος ή των εντολών, άτινα δεν επηρεάζουν ολεθρίως το έργον της σωτηρίας, είναι όμως δυναταί και τοιαύται παρεκβάσεις και αλλοιώσεις, αίτινες θέτουν εις κίνδυνον την σωτηρίαν.

Δεν είναι ίδιον του πολιτεύματος της Εκκλησίας η «καθαρά» γνώσις. Και τα δόγματα δεν αποτελούν αφηρημένην διδαχήν περί του Θείου Είναι, όπερ θα απετέλει ξένην «γνώσιν» της Εκκλησίας. Ουχί. Τα δόγματα της αληθούς Εκκλησίας πάντοτε έχουν δύο όψεις: οντολογικήν[9] και σωτηριολογικήν. Ως Οίκος Θεού ζώντος Αύτη, προ και πλέον παντός άλλου, ασχολείται περί το ζήτημα της ζωής. Επειδή δε σκοπός και αποστολή Αυτής είναι η σωτηρία του ανθρώπου, η κυρία σημασία δίδεται ουχί εις την αφηρημένην «οντολογίαν», αλλ' εις το ζήτημα της σωτηρίας. Αύτη δε κατορθούται δια της τηρήσεως των εντολών του Χριστού περί της προς τον Θεόν και τον πλησίον αγάπης. Η δευτέρα εντολή του Χριστού περιλαμβάνει εν εαυτή και την επιταγήν του Χριστού: «Αγαπάτε τους εχθρούς υμών».

Ούτως εγνώρισεν ο Γέρων τον επιφανέντα εις αυτόν Χριστόν και επέμενεν ότι αύτη είναι η μοναδική αληθινή [//306] και ασφαλής οδός προς την θεογνωσίαν εκείνην, ήτις είναι καθ' εαυτήν ζωή αιώνιος. Αύτη είναι η οδός προς την ανόθευτον επίγνωσιν του Θεού, η δια της ελεύσεως και της σκηνώσεως Αυτού εν τη ψυχή του ανθρώπου (βλ. Ιωάν. ιζ' 3, ιδ' 21-23).

Η αληθής Εκκλησία πάντοτε φυλάττει άθικτον την διδασκαλίαν του Χριστού, αλλ' ουχί πάντες οι θεωρούντες εαυτούς μέλη της Εκκλησίας και ομιλούντες προσέτι εξ ονόματος Αυτής κατανοούν αυτήν. Διότι αι θύραι της αγάπης Αυτής είναι ευρέως ανεωγμέναι εις πάντα άνθρωπον, ανεξαρτήτως της πνευματικής αυτού προόδου, αρκεί να ομολογήση πίστιν και πόθον σωτηρίας. Ένεκα τούτου εν τη δεδομένη εμπειρική ζωή της Εκκλησίας πάντοτε παρουσιάζεται ανάμιξις της εκδηλουμένης εν τη αγιότητι του βίου αληθείας μετά της αναληθείας της εισαγομένης εκ των αμαρτιών των ασθενών μελών Αυτής, μη αποκλειομένων και ωρισμένων εκπροσώπων της αγίας ιεραρχίας.

Η περίπτωσις αύτη λίαν δυσχεραίνει το πρόβλημα της διακρίσεως της αληθούς Εκκλησίας εκ των ψευδο-εκκλησιών, αίτινες ωσαύτως δύνανται να επιδεικνύουν την ιστορικήν διαδοχήν αυτών από των αποστολικών χρόνων, και κηρύττουν δογματικήν διδαχήν ηντλημένην εκ της Αγίας Γραφής, αλλά μετ' εκείνων των προσθηκών αίτινες είναι αλλότριοι της Θείας αληθείας και του

---

[9] Ενταύθα ποιούμεθα χρήσιν της λέξεως ακολουθούντες τον κοινώς αποδεκτόν θεολογικό-φιλοσοφικόν όρον προερχόμενον εκ της λέξεως «οντολογία», ήτοι διδαχή περί του όντος.

Θείου θελήματος. Πηγήν των εισαχθεισών καινοτομιών και διαστροφών αποτελεί η αμαρτωλός θέλησις –ανθρωπίνη ή δαιμονική– ήτις συνήθως ουχί μόνον δεν δύναται να αποδειχθή λογικώς εις τους άλλους, αλλ' ουδέ υπ' αυτών των ιδίων να διασαφηθή. Και ιδού, εις όλας αυτάς τας περιπτώσεις το υποδεικνυόμενον υπό του Γέροντος Σιλουανού κριτήριον είναι πολύτιμον, διότι δίδει την δυνατότητα να διακρίνωμεν αλαθήτως την παρουσίαν θελήματος αλλοτρίου του θελήματος του Θεού, «Όστις θέλει πάντας σωθήναι» (πρβλ. Α' Τιμ. β' 4) και Όστις [//307] έδωκεν εις ημάς την εντολήν «αγαπάτε τους εχθρούς υμών».

Η εντολή αύτη του Χριστού, ούσα ανταύγεια εν τω κόσμω της παντελείου αγάπης του Τριαδικού Θεού, είναι ο «εις κεφαλήν γωνίας λίθος» όλης της διδασκαλίας της Εκκλησίας, η ύστατη σύνθεσις όλης της θεολογίας, η «εξ ύψους δύναμις» και εκείνο «το περισσόν» ζωής, όπερ εχαρίσατο εις ημάς ο Χριστός (Ιωάν. ι' 10)· εκείνο το «βάπτισμα εν Πνεύματι Αγίω», περί του οποίου ομιλεί ο Ιωάννης ο Βαπτιστής (Ματθ. γ' 11). Ο λόγος ούτος –«αγαπάτε τους εχθρούς υμών»– είναι το πυρ εκείνο, όπερ κατεβίβασεν ο Κύριος επί της γης δια της επιδημίας Αυτού (Λουκ. ιβ' 49), εκείνο το άκτιστον Θείον Φως, όπερ περιέλαμψε τους Αποστόλους επί του Θαβώρ, εκείναι αι πύριναι γλώσσαι, εν ταις οποίαις κατήλθε το Πνεύμα το Άγιον επί των Αποστόλων εν τω υπερώω της Σιών· είναι η εν ημίν Βασιλεία του Θεού, «εληλυθυία εν δυνάμει», το πλήρωμα της ανθρωπότητος και η τελείωσις της κατά Θεόν ομοιώσεως (βλ. Ματθ. ε' 44-48).

Όσον και εάν είναι ο άνθρωπος σοφός, επιστήμων, ευσχήμων, εάν δεν αγαπά τους εχθρούς, τουτέστι πάντα συνάνθρωπον, δεν έφθασεν εις την τελείαν γνώσιν του Θεού. Και αντιθέτως, όσον και εάν είναι τις απλούς, πένης και αμαθής, αλλά φέρει εν τη καρδία αυτού την αγάπην ταύτην, «μένει εν τω Θεώ και ο Θεός εν αυτώ μένει». Η χριστοειδής προς τους εχθρούς αγάπη έξω του Ενός Αληθινού Θεού είναι αδύνατος, εβεβαίου ο Γέρων. Ο φορεύς τοιαύτης αγάπης είναι κοινωνός ζωής αιωνίου, έχων αναμφίβολον την περί τούτου μαρτυρίαν εν τη καρδία αυτού. Είναι κατοικία Πνεύματος Αγίου και δια Πνεύματος Αγίου γνωρίζει τον Πατέρα και τον Υιόν δια της υπαρξιακής και ζωηφόρου γνώσεως, και εν Πνεύματι Αγίω γίνεται αδελφός και φίλος του Χριστού, [//308] υιός του Θεού και θεός κατά χάριν.

Βλέποντες τον μακάριον Γέροντα Σιλουανόν, ουχί σπανίως εσκεπτόμεθα:

Εκάστη εκδήλωσις της χριστιανικής ζωής παρουσιάζεται ως κατά πάντα παράδοξος και εν παντί αντίθετος της συνήθους πορείας της ανθρωπίνης ζωής και των μέτρων αυτής.

Ο χριστιανός εν τη καρδία αυτού ταπεινούται μέχρις εσχάτου βαθμού, κατέρχεται εν τη συνειδήσει αυτού υποκάτω πάσης κτίσεως, και δια της ταπεινώσεως αυτής ανέρχεται προς τον Θεόν υπεράνω πάσης κτίσεως.

Ο χριστιανός απομακρύνεται του κόσμου. Μεριμνών «εγωϊστικώς» περί της σωτηρίας αυτού, εγκαταλείτει το παν ως άχρηστον· «μισεί» πατέρα, μητέρα, τέκνα· αρνείται πάντα σαρκικόν δεσμόν· εκζητών τον Θεόν, «μισεί» τον κόσμον και όλος εγκλείεται εν τω βάθει της καρδίας αυτού. Και όταν όντως εισέλθη εκεί, ίνα ποιήση πόλεμον μετά του σατανά, όπως καθάρη την καρδίαν αυτού από

παντός αμαρτωλού πάθους, τότε εντός της ιδίας αυτού καρδίας συναντάται μετά του Θεού, και εν τω Θεώ άρχεται να βλέπη εαυτόν συνδεδεμένον αρρήκτως μεθ' όλου του κοσμικού είναι και ουδέν πλέον υπάρχει δι' αυτόν ξένον ή αλλότριον.

Αποτασσόμενος εν αρχή τον κόσμον επανευρίσκει αυτόν δια του Χριστού εντός αυτού, αλλ' ήδη δι' εντελώς άλλου τρόπου, και συνδέεται μετ' αυτού τω «συνδέσμω της αγάπης» δι' όλην την αιωνιότητα. Τότε πας άνθρωπος, ανεξαρτήτως αποστάσεως τόπου ή ιστορικής εποχής καθ' ήν έζησε, περικλείεται δια της προσευχής εις την αιώνιον ζωήν αυτού. Τότε γνωρίζει ότι η καρδία αυτού δεν είναι μόνον φυσικόν τι όργανον ή το όργανον της ψυχικής ζωής, αλλά μεταφυσικόν τι, μη υπαγόμενον εις ορισμόν, ικανόν να εγγίση τον Θεόν, την πηγήν πάσης υπάρξεως. Εν τη «βαθεία καρδία» αυτού ο χριστιανός [//309] κατά τινα τρόπον βιοί όλην την ιστορίαν του κόσμου ως προσωπικήν, και βλέπει ουχί μόνον εαυτόν, αλλά και όλον τον ανθρώπινον κόσμον, και δεν υπάρχει τότε δι' αυτόν άνθρωπος ξένος, αλλ' αγαπά τους πάντας, ως παρήγγειλεν ο Χριστός.

Ίνα κρατηθή τις εν τη αγάπη του Θεού, είναι απαραίτητον όπως και η οργή και το «μίσος» φθάσουν την εσχάτην έντασιν, κατευθυνόμενα όμως εναντίον της «εν εμοί» ζώσης αμαρτίας, εναντίον του εν εμοί ενεργούντος κακού, εν εμοί, και ουχί εν τω αδελφώ.

Όλη η δύναμις της προς το κοσμικόν κακόν αντιστάσεως συγκεντρούται εις την βαθείαν καρδίαν του χριστιανού, ενώ εξωτερικώς, κατά την εντολήν του Κυρίου, «ουκ ανθίσταται τω πονηρώ» (Ματθ. ε' 39).

Η καρδία του χριστιανού φοβείται το παν, προσέτι και την ελαφροτέραν κίνησιν σκέψεως ή μη αγαθού αισθήματος. Ανησυχεί δια το παν, και πονεί και θλίβεται, ταυτοχρόνως όμως υπ' ουδενός πτοείται· έστω και αν ο «ουρανός συγκρουσθή μετά της γης», έστω και αν τα όρη πέσουν εκκωφαντικώς επί των κεφαλών ημών, η βαθεία καρδία του χριστιανού θα παραμείνη εν ειρήνη.

Ο χριστιανός είναι το πλέον ανυπεράσπιστον όν. Ευρίσκεται υπό την πίεσιν πάντων και εκάστου. Ο χριστιανός είναι πάντων δούλος και «πάντων περίψημα» (Α' Κορ. δ' 13), συγχρόνως δε ούτος και μόνον ούτος είναι ελεύθερος και απαραβίαστος, εν τη πλέον βαθεία εννοία της λέξεως.

Αρξάμενος από της αποταγής, της αρνήσεως και του «μίσους», κατά τον λόγον του Χριστού, «εί τις έρχεται προς Με και ου μισεί τον πατέρα εαυτού και την μητέρα και την γυναίκα και τα τέκνα και τους αδελφούς και τας αδελφάς, έτι δε και την εαυτού ψυχήν, ου δύναταί Μου μαθητής είναι» (Λουκ. ιδ' 26), και έτι: «πας εξ υμών, ός ουκ αποτάσσεται πάσι τοις εαυτού υπάρχουσιν, ου δύναται είναι Μου μαθητής» (Λουκ. ιδ' 33), ο χριστιανός καταλήγει [//310] εις τον πόθον «την ψυχήν αυτού θείναι» υπέρ Χριστού, και υπέρ φίλων και εχθρών.

Ούτως, εγκαταλείπων και «μισών» το παν, διακόπτων τας σχέσεις μετά πάντων, ο χριστιανός λαμβάνει εκ του Θεού την δωρεάν της αιωνίου πνευματικής αγάπης προς τους πάντας και το παν. Εγκαταλείπων το παν, απαλλασόμενος παντός, γίνεται κάτοχος ασυγκρίτως μεγάλων θησαυρών, αληθινών και αφθάρτων: «ως μηδέν έχων και τα πάντα κατέχων» (πρβλ. Β' Κορ. στ' 10).

Ούτως, εν συγκρίσει προς τον συνήθη βίον, η χριστιανική ζωή παρουσιάζεται ως εν παντί αντιφάσκουσα.

Κατά την μετά του Γέροντος επικοινωνίαν ημών πολλάκις εσκεπτόμεθα: «Περιπατεί εις την γην δια των ποδών αυτού, εργάζεται δια των χειρών αυτού και ζη μεταξύ των ανθρώπων ως ο πλέον απλούς άνθρωπος, αλλ’ ουδείς, πλην του Θεού, γνωρίζει αυτόν».

[//311]
ΙΔ΄ – ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ

Να ζη τις χριστιανικώς είναι ανεπίτευκτον. Χριστιανικώς δύναταί τις μόνον να αποθνήσκη καθώς και ο Απόστολος Παύλος απέθνησκε καθ' ημέραν (Α΄ Κορ. ιε΄ 31).

Εν τη αποπείρα ημών να περιγράψωμεν, έστω και ελλιπώς, την πνευματικήν πορείαν του κατά Θεόν Πατρός ημών, πλησιάζομεν εις το τέρμα της επί γης βιοτής αυτού, ό,τι εις την συνήθη γλώσσαν ονομάζεται «θάνατος», εις δε την γλώσσαν των πιστών «τέλος». Κατά τους τελευταίους χρόνους η ψυχή του Γέροντος ήτο απερροφημένη εκ της προσευχής δια τον κόσμον. Μέχρι τέλους εξωτερικώς έμενεν ήρεμος, ήσυχος, πολλάκις όμως η έκφρασις των οφθαλμών αυτού εγίνετο περίλυπος. Κατά τας μετ' αυτού συνομιλίας συχνότερον επέστρεφεν εις δύο θέματα. Έλεγε:

«"Πορεύομαι προς τον Πατέρα Μου και Πατέρα υμών, και Θεόν Μου και Θεόν υμών" … Σκέφθητε οπόσον εύσπλαγχνοι είναι ούτοι οι ελεητικοί λόγοι … Ο Κύριος εξ όλων ημών συνιστά μίαν οικογένειαν».

Και πάλιν έλεγε:

«Προσεύχεσθε υπέρ του κόσμου … Σπλαγχνίσθητε τον λαόν του Θεού».

Ότε παρετήρησα εις αυτόν ότι να προσεύχησαι υπέρ των ανθρώπων είναι δύσκολον, απήντησε:

[//312] «Βεβαίως δύσκολον … Το να προσεύχησαι υπέρ των ανθρώπων σημαίνει να χέης αίμα … αλλά πρέπει να προσευχώμεθα … Πάντα όσα εδίδαξεν ημάς οποτεδήποτε η χάρις, δέον όπως εκτελώμεν ταύτα μέχρι τέλους της ζωής … Ο Κύριος ενίοτε εγκαταλείπει την ψυχήν, ίνα δοκιμάση αυτήν, ίνα δείξη η ψυχή την σύνεσιν και την προαίρεσιν αυτής· εάν όμως ο άνθρωπος δεν βιάζη εαυτόν εις το έργον της ασκήσεως, τότε η χάρις εγκαταλείπει αυτόν· εάν όμως δεικνύη προαίρεσιν, η χάρις θα αγαπήση αυτόν και πλέον δεν θα εγκαταλείπη αυτόν».

Ήτο φανερόν ότι «η χάρις ηγάπησεν αυτόν και πλέον δεν εγκατέλειπεν αυτόν». Αλλά πού οδηγεί η χάρις;

Εν τη δομή του κόσμου παρατηρείται ιεραρχική τάξις, διαίρεσις εις ανώτερον και κατώτερον: πυραμίς του είναι. Εν τω ανθρωπίνω δε πνεύματι ευρίσκομεν την ιδέαν της ισότητος, ως έμμονον απαίτησιν των εγκάτων της συνειδήσεως ημών.

Οι μεν, παρατηρούντες τον ψυχο-φυσικόν κόσμον αφ' ενός και το εμπειρικώς δεδομένον πνευματικόν είναι της ανθρωπότητος αφ' ετέρου, και εις το έν και εις το άλλον διαπιστούντες πυραμίδα ανισότητος, καταλήγουν εις το συμπέρασμα του οντολογικώς αναποφεύκτου της ανισότητος εις την κοσμικήν ύπαρξιν και εις το ανθρώπινον είναι· ούτως, ή κατά το πάθος αυτών, ή κατά την απαθή φιλοσοφικήν αυτών πεποίθησιν, καταπνίγουν την αξίωσιν της συνειδήσεως αυτών. Οι δε, εδραζόμενοι ακριβώς επ' αυτής της συνεχούς αξιώσεως του ανθρωπίνου πνεύματος, επιδιώκουν εμμόνως την αποκατάστασιν της κατ' εικόνα της Αγίας Τριάδος πρωτογόνου ισότητος εις την ύπαρξιν της ανθρωπότητος.

Αλλ' είναι άρα γε δυνατή η ισότης εκεί όπου θεμελιώδης αρχή υπάρξεως είναι η ελευθερία; Εκ της πείρας των χιλιετιών της ιστορίας της ανθρωπότητος επιβάλλεται η απάντησις: ουχί.

[//313] «Τί ουν ποιήσωμεν», ίνα αλλάξωμεν την απαράδεκτον αυτήν δια το πνεύμα ημών τάξιν των πραγμάτων; Τω όντι, να αρνηθώμεν την βαθυτάτην αυτήν πνευματικήν δίψαν, να ίδωμεν πάντας τους ανθρώπους ίσους εν τω πληρώματι αυτών, δεν δυνάμεθα.

Ας στραφώμεν προς τον Χριστόν και ας ίδωμεν πώς Εκείνος λύει το πρόβλημα τούτο.

Ο Κύριος δεν αρνείται το γεγονός της ανισότητος, την ιεραρχίαν, την διαίρεσιν εις ανώτερον και κατώτερον, μείζον και έλαττον, αλλ' ανατρέπει αυτήν την πυραμίδα του είναι θέτων την κορυφήν αυτής προς τα κάτω, και τοιουτοτρόπως εγκαθιστά την εσχάτην τελειότητα.

Αναμφίβολος κορυφή της πυραμίδος του είναι τυγχάνει ο Ίδιος ο Υιός του ανθρώπου, ο Μόνος αληθινός, αιώνιος Κύριος. Και λέγει περί Εαυτού ότι «ουκ ήλθε διακονηθήναι, αλλά διακονήσαι και δούναι την ψυχήν Αυτού λύτρον αντί πολλών» (Ματθ. κ' 28). Περί των αγγέλων ελάβομεν διδασκαλίαν, ως περί όντων ανωτέρων ημών κατά την γνώσιν και τον τρόπον της υπάρξεως, εν συγκρίσει προς την επίγειον ημών ύπαρξιν, αλλ' ο Απόστολος ομιλεί περί αυτών ως περί «λειτουργικών πνευμάτων εις διακονίαν αποστελλομένων δια τους μέλλοντας κληρονομείν σωτηρίαν» (Εβρ. α' 14). Εις τους μαθητάς Αυτού ο Κύριος εντέλλεται να ακολουθούν το υπόδειγμα, όπερ Εκείνος έδωκε, νίπτων τους πόδας αυτών (βλ. Ιωάν. ιγ' 15). Λέγει: «Οίδατε ότι οι άρχοντες των εθνών κατακυριεύουσιν αυτών και οι μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αυτών. Ουχ ούτως έσται εν υμίν, αλλ' ός εάν θέλη εν υμίν μέγας γενέσθαι, έσται υμών διάκονος, και ός εάν θέλη εν υμίν είναι πρώτος, έσται υμών δούλος» (Ματθ. κ' 25-27). Δια τούτων ορίζεται η σύστασις και η έννοια της Εκκλησιαστικής ιεραρχίας, ήτοι: η ανάβασις των ισταμένων κάτω εις εκείνον τον βαθμόν πνευματικής τελειότητος εις τον οποίον ευρίσκεται ο εν τη [//314] ιεραρχική τάξει υψηλότερον ιστάμενος, κατά τον λόγον του Αποστόλου: «Και Αυτός έδωκε τους μεν αποστόλους, τους δε προφήτας, τους δε ευαγγελιστάς, τους δε ποιμένας και διδασκάλους, προς τον καταρτισμόν των αγίων, εις έργον διακονίας, εις οικοδομήν του σώματος του Χριστού, μέχρι καταντήσωμεν οι πάντες εις την ενότητα της πίστεως και της επιγνώσεως του Υιού του Θεού, εις άνδρα τέλειον, εις μέτρον ηλικίας του πληρώματος του Χριστού» (Εφεσ. δ' 11-13).

Ο Χριστός ως Δημιουργός, τουτέστιν ως αιτία της υπάρξεως του κόσμου, ήρεν επ' Αυτού το βάρος των αμαρτιών του κόσμου παντός «γενόμενος υπέρ ημών κατάρα» (Γαλ. γ' 13). Αυτός είναι η κορυφή της ανεστραμμένης πυραμίδος, κορυφή επί της οποίας πίπτει το βάρος ολοκλήρου της υπάρξεως.

Όσοι ακολουθούν τον Χριστόν δι' αρρήτου τρόπου εξομοιούνται προς Αυτόν, αίροντες τα βάρη ή τας αδυναμίας των άλλων: «Οφείλουσι δε οι δυνατοί τα ασθενήματα των αδυνάτων βαστάζειν» (Ρωμ. ιε' 1).

Ομιλούμεν ενταύθα περί πάντων τούτων, ίνα υποδείξωμεν την χαρακτηριστικήν ιδιότητα της χριστιανικής οδού, εκείνο όπερ παρετηρήσαμεν εις

τον βίον του Γέροντος. Αναγνωρίζομεν την αδυναμίαν ημών όπως αποκαλύψωμεν τον βίον αυτόν δια λόγων και εικόνων.

Ο χριστιανός πορεύεται προς τα κάτω, εκεί εις το βάθος της ανεστραμμένης πυραμίδος, όπου συγκεντρούται η φοβερά πίεσις, όπου είναι ο αίρων την αμαρτίαν του κόσμου Χριστός.

Όταν εγγίση την καρδίαν η μεγάλη χάρις του Θεού, τότε άρχεται να ενεργή εν αυτή η δύναμις της αγάπης του Χριστού, και η ψυχή ελκομένη υπό της αγάπης ταύτης κατέρχεται όντως εις το βάθος της ανεστραμμένης πυραμίδος, ποθούσα τον Χριστόν, εξομοιουμένη προς Αυτόν. [//315] Εν τοις ορίοις των δυνάμεων αυτού ο άνθρωπος αίρει επ' αυτού το βάρος των αδελφών αυτού. Και τότε δημιουργείται κατάστασις, περί της οποίας η δια λόγου πληροφορία καθίσταται αδύνατος.

Το βάθος και η δύναμις των βεβιωμένων εν τη ζωή οδυνών επλήρωσαν την καρδίαν υπό ευσπλαγχνίας μεγάλης δι' έκαστον πάσχοντα. Η συμπάσχουσα αγάπη γεννά την ετοιμότητα προς αυτοθυσίαν δια το καλόν του πλησίον, και συγχρόνως η αγάπη έλκει αρρήτως προς τον Θεόν τον όλον άνθρωπον. Ο νους, η καρδία και αυτό το σώμα, η όλη ύπαρξις του ανθρώπου, έλκεται προς τον Θεόν εν βαθεία μετά δακρύων φλογερά προσευχή δια τους ανθρώπους, ενίοτε δι' ωρισμένους γνωστούς ή και αγνώστους, ενίοτε δι' όλην την «απ' αιώνος» ανθρωπότητα· άλλοτε δε η ψυχή εξηντλημένη υπό του μεγάλου πόνου της αγάπης παραδίδεται ολοκληρωτικώς εις τον Θεόν και επιλανθάνεται του κόσμου.

«Όταν η ψυχή είναι εν τω Θεώ, τότε ο κόσμος λησμονείται εντελώς, και αύτη θεωρεί μόνον τον Θεόν».

Ευθύς ως εσωτερικώς προσφερθή θυσία, τουτέστιν όταν εσωτερικώς προσφερθή το παν, το πνεύμα του ανθρώπου γεύεται της αναπαύσεως εν παντί και απολαύει βαθείας εσωτερικής ειρήνης, ειρήνης Χριστού, υπερεχούσης πάντα ανθρώπινον νουν (βλ. Φιλ. δ' 7).

Εν τω βυθώ της ανεστραμμένης πυραμίδας, εν τη βαθυτάτη κορυφή, πυθμήν της οποίας τυγχάνει ο εκ της προς τον κόσμον αγάπης εσταυρωμένος Χριστός, ενεργείται όλως ιδιαιτέρα ζωή, φανερούται όλως ιδιαίτερον φως και πνέει ιδιαιτέρα ευωδία· εκεί ελκύεται δι' αγάπης ο ασκητής. Η αγάπη του Χριστού τιτρώσκει τον εκλεκτόν αυτής, επιφορτίζει και καθιστά την ζωήν αυτού επίπονον, μέχρις ότου επιτύχη την τελευταίαν αυτού επιθυμίαν· προς επίτευξιν δε αυτού του εσχάτου σκοπού εκλέγει ασυνήθεις οδούς.

[//316] «Να προσεύχησαι υπέρ των ανθρώπων, σημαίνει να χέης αίμα».

Και ημείς είδομεν και μαρτυρούμεν ότι ο μακάριος Γέρων Σιλουανός, προσευχόμενος δια τον κόσμον, δι' όλην την ανθρωπότητα, δι' όλον τον Αδάμ, εις αυτήν την προσευχήν παρέδωκε την ζωήν αυτού.

Η τοιαύτη προσευχή είναι μετάνοια δια τα αμαρτήματα των ανθρώπων, και ως μετάνοια είναι ανάληψις της ευθύνης των παραβάσεων αυτών· ως προσευχή δε πάλιν δι' όλον τον κόσμον είναι μέχρι σημείου τινός άρσις του βάρους του κόσμου. Αλλά, ίνα εμφανισθή εις τον άνθρωπον το θάρρος δια τοιαύτην προσευχήν, δέον πρώτον όπως εν αυτώ τω ιδίω η προσωπική μετάνοια

φθάση εις τελείωσιν, διότι, εάν ούτος ο ιδιος ζη εν τη αμαρτία και τοις πάθεσι, τότε αντί της επ' αυτού άρσεως των βαρών των αδελφών επιθέτει επ' αυτών τα οικεία βάρη. Ίνα μετάσχης των υπέρ του κόσμου παθών του Χριστού, ίνα έχης «κοινωνίαν των παθημάτων Αυτού» (Φιλ. γ' 10· Α' Πέτρ. δ' 13), πρέπει να παύσης από της αμαρτίας (βλ. Α' Πέτρ. δ' 1).

Έλεγε πολλάκις ο μακάριος Γέρων ότι το Άγιον Πνεύμα εδίδαξεν αυτόν να αγαπά δια της αγάπης του Χριστού. Να αγαπάς δια της αγάπης του Χριστού σημαίνει να πίνης το ποτήριον του Χριστού· εκείνο το ποτήριον, όπερ Αυτός ο Άνθρωπος-Χριστός εδεήθη του Πατρός «παρελθείν» απ' Αυτού. Η αγάπη του Χριστού είναι μακαριότης, μη συγκρινομένη προς ουδέν των εν τω κόσμω τούτω, και συγχρόνως είναι πάθος μεγαλύτερον παντός άλλου, πάθος μέχρι θανάτου. Ο τελευταίος ούτος, ο θάνατος, είναι και η τελευταία δοκιμασία της αγάπης και της ελευθερίας ημών. Εκείνος όστις, έστω και εκ μέρους, έστω και μακρόθεν, ακολουθεί τον Χριστόν «αναβαίνοντα εις Ιεροσόλυμα», ούτος εννοεί τον φόβον εκείνον, του οποίου έλαβον πείραν οι ακολουθήσαντες [//317] Αυτόν Μαθηταί Αυτού (βλ. Μάρκ. ι' 32). Τούτο συμβαίνει, διότι πάσα πράξις κατά την εντολήν του Χριστού διέρχεται δια δοκιμασίας και άλλως δεν γίνεται. Και μόνον μετά την δοκιμασίαν λαμβάνει αύτη την αιώνιαν αξίαν αυτής. Ο ασκητής, γνωρίζων αυτόν τον πνευματικόν νόμον, πολλάκις μετά φόβου αναλαμβάνει το έργον της αγάπης.

Εν τη υπέρ του κόσμου προσευχή, εκ της μεγάλης αγάπης δυνατόν ο άνθρωπος να ευρεθή εις τοιαύτην κατάστασιν, ώστε ουδόλως να φείδηται εαυτού. Και όταν προσφερθή η εσωτερική θυσία αυτή, τότε η ψυχή βιοί την εν παντί βαθείαν ειρήνην. Μετά το τέλος όμως της προσευχής, βλέπουσα πάλιν τον κόσμον βεβυθισμένον εις τον πόνον και το σκότος, κινείται εκ νέου προς προσευχήν. Ούτω δε πράττει, μέχρις ότου φθάση εις το έσχατον όριον της ζωής αυτής.

Επιστρέφουσα εκ της προσευχής προς την παχύτητα της ψυχοφυσικής ζωής, αισθάνεται η ψυχή θλίψιν τινα δια το ελλιπές της θυσίας αυτής, προσέτι και αιδώ δια το ψεύδος αυτής, ως ελέχθη «πας άνθρωπος ψεύστης» (Ψαλμ. ριε' 2). Ψεύστης, διότι δεν μένει αμετάβλητος, και εάν σήμερον λέγη αγαπώ, αύριον δεν ευρίσκεται εν τω ιδίω μέτρω της αγάπης. Ούτω, βαθμηδόν δημιουργείται εν τη ψυχή του ανθρώπου η τάσις να υπερνικήση το ψεύδος της ζωής αυτού και να επεκτείνη την προσευχήν μέχρι της τελικής πληρότητος, όπερ επιτυγχάνεται μόνον εν τω θανάτω.

Η τελειότης της χριστιανικής ζωής παρίσταται άφθαστος. Χριστιανικός δύναταί τις μόνον να αποθνήσκη. Εν όσω ο άνθρωπος ζη εν τω κόσμω τούτω, «σάρκα φορών», ευρίσκεται πάντοτε ως υπό τι κάλυμμα, και το κάλυμμα τούτο παρεμποδίζει αυτόν να μένη τελείως και αδιαλείπτως εν τω Θεώ, τον Οποίον ποθεί η ψυχή. Εν όσω ο άνθρωπος παραμένει δέσμιος της σαρκός αυτού, [//318] δεν δύναται να φθάση το απόλυτον, αλλά πάντοτε μετέχει της σχετικότητος της γηΐνης «μορφής υπάρξεως», και δια τούτο πάσα ενέργεια αυτού φέρει αναποφεύκτως σχετικόν χαρακτήρα και δεν κατορθοί την τελειότητα άλλως, ει μη μέσω του μεγάλου μυστηρίου του θανάτου, το οποίον θα επιθέση την

σφραγίδα της αιωνίου δικαιοσύνης εφ' όλης της διανυθείσης βιοτικής οδού ή, αντιθέτως, θα αποκαλύψη το άδικον αυτής. Ο θάνατος, ως αποσύνθεσις της οργανικής ζωής του σώματος, είναι δια πάντας ανθρώπους όμοιος, αλλ' ως πνευματικόν γεγονός προσλαμβάνει ιδιαιτέραν έννοιαν και σημασίαν δι' έκαστον πρόσωπον.

Την Πέμπτην, 2αν (15ην) Σεπτεμβρίου 1938, το πρωΐ περί την 5ην ώραν (κατά την αθωνικήν χρονομέτρησιν περί την 11ην), ήλθον εις το κατάστημα, ίνα ίδω τον Γέροντα, και εύρον αυτόν, ως πάντοτε, ήρεμον, να ομιλή δια της συνήθους χαμηλής αυτού φωνής. Επεδίδετο εις την συνηθισμένην εργασίαν αυτού και εξωτερικώς ουδεμίαν αλλαγήν παρετήρησα εις αυτόν.

Περί την 10ην ώραν, μετά το γεύμα, επεσκέφθην αυτόν εις το κελλίον αυτού. Εκάθητο εις κάθισμα παρά το τραπέζιον. Είδον τούτον όλον ηλλαγμένον και ηρώτησα αυτόν:

- Γέροντα, τί έχετε;

- Δεν αισθάνομαι καλώς.

- Τί έχετε;

- Δεν γνωρίζω.

Ανέστη εκ του καθίσματος και ανεκλίθη βαθέως επί της κλίνης αυτού έχων την ράχιν εστηριγμένην επί του τοίχου, υποβαστάζων τον κορμόν δια της δεξιάς χειρός. Τείνων ολίγον τον λαιμόν αυτού, ανώρθωσε την κεφαλήν. Εν τω προσώπω αυτού διεφαίνετο πόνος.

Ηρώτησα:

- Γέροντα, θέλετε να αποθάνητε;

[//319] - Δεν εταπεινώθην εισέτι, απεκρίθη.

Μετά δυσκολίας ήπλωσε τους πόδας αυτού επί της κλίνης, αφήκε την κεφαλήν να πέση επί του προσκεφάλου και έμεινε κατακείμενος, ενδεδυμένος ως ήτο. Μετά μικράν σιωπήν, είπον:

- Γέροντα, θα έπρεπεν ίσως να υπάγητε εις το νοσοκομείον.

- Δεν θα ήθελον να υπάγω εις το νοσοκομείον, επειδή εκεί είναι πολύς κόσμος και εκτός αυτού θα βάλουν εμέ πάλιν, ως άλλοτε, κάτωθεν του ωρολογίου, και αυτό δια των κτύπων αυτού δυσχεραίνει την προσευχήν.

- Αλλά να μείνητε εδώ άρρωστος δεν είναι δυνατόν. Ποίος δύναται να περιποιηθή υμάς; … ενώ εκεί οπωσδήποτε είναι ανετώτερον.

- Εάν έδιδον εις εμέ ιδιαίτερον δωμάτιον, τότε θα ήτο δυνατόν να υπάγω εις το νοσοκομείον.

Είπον: «Θα υπάγω να ομιλήσω μετά του ιατρού». Αφήκα αυτόν και ήλθον εις τον πατέρα Θωμάν, τον μοναχόν όστις διηύθυνε το νοσοκομείον και ωνομάζετο ιατρός. Ο πατήρ Θωμάς δεν εδιδάχθη ιατρικήν εις τον κόσμον, αλλ' εργαζόμενος καθ' όλον τον βίον αυτού εις το νοσοκομείον της Μονής απέκτησεν ικανήν πείραν, ως και θεωρητικάς γνώσεις. Ήτο άνθρωπος πεπροικισμένος δι' αξιολόγου ιατρικής διαισθήσεως, πολύ χρήσιμος εις την Μονήν, καθ' όσον εν τω Άθω πραγματικά νοσοκομεία και ιατροί δεν υπάρχουν.

Το νοσοκομείον του Μοναστηρίου είναι εγκατεστημένον εις δύο ορόφους. Ο κάτω όροφος αποτελείται εκ μιας μεγάλης αιθούσης, ήτις χωρίζεται δια

μεσοτοίχου εις δύο θαλάμους. Εις τον οπίσθιον, εκ της πλευράς των προς την θάλασσαν παραθύρων, αι δύο γωνίαι χωρίζονται από του γενικού θαλάμου δια λεπτών τοίχων, σχηματίζουσαι δύο μικρά δωμάτια. Το δεξιόν εξ αυτών παρεχώρησεν ο ιατρός ευγενώς εις τον Γέροντα.

Επιστρέψας είπον ότι ο ιατρός παραχωρεί εις αυτόν [//320] δωμάτιον εις τον κάτω όροφον. Ο Γέρων συνεφώνησε να υπάγη, αλλ' ήτο ήδη τοσούτον άρρωστος, ώστε δεν ηδύνατο να περιπατή μόνος. Μετά λύπης ωδήγησα αυτόν εις το νοσοκομείον.

Το μοναστηριακόν νοσοκομείον δεν διαθέτει τεχνικά μέσα προς διάγνωσιν. Ουδείς διέγνωσε τί είχεν ο Γέρων και ταχέως η κατάστασις της υγείας αυτού επεδεινώθη. Ως σοβαρώς ασθενής, κατά το έθος της Μονής, εκοινώνει καθ' εκάστην. Την Δευτέραν 6ην/19ην του μηνός, ετελέσθη εις αυτόν το ευχέλαιον.

Επεσκεπτόμην αυτόν συχνάκις, αλλά δεν ετόλμων να διακόψω την ησυχίαν αυτού δι' ερωτήσεων. Εκαθήμην έξω, πλησίον της μισοκλείστου θύρας, επειδή το δωμάτιον ήτο πολύ μικρόν. Κατά τον βίον αυτού εδόθη εις εμέ πολλάκις η ευκαιρία να ίδω την ζωήν αυτού, να ακούσω παρ' αυτού πολλά, άτινα απεκάλυπτον τον χαρακτήρα της εσωτερικής πνευματικής αυτού οδού. Ήτο δυνατόν μέχρι τινός να παρακολουθήσω την προσέγγισιν αυτού προς το μέγα μυστήριον του θανάτου, αλλ' ακριβώς το τέλος αυτού εκρύβη απ' εμού.

Τας τελευταίας ημέρας της ασθενείας αυτού, από της εκδηλώσεως αυτής μέχρι της τελευτής αυτού, ο Γέρων εσιώπα. Ότε έζη, διηγείτο ότι μεγαλόσχημός τις εις το νοσοκομείον, προετοιμαζόμενος δια τον θάνατον, έμενεν όλον τον καιρόν έχων κλειστούς τους οφθαλμούς, ίνα μη απολέση την μνήμην του Θεού δι' οιασδήποτε εξωτερικής εντυπώσεως. Ο μοναχός ούτος, ότε επεσκέπτετο αυτόν ο στενός αυτού φίλος και συνασκητής, όν ηγάπα, συνωμίλει μετ' αυτού πολύ ολίγον, μη ανοίγων τους οφθαλμούς και αναγνωρίζων τον φίλον αυτού μόνον εκ της φωνής. Ενθυμούμενος τούτο, δεν διετάραττον την γαλήνην του Γέροντος δι' ερωτήσεων, εκτός σπανίων εξαιρέσεων.

Εντός μιας εβδομάδος η κατάστασις του Γέροντος [//321] απέβη κρίσιμος. Την Παρασκευήν 10ην/23ην Σεπτεμβρίου, το εσπέρας, ολίγον προ της δύσεως του ηλίου, επεσκέφθη αυτόν ο πνευματικός Ιερομόναχος Σέργιος, ίνα αναγνώση επ' αυτού τον παρακλητικόν κανόνα εις την Παναγίαν επί εξόδω ψυχής, τον λεγόμενον «εξόδιον». Πλησιάζων προς την κλίνην του ασθενούς, ο πνευματικός είπεν:

- Ευλογείτε, πάτερ Σιλουανέ.

Ο Γέρων ήνοιξε τους οφθαλμούς και σιωπών προσέβλεψε προς ημάς ηπίως. Το πρόσωπον αυτού ήτο ωχρόν, άρρωστον, αλλ' ήρεμον. Βλέπων τον Γέροντα σιωπώντα, ο πνευματικός ηρώτησε:

- Λοιπόν, πάτερ Σιλουανέ, αναγνωρίζετε ημάς;

- Αναγνωρίζω, απήντησε χαμηλοφώνως αλλ' ευκρινώς.

- Και πώς αισθάνεσθε;

- Καλώς, αισθάνομαι καλώς.

Ήτο η απάντησις αύτη ασκητικός τρόπος να αποκρύψη το άλγος αυτού και να μη εκδηλώση παράπονόν τι, ή ο Γέρων όντως ησθάνετο τοσούτον καλώς από

πνευματικής πλευράς, ώστε ο πόνος δεν ηνώχλει την ειρήνην της ψυχής; Δεν γνωρίζω.

- Ήλθομεν, είπεν ο πνευματικός, να προσευχηθώμεν μεθ' υμών και να αναγνώσωμεν τον κανόνα της Παναγίας … Θέλετε;

- Ναι, θέλω … ευχαριστώ … πολύ θέλω.

Ο πνευματικός ήρχισε να αναγινώσκη τον κανόνα. Ο Γέρων ωχρός, ύπτιος, ήκουεν ησύχως, ακίνητος, έχων τους οφθαλμούς κλειστούς, την δεξιάν επί του στήθους, την δε αριστεράν κατά μήκος του σώματος. Μη μετακινών την αριστεράν αυτού χείρα, εύρον μετά προσοχής τον σφιγμόν αυτού. Ήτο πολύ ανώμαλος: άλλοτε εντελώς αδύνατος, μόλις αισθητός, άλλοτε μεγαλυτέρας εντάσεως, αλλά πάντοτε τοσούτον άρρυθμος, ώστε εις διάστημα μισού λεπτού ήλλαξε πολλάκις.

[//322] Μετά το τέλος του κανόνος, ο Γέρων ήνοιξε πάλιν τους οφθαλμούς, ηυχαρίστησεν ημάς και απεχαιρετίσθημεν «έως της αύριον».

Περί τα μέσα της νυκτός ήλθεν εις το δωμάτιον αυτού ο νοσοκόμος πατήρ Νικόλαος. Ο Γέρων ηρώτησεν αυτόν:

- Τον όρθρον αναγινώσκουν;

- Ναι, απήντησεν ο νοσοκόμος, και προσέθεσεν: Έχετε ανάγκην τινός;

- Ευχαριστώ, ουδενός χρείαν έχω.

Η ήρεμος ερώτησις του Γέροντος και η ομοία απάντησις αυτού εις την προσφοράν του νοσοκόμου προς υπηρεσίαν, και το ότι ήκουε την ανάγνωσιν, ήτις μόλις αντήχει εις την γωνίαν αυτού, πάντα ταύτα δεικνύουν ότι διετήρει πλήρη συνείδησιν και αυτοκυριαρχίαν. Μετά το πέρας του όρθρου, τουτέστι μίαν και ημισείαν ώραν μετά την σύντομον αυτήν συνομιλίαν, ο πατήρ Νικόλαος ήλθεν εκ νέου, ίνα ρίψη έν βλέμμα εις τον Γέροντα, και λίαν εξεπλάγη ευρών αυτόν τετελειωμένον. Ουδείς αντελήφθη το τέλος αυτού, ουδ' εκείνοι εισέτι οίτινες ήσαν πλησίον αυτού. τοσούτον ησύχως εξεδήμησε προς τον Θεόν.

Κατά το τυπικόν της Εκκλησίας, «ουδέ οράσθαι όλως γυμνόν έξεστι το σώμα του μοναχού», και δια τούτο δεν λούεται, αλλ' απλώς δι' ενός σπόγγου ποιούν το σημείον του σταυρού «εν τω μετώπω του τελευτήσαντος, εν τω στήθει και εν ταις χερσί και τοις ποσί και τοις γόνασιν». Ενδεδυμένον όλην την μοναχικήν ενδυμασίαν, το ζωστικόν και επ' αυτού το σχήμα, ολόκληρον το σώμα του κεκοιμημένου ράπτεται εις το ράσον[10] και εφαπλούται [//323] επί ειδικού φορείου. Μετά το μικρόν επιμνημόσυνον τρισάγιον, μεταφέρεται εις την Εκκλησίαν, κεκαλυμμένον δια μαύρου υφάσματος, επί του οποίου είναι επερραμένος ερυθρός σταυρός, όμοιος προς τον επί του σχήματος.

Ο όρθρος εν τω νοσοκομείω τελείται ταχύτερον ή εν τω Καθολικώ, και δια τούτο προ της ενάρξεως της λειτουργίας έμενεν αρκετός χρόνος, καθ' όν επερατώθη η απλή ετοιμασία του μοναχικού σώματος, και το λείψανον του Γέροντος εναπετέθη επί φορείου εν τω ναώ του νοσοκομείου δια την υπέρ

---

[10] Κατά το τυπικόν, ράπτεται εντός του Μανδύου, αλλ' εν τω Αγίω Όρει υφίσταται τάσις απλοποιήσεως, και Μανδύαν συνήθως οι μοναχοί δεν φέρουν, πλην του Ιερομονάχου, Κανονάρχου και Εκκλησιάρχου κατά την επιτέλεσιν της διακονίας εν τω ναώ.

αναπαύσεως λειτουργίαν, μετά την οποίαν οι μοναχοί, ο είς μετά τον άλλον, ανεγίνωσκον επ' αυτού το Ψαλτήριον.

Κατά το έθος της Μονής, εις τον Γέροντα, ως επί μακρόν βιώσαντα εν τω Κοινοβίω και έχοντα υπεύθυνον διακόνημα, η εξόδιος ακολουθία θα εψάλλετο εν τω Καθολικώ. Μετά τον εσπερινόν, το σώμα αυτού μετεφέρθη εκ του νοσοκομειακού ναού εις τον κύριον ναόν του Μοναστηρίου, ένθα υπό της συνάξεως των Ιερομονάχων ετελέσθη η ακολουθία του εξοδιαστικού. Συνήθως προΐσταται της συνάξεως ο Ηγούμενος, αλλ' επειδή ο γέρων Ηγούμενος Αρχιμανδρίτης Μισαήλ τον καιρόν εκείνον δεν εξήρχετο του κελλίου αυτού, πάσχων εξ ημιπληγίας, προέστη ο Ιερομόναχος Ιουστίνος. Μετά το πέρας της εις μοναχόν νεκρωσίμου ακολουθίας, το σώμα του Γέροντος εκομίσθη εις το κοιμητήριον, το κείμενον έξω των πυλών της Μονής, και ερραμμένον εντός του ράσου, άνευ φερέτρου, εναπετέθη εν τω μνήματι και εκαλύφθη, ψαλλομένων των τελικών αιτήσεων και του «αιωνία η μνήμη».

Ετελειώθη ο μακάριος Γέρων Μεγαλόσχημος Σιλουανός την δευτέραν πρωϊνήν ώραν της 11ης/24ης Σεπτεμβρίου 1938 και ετάφη το εσπέρας της ιδίας ημέρας την τετάρτην ώραν.

[//324]

ΙΕ' – ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΟΙ ΤΙΝΕΣ ΓΝΩΜΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ

Ο αθωνικός μοναχισμός εν τη νηπτική αυτού δυσπιστία προς τον άνθρωπον κρατεί τον αρχαίον κανόνα: «Μηδένα προ του τέλους μακάριζε». Η θετική αύτη νήψις, ως και παν άλλο εν τη ανθρωπίνη ζωή, δύναται να υπερβή τα όρια του δέοντος, λαμβάνουσα χαρακτήρα μεγαλοποιημένης φοβίας περί της ανθρωπίνης αδυναμίας. Ο αθωνικός μοναχισμός ίσως έχει κλίσιν μάλλον προς το τελευταίον.

Κατά τον βίον αυτού ο Γέρων Σιλουανός εις συνομιλίας μετά μοναχών εξέφραζεν ενίοτε τας σκέψεις, τας οποίας θα εύρη ο αναγνώστης εν ταις γραφαίς αυτού. Οι λόγοι αυτού υπερβαίνουν το μέτρον του συνήθους ανθρώπου, και δια τούτο εις πολλούς μοναχούς ενέπνεον φοβίαν δι' αυτόν· και τινες έλεγον: «Θα ίδωμεν πώς θα αποθάνη». Πολλοί μοναχοί ηγάπων τον Γέροντα δια την πραΰτητα αυτού και την αδιάλειπτον αγαθήν διάθεσιν, αλλά κατά παράξενον τρόπον η όλως εξαίρετος βιοτή του Γέροντος κατά την ροήν ημίσεος σχεδόν αιώνος διέφυγε την προσοχήν της πλειονότητος των πατέρων και μόνον μετά την τελευτήν αυτού ανεγνωρίσθη η αγιότης αυτού[11].

[11] Το ζήτημα της ασκητικής αυτοαποκρύψεως είναι πολύ ουσιώδες δια τον βίον παντός ασκουμένου. Υπάρχουν πολλαί αιτίαι, αίτινες υπαγορεύουν αυτήν. Εν τω Άθω δε, πλην των κοινών εις όλον τον κόσμον, υπάρχουν επί πλέον και ειδικαί τοπικαί αιτίαι. Εις τα μοναστήρια και τας ερήμους του Άθωνος προσέρχονται άνθρωποι εγκαταλείψαντες τον κόσμον, και άρα διερχόμενοι δια του πυρός της αποταγής. Πάντες ούτοι, εκτός σπανίων εξαιρέσεων, εις στιγμήν εντόνου εφέσεως προς τον Θεόν, προσέφερον θυσίαν, το όνομα της οποίας είναι: «Εμοί κόσμος εσταύρωται καγώ τω κόσμω» (Γαλ. στ' 14). Έκαστος ετέλεσε τον αγώνα τούτον κατά το μέτρον των δυνάμεων αυτού και δια τούτο εις έκαστον σχεδόν φαίνεται ότι ετέλεσεν αυτόν εις το πλήρες μέτρον. Μετά τον αγώνα τούτον, μετά τας θυσίας αυτάς, βλέπων ότι δεν επιτυγχάνει του

[//325] Ο μοναχός Στέφανος, διακονών εν τω φαρμακείω της Μονής, ηγάπα πολύ τον Γέροντα. Διηγήθη εις εμέ ο ίδιος τα εξής:

[//326] «Το πρωΐ της ημέρας της τελευτής του Γέροντος Σιλουανού, διακόψας το διακόνημα μου, ήλθον εις τον ναόν, ίνα αναγνώσω επ’ αυτού το Ψαλτήριον, και παρεκάλεσα θερμώς τον Κύριον, όπως δώση εις εμέ να εννοήσω εκ της αναγνώσεως πώς επορεύθη ούτος την μοναχικήν αυτού οδόν, και εάν ευηρέστησεν εις τον Θεόν. Ότε εισήλθον εις το παρεκκλήσιον, ο προ εμού μοναχός ανεγίνωσκε: “Θεός μου εί Συ, και εξομολογήσομαι Σοι, Θεός μου εί Συ, και υψώσω Σε· εξομολογήσομαι Σοι, ότι επήκουσάς μου και εγένου μοι εις σωτηρίαν. Εξομολογείσθε τω Κυρίω, ότι αγαθός ότι εις τον αιώνα το έλεος Αυτού”. βλέπων ότι ετελείωσε το δέκατον έκτον κάθισμα είπον εις αυτόν: “Υπάγετε να αναπαυθήτε, και θα συνεχίσω εγώ”. Έφυγεν, εγώ δε έλαβον θέσιν εις το αναλόγιον και ήρχισα να αναγινώσκω το επόμενον, δέκατον έβδομον κάθισμα: “Μακάριοι οι άμωμοι εν οδώ οι πορευόμενοι εν νόμω Κυρίου. Μακάριοι οι εξερευνώντες τα μαρτύρια Αυτού, εν όλη καρδία εκζητήσουσιν Αυτόν … τα δικαιώματα Σου φυλάξω … εν όλη καρδία μου εξεζήτησα Σε … εν τοις χείλεσι μου εξήγγειλα πάντα τα κρίματα του στόματος Σου. Εν τη οδώ των μαρτυρίων Σου ετέρφθην ως επί παντί πλούτω”, και τα λοιπά του θαυμαστού τούτου ψαλμού. Και τότε εβεβαιώθην εν τη καρδία μου ότι ευηρέστησεν ούτος εις τον Θεόν».

Μετά την τελευτήν του Γέροντος, Ιεροδιάκονος τις εζήτησε παρά του Ηγουμένου του Μοναστηρίου ευλογίαν να «αναχωρήση εις την έρημον». Κληθείς εις την Σύναξιν των Γερόντων, ώφειλε να δώση απάντησιν εις το ερώτημα δια τί θέλει να αναχωρήση εκ του Κοινοβίου. Ο Ιεροδιάκονος απήντησεν ότι νομίζει ότι τούτο θα είναι εις αυτόν ωφέλιμον προς σωτηρίαν. Τότε είς των Γερόντων της Συνάξεως, ο μεγαλόσχημος Ματθαίος, λέγει: «Άρα γε ενταύθα δεν υπάρχει ευκολία προς σωτηρίαν; Εν τη Μονή ημών διήνυσεν όλον τον βίον αυτού ο

ζητουμένου, ο μοναχός υποβάλλεται εις ιδιαίτερον τινα πειρασμόν, τον «πνευματικόν φθόνον». Ως ο Κάιν, βλέπων ότι η θυσία του αδελφού αυτού Άβελ εγένετο δεκτή υπό του Θεού, ενώ η εαυτού απερρίφθη, έφθασεν από του φθόνου εις την αδελφοκτονίαν, και οι μοναχοί, αν και δεν φονεύουν τον αδελφόν αυτών φυσικώς, ουχί σπανίως όμως δημιουργούν δι’ αυτόν πολύ δυσκόλους συνθήκας. Πέραν όμως αυτών των αποπειρών δημιουργίας εμποδίων εις την πνευματικήν ζωήν εκείνου, τον οποίον βλέπουν προοδεύοντα εις την προσευχήν και τας άλλας πνευματικάς εργασίας, και μόνον το εσωτερικόν μαρτύριον της συνειδήσεως μοναχών τινων λόγω της καθυστερήσεως αυτών, είναι σοβαρά αφορμή, ίνα πας ασκητής επί παρουσία άλλων συγκρατήται, ουδέν περί εαυτού φανερών.

Εν τω κόσμω πάλιν υπάρχουν πολλοί άνθρωποι, οίτινες θέλουν να ίδουν την αγιότητα, ίνα τιμήσουν αυτήν, και τότε δια τον ασκούμενον δημιουργείται ο κίνδυνος της κενοδοξίας … Υπάρχουν όμως και άνθρωποι κατεχόμενοι υπό πνεύματος κακού, δια τους οποίους η θέα της αγιότητος είναι αφόρητος. Εν τω κόσμω όμως η πλειονότης των ανθρώπων είναι άπειρος και δεν αντιλαμβάνεται τον πνευματικόν άνθρωπον. Από των τοιούτων είναι εύκολον να κρύπτηται τις. Είναι κατά πολύ δυσκολώτερον να κρυβή τις από των μοναχών, διότι οι τελευταίοι, μένοντες εν συνεχεί αγώνι, μανθάνουν εκ πολλών μόλις αντιληπτών σημείων να μαντεύουν τί αισθάνεται ο αδελφός. Δια τούτο εν τω Άθω δημιουργείται ιδιαιτέρα ανάγκη εκμαθήσεως τοιαύτης εξωτερικής συμπεριφοράς, ώστε δι’ ουδενός να γίνηται έκδηλον το εσωτερικόν. Και νομίζομεν ότι η τέχνη αύτη των Αγιορειτών είναι αξιοσημείωτος.

μακάριος πατήρ Σιλουανός, και νομίζετε ότι εις την έρημον [//327] θα εύρητε άλλον μεγαλύτερον»; Και είπε τούτο ο πατήρ Ματθαίος, όστις, ότε έζη ο Γέρων Σιλουανός, αμφέβαλλε περί αυτού πλέον των άλλων.

Άλλος τις εκ των γεροντοτέρων μοναχών της Μονής, ο πατήρ Τρόφιμος, εξαίσιος όντως ασκητής, του οποίου ο βίος θα ηδύνατο να αποτελέση καλόν παράδειγμα δια πολλούς, μετά την τελευτήν του Γέροντος ανέγνωσε μέρος των σημειώσεων αυτού. Οι λόγοι του Γέροντος περί της αγάπης του Θεού, περί της ταπεινώσεως, περί της κρατήσεως του νοός εν τω άδη και της μη απογνώσεως και τα άλλα, προεκάλεσαν εις αυτόν βαθείαν εντύπωσιν. Ενθυμούμεθα την συνάντησιν ημών μετ' αυτού εις την «μικράν πόρταν» της Μονής. Επλησίασε και είπε:

«Νυν είδον ότι ο πατήρ Σιλουανός έφθασεν εις τα μέτρα των Αγίων Πατέρων … Επείσθην εκ του τέλους αυτού.

- Πάτερ Τρόφιμε, ετόλμησα να είπω, πώς είναι δυνατόν ήμισυς αιών επί το αυτό ζωής εν τη Μονή να μη έπεισεν υμάς περί αυτού, αλλά μόνον το τέλος;

- Πάντοτε ηγάπων αυτόν και εχαιρόμην, ότε συνήντων αυτόν, αλλά εφαίνετο εις εμέ ότι ωμίλει μετά υπερβολικού θάρρους περί του Θεού, και εγώ, ίνα είπω την αλήθειαν, εφοβούμην περί αυτού.

- Πώς ωμίλει, ώστε να έχητε αμφιβολίαν δια τον λόγον αυτού;

- Αν και πολύ απλώς, όμως κατά τρόπον τοσούτον τολμηρόν και μετά παρρησίας ωμίλει περί της προσευχής και του Θεού, ως περί φυσικού Πατρός, ώστε συνέβαινε ποτε να διακόπτω αυτόν: «Παύσαι, πάτερ …». Εφαίνετο εις εμέ ότι απώλεσε τον φόβον του Θεού.

- Και ότε διεκόπτετε αυτόν πώς απήντα;

- Ήτο πάντοτε ήρεμος. Διέκοπτον αυτόν και ούτος εσιώπα.

- Εθύμωνεν, ότε διεκόπτετε αυτόν;

[//328] - Ώ, ουχί! Ήτο ήπιος άνθρωπος και δεν ενθυμούμαι να εθύμωσε ποτέ.

- Πάτερ Τρόφιμε, γνωρίζετε ότι οι «πεπλανημένοι» είναι πάντοτε ανυπάκοοι, εύθικτοι και ευκόλως προσβάλλονται, όταν αποδοκιμάζουν αυτούς. Πώς δεν παρετηρήσατε τούτο;

- Να, ο Θεός απέκρυψεν απ' εμού τούτο … Ήτο πολύ απλούς. Νυν μόνον κατανοώ το σφάλμα μου.

- Και τί λέγετε περί των σημειώσεων αυτού;

- Είπον ήδη εις υμάς ότι έφθασεν εις τα μέτρα των Αγίων Πατέρων.

Σέρβος τις επίσκοπος επισκεφθείς πολλάκις το Άγιον Όρος και πολύ αγαπήσας τον Γέροντα, ότε επληροφορήθη περί της τελευτής αυτού, έγραψεν εν τω ιεραποστολικώ αυτού περιοδικώ νεκρολογίαν υπό τον τίτλον: «Άνθρωπος μεγάλης αγάπης», όπου μεταξύ άλλων λέγει περί αυτού τα εξής:

«Περί του εξαισίου αυτού μοναχού δύναμαι μόνον να είπω: Ήτο γλυκεία ψυχή. Ουχί μόνον εγώ ησθάνθην την γλυκείαν αυτήν ψυχήν, αλλά και πας προσκυνητής του Άθω, όστις έτυχε να συναντηθή μετ' αυτού. Ο Σιλουανός ήτο υψηλός, μεγαλόσωμος, μετά μεγάλης μαύρης γενειάδος, και δια της εξωτερικής αυτού όψεως δεν προδιέθετεν αμέσως ευνοϊκώς εκείνον, όστις δεν εγνώριζεν αυτόν. Ήρκει όμως μία συνομιλία, ίνα αγαπήσης τον άνθρωπον τούτον … Ωμίλει

περί της αμέτρου αγάπης του Θεού προς τον άνθρωπον και ενέπνεε τον αμαρτωλόν, ώστε ο ίδιος να κατακρίνη εαυτόν αυστηρώς».

Διηγούμενος εν συνεχεία συνομιλίας τινάς μετά του Γέροντος, ο επίσκοπος γράφει:

«Αυτός ο θαυμάσιος ασκητής ήτο απλούς μοναχός, πλην όμως πλούσιος εν αγάπη προς τον Θεόν και τον πλησίον. Πολλοί μοναχοί εξ όλων των τόπων του Αγίου Όρους κατέφευγον προς αυτόν δια συμβουλήν, αλλ' ιδιαιτέρως [//329] ηγάπων αυτόν οι Σέρβοι μοναχοί του Χιλανδαρίου και του "Ασκητηρίου του Αγίου Σάββα". Εις αυτόν έβλεπον τον πνευματικόν πατέρα, τον αναγεννώντα αυτούς δια της αγάπης. Πάντες ούτοι ησθάνθησαν νυν μετά πόνου τον απ' αυτού χωρισμόν. Και επί πολύ μακρόν χρόνον θα ενθυμώνται την αγάπην του πατρός Σιλουανού και τας σοφάς συμβουλάς αυτού.

»Και εμέ ο πατήρ Σιλουανός λίαν εβοήθησε πνευματικώς. Ησθανόμην ότι η προσευχή αυτού ενεδυνάμωνεν εμέ. Οσάκις ήμην εν τω Αγίω Όρει, έσπευδον να ίδω αυτόν».

Περαίνει ο επίσκοπος την νεκρολογίαν αυτού δια των εξής λόγων:

«Και προσέτι υπάρχουν πλείστα, όσα έτυχε να ακούσω παρά του πατρός Σιλουανού και περί αυτού εξ άλλων. Αλλά τις θα ηδύνατο να απαριθμήση και να καταγράψη πάντα ταύτα; Η βίβλος της ζωής αυτού εγράφη όλη δια των μαργαριτών της σοφίας και του χρυσού της αγάπης. Είναι τεραστία, άφθαρτος βίβλος. Νυν εκλείσθη, και δια των χειρών του φύλακος αγγέλου αυτού παρουσιάσθη εις τον αιώνιον και δίκαιον Κριτήν. Ο δε αιώνιος και δίκαιος Κριτής θα είπη εις την ψυχήν, ήτις τοσούτον ηγάπησεν Αυτόν επί της γης: Πιστέ Μου δούλε, Σιλουανέ, είσελθε εις την χαράν του Κυρίου Σου. Αμήν» (Επ. Ν.)[12]

Έτερος Ρώσος επίσκοπος, ο Μητροπολίτης Βενιαμίν, γνωρίσας τον Γέροντα μόνον δι' αλληλογραφίας και εκ διηγήσεων όσων είδον αυτόν, λαβών το άγγελμα της τελευτής αυτού έγραψε τη 18-11-1938 εις τον Υφηγούμενον Ιουστίνον:

[//330] «Πανοσιολογιώτατε και σεβαστέ Πάτερ,

Έλαβον την Υμετέραν αγγελίαν περί της τελευτής του οσίου Γέροντος πατρός μεγαλοσχήμου Σιλουανού … Δοθείη αυτώ Βασιλεία ουράνιος! …

Δεν είναι έργον ημών των αμαρτωλών να κρίνωμεν περί ανδρών αγίων. Ο Ίδιος ο Θεός δοξάζει αυτούς, ως επίσταται. Αλλ' εν πλήρει ειλικρινεία θα είπω ότι τους τελευταίους χρόνους εξ ουδενός ησθάνθην τοιαύτην *δύναμιν χάριτος*, ως εξ αυτού, του πατρός Σιλουανού.

Δύσκολον να διηγηθώ δια λόγων εις τί συνίστατο η δύναμις αύτη.

Ως περί του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού έλεγον, κατά την επί γης ζωήν Αυτού, ότι ωμίλει μετ' εξουσίας και ουχί ως οι γραμματείς … ούτω και εκ των επιστολών του πατρός Σιλουανού *εντελώς φανερώς* ησθάνθην εγώ ο αμαρτωλός τοιαύτην δύναμιν, οίαν εξ ουδενός άλλου έλαβον πείραν. *Ουράνιον Θείον Πνεύμα* … Πειστικόν άνευ ουδεμιάς αποδείξεως … Ως τις "εκείθεν φωνή, εκ του Θεού" …

---

[12] Μεταστάντος ήδη του ανδρός προς Κύριον, δυνάμεθα εν τη ελληνική εκδόσει να δώσωμεν το όνομα. Πρόκειται περί του αειμνήστου Επισκόπου Νικολάου Αχρίδος.

Και τί καλύτερον να είπω δεν γνωρίζω … Δια τούτο φυλάττω παρ’ εμοί τας επιστολάς αυτού. Και εάν δεν εγνώριζον τι περί της ζωής αυτού, των αγώνων, της προσευχής, της υπακοής αυτού, όμως και *μόνον το πνεύμα των επιστολών* θα ήτο αρκετόν δι’ εμέ τον αμαρτωλόν, ίνα θεωρώ αυτόν όσιον.

Θα διηγηθώ όμως περίπτωσιν τινα της διορατικότητος αυτού.

Μήτηρ τις, ήτις νυν ζη εν τη αλλοδαπή, απώλεσε προ πολλού πάσαν επικοινωνίαν μετά της θυγατρός αυτής, ήτις έμεινεν εν Ρωσία. Ήθελε να γνωρίζη πώς να προσεύχηται δι’ αυτήν, ως περί ζώσης, ή ως περί νεκράς.

Ηρώτησε τον Γέροντα Σιλουανόν, και εκείνος άνευ αμφιβολίας απήντησεν ότι η θυγάτηρ αυτής ζη και διάγει καλώς … Και όντως, ολίγους μήνας ύστερον γυνή τις μεταβάσα εις Ρωσίαν ανεζήτησε την απολεσθείσαν θυγατέρα, [//331] είδεν αυτήν και συνωμίλησε μετ’ αυτής»[13].

Περαιτέρω διηγείται ο Μητροπολίτης περί τινος παρομοίας περιπτώσεως διορατικότητος και εν συνεχεία γράφει:

«Τολμώ να ερωτήσω: Δεν συνευδοκείτε άρα γε να συλλέξητε εις αρχείον τας περί αυτού πληροφορίας; Θα είναι τω όντι και διδακτικόν και παρήγορον και σωτηριώδες δι’ ημάς τους αμαρτωλούς.

Παρομοίως και τας επιστολάς αυτού, θα ήτο καλόν (έστω και εις αντίγραφα).

Επί πλέον παρακαλώ: Επιτρέψατε εις τον π. Σωφρόνιον, όπως αποστείλη εις εμέ *τι εκ των αντικειμένων του μακαρίτου*, και παρηγορήση εμέ δια της απαντήσεως αυτού εις την προς αυτόν επιστολήν μου.

(Υπογραφή) Μητροπολίτης Βενιαμίν».

Εν τη προς εμέ επιστολή αυτού έγραφεν ο Μητροπολίτης:

«Εξαιρετικώς ευχαριστώ υμάς δια την υμετέραν επιστολήν περί του πατρός Σιλουανού … Και διψώ να μάθω έτι περί αυτού … Θα μάθητε εκ της επιστολής μου προς τον Άγιον Προϊστάμενον περί του σεβασμού μου έναντι του αποθανόντος Γέροντος.

Εάν εγράφετε πλείον περί αυτού, ουχί εγώ μόνον, αλλά και πολλοί θα ήσαν λίαν ευγνώμονες.

Ποίος ήτο; Πού ήτο προ του Άθωνος; Δια τί ήλθεν εκεί; Πώς εσώθη; Τί έλεγε; (προσέτι και αι μικραί λεπτομέρειαι έχουν μεγάλην σπουδαιότητα). Μήπως γνωρίζετε ιδιαίτερα γεγονότα; Πώς προσηύχετο;

[//332] Εν όσω υμείς και οι άλλοι μάρτυρες ευρίσκεσθε εν ζωή, συλλέξατε και καταγράψατε περί αυτού τα πάντα, έως της ελαχίστης λεπτομερείας … Αυτό είναι η *Ιστορία της Εκκλησίας*.

Μνημονεύω τον πατέρα Σιλουανόν μετά του θεράποντος του Θεού πατρός Ιωάννου της Κρονστάνδης και ζητώ τας παρά τω Θεώ αντιλήψεις αυτού … Και

---

[13] Περί της περιπτώσεως αυτής γνωρίζομεν και ημείς. Κατά την αλληλογραφίαν του Γέροντος μετά διαφόρων προσώπων υπηρέτουν αυτόν ως γραφεύς. Διηγήθη εις εμέ ο Γέρων ότι καθ’ ώραν προσευχής ο Θεός απεκάλυψεν εις αυτόν την κατάστασιν της θυγατρός αυτής της γυναικός.

πάλιν ευχαριστώ και αναμένω (ουχί εγώ μόνον) και τι πλείον, αν θέλη ο Θεός. Νυν δε ο πατήρ Σιλουανός δεν κινδυνεύει πλέον ..[14].

(Υπογραφή) Μητροπολίτης Βενιαμίν».

[14] Πάσαι αι υπογραμμίσεις και στίξεις ανήκουν εις τον συγγραφέα των επιστολών.

[//333]

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Έθεσα ως σκοπόν να παραμείνω εντός των ορίων του αναγκαίου αλλ' επαρκούς, ίνα εκθέσω τα πλέον σπουδαία γνωστά στοιχεία της ζωής του μακαρίου Γέροντος και τας πλέον ουσιώδεις πλευράς της διδασκαλίας αυτού ενώπιον του ευσεβούς αναγνώστου κατά το δυνατόν ευκρινώς. Νυν δε περαίνω το έργον μου.

Λαμβάνων γνώσιν των γραφέντων υπό του ιδίου του Γέροντος, εις το δεύτερον μέρος του βιβλίου, ο αναγνώστης θα ίδη ότι έχομεν παραλείψει προβλήματα της πνευματικής ζωής σοβαρά από δογματικής και ασκητικής απόψεως, ως επί παραδείγματι: το πρόβλημα της μετοχής του σώματος εις την Θεογνωσίαν· το ζήτημα της νηστείας, το καθορισθέν υπό του Γέροντος ιδιομόρφως και μετ' ασυνήθους βάθους, θα έλεγον χριστομιμήτου, «τοσούτον πρέπει να τρώγωμεν, ώστε μετά την λήψιν της τροφής να επιθυμώμεν όπως διαμένωμεν προσευχόμενοι» (βλ. Λουκ. κα' 34). Συγχρόνως, ο αναγνώστης εν τη εκθέσει ημών συναντάται μετά πλείστων θέσεων, αίτινες παρατίθενται υφ' ημών, κυρίως βάσει πολλών προφορικών ομιλιών του Γέροντος. Κατά την επιλογήν του υλικού, ήτο αναπόφευκτος ο περιορισμός των προβλημάτων. Θα ήτο παράλογον να θέσω ως σκοπόν την εξάντλησιν του υλικού, ή ένεκα της αφθονίας των θεμάτων να αποσπάσω την προσοχήν του αναγνώστου εξ εκείνου του ουσιώδους, επί του οποίου ήτο προσηλωμένον το πνεύμα του πατρός μου.

Εκτός των ανωτέρω μαρτυριών περί του ευλαβούς [//334] σεβασμού προς τον Γέροντα Σιλουανόν είναι εις ημάς γνωσταί και άλλαι παρόμοιαι μαρτυρίαι, ως και ουχί ολίγαι περιπτώσεις αποτελεσματικότητος των προσευχών αυτού δι' ασθενείς και πάσχοντας, ή εκδηλώσεως υπ' αυτού εκπληκτικής διορατικότητος. Απεφάσισα όμως να σιωπήσω περί τούτων, αφ' ενός μεν, διότι αι περιπτώσεις αύται αφορούν εις πρόσωπα, η πλειονότης των οποίων, ως ήδη ελέχθη, ευρίσκεται εν ζωή, αφ' ετέρου δε, διότι το πνεύμα του ιδίου του Γέροντος δεν απέδιδε μεγάλην σπουδαιότητα εις ταύτα. Η ιστορία γνωρίζει πλήθος περιπτώσεων θεραπείας και διορατικότητος και εις μη αγίους. Δεν είναι η πλευρά αύτη της ζωής αυτού η όντως μεγάλη.

Ο Όσιος Ιωάννης της Κλίμακος λέγει: «Τινές το θαυματουργικόν και ορώμενον εν τοις πνευματικοίς χαρίσμασι μακαρίζουσιν υπέρ πάντα· αγνοούντες ότι πολλά είναι τούτου υπέρτερα και απόκρυφα· διό και μένουσιν άπτωτα» (Λόγος ΚΣΤ' ξζ'). Αλλά τί των «αποκρύφων» δύναται να είναι «υπέρτερον» έτι και του χαρίσματος της θαυματουργίας; Ο Γέρων περί τούτου λέγει:

«Ώ, το ασθενές μου πνεύμα! Σβέννυμαι ως το μικρόν κηρίον υπό ελαφρού ανέμου, ενώ το πνεύμα των αγίων έκαιε πυρί, ως η άθικτος υπό ανέμου άφλεκτος βάτος. Τίς δώσει εις εμέ τοιαύτην ζέσιν, ώστε να μη γνωρίζω ανάπαυσιν ούτε ημέραν ούτε νύκτα εκ της αγάπης του Θεού; Πεπυρωμένη η αγάπη του Θεού. Χάριν αυτής οι άγιοι υπέμενον απάσας τας θλίψεις και ελάμβανον δυνάμεις θαυματουργίας: Εθεράπευον αρρώστους, ανίστων νεκρούς,

περιεπάτουν επί υδάτων, υψούντο εν ώρα προσευχής εις τον αέρα, δια προσευχής κατεβίβαζον υετόν εκ του ουρανού· εγώ δε θα ηυχόμην να μάθω μόνον την ταπείνωσιν και την αγάπην του Χριστού, ώστε ουδένα να προσβάλλω, αλλά να προσεύχωμαι δια πάντας ως δι’ εμαυτόν» (σ. 444).

Περί τούτου του υπερτάτου και αποκρύφου εν τη [//335] ζωή του Γέροντος απεπειράθην κατά το μέτρον των δυνάμεων μου να ομιλήσω. Ακολουθών τον σκοπόν τούτον, απεφάσισα να γράψω παρρησία περί των οδών προς την απόκτησιν της πνευματικής εν τω Θεώ ελευθερίας, μη παρασιωπήσας και αποκρύψας ό,τι ήκουσα.

Εν τη ιδία «Κλίμακι» του Οσίου Ιωάννου υπάρχει θαυμασία τις εξιστόρησις περί «των αγίων καταδίκων», και περί της φυλακής των μετανοούντων (Λόγος Ε’). Ο Άγιος συγγραφεύς, προφητικώς προβλέπων το πλήθος των πειρασμών, οίτινες γεννώνται δι’ αυτού του λόγου και έως της ημέρας ταύτης, λέγει συν τοις άλλοις:

«Ανήρ δε ανδρείος προσελάβετο μάλλον εκ τούτων κέντρον και βέλος πυρός, και ζήλον εν καρδία βαστάζων απήλθεν. Ο τούτου τη προθυμία ελάσσων, επέγνω την οικείαν ασθένειαν, και ταπεινοφροσύνην ευχερώς δια της εαυτού μέμψεως κτησάμενος, τον πρώτον κατέδραμεν· αγνοώ δε, ει μη και κατέλαβεν· ανήρ δε αμελής μηδέ προσψαύση τοις ειρημένοις· μήπως και αυτό το μικρόν, ό τέως εργάζεται, σκορπίση, παντελώς απογνούς …» (Λόγος Ε’ ζ’).

Φοβούμενος μήπως προκαλέσω πρόσκομμα εις τους απλούς και ολιγοψύχους δια της αποκαλυπτικής διηγήσεως περί των δυσκολιών του πνευματικού αγώνος, είπον εν αρχή ότι «το παρόν βιβλίον κατά το περιεχόμενον αυτού προορίζεται δια πολύ στενόν κύκλον ανθρώπων». Και νυν εκ νέου επιθυμώ να επαναλάβω εκείνην την προειδοποίησιν ότι, όσον απλούς και αν φαίνηται ο Γέρων Σιλουανός, η ζωή αυτού υπήρξεν ιδιαιτέρως υψηλή και μεγάλη άσκησις αγάπης προς τον Θεόν.

Αλήθειαν λέγω ότι ουχί μικράν συστολήν ώφειλον να υπερνικησω, πριν ή αποφασίσω να συγγράψω τον ανά χείρας Βίον, διότι η κατάστασις των πραγμάτων ηνάγκαζεν εμέ όπως μη αποκρύψω την εγγύτητά μου προς τον ηγιασμένον πατέρα. Γνωρίζω ότι είναι υποτίμησις δια το όνομα του μεγάλου Γέροντος να έχη τοιούτον [//336] βιογράφον και μάρτυρα. Δεν υπήρχεν όμως άλλη διέξοδος … Θα προετίμων να κρύψω εμαυτόν και να δώσω το έργον τούτο ανωνύμως, ίνα μη μειώσω το μεγαλείον του Γέροντος, αλλ’ εθεώρησα απαραίτητον να φέρω την ευθύνην της περί εκείνου μαρτυρίας.

Προς μερικήν δικαίωσιν του τολμήματος μου θα είπω ότι εις τούτο εξηνάγκασαν εμέ η επιθυμία και αι επίμονοι παρακλήσεις πολλών προσώπων, ως και η υπακοή προς τον πνευματικόν μου πατέρα, τον πολιόν γέροντα Ιερομόναχον Πινούφριον, όστις προς τούτο έδωκεν εις εμέ άμεσον ευλογίαν. Παρά ταύτα όμως επί μακρόν επάλαισα εσωτερικώς, διότι ο πνευματικός λόγος αποτελεί ενέργειαν εντελώς ιδιαιτέρου γένους. Ο λαλών αυτόν υπόκειται πρώτος εις την κρίσιν του προφερομένου υπ’ αυτού λόγου, και ως εκ τούτου βεβαίως παραδίδω εμαυτόν εις πλήρως δεδικαιολογημένον όνειδος και γνωρίζω ότι θα κατακριθώ και υπό του Θεού και υπό των ανθρώπων. Ανάπαυσιν τινα δια την

συνείδησίν μου αποτελεί, μεταξύ άλλων, το γεγονός ότι εν τω παρόντι βιβλίω ουδεμία ιδία σκέψις υπάρχει, αλλά το παν ήντλησα εκ των διδαχών αυτού και εκ των συνομιλιών μετά του μακαρίου πατρός και των άλλων καθοδηγητών μου.

Φοβούμαι όμως ότι, ως στερούμενος της απαιτουμένης γνώσεως, εν τη περιγραφή της ζωής του Γέροντος και εν τη εκθέσει των αγίων αυτού μαθημάτων, δεν απέφυγον σφάλματά τινα, και παρακαλώ όπως η δι' αυτά ευθύνη αποδοθή καθ' ολοκληρίαν εις εμέ, ίνα μη υποβιβασθή το κύρος της πείρας του Γέροντος, της εσφραγισμένης δια της αγίας βιοτής και του αγίου αυτού λόγου.

Ελπίζω ότι ο λόγος του Γέροντος, αλλόμενος εκ καρδίας πλήρους αγάπης, θα ελκύση τον νουν και την ψυχήν του αναγνώστου, διότι δια τους έχοντας «ώτα ακούειν» και «οφθαλμούς βλέπειν» ο λόγος ούτος αφ' εαυτού φέρει την μαρτυρίαν της αληθείας.

Ο λόγος του Γέροντος, ασυνήθως υψηλός κατά την [//337] πνευματικήν αυτού τελειότητα, είναι μαρτυρία περί της υπερφυσικής εκείνης ζωής, ήτις εδόθη εις αυτόν να βιώση. Δια πολλούς μένει ακατάληπτος και απρόσιτος, παρά το εναργές και απλούν αυτού. Η πείρα έδειξεν ότι εν μέρει είναι ακατάληπτος ακριβώς ένεκα της απλότητος αυτού και του ξένου εις τον σύγχρονον διανοούμενον άνθρωπον ύφους αντιλήψεως και εκφράσεως. Τούτο παρεκίνησεν εμέ όπως συνοδεύσω και προλάβω έτι αυτόν μετά διασαφήσεων εις γλώσσαν πλέον προσιτήν εις τους πεπαιδευμένους ανθρώπους των καιρών ημών, μετά της ελπίδος όπως χρησιμεύση ως στήριγμα προς καλυτέραν κατάληψιν των οδών της αγιότητος. Όταν δε ο αναγνώστης λάβη υπ' όψιν την ανάγκην λεπτής προσοχής προς τους απλούς εκείνους και ηρέμους λόγους του Γέροντος, ένθα θίγονται βαθέα προβλήματα της ανθρωπίνης υπάρξεως, ή περιγράφεται ο εσωτερικός πόλεμος, ή αι ενέργειαι της χάριτος, τότε πάσα ανάγκη διασαφήσεων εκλείπει και μένει μόνος ο άγιος και καθαρός λόγος του μακαρίου πατρός.

Σήμερον συμπληρούται δεκαετηρίς από της τελευτής του πατρός μου Γέροντος Σιλουανού, και η ψυχή μου μετ' ευλαβούς αγάπης στρέφεται ευκτικώς προς αυτόν:

Συγχώρησον μοι, πάτερ άγιε, διότι ασυνέτως ετόλμησα να ομιλήσω περί εκείνου, όπερ συ συγκαταβαίνων ενεπιστεύθης εις εμέ. Είμαι ευγνώμων εις τον Θεόν, τον δωρήσαντα μοι την παρ' αξίαν ευτυχίαν, όπως σε γνωρίσω και έχω ελευθέραν και συχνήν την μετά σου επικοινωνίαν κατά τον ενταύθα βίον σου. Παρακαλώ σε, επίτρεψον μοι να ερωτήσω: Νυν, ότε διέβης πάντα τα όρια της γης και ατενίζεις εις την ακατάληπτον ωραιότητα του αγαπήσαντος σε και αγαπηθέντος υπό σου Κυρίου και της Πανάγνου Μητρός Αυτού, εκ της γλυκύτητος της αγάπης του Θεού επελάθου άρα γε του τεθλιμμένου ημών κόσμου και δεν ενθυμείσαι πλέον αυτόν, ή συνεχίζεις [//338] έτι ισχυρότερον να προσεύχησαι, επειδή η αγάπη, ως έλεγες, δεν δύναται ούτε να «λησμονήση» ούτε να αναπαυθή, μέχρις ότου επιτύχη της εσχάτης επιθυμίας αυτής;

Και αν νυν η νεκρά εις παν αγαθόν ψυχή μου δεν είναι ικανή να αντιληφθή την φωνήν σου, όμως έμειναν παρ' ημίν οι λόγοι σου, εν οίς ακούομεν την απάντησιν σου:

«Ψυχή ήτις εγνώρισε τον Θεόν, τον Δημιουργόν και Ουράνιον Πατέρα αυτής, δεν δύναται να έχη ανάπαυσιν επί της γης. Και συλλογίζεται η ψυχή: "Όταν εμφανισθώ ενώπιον του Κυρίου, θα ικετεύσω το μέγα έλεος Αυτού δι' όλον το γένος των χριστιανών". Και συγχρόνως σκέπτεται: "Όταν ίδω το περιπόθητον Αυτού Πρόσωπον, εκ της χαράς μου ουδέν θα δυνηθώ να είπω, διότι εκ της πολλής αγάπης αδυνατεί ο άνθρωπος να ομιλήση". Αλλά και πάλιν σκέπτεται: "Θα προσεύχωμαι δι' όλον το γένος των ανθρώπων, ίνα επιστρέψουν πάντες οι άνθρωποι εις τον Κύριον και αναπαυθούν εν Αυτώ, διότι η αγάπη του Θεού 'πάντας θέλει σωθήναι'"» (σ. 417).

Μετά βαθείας πεποιθήσεως ότι ο μακάριος ημών πατήρ αναπαύεται εν χειρί Θεού, πεπληρωμένος της τελείας αγάπης, την οποίαν τοσούτον ακαμάτως επεδίωκε, και ότι νυν εν Πνεύματι Αγίω περιπτύσσεται τον κόσμον όλον δια της προσευχής αυτού εις έτι μεγαλύτερον βαθμόν, ή κατά τας ημέρας του επιγείου βίου αυτού, ουδένα επιθυμών να προλάβω, ουδενί ουδέν επιβάλλων, ακολουθών απλώς την αυθόρμητον κλίσιν της ψυχής μου, περαίνω τον ταπεινόν μου λόγον δια της προσευχής:

Όσιε Πάτερ Σιλουανέ,
πρέσβευε τω Θεώ υπέρ ημών!

Γαλλία, Αγία Γενεβιέβη του Δρυμού.
Δονζόν, 11/24 Σεπτεμβρίου 1948.

[//339]

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ – ΑΙ ΓΡΑΦΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΙΛΟΥΑΝΟΥ

Ο έχων ώτα ακούειν ακουέτω
Νοών αληθώς ρήματα αγραμμάτου.
(Αγ. Συμεών Ν. Θεολόγου, Ύμνος 48)

[//340]
[//341]

[//349]
Α΄ ΔΙΨΑ ΘΕΟΥ

Διψά η ψυχή μου τον Κύριον και μετά δακρύων ζητώ Αυτόν. Πώς να μη Σε ζητώ; Συ πρώτος εζήτησας εμέ και έδωκας εις εμέ να γευθώ της γλυκύτητος του Πνεύματος του Αγίου, και η ψυχή μου Σε ηγάπησεν έως τέλους.

Βλέπεις, Κύριε, την λύπην και τα δάκρυα μου … Εάν δεν είλκυες εμέ δια της αγάπης Σου, τότε δεν θα Σε εζήτουν καθώς Σε ζητώ. Αλλά το Πνεύμα Σου το Άγιον έδωκεν εις εμέ να Σε γνωρίσω, και χαίρει η ψυχή μου, διότι Συ είσαι ο Θεός μου και ο Κύριος μου και Σε διψώ μέχρι δακρύων.

Επιποθεί η ψυχή μου τον Θεόν και μετά δακρύων ζητώ Αυτόν. Εύσπλαγχνε Κύριε, Συ βλέπεις την πτώσιν μου και την θλίψιν μου, και ταπεινώς παρακαλώ το έλεός Σου: Έκχυσον επ΄ εμέ τον αμαρτωλόν την χάριν του Αγίου Σου Πνεύματος. Η μνήμη αυτής έλκει τον νουν μου, ίνα εύρη πάλιν την ευσπλαγχνίαν Σου.

Κύριε, δος μοι το ταπεινόν Σου πνεύμα, ίνα μη απολέσω πάλιν την χάριν Σου και άρξωμαι θρηνών δι΄ αυτήν, ως εθρήνει ο Αδάμ δια τον παράδεισον και τον Θεόν.

Τον πρώτον χρόνον της ζωής μου εν τη Μονή η ψυχή μου εγνώρισε τον Κύριον εν Πνεύματι Αγίω.

[//350] Πολύ αγαπά ημάς ο Κύριος· έμαθον τούτο εκ του Αγίου Πνεύματος, Όπερ έδωκεν εις εμέ ο Κύριος κατά το μέγα Αυτού έλεος.

Εγήρασα και ετοιμάζομαι δια τον θάνατον, και χάριν του λαού γράφω την αλήθειαν.

Το Πνεύμα του Χριστού, όπερ έδωκεν εις εμέ ο Κύριος, πάντας θέλει σωθήναι, ίνα οι πάντες γνωρίσουν τον Θεόν.

Ο Κύριος εις τον ληστήν έδωκε τον παράδεισον· και εις πάντα αμαρτωλόν ομοίως θα δώση τον παράδεισον. Εγώ ήμην χείρων δυσώδους κυνός ένεκα των

αμαρτιών μου, αλλ' ήρχισα να ζητώ παρά του Θεού συγχώρησιν, και Αυτός έδωκεν εις εμέ ου μόνον την συγχώρησιν, αλλά και το Πνεύμα το Άγιον, και εν Πνεύματι Αγίω εγνώρισα τον Θεόν.

Βλέπεις αγάπην Θεού προς ημάς; Και ποίος θα περιέγραφε την ευσπλαγχνίαν ταύτην;

Ώ, αδελφοί, πίπτω εις τα γόνατα και παρακαλώ υμάς: Πιστεύετε εις τον Θεόν, πιστεύετε ότι υπάρχει το Άγιον Πνεύμα, Όπερ μαρτυρεί περί του Θεού εις όλους τους ναούς ημών και εν τη ψυχή μου.

Το Πνεύμα το Άγιον είναι αγάπη. Και η αγάπη αύτη πλημμυρεί όλας τας ψυχάς των ουρανοπολιτών αγίων. Το αυτό δε Άγιον Πνεύμα είναι επί της γης εν ταις ψυχαίς των αγαπώντων τον Θεόν.

Εν Πνεύματι Αγίω όλοι οι ουρανοί βλέπουν την γην, και ακούουν των προσευχών ημών και προσφέρουν αυτάς εις τον Θεόν.

Ο Κύριος είναι ελεήμων, γνωρίζει τούτο η ψυχή μου, αλλ' αδυνατώ να περιγράψω τούτο. Είναι εις άκρον πραΰς και ταπεινός, και όταν ίδη Αυτόν η ψυχή, αλλοιούται και γίνεται όλη αγάπη προς τον Θεόν και τον πλησίον, και η ιδία γίνεται πραεία και ταπεινή. Αλλ' εάν ο άνθρωπος απολέση την χάριν ταύτην, τότε θα κλαίη ως ο Αδάμ μετά την έξωσιν αυτού εκ του παραδείσου. Ωδύρετο [//351] και τους οδυρμούς αυτού ήκουε πάσα η έρημος. Τα δάκρυα αυτού ήσαν πικρά εκ της θλίψεως, και επί πολλά έτη έχεεν αυτά.

Ούτω και η ψυχή, ήτις εγνώρισε την χάριν του Θεού και κατόπιν απώλεσεν αυτήν, πονεί δια τον Θεόν και λέγει:

«Διψά η ψυχή μου τον Κύριον και μετά δακρύων αναζητώ Αυτόν».

Είμαι μέγας αμαρτωλός, και όμως είδον την άμετρον αγάπην και το έλεος του Κυρίου επ' εμέ.

Από παιδικής ηλικίας προσηυχόμην δι' αυτούς, οίτινες προσέβαλλον εμέ, και έλεγον: «Κύριε, μη στήσης εις αυτούς αμαρτίας δι' εμέ». Αλλά, αν και ηγάπων να προσεύχωμαι, εν τούτοις δεν εξέφυγον της αμαρτίας. Ο Κύριος όμως δεν εμνήσθη των αμαρτιών μου, και έδωκεν εις εμέ να αγαπώ τους ανθρώπους. Ούτως επιθυμεί η ψυχή μου όπως σωθή πάσα η οικουμένη, και εισέλθουν οι πάντες εις την Βασιλείαν των Ουρανών, και ίδουν την δόξαν του Κυρίου, και απολαύσουν της αγάπης του Θεού.

Εγώ κρίνω εξ εμαυτού: Εάν ηγάπησεν εμέ ο Κύριος τοσούτον, τούτο σημαίνει ότι Ούτος αγαπά πάντας τους αμαρτωλούς, ως ηγάπησεν εμέ.

Ώ, η αγάπη του Κυρίου. Δεν έχω δυνάμεις να περιγράψω αυτήν, διότι είναι απείρως μεγάλη και θαυμαστή.

Η χάρις του Θεού παρέχει δυνάμεις, ίνα αγαπάς τον Ηγαπημένον. Τότε έλκεται η ψυχή αδιαλείπτως προς την προσευχήν, και δεν δύναται να επιλησθή του Κυρίου ούτε δι' έν δευτερόλεπτον.

Φιλάνθρωπε Κύριε, πώς δεν επελήσθης του αμαρτωλού δούλου Σου, αλλά πλήρης ελέους επέβλεψας επ' εμέ εκ της δόξης Σου και δι' ακαταλήπτου τρόπου ενεφανίσθης εις εμέ;

Εγώ πάντοτε Σε προσέβαλλον και Σε ελύπουν, Συ [//352] δε, Κύριε, δια την μικράν μου μετάνοιαν έδωκας εις εμέ να γνωρίσω την μεγάλην Σου αγάπην και την άμετρον Σου αγαθότητα.

Το ιλαρόν και πράον βλέμμα Σου έθελξε την ψυχήν μου.

Τί ανταποδώσω εις Σε, Κύριε, ή ποίον αίνον εις Σένα προσφέρω;

Συ δίδεις την χάριν Σου όπως η ψυχή καίηται αδιαλείπτως εξ αγάπης και μη γνωρίζη πλέον ανάπαυσιν ημέρας και νυκτός εκ της θείας αγάπης.

Η μνήμη Σου θερμαίνει την ψυχήν μου και εις ουδέν επί της γης αναπαύεται, ει μη εις Σε. Δια τούτο Σε ζητώ μετά δακρύων, και πάλιν Σε «χάνω», και πάλιν ποθεί ο νους μου την γλυκύτητα Σου, αλλά Συ δεν εμφανίζεις το Πρόσωπόν Σου, όπερ επιθυμεί η ψυχή μου ημέρας και νυκτός.

Κύριε, δος μοι Σε μόνον να αγαπώ.

Συ έκτισας εμέ, Συ εφώτισας εμέ δια του αγίου βαπτίσματος, Συ συγχωρείς τας αμαρτίας μου και δίδεις να κοινωνώ το τίμιον Σώμα Σου και Αίμα. Δος μοι την δύναμιν να μένω πάντοτε εν Σοι.

Κύριε, δος μοι αδαμιαίαν μετάνοιαν και την αγίαν Σου ταπείνωσιν.

Η ψυχή μου πλήττει επί της γης και ποθεί τα ουράνια.

Ο Κύριος ήλθεν εις την γην, ίνα προσλάβη ημάς εκεί, όπου μένει Ούτος, η Πανάχραντος Αυτού Μήτηρ, Ήτις υπηρέτησεν Αυτόν επί της γης χάριν της σωτηρίας ημών, και οι μαθηταί και ακόλουθοι του Κυρίου.

Εκεί καλεί ημάς ο Κύριος, παρά πάσας τας αμαρτίας ημών.

Εκεί θα ίδωμεν τους αγίους Αποστόλους, οίτινες δοξάζονται ως κήρυκες του Ευαγγελίου. Εκεί θα ίδωμεν [//353] τους αγίους προφήτας και ιεράρχας, τους διδασκάλους της Εκκλησίας. Εκεί θα ίδωμεν τους οσίους, οίτινες ηγωνίσθησαν να ταπεινώσουν δια νηστείας την ψυχήν αυτών. Εκεί δοξάζονται οι δια Χριστόν σαλοί, επειδή ενίκησαν τον κόσμον.

Εκεί θα δοξάζωνται πάντες, όσοι ενίκησαν εαυτούς, όσοι προσηύχοντο δι' όλον τον κόσμον και έφερον επ' αυτών την θλίψιν όλου του κόσμου, διότι είχον την αγάπην του Χριστού, η δε αγάπη δεν υποφέρει να απολεσθή έστω και μία ψυχή.

Εκεί θέλει να σκηνώση η ψυχή μου· ουδέν όμως το ακάθαρτον θα εισέλθη εκεί, όπου εισέρχονται δια μεγάλων θλίψεων, δια πολλών δακρύων, δια συντετριμμένου πνεύματος. Μόνον τα παιδία, άτινα εφύλαξαν την χάριν του αγίου βαπτίσματος, διαβαίνουν εκεί άνευ θλίψεως, και εν Πνεύματι Αγίω γνωρίζουν τον Κύριον.

Νοσταλγεί η ψυχή μου τον Θεόν και προσεύχεται ημέρας και νυκτός, διότι το όνομα του Κυρίου είναι γλυκύ και περιπόθητον δια την προσευχομένην ψυχήν, και έλκει αυτήν εις την αγάπην του Θεού.

Έζησα πολύν καιρόν επί της γης και πολλά ήκουσα και είδον. Ήκουσα πολλήν μουσικήν, ήτις εγλύκαινε την ψυχήν μου, και εφρόνουν ότι, αν αύτη η μουσική είναι τοσούτον γλυκεία, τότε πόσον μάλλον τέρπει την ψυχήν η

ουράνιος μελωδία, εκεί όπου εν Πνεύματι Αγίω δοξάζεται ο Κύριος δια τα πάθη Αυτού.

Η ψυχή ζη επί μακρόν επί της γης και αγαπά τα γήϊνα κάλλη. Αγαπά τον ουρανόν και τον ήλιον, αγαπά τους ωραίους κήπους, αγαπά την θάλασσαν και τους ποταμούς, αγαπά τα δάση και τους λειμώνας· αγαπά η ψυχή και την μουσικήν, και πάντα ταύτα τα επίγεια γλυκαίνουν αυτήν. Αλλ' όταν αύτη γνωρίση τον Κύριον ημών Ιησούν Χριστόν, τότε δεν θέλει πλέον να βλέπη τα επίγεια.

[//354] Είδον επίγειους βασιλείς εν δόξη και πολύ εξετίμων αυτό. Αλλ' όταν η ψυχή γνωρίση τον Κύριον, τότε εις ολίγον θα λογίζηται όλην την δόξαν των βασιλέων. Η ψυχή τότε διψά συνεχώς τον Κύριον και επιποθεί απλήστως ημέρας και νυκτός να ίδη τον Αόρατον, να ψηλαφήση τον Αψηλάφητον.

Το Άγιον Πνεύμα, εάν η ψυχή σου γνωρίζη Αυτό, θα δώση εις σε να εννοήσης εκ πείρας πώς Αυτό αποκαλύπτει εις την ψυχήν τον Κύριον, και πόσον γλυκεία είναι η πείρα αύτη.

Ώ, Ελεήμον Κύριε, φώτισον τους λαούς Σου, ίνα Σε γνωρίσουν, ίνα γνωρίσουν το μεγαλείον της αγάπης Σου.

Θαυμαστά τα έργα του Κυρίου! Έπλασεν εκ της γης τον άνθρωπον, και έδωκεν εις τον «πήλινον» να γνωρίση Αυτόν δια Πνεύματος Αγίου, ώστε να λέγη ο άνθρωπος: «Ο Κύριος μου και ο Θεός μου», και να λέγη τούτο εκ πληρώματος πίστεως και αγάπης.

Τί μεγαλύτερον δύναται να ζήση η ψυχή επί της γης;

Μέγα θαύμα! Η ψυχή αίφνης γνωρίζει τον Δημιουργόν αυτής και την αγάπην Αυτού.

Όταν η ψυχή ίδη τον Κύριον, πόσον είναι πράος και ταπεινός, τότε και εκείνη ταπεινούται έως τέλους, και ύστερον ουδέν ποθεί τοσούτον, όσον την ταπείνωσιν του Χριστού. Και όσον και αν έζη η ψυχή επί της γης, πάντοτε θα επόθει και θα εζήτει αυτήν την ακατάληπτον ταπείνωσιν του Χριστού, της οποίας είναι αδύνατον να επιλησθή.

Κύριε, πόσον πολύ αγαπάς τον άνθρωπον!

Κύριε Ελεήμον, δος την χάριν Σου εις όλους τους λαούς της γης, ίνα Σε γνωρίσουν, διότι άνευ του Πνεύματος Σου του Αγίου δεν δύναται ο άνθρωπος να Σε γνωρίση και να εννοήση την αγάπην Σου.

Κύριε, εξαπόστειλον εφ' ημάς το Πνεύμα Σου το Άγιον, [//355] διότι Συ και παν το ιδικόν Σου γνωρίζεται μόνον δια του Αγίου Πνεύματος, Όπερ πρώτον έδωκας εις τον Αδάμ, ύστερον εις τους αγίους προφήτας και κατόπιν εις τους χριστιανούς.

Δος, Κύριε, εις όλους τους λαούς Σου όπως εννοήσουν την αγάπην Σου και την ηδύτητα του Αγίου Πνεύματος, ίνα επιλησθούν οι άνθρωποι της πικρίας της γης, εγκαταλείψουν όλα τα κακά και προσκολληθούν εις Σε δια της αγάπης, και ζήσουν εν ειρήνη, ποιούντες το θέλημα Σου προς δόξαν Σου.

Ώ, Κύριε, καταξίωσον ημάς της δωρεάς του Πνεύματος του Αγίου, ίνα εννοήσωμεν την δόξαν Σου και ζήσωμεν επί της γης εν ειρήνη και αγάπη. Ας μη

υπάρχουν ούτε κακία, ούτε πόλεμοι, ούτε εχθροί, αλλά ας βασιλεύη μόνον η αγάπη, και δεν θα υπάρχη ανάγκη στρατού ή φυλακών, η δε ζωή εν όλη τη γη θα είναι εύκολος.

Δέομαι Σου, ελεήμον Κύριε, όπως Σε γνωρίσουν δια Πνεύματος Αγίου πάντες οι λαοί της γης.

Ως έδωκας εις εμέ τον αμαρτωλόν να Σε γνωρίσω δια του Πνεύματος Σου του Αγίου, ομοίως είθε να Σε γνωρίσουν οι λαοί της γης, και να Σε υμνούν ημέρας και νυκτός.

Γνωρίζω, Κύριε, ότι αγαπάς τον λαόν Σου, αλλ' οι άνθρωποι δεν εννοούν την αγάπην Σου, και θορυβούνται πάντες οι λαοί της γης, και αι σκέψεις αυτών είναι ως τα νέφη, τα φερόμενα υπό του ανέμου εις όλα τα μέρη.

Οι άνθρωποι επελάθοντο Σου, του Δημιουργού αυτών, και ζητούν την ελευθερίαν αυτών, μη εννοούντες ότι Συ είσαι ελεήμων και αγαπάς τους μετανοούντας αμαρτωλούς, και δίδεις εις αυτούς την χάριν του Αγίου Πνεύματος.

Κύριε, Κύριε, δος την δύναμιν της χάριτος Σου, ίνα Σε γνωρίσουν πάντες οι λαοί Πνεύματι Αγίω και Σε να αινούν εν χαρά, ως και εις εμέ τον βδελυκτόν έδωκας την [//356] χαράν της επιθυμίας Σου, και έλκεται ακορέστως η ψυχή μου προς την αγάπην Σου, ημέρας και νυκτός.

Ώ, του απείρου προς ημάς ελέους του Θεού!

Πολλοί πλούσιοι και δυνατοί θα έδιδον χρήματα πολλά ίνα ίδουν τον Κύριον ή την Πανάχραντον Αυτού Μητέρα, αλλ' ο Θεός εμφανίζεται εις την ταπεινήν ψυχήν και ουχί εις τον πλούτον.

Ποίαν χρείαν έχομεν χρημάτων; Ο Άγιος Σπυρίδων όψιν εις χρυσούν μετέβαλε, και εις ημάς ουδεμία χρεία υπάρχει, ει μη μόνον ο Κύριος· εν Αυτώ κατοικεί το πλήρωμα της ζωής.

Εάν ο Κύριος δεν έδωκεν εις ημάς να γνωρίσωμεν πώς πολλά πράγματα του κόσμου εκτίσθησαν, τούτο σημαίνει ότι αυτό δεν είναι αναγκαίον. Δια της διανοίας ημών δεν δυνάμεθα να γνωρίσωμεν πάντα τα μυστήρια της δημιουργίας. Αλλ' ο Ίδιος ο Δημιουργός του ουρανού και της γης και παντός πλάσματος δίδει εις ημάς να γνωρίσωμεν Αυτόν τον Ίδιον δια Πνεύματος Αγίου. Και εν τω αυτώ Αγίω Πνεύματι γνωρίζομεν την Θεομήτορα, τους Αγγέλους και τους Αγίους, και φλέγεται το πνεύμα ημών εξ αγάπης προς αυτούς.

Όστις όμως δεν θα αγαπά τους εχθρούς, ούτος δεν θα δυνηθή να γνωρίση αληθώς τον Κύριον και την ηδύτητα του Αγίου Πνεύματος.

Το Άγιον Πνεύμα ούτω διδάσκει να αγαπώμεν τους εχθρούς, ώστε η ψυχή πονεί δι' αυτούς ως δι' αληθινά τέκνα αυτής.

Υπάρχουν άνθρωποι οίτινες εύχονται δια τους εχθρούς αυτών, ή δια τους εχθρούς της Εκκλησίας, την απώλειαν και τας βασάνους εν τω πυρί της κολάσεως. Σκέπτονται ούτω, διότι δεν εδιδάχθησαν υπό του Αγίου Πνεύματος την αγάπην του Θεού. Εκείνος δε, όστις εδιδάχθη αυτήν, χέει δάκρυα δι' όλον τον κόσμον.

Λέγεις ότι είναι κακούργος ούτος και ας καή εν τω [//357] πυρί του άδου.

Σε ερωτώ όμως, εάν ο Θεός δώση εις σε καλόν τόπον εν τω παραδείσω και ίδης ερριμένον εις τας φλόγας εκείνον εις τον οποίον ηύχου αυτά, άρα γε και τότε δεν θα λυπηθής αυτόν, οιοσδήποτε και αν ήτο, έστω και εχθρός της Εκκλησίας;

Ή μήπως έχης καρδίαν σιδηράν; Αλλ' εν τω παραδείσω σίδηρος δεν «χρειάζεται». Εκεί είναι αναγκαία η ταπείνωσις και η κατά Χριστόν αγάπη, ήτις σπλαγχνίζεται τους πάντας.

Όστις δεν αγαπά τους εχθρούς, εις αυτόν η χάρις του Θεού δεν κατώκησεν εισέτι.

Ελεήμον Κύριε, δια του Πνεύματος Σου του Αγίου δίδαξον ημάς να αγαπώμεν τους εχθρούς και να προσευχώμεθα δι' αυτούς μετά δακρύων.

Ώ, Κύριε, δος Πνεύμα Άγιον επί της γης, ίνα πάντες οι λαοί Σε γνωρίσουν και μάθουν την αγάπην Σου!

Κύριε, ως Συ ο Ίδιος προσηύχου δια τους εχθρούς, ούτω και ημάς δίδαξον δια του Αγίου Σου Πνεύματος να αγαπώμεν τους εχθρούς.

Κύριε, πάντες οι λαοί είναι έργον των χειρών Σου. Απόστρεψον αυτούς από της έχθρας και του μίσους, και δος αυτοίς μετάνοιαν, ίνα οι πάντες γνωρίσουν την αγάπην Σου.

Κύριε, Συ έδωκας εις ημάς εντολήν να αγαπώμεν τους εχθρούς, αλλά τούτο υπερβαίνει ημάς τους αμαρτωλούς, εάν δεν είναι μεθ' ημών η χάρις Σου.

Κύριε, έκχυσον επί την γην την χάριν Σου. Δος εις πάντας τους λαούς της γης όπως γευθούν της αγάπης Σου, όπως γνωρίσουν ότι Συ αγαπάς ημάς ως μήτηρ και έτι πλέον, διότι είναι δυνατόν και η μήτηρ να επιλησθή του τέκνου αυτής, αλλά Συ ουδέποτε, διότι απείρως αγαπάς το πλάσμα Σου, και η αγάπη δεν δύναται «να λησμονή».

[//358] Κύριε Ελεήμον, δια του πλούτου του ελέους Σου σώσον πάντας τους λαούς.

Εις την Ορθόδοξον Εκκλησίαν ημών εδόθη η εν Πνεύματι Αγίω επίγνωσις των μυστηρίων του Θεού, και είναι ισχυρά εν τη αγία Αυτής σκέψει και υπομονή.

Η ψυχή του ορθοδόξου είναι δεδιδαγμένη υπό της χάριτος να κρατήται ισχυρώς παρά του Κυρίου και της Αχράντου Αυτού Μητρός, και το πνεύμα ημών ευφραίνεται εν τη θεωρία του γνωριζομένου Θεού.

Αλλ' ο Θεός γνωρίζεται μόνον Πνεύματι Αγίω, και εκείνος, όστις λόγω της υπερηφανίας αυτού επιχειρεί να γνωρίση τον Ποιητήν του παντός δια του νοός αυτού, είναι τυφλός και ασύνετος.

Δια της διανοίας ημών δεν δυνάμεθα να γνωρίσωμεν ούτε πώς εγένετο ο ήλιος. Και όταν παρακαλώμεν τον Θεόν, «ειπέ ημίν πώς τον ήλιον εποίησας», τότε ακούομεν ευκρινώς εν τη καρδία ημών την απάντησιν: «Ταπείνωσον σεαυτόν, και θα γνωρίσης ουχί μόνον τον ήλιον, αλλά και τον Δημιουργόν αυτού».

Και όταν η ψυχή εν Πνεύματι Αγίω γνωρίση τον Κύριον, εκ της χαράς αυτής επιλανθάνεται του ηλίου και πάσης της κτίσεως, και εγκαταλείπει την μέριμναν της επιγείου γνώσεως.

Εις την ταπεινήν ψυχήν ο Κύριος αποκαλύπτει τα μυστήρια Αυτού.

Καθ' όλην την ζωήν αυτών οι Άγιοι εταπείνουν εαυτούς και επάλαιον κατά της υπερηφανίας. Και εγώ ταπεινώ εμαυτόν ημέρας και νυκτός, και όμως εισέτι δεν εταπεινώθην, ως πρέπει, αλλ' εν Πνεύματι Αγίω η ψυχή μου εγνώσισε την ταπείνωσινν του Χριστού, την οποίαν παρήγγειλεν εις ημάς να μάθωμεν παρ' Αυτού, και έλκεται συνεχώς η ψυχή μου προς τον Κύριον.

Ώ, η κατά Χριστόν ταπείνωσις! Δίδει εις την ψυχήν [//359] άρρητον εν Θεώ χαράν, και εκ της αγάπης του Θεού η ψυχή επιλανθάνεται της γης και του ουρανού και όλη τείνει επιθυμητικώς προς τον Θεόν.

Ώ, η κατά Χριστόν ταπείνωσις! Οπόσον γλυκεία και ευχάριστος είναι! Μόνον εις τους αγγέλους και τας αγίας ψυχάς ευρίσκεται· ημείς δε οφείλομεν να θεωρώμεν εαυτούς ως χειρίστους πάντων, και τότε θα δοθή εις ημάς να γνωρίσωμεν την θεϊκήν ταπείνωσιν του Χριστού εν Πνεύματι Αγίω.

Ο Κύριος και η δόξα Αυτού και παν ουράνιον γνωρίζεται μόνον Πνεύματι Αγίω.

Ο Κύριος έδωκεν εις ημάς το Άγιον Πνεύμα, και ημείς εμάθομεν το άσμα του Κυρίου, και εκ της γλυκύτητος της αγάπης του Θεού επιλανθανόμεθα των επιγείων.

Φλογερά είναι η αγάπη του Κυρίου και σβεννύει την μνήμην της γης.

Όστις εβίωσεν αυτήν, ούτος ακαμάτως ημέρας και νυκτός αναζητεί αυτήν και έλκεται προς αυτήν. Εκπίπτομεν αυτής ένεκα της υπερηφανίας και της κενοδοξίας, ένεκα της προς τον αδελφόν αντιπαθείας ή του φθόνου, ένεκα της κατακρίσεως του αδελφού· εγκαταλείπει ημάς ένεκα των εμπαθών ημών σκέψεων και της προσκολλήσεως εις τα γήϊνα· δια πάντα ταύτα απομακρύνεται η χάρις, η δε ψυχή ηρημωμένη πλήττει και οδυνηρώς επιποθεί τον Θεόν, ως έπληττεν ο πατήρ ημών Αδάμ μετά την έξωσιν εκ του παραδείσου και μετά δακρύων έκραζε προς τον Θεόν:

«Σε νοσταλγεί η ψυχή μου, Κύριε, και μετά δακρύων Σε αναζητώ! Επίβλεψον επί την θλίψιν μου και φώτισον μου το σκότος, ίνα ευφρανθή η ψυχή μου».

«Δεν δύναμαι "να Σε λησμονήσω". Το ιλαρόν και πράον βλέμμα Σου είλκυσε την ψυχήν μου, και ηυφραίνετο το πνεύμα μου εν τω παραδείσω, όπου έβλεπον το πρόσωπον Σου. Πώς να επιλησθώ του παραδείσου, όπου [//360] εχαροποίει εμέ η αγάπη του Ουρανίου Πατρός;».

Εάν εγνώριζεν ο κόσμος την δύναμιν των λόγων του Χριστού, «μάθετε απ' Εμού ότι πράος ειμι και ταπεινός τη καρδία», τότε όλος ο κόσμος, όλη η οικουμένη, θα εγκατέλειπον πάσας τας άλλας επιστήμας και θα εμάνθανον μόνον αυτήν την επουράνιον επιστήμην.

Οι άνθρωποι αγνοούν την δύναμιν της χριστομιμήτου ταπεινώσεως και δια τούτο έλκονται προς τα γήϊνα. Αλλά δεν δύναται να γνωρίση ο άνθρωπος την δύναμιν των λόγων αυτών άνευ του Αγίου Πνεύματος. Και όστις εγνώρισεν αυτήν, ούτος δεν θα εγκαταλείψη την επιστήμην ταύτην, έστω και αν επλούτιζον αυτόν δι' όλων των βασιλείων του κόσμου.

Κύριε, δος μοι την αγίαν Σου ταπείνωσιν, ίνα σκηνώση εντός μου η θεία Σου αγάπη και ζήση εν εμοί ο άγιος φόβος Σου.

Δυσφόρητος είναι η ζωή άνευ της αγάπης προς τον Θεόν· σκότος και ανία εις την ψυχήν. Όταν όμως έλθη η αγάπη, τότε αδύνατον να περιγραφή η χαρά της ψυχής.

Η ψυχή μου διψά να αποκτήση την ταπείνωσιν του Χριστού, και ποθώ αυτήν ημέρας και νυκτός, και ενίοτε κραυγή μεγάλη κράζω:

«Σε διψά, Κύριε, η ψυχή μου, και Σε ζητώ μετά δακρύων».

Ώ, πόσον αγαπάς το πλάσμα Σου, Κύριε! Η ψυχή αοράτως βλέπει την χάριν Σου και εν φόβω και αγάπη ευλαβώς Σε ευχαριστεί.

Αγαπητοί μοι αδελφοί, μετά δακρύων γράφω ταύτα.

Όταν η ψυχή γνωρίση δι' Αγίου Πνεύματος τον Κύριον, τότε καθ' έκαστον λεπτόν εξίσταται δια την ευσπλαγχνίαν του Θεού, δια το μεγαλείον και την δύναμιν Αυτού. εάν όμως η ψυχή δεν απέκτησεν εισέτι την ταπείνωσιν, αλλ' απλώς επιδιώκει αυτήν, τότε θα υποστή [//361] πολλάς αλλοιώσεις: Κατά καιρούς αγωνίζεται προς τους λογισμούς και ταράττεται· ενίοτε όμως ελευθερούται εκ των λογισμών, και τότε αξιούται της θεωρίας του Κυρίου και ούτως εννοεί την αγάπην Αυτού. δια τούτο λέγει ο Κύριος:

«Μάθετε απ' Εμού την πραότητα και την ταπείνωσιν και θα εύρητε ανάπαυσιν εις τας ψυχάς υμών».

Και εάν τις δεν μάθη την ταπείνωσιν, την αγάπην και την ακακίαν, τότε ο Κύριος δεν θα δώση εις αυτόν την Εαυτού γνώσιν. Ψυχή όμως, ήτις εγνώρισεν αληθώς τον Κύριον εν Πνεύματι Αγίω και ετρώθη υπό της αγάπης Αυτού, δεν δύναται πλέον να επιλησθή Αυτού, αλλ' ως ο άρρωστος ενθυμείται διαρκώς την ασθένειαν αυτού. Ούτω και η ψυχή, ήτις αγαπά τον Κύριον, πάντοτε ενθυμείται τον Κύριον και την αγάπην Αυτού προς άπαν το γένος των ανθρώπων.

Τί ανταποδώσω Σοι, Κύριε;

Συ, Ελεήμον, ανέστησας την ψυχήν μου εκ των αμαρτιών και έδωκας εις εμέ να γνωρίσω το προς εμέ έλεος Σου· η καρδία μου ηχμαλωτίσθη υπό της αγάπης Σου και έλκεται προς Σε, το Φως μου, αδιαλείπτως.

Τί ανταποδώσω Σοι, Κύριε;

Συ ανέστησας την ψυχήν μου, ίνα Σε και τον πλησίον αγαπά, και δίδεις εις εμέ δάκρυα, ίνα προσεύχωμαι δι' όλον τον κόσμον.

Μακαρία η ψυχή, ήτις εγνώρισε τον Κύριον αυτής και ηγάπησεν Αυτόν, διότι ανεπαύθη εν Αυτώ αναπαύσει τελεία.

Απείρως ελεήμων είναι ο Κύριος.

Γνωρίζει η ψυχή μου το έλεος Αυτού, και γράφω δι’ αυτό ελπίζων ότι έστω και μία ψυχή θα αγαπήση τον Κύριον, ανημμένη υπό του πυρός της μετανοίας.

Εάν ο Κύριος δεν έδιδεν εις εμέ να γνωρίσω εν [//362] Πνεύματι Αγίω το έλεος Αυτού, θα απηλπιζόμην ένεκα του πλήθους των αμαρτιών μου. Αλλά νυν είλκυσεν Ούτος την ψυχήν μου, και αύτη ηγάπησεν Αυτόν και επιλανθάνεται παντός γηΐνου.

Ώ, Κύριε, ταπείνωσον την καρδίαν μου, ίναι είναι πάντοτε ευάρεστος εις Σε.

Εννοήσατε πάντα τα έθνη της γης: Πολύ αγαπά ημάς ο Κύριος και εν ελέει καλεί ημάς προς Αυτόν. «Δεύτε προς Με … καγώ αναπαύσω υμάς».

«Θα αναπαύσω υμάς και επί της γης και εν τω ουρανώ, και θα βλέπητε την δόξαν Μου.

»Νυν δεν αντιλαμβάνεσθε την αγάπην Μου δι’ υμάς, αλλά θα έλθη η ώρα, οπότε το Άγιον Πνεύμα θα δώση εις υμάς να εννοήσητε αυτήν.

»Μη βραδύνητε, έλθετε προς Με, αναμένω υμάς μετά πόθου, ως ηγαπημένα τέκνα, και θα δώσω εις υμάς την ειρήνην Μου, και θα είσθε εν χαρά, και η χαρά υμών θα είναι αιώνιος».

Αδελφοί μου ηγαπημένοι, μετά δακρύων γράφω τας γραμμάς ταύτας.ξ

Όταν η ψυχή δια Πνεύματος Αγίου γνωρίζη τον Κύριον, τότε καθ’ έκαστον λεπτόν, ακαταπαύστως, θαυμάζει την ευσπλαγχνίαν του Θεού, το μεγαλείον και την ισχύν Αυτού, και ο Κύριος ο Ίδιος δια της χάριτος Αυτού, ως η μήτηρ το ηγαπημένον αυτής τέκνον, διδάσκει την ψυχήν δια ταπεινών αγαθών λογισμών και δίδει εις αυτήν να αισθάνηται την παρουσίαν και την εγγύτητα Αυτού, και ούτως εν ταπεινοφροσύνη θεωρεί τον Κύριον άνευ παντός διαλογισμού.

Ο Κύριος αγαπά τον άνθρωπον και η χάρις Αυτού εν τη Εκκλησία θα είναι η ιδία έως της ημέρας της φοβεράς Κρίσεως, ως και εις τους παρελθόντας καιρούς.

Ο Κύριος αγαπά τον άνθρωπον, καίτοι δε έπλασεν [//363] αυτόν εκ της σποδού, όμως εκόσμησεν αυτόν δια του Αγίου Πνεύματος.

Πνεύματι Αγίω γνωρίζεται ο Κύριος, Πνεύματι Αγίω αγαπάται ο Κύριος, και άνευ του Πνεύματος του Αγίου ο άνθρωπος δεν είναι ει μη γη αμαρτωλός.

Ο Κύριος ανατρέφει τα τέκνα Αυτού δια της χάριτος του Αγίου Πνεύματος και δια της μεταλήψεως του τιμίου Αίματος και Σώματος Αυτού, πάντες δε, όσοι ακολουθούν τον Κύριον, είναι όμοιοι προς τον Κύριον, τον Πατέρα αυτών, εντεύθεν ήδη εκ της γης.

Το Πνεύμα το Άγιον εποίησεν ημάς συγγενείς του Κυρίου, και γνώριζε ότι, εάν αισθάνησαι εντός σου την ειρήνην του Θεού και αγάπην προς πάντας, τότε η ψυχή σου είναι ομοία προς τον Κύριον.

Εδιδάχθημεν τούτο παρά της χάριτος του Θεού, και η ψυχή γνωρίζει πότε είναι εμπεπλουτισμένη δια της χάριτος. Αλλ’ αισθάνεται εξ ίσου η ψυχή την απομάκρυνσιν της χάριτος, ως και την προσέγγισιν του εχθρού.

Δεν εγνώριζον τούτο πρότερον, αλλά, ότε απώλεσα την χάριν, τότε μόνον κατέστη τούτο εκ πείρας φανερόν εις εμέ.

Δια τούτο, αδελφοί, δι' όλων των δυνάμεων υμών φυλάττετε την ειρήνην του Θεού, ήτις εδόθη εις ημάς δωρεάν, και εάν τις κακοποιή ημάς, ας αγαπώμεν αυτόν, έστω και μετά κόπου, και ο Κύριος βλέπων τον κόπον ημών θα βοηθήση δια της χάριτος Αυτού.

Ούτω διδάσκουν οι Άγιοι Πατέρες, και η πείρα πολλών ετών δεικνύει ότι είναι απαραίτητος ο κόπος.

Όστις είναι εν τω Αγίω Πνεύματι, ούτος είναι όμοιος προς τον Κύριον ήδη επί της γης, όσοι όμως δεν μετανοούν και δεν πιστεύουν, εκείνοι είναι όμοιοι προς τον εχθρόν.

Ο Κύριος ηξίωσεν ημάς να είμεθα όμοιοι προς Αυτόν, και ο Κύριος είναι τοσούτον πράος και ταπεινός, [//364] ώστε, εάν έβλεπες Αυτόν, εκ της πολλής χαράς θα ήθελες να είπης: «Κύριε, τήκομαι εκ της χάριτος Σου»· αλλ' εκείνην την στιγμήν δεν δύνασαι να είπης ούτε ένα λόγον περί Θεού, διότι η ψυχή σου ηλλοιώθη εκ της αφθόνου εκχύσεως του Αγίου Πνεύματος. Ούτως ο Άγιος Σεραφείμ του Σαρώφ, ότε είδε τον Κύριον, δεν ηδυνήθη να ομιλήση.

Ο Κύριος κελεύει ημάς να αγαπώμεν Αυτόν εξ όλης καρδίας και εξ όλης ψυχής, αλλά πώς είναι δυνατόν να αγαπάς Εκείνον τον Οποίον ουδέποτε είδες, και πώς να μάθης αυτήν την αγάπην; Ο Κύριος γνωρίζεται εκ της ενεργείας Αυτού εις την ψυχήν. Όταν ο Κύριος επισκεφθή αυτήν, η ψυχή γνωρίζει ότι ήτο ο προσφιλής Επισκέπτης και ανεχώρησεν, η δε ψυχή επιθυμεί και αναζητεί Αυτόν μετά δακρύων: «Πού εκρύβης Φως μου; Πού είσαι, χαρά μου; Τα ίχνη Σου ευωδιάζουν εν τη ψυχή μου, αλλά Συ απήλθες, και η ψυχή μου Σε ποθεί, και ηκηδίασεν η καρδία μου και θλίβεται, και ουδέν πλέον χαροποιεί εμέ, διότι επίκρανα τον Κύριον, και Αυτός εκρύβη απ' εμού».

Εάν ήμεθα απλοί ως τα παιδία, ο Κύριος θα εδείκνυεν εις ημάς τον παράδεισον, θα εβλέπομεν Αυτόν εν τη δόξη των Χερουβίμ και των Σεραφίμ και πασών των επουρανίων δυνάμεων και των Αγίων. Αλλά δεν είμεθα ταπεινοί, και δια τούτο βασανίζομεν και εαυτούς και τους άλλους, όσοι ζούν μεθ' ημών.

Οποία χαρά εις ημάς! Ο Κύριος ουχί μόνον συγχωρεί τα αμαρτήματα ημών, αλλά και δίδει εις την ψυχήν να γνωρίση Αυτόν, αρκεί μόνον να ταπεινωθή. Και ο τελευταίος πτωχός δύναται να ταπεινωθή και να γνωρίση τον Θεόν εν Πνεύματι Αγίω. Δεν είναι απαραίτητα ούτε χρήματα, ούτε τίτλοι, ίνα γνωρίση τις τον Θεόν, αλλά μόνον ταπείνωσις. Δωρεάν δίδεται ο Κύριος, ένεκεν [//365] μόνον του ελέους Αυτού. Πρότερον δεν εγνώριζον τούτο, αλλά νυν βλέπω εναργώς καθ' εκάστην ημέραν και ώραν, καθ' έκαστον λεπτόν, το έλεος του Θεού. Ο Θεός δωρείται ειρήνην έτι και καθ' ύπνον, και άνευ του Θεού δεν υπάρχει ειρήνη εν τη ψυχή.

Εις πολλούς ο Κύριος δεν δίδει να γνωρίσουν Αυτόν ένεκα της υπερηφανίας του νοός αυτών, και όμως ούτοι σκέπτονται ότι δήθεν γνωρίζουν

πολλά. Και ποίαν αξίαν έχει η γνώσις αυτών, εάν δεν γνωρίζουν τον Κύριον, δεν γνωρίζουν την χάριν του Αγίου Πνεύματος, δεν γνωρίζουν πώς έρχεται και δια τί αίρεται;

Αλλ' ας ταπεινώσωμεν εαυτούς, αδελφοί, και ο Κύριος θα δείξη εις ημάς τα πάντα, ως ο στοργικός πατήρ δεικνύει τα πάντα εις τα τέκνα αυτού.

Παρατήρει δια του νοός σου τί συμβαίνει εν τη ψυχή. Εάν υπάρχη ολίγη χάρις, τότε η ψυχή ειρηνεύει και αισθάνεται αγάπην προς όλους. Εάν η χάρις είναι μεγαλυτέρα, τότε εις την ψυχήν έρχεται χαρά και φως μέγα· εάν δε είναι έτι μεγαλυτέρα, τότε και το σώμα αισθάνεται την χάριν του Αγίου Πνεύματος.

Δεν υπάρχει μεγαλυτέρα δυστυχία από της απωλείας της χάριτος. Η ψυχή νοσταλγεί τότε τον Θεόν. Και προς τί να ομοιώσω την νοσταλγίαν ταύτην; Θα ομοιώσω αυτήν προς τον κλαυθμόν της μητρός, ήτις απώλεσε τον μοναδικόν ηγαπημένον υιόν αυτής και κράζει: «Πού είσαι, σπλάγχνον μου ηγαπημένον, πού είσαι, χαρά μου»;

Ούτω και έτι μάλλον πονεί η ψυχή μου δια τον Κύριον, όταν στερηθή της γλυκύτητος και της χάριτος της αγάπης του Θεού.

«Πού είσαι, Θεέ μου ελεήμον; Πού είσαι, το Φως το Άδυτον; Δια τί εκρύβης απ' εμού και δεν βλέπω πλέον το πράον και φωτεινόν πρόσωπον Σου»;

Σπάνιαι είναι αι ψυχαί, αίτινες Σε γνωρίζουν, και ολίγοι [//366] εκείνοι, μετά των οποίων δύναται τις να ομιλή περί Σου· οι πλείστοι σώζονται δια της πίστεως. Αλλ' ως Συ ο Ίδιος είπας εις τον Απόστολον Θωμάν: «Συ είδες και εψηλάφησας Εμέ, αλλά μακάριοι και εκείνοι οίτινες δεν είδον, αλλά πιστεύουν». Ούτω δεν αισθάνονται πάντες το Πνεύμα το Άγιον, αλλά πάντες όσοι φοβούνται τον Θεόν και φυλάττουν τας εντολάς Αυτού, θα σωθούν, διότι απείρως αγαπά ημάς ο Κύριος, και εγώ δεν θα ηδυνάμην να γνωρίζω την αγάπην αυτήν, εάν δεν με εδίδασκε το Άγιον Πνεύμα, Όπερ διδάσκει παν αγαθόν.

Η καρδία μου Σε ηγάπησε, Κύριε, και δια τούτο Σε επιποθώ και μετά δακρύων Σε αναζητώ.

Συ εκόσμησας τον ουρανόν δια των αστέρων, τον αιθέρα δια των νεφελών, την γην δια των θαλασσών, των ποταμών, των πρασίνων κήπων, ένθα άδουν τα πετεινά, αλλ' η ψυχή μου Σε μόνον ηγάπησε και δεν ορέγεται του κόσμου τούτου, έστω και αν είναι ωραίος.

Σε μόνον επιθυμεί η ψυχή μου, Κύριε. Του ιλαρού και πράου βλέμματος Σου δεν δύναμαι να επιλησθώ και μετά δακρύων Σε ικετεύω: Ελθέ και σκήνωσον εν εμοί και καθάρισον με από των αμαρτιών μου. Συ βλέπεις εξ ύψους της αγίας δόξης Σου πώς πάσχει η ψυχή μου δια Σε. Μη εγκαταλείπης με, τον δούλον Σου· εισάκουσον μου: Βοώ Σοι, ως ο Προφήτης Δαβίδ: «Ελέησον με, ο Θεός, κατά το μέγα Σου έλεος».

Άγιοι Απόστολοι, υμείς εκηρύξατε εις πάσαν την οικουμένην: «Γνωρίσατε την αγάπην του Θεού». Και η αμαρτωλή ψυχή μου εγνώρισεν αυτήν την αγάπην

εν Πνεύματι Αγίω. Απώλεσα όμως αυτό το Πνεύμα και ποθώ Αυτό, και παρακαλώ υμάς, δεήθητε του Κυρίου να ανανεώση εις εμέ την δωρεάν του Αγίου Πνεύματος, Όπερ γνωρίζει η ψυχή μου, και εγώ θα προσεύχωμαι δια τον κόσμον όλον, ίνα έλθη επί της γης η ειρήνη.

[//367] Άγιοι Πάντες, ικετεύσατε τον Κύριον δι' εμέ. Υμείς βλέπετε την δόξαν του Κυρίου εν τοις ουρανοίς, διότι επί της γης ηγαπήσατε τον Θεόν εξ όλης της ψυχής και εξ όλης της διανοίας υμών. Υμείς ενικήσατε τον κόσμον τη δυνάμει της χάριτος, την οποίαν εδωρήσατο εις υμάς ο Κύριος ένεκα της ταπεινώσεως υμών. Υπεμείνατε ένεκα της αγάπης του Θεού πάσας τας θλίψεις. Το πνεύμα μου διακαώς επιθυμεί να ίδη πώς υμείς θεωρείτε την δόξαν του Κυρίου, και εκλείπει η ψυχή μου εις τον Κύριον ημέρας και νυκτός και ποθεί να απολαύση της αγάπης Αυτού.

Οι καλοί Γέροντες είναι ταπεινοί και κατά τον χαρακτήρα όμοιοι προς τον Χριστόν. Δια του βίου αυτών δίδουν ζωντανόν το παράδειγμα. Απέκτησαν την ειρήνην και ομοίως προς το ξύλον της ζωής του παραδείσου τρέφουν πολλούς εκ των καρπών αυτών, ήγουν εκ των καρπών της αγίας αυτής ειρήνης.

Το δένδρον της ζωής εν μέσω του παραδείσου είναι ο Χριστός. Τούτο νυν κατέστη προσιτόν εις πάντας, και όλος ο κόσμος δύναται να τρέφηται εξ αυτού και να ποτίζηται υπό του Αγίου Πνεύματος.

Εάν δεν ευρίσκης καλόν οδηγόν, τότε πρέπει να παραδίδησαι εις το θέλημα του Θεού εν ταπεινώσει, και ο Κύριος δια της χάριτος Αυτού θα σε σοφίση, διότι ο Κύριος τοσούτον πολύ αγαπά ημάς, ώστε είναι αδύνατον να εκφράση τις τούτο. Αδυνατεί ο νους να συλλάβη αυτό. Μόνον δε εν Πνεύματι Αγίω γνωρίζεται η αγάπη του Θεού, εκ της πίστεως, δια του νου όμως δεν γνωρίζεται.

Τινές ερίζουν περί της πίστεως και τέλος δεν υπάρχει εις τας φιλονικίας αυτάς, ενώ, αντί να φιλονικώμεν, πρέπει μόνον να προσευχώμεθα εις τον Θεόν και εις την Παναγίαν, και ο Κύριος άνευ ερίδων θα δώση τον φωτισμόν, και μάλιστα ταχέως θα δώση αυτόν.

[//368] Πολλοί εμελέτησαν πάσας τας θρησκείας, αλλά την αληθινήν πίστιν, ως πρέπει, δεν εγνώρισαν. Εις εκείνον όμως, όστις παρακαλεί εν ταπεινώσει τον Θεόν όπως φωτίση αυτόν, ο Κύριος θα δώση να γνωρίση πόσον πολύ αγαπά τον άνθρωπον.

Οι υπεροπτικοί άνθρωποι συνεχώς ελπίζουν να μάθουν τα πάντα δια του νοός αυτών, αλλ' ο Θεός έθεσεν όριον εις αυτούς.

Ημείς όμως γνωρίζομεν τον Κύριον. Αυτός ο Ίδιος εν Πνεύματι Αγίω ενεφανίσθη εις ημάς, και η ψυχή γνωρίζει Αυτόν και χαίρεται και αγάλλεται και τελεί εν αναπαύσει, εις τούτο δε έγκειται η αγία ημών ζωή.

Ο Κύριος είπεν: «Όπου ειμί Εγώ, εκεί και ο διάκονος ο Εμός έσται ... ίναι θεωρή την δόξαν την Εμήν» (Ιωάν. ιβ' 26 και ιζ' 24). Οι άνθρωποι όμως δεν εννοούν τας Γραφάς· είναι εις αυτούς τρόπον τινά ακατάληπτοι. Όταν όμως το Πνεύμα το Άγιον διδάσκη, τότε τα πάντα καθίστανται καταληπτά, και η ψυχή

αισθάνεται εαυτήν ως εις ουρανούς, διότι το αυτό Άγιον Πνεύμα είναι και εν τοις ουρανοίς και επί της γης και εν τη Αγία Γραφή και εν ταις ψυχαίς των αγαπώντων τον Θεόν. Χωρίς δε Πνεύματος Αγίου οι άνθρωποι πλανώνται· έστω και αν συνεχώς μελετούν, αδυνατούν να γνωρίσουν αληθώς τον Θεόν και την εν Αυτώ ανάπαυσιν.

Όστις εγνώρισε την αγάπην του Θεού, ούτος αγαπά όλον τον κόσμον και ουδέποτε μεμψιμοιρεί δια το πεπρωμένον αυτού, διότι η πρόσκαιρος θλίψις δια τον Θεόν εργάζεται αιωνίαν χαράν.

Ψυχή ανυπότακτος, ήτις δεν παρεδόθη εις το θέλημα του Θεού, αποβαίνει ανεπίδεκτος θείας γνώσεως· από της μιας σκέψεως μεταφέρεται συνεχώς εις την άλλην, και ούτω ποτέ δεν προσεύχεται μετά καθαρού νου και δεν δοξάζει πρεπόντως τα μεγαλεία του Θεού.

Ψυχή, ήτις παρεδόθη ταπεινώς εις το θέλημα του [//369] Θεού, ανά πάσαν στιγμήν αοράτως ορά τον Θεόν, και πάντα ταύτα είναι ακατάληπτα και δια την ιδίαν την ψυχήν, και δεν δύναται να διηγηθή αυτά, αλλά μόνον δια της πείρας γνωρίζει το έλεος του Θεού, γνωρίζει δε και πότε ο Κύριος είναι μετ' αυτής. Η ψυχή παρεδόθη εις Αυτόν ως μικρόν παιδίον, το οποίον καθ' εκάστην λαμβάνει την τροφήν αυτού, αλλ' αγνοεί πόθεν προέρχεται αύτη. Ούτω και η ψυχή καλώς αισθάνεται μετά του Θεού, αλλά δεν δύναται να εξηγήση πώς γίνεται τούτο.

Κύριε, δια του Πνεύματος Σου του Αγίου φώτισον τον λαόν Σου, ίνα πάντες γνωρίσουν την αγάπην Σου.

Αυτός ο Κύριος εμπνέει εις ημάς την προσευχήν υπέρ του κόσμου, και ο Ίδιος δίδει δυνάμεις δια την προσευχήν ταύτην, ύστερον δε αμείβει την ψυχήν δια τούτο. Τοιαύτη είναι η ευσπλαγχνία του Κυρίου προς ημάς.

Από παιδικής ηλικίας ηγάπων τον κόσμον και τας καλλονάς αυτού. ηγάπων τα δάση και τους πρασίνους κήπους και τους αγρούς· ηγάπων να βλέπω τα λαμπρά νέφη πώς φέρονται εις τα κυανά ύψη, και όλον τον τοσούτον μεγαλοπρεπώς κτισθέντα κόσμον του Θεού. Αλλ' αφ' ότου εγνώρισα τον Κύριον μου, Όστις ηχμαλώτευσε την ψυχήν μου, το παν ήλλαξεν εν εμοί, και δεν επιθυμώ πλέον να βλέπω τον κόσμον τούτον, αλλ' η ψυχή μου έλκεται αδιαλείπτως προς εκείνον τον κόσμον, όπου είναι ο Κύριος. Ως το πετεινόν εντός του κλωβίου, ούτω καταπονείται η ψυχή μου επί της γης. Ως το πετεινόν ποθεί και αγωνίζεται να πετάξη έξω του στενού κλωβίου εις πράσινον δάσος, ούτως η ψυχή μου ποθεί να ίδη πάλιν τον Κύριον, διότι Αυτός είλκυσε την ψυχήν μου και αύτη εκζητεί και επικαλείται Αυτόν.

Πού κατοικείς, Φως μου; Συ βλέπεις ότι μετά δακρύων Σε ζητώ. Εάν Συ δεν ενεφάνιζες Σεαυτόν εις εμέ, τότε δεν θα ηδυνάμην να Σε ζητώ ούτως, όπως και νυν. Αλλά Συ ο Ίδιος εζήτησας εμέ τον αμαρτωλόν και έδωκας [//370] εις εμέ να γνωρίσω την αγάπην Σου. Έδωκας εις εμέ να ίδω ότι η αγάπη Σου δι' ημάς Σε ωδήγησε μέχρι του Σταυρού, και εν οδύναις απέθανες δι' ημάς. Συ έδωκας να γνωρίσω ότι η αγάπη Σου Σε κατεβίβασεν από των ουρανών εις την γην και έτι έως άδου, ίνα ίδωμεν την δόξαν Σου.

Συ ελυπήθης την πτωχείαν μου και έδειξας εις εμέ το Πρόσωπον Σου, και νυν η ψυχή μου έλκεται προς Σε, Κύριε, και εις ουδέν ευρίσκει ανάπαυσιν, αλλ' ημέρας και νυκτός κλαίω ως το παιδίον το απολέσαν την μητέρα αυτού.

Αλλά και το παιδίον θα επιλησθή της μητρός αυτού, και η μήτηρ του παιδίου αυτής, όταν Σε ίδουν. Βλέπουσα Σε η ψυχή επιλανθάνεται του κόσμου παντός. Ούτως έλκεται η ψυχή μου προς Σε, και εκλείπει δια Σε, και δεν ορέγεται να βλέπη το κάλλος του κόσμου τούτου.

Όταν η ψυχή εν Πνεύματι Αγίω γνωρίση την Παναγίαν Μητέρα του Θεού, όταν εν Πνεύματι Αγίω γένηται συγγενής προς τους αποστόλους, τους προφήτας, τους ιεράρχας, τους οσίους και προς πάντας τους αγίους και δικαίους, τότε έλκεται ακρατήτως εις εκείνον τον κόσμον και δεν δύναται να σταθή, αλλά νοσταλγεί, καταπονείται και κλαίει μη δυναμένη να αποσπασθή από της προσευχής· καίτοι το εξησθενημένον σώμα έχει ανάγκην να ανακλιθή, η ψυχή και επί της κλίνης έτι ορμητικώς ανατείνεται προς τον Κύριον και την Βασιλείαν των Αγίων.

Ήλθε το γήρας, εξησθένησεν το σώμα και ζητεί να ανακλιθή επί κλίνης, το δε πνεύμα δεν ανακλίνεται, αλλ' ορμά προς τον Θεόν, τον Ουράνιον ηγαπημένον Πατέρα αυτού. Ούτος κατέστησεν ημάς συγγενείς και οικείους Αυτού δια του σώματος και του τιμίου αίματος Αυτού και δια του Πνεύματος του Αγίου. Έδωκεν εις ημάς να γνωρίσωμεν τί είναι η αιώνιος ζωή. Εκ μέρους εγνωρίσαμεν ότι το Πνεύμα το Άγιον είναι η αιώνιος ζωή. Η ψυχή ζη εν τη αγάπη του Θεού έμπλεως της ταπεινώσεως [//371] και της πραΰτητος του Αγίου Πνεύματος. Αλλ' εις το Άγιον Πνεύμα πρέπει να δώσωμεν πλήρη άνεσιν να ζη εν τη ψυχή ημών, ίνα η ψυχή αντιλαμβάνηται τον Θεόν αισθητώς.

Όστις επί της γης διαμένει εν τη αγάπη του Θεού δια του Αγίου Πνεύματος, ούτος και μετά θάνατον θα είναι μετά του Κυρίου, διότι ακατάλυτος είναι η αγάπη. Ίνα μη αστοχήσωμεν όμως εις τας διανοητικάς κρίσεις ημών, ας ταπεινωθώμεν κατά τον λόγον του Κυρίου:

«Γίνεσθε ως τα παιδία· των γαρ τοιούτων εστίν η Βασιλεία των ουρανών» (πρβλ. Ματθ ιη' 3 και ιθ' 14).

Ουαί εις εμέ, διότι εγνώρισα τον Κύριον δια του Αγίου Πνεύματος, αλλά στερούμαι Αυτό και δεν δύναμαι να αποκτήσω Αυτό εν τω πληρώματι, καίτοι βλέπω το έλεος του Θεού μετ' εμού.

Ο Κύριος αγαπά ημάς πλείον ή ημείς δυνάμεθα να αγαπώμεν εαυτούς. Αλλ' η ταλαίπωρος ψυχή εν τη θλίψει αυτής σκέπτεται ότι ο Κύριος επελάθετο αυτής και ουδόλως θέλει να προσβλέπη εις αυτήν, και ούτω πάσχει και βασανίζεται.

Όμως δεν συμβαίνει ούτως, αδελφοί. Ο Κύριος αγαπά ημάς έως τέλους και δίδει την χάριν του Αγίου Πνεύματος. Αυτός παρηγορεί ημάς και ουδόλως θέλει να ευρίσκηται η ψυχή εν αθυμία και απορία περί της σωτηρίας αυτής.

Πίστευε ακραδάντως ότι πάσχομεν μόνον έως ότου ταπεινωθώμεν. Μόλις ταπεινωθώμεν, έρχεται το τέλος των θλίψεων, διότι το Πνεύμα του Θεού ένεκα της ταπεινώσεως πληροφορεί την ψυχήν ότι εσώθη.

Μεγάλη δόξα εις τον Κύριον, διότι τοσούτον πολύ αγαπά ημάς, και η αγάπη αύτη γνωρίζεται Πνεύματι Αγίω.

Διψά η ψυχή μου τον Κύριον και μετά δακρύων ζητώ Αυτόν.

[//372] Πώς δύναμαι να μη ζητώ Αυτόν; Ενεφάνισεν Εαυτόν εις εμέ εν Αγίω Πνεύματι, και η καρδία μου ηγάπησεν Αυτόν. Είλκυσε την ψυχήν μου, και αυτή εκλείπει δι' Αυτόν.

Η ψυχή είναι ομοία προς την νύμφην, και ο Κύριος προς τον Νυμφίον. Και αγαπούν ο είς τον άλλον και επιποθούν ο είς τον άλλον. Ο Κύριος κατά την αγάπην Αυτού ποθεί την ψυχήν και λυπείται, αν εν αυτή δεν αναπαύηται το Άγιον Πνεύμα. Και η ψυχή, ήτις εγνώρισε τον Κύριον, ποθεί Αυτόν, επειδή εν Αυτώ κρύπτεται η ζωή και η χαρά αυτής.

Η αμαρτωλή ζωή είναι ο θάνατος της ψυχής· η αγάπη όμως του Θεού είναι εκείνος ο παράδεισος της τρυφής, εν ώ έζη προ της πτώσεως ο πατήρ ημών Αδάμ.

Αδάμ, ο πατήρ ημών, ειπέ εις ημάς πώς η ψυχή σου ηγάπα τον Κύριον εν τω Παραδείσω;

Είναι αδύνατον να συλλάβωμεν τούτο, και μόνον εκείνη η ψυχή, ήτις ήψατο της αγάπης του Θεού, δύναται να εννοήση τούτο εκ μέρους.

Και η Παναγία, πώς ηγάπα τον Κύριον και Υιόν Αυτής;

Ουδείς εκ των ανθρώπων, εκτός Αυτής της ιδίας, δύναται να συλλάβη τούτο. Το Πνεύμα του Θεού όμως διδάσκει ημάς την αγάπην. Και εν Αυτή ήτο και είναι το αυτό Πνεύμα του Θεού, το Οποίον είναι αγάπη· και δια τούτο, όστις εγνώρισε το Άγιον Πνεύμα, δύναται εκ μέρους να κατανοήση και την αγάπην της Θεομήτορος.

Πόσον ευτυχείς είμεθα ημείς οι χριστιανοί! Οποίον Θεόν έχομεν!

Αξιολύπητοι είναι εκείνοι, οίτινες δεν γνωρίζουν τον Θεόν. Αυτοί δεν βλέπουν το αιώνιον φως, και μετά θάνατον πορεύονται εις το αιώνιον σκότος. Ημείς γνωρίζομεν περί τούτου, διότι το Πνεύμα το Άγιον αποκαλύπτει [//373] εν τη Εκκλησία εις τους αγίους τί υπάρχει εν τοις ουρανοίς και τί υπάρχει εν τω άδη.

Ώ, ο αξιολύπητος, ο πεπλανημένος λαός! Ούτοι δεν δύνανται να γνωρίζουν τί είναι η αληθινή χαρά. Ενίοτε διασκεδάζουν και γελούν, αλλ' ο γέλως, δια του οποίου γελούν, και η απόλαυσις, της οποίας απολαύουν, μετατρέπονται εις θρήνον και θλίψιν.

Η χαρά ημών είναι ο Χριστός. Δια των παθών Αυτού ενέγραψεν ημάς εν βίβλω ζωής· και εν τη Βασιλεία των Ουρανών θα είμεθα αιωνίως μετά του Θεού και θα βλέπωμεν την δόξαν Αυτού και θα ευφραινώμεθα εν Αυτώ. Η χαρά ημών είναι το Πνεύμα το Άγιον. Τούτο είναι τοσούτον γλυκύ και ευάρεστον. Αυτό μαρτυρεί εις την ψυχήν την σωτηρίαν.

Ώ, αδελφοί, παρακαλώ υμάς και ικετεύω εν ονόματι της ευσπλαγχνίας του Θεού, πιστεύετε εις το Ευαγγέλιον και εις την μαρτυρίαν της Αγίας Εκκλησίας, και τότε επί της γης ήδη θα γευθήτε της μακαριότητος του παραδείσου. Αληθώς, η Βασιλεία του Θεού εντός ημών εστιν· η αγάπη του Θεού χαρίζεται εις την

ψυχήν τον παράδεισον. Πολλοί πρίγκιπες και δεσπόται, ότε εγνώρισαν την αγάπην του Θεού, εγκατέλειψαν τους θρόνους αυτών. Και τούτο είναι ευνόητον, διότι η αγάπη του Θεού είναι φλογερά. Μέχρι δακρύων γλυκαίνει την ψυχήν δια της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, και ουδέν επίγειον δύναται να συγκριθή μετ' αυτής.

Τα επίγεια μανθάνονται δια του ανθρωπίνου νοός, ο Θεός όμως και πάντα τα επουράνια γνωρίζονται μόνον δια του Αγίου Πνεύματος, και παραμένουν απρόσιτα εις τον μη αναγεννημένον νουν.

Όστις δι' Αγίου Πνεύματος εγνώρισε τον Θεόν, εκείνος επιλανθάνεται της γης, ως να μη υπήρχεν, αλλά μετά την προσευχήν ανοίγει τους οφθαλμούς αυτού και ιδού πάλιν βλέπει αυτήν.

[//374] Αδελφοί, οι Άγιοι εν τη Βασιλεία των Ουρανών θεωρούν την δόξαν του Θεού· ημείς δε ας ταπεινώσωμεν εαυτούς, και ο Κύριος θα αγαπήση ημάς και ουχί μόνον θα δώση επί γης παν το ωφέλιμον δια την ψυχήν και το σώμα, αλλά και θα αποκαλύψη εις ημάς πάντα τα μυστήρια.

Οι άνθρωποι προσεκολλήθησαν δι' όλης της ψυχής αυτών εις τας επιγείους κτήσεις και απώλεσαν την αγάπην του Θεού, και δια τούτο δεν υπάρχει επί της γης ειρήνη. Πολλοί καθ' όλην την ζωήν αυτών εκ περιεργείας θέλουν να μάθουν επί παραδείγματι, πώς εγένετο ο ήλιος, τον Θεόν όμως δεν μεριμνούν να γνωρίσουν. Ο Κύριος όμως δεν ωμίλησεν εις ημάς περί του ηλίου, αλλ' απεκάλυψε τον Πατέρα και την Βασιλείαν των Ουρανών. Είπεν ότι οι δίκαιοι εν τη Βασιλεία του Πατρός αυτών θα λάμψουν ως ο ήλιος (Ματθ. ιγ' 43). Και η Γραφή λέγει ότι ο Κύριος θα είναι το Φως εν τω παραδείσω (βλ. Αποκ. κα' 23, κβ' 5) και το Φως του Κυρίου θα είναι εν ταις ψυχαίς, εν τω νοΐ και εν τοις σώμασι των Αγίων.

Ζώμεν επί της γης και δεν βλέπομεν τον Θεόν, ουδέ δυνάμεθα να ίδωμεν Αυτόν. Αλλ' εάν το Πνεύμα το Άγιον έλθη εις την ψυχήν, τότε θα ίδωμεν τον Θεόν, ως είδεν Αυτόν ο Πρωτομάρτυς Στέφανος. Η ψυχή και ο νους Πνεύματι Αγίω αναγνωρίζουν αμέσως ότι Αυτός είναι ο Κύριος. Ούτως ο Άγιος Συμεών ο Θεοδόχος Πνεύματι Αγίω ανεγνώρισεν εις το μικρόν βρέφος τον Κύριον, και ο Άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής δια Πνεύματος Αγίου ωσαύτως εγνώρισε τον Κύριον και υπέδειξεν Αυτόν εις τον λαόν. Άνευ δε Πνεύματος Αγίου ουδείς δύναται να γνωρίση τον Θεόν, και πόσον πολύ αγαπά ημάς. Έστω και αν αναγινώσκωμεν ότι ηγάπησεν ημάς και έπαθεν εξ αγάπης προς ημάς, όμως περί τούτου σκεπτόμεθα μόνον δια του νοός, αλλά δεν εννοούμεν δια της ψυχής, ως πρέπει, την αγάπην του Χριστού. Όταν όμως το Πνεύμα το [//375] Άγιον διδάξη ημάς, τότε εναργώς και αισθητώς γνωρίζομεν την αγάπην και γινόμεθα όμοιοι προς τον Κύριον.

Κύριε Ελεήμον, δίδαξον πάντας ημάς δια του Πνεύματος Σου του Αγίου να ζώμεν κατά το θέλημά Σου, ώστε πάντες ημείς εν τω Φωτί Σου να γνωρίσωμεν Σε τον αληθινόν Θεόν, διότι άνευ του Φωτός Σου δεν δυνάμεθα να

κατανοήσωμεν το πλήρωμα της αγάπης Σου. Φώτισον ημάς δια της χάριτος Σου, και αύτη θα θερμάνη τας καρδίας ημών, ίνα Σε αγαπώμεν.

[//376]

Β΄ ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Όστις αγαπά τον Κύριον, πάντοτε Εκείνον σκέπτεται, η δε μνήμη του Θεού γεννά την προσευχήν. Εάν δεν θα ενθυμήσαι τον Κύριον, τότε δεν θα προσεύχησαι, χωρίς δε της προσευχής η ψυχή δεν θα εμμείνη εν τη αγάπη του Θεού, διότι δια της προσευχής έρχεται η χάρις του Αγίου Πνεύματος. Δια της προσευχής διαφυλάττεται ο άνθρωπος από της αμαρτίας, διότι ο προσευχόμενος νους είναι απησχολημένος εις τον Θεόν και μετά τεταπεινωμένου πνεύματος ίσταται ενώπιον του προσώπου του Κυρίου, τον Οποίον γνωρίζει η ψυχή του προσευχομένου.

Εις τον αρχάριον όμως είναι απαραίτητος βεβαίως ο χειραγωγός, επειδή προ της χάριτος του Αγίου Πνεύματος η ψυχή έχει μέγαν πόλεμον προς τους εχθρούς, και αδυνατεί να διακρίνη η ιδία, εάν είναι εκ του εχθρού η ηδονή της οποίας γεύεται. Τούτο δύναται να διακρίνη μόνον εκείνος όστις εκ πείρας εγεύθη του Αγίου Πνεύματος, και ούτος κατά την γεύσιν αναγνωρίζει την χάριν.

Όστις θέλει να ασκή την προσευχήν άνευ χειραγωγού, και εν τη υπερηφανία αυτού φαντάζεται ότι δύναται να διδαχθή εκ των βιβλίων και δεν προσφεύγει εις γέροντα, εκείνος ήδη κατά το ήμισυ ευρίσκεται εν πλάνη. Τον δε ταπεινόν ο Κύριος προστατεύει, και εάν ουδείς έμπειρος οδηγός υπάρχη, και ούτος προσφεύγει εις [//377] τον υπάρχοντα πνευματικόν, τότε ένεκα της ταπεινώσεως αυτού θα σκεπάση αυτόν ο Κύριος.

Λογίζου ότι εις τον πνευματικόν ζη το Άγιον Πνεύμα και ούτος θα είπη εις σε το πρέπον. Εάν όμως σκεφθής ότι ο πνευματικός ζη αμελώς και πώς είναι δυνατόν να έχη το Άγιον Πνεύμα, ένεκα της τοιαύτης σκέψεως σου θα υποστής μέγαν πειρασμόν, και ο Κύριος θα σε ταπεινώση και θα παραχωρήση να πέσης εις πλάνην.

Η προσευχή δίδεται εις τον προσευχόμενον. Η εκ συνηθείας μόνον προσευχή, άνευ συντετριμμένης δια τας αμαρτίας καρδίας, δεν είναι ευάρεστος εις τον Θεόν.

Θα διακόψω δι΄ ολίγον τον λόγον περί προσευχής.

Νοσταλγεί η ψυχή μου τον Κύριον και μετά πόθου ζητώ Αυτόν, και δεν δύναται η ψυχή μου να σκέπτηται άλλο τι.

Διψά η ψυχή μου τον ζώντα Κύριον και ορμά το πνεύμα μου προς Αυτόν, ως Πατέρα Ουράνιον και φιλόστοργον. Ο Κύριος δια του Αγίου Πνεύματος υιοθέτησεν ημάς. Είναι γλυκύς εις την καρδίαν ο Κύριος. Αυτός είναι η χάρα, η ευφροσύνη και η ασάλευτος ελπίς ημών.

Κύριε Αγαθέ, αναζήτησον εν ελέει το πλάσμα Σου και δείξον Σεαυτόν εις τους ανθρώπους δια του Αγίου Πνεύματος, ως δεικνύεις Σεαυτόν εις τους δούλους Σου.

Χαροποίησον, Κύριε, δια της ελεύσεως του Πνεύματος Σου του Αγίου πάσαν ψυχήν θλιβομένην. Δος, Κύριε, ίνα πάντες οι άνθρωποι, οίτινες προσεύχονται εις Σε, γνωρίσουν το Πνεύμα το Άγιον.

Πάντες οι άνθρωποι ας ταπεινωθώμεν χάριν του Κυρίου και χάριν της Βασιλείας των Ουρανών. Ας ταπεινώσωμεν εαυτούς, και θα δώση εις ημάς ο

Κύριος να γνωρίσωμεν την δύναμιν της προσευχής του Ιησού. Ας ταπεινώσωμεν εαυτούς, και Αυτό το Πνεύμα του Θεού θα διδάσκη την ψυχήν.

Ώ, άνθρωπε, μάθε την κατά Χριστόν ταπείνωσιν και θα δώση εις σε ο Κύριος να γευθής της γλυκύτητος της [//378] προσευχής. Και εάν θέλης να προσεύχησαι καθαρώς, τότε γενού ταπεινός, εγκρατής, εξομολογού καθαρώς, και θα σε αγαπήση η προσευχή. Γενού υπήκοος, υποτάσσου μετά αγαθής συνειδήσεως εις τας αρχάς, και έσο ηυχαριστημένος εν πάσι, και τότε ο νους σου θα καθαρισθή εκ των ματαίων λογισμών. Ενθυμού ότι σε βλέπει ο Κύριος και μένε εν φόβω, μήπως θλίψης δια τινος τον αδελφόν, τον οποίον μη κατακρίνης και μη λυπήσης ούτε και δι' απλού βλέμματος, και το Πνεύμα το Άγιον θα σε αγαπήση, και Αυτό θα είναι η βοήθεια σου κατά πάντα.

Το Πνεύμα το Άγιον ομοιάζει πολύ προς φιλόστροργον μητέρα. Η μήτηρ αγαπά το τέκνον αυτής και πονεί δι' αυτό. Ούτω και το Άγιον Πνεύμα σπλαγχνίζεται, συγχωρεί, θεραπεύει, νουθετεί και χαροποιεί. Και το Πνεύμα το Άγιον αναγνωρίζεται εις την ταπεινήν προσευχήν.

Όστις αγαπά τους εχθρούς, ούτος ταχέως θα γνωρίση τον Κύριον δια Πνεύματος Αγίου. Όστις όμως δεν αγαπά αυτούς, δι' αυτόν δεν θέλω ούτε και να γράψω. Αλλά λυπούμαι δι' αυτόν, διότι βασανίζει και εαυτόν και τους άλλους, και τον Κύριον δεν θα γνωρίση.

Ψυχή, ήτις αγαπά τον Κύριον, δεν δύναται να μη προσεύχηται, διότι έλκεται προς Αυτόν δια της χάριτος, την οποίαν εγνώρισεν εκ πείρας εις την προσευχήν.

Δια την προσευχήν εδόθησαν εις ημάς οι ναοί, και εν αυτοίς αι ακολουθίαι τελούνται δια βιβλίων. Αλλ' ούτε τον ναόν ούτε και τα βιβλία είναι δυνατόν να έχης πάντοτε μετά σου· η εσωτερική όμως προσευχή παντού και πάντοτε είναι μετά σου. Εν τοις ναοίς τελούνται αι θείαι ακολουθίαι, και το Πνεύμα του Θεού κατοικεί εν αυτοίς, αλλ' η ψυχή είναι ο καλύτερος ναός του Θεού, και όστις προσεύχεται εσωτερικώς, δι' εκείνον όλος ο κόσμος εγένετο ναός του Θεού. Τούτο όμως δεν είναι δια πάντας.

Πολλοί προσεύχονται προφορικώς ή αγαπούν να προσεύχωνται δια βιβλίων· και τούτο είναι καλόν, και ο [//379] Κύριος δέχεται την προσευχήν και σπλαγχνίζεται αυτούς. Εάν όμως προσεύχηται τις εις τον Κύριον και σκέπτηται άλλα τινα, τότε ο Κύριος δεν εισακούει της τοιαύτης προσευχής.

Όστις προσεύχεται εκ συνηθείας, δεν έχει αλλαγάς εις την προσευχήν, όστις όμως προσεύχεται θερμώς, υφίσταται πολλάς αλλαγάς κατά την προσευχήν: Διεξάγει μάχην προς τον εχθρόν, μάχην προς εαυτόν, προς τα πάθη, μάχην προς τους ανθρώπους, και εν παντί πρέπει να είναι ανδρείος.

Ζήτει την συμβουλήν των εμπείρων, εάν ευρίσκης, και παρακάλει μετά ταπεινώσεως τον Κύριον, και θα δώση εις σε ο Κύριος σύνεσιν εν πάσιν ένεκα της ταπεινώσεως σου.

Το Πνεύμα του Θεού μαρτυρεί εν τη ψυχή, εάν η προσευχή ημών είναι ευάρεστος ενώπιον του Κυρίου, και Αυτό το Πνεύμα είναι ευχάριστον εις την

καρδίαν και πλήρες ειρήνης. Πρότερον δεν εγνώριζον, εάν εισηκούσθη ή ουχί η προσευχή μου και εάν είναι δυνατόν να γνωρίζης τούτο και δια ποίου τρόπου.

Αι συμφοραί και οι κίνδυνοι πολλούς εδίδαξαν να προσεύχωνται.

Επεσκέφθη εμέ εις το κατάστημα στρατιώτης, όστις κατηυθύνετο προς την Θεσσαλονίκην. Η ψυχή μου ηγάπησεν αυτόν και λέγω προς αυτόν:

«Προσεύχου εις τον Κύριον, όπως μειωθούν αι θλίψεις».

Και ούτος απήντησε: «Γνωρίζω να προσεύχωμαι. Έμαθον εις τον πόλεμον, ότε ήμην εις τας μάχας. Ικέτευον θερμώς τον Κύριον, ίνα παραμείνω ζωντανός. Αι σφαίραι έπιπτον, τα βλήματα εξερρηγνύοντο και ολίγοι έμειναν εν τη ζωή. Αν και πολλάκις έλαβον μέρος εις την μάχην, ο Κύριος διεφύλαξεν εμέ». Ενώ έλεγε ταύτα, εδείκνυεν ότι προσηύχετο, και εκ της στάσεως του σώματος [//380] αυτού εφαίνετο ότι ήτο όλος βεβυθισμένος εν τω Θεώ.

Πολλοί αγαπούν να αναγινώσκουν σοβαρά βιβλία, και τούτο είναι καλόν, αλλ' ανωτέρα πάντων είναι η προσευχή. Όστις όμως αναγινώσκει ανωφελή βιβλία ή εφημερίδας, ούτος καταδικάζει την ψυχήν αυτού εις πνευματικόν λιμόν. Η ψυχή αυτού πεινά, διότι η αληθινή τροφή και η τέρψις αυτής ευρίσκεται εν τω Θεώ. Εν τω Θεώ κρύπτεται και η ζωή και η χαρά και η αγαλλίασις αυτής.

Εάν ζητής όπως ο νους σου προσεύχηται ηνωμένος μετά της καρδίας, και δεν επιτυγχάνης τούτου, τότε λέγε την προσευχήν δια του στόματος και κράτει τον νουν εν ταις λέξεσι της προσευχής, ως διδάσκει η «Κλίμαξ». Εν καιρώ ο Κύριος θα δώση εις σε και την καρδιακήν προσευχήν, άνευ λογισμών, και θα προσεύχησαι αβιάστως. Τινές έβλαψαν την καρδίαν αυτών, διότι εβιάζοντο να προσεύχωνται δια του νοός εν τη καρδία, και κατέληξαν να μη δύνανται ούτε δια του στόματος να λέγουν την προσευχήν. Συ δε γνώριζε την τάξιν της πνευματικής ζωής: Τα χαρίσματα δίδονται εις την απλήν, ταπεινήν, υπήκοον ψυχήν. Όστις είναι υπήκοος και εγκρατής εν παντί –εις την τροφήν, την ομιλίαν, τας κινήσεις–, εις αυτόν ο Ίδιος ο Κύριος δίδει την προσευχήν, και αύτη, θεία ενεργεία τελείται εν τη καρδία.

Η αδιάλειπτος προσευχή προέρχεται εκ της αγάπης και απόλλυται εξ αιτίας της κατακρίσεως, της αργολογίας και της ακρατείας. Όστις αγαπά τον Θεόν, εκείνος δύναται να σκέπτηται Αυτόν ημέρας και νυκτός, διότι την αγάπην προς τον Θεόν ουδεμία εργασία παρεμποδίζει. Οι Απόστολοι ηγάπων τον Κύριον, και ο κόσμος δεν απετέλει εμπόδιον δια την αγάπην αυτήν, καίτοι ενεθυμούντο τον κόσμον και προσηύχοντο δι' αυτόν και εκήρυττον. Εις τον Μέγαν Αρσένιον ελέχθη: «Φεύγε τους ανθρώπους». Και όμως το Πνεύμα του Θεού και εν τη ερήμω [//381] διδάσκει να προσευχώμεθα δια τους ανθρώπους και δι' άπαντα τον κόσμον.

Εν τω κόσμω τούτω έκαστος έχει το λειτούργημα αυτού: Ο είς βασιλεύς, ο άλλος πατριάρχης, ή μάγειρος, ή σιδηρουργός, ή διδάσκαλος, αλλ' ο Κύριος αγαπά πάντας, και μεγαλύτερον βραβείον θα δοθή εις εκείνον, όστις αγαπά πλείον τον Κύριον. Ο Κύριος έδωκεν εις ημάς την εντολήν να αγαπώμεν τον Θεόν εξ όλης της καρδίας και εξ όλης της διανοίας και εξ όλης της ψυχής. Αλλ' άνευ προσευχής πώς είναι δυνατόν να αγαπάς; Δια τούτο ο νους και η καρδία του ανθρώπου οφείλουν πάντοτε να είναι ελεύθεροι δια προσευχήν.

Όταν αγαπάς τινα, θέλεις να σκέπτησαι αυτόν, να ομιλής δι' αυτόν, να είσαι μετ' αυτού. Τον Κύριον αγαπά η ψυχή ως Πατέρα και Δημιουργόν, και παρίσταται ενώπιον Αυτού εν φόβω και αγάπη: Εν φόβω, διότι είναι ο Κύριος, εν αγάπη, διότι η ψυχή γνωρίζει Αυτόν ως Πατέρα πλήρη ελέους, και η χάρις Αυτού είναι γλυκυτέρα παντός άλλου.

Εγώ εγνώρισα ότι η προσευχή είναι εύκολος, επειδή βοηθεί η χάρις του Θεού. Ο Κύριος αγαπά ημάς υπερβαλλόντως, και δια της προσευχής καταξιοί ημάς να συνομιλώμεν μετ' Αυτού και να μετανοώμεν και να δοξολογώμεν Αυτόν.

Αδυνατώ να περιγράψω οπόσον πολύ αγαπά ημάς ο Κύριος. Δια του Πνεύματος του Αγίου γνωρίζεται η αγάπη αύτη, και η ψυχή του προσευχομένου γνωρίζει το Άγιον Πνεύμα.

Λέγουν τινές ότι εκ της προσευχής προέρχεται πλάνη. Τούτο είναι σφάλμα. Η πλάνη προέρχεται εκ της αυθαιρεσίας και ουχί εκ της προσευχής. Πάντες οι άγιοι προσηύχοντο πολύ και προέτρεπον τους άλλους εις προσευχήν. Η προσευχή είναι το κάλλιστον έργον δια την ψυχήν. Δια της προσευχής ερχόμεθα προς τον Θεόν, δια [//382] της προσευχής ζητείται η ταπείνωσις, η υπομονή και παν αγαθόν. Όστις ομιλεί εναντίον της προσευχής, είναι φανερόν ότι ουδέποτε εγεύθη πόσον αγαθός είναι ο Κύριος και πόσον πολύ αγαπά ημάς. Εκ του Θεού ουδέν κακόν προέρχεται. Πάντες οι άγιοι προσηύχοντο αδιαλείπτως· ούτε και δι' έν δευτερόλεπτον δεν έμενον άνευ προσευχής.

Η ψυχή, απολέσασα την ταπείνωσιν, στερείται συγχρόνως και της χάριτος και της προς τον Θεόν αγάπης, και τότε σβέννυται η διάπυρος προσευχή. Όταν όμως η ψυχή αποκτήση την ταπείνωσιν και αναπαυθή εκ των παθών, τότε ο Κύριος θα δώση εις αυτήν την χάριν Αυτού και μετά θερμών δακρύων θα προσεύχηται αύτη και δια τοςυ εχθρούς, ως δι' εαυτήν, αλλά και δι' όλον τον κόσμον.

[//383]

Γ΄ ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΩΣΕΩΣ

Ολίγοι γέροντες υπάρχουν σήμερον, οίτινες γνωρίζουν την αγάπην του Κυρίου δι᾽ ημάς και γνωρίζουν τον αγώνα προς τους εχθρούς και ότι τελείως νικώνται οι εχθροί μόνον δια της κατά Χριστόν ταπεινώσεως.

Ο Κύριος τοσούτον αγαπά τον άνθρωπον, ώστε εκχέει επ᾽ αυτόν τας δωρεάς του Αγίου Πνεύματος, αλλά μέχρις ότου μάθη η ψυχή να φυλάττη την χάριν, θα βασανίζηται επί πολύ.

Τον πρώτον χρόνον μετά την λήψιν του Αγίου Πνεύματος εσκέφθην: Ο Κύριος συνεχώρησεν εις εμέ τας αμαρτίας μου· η χάρις μαρτυρεί τούτο εν εμοί. Λοιπόν, ποίαν ανάγκην έχω εισέτι; Δεν πρέπει όμως να σκεπτώμεθα ούτως. Καίτοι συγχωρούνται εις ημάς αι αμαρτίαι, πρέπει εν τούτοις καθ᾽ όλην την διάρκειαν της ζωής ημών να φυλάττωμεν την συντριβήν καρδίας. Εγώ δεν εγνώριζον τούτο και έπαυσα να είμαι συντετριμμένος, και πολλά έπαθον υπό των διαμόνων. Ηπόρουν δε τί συμβαίνει μετ᾽ εμού: Η ψυχή μου γνωρίζει τον Κύριον και την αγάπην Αυτού· πώς τότε έρχονται εις εμέ κακοί λογισμοί; Αλλ᾽ ο Κύριος εσπλαγχνίσθη επ᾽ εμοί και με εδίδαξεν ο Ίδιος πώς πρέπει να ταπεινούμαι: «Κράτει τον νουν σου εις τον άδην, και μη απελπίζου». Ούτω νικώνται [//384] οι εχθροί. Όταν όμως ο νους μου εκπίπτη της μνήμης του πυρός του άδου, τότε οι λογισμοί αποκτούν εκ νέου δύναμιν.

Όστις απώλεσε την χάριν, ως εγώ, ούτος ας πολεμή γενναίως προς τους δαίμονας. Γνώριζε ότι συ ο ίδιος είσαι ο ένοχος: Έπεσες εις την υπερηφανίαν και την κενοδοξίαν, και ο Κύριος, πλήρης ελέους, δίδει εις σε να μάθης τί σημαίνει να είσαι εν Αγίω Πνεύματι και τί σημαίνει να ευρίσκησαι εις πάλην προς τους δαίμονας. Ούτως, η ψυχή βλέπουσα εκ πείρας το ολέθριον της υπερηφανίας, φεύγει την κενοδοξίαν και τους ανθρωπίνους επαίνους και αποδιώκει τους υπερηφάνους λογισμούς. Τότε άρχεται η ψυχή να υγιαίνη, και διδάσκεται να φυλάττη την χάριν. Πώς να εννοήσης εάν η ψυχή είναι υγιής ή ασθενής; Η ασθενής ψυχή είναι υπεροπτική, η υγιής όμως αγαπά την ταπείνωσιν, ως εδίδαξεν αυτήν το Άγιον Πνεύμα, και εάν δεν γνωρίζη εισέτι ταύτην την θείαν ταπείνωσιν, τότε ας θεωρή εαυτήν ως χείρονα πάντων.

Η ταπεινή ψυχή, και εάν καθ᾽ εκάστην αναβιβάζη αυτήν ο Κύριος εις τον ουρανόν και δεικνύη εις αυτήν την αγάπην των Σεραφίμ και των Χερουβίμ και πάντων των Αγίων και πάσαν την ουράνιον δόξαν, δια της οποίας Ούτος περιβάλλεται, και τότε εισέτι δεδιδαγμένη εκ πείρας θα λέγη: «Συ, Κύριε, δεικνύεις εις εμέ την δόξαν Σου, διότι αγαπάς το πλάσμα Σου. Αλλ᾽ εις εμέ δος δάκρυα κατανύξεως και την δύναμιν να Σε ευχαριστώ. Εις Σε μεν πρέπει δόξα εν ουρανώ και επί γης, εις εμέ δε αρμόζουν δάκρυα δια τας αμαρτίας μου». Αλλέως αδύνατον είναι να φυλάξης την χάριν του Αγίου Πνεύματος, την οποίαν δίδει ο Κύριος δωρεάν, κατά το έλεος Αυτού.

Ο Κύριος ελυπήθη εμέ πολύ και έδωκεν εις εμέ να εννοήσω ότι πρέπει να κλαίω καθ᾽ όλην μου την ζωήν. Τοιαύτη είναι η οδός του Κυρίου. Και ιδού γράφω νυν φειδόμενος εκείνων των ανθρώπων, οίτινες, ως και εγώ, [//385] είναι

υπερήφανοι και ως εκ τούτου πάσχουν. Γράφω, ίνα μάθουν την ταπείνωσιν και εύρουν την εν τω Θεώ ανάπαυσιν.

Λέγουν τινές ότι τούτο ήτο «τω καιρώ εκείνω», νυν δε πάντα ταύτα απηρχαιώθησαν. Όμως παρά τω Κυρίω ουδέν μειούται ποτε, ουδέ μεταβάλλεται, αλλά μόνον ημείς αλλοιούμεθα, γινόμεθα κακοί και ούτω στερούμεθα της χάριτος. Εις τους εκζητούντας όμως αυτήν ο Κύριος δίδει το παν, ουχί διότι είμεθα άξιοι, αλλά διότι ο Κύριος είναι ελεήμων και αγαπά ημάς.

Γράφω περί τούτου, διότι η ψυχή μου γνωρίζει τον Κύριον.

Να μάθη τις την κατά Χριστόν ταπείνωσιν είναι αγαθόν μέγα. Δι' αυτής γίνεται εύκολος και ευχάριστος η ζωή, και το παν αποβαίνει προσφιλές εις την καρδίαν. Μόνον εις τους ταπεινούς εμφανίζεται ο Κύριος εν Πνεύματι Αγίω, και εάν δεν ταπεινωθώμεν, δεν θα ίδωμεν τον Θεόν. Η ταπείνωσις είναι το φως, εν ώ δυνάμεθα να ίδωμεν τον Θεόν-Φως, ως ψάλλεται: «Εν τω φωτί Σου οψόμεθα φως».

Ο Κύριος εδίδαξεν εμέ να κρατώ τον νουν μου εις τον άδην και να μη απελπίζωμαι, και κατ' αυτόν τον τρόπον ταπεινούται η ψυχή μου, αλλά τούτο δεν είναι εισέτι εκείνη η αληθινή κατά Χριστόν ταπείνωσις, ήτις είναι ανεκδιήγητος. Όταν οδεύη η ψυχή προς τον Θεόν, κατέχεται υπό φόβου· ευθύς όμως ως ίδη τον Κύριον, εκ του κάλλους της δόξης Αυτού αφάτως χαίρει και εκ της αγάπης του Θεού και της γλυκύτητος του Αγίου Πνεύματος επιλανθάνεται εντελώς των επιγείων. Τοιούτος είναι ο παράδεισος του Κυρίου. Οι πάντες θα είναι εν αγάπη, και εκ της κατά Χριστόν ταπεινώσεως πάντες θα χαίρουν να βλέπουν τους άλλους ανωτέρους αυτών. Η ταπείνωσις του Χριστού ενοικεί εις τους ελαχίστους, και ούτοι χαίρουν, διότι είναι ελάχιστοι. Ούτως έδωκεν εις [//386] εμέ ο Κύριος να εννοήσω.

Ώ, προσευχήθητε δι' εμέ πάντες οι Άγιοι, ίνα μάθη η ψυχή μου την ταπείνωσιν του Χριστού. Διψά η ψυχή μου αυτήν, αλλά δεν δύναμαι να αποκτήσω ταύτην και μετά δακρύων ζητώ αυτήν, ως το παιδίον αναζητεί την μητέρα αυτού, όταν «στερήται» αυτής.

«Πού είσαι, Κύριε μου; Εκρύβης από της ψυχής μου και μετά δακρύων Σε ζητώ.

»Κύριε, δος μοι την δύναμιν να ταπεινωθώ ενώπιον του μεγαλείου Σου.

»Κύριε, Σοι πρέπει δόξα εν τοις ουρανοίς και επί της γης, εις εμέ δε, το μικρόν πλάσμα Σου, δος το ταπεινόν Σου πνεύμα.

»Σε ικετεύω, Κύριε Αγαθέ, επίβλεψον επ' εμέ εξ ύψους της δόξης Σου και δος μοι την δύναμιν να Σε δοξολογώ ημέρας και νυκτός, διότι η ψυχή μου Σε ηγάπησε δια του Αγίου Πνεύματος και εκλείπω δια Σε και μετά δακρύων Σε ζητώ.

»Κύριε, δος εις ημάς Πνεύμα Άγιον. Εν Αυτώ θα Σε δοξάζωμεν ημέρας και νυκτός, διότι η σάρξ ημών είναι ασθενής, το Πνεύμα Σου όμως πρόθυμον, και δίδει εις την ψυχήν την δύναμιν να δουλεύη εις Σε αβιάστως, και στερεοί τον νουν εν τη αγάπη Σου, και αναπαύει αυτόν εν Σοι αναπαύσει τελεία, και ουδέν πλέον θέλει να σκέπτηται ει μη την αγάπην Σου.

»Κύριε, Ελεήμον, το ασθενές πνεύμα μου δεν δύναται να έλθη προς Σε, και δια τούτο καλώ Σε ως ο Άβγαρος ο βασιλεύς: Ελθέ και ίασαί με από των πληγών των αμαρτωλών μου λογισμών και θα Σε αινώ ημέρας και νυκτός και θα Σε κηρύττω εις τους ανθρώπους, ίνα Σε γνωρίσουν πάντες οι λαοί, διότι Συ, Κύριε, ως και πριν, ποιείς θαυμάσια, συγχωρείς αμαρτίας και αγιάζεις και ζωοποιείς».

Υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ του πλέον απλού [//387] ανθρώπου, όστις Πνεύματι Αγίω εγνώρισε τον Κύριον, και του ανθρώπου όστις, καίτοι είναι πολύ σπουδαίος, δεν εγνώρισεν όμως την χάριν του Αγίου Πνεύματος.

Υπάρχει μεγάλη διαφορά, αφ' ενός μεν να πιστεύης απλώς ότι ο Θεός υπάρχει και να αναγνωρίζης Αυτόν εκ της φύσεως ή εκ της Γραφής, αφ' ετέρου δε να γνωρίσης τον Κύριον Πνεύματι Αγίω.

Το πνεύμα εκείνου, όστις εγνώρισε τον Κύριον δια Πνεύματος Αγίου, καίεται ημέρας και νυκτός εκ της αγάπης του Θεού και η ψυχή αυτού εις ουδέν γήϊνον δύναται να προσκολληθή.

Ψυχή, ήτις δεν εγεύθη της γλυκύτητος του Αγίου Πνεύματος, χαίρει εκ της κενοδοξίας της κοσμικής δόξης ή του πλούτου ή της εξουσίας. Ψυχή όμως ήτις εγνώρισεν εν Πνεύματι Αγίω τον Κύριον, επιθυμεί μόνον τον Κύριον, τα δε πλούτη και την δόξαν του κόσμου τούτου εις ουδέν λογίζεται.

Ψυχή, ήτις εγεύθη του Αγίου Πνεύματος, διακρίνει τα πνευματικά φαινόμενα εκ της γεύσεως. Λέγει η Γραφή: «Γεύσασθε και ίδετε ότι χρηστός ο Κύριος» (Ψαλμ. λγ' 9). Ως ο Δαβίδ εκ πείρας εγνώρισεν, ούτω και άχρι του νυν ο Κύριος δίδει εις τους δούλους Αυτού να γνωρίσουν εκ πείρας την αγαθότητα Αυτού, και Αυτός θα διδάσκη τους δούλους Αυτού έως της συντελείας του αιώνος.

Όστις εγνώρισε τον Θεόν Πνεύματι Αγίω, ούτος έμαθεν απ' Εκείνου την ταπείνωσιν, και εξωμοιώθη προς τον Διδάσκαλον αυτού, τον Χριστόν, τον Υιόν του Θεού, και εγένετο όμοιος Αυτώ.

«Κύριε, αξίωσον ημάς της δωρεάς της αγίας Σου ταπεινώσεως.

»Κύριε, δωρεάν δος ημίν το ταπεινόν Σου Άγιον Πνεύμα, ως δωρεάν ήλθες, ίνα σώσης τους ανθρώπους και αναβιβάσης αυτούς εις τον ουρανόν, όπως θεωρούν την δόξαν Σου».

Ώ, η κατά Χριστόν ταπείνωσις! Σε γνωρίζω, αλλά [//388] αδυνατώ να Σε αποκτήσω. Οι καρποί σου είναι γλυκείς, διότι δεν είναι εκ του κόσμου τούτου.

Όταν η ακηδία παραλύη την ψυχήν, τότε πώς να ανάψης εν αυτή το πυρ, ίνα καίηται εξ αγάπης ανά πάσαν ώραν; Το πυρ τούτο εκ του Θεού προέρχεται και ο Κύριος ήλθεν επί της γης, ίνα δώση εις ημάς αυτό το πυρ της χάριτος του Αγίου Πνεύματος· και όστις έμαθε την ταπείνωσιν, εκείνος έχει τούτο διαρκώς, διότι ο Κύριος εις τους ταπεινούς δίδει την χάριν Αυτού.

Πολλούς κόπους πρέπει να υπομείνης και πολλά δάκρυα πρέπει να χύσης, ίνα διατηρήσης το κατά Χριστόν τεταπεινωμένον πνεύμα. Άνευ δε τούτου σβέννυται εν τη ψυχή το φως της ζωής και αύτη αποθνήσκει.

Είναι δυνατόν εν ολίγω χρόνω να αποξηράνης το σώμα δια της νηστείας, αλλά να ταπεινώσης την ψυχήν ούτως, ώστε συνεχώς να διαμένη ταπεινή, ούτε εύκολον είναι ούτε συντόμως έρχεται. Η Οσία Μαρία η Αιγυπτία δεκαεπτά χρόνους επάλαιε προς τα πάθη, ως προς άγρια θηρία, και μόνον τότε εύρεν ανάπαυσιν. Και όμως το σώμα αυτής εξηράνθη εις ολίγον χρόνον, επειδή εν τη ερήμω δεν υπάρχει πολλή τροφή.

Επωρώθημεν εντελώς και δεν εννοούμεν πλέον αν υπάρχη η κατά Χριστόν ταπείνωσις και αγάπη. Βεβαίως η ταπείνωσις, ως και η αγάπη, γίνεται γνωστή μόνον δια της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, αλλ’ ημείς δεν σκεπτόμεθα ότι είναι δυνατόν να ελκύσωμεν αυτήν προς ημάς. Δια τούτο πρέπει να ποθήσωμεν αυτήν μεθ’ όλης της ψυχής ημών. Αλλά πώς να ποθήσω εκείνο, όπερ ουδόλως γνωρίζω; Πάντες γνωρίζομεν ταύτην, έστω και ολίγον, διότι το Άγιον Πνεύμα κινεί πάσαν ψυχήν εις την αναζήτησιν του Θεού.

Ώ, πόσον πρέπει να ικετεύωμεν τον Κύριον, ίνα δώση εις την ψυχήν το ταπεινόν Άγιον Πνεύμα! Η ταπεινή ψυχή έχει μεγάλην ανάπαυσιν, η υπερήφανος όμως [//389] βασανίζει η ιδία εαυτήν. Ο υπερήφανος δεν γνωρίζει την αγάπην του Θεού και ευρίσκεται μακράν Αυτού. Υπερηφανεύεται ότι είναι πλούσιος ή επιστήμων ή ένδοξος, αλλά δεν γνωρίζει το έσχατον της πενίας και της απωλείας αυτού, διότι τον Θεόν δεν εγνώρισεν. Όστις όμως αγωνίζεται κατά της υπερηφανίας, εις αυτόν ο Κύριος γίνεται βοηθός, ίνα νικήση τούτο το πάθος.

Ο Κύριος είπε: «Μάθετε απ’ Εμού ότι πράος ειμι και ταπεινός τη καρδία». Τούτο νοσταλγεί η ψυχή μου ημέρας και νυκτός, και ικετεύω τον Θεόν και όλον τον ουρανόν των Αγίων, και πάντας υμάς, όσοι έχετε γνωρίσει την ταπείνωσιν του Χριστού, προσευχηθήτε δι’ εμέ, ίνα έλθη επ’ εμέ το πνεύμα της χριστομιμήτου ταπεινώσεως, όπερ μέρχι δακρύων ποθεί η ψυχή μου.

Δέσποτα Πολυέλεε, δος ημίν πνεύμα ταπεινώσεως, ίνα εύρουν αι ψυχαί ημών ανάπαυσιν εν Σοι.

Υπεραγία Μήτερ του Κυρίου, εξαίτησον, Ελεούσα, δι’ ημάς τεταπεινωμένον πνεύμα.

Πάντες Υμείς οι Άγιοι, οι ζώντες εν ουρανοίς και ορώντες την δόξαν του Κυρίου και ευφραινόμενοι τω Πνεύματι, πρεσβεύσατε, όπως και ημείς γενώμεθα μεθ’ Υμών.

Έλκεται η ψυχή μου να ίδη τον Κύριον, και διψά δι’ Αυτόν εν ταπεινώσει, αναξία ούσα τοιούτου αγαθού.

Ελεήμον Κύριε, δια του Αγίου Πνεύματος, δίδαξον ημάς την ταπείνωσιν Σου.

Η υπερηφανία παρεμποδίζει την ψυχήν να εισέλθη εις την οδόν της πίστεως. Εις τον άπιστον δίδω αυτήν την συμβουλήν. Ας είπη: «Κύριε, εάν υπάρχης, φώτισον με, και θα Σε υπηρετήσω μεθ’ όλης της καρδίας μου και όλης της ψυχής μου». Και εκ της ταπεινής αυτής σκέψεως και προθυμίας προς υπηρεσίαν του Θεού, ο Κύριος οπωσδήποτε θα φωτίση. Δεν πρέπει όμως να λέγη:

«Εάν [//390] υπάρχης, τότε παίδευσόν με», διότι, εάν έλθη η τιμωρία, είναι δυνατόν να μη εύρης δυνάμεις να ευχαριστήσης τον Θεόν και να προσφέρης μετάνοιαν.

Και όταν ο Κύριος σε φωτίση, τότε η ψυχή σου θα αισθανθή τον Κύριον, θα αισθανθή ότι ο Κύριος συνεχώρησεν αυτήν και αγαπά αυτήν. Και θα μάθης τούτο εκ πείρας, και η χάρις του Αγίου Πνεύματος θα μαρτυρή εν τη ψυχή την σωτηρίαν, και θα θέλης τότε να κράζης εις όλον τον κόσμον: «Οπόσον πολύ αγαπά ημάς ο Κύριος»!

Ο Απόστολος Παύλος, έως ότου δεν εγνώριζε τον Κύριον, εδίωκεν Αυτόν, ότε όμως εγνώρισεν Αυτόν, περιήλθεν όλην την οικουμένην κηρύττων τον Χριστόν.

Ίνα σωθής, είναι ανάγκη να ταπεινωθής, διότι τον υπερήφανον και αν θέσης δια της βίας εις τον παράδεισον, και εκεί δεν θα εύρη ανάπαυσιν και δεν θα είναι ηυχαριστημένος, αλλά θα λέγη: «Δια τί δεν είμαι εγώ εν τη πρώτη θέση»; Η ταπεινή όμως ψυχή είναι πλήρης αγάπης και δεν ζητεί πρωτεία, αλλ’ επιθυμεί δι’ άπαντας το αγαθόν και είναι ηυχαριστημένη εν πάσιν.

Ο κενόδοξος ή φοβείται τους δαίμονας ή εξομοιούται προς αυτούς. Δεν πρέπει όμως να φοβώμεθα τους δαίμονας, αλλά την κενοδοξίαν και την υπερηφανίαν, διότι προξενούν εις ημάς την απώλειαν της χάριτος.

Όστις συνομιλεί μετά των δαιμόνων, ούτος μιαίνει τον νουν αυτού. όστις δε εμμένει εν τη προσευχή, έχει τον νουν πεφωτισμένον εκ του Κυρίου.

Ο Κύριος αγαπά ημάς πολύ, αλλ’ εν τούτοις ημείς πίπτομεν εις τας αμαρτίας, διότι δεν έχομεν ταπείνωσιν. Ίνα διαφυλάξης την ταπείνωσιν, πρέπει να νεκρώσης την σάρκα και να δεχθής το Πνεύμα του Χριστού. Οι Άγιοι είχον ισχυρόν πόλεμον προς τους δαίμονας και ενίκησαν δια της ταπεινώσεως, της προσευχής και της νηστείας.

[//391] Όστις εταπείνωσεν εαυτόν, ούτος ενίκησε τους εχθρούς.

Τί πρέπει να πράξη τις, ίνα έχη ειρήνην εν τη ψυχή και τω σώματι;

Πρέπει να αγαπά όλους τους ανθρώπους ως εαυτόν, και να είναι καθ’ εκάστην ώραν έτοιμος δια τον θάνατον. Όταν η ψυχή ενθυμήται τον θάνατον, έρχεται εις ταπείνωσιν, παραδίδεται όλη εις το θέλημα του Θεού και επιθυμεί να είναι εν ειρήνη μετά πάντων και να αγαπά τους πάντας.

Όταν έλθη εις την ψυχήν η ειρήνη του Χριστού, αύτη είναι ηυχαριστημένη να κάθηται, ως ο Ιώβ, επί της κοπρίας, τους δε άλλους να βλέπη εις δόξαν, και χαίρει η ψυχή, διότι είναι ελαχίστη πάντων. *Το μυστήριον της κατά Χριστόν αγίας ταπεινώσεως είναι μέγα και άρρητον*. Εξ αγάπης η ψυχή επιθυμεί δι’ έκαστον άνθρωπον πλείονα αγαθά ή δι’ εαυτήν, και χαίρει, όταν βλέπη τους άλλους ότι είναι ευτυχέστεροι αυτής, και θλίβεται, όταν βλέπη αυτούς να βασανίζωνται.

Ώ, προσευχήθητε δι’ εμέ πάντες οι Άγιοι και πάντες οι λαοί, ίναι έλθη επ’ εμέ η κατά Χριστόν αγία ταπείνωσις.

Ο Κύριος αγαπά τους ανθρώπους, παραχωρεί εν τούτοις τας θλίψεις, ίνα γνωρίσουν την αδυναμίαν αυτών και ταπεινωθούν, και ένεκα της ταπεινώσεως

λάβουν το Άγιον Πνεύμα. Δια του Αγίου Πνεύματος τα πάντα αποβαίνουν ωραία, ευφρόσυνα, υπέροχα.

Εάν τις πτωχός και άρρωστος πάσχη πολύ, αλλά δεν ταπεινούται, τότε υποφέρει άνευ ωφελείας. Όστις όμως ταπεινωθή, θα είναι ικανοποιημένος υπό οιασδήποτε συνθήκας, διότι ο Κύριος θα είναι ο πλούτος και η χαρά αυτού, και πάντες οι άνθρωποι θα θαυμάζουν το κάλλος της ψυχής αυτού.

[//392] Λέγεις: Έχω πολλάς δυστυχίας. Εγώ θα είπω εις σε, ή μάλλον Αυτός ο Κύριος λέγει: Ταπείνωσον σεαυτόν και θα ίδης ότι πάσαι αι δυστυχίαι σου θα μετατραπούν εις ανάπαυσιν, ώστε συ ο ίδιος έκπληκτος θα λέγης: Δια τί λοιπόν προηγουμένως εβασανιζόμην τοσούτον και εθλιβόμην; Νυν δε χαίρεις, διότι εταπεινώθης και ήλθεν η χάρις του Θεού. Νυν, αν και μόνον συ παραμείνης πτωχός εν τω κόσμω, η χαρά δεν θα σε εγκαταλείψη, διότι εδέχθης εν τη ψυχή σου εκείνην την ειρήνην, περί της οποίας ο Κύριος είπεν: «Ειρήνην την Εμήν δίδωμι υμίν». Ούτως εις πάσαν ταπεινήν ψυχήν ο Κύριος δίδει την υπέρ πάντα νουν ειρήνην Αυτού.

Η ψυχή του ταπεινού ομοιάζει προς πέλαγος.

Ρίψον εις το πέλαγος πέτραν· επ’ ελάχιστον θα διαταράξη αύτη την επιφάνειαν και αμέσως θα βυθισθή εις τα βάθη.

Ούτω καταβυθίζονται αι θλίψεις εν τη καρδία το ταπεινού, διότι η δύναμις του Κυρίου είναι μετ’ αυτού.

Πού είναι το κατάλυμα σου, ταπεινή ψυχή; Και ποίος κατοικεί εν σοι; Και προς τί να σε ομοιώσω;

Συ καίεις λαμπρώς ως ο ήλιος και δεν κατακαίεσαι, αλλά πάντας θερμαίνεις δια της φλογός σου.

Εις σε ανήκει η γη των πραέων, κατά τον λόγον του Κυρίου.

Συ ομοιάζεις προς ολάνθιστον κήπον, εις το βάθος του οποίου υπάρχει θαυμαστόν τι σκήνωμα, όπου αγαπά να κατοική ο Κύριος.

Σε αγαπούν ο ουρανός και η γη.

Σε αγαπούν Απόστολοι, Προφήται, Ιεράρχαι και πάντες οι Άγιοι.

Σε αγαπούν Άγγελοι και Αρχάγγελοι, τα Σεραφίμ και τα Χερουβίμ.

Σε, την ταπεινήν, αγαπά η Πανάχραντος Μήτηρ του Κυρίου.

[//393] Σε αγαπά και επί σοι χαίρει ο Κύριος.

Ο Κύριος δεν εμφανίζεται εις την υπερήφανον ψυχήν. Αύτη, έστω και αν μελετήση όλα τα βιβλία, ποτέ δεν θα γνωρίση τον Κύριον, διότι δια την υπεροψίαν αυτής δεν δίδει εν αυτή χώρον εις την χάριν του Αγίου Πνεύματος, ο δε Κύριος γνωρίζεται μόνον δια του Αγίου Πνεύματος.

Οι φωτισθέντες δια του Βαπτίσματος άνθρωποι πιστεύουν εις τον Θεόν, αλλ’ υπάρχουν εισέτι και εκείνοι οίτινες γνωρίζουν Αυτόν. Είναι μέγα καλόν να πιστεύης εις τον Θεόν, αλλά να γνωρίζης τον Θεόν είναι μακαριώτερον. Και οι πιστεύοντες είναι μακάριοι, ως είπεν ο Κύριος εις τον Θωμάν: Συ είδες Εμέ και

εψηλάφησας και πιστεύεις, αλλά μακάριοι και εκείνοι οίτινες δεν είδον και όμως πιστεύουν.

Εάν ήμεθα ταπεινοί, ο Κύριος κατά την αγάπην Αυτού θα απεκάλυπτεν εις ημάς πάντα τα μυστήρια. Αλλ' η συμφορά ημών είναι ότι δεν είμεθα ταπεινοί· υπερηφανευόμεθα και κενοδοξούμεν δια παν ασήμαντον πράγμα, και ούτω βασανίζομεν και εαυτούς και τους άλλους.

Ο Κύριος, καίτοι είναι ελεήμων, όμως εξ αιτίας της υπερηφανίας παραχωρεί να πεινά η ψυχή, εστερημένη ούσα της χάριτος, έως αν μάθη την ταπείνωσιν. Εγώ κατέβαινον εις το βάθος της απωλείας δια τας αμαρτίας μου και θα ήμην ήδη προ πολλού εν τω άδη, εάν δεν εσπλαγχνίζετο εμέ ο Κύριος και η Πανάχραντος αγαθή Θεοτόκος. Ώ, η ήρεμος, πραεία φωνή Αυτής! Φωνή ουράνιος· τοιαύτην επί γης ουδέποτε θα ακούσωμεν! Και ιδού μετά δακρύων γράφω νυν περί του Ελεήμονος Κυρίου, ως περί οικείου Πατρός. Γλυκύς εις την ψυχήν είναι ο Κύριος. Της μακαριότητος αυτής εγεύετο ο Αδάμ εν τω παραδείσω, όπου έβλεπεν εναργώς τον Κύριον. Και η ψυχή ημών αισθάνεται ότι Αυτός είναι μεθ' ημών [//394] κατά την επαγγελίαν Αυτού: «Ιδού Εγώ μεθ' υμών ειμι πάσας τας ημέρας, έως της συντελείας του αιώνος» (Ματθ. κη' 20).

Ο Κύριος είναι μεθ' ημών! Είναι άρα γε δυνατόν να επιθυμήσωμεν μείζον τούτου; Ο Κύριος έπλασε τον άνθρωπον, ίνα αιωνίως εν Αυτώ ζη και μακαρίζηται. Και Αυτός ο Κύριος θέλει να είναι μεθ' ημών και εν ημίν. Ο Κύριος είναι η χαρά και η αγαλλίασις ημών. Και όταν δια της υπερηφανίας απομακρυνώμεθα από του Κυρίου, τότε παραδιδόμεθα οι ίδιοι εις το μαρτύριον. Πλήξις, ακηδία και λογισμοί πονηροί σπαράττουν ημάς.

Κύριε, διόρθωσον ημάς, ως η φιλόστοργος μήτηρ διορθοί τα μικρά αυτής τέκνα. Δος εις πάσαν ψυχήν να γνωρίση την χαράν της ελεύσεως Σου και την δύναμιν της αντιλήψεώς Σου. Δρόσισον τας καταπεπονημένας ψυχάς του λαού Σου, και δίδαξον πάντας ημάς να Σε γνωρίζωμεν δια Πνεύματος Αγίου. Καταθλίβεται η ψυχή του ανθρώπου επί της γης, Κύριε, και δεν δύναται ο νους αυτού να στερεωθή εις Σε, διότι δεν γνωρίζει Σε και την αγαθότητά Σου. Ο νους ημών εσκοτίσθη υπό των βιοτικών μεριμνών και δεν δυνάμεθα να κατανοήσωμεν το πλήρωμα της αγάπης Σου. Συ φώτισον ημάς. Τα πάντα είναι δυνατά εις την ευσπλαγχνίαν Σου. Συ είπας, εν τω Αγίω Ευαγγελίω Σου, ότι «οι νεκροί ακούσονται της φωνής του Υιού του Θεού και οι ακούσαντες ζήσονται». Ποίησον και νυν, ίνα αι νεκραί ημών ψυχαί ακούσουν της φωνής Σου και ζήσουν εν χαρά.

Ειπέ, Κύριε, εις τον κόσμον «αφέωνται εις πάντας αι αμαρτίαι», και θα αφεθούν.

Αγίασον ημάς, Κύριε, και πάντες θα αγιασθούν δια του Πνεύματος Σου και θα Σε δοξάζουν επί της γης πάντες οι λαοί Σου και θα γίνηται το θέλημα Σου ως εν ουρανώ και επί της γης, διότι παρά Σοι «πάντα δυνατά εστιν».

[//395] Ο υπερήφανος φοβείται τας επιπλήξεις, ο ταπεινός όμως ουδόλως. Όστις απέκτησε την κατά Χριστόν ταπείνωσιν, ούτος επιθυμεί πάντοτε να μέμφηται εαυτόν· χαίρει εις τας ύβρεις και στενοχωρείται, όταν επαινούν αυτόν. Και τούτο όμως δεν είναι ει μη η αρχή της ταπεινώσεως· όταν δε η ψυχή εν

Πνεύματι Αγίω γνωρίση τον Κύριον, πόσον είναι ταπεινός και πράος, τότε βλέπει εαυτήν ως εσχάτην πάντων και χαίρει να κάθηται «επί της κοπρίας», ως ο Ιώβ, ενδεδυμένην σάκκον, και να βλέπη εν Αγίω Πνεύματι τους άλλους ανθρώπους λαμπρούς και ομοίους προς τον Χριστόν.

Είθε να δώση ο Ελεήμων Κύριος εις πάντας να γευθούν της ταπεινώσεως του Χριστού, ήτις είναι ανεκδιήγητος, και τότε η ψυχή ουδέν πλέον θα επιθυμή, αλλά θα ζη αιωνίως εν ταπεινώσει, αγάπη και πραότητι.

Κύριε, Σε επιθυμεί η ψυχή μου: Συ απέκρυψας το πρόσωπόν Σου απ' εμού, και ιδού εταράχθη η ψυχή μου και ποθεί έως θανάτου να Σε ίδη εκ νέου, ότι Συ, Κύριε, είλκυσας την ψυχήν μου. Εάν δεν είλκυες εμέ δια της χάριτός Σου, δεν θα ηδυνάμην να Σε νοσταλγώ τοσούτον και να Σε ζητώ μετά δακρύων.

Πώς να ζητή και τί να ζητή εκείνος, όστις δεν εγνώρισέ τι και ύστερον δεν απώλεσε τούτο;

Ότε έζων εν τω κόσμω, Σε εσκεπτόμην, ουχί όμως πάντοτε. Νυν δε καίεται μέχρι δακρύων το πνεύμα μου εκ της επιθυμίας να Σε ίδη, ώ Φως μου.

Συ εδίδαξας εμέ δια της ευσπλαγχνίας Σου. Νυν εκρύβης απ' εμού, ίνα μάθη η ψυχή μου την ταπείνωσιν, διότε άνευ αυτής δεν δύναται να παραμείνη εν τη ψυχή η χάρις, και ως εκ τούτου βαρεία ακηδία παραλύει την ψυχήν. Όταν όμως μάθη η ψυχή την ταπείνωσιν, τότε ούτε ακηδία, ούτε θλίψις πλησιάζουν αυτήν, διότι το Πνεύμα του Θεού χαροποιεί και ευφραίνει αυτήν.

Αξιολύπητοι είναι όσοι άνθρωποι δεν γνωρίζουν τον Θεόν, και πονώ δι' αυτούς. Υπερηφανεύονται, διότι [//396] πετούν. Αλλά τί το θαυμαστόν περί τούτου; Και τα πετεινά πετούν, αλλά δοξάζουν τον Θεόν. Ο άνθρωπος, το κτίσμα του Θεού, εν τούτοις εγκαταλείπει τον Κτίστην. Αλλά σκέψου, πώς θα σταθής εις την Φοβεράν Κρίσιν του Θεού, πού θα πορευθής ή πού θα κρυβής από του Προσώπου του Θεού.

Πολύ δέομαι του Θεού όπως πάντες σωθήτε και χαίρητε αιωνίως μετά των Αγγέλων και των Αγίων. Και ικετεύω υμάς: Μετανοήσατε και ταπεινώθητε, χαροποιήσατε τον Κύριον, Όστις μετά πόθου και εν ελέει αναμένει υμάς. Ο Κύριος εις την ψυχήν, την οποίαν Ούτος ηγάπησε, δίδει συμπάσχουσαν αγάπην δια τον λαόν, ώστε να προσεύχηται υπέρ αυτού μετά δακρύων.

Δόξα εις τον Κύριον και εις την ευσπλαγχνίαν Αυτού, Όστις εμφανίζεται εις ημάς τους αμαρτωλούς δούλους Αυτού δια του Αγίου Πνεύματος, και η ψυχή γνωρίζει Αυτόν πλείον ή τον κατά σάρκα πατέρα, διότι και τον οικείον πατέρα βλέπομεν εκτός ημών, ενώ το Άγιον Πνεύμα διαπερά όλην την ψυχήν και τον νουν και το σώμα.

Μακαρία η ταπεινή ψυχή, αγαπά αυτήν ο Κύριος.

Τους ταπεινούς αγίους μακαρίζουν ο ουρανός και η γη, και ο Κύριος δίδει εις αυτούς την δόξαν να είναι μετ' Αυτού: «Όπου Εγώ ειμι, εκεί και ο διάκονος ο Εμός έσται».

Ανωτέρα πάντων εις την ταπείνωσιν είναι η Παναγία Μήτηρ του Θεού. Ένεκα τούτου μακαρίζουν Αυτήν πάσαι αι γενεαί της γης και διακονούν Αυτήν

πάσαι αι δυνάμεις των ουρανών. Και Αυτήν την Μητέρα Αυτού ο Κύριος έδωκεν εις αντίληψιν και βοήθειαν ημών.

Ουδέν ανώτερον υπάρχει της εν ταπεινώσει και αγάπη ζωής. Εν αυτή επκρατεί εις την ψυχήν ειρήνη μεγάλη και δεν υπεραίρεται του αδελφού. Εάν αγαπώμεν [//397] τους εχθρούς, τότε εν τη ψυχή δεν θα υπάρχη τόπος δια την υπερηφανίαν, διότι εις την κατά Χριστόν αγάπην ξένον και αλλότριον είναι η υπεροψία. Η υπερηφανία, ως πυρ, κατακαίει παν το αγαθόν· η κατά Χριστόν ταπείνωσις όμως είναι γλυκεία και απερίγραπτος. Και εάν εγνώριζον τούτο οι άνθρωποι, τότε πάσα η γη θα εμαθήτευεν εις την επιστήμην αυτήν. Εγώ εν όλη μου τη ζωή, ημέρας και νυκτός, μελετώ αυτήν, και δεν δύναμαι να κατακτήσω αυτήν. Η ψυχή μου διαρκώς σκέπτεται: Δεν επέτυχον έτι του ποθουμένου, και δεν είναι δυνατόν να αναπαυθώ, αλλά ταπεινώς παρακαλώ υμάς, αδελφοί, όσοι γνωρίζετε την αγάπην του Χριστού, προσευχήθητε δι' εμέ, ίνα ρυσθώ από του υπερηφάνου πνεύματος, ίνα σκηνώση εν εμοί η ταπείνωσις του Χριστού.

Υπάρχουν πολλά είδη ταπεινώσεως. Ο είς είναι υπήκοος και εις πάντα μέμφεται εαυτόν, και τούτο είναι ταπείνωσις. Ο άλλος μετανοεί δια τας αμαρτίας αυτού και θεωρεί εαυτόν ως βδέλυγμα ενώπιον του Κυρίου, και τούτο είναι ταπείνωσις. Αλλά άλλην ταπείνωσιν έχει εκείνος, όστις εγνώρισεν εν Πνεύματι Αγίω τον Κύριον· εκείνος έχει άλλην γνώσιν και άλλην γεύσιν.

Όταν ίδη η ψυχή εν Αγίω Πνεύματι τον Κύριον, πόσον είναι πράος και ταπεινός, τότε και αύτη η ιδία ταπεινούται έως τέλους. Και η ταπείνωσις αύτη είναι εντελώς ιδιαιτέρα, και ουδείς δύναται να περιγράψη αυτήν, και γνωρίζεται μόνον δια του Αγίου Πνεύματος. Εάν οι άνθρωποι εγνώριζον εν Αγίω Πνεύματι οποίος είναι ο Κύριος ημών, τότε οι πάντες θα ήλλασσον: Οι πλούσιοι θα εγκατέλειπον τα πλούτη αυτών, οι επιστήμονες τας επιστήμας αυτών, οι κυβερνήται την δόξαν και την εξουσίαν αυτών, και οι πάντες θα εταπεινούντο και θα έζων εν μεγάλη ειρήνη και αγάπη, και επί της γης θα εβασίλευε χαρά μεγάλη.

Όταν η ψυχή παραδοθή εις το θέλημα του Θεού, τότε [//398] ουδέν έχει πλέον εν τω νοΐ, ει μη μόνον τον Κύριον. Και παρίσταται η ψυχή μετά καθαρού νοός ενώπιον του Θεού.

Ώ Κύριε, δίδαξον ημάς δια του Πνεύματος Σου του Αγίου να είμεθα υπήκοοι, εγκρατείς. Δος ημίν το πνεύμα της αδαμιαίας μετανοίας και δάκρυα δια τας αμαρτίας ημών. Δος ημίν όπως αιωνίως Σε ευχαριστώμεν και Σε δοξάζωμεν. Συ έδωκας εις ημάς το τίμιον Σώμα και το Αίμα Σου, ίνα ζώμεν αιωνίως μετά Σου και είμεθα εκεί, ένθα Συ μένεις, και ίνα βλέπωμεν την δόξαν Σου.

Κύριε, δος να γνωρίσουν οι λαοί όλης της γης πόσον Συ αγαπάς ημάς και ποίαν θαυμαστήν ζωήν δίδεις εις τους πιστεύοντας εις Σε.

[//399]

Δ΄ ΠΕΡΙ ΕΙΡΗΝΗΣ

Οι πάντες επιθυμούν την ειρήνην, αλλά δεν γνωρίζουν πώς να επιτύχουν αυτήν. Ο Μέγας Παΐσιος κατελήφθη ποτέ υπό θυμού και ικέτευε τον Κύριον να ελευθερώση αυτόν από του πάθους τούτου. Ο Κύριος ενεφανίσθη εις αυτόν και είπε: «Παΐσιε, εάν θέλης να μη οργίζησαι, μη επιθύμει ουδέν, μη κρίνης και μη μισήσης ουδένα και θα έχης την ειρήνην». Ούτω, πας άνθρωπος, εάν κόπτη το θέλημα αυτού ενώπιον του Θεού και των ανθρώπων, θα είναι πάντοτε ειρηνικός εν τη ψυχή. Όστις όμως αγαπά να ποιή το ίδιον θέλημα, ούτος δεν θα ειρηνεύη.

Ψυχή παραδοθείσα εις το θέλημα του Θεού φέρει ευκόλως πάσαν θλίψιν και πάσαν ασθένειαν, διότι και εν τω καιρώ της ασθενείας διαμένει εν τη θεωρία του Θεού και προσεύχεται: «Κύριε, Συ βλέπεις την ασθένειάν μου· Συ γνωρίζεις πόσον αμαρτωλός και αδύνατος είμαι· βοήθησόν μοι, ίνα υπομένω και ευχαριστώ την αγαθότητά Σου». Και ο Κύριος ανακουφίζει τον πόνον, η δε ψυχή αισθάνεται την εγγύτητα του Θεού και μένει ενώπιον του Θεού πλήρης χαράς και ευγνωμοσύνης.

Εάν υποστής αποτυχίαν τινά, σκέψου: «Ο Κύριος βλέπει την καρδίαν μου, και αν είναι θέλημα Αυτού, τα πάντα θα είναι προς το καλόν και δι΄ εμέ και δια τους άλλους», και ούτως η ψυχή σου θα είναι πάντοτε εν ειρήνη. [//400] Αλλ΄ εάν τις αρχίζη να παραπονήται: «Τούτο δεν έχει καλώς, εκείνο δεν είναι ως πρέπει», τότε εν τη ψυχή αυτού δεν θα υπάρχη ειρήνη, έστω και αν νηστεύη και προσεύχηται πολύ.

Οι Απόστολοι ήσαν εξ ολοκλήρου παραδεδομένοι εις το θέλημα του Θεού. Ούτω μόνον διαφυλάττεται η ειρήνη. Παρομοίως και πάντες οι μεγάλοι άγιοι υπέμειναν πάσας τας θλίψεις, παραδιδόμενοι εις το θέλημα του Θεού.

Ο Κύριος αγαπά ημάς και δυνάμεθα να μη φοβώμεθα ουδέν, εκτός της αμαρτίας, διότι ένεκα της αμαρτίας αίρεται η χάρις, άνευ δε της χάριτος του Θεού ο εχθρός παρασύρει την ψυχήν, ως ο άνεμος σύρει τα ξηρά φύλλα ή τον καπνόν.

Πρέπει να ενθυμώμεθα σταθερώς ότι οι εχθροί έπεσον εξ υπερηφανίας και δια παντός προσπαθούν να ωθήσουν ημάς εις την ιδίαν πλάνην, και πολλούς ηπάτησαν. Ο Κύριος όμως είπε: «Μάθετε απ΄ Εμού την πραότητα και την ταπείνωσιν και ευρήσητε ανάπαυσιν εις τας ψυχάς ημών».

«Ω, Ελεήμον Κύριε, δος ημίν την ειρήνην Σου, ως έδωκας ειρήνην εις του Αγίους Αποστόλους: "Ειρήνην την Εμήν δίδωμι υμίν".

»Κύριε, δος και εις ημάς να απολαύσωμεν την ειρήνης Σου. Οι Άγιοι Απόστολοι έλαβον την ειρήνην Σου και διέχυσαν αυτήν ανά τον κόσμον, και σώζοντες τον λαόν δεν απώλεσαν την ειρήνην του Κυρίου, και αύτη δεν ηλαττώθη εντός αυτών».

Δόξα εις τον Κύριον, διότι αγαπά ημάς και δίδει εις ημάς την ειρήνην Αυτού και την χάριν του Αγίου Πνεύματος.

Πώς να διατηρήσωμεν την ψυχικήν ειρήνην εν μέσω των σκανδάλων των ημερών ημών;

Κρίνοντες κατά την Γραφήν και τον χαρακτήρα του [//401] συγχρόνου λαού, ζώμεν επί των εσχάτων καιρών, και εν τούτοις δέον όπως φυλάξωμεν την

ψυχικήν ειρήνην, άνευ της οποίας ουδείς σώζεται, ως είπεν ο μέγας ευχέτης της Ρωσικής γης, ο Όσιος Σεραφείμ του Σαρώφ. Όσον ούτος έζη, ο Κύριος διεφύλαττε την Ρωσίαν δια των προσευχών αυτού. Μετά δε την τελευτήν αυτού εγένετο άλλος στύλος επί της γης έως του ουρανού, ο Πατήρ Ιωάννης της Κρονστάνδης. Περί αυτού ας ομιλήσωμεν ολίγον, διότι είναι σύγχρονος ημών και ημείς είδομεν αυτόν προσευχόμενον, τους άλλους όμως δεν είδομεν.

Ενθυμούμεθα ότι μετά την Λειτουργίαν, ότε έφερον εις αυτόν την άμαξαν και ούτος επορεύετο να καθίση, περιεκύκλωσεν αυτόν ο λαός, εξαιτούμενος την ευλογίαν αυτού, και εν μέσω εκείνου του συνωστισμού η ψυχή αυτού διέμενεν αδιαλείπτως εν τω Θεώ και δεν διεχέετο, δεν εγκατέλειπεν αυτόν η ειρήνη της ψυχής. Πώς άρα γε κατώρθου τούτο; Ιδού το θέμα ημών.

Κατώρθου τούτο, επειδή ηγάπα τον λαόν και δεν έπαυε να προσεύχηται δι' αυτόν:

«Κύριε, δος την ειρήνην Σου εις τον λαόν Σου.

»Κύριε, δος εις τους δούλους Σου το Πνεύμα Σου το Άγιον, ίνα θάλπη τας ψυχάς αυτών δια της αγάπης Σου και οδηγή αυτούς εις πάσαν την αλήθειαν και εις παν το αγαθόν.

»Κύριε, θέλω ίνα η ειρήνη Σου περιβάλλη όλον τον κόσμον Σου, τον οποίον Συ έως τέλους ηγάπησας, και έδωκας τον Υιόν Σου τον Μονογενή, ίνα σωθή ο κόσμος δι' Αυτού.

»Κύριε, δος εις αυτούς την χάριν Σου, ίνα εν ειρήνη και αγάπη Σε γνωρίσουν και Σε αγαπήσουν, και αναφωνήσουν ως οι Απόστολοι επί του Θαβώρ: "Κύριε, καλόν εστιν ημάς ώδε είναι μετά Σου"».

Ούτως αδιαλείπτως προσευχόμενος υπέρ του λαού, διεφύλαττε την ειρήνην της ψυχής, ημείς δε στερούμεθα αυτής, διότι εντός ημών δεν υπάρχει αγάπη δια τον λαόν. [//402] Οι Άγιοι Απόστολοι και πάντες οι Άγιοι επόθουν την σωτηρίαν του λαού και ευρισκόμενοι εν μέσω των ανθρώπων προσηύχοντο διακαώς υπέρ αυτών. Το Άγιον Πνεύμα έδιδεν εις αυτούς την δύναμιν να αγαπούν τον λαόν. Και ημείς, εάν δεν αγαπώμεν τον αδελφόν, δεν θα έχωμεν ειρήνην.

Ας αναλογισθή τούτο πας άνθρωπος.

Δόξα εις τον Κύριον, διότι δεν αφήκεν ημάς ορφανούς, αλλ' έδωκεν εις ημάς επί γης το Άγιον Πνεύμα. Το Πνεύμα το Άγιον διδάσκει εις την ψυχήν άφατον αγάπην προς τον λαόν και ευσπλαγχνίαν προς πάντα πεπλανημένον. Ο Πατήρ εσπλαγχνίσθη τα «απολωλότα πρόβατα» και εξαπέστειλε τον Υιόν Αυτού τον Μονογενή, ίνα σώση ταύτα. Και το Πνεύμα το Άγιον διδάσκει την αυτήν εσπλαγχνίαν προς τους πεπλανημένους, οίτινες πορεύονται εις τον άδην. Όστις δε δεν απέκτησε το Άγιον Πνεύμα, ούτος δεν επιθυμεί να προσεύχηται υπέρ των εχθρών.

Ο Όσιος Παΐσιος ο Μέγας προσηύχετο δια τον μαθητήν αυτού, όστις ηρνήθη τον Χριστόν και, ενώ προσηύχετο, ενεφανίσθη εις αυτόν ο Κύριος και είπε: «Παΐσιε, δια ποίον ικετεύεις; Δεν γνωρίζεις ότι ηρνήθη Εμέ»; Αλλ' ο Όσιος

εσυνέχιζε να λυπήται τον μαθητήν αυτού, και τότε είπεν ο Κύριος: «Παΐσιε, εξωμοιώθης προς Εμέ κατά την αγάπην».

Ούτως αποκτάται η ειρήνη και εκτός αυτής άλλη οδός δεν υπάρχει.

Εάν προσεύχηται τις πολύ και νηστεύη, αλλά δεν έχη αγάπην προς τους εχθρούς, η ψυχή αυτού δεν δύναται να έχη την ειρήνην. Και εγώ δεν θα ηδυνάμην να ομιλώ περί τούτου μετά βεβαιότητος, εάν το Άγιον Πνεύμα δεν εδίδασκεν εις εμέ την αγάπην ταύτην.

Ψυχή αμαρτωλός, αιχμάλωτος των παθών, δεν δύναται [//403] να έχη ειρήνην και χαράν εν τω Κυρίω, έστω και αν κατέχη πάντα τα πλούτη της γης, έστω και αν βασιλεύη εφ' όλου του κόσμου. Εάν εις τοιούτον βασιλέα, ευθύμως διασκεδάζοντα εις συμπόσιον μετά των πριγκίπων αυτού, καθήμενον επί του θρόνου εν πάση τη δόξη αυτού, ελέγομεν αίφνης, «βασιλεύ, αποθνήσκεις εντός ολίγου», η ψυχή αυτού θα εταράττετο και θα έτρεμεν εκ του φόβου, και θα έβλεπε την αδυναμίαν.

Πόσοι όμως υπάρχουν πτωχοί, αλλά πλούσιοι εις την αγάπην προς τον Θεόν, εις τους οποίους εάν έλεγον, «νυν αποθνήσκεις», θα απεκρίνοντο εν ειρήνη: «Γενηθήτω το θέλημα του Κυρίου. Δόξα εις τον Κύριον, διότι εμνήσθη εμού και θέλει να προσλάβη εμέ εκεί, ένθα πρώτος εισήλθεν ο ληστής».

Υπάρχουν πτωχοί οίτινες δεν φοβούνται τον θάνατον, αλλά συναντούν αυτόν εν ειρήνη, ως ο Συμεών ο Θεοδόχος, όστις έψαλλε την ωδήν: «Νυν απολύεις τον δούλον Σου, Δέσποτα, κατά το ρήμα Σου εν ειρήνη».

Οποία ειρήνη υπήρχεν εις την ψυχήν του Δικαίου Συμεών, δύνανται να εννοήσουν μόνον εκείνοι οίτινες απέκτησαν την ειρήνην του Θεού, ή τουλάχιστον έλαβον πείραν αυτής. Περί της ειρήνης ταύτης έλεγεν ο Κύριος εις τους μαθητάς Αυτού: «Ειρήνην την Εμήν δίδωμι υμίν». Όστις έχει την ειρήνην ταύτην, ούτος μεταβαίνει εις την αιώνιον ζωήν εν ειρήνη λέγων:

«Δόξα Σοι, Κύριε, ότι νυν έρχομαι προς Σε και αιωνίως εν ειρήνη και αγάπη θα βλέπω το Πρόσωπόν Σου. Το ιλαρόν, πράον βλέμμα Σου είλκυσε την ψυχήν μου, και αύτη εκλείπει δια Σε».

Τον αδελφόν πρέπει να συμβουλεύωμεν μετά πραότητος και αγάπης. Η ειρήνη απόλλυται, αν η ψυχή κενοδοξή ή υπεραίρηται επί τον αδελφόν, ή κρίνη τινά ή νουθετή άνευ πραότητος και αγάπης. Εάν τρώγωμεν πολύ, ή προσευχώμεθα ραθύμως, ή μισώμεν τον αδελφόν, [//404] δια πάντα ταύτα σκοτίζεται ο νους και απόλλυται η ειρήνη και η παρρησία προς τον Θεόν.

Εάν όμως συνηθίσωμεν να προσευχώμεθα θερμώς υπέρ των εχθρών ημών και αγαπώμεν αυτούς, η ειρήνη θα διαμένη πάντοτε εν ταις καρδίαις ημών.

Δεν δύναται η ψυχή να έχη ειρήνην, εάν δεν μελετά εν τω νόμω του Θεού ημέρας και νυκτός, διότι ο νόμος ούτος εγράφη Πνεύματι Θεού, και εκ της Γραφής το Πνεύμα του Θεού μεταβαίνει εις την ψυχήν. Η ψυχή αισθάνεται εις τούτο γλυκύτητα και ευχαρίστησιν, και δεν θέλει πλέον να αγαπά τα επίγεια, διότι η αγάπη των επιγείων πραγμάτων ερημοί τον νουν. Η ψυχή τότε

καταλαμβάνεται υπό αθυμίας, αγριαίνει και παύει να προσεύχηται. Ο δε εχθρός, βλέπων ότι η ψυχή απεμακρύνθη από του Θεού, σαλεύει αυτήν και ευχερώς συγχύζει τον νουν δια διαφόρων ατάκτων λογισμών, και ούτω διέρχεται πάσαν την ημέραν και δεν δύναται να θεωρή καθαρώς τον Κύριον.

Όστις φέρει εν εαυτώ την ειρήνην του Αγίου Πνεύματος, ούτος εκχέει ειρήνην και εις τους άλλους· όστις δε φέρει εν εαυτώ πνεύμα πονηρόν, ούτος και εις τους άλλους εκχέει το κακόν.

Ερώτησις: Πώς δύναται να διατηρή την ειρήνην ο προεστώς, εάν έχη ανθρώπους ανυποτάκτους;

Απάντησις: Είναι δύσκολον και θλιβερόν δι᾽ αυτόν, αν οι υφιστάμενοι δεν πειθαρχούν. Ίνα διαφυλάττη όμως την ειρήνην, πρέπει να ενθυμήται ο προεστώς ότι, έστω και αν οι άνθρωποι ούτοι είναι ανυπότακτοι, παρά ταύτα ο Κύριος αγαπά αυτούς και απέθανεν εν οδύναις δια την σωτηρίαν αυτών. Πρέπει λοιπόν να προσεύχηται δι᾽ αυτούς εκτενώς, και τότε ο Κύριος θα δώση εις τον προσευχόμενον θερμήν προσευχήν, και θα γνωρίση εκ [//405] πείρας ότι ο νους του προσευχόμενου έχει παρρησίαν και αγάπην προς τον Θεόν· καίτοι δε είναι άνθρωπος αμαρτωλός, ο Κύριος θα δώση εις αυτόν να γευθή του καρπού της προσευχής. Εάν δε ο ιθύνων συνηθίση να προσεύχηται κατ᾽ αυτόν τον τρόπον δια τους υποτεταγμένους εις αυτόν, θα έχη εν τη ψυχή βαθείαν ειρήνην και αγάπην.

Ερώτησις: Πώς δύναται να διατηρήση την ψυχικήν ειρήνην ο υποτακτικός, του οποίου ο προϊστάμενος είναι θυμώδης και κακός;

Απάντησις: Ο θυμώδης άνθρωπος υποφέρει ο ίδιος μέγα μαρτύριον εκ πνεύματος πονηρού, ένεκα της υπερηφανίας αυτού. Ο υφιστάμενος, όστις και αν είναι, οφείλει να κατανοή τούτο και να προσεύχηται δια τον άρρωστον ψυχικώς προϊστάμενον αυτού, και τότε ο Κύριος βλέπων την υπομονήν αυτού θα δώση εις αυτόν άφεσιν αμαρτιών και προσευχήν αδιάλειπτον. Είναι μέγα έργον ενώπιον του Θεού να προσεύχηταί τις δι᾽ εκείνους, οίτινες αδικούν και προσβάλλουν αυτόν. Ένεκα τούτου ο Κύριος θα δώση εις αυτόν την χάριν και θα γνωρίση δια Πνεύματος Αγίου τον Κύριον, και τότε χάριν Αυτού θα υπομένη μετά χαράς πάσας τας θλίψεις, και θα δώση εις αυτόν ο Κύριος αγάπην προς όλον τον κόσμον, και θα επιθυμή ολοψύχως το καλόν προς πάντας και θα προσεύχηται δι᾽ όλους, ως δια την εαυτού ψυχήν.

Ο Κύριος έδωκεν εις ημάς την εντολήν να αγαπώμεν τους εχθρούς, και όστις αγαπά τους εχθρούς, εκείνος εξομοιούται προς τον Κύριον. Η προς τους εχθρούς αγάπη δεν είναι δυνατή, ει μη μόνον δια της χάριτος του Αγίου Πνεύματος. Και ως εκ τούτου ευθύς, ως σε προσβάλη τις, προσεύχου δι᾽ αυτόν εις τον Θεόν, και ούτω θα διατηρήσης την ειρήνην του Θεού εν τη ψυχή σου.

Όστις όμως γογγύζει και κατηγορεί τον προϊστάμενον αυτού, εκείνος ο ίδιος θα γίνη παρομοίως οργίλος, και θα πληρωθή δι᾽ αυτόν ο λόγος του προφήτου Δαβίδ: [//406] «Μετά εκλεκτού εκλεκτός έση και μετά στρεβλού διαστρέψης» (Ψαλμ. ιζ᾽ 27).

Ούτω, και εις τον υποτακτικόν μοναχόν είναι δύσκολον να φυλάττη την ειρήνην, εάν έχη γέροντα κακού χαρακτήρος. Είναι βαρύς σταυρός δια τον υποτακτικόν να ζη μετά τοιούτου γέροντος. Οφείλει όμως να προσεύχηται δι' αυτόν, και τότε θα διατηρή την ειρήνην της ψυχής και του σώματος. Εάν τις είναι προϊστάμενος και αναγκασθή να δικάση τινά δια τι πλημμέλημα, πρέπει να παρακαλή τον Κύριον να δώση εις αυτόν συμπάσχουσαν καρδίαν, την οποίαν αγαπά ο Κύριος, και τότε θα κρίνη ορθώς. Εάν όμως κρίνη αποβλέπων μόνον εις τα έργα του υποδίκου, τότε θα σφάλη και δεν θα είναι ευάρεστος εις τον Κύριον.

Δέον όπως κρίνη τις αποσκοπών εις την διόρθωσιν του ανθρώπου, και ως εκ τούτου είναι ανάγκη όπως σπλαγχνίζηται ο δικάζων εκάστην ψυχήν, έκαστον πλάσμα και κτίσμα του Θεού, και εν πάσαις ταις οδοίς αυτού όπως έχη συνείδησιν καθαράν, και τότε θα εύρη βαθείαν ειρήνην εν τη ψυχή και εν τω νοΐ αυτού. Ας ζώμεν εν ειρήνη και αγάπη, διότι το Πνεύμα το Άγιον εμφαίνεται εν τη αγάπη. Ούτω λέγει η Γραφή και δεικνύει η πείρα.

Είναι αδύνατον να έχωμεν ειρήνην εν τη ψυχή, εάν δεν παρακαλώμεν πάση δυνάμει τον Κύριον να αγαπώμεν πάντας τους ανθρώπους. Ο Κύριος εγνώριζεν ότι εάν δεν αγαπώμεν τους εχθρούς, ειρήνην εν τη ψυχή δεν θα έχωμεν, και δια τούτο εδόθη εις ημάς η εντολή: «Αγαπάτε τους εχθρούς υμών». Εάν δεν αγαπώμεν τους εχθρούς, τότε μόνον κατά καιρούς η ψυχή θα είναι πως ειρηνική, εάν όμως αγαπώμεν τους εχθρούς, τότε η ειρήνη θα παραμένη εν τη ψυχή ημέρας και νυκτός.

Φύλαττε εν τη ψυχή σου την ειρήνην της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, ίνα μη στερηθής αυτής δι' ασήμαντα πράγματα. Εάν δώσης ειρήνην εις τον αδελφόν σου, ο [//407] Κύριος θα δώση εις σε ασυγκρίτως πλείον· εάν όμως προσβάλης τον αδελφόν, τότε και εν τη ψυχή σου αφεύκτως θα έλθη θλίψις.

Εάν έλθη σαρκικός λογισμός, δίωξον αυτόν αμέσως, και τότε θα φυλάξης την ειρήνην της ψυχής. Εάν όμως δεχθής αυτόν, τότε η ψυχή θα απολέση την αγάπην προς τον Θεόν και δεν θα έχης πλέον παρρησίαν εν τη προσευχή.

Εάν κόψης το θέλημά σου, ενίκησας τον εχθρόν, και ως έπαθλον θα λάβης την ειρήνην της ψυχής. Εάν όμως ποιήσης το θέλημά σου, ηττήθης υπό του εχθρού και η αθυμία θα τυραννή την ψυχήν σου.

Ο έχων το πάθος της φιλοκτημοσύνης δεν δύναται να αγαπά τον Θεόν και τον πλησίον. Ο νους και η καρδία του τοιούτου ανθρώπου είναι δεδεμένα υπό του πλούτου και δεν έχει ούτος πνεύμα μετανοίας και συντριβής, και δια τούτο η ψυχή αυτού δεν δύναται να γνωρίζη την γλυκύτητα της ειρήνης του Χριστού.

Ψυχή, ήτις εγνώρισε τον Χριστόν, θέλει πάντοτε να βλέπη Αυτόν εν αυτή. Ούτος έρχεται εις την ψυχήν ηρέμα και δίδει εις αυτήν ειρήνην, και μαρτυρεί την σωτηρίαν άνευ λόγων.

Εάν οι βασιλείς και οι κυβερνήται των λαών εγνώριζον την αγάπην του Θεού, ουδέποτε θα επολέμουν. Ο πόλεμος έρχεται εξ αιτίας των αμαρτιών και ουχί εκ της αγάπης. Ο Κύριος εδημιούργησεν ημάς κατά την αγάπην Αυτού και ενετείλατο να ζώμεν εν αγάπη.

Εάν οι άρχοντες εφύλαττον τας εντολάς του Κυρίου και ο λαός και οι υφιστάμενοι υπήκουον εν ταπεινώσει, τότε επί της γης θα υπήρχε μεγάλη ειρήνη

και αγαλλίασις. Ένεκα όμως της φιλαρχίας και της ανυπακοής των υπερηφάνων πάσχει άπασα η οικουμένη.

Δέομαί Σου, Ελεήμον Κύριε, δος εις όλον τον λαόν Σου, από του Αδάμ έως της συντελείας των αιώνων, να [//408] Σε γνωρίση ότι είσαι αγαθός και πλήρης ελέους, και ούτω να απολαύσουν οι πάντες της ειρήνης Σου και ίδουν το Φως του Προσώπου Σου.

Το βλέμμα Σου, ιλαρόν και πράον, έλκει την ψυχήν.

[//409]

Ε΄ ΠΕΡΙ ΧΑΡΙΤΟΣ

Ουδέν έφερον εις την Μονήν ει μη αμαρτίας, και δεν γνωρίζω δια τί ο Κύριος έδωκεν εις εμέ, ότε ήμην εισέτι νεαρός υποτακτικός, τοσαύτην χάριν Αγίου Πνεύματος, ώστε και η ψυχή και το σώμα μου επλήσθησαν χάριτος, και η χάρις ήτο ομοία προς την χάριν των μαρτύρων, και το σώμα μου εδίψα να πάσχη δια τον Χριστόν.

Δεν εζήτουν εγώ παρά του Κυρίου Πνεύμα Άγιον· δεν εγνώριζον ότι υπάρχει Πνεύμα Άγιον, πώς έρχεται εις την ψυχήν και πώς ενεργεί εις αυτήν. Νυν δε χαίρω να γράφω περί τούτου.

Ώ Πνεύμα Άγιον, ηγαπημένον εις την ψυχήν! Είναι αδύνατον να Σε περιγράψω, αλλ' η ψυχή γνωρίζει την έλευσιν Σου, και Συ δίδεις ειρήνην εις τον νουν και γλυκύτητα εις την καρδίαν.

Ο Κύριος είπε: «Μάθετε απ' Εμού την πραότητα και την ταπείνωσιν και ευρήσετε ανάπαυσιν εις τας ψυχάς υμών». Τούτο λέγει ο Κύριος περί του Αγίου Πνεύματος. Μόνον εν Αγίω Πνεύματι ευρίσκει η ψυχή την τελείαν ανάπαυσιν.

Μακάριοι ημείς οι ορθόδοξοι χριστιανοί, διότι πολύ αγαπά ημάς ο Κύριος και δίδει εις ημάς την χάριν του Αγίου Πνεύματος, και εν Πνεύματι Αγίω βλέπομεν την δόξαν Αυτού. Δια να φυλάττωμεν όμως την χάριν, οφείλομεν [//410] να αγαπώμεν τους εχθρούς και εις όλας τας θλίψεις να ευχαριστώμεν τον Θεόν.

Ο Κύριος εκάλεσεν αμαρτωλόν ψυχήν εις μετάνοιαν, και επέστρεψεν η ψυχή προς τον Κύριον, και Ούτος ως Ελεήμων προσεδέξατο αυτήν και εφανέρωσεν Εαυτόν εις αυτήν. Ο Κύριος είναι εύσπλαγχνος, ταπεινός και πράος. Κατά το πλήθος της αγαθότητος Αυτού δεν εμνήσθη των αμαρτιών της ψυχής, και αύτη ηγάπησεν Αυτόν έως τέλους, και ορμά προς Αυτόν ως το πτηνόν εκ του στενού κλωβίου προς το πράσινον δάσος.

Η ψυχή αύτη εγνώρισε τον Θεόν, τον ελεήμονα, τον οικτίρμονα, τον γλυκύτατον, και ηγάπησεν Αυτόν έως τέλους, και εκ του πυρός της αγάπης έλκεται προς Αυτόν ακορέστως, επειδή η χάρις του Κυρίου είναι γλυκεία σφόδρα και θερμαίνει τον νουν και την καρδίαν και όλον το ασθενές σώμα.

Αίφνης στερείται η ψυχή της τοιαύτης χάριτος του Κυρίου. Και σκέπτεται: «Θα ελύπησα δια τινος τον Δεσπότην· θα ικετεύσω το έλεος Αυτού· ίσως πάλιν δώση εις εμέ την χάριν ταύτην, διότι η ψυχή μου ουδέν πλέον επιθυμεί εις τον κόσμον τούτον, ει μη τον Κύριον. Η αγάπη του Κυρίου είναι τοσούτον φλογερά, ώστε, αν η ψυχή απολέση αυτήν ή και μειωθή μόνον εν αυτή η χάρις, οποίας τότε προσευχάς εκχέει αύτη ενώπιον του Θεού, ίνα πάλιν λάβη την χάριν Αυτού! ούτως ο Όσιος Σεραφείμ επί τρία έτη ίστατο επί τινος πέτρας ημέρας και νυκτός, επειδή η ψυχή αυτού εγνώρισε τον Κύριον και εγλυκάνθη υπό της χάριτος Αυτού και ηγάπησεν Αυτόν έως τέλους.

Ψυχή, ήτις εγνώρισε τον Κύριον, έλκεται δι' αγάπης προς Αυτόν, και το πυρ της αγάπης του Θεού δεν αφίνει αυτήν να επιλησθή Αυτού ούτε ημέραν ούτε νύκτα, ούτε μίαν στιγμήν. Εάν, παρά την τοσούτον ολίγην αγάπην ημών προς τον Κύριον, η ψυχή έλκεται προς Αυτόν μετά [//411] τοσαύτης δυνάμεως, τότε τις

θα ηδύνατο να περιγράψη το πλήρωμα της αγάπης της Θεομήτορος δια τον Υιόν και Θεόν Αυτής;

«Ειπέ ημίν, Πανάχραντε, πόσον ηγάπας τον Υιόν και Κύριον Σου και ποίαι ήσαν αι προσευχαί Σου, ότε ο Υιός Σου ανελήφθη εις τον ουρανόν»;

Αδύνατον είναι να συλλάβωμεν τούτο.

Μακάριος, όστις φυλάττει την καθαρότητα της ψυχής και του σώματος· αγαπά αυτόν ο Κύριος και δίδει εις την ψυχήν αυτού την χάριν του Αγίου Πνεύματος· και η χάρις αύτη αιχμαλωτίζει την ψυχήν εις την αγάπην του Θεού, ούτως ώστε εκ της γλυκύτητος του Αγίου Πνεύματος να μη δύναται να αποσπασθή από του Θεού και ακορέστως ορμά προς Αυτόν.

Δεν υπάρχει τέλος εις την αγάπην του Θεού. Γνωρίζω όμως άνθρωπον, τον οποίον επεσκέφθη ο Κύριος δια της χάριτος Αυτού, και εάν ηρώτα αυτόν ο Κύριος, «θέλεις να δώσω εις σε μεγαλυτέραν χάριν;», τότε η ασθενής κατά το σώμα ψυχή θα έλεγε: «Κύριε, Συ βλέπεις ότι, εάν δώσης έτι μεγαλυτέραν χάριν, τότε δεν θα ανθέξω, θα αποθάνω»! Δεν δύναται ο άνθρωπος να χωρήση το πλήρωμα της χάριτος. Ούτως οι Απόστολοι επί του Θαβώρ έπεσον πρηνείς ένεκα της δόξης του Κυρίου.

Καθ' εκάστην τρέφομεν το σώμα και αναπνέομεν αέρα, ίνα ζήσωμεν. Και η ψυχή έχει χρείαν του Κυρίου και της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, άνευ της οποίας είναι αύτη νεκρά. Καθώς ο ήλιος θερμαίνει και ζωοποιεί τα άνθη του αγρού και ταύτα έλκονται προς αυτόν, ούτω και η αγαπήσασα τον Θεόν ψυχή έλκεται προς Αυτόν και μακαρίζεται εν αυτώ, και εκ του πλήθους της χαράς θέλει οι πάντες να γευθούν ωσαύτως της μακαριότητος ταύτης. Προς τούτο έκτισεν ημάς ο Κύριος, ίνα μένωμεν αιωνίως εν ουρανοίς μετ' Αυτού εν αγάπη.

[//412] Δόξα εις τον Θεόν και την ευσπλαγχνίαν Αυτού! Τοσούτον ηγάπησεν ημάς, ώστε έδωκεν εις ημάς το Πνεύμα το Άγιον, Όπερ διδάσκει ημάς παν έργον αγαθόν και δίδει την δύναμιν να νικώμεν την αμαρτίαν. Ο Κύριος κατά την πολλήν Αυτού ευσπλαγχνίαν δίδει εις ημάς την χάριν, και ημείς οφείλομεν να διαφυλάττωμεν αυτήν ισχυρώς, ίνα μη εγκαταλείπη ημάς, διότι άνευ της χάριτος ο άνθρωπος είναι πνευματικώς τυφλός. Όστις συνάγει πλούτον εν τω κόσμω τούτω είναι τυφλός. Τούτο σημαίνει ότι η ψυχή αυτού δεν γνωρίζει το Πνεύμα το Άγιον, δεν γνωρίζει πόσον γλυκύ είναι Αυτό, και ως εκ τούτου αιχμαλωτίζεται υπό της γης. Όστις όμως εγνώρισε την γλυκύτητα του Αγίου Πνεύματος, εκείνος γνωρίζει ότι προς ουδέν δύναται να συγκριθή και υπ' ουδενός επί της γης να αιχμαλωτισθή, αλλά μένει ούτος ηχμαλωτισμένος μόνον εκ της αγάπης του Κυρίου και αναπαύεται εν τω Θεώ, και χαίρει και χέει δάκρυα δι' όλους τους ανθρώπους, οίτινες δεν εγνώρισαν τον Κύριον και σπλαγχνίζεται αυτούς.

Όταν η ψυχή διάγη εν Πνεύματι Αγίω, τότε ευφραίνεται και δεν αναζητεί τα ουράνια, διότι η Βασιλεία του Θεού είναι εντός ημών και διότι ο Κύριος ήλθε και εσκήνωσεν εν ημίν. Αλλ' όταν η ψυχή απολέση την χάριν, τότε επιποθεί αύτη τα ουράνια και μετά δακρύων ζητεί τον Κύριον.

Ο άνθρωπος, πριν δεχθή την χάριν, ζη και νομίζει ότι όλα εν τη ψυχή αυτού είναι καλά. Όταν όμως επισκεφθή αυτόν η χάρις και μείνη εν αυτώ, τότε βλέπει εαυτόν εντελώς διάφορον, και όταν ύστερον στερηθή πάλιν της χάριτος, τότε μόνον γνωρίζει εν ποία αθλία καταστάσει ευρίσκεται.

Ο πετεινός του χωριού ζη εντός μικράς αυλής και είναι ικανοποιημένος δια την μοίραν αυτού. Ο αετός δε πετά έως των νεφελών και βλέπει εξ ύψους τους κυανούς [//413] ορίζοντας, γνωρίζει πολλάς χώρας, βλέπει δάση και λειμώνας, ποταμούς και όρη, θαλάσσας και πόλεις. Και εάν αποκόψουν τα πτερά αυτού και αναγκάσουν αυτόν να ζη μετά του πετεινού εν στενή αυλή, οπόσον θα νοσταλγή τον κυανούν ουρανόν και τα ύψη των ερημικών βράχων!

Υιός βασιλέως τινός ανεχώρησε ποτε μακράν των ανακτόρων δια κυνήγιον εις βαθύ τι δάσος και απολέσας την οδόν δεν ηδύνατο να επιστρέψη εις το παλάτιον. Περιπλανηθείς εις το άγριον δάσος επόθει τον φιλόστοργον βασιλέα πατέρα και την ηγαπημένην βασίλισσαν μητέρα, τους αδελφούς και τας αδελφάς αυτού, και έκλαιε πικρώς δια την προτέραν αυτού ζωήν εις τα ανάκτορα.

Ούτω, και έτι πλέον, θλίβεται η ψυχή και νοσταλγεί την χάριν, όταν απολέση αυτήν.

Ότε οι αδελφοί του Παγκάλου Ιωσήφ επώλησαν αυτόν ως δούλον εις τους Αιγυπτίους, εις μακράν ξένην χώραν, απαρηγορήτως έκλαιε δια τον πατέρα αυτού, και ότε είδε τον τάφον της μητρός αυτού Ραχήλ, ωδύρετο πικρώς και έλεγε: «Μήτερ μου, βλέπεις ότι απάγουν εμέ ως δούλον εις ξένην χώραν»;

Ούτω και έτι πλείον πάσχει και πονεί η ψυχή, ήτις απώλεσε την χάριν του Αγίου Πνεύματος και σύρεται προς την δουλείαν των κακών λογισμών.

Όστις δεν γνωρίζει την χάριν, δεν επιζητεί αυτήν. Ο κόσμος εκολλήθη εις την γην και πολλοί δεν γνωρίζουν ότι ουδέν γήϊνον δύναται να συγκριθή προς την γλυκύτητα του Αγίου Πνεύματος.

Η μήτηρ αποθνήσκουσα αφίνει ορφανά τα τέκνα αυτής. Ο Κύριος όμως δεν αφήκεν ημάς ορφανούς, αλλ' έδωκεν εις ημάς Παράκλητον, το Πνεύμα το Άγιον (βλ. Ιωάν. ιδ' 16-18) και Αυτό έλκει ημάς να αγαπώμεν τον Θεόν και να ποθώμεν Αυτόν ακορέστως.

Ώ, πόσον βαρέως στενοχωρείται η ψυχή, όταν απολέση την αγάπην και την παρρησίαν προς τον Θεόν! [//414] Μετά πόνου καρδίας τότε επικαλείται Αυτόν: «Πότε θα Σε ίδω πάλιν, Κύριε, και θα γευθώ της ειρήνης και της αγάπης Σου»;

Ίνα τί θλίβεσαι, ψυχή μου, και χέεις δάκρυα; Μη τυχόν επελάθου τί εποίησεν ο Κύριος εις σε, την πάσης τιμωρίας αξίαν;

Ουχί, δεν «ελησμόνησα» πόσον μέγα έλεος επέχεεν επ' εμέ ο Κύριος, και ενθυμούμαι την χάριν του Αγίου Πνεύματος και την αγάπην του Κυρίου και πόσον γλυκεία είναι αύτη εις την ψυχήν και εις το σώμα.

Ίνα τί λοιπόν δακρύεις, ψυχή, εφ' όσον γνωρίζεις το άφατον έλεος του Κυρίου; Τί έτι πλείον επιθυμείς παρά του Δεσπότου, Όστις έδειξεν εις σε τοσούτον πλήθος ελέους;

Η ψυχή μου θέλει όπως ουδέποτε στερηθή της χάριτος του Κυρίου· η γλυκύτης αυτής έλκει την ψυχήν μου ακαταπαύστως προς την αγάπην του Πλάστου μου.

Όταν ελαττούται η χάρις εν τη ψυχή, τότε πάλιν αύτη αρχίζει να εκζητή το έλεος του Κυρίου. Ταράττεται η ψυχή εκ της τυραννίας των κακών λογισμών και επικαλείται την προστασίαν του Θεού, του Πλάστου αυτής, και ικετεύει, όπως δώση εις αυτήν πνεύμα ταπεινώσεως, ίνα μη εγκαταλείπη αυτήν η χάρις της αδιαλείπτου αγάπης του Ουρανίου Πατρός.

Ο Κύριος αποσύρει την χάριν Αυτού από της ψυχής, και ούτω κατά το έλεος και την σοφίαν Αυτού οδηγεί εις ταπείνωσιν την ψυχήν, χάριν της οποίας ήπλωσεν εν αγωνία τας χείρας Αυτού επί του Σταυρού. Αναμένει, όπως δείξη η ψυχή την προαίρεσιν εις τον αγώνα κατά των εχθρών· μόνη όμως η ψυχή δεν έχει δυνάμεις να νικήση. Ως εκ τούτου περίλυπος είναι η ψυχή μου και μετά δακρύων ζητεί Αυτόν.

[//415] «Κύριε, Συ βλέπεις οπόσον ασθενής είναι η ψυχή μου εστερημένη της χάριτος Σου και πώς ουδαμού αύτη έχει ανάπαυσιν. Συ, το Φως και ο Πατήρ ημών, δος εις ημάς τον άγιον φόβον Σου, ίνα Σε αγαπώμεν, όπως Σε τρέμουν και αγαπούν τα Χερουβίμ.

»Συ, το Φως ημών, φωτίζεις την ψυχήν, ίνα Σε αγαπά ακορέστως. Συ αίρεις την χάριν Σου απ' εμού, διότι η ψυχή μου δεν μένει πάντοτε εν τη ταπεινώσει, αλλά βλέπεις πώς θλίβομαι και δέομαι Σου: Δος εις εμέ το ταπεινόν Σου Άγιον Πνεύμα».

Ο άνθρωπος αφ' εαυτού είναι ανίκανος να φυλάττη τας εντολάς του Θεού, και προς τούτο ελέχθη: «Αιτείτε, και δοθήσεται». Και εάν δεν παρακαλώμεν, τότε οι ίδιοι βασανίζομεν εαυτούς και στερούμεθα της χάριτος του Αγίου Πνεύματος. Η δε ψυχή άνευ της χάριτος θορυβείται δια πολλά, επειδή δεν εννοεί το θέλημα του Θεού.

Ίνα έχη την χάριν ο άνθρωπος, οφείλει να είναι εγκρατής εις πάντα: εις τας κινήσεις, εις την ομιλίαν, εις την όρασιν, εις τους λογισμούς, εις την τροφήν. Προς πάσαν εγκράτειαν βοηθεί η μελέτη του λόγου του Θεού, ως εγράφη: «Ουκ επ' άρτω μόνω ζήσεται άνθρωπος, αλλ' επί παντί ρήματι εκπορευομένω δια στόματος Θεού».

Η Οσία Μαρία η Αιγυπτία έλαβε δια των δακτύλων αυτής ολίγους σπόρους φακής παρά του Αγίου Ζωσιμά και είπεν: «Αρκετόν, χάριτι Θεού». Πρέπει να μάθωμεν να τρώγωμεν όσον το δυνατόν ολιγώτερον, τούτο όμως μετά διακρίσεως, αναλόγως προς την εργασίαν.

Το μέτρον της εγκρατείας οφείλει να είναι τοιούτον, ώστε μετά το γεύμα να παραμένη η καρδία εν προσευχή.

Ο Κύριος αγαπά ημάς πλείον ή η μήτηρ τα τέκνα αυτής και δίδει δωρεάν εις ημάς την χάριν του Αγίου Πνεύματος, αλλά ημείς οφείλομεν να φυλάττωμεν αυτήν επιμελώς, διότι δεν υπάρχει μεγαλυτέρα συμφορά της [//416] απωλείας

αυτής. Όταν η χάρις εγκαταλείπη την ψυχήν, τότε εις εκείνας τας θλιβεράς στιγμάς η ψυχή αισθάνεται ως να έπεσεν εκ του ουρανού εις την γην, και βλέπει πάντα τα δεινά της γης. Ώ, πώς η ψυχή δυσωπεί τότε τον Κύριον, ίνα δώση εκ νέου την χάριν Αυτού. Ο πόθος ούτος του Θεού δεν δύναται να περιγραφή. Η ψυχή γευθείσα της γλυκύτητος του Αγίου Πνεύματος δεν δύναται να επιλησθή αυτής, αλλά διψά αυτήν ημέρας και νυκτός και ορμά προς τον Θεόν απαύστως. Τις θα περιέγραφε την θέρμην της αγάπης προς τον Θεόν, τον Οποίον εγνώρισεν η ψυχή ως Ουράνιον αυτής Πατέρα! Δεν υπάρχουν πλέον στιγμαί, ίνα χαρή η ψυχή, μέχρις ότου ο Κύριος δώση πάλιν εις αυτήν την χάριν Αυτού.

Ψυχή απολέσασα την χάριν επιποθεί τον Δεσπότην και κλαίει ως ο Αδάμ μετά την εξορίαν αυτού εκ του παραδείσου. Ουδείς τότε δύναται να παρηγορήση αυτήν πλην του Θεού. Τα δάκρυα του Αδάμ ήσαν άφθονα, έρρεον ποταμηδόν και έβρεχον το πρόσωπον, το στήθος και την γην. Οι στεναγμοί αυτού ήσαν βαθείς και δυνατοί ως φυσερόν σιδηρουργού, και εβόα: «Κύριε, Κύριε, πρόσδεξαι πάλιν εμέ εις τον παράδεισον».

Η ψυχή του Αδάμ ήτο τελεία εις την αγάπην του Θεού και εγνώρισε πάσαν την γλυκύτητα του παραδείσου, αλλ΄ ήτο άπειρος και δεν απέφυγε τον πειρασμόν της Εύας, ως απέφυγε τον πειρασμόν της γυναικός αυτού ο πολυπαθής Ιώβ (Ιώβ β΄ 9-10)[15].

Τί θέλεις, ψυχή μου, και περί τίνος θλίβεσαι και χέεις δάκρυα;

Πενθώ δια τον Δεσπότην, διότι επί τοσούτον μακρόν χρόνον δεν βλέπω Αυτόν και ουδείς παρηγορεί την θλίψιν μου δι΄ Αυτόν. Ούτος έδωκεν εις εμέ να γνωρίσω το έλεος Αυτού και θα ήθελον πάντοτε να μένη εν εμοί.

Η μήτηρ κλαίει πικρώς δια τον ηγαπημένον υιόν αυτής, όταν επί πολύ δεν βλέπη αυτόν, και λέγει: «Πού [//417] είσαι, σπλάγχνον μου ηγαπημένον»; Η αγάπη όμως του Θεού είναι ασυγκρίτως μεγαλυτέρα και θαυμαστή.

Όταν επισκεφθή την ψυχήν, τότε η ψυχή εκ της αμέτρου χαράς προσεύχεται μετά δακρύων αγάπης δι΄ όλον τον κόσμον, όπως πάντες γνωρίσουν τον Ουράνιον Πατέρα, και δεν έχει ανάπαυσιν, ούτε θέλει αυτήν, έως ότου οι πάντες γευθούν της χάριτος της αγάπης Αυτού.

Συ, Κύριε, ηθέλησας και έδωκας εις εμέ την χάριν Σου, και πάλιν Συ ηθέλησας να άρης αυτήν απ΄ εμού. Συ έδωκας την χάριν του Αγίου Σου Πνεύματος εις τους Αγίους Σου, ούτοι δε Σε ηγάπησαν έως τέλους και εμίσησαν

---

[15] «(9) Χρόνου δε πολλού προβεβηκότος είπεν αυτώ η γυνή αυτού· μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων· (9[α]) ιδού αναμένω χρόνον έτι μικρόν προσδεχόμενος την ελπίδα της σωτηρίας μου; (9[β]) Ιδού γαρ ηφάνισταί σου το μνημόσυνον από της γης, υιοί και θυγατέρες, εμής κοιλίας ωδίνες και πόνοι, ους εις το κενόν εκοπίασα μετά μόχθων· (9[γ]) συ τε αυτός εν σαπρία σκωλήκων κάθησαι διανυκτερεύων αίθριος, (9[δ]) καγώ πλανήτις και λάτρις, τόπον εκ τόπου περιερχομένη και οικίαν εξ οικίας, προσδεχομένη τον ήλιον πότε δύσεται, ίνα αναπαύσωμαι των μόχθων μου και των οδυνών, αί με νυν συνέχουσιν· (9[ε]) αλλά ειπόν τι ρήμα προς Κύριον και τελεύτα. (10) Ο δε εμβλέψας είπεν αυτή· ίνα τί ώσπερ μία των αφρόνων γυναικών ελάλησας ούτως; Ει τα αγαθά εδεξάμεθα εκ χειρός Κυρίου, τα κακά ουχ υποίσομεν; Εν πάσι τούτοις τοις συμβεβηκόσιν αυτώ ουδέν ήμαρτεν Ιώβ τοις χείλεσιν εναντίον του Θεού».

παν κοσμικόν, διότι η γλυκύτης της αγάπης Σου δεν επιτρέπει να αγαπά τις την γην και την ωραιότητα του κόσμου τούτου, διότι αύτη είναι μηδαμινή εν συγκρίσει προς την χάριν Σου.

Ώ, πόσον η ψυχή μου είναι ασθενής, και δεν έχω δυνάμεις, ίνα αναβώ προς τον Κύριον και σταθώ ενώπιον Αυτού εν ταπεινώσει, και κλαίω ημέραν και νύκτα! Ψυχή ήτις εγνώρισε τον Θεόν, τον Δημιουργόν και Ουράνιον Πατέρα αυτής, δεν δύναται να έχη ανάπαυσιν επί της γης. Και συλλογίζεται η ψυχή: «Όταν εμφανισθώ ενώπιον του Κυρίου, θα ικετεύσω το μέγα έλεος Αυτού δι' όλον το γένος των χριστιανών». Και συγχρόνως σκέπτεται: «Όταν ίδω το περιπόθητον Αυτού Πρόσωπον, εκ της χαράς μου ουδέν θα δυνηθώ να είπω, διότι εκ της πολλής αγάπης αδυνατεί ο άνθρωπος να ομιλήση». Αλλά και πάλιν σκέπτεται: «Θα προσεύχωμαι δι' όλον το γένος των ανθρώπων, ίνα επιστρέψουν πάντες οι άνθρωποι προς τον Κύριον και αναπαυθούν εν Αυτώ, διότι η αγάπη του Θεού "πάντας θέλει σωθήναι"».

Προσέχετε την χάριν του Θεού. Μετ' αυτής η ζωή είναι εύκολος. Το παν γίνεται καλώς και κατά Θεόν, το παν είναι αγαπητόν και ευχάριστον, η ψυχή αναπαύεται [//418] εν τω Θεώ ωσάν να περιπατή εις ωραίον τινα κήπον, εν τω οποίω ζη ο Κύριος και η Παναγία Θεοτόκος. Δια της χάριτος του Θεού ο άνθρωπος είναι κατά τον νουν όμοιος προς αγγέλους, άνευ δε αυτής είναι γη αμαρτωλός. Οι άγγελοι είναι πνεύματα νοερώς λειτουργούντα τον Θεόν και αγαπώντα Αυτόν· ούτω και ο άνθρωπος είναι ως άγγελος κατά τον νουν.

Μακάριοι είναι όσοι ημέρας και νυκτός μεριμνούν πώς να ευαρεστήσουν εις τον Κύριον. Ούτοι εκ πείρας και αισθητώς γνωρίζουν την χάριν του Αγίου Πνεύματος.

Η χάρις δεν έρχεται κατά τρόπον, ώστε η ψυχή να αγνοή την έλευσιν αυτής· και όταν εγκαταλείπη αυτήν η χάρις, τότε η ψυχή, ήτις αγαπά τον Θεόν, αναζητεί τον Κύριον μετά μεγαλυτέρας θλίψεως και εντάσεως, ώστε να μη δύναται να ενθυμηθή ούτε και τα συγγενή και προσφιλή πρόσωπα.

Δόξα εις τον Κύριον, διότι διδάσκει ημάς να αισθανώμεθα την έλευσιν της χάριτος και να γνωρίζωμεν την άρσιν αυτής, τουτέστι πώς αποκτάται και πώς αφαιρείται. Όστις φυλάττει πάσας τας εντολάς, εις την καρδίαν αυτού αισθάνεται πάντοτε την χάριν, έστω και ολίγον. Αφαιρείται όμως η χάρις ένεκα της κενοδοξίας, ένεκα και ενός εισέτι υπερηφάνου λογισμού. Δύναται τις να νηστεύη πολύ, να προσεύχηται πολύ, να πράττη πολλά καλά, εάν όμως υπερηφανεύηται δια ταύτα, τότε θα ομοιωθή προς κύμβαλον, όπερ αλαλάζει, έσωθεν δε είναι κενόν. Η κενοδοξία ερημοί την ψυχήν από της χάριτος, και είναι απαραίτητος πολλή πειρά και μακρύς αγών, ίνα νικήσης το πάθος τούτο.

Ο πόλεμος ημών είναι πολύπονος, είναι μεγάλη και αδιάλειπτος επιστήμη. Απαιτείται και σοφία, αλλά και απλότης. Εάν η ψυχή αγαπήση την ταπείνωσιν, τότε πάντα τα δίκτυα των εχθρών διαλύονται και τα οχυρά αυτών καταλαμβάνονται.

[//419] Ο πόλεμος είναι μεν πεισματώδης, αλλά μόνον δια τους υπερηφάνους. Δια τους ταπεινούς όμως είναι εύκολος, διότι ούτοι ηγάπησαν τον

Κύριον, και Αυτός δίδει εις αυτούς το ισχυρόν όπλον Αυτού, την χάριν του Αγίου Πνεύματος, την οποίαν φοβούνται οι εχθροί, διότι κατακαίει αυτούς.

Ιδού η πλέον σύντομος και εύκολος οδός προς την σωτηρίαν:

Έσο υπήκοος, εγκρατής, μη κατακρίνης και φύλαττε τον νουν και την καρδίαν σου εκ των κακών λογισμών. Φρόνει ότι πάντες οι άνθρωποι είναι καλοί και ότι αγαπά αυτούς ο Κύριος. Ένεκα αυτών των ταπεινών σκέψεων η χάρις του Αγίου Πνεύματος θα ενοικήση εν τη καρδία σου, και συ θα λέγης: «Ελεήμωνο Κύριος»!

Εάν όμως κατακρίνης, είσαι μεμψίμοιρος, αγαπάς να ποιής το θέλημα σου, τότε, έστω και αν προσεύχησαι πολύ, η ψυχή σου θα πτωχεύη και θα λέγης: «Εγκατέλειψεν εμέ ο Κύριος». Όμως δεν είναι ο Κύριος, Όστις σε εγκατέλειψε, αλλά συ εξέκλινας εκ της οδού της ταπεινώσεως, και δια τούτο η χάρις του Θεού δεν μένει εις την ψυχήν σου. Εις την ταπεινήν δε ψυχήν είναι εύκολον να εισέλθη αύτη και να δώση εις αυτήν ειρήνην και ανάπαυσιν εν τω Θεώ. Η Παναγία υπήρξε ταπεινή «παρά πάντας τους ανθρώπους τους όντας επί της γης» και δια τούτο δοξάζεται εν τω ουρανώ και επί της γης. Και έκαστος άνθρωπος, όστις ταπεινούται, θα δοξασθή υπό του Θεού και θα βλέπη την δόξαν του Κυρίου.

Το Πνεύμα το Άγιον είναι σφόδρα γλυκύ και ευχάριστον εις την ψυχήν και το σώμα. Δίδει να γνωρίση τις την αγάπην του Θεού, ήτις εκπηγάζει εκ του Πνεύματος του Αγίου.

Έργον θαυμαστόν: Δια του Αγίου Πνεύματος γνωρίζει ο άνθρωπος τον Κύριον. Και μακάριοι εκείνοι οίτινες [//420] διακονούν Αυτόν, διότι Αυτός είπεν: «Όπου ειμί Εγώ, εκεί και ο διάκονος ο Εμός έσται, ίνα θεωρή την δόξαν την Εμήν» (πρβλ. Ιωάν. ιβ′ 26 και ιζ′ 24).

Και αν ούτως έχη έτι επί της γης, τότε έτι μάλλον εν τω ουρανώ οι Άγιοι εν Πνεύματι Αγίω αγαπούν τον Κύριον και δοξάζουν Αυτόν· και η αγάπη αύτη είναι άρρητος.

Ψυχή γνωρίσασα το Πνεύμα το Άγιον εννοεί τα γραφόμενα υπ′ εμού.

Ίνα τί λοιπόν ο Κύριος αγαπά ημάς τοσούτον; Δεν είμεθα αμαρτωλοί; Και ο κόσμος όλος δεν κείται εν τω πονηρώ, ως λέγει ο Άγιον Ιωάννης ο Θεολόγος (βλ. Α′ Ιωάν. ε′ 19); Ίνα τί λοιπόν Αυτός αγαπά ημάς;

Ο Κύριος είναι η Αυτοαγάπη.

Ως ο ήλιος θερμαίνει όλην την γην, ομοίως και η χάρις του Αγίου Πνεύματος θερμαίνει την ψυχήν εις την αγάπην του Κυρίου, και αύτη εκλείπει δι′ Αυτόν και μετά δακρύων ζητεί Αυτόν.

Πώς να μη Σε ζητώ; Συ ακαταλήπτως επεφάνης εις την ψυχήν μου και ηχμαλώτευσας αυτήν δια της αγάπης Σου, και η χάρις του Αγίου Πνεύματος εγλύκανε την ψυχήν μου, και είναι αδύνατον να επιλησθώ αυτής.

Πώς να επιλησθώμεν του Κυρίου, εφ′ όσον Ούτος εντός ημών είναι; Και οι Απόστολοι εκήρυττον εις τους λαούς: «Μορφωθήτω ο Χριστός εν υμίν» (πρβλ. Γαλ. δ′ 19).

Ώ, εάν εγνώριζεν όλος ο κόσμος τον Κύριον και πόσον Ούτος αγαπά ημάς, και πόσον γλυκεία είναι η αγάπη αύτη, και πώς πάσαι αι ουράνιαι δυνάμεις τρέφονται δι' αυτής, και πώς το παν κινείται Πνεύματι Αγίω, και πώς μεγαλύνεται ο Κύριος δια τα πάθη Αυτού, και πώς δοξάζουν Αυτόν πάντες οι Άγιοι!

Και της δόξης αυτής ουκ έσται τέλος.

Χαίρει ο Κύριος δια την ψυχήν, ήτις μετανοεί ταπεινώς, [//421] και δίδει εις αυτήν την χάριν του Αγίου Πνεύματος. Γνωρίζω υποτακτικόν τινα, όστις έλαβε το Άγιον Πνεύμα μετά παρέλευσιν ημίσεος περίπου χρόνου διαμονής αυτού εν τω Μοναστηρίω. Άλλοι ηξιώθησαν της δωρεάς ταύτης μετά παρέλευσιν δέκα ετών, άλλοι δε πάλιν έζων εν τη Μονή τεσσαράκοντα και πλέον έτη, πριν ή γνωρίσουν την χάριν ταύτην. Ουδείς όμως ηδυνήθη να διαμείνη εν τω αυτώ μέτρω της χάριτος, διότι δεν είμεθα ταπεινοί.

Ο Όσιος Σεραφείμ του Σαρώφ ήτο είκοσι επτά ετών, ότε είδε τον Κύριον, και η ψυχή αυτού τοσούτον ηγάπησεν Αυτόν, ώστε εκ της γλυκύτητος του Αγίου Πνεύματος ηλλοιώθη όλος. Ύστερον όμως, κατανοήσας ότι δεν είχε πλέον εκείνην την χάριν, εξήλθεν εις την έρημον, και τρεις χρόνους ίστατο επί της πέτρας δεόμενος: «Ο Θεός, ίλεως γενού μοι τω αμαρτωλώ».

Ψυχή, ήτις εγνώρισε τον Κύριον δια Πνεύματος Αγίου, εκτείνεται ορμητικώς προς Αυτόν. Η μνήμη Αυτού μετά δυνάμεως αρπάζει τον νουν, ώστε επιλανθάνεται του κόσμου. Και όταν πάλιν μνησθή του κόσμου, τότε διαπύρως ποθεί δια πάντας την ιδίαν χάριν, και προσεύχεται δι' όλον τον κόσμον, ίνα οι πάντες μετανοήσουν και γνωρίσουν οπόσον ελεήμων είναι ο Θεός.

Ας ταπεινώσωμεν εαυτούς, αδελφοί, και ο Κύριος θα αγαπήση ημάς. Ότι αγαπά ημάς ο Κύριος γνωρίζεται εκ της χάριτος, την οποίαν δίδει ο Κύριος εις την ψυχήν. Όταν εις την ψυχήν υπάρχη έστω και μικρά τις χάρις, τότε αύτη αγαπά τον Κύριον και τον πλησίον και έχει ειρήνην. Υπάρχει έτι και μεγαλυτέρα ταύτης αγάπη και τότε η ψυχή επιλανθάνεται του κόσμου παντός.

Μακάριος εκείνος όστις δεν απώλεσε την χάριν του Θεού, αλλά αναβαίνει εκ δυνάμεως εις δύναμιν. Εγώ δε απώλεσα την χάριν, αλλ' ο Κύριος εσπλαγχνίσθη επ' εμέ [//422] και έδωκεν εις εμέ να γευθώ έτι μεγαλυτέρας χάριτος μόνον κατά το έλεος Αυτού.

Ασθενής είναι η ψυχή· άνευ της χάριτος του Θεού είμεθα όμοιοι προς τα κτήνη, αλλά κατά την χάριν ο άνθρωπος είναι μέγας παρά τω Θεώ.

Οι άνθρωποι εκτιμούν καθ' υπερβολήν τας κοσμικάς επιστήμας ή την γνωριμίαν μετ' επιγείου βασιλέως και χαίρουν, όταν συνδιάγουν μετ' αυτού, αλλ' αληθώς μέγα είναι μόνον να γνωρίζωμεν τον Κύριον και το θέλημα Αυτού εν Πνεύματι Αγίω.

Δι' όλων των δυνάμεων ταπεινώσατε την ψυχήν υμών, αδελφοί, ίνα ο Κύριος αγαπήση αυτήν και δώση εις αυτήν το έλεος Αυτού. Τούτο όμως δεν θα παραμείνη εν ημίν, εάν ημείς δεν αγαπώμεν τους εχθρούς.

Πνεύματι Αγίω εγνώρισεν η ψυχή μου τον Κύριον, και δια τούτο είναι εύκολον και ευχάριστον εις εμέ να σκέπτωμαι Αυτόν και τα έργα Αυτού. Άνευ δε Πνεύματος Αγίου η ψυχή παραμένει ως νενεκρωμένη, έστω και αν εξήντλησε την γνώσιν όλου του κόσμου.

Εάν οι άνθρωποι εγνώριζον τί είναι η πνευματική επιστήμη, θα εγκατέλειπον τας κοσμικάς επιστήμας και τέχνας και θα εζήτουν μόνον τον Κύριον. Το θείον κάλλος Αυτού αιχμαλωτίζει την ψυχήν, αύτη δε επιποθεί αιωνίως να μένη μετ' Αυτού και ουδέν άλλο επιζητεί, και πάντα τα βασίλεια της γης θεωρεί ως τα νέφη τα αρμενίζοντα εν τω ουρανώ.

Ο Κύριος είπεν: «Εγώ εν τω Πατρί και ο Πατήρ εν Εμοί εστι» και «υμείς εν Εμοί καγώ εν υμίν» (Ιωάν. ιδ' 10, 20).

Οποίον έλεος! Ο Κύριος θέλει να είμεθα εν Αυτώ και εν τω Πατρί, και η ψυχή ημών αισθάνεται ότι ο Κύριος είναι εν ημίν. Και ως εκ τούτου δεν δύναται να επιλησθή Αυτού ουδέ επί λεπτόν.

Αλλά τί επράξαμεν, Κύριε, δια Σε ή εις τί Σε ηυχαριστήσαμεν, [//423] ώστε να θέλης να είσαι εν ημίν και ημείς εν Σοι; Ημείς Σε εσταυρώσαμεν δια των αμαρτιών ημών και Συ θέλεις να είμεθα μετά Σου; Ώ, πόσον εμεγάλυνας το έλεος Σου επ' εμέ! Εις εμέ, τον άξιον του Άδου και των βασάνων αυτού, Συ δίδεις την χάριν του Αγίου Πνεύματος.

Και εάν εις εμέ τον αμαρτωλόν έδωκας να Σε γνωρίσω Πνεύματι Αγίω, τότε Σε ικετεύω, Κύριε, δος εις όλον τον κόσμον να Σε γνωρίση.

[//424]

ΣΤ΄ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΛΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Μέγα αγαθόν να παραδιδώμεθα εις το θέλημα του Θεού. Τότε εν τη ψυχή είναι Μόνος ο Κύριος και ουδεμία ξένη σκέψις επέρχεται, αύτη δε προσεύχεται μετά καθαρού νοός και αισθάνεται την αγάπην του Θεού, έστω και αν πάσχη κατά το σώμα.

Όταν η ψυχή παραδοθή εξ ολοκλήρου εις το θέλημα του Θεού, τότε Αυτός ο Κύριος άρχεται να χειραγωγή αυτήν, και η ψυχή διδάσκεται αμέσως εκ του Θεού, ενώ πρότερον ωδηγείτο υπό διδασκάλων και των Γραφών. Αλλά να είναι Διδάσκαλος της ψυχής Αυτός ο Κύριος δια της χάριτος του Αγίου Πνεύματος είναι σπάνιον και ολίγοι γνωρίζουν περί του μυστηρίου τούτου, μόνον όσοι διάγουν κατά το θέλημα του Θεού.

Ο υπερήφανος δεν εκζητεί το θέλημα του Θεού, αλλ΄ αγαπά να κατευθύνη ο ίδιος την ζωήν αυτού. Και δεν εννοεί ότι άνευ Θεού το λογικόν του ανθρώπου δεν επαρκεί να καθοδηγή αυτόν. Και εγώ, ότε έζων εν τω κόσμω, πριν ή γνωρίσω τον Κύριον και το Άγιον Πνεύμα, ενεπιστευόμην εις το λογικόν μου. Ότε όμως δια Πνεύματος Αγίου εγνώρισα τον Κύριον ημών Ιησούν Χριστόν, τον Υιόν του Θεού, τότε η ψυχή μου παρεδόθη εις τον Θεόν, και δέχομαι ο,τιδήποτε θλιβερόν επέλθη εις εμέ, και λέγω: «Ο Κύριος με βλέπει … Τί να φοβηθώ»; Πριν όμως δεν ηδυνάμην να ζω κατ΄ αυτόν τον τρόπον.

[//425] Εις εκείνον, όστις παρεδόθη εις το θέλημα του Θεού, η ζωή αποβαίνει κατά πολύ ευκολωτέρα, επειδή και εις τας ασθενείας και εις την πτωχείαν και εις τον διωγμόν σκέπτεται: «Ούτως ηυδόκησεν ο Θεός και αρμόζει εις εμέ να υπομένω δια τας αμαρτίας μου».

Ιδού, επί πολλά έτη πάσχω εκ κεφαλαλγίας και είναι δύσκολον να υποφέρω τούτο, αλλ΄ είναι ωφέλιμον εις εμέ, επειδή δια της ασθενείας ταπεινούται η ψυχή. Η ψυχή μου ποθεί διακαώς να προσεύχηται και να αγρυπνή, αλλ΄ η ασθένεια εμποδίζει εμέ, διότι το άρρωστον σώμα απαιτεί ανάπαυσιν. Και πολύ παρεκάλεσα τον Κύριον να θεραπεύση εμέ, αλλ΄ ο Κύριος δεν εισήκουσεν εμού. Τούτο σημαίνει ότι αυτό δεν είναι προς όφελός μου.

Ιδού όμως άλλη τις περίπτωσις, καθ΄ ήν ο Κύριος ταχέως εισήκουσε μου και έσωσε με. Εις τινα εορτήν παρέθεσαν εις την τράπεζαν ιχθύς. Ενώ λοιπόν έτρωγον, άκανθα τις εισεχώρησεν εις τον λαιμόν, πολύ βαθέως. Επεκαλέσθην τον Άγιον Παντελεήμονα, παρακαλών να θεραπεύση εμέ, διότι δεν ηδύνατο ο ιατρός του Μοναστηρίου να εκβάλη την άκανθαν εκ του στήθους. Και μόλις είπον «ίασαι με», δέχομαι εις την ψυχήν απάντησιν: «Έξελθε της τραπέζης, ποίησον βαθείαν εισπνοήν, έκπνευσον αποτόμως και η άκανθα θα εξέλθη μεθ΄ αίματος». Ούτως εποίησα, και εξήλθεν εκ του στήθους μεγάλη τις άκανθα μεθ΄ αίματος. Και αντελήφθην ότι, εάν ο Κύριος δεν θεραπεύη εμέ εκ της κεφαλαλγίας, σημαίνει ότι είναι ωφέλιμον εις την ψυχήν μου να υποφέρω τον πόνον.

Το πολυτιμότερον παντός εν τω κόσμω είναι να γνωρίζης τον Θεόν και να εννοής, έστω και εκ μέρους, το θέλημα Αυτού.

Η γνωρίσασα τον Θεόν ψυχή οφείλει να παραδίδη εαυτήν εις το θέλημα του Θεού εν πάσι και να ζη ενώπιον Αυτού εν φόβω και αγάπη. Εν αγάπη, διότι ο Κύριος [//426] είναι αγάπη. Εν φόβω, διότι οφείλει να φοβήται μήπως λυπήση τον Θεόν δια τινος κακού λογισμού.

«Ώ, Κύριε, δυνάμει της χάριτος του Αγίου Πνεύματος αξίωσον ημάς να ζώμεν κατά το άγιον Σου θέλημα»!

Όταν η χάρις είναι μεθ' ημών, τότε είμεθα δυνατοί κατά το πνεύμα. Όταν όμως απολέσωμεν αυτήν, τότε βλέπομεν την ασθένειαν ημών, βλέπομεν ότι χωρίς Θεού ουδέ να σκεφθώμεν το αγαθόν δυνάμεθα.

Ο Θεός ο Ελεήμων, Συ οίδας την αδυναμίαν μου. Δέομαι Σου: Δος εις εμέ ταπεινόν πνεύμα, διότι κατά την ευσπλαγχνίαν Σου δίδεις εις την ταπεινήν ψυχήν να ζη κατά το θέλημα Σου· αποκαλύπτεις εις αυτήν πάντα τα μυστήρια Σου· δίδεις εις αυτήν να γνωρίζη Σε και πόσον απείρως Συ αγαπάς ημάς.

Πώς είναι δυνατόν να γνωρίσης αν ζης κατά το θέλημα του Θεού;

Ιδού η ένδειξις: Εάν θλίβησαι εξ αιτίας πράγματος τινος, τούτο σημαίνει ότι δεν παρεδόθης τελείως εις το θέλημα του Θεού, έστω και αν φαίνηται εις σε ότι ζης κατά το θέλημα Αυτού.

Όστις ζη κατά το θέλημα του Θεού, ούτος περί ουδενός μεριμνά. Και εάν υπάρχη χρεία περί τινος πράγματος, παραδίδει και εαυτόν και το πράγμα εις τον Θεόν. Και εάν δεν λαμβάνη τούτο, μένει ήρεμος, ως εάν είχεν αυτό.

Ψυχή, ήτις παρεδόθη εις το θέλημα του Θεού, ουδέν φοβείται: μήτε θύελλας, μήτε ληστάς, μήτε ο,τιδήποτε άλλο. Ό,τι και αν επέλθη, λέγει: «Ούτως ευδοκεί ο Θεός». Εάν είναι άρρωστος, σκέπτεται: «Είναι ωφέλιμον εις εμέ, ει δ' άλλως ο Θεός δεν θα παρεχώρει τούτο».

Κατ' αυτόν τον τρόπον διατηρείται η ειρήνη εν τη ψυχή και εν τω σώματι.

Όστις μεριμνά περί εαυτού, ούτος δεν δύναται να [//427] παραδοθή εις το θέλημα του Θεού ούτως, ώστε η ψυχή αυτού να έχη ειρήνην εν τω Θεώ. Η ταπεινή όμως ψυχή παραδίδεται εις το θέλημα του Θεού και ζη ενώπιον Αυτού εν φόβω και αγάπη. Εν φόβω, μήπως λυπήση έν τινι τον Θεόν, εν αγάπη, διότι η ψυχή εγνώρισε πόσον αγαπά ημάς ο Κύριος.

Το κάλλιστον έργον είναι να παραδιδώμεθα εις το θέλημα του Θεού και να φέρωμεν τας θλίψεις μετ' ελπίδος. Ο Κύριος, βλέπων τας θλίψεις ημών, ουδέποτε θα παραχωρήση τι πέραν του μέτρου ημών. Εάν αι θλίψεις φαίνωνται εις ημάς υπερβολικαί, σημαίνει ότι δεν παρεδόθημεν εις το θέλημα του Θεού.

Η ψυχή παρεδόθη εν παντί εις το θέλημα του Θεού και αναπαύεται εν Αυτώ, διότι γνωρίζει εκ της πείρας και της Αγίας Γραφής ότι ο Κύριος αγαπά ημάς πολύ και επαγρυπνεί επί των ψυχών ημών, ζωοποιών το παν δια της χάριτος Αυτού εν ειρήνη και αγάπη.

Όστις παρεδόθη εις το θέλημα του Θεού, δι' ουδέν θλίβεται, έστω και αν είναι ασθενής και πτωχός και καταδεδιωγμένος. Η ψυχή γνωρίζει ότι ο Κύριος

ελεητικώς προνοεί δι’ ημάς. Μαρτυρεί περί των έργων του Θεού το Άγιον Πνεύμα, το Οποίον γνωρίζει η ψυχή. Οι υπερήφανοι όμως και ανυπότακτοι δεν παραδίδονται εις το θέλημα του Θεού, διότι αγαπούν να ακολουθούν το ίδιον θέλημα, πράγμα λίαν επιβλαβές δια την ψυχήν.

Ο Όσιος Ποιμήν ο Μέγας είπε: «Το θέλημα ημών είναι τείχος χαλκούν μεταξύ ημών και του Θεού, και δεν αφίνει ημάς να πλησιάσωμεν Αυτόν ή να θεωρώμεν το έλεος Αυτού»[16].

[//428] Οφείλομεν πάντοτε να δεώμεθα του Κυρίου δια την ειρήνην της ψυχής, ώστε να είναι ευχερεστέρα η εκπλήρωσις των εντολών Αυτού· διότι ο Κύριος αγαπά εκείνους, οίτινες αγωνίζονται να εκπληρώσουν το θέλημα Αυτού, και ούτως ευρίσκουν ούτοι την μεγάλην εν τω Θεώ ανάπαυσιν.

Όστις ποιεί το θέλημα του Θεού είναι ηυχαριστημένος εν πάσιν, έστω και αν είναι πτωχός και, ίσως ασθενής και πάσχων, διότι ευφραίνει αυτόν η χάρις του Θεού. Όστις όμως δεν είναι ικανοποιημένος δια την μοίραν αυτού και γογγύζει δια την αρρωστίαν αυτού ή εναντίον εκείνου, όστις προσέβαλεν αυτόν, ούτος ας γνωρίζει ότι κατέχεται υπό υπερηφάνου πνεύματος και απώλεσε την ευγνωμοσύνην προς τον Θεόν. Αλλά και εν τοιαύτη περιπτώσει μη αθύμει, αλλ’ επιμόνως ζήτει παρά του Κυρίου πνεύμα ταπεινόν. Και όταν έλθη επί σε το εκζητούμενον ταπεινόν Πνεύμα του Θεού, τότε θα αγαπήσης Αυτόν και θα είσαι αναπεπαυμένος παρά πάσας τας θλίψεις σου.

Ψυχή, ήτις απέκτησε την ταπείνωσιν, ενθυμείται πάντοτε τον Θεόν και αναλογίζεται: «Ο Θεός έκτισεν εμέ· έπαθε δι’ εμέ· συγχωρεί τας αμαρτίας μου και παρηγορεί εμέ· τρέφει εμέ και προνοεί δι’ εμέ. Δια τί λοιπόν να μεριμνώ εγώ δι’ εαυτόν, ή τί έχω να φοβηθώ, έστω και αν απειλή με ο θάνατος;».

Ο Κύριος χαρίζεται σύνεσιν εις πάσαν ψυχήν, ήτις παρεδόθη εις το θέλημα του Θεού, διότι Αυτός είπεν: «Επικάλεσαι Με εν ημέρα θλίψεως, και εξελούμαι σε, και δοξάσεις Με» (Ψαλμ. μθ’ 15).

[//429] Πάσα ψυχή, τεταραγμένη εκ τινος αιτίας, πρέπει να καταφεύγη προς τον Κύριον, και ο Κύριος θα καθοδηγήση αυτήν. Τούτο όμως γίνεται κυρίως εις καιρόν συμφοράς και απροσδοκήτου συγχύσεως, κανονικώς δε πρέπει να ερωτώμεν τον πνευματικόν, διότι τούτο είναι ταπεινότερον.

Η παραδοθείσα εις το θέλημα του Θεού ψυχή μένει αδιαλείπτως εν τω Θεώ και απολαύει μεγάλης ησυχίας. Και εκ της χαράς ταύτης προσεύχεται, όπως κάθε ψυχή γνωρίση τον Κύριον, πόσον πολύ Αυτός αγαπά ημάς και πόσον αφθόνως χορηγεί εις ημάς το Άγιον Πνεύμα, το Οποίον ευφραίνει την ψυχήν εν τω Θεώ.

---

[16] Ίδε Γεροντικόν: «Είπεν ο Αββάς Ποιμήν ότι το θέλημα του ανθρώπου τείχος εστι χαλκούν αναμέσον αυτού και του Θεού και πέτρα αντιδέρουσα». Οι λόγοι του Γέροντος Σιλουανού «και δεν αφίνει ημάς να πλησιάσωμεν Αυτόν ή να θεωρώμεν το έλεος Αυτού», μόνον κατά την έννοιαν συμφωνούν προς τους λόγους του Μεγάλου Ποιμένος. Και εις τινας άλλας περιπτώσεις ωσαύτως αι παραπομπαί του Γέροντος Σιλουανού δεν είναι ακριβείς. Αποτελούν μάλλον παράφρασιν.

Και τα πάντα, τα πάντα τότε είναι ηγαπημένα εις την καρδίαν, διότι τα πάντα είναι του Θεού.

Ο Κύριος νουθετεί ελεητικώς τον άνθρωπον, ίνα δέχηται μετ' ευγνωμοσύνης τας θλίψεις. Καθ' όλην μου την ζωήν ουδέποτε, ουδέ άπαξ, εγόγγυσα δια τας θλίψεις, αλλά εδεχόμην άπαντα, ως φάρμακον, εκ των χειρών του Θεού και πάντοτε ηυχαρίστουν τον Θεόν, και δια τούτο ο Κύριος έδωκεν εις εμέ να φέρω ελαφρώς τον χρηστόν Αυτού ζυγόν.

Πάντες οι επί της γης υφίστανται αναποφεύκτως θλίψεις. Καίτοι αι θλίψεις, τας οποίας παραχωρεί ο Κύριος, δεν είναι μεγάλαι, όμως εις τους ανθρώπους φαίνονται αφόρητοι και συντριπτικαί. Γίνεται δε τούτο, διότι δεν θέλουν ούτοι να ταπεινωθούν ενώπιον του Θεού και να παραδοθούν εις το θέλημα Αυτού. Όσοι όμως εγκατέλειψαν εαυτούς εις το θέλημα του Θεού, χειραγωγούνται υπ' Αυτού του Κυρίου δια της χάριτος, και φέρουν ανδρείως το παν χάριν του Θεού, τον Οποίον ηγάπησαν και μετά του Οποίου θα δοξάζωνται αιωνίως.

[//430] Είναι αδύνατον επί της γης να αποφύγης τας θλίψεις, αλλ' όστις παρεδόθη εις το θέλημα του Θεού, εκείνος ευκόλως φέρει αυτάς. Βλέπει τας θλίψεις, αλλ' ελπίζει επί Κύριον και αύται παρέρχονται.

Ότε η Παναγία ίστατο παρά τον Σταυρόν, η θλίψις Αυτής ήτο ακαταλήπτως μεγάλη, επειδή Αύτη ηγάπα τον Εαυτής Υιόν πλείον ή οιοσδήποτε δύναται να φαντασθή. Και ημείς γνωρίζομεν ότι όσον μεγαλυτέρα η αγάπη, τοσούτον μεγαλυτέρα και η οδύνη. Κατά την ανθρωπίνην φύσιν η Θεομήτωρ ουδόλως θα ηδύνατο να υπομείνη τας θλίψεις Αυτής, παρεδόθη όμως εις το θέλημα του Θεού, και το Άγιον Πνεύμα ενίσχυεν Αυτήν όπως βαστάση τον πόνον Αυτής.

Μετά δε την Ανάληψιν του Κυρίου Εκείνη απέβη δια πάντα τον λαόν του Θεού η μεγάλη παρηγορία εν ταις θλίψεσιν.

Ο Κύριος έδωκεν επί της γης το Πνεύμα το Άγιον, και οι λαμόντες Αυτό αισθάνονται τον παράδεισον εντός αυτών.

Ίσως θα είπης: «Ίνα τί λοιπόν δεν έχω και εγώ τοιαύτην χάριν»; Διότι συ δεν παρεδόθης εις το θέλημα του Θεού, αλλά ζης κατά το ίδιον θέλημα.

Παρατηρήσατε εκείνον, όστις αγαπά το θέλημα αυτού. ούτος ουδέποτε έχει ειρήνην εν τη ψυχή και εις ουδέν ευχαριστείται· κατ' αυτόν τα πάντα γίνοται ουχί ως θα έπρεπεν. Όστις όμως παρεδόθη τελείως εις το θέλημα του Θεού, έχει την καθαράν προσευχήν, και η ψυχή αυτού αγαπά τον Κύριον και είναι τα πάντα εις αυτόν ευχάριστα και καλά.

Ούτω παρεδόθη εις τον Θεόν η Υπεραγία Παρθένος: «Ιδού η δούλη Κυρίου· γένοιτο μοι κατά το ρήμα Σου». Και εάν ημείς ελέγομεν παρομοίως: «Ιδού ο δούλος Κυρίου· γένοιτο μοι κατά το ρήμα Σου», τότε τα ευαγγελικά ρήματα του Κυρίου, γραφέντα δια του Αγίου [//431] Πνεύματος, θα έζων εντός των ψυχών

ημών και η αγάπη του Θεού θα εβασίλευεν εις όλον τον κόσμον, και η ζωή επί της γης θα ήτο ανεκφράστως ωραία. Καίτοι οι λόγοι του Κυρίου ακούονται επί τοσούτους αιώνας εις πάσαν την οικουμένην, εν τούτοις οι άνθρωποι δεν εννοούν και ουδόλως θέλουν να παραδεχθούν αυτούς. Όστις όμως ζη κατά το θέλημα του Θεού, ούτος θα δοξασθή και εν τω ουρανώ και επί της γης.

Όστις παρεδόθη εις το θέλημα του Θεού, ούτος θα είναι απησχολημένος μόνον μετά του Θεού. Η χάρις του Θεού βοηθεί αυτόν να διαμένη εν αδιαλείπτω προσευχή. Έστω και αν εργάζηται ή ομιλή, η ψυχή αυτού είναι βεβυθισμένη εις τον Θεόν, και δια τούτο ο Κύριος παρέλαβεν αυτήν υπό την προστασίαν Αυτού.

Η παράδοσις λέγει ότι κατά την φυγήν εις την Αίγυπτον η Αγία Οικογένεια συνήντησε καθ' οδόν ένα ληστήν, αλλ' εκείνος ουδέν κακόν έπραξεν εις Αυτήν. Ότε δε είδε το Νήπιον, είπεν ότι, εάν ο Θεός εσαρκούτο, δεν θα ήτο ωραιότερος του Νηπίου τούτου, και αφήκεν Αυτούς να υπάγουν εν ειρήνη.

Αξιοθαύμαστον πράγμα: Ληστής, όστις ως θηρίον ουδένα σπλαγχνίζεται, δεν προσέβαλεν ούτε ελύπησε την Αγίαν Οικογένειαν. Η ψυχή του ληστού, ως είδε το Νήπιον και την ταπεινήν Αυτού Μητέρα, κατενύγη και η χάρις του Θεού ήψατο αυτής.

Το αυτό συνέβαινε και εις τα άγρια θηρία, άτινα επί τη θέα των αγίων μαρτύρων ή των οσίων ανδρών εξημερούντο και δεν εκακοποίουν αυτούς. Αλλά και οι δαίμονες προσέτι φοβούνται την πραείαν και ταπεινήν ψυχήν, ήτις δια της υπακοής, της εγκρατείας και της προσευχής κατανικά αυτούς.

Και πάλιν πράγμα παράδοξον: Ο ληστής ελυπήθη τον Νήπιον-Κύριον, αλλ' οι αρχιερείς και οι πρεσβύτεροι [//432] παρέδωκαν Αυτόν εις τον Πιλάτον, ίνα σταυρωθή. Τούτο δε, διότι δεν προσηύχοντο και δεν εζήτουν παρά του Θεού σύνεσιν, πώς και τί να πράττουν.

Ούτω, πολλάκις οι κυβερνήται και οι άνθρωποι εν γένει ζητούν μεν το αγαθόν, αλλά δεν γνωρίζουν πού ευρίσκεται τούτο. Δεν γνωρίζουν ότι εν τω Θεώ είναι τούτο και παρά του Θεού δίδεται εις ημάς.

Ανάγκη είναι πάντοτε να προσευχώμεθα, όπως ο Κύριος νουθετή ημάς τί και πώς πρέπει να πράττωμεν, και ο Κύριος δεν θα παραχωρήση να πλανηθώμεν.

Ο Αδάμ δεν ήτο σοφός, ώστε να ερωτήση τον Κύριον περί του καρπού, τον οποίον έδωκεν εις αυτόν η Εύα, και ως εκ τούτου απώλεσε τον Παράδεισον.

Ο Δαβίδ δεν ηρώτησε τον Κύριον, «θα ήτο άρα γε καλόν να λάβω δι' εμέ την γυναίκα του Ουρίου;», και υπέπεσεν εις τα αμαρτήματα του φόνου και της μοιχείας.

Ούτω και πάντες οι άγιοι, οίτινες ημάρτησαν, ήμαρτον, επειδή δεν επεκαλούντο τον Θεόν εις βοήθειαν, ίνα φωτίση αυτούς. Ο Όσιος Σεραφείμ του Σαρώφ είπεν: «Ότε ελάλουν εκ του νοός μου, συνέβαινον σφάλματα»[17].

Υπάρχουν όμως και αναμάρτητα σφάλματα εξ ατελείας. Τοιαύτα βλέπομεν προσέτι και εις την Παναγίαν. Λέγεται εν τω Ευαγγελίω ότι, ότε επέστρεψε μετά του Ιωσήφ εκ της Ιερουσαλήμ, ενόμισεν ότι ο Υιός αυτής πορεύεται μετά των συγγενών ή των γνωστών ... Και μόνον μετά αναζήτησιν τριών ημερών εύρον Αυτόν εις το Ιερόν των Ιεροσολύμων να συνομιλή μετά των πρεσβυτέρων (Λουκ. β΄ 44-46).

Ούτω μόνον ο Κύριος είναι παντογνώστης, ημείς δε πάντες, οποιοιδήποτε και αν είμεθα, πρέπει να προσευχώμεθα εις τον Θεόν ζητούντες σύνεσιν και να ερωτώμεν τον [//433] πνευματικόν ημών πατέρα, ίνα αποφύγωμεν σφάλματα.

Το Πνεύμα του Θεού διαφοροτρόπως οδηγεί έκαστον: Ο είς ησυχάζει κατά μόνας εν τη ερήμω· ο άλλος προσεύχεται υπέρ των ανθρώπων· άλλος εκλήθη να ποιμάνη το λογικόν ποίμνιον του Χριστού· εις άλλον εδόθη να κηρύττη ή να παρηγορή τους πάσχοντας· ο άλλος διακονεί τον πλησίον εκ των κόπων ή της περιουσίας αυτού, και πάντα ταύτα είναι χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος, και άπαντα εις διαφόρους βαθμούς: εις τον ένα εν τριάκοντα, εις τον άλλον εν εξήκοντα, εις τινα και εν εκατόν (βλ. Μάρκ. δ΄ 20).

Εάν ηγαπώμεν αλλήλους εν απλότητι καρδίας, τότε ο Κύριος δια Πνεύματος Αγίου θα εδείκνυεν εις ημάς πολλά θαύματα και θα απεκάλυπτε μεγάλα μυστήρια.

Ο Θεός είναι Αγάπη ακόρεστος ...

Ο νους μου εστάθη εις τον Θεόν και διεκόπη η γραφή ...

Οπόσον είναι φανερόν εις εμέ ότι ο Κύριος κατευθύνει ημάς. Χωρίς Αυτού δεν δυνάμεθα ούτε να διανοηθώμεν το αγαθόν. Ως εκ τούτου είναι αναγκαίον εις ημάς να παραδιδώμεθα εις το θέλημα του Θεού, ώστε ο Κύριος να καθοδηγή ημάς.

Πάντες ημείς ταλαιπωρούμεθα επί της γης και επιζητούμεν ελευθερίαν, αλλ' ολίγοι γνωρίζουν εις τί έγκειται η ελευθερία και πού ευρίσκεται.

Και εγώ ωσαύτως θέλω την ελευθερίαν και επιζητώ αυτήν ημέρας και νυκτός. Εγνώρισα ότι ευρίσκεται εις τον Θεόν, και παρά του Θεού δίδεται εις τους ταπεινούς τη καρδία, οίτινες μετενόησαν και απέκοψαν το θέλημα αυτών ενώπιον Αυτού. Εις τον μετανοούντα ο Κύριος δίδει την ειρήνην Αυτού και την ελευθερίαν να αγαπά Αυτόν. [//434] Ουδέν εις τον κόσμον υπάρχει πολυτιμότερον της αγάπης του Θεού και του πλησίον. Εις τούτο η ψυχή ευρίσκει ανάπαυσιν και χαράν.

---

[17] Πρβλ. τους λόγους του Κυρίου (Ιωάν. ζ΄ 17), (7.15 και εθαύμαζον οι Ιουδαίοι λέγοντες· πώς ούτος γράμματα οίδε μη μεμαθηκώς; 7.16 απεκρίθη ουν αυτοίς ο Ιησούς και είπεν· η εμή διδαχή ουκ έστιν εμή, αλλά του πέμψαντός με· 7.17 εάν τις θέλη το θέλημα αυτού ποιείν, γνώσεται περί της διδαχής, πότερον εκ του Θεού εστιν ή εγώ απ᾿ εμαυτού λαλώ. 7.18 ο αφ᾿ εαυτού λαλών την δόξαν την ιδίαν ζητεί, ο δε ζητών την δόξαν του πέμψαντος αυτόν, ούτος αληθής εστι, και αδικία εν αυτώ ουκ έστιν).

Ώ, λαοί όλης της γης, πίπτω εις τα γόνατα ενώπιον υμών ικετεύων μετά δακρύων: Δεύτε προς τον Χριστόν. Εγώ γνωρίζω την αγάπην Αυτού δι' υμάς. Γνωρίζω και δια τούτο βοώ εις όλην την οικουμένην. Εάν δεν γνωρίζης τι, τότε πώς θα ομιλήσης περί αυτού;

Ερωτάς: «Πώς είναι δυνατόν να γνωρίζη τις τον Θεόν»; Και εγώ λέγω ότι ημείς είδομεν τον Κύριον Πνεύματι Αγίω. Και συ, εάν ταπεινωθής, και εις σε το Πνεύμα το Άγιον θα δείξη τον Κύριον ημών, τότε και συ ωσαύτως θα θέλης να κράζης περί Αυτού εις όλην την γην.

Είμαι γέρων και αναμένω τον θάνατον, και γράφω την αλήθειαν εξ αγάπης προς τον λαόν, δια τον οποίον αδημονεί η ψυχή μου. Ίσως σωθή έστω και μία ψυχή, και δι' αυτήν θα ευχαριστώ τον Θεόν. Αλλ' η καρδία μου αλγεί δι' όλον τον κόσμον και δέομαι υπέρ αυτού μετά δακρύων, ίνα πάντες μετανοήσουν και γνωρίσουν τον Θεόν και ζήσουν εν αγάπη και γευθούν της γλυκύτητος της ελευθερίας εν τω Θεώ.

Ώ, πάντες οι άνθρωποι, οι κατοικούντες επί της γης, προσεύχεσθε και κλαύσατε δια τας αμαρτίας υμών, ίνα λάβητε την άφεσιν αυτών παρά Κυρίου.

Όπου άφεσις αμαρτιών, εκεί ελευθερία συνειδήσεως και αγάπη, έστω και μικρά.

Ο Κύριος δεν θέλει τον θάνατον του αμαρτωλού και εις τον μετανοούντα δίδει την χάριν του Αγίου Πνεύματος. Εκείνος χαρίζεται εις την ψυχήν την ειρήνην και την ελευθερίαν να διαμένη εν τω Θεώ δια του νοός και της καρδίας. Όταν το Άγιον Πνεύμα συγχωρή εις ημάς τας αμαρτίας, τότε η ψυχή λαμβάνει την ελευθερίαν να προσεύχηται εις τον Θεόν μετά καθαρού νοός· τότε ακωλύτως θεωρεί τον Θεόν και εν Αυτώ ευρίσκει ανάπαυσιν [//435] και χαράν. Και τούτο είναι η αληθινή ελευθερία. Χωρίς δε του Θεού ελευθερία αδύνατον να υπάρχη, διότι οι εχθροί κλονίζουν την ψυχήν δια των κακών λογισμών.

Θα είπω την αλήθειαν ενώπιον όλου του κόσμου. Είμαι βδέλυγμα ενώπιον του Θεού και θα απηλπιζόμην δια την σωτηρίαν μου, εάν ο Θεός δεν έδιδεν εις εμέ την χάριν του Αγίου Πνεύματος. Το Πνεύμα το Άγιον εδίδαξεν εμέ, και γράφω περί του Θεού άνευ κόπου, διότι Εκείνος έλκει εμέ να γράφω.

Οδυνώμαι, και θρηνώ, και οδύρομαι δια τους ανθρώπους. Πολλοί απεγνωσμένως σκέπτονται: «Ήμαρτον πολύ. Απέκτεινα, ελήστευσα, εβίασα, εσυκοφάντησα, ησώτευσα και πλείστα άλλα διέπραξα». Και εκ της αισχύνης δεν έρχονται εις μετάνοιαν. Επιλανθάνονται όμως ότι όλαι αι αμαρτίαι αυτών είναι ως σταγών ενώπιον του πελάγους της αγάπης του Θεού.

Ώ, αδελφοί μου, πάσα η γη, μετανοείτε, εν όσω είναι εισέτι καιρός. Ο Κύριος πλήρης ελέους αναμένει την μετάνοιαν ημών. Και ο ουρανός όλος, και οι άγιοι πάντες αναμένουν ωσαύτως την επιστροφήν ημών. Διότι, καθώς ο Θεός αγάπη εστίν, ομοίως το Πνεύμα το Άγιον εν τοις αγίοις αγάπη εστίν. Αίτησον και ο Κύριος θα συγχωρήση, και όταν λάβης άφεσιν αμαρτιών, τότε εν τη ψυχή θα έχης χαράν και ευφροσύνην, και η χάρις του Αγίου Πνεύματος θα εισέλθη εις την καρδίαν σου και θα είπης: «Ιδού αληθινή ελευθερία· εν τω Θεώ και εκ του Θεού».

Η χάρις του Θεού δεν αίρει την ελευθερίαν, αλλά μόνον συνεργεί εις την εκπλήρωσιν των εντολών του Θεού. Ο Αδάμ ευρίσκετο εις κατάστασιν χάριτος, αλλά το αυτεξούσιον δεν αφηρέθη απ' αυτού. Οι άγγελοι ωσαύτως μένουν εν Αγίω Πνεύματι, αλλά δεν αίρεται απ' αυτών η ελευθερία θέλησις.

[//436] Πολλοί άνθρωποι δεν γνωρίζουν την οδόν της σωτηρίας, εισέδυσαν εις το σκότος και δεν βλέπουν το Φως της Αληθείας. Εκείνος όμως ήν, έστι και έσται και εν ελέει καλεί πάντας προς Αυτόν: «Δεύτε προς Με πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι, γνωρίσατε Με, και Εγώ θα δώσω υμίν την ανάπαυσιν και την ελευθερίαν».

Ιδού η αληθινή ελευθερία, όταν είμεθα εν τω Θεώ. Και εγώ πρότερον δεν εγνώριζον τούτο. Μέχρι της ηλικίας των είκοσι επτά ετών επίστευον μόνον ότι ο Θεός υπάρχει, αλλά δεν εγνώριζον Αυτόν. Αφ' ότου όμως εν Πνεύματι Αγίω εγνώρισα Αυτόν, η ψυχή μου ορμά μετά πάθους προς Αυτόν και διακαώς ζητώ Αυτόν ημέρας και νυκτός.

Ο Κύριος ενετείλατο να αγαπώμεν αλλήλους. Εν τούτω έγκειται η ελευθερία: εις την αγάπην προς τον Θεόν και τον πλησίον. Εν τούτω και η ελευθερία και η ισότης. Εν τη κοσμική τάξει είναι αδύνατον να υπάρχη ισότης, τούτο όμως δεν έχει σημασίαν δια την ψυχήν. Δεν δύνανται πάντες να είναι βασιλείς ή άρχοντες, πατριάρχαι ή ηγούμενοι ή διοικηταί, αλλ' εις εκάστην τάξιν είναι δυνατόν να αγαπάς τον Θεόν και να ευαρεστής εις Αυτόν, και τούτο μόνον είναι σπουδαίον. Και όσοι πλείον αγαπούν τον Θεόν επί της γης, θα είναι εις μεγαλυτέραν δόξαν εν τη Βασιλεία, θα είναι πλησιέστερον προς τον Κύριον. Έκαστος θα δοξασθή κατά το μέτρον της αγάπης αυτού.

Εγνώρισα ότι η αγάπη ποικίλλει κατά την έντασιν αυτής. Όστις φοβείται τον Θεόν, φοβείται να λυπήση Αυτόν δια τινος· τούτο είναι ο πρώτος βαθμός. Όστις έχει τον νουν καθαρόν από εμπαθών λογισμών, τούτο είναι ο δεύτερος βαθμός, ανώτερος του πρώτου. Όστις αισθητώς έχει την χάριν εις την ψυχήν αυτού, τούτο είναι ο τρίτος βαθμός της αγάπης, έτι υψηλότερος.

Η τετάρτη, η τελεία προς τον Θεόν αγάπη, είναι όταν έχη τις την χάριν του Αγίου Πνεύματος και εν τη [//437] ψυχή και εν τω σώματι. Των τοιούτων αγιάζονται τα σώματα, και μετά θάνατον αποβαίνουν άγια λείψανα. Ούτω γίνεται εις τα σώματα των αγίων μαρτύρων, των προφητών, των οσίων ανδρών.

Όστις ευρίσκεται εν τοιούτω μέτρω, γίνεται απρόσβλητος υπό της σαρκικής επιθυμίας, και θα ηδύνατο να κοιμηθή μετά τινος νεαράς κόρης άνευ ουδεμιάς επιθυμίας. Η αγάπη του Θεού είναι ισχυροτέρα της αγάπης της νεάνιδος, προς την οποίαν έλκεται όλος ο κόσμος, εκτός εκείνων οίτινες έχουν το πλήρωμα της χάριτος του Θεού, διότι η γλυκύτης του Αγίου Πνεύματος μεταμορφοί ολοτελώς τον άνθρωπον, και διδάσκει αυτόν να αγαπά πλήρως τον Θεόν. Εν τω πληρώματι της αγάπης του Θεού η ψυχή δεν άπτεται του κόσμου, καίτοι ζη επί της γης μεταξύ άλλων. Εκ της μεγάλης αγάπης του Θεού η ψυχή επιλανθάνεται πάντων των εν τω κόσμω.

Η δυστυχία ημών εις τούτο συνίσταται, ότι ένεκα της υπερηφανίας του νοός ημών δεν ιστάμεθα ακλόνητοι εις την χάριν αυτήν, και εκείνη εγκαταλείπει ημάς, και η ψυχή αναζητεί αυτήν μετά θρήνων και οδυρμών και λέγει:

«Διψά η ψυχή μου τον Κύριον».

[//438]

Ζ' ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

Η ψυχή μου Σε εγνώρισε, Κύριε, και διηγούμαι τα ελέη Σου εις τον λαόν Σου.

Μη θλίβεσθε, λαοί, διότι δύσκολος είναι η ζωή. Αγωνίζεσθε μόνον κατά της αμαρτίας και ζητείτε παρά του Κυρίου βοήθειαν, και Αυτός θα δώση εις υμάς το ωφέλιμον, διότι είναι ελεήμων και αγαπά ημάς.

Ώ, λαοί! Μετά δακρύων γράφω αυτάς τας γραμμάς. Η ψυχή μου επιθυμεί όπως γνωρίσητε τον Κύριον και ίδητε το έλεος και την δόξαν Αυτού. Είμαι εβδομήντα δύο ετών, και επλησίασα τον θάνατον, και γράφω περί του ελέους του Κυρίου, όπερ έδωκεν εις εμέ ο Κύριος να γνωρίσω δια Πνεύματος Αγίου. Ώ, εάν ήτο δυνατόν, θα ανεβίβαζον υμάς εις όρος υψηλόν, ίνα δυνηθήτε να ίδητε εκ του ύψους της κορυφής το πράον και ελεήμον πρόσωπον του Κυρίου, και θα ηγαλλιώντο αι καρδίαι υμών.

Αλήθειαν λέγω εις υμάς. Δεν γνωρίζω ουδέν καλόν εις εμέ και έχω πολλάς αμαρτίας, αλλ' η χάρις του Αγίου Πνεύματος εξήλειψε τας αμαρτίας μου, και γνωρίζω ότι, εις όσους παλαίουν κατά της αμαρτίας, ο Κύριος χαρίζεται ουχί μόνον την άφεσιν, αλλά και την χάριν του Αγίου Πνεύματος, ήτις χαροποιεί και πληροί την ψυχήν μετά βαθείας και γλυκείας ειρήνης.

Ώ, Κύριε, Συ αγαπάς το πλάσμα Σου· και τις δύναται να κατανοήση την αγάπην Σου ή να γευθή της γλυκύτητος [//439] αυτής, εάν δεν διδάξης Συ ο Ίδιος αυτόν δια του Αγίου Σου Πνεύματος;

Δέομαι ουν Σου, Κύριε, εξαπόστειλον επί τον κόσμον Σου την χάριν του Αγίου Πνεύματος, ίνα οι πάντες γνωρίσουν την αγάπην Σου. Θέρμανον τας τεθλιμμένας καρδίας των ανθρώπων, όπως εν χαρά δοξάζουν το έλεος Σου.

Παράκλητε αγαθέ, μετά δακρύων Σε ικετεύω, παρηγόρησον τας τεθλιμμένας ψυχάς του κόσμου Σου. Δος εις πάντας τους λαούς να ακούσουν της γλυκείας Σου φωνής: «Αφέωνται υμίν αι αμαρτίαι». Ναι, Κύριε, εις την εξουσίαν Σου είναι να ποιής θαύματα, και δεν υπάρχει μεγαλύτερον θαύμα της αγάπης προς τον αμαρτωλόν εν τη πτώσει αυτού. Τον άγιον είναι εύκολον να αγαπάς, είναι άξιος.

Ναι, Κύριε, εισάκουσον της προσευχής της γης. Αδημονούν πάντες οι λαοί· οι πάντες ηκηδίασαν εν αμαρτίαις· πάντες εστερήθησαν της χάριτος Σου και ζουν εν τη σκοτία.

Ώ, λαοί, ας κράξωμεν προς τον Κύριον, πάσα η γη, και θα εισακουσθή η προσευχή ημών, διότι χαίρει ο Κύριος επί τη μετανοία των ανθρώπων. Και πάσαι αι ουράνιαι δυνάμεις αναμένουν όπως απολαύσωμεν και ημείς της γλυκύτητος της αγάπης του Θεού και ίδωμεν το κάλλος του προσώπου Αυτού.

Όταν οι άνθρωποι φυλάττουν τον άγιον φόβον του Θεού, τότε ιλαρά και γλυκεία είναι η ζωή επί της γης. Νυν όμως οι άνθρωποι ήρχισαν να ζουν κατά το θέλημα και τον νουν αυτών, και εγκατέλειψαν τας αγίας εντολάς και ελπίζουν άνευ του Κυρίου να εύρουν χαράν επί της γης, μη γνωρίζοντες ότι μόνος ο Κύριος είναι η αληθινή ημών χαρά και μόνον εν τω Κυρίω ευφραίνεται η ψυχή του

ανθρώπου. Αυτός θερμαίνει και ζωογονεί την ψυχήν, [//440] ως ο ήλιος θερμαίνει τα άνθη του αγρού και ως ο άνεμος λικνίζων αυτά προσδίδει εις αυτά ζωήν.

Ο Κύριος έδωκεν εις ημάς το παν, ίνα δοξάζωμεν Αυτόν. Ο κόσμος όμως δεν εννοεί αυτό. Και πώς δύναται τις να εννοήση εκείνο, όπερ ούτε είδεν ούτε εγεύθη; Εγώ ωσαύτως, ότε ήμην εν τω κόσμω, εσκεπτόμην ότι ιδού η ευτυχία επί της γης: Είμαι υγιής, κομψός, πλούσιος, ο κόσμος με αγαπά, και δια τούτο εκενοδόξουν. Ότε όμως Πνεύματι Αγίω εγνώρισα τον Κύριον, τότε ήρχισα να λογίζωμαι άπασαν την δόξαν του κόσμου ως τον καπνόν, τον οποίον διασκορπίζει ο άνεμος. Η χάρις όμως του Αγίου Πνεύματος χαροποιεί και ευφραίνει την ψυχήν, αύτη δε εν ειρήνη βαθεία θεωρεί τον Κύριον και επιλανθάνεται της γης.

Κύριε, επανάγαγε τον λαόν Σου προς Σε, ίνα ίδη εν Πνεύματι Αγίω το πράον πρόσωπον Σου, και απολαύση της κατά πρόσωπον θέας Σου εισέτι επί της γης, ίνα ιδόντες Σε, καθώς είσαι, εξομοιωθούν προς Σε.

Δόξα εις τον Κύριον, διότι έδωκεν εις ημάς την μετάνοιαν, και δια της μετανοίας σωζόμεθα πάντες ημείς άνευ εξαιρέσεως. Δεν θα σωθούν ει μη μόνον οι μη μετανοούντες· εις τούτο βλέπω την απόγνωσιν αυτών και πολύ θρηνώ οικτίρων αυτούς. Ούτοι δεν εγνώρισαν Πνεύματι Αγίω πόσον μεγάλη είναι η ευσπλαγχνία του Θεού. Εάν εκάστη ψυχή εγνώριζε τον Κύριον, εγνώριζε πόσον Ούτος αγαπά ημάς, ουχί μόνον ουδείς θα απεγίνωσκε της σωτηρίας αυτού, αλλ' ουδέποτε θα εγόγγυζε.

Ψυχή, ήτις απώλεσε την ειρήνην, οφείλει να μετανοήση και ο Κύριος θα συγχωρήση τας αμαρτίας, και θα έχη τότε χαράν και ειρήνην. Και δεν υπάρχει χρεία άλλων μαρτύρων, αλλ' Αυτό το Πνεύμα μαρτυρεί εντός ημών ότι αφέθησαν αι αμαρτίαι, και το σημείον της αφέσεως των αμαρτιών είναι ότι εμισήσαμεν την αμαρτίαν.

Και τί έτι αναμένομεν; Να ζητήσωμεν εκ των ουρανών [//441] να ψάλη τις εις ημάς άσμα τι ουράνιον; Αλλ' εν τω ουρανώ το παν ζη δια του Αγίου Πνεύματος, και εις ημάς επί γης εδόθη το αυτό Άγιον Πνεύμα. Και εν τοις ναοίς αι ακολουθίαι τελούνται Πνεύματι Αγίω· και εν ταις ερήμοις, εν τοις όρεσι και εν τοις σπηλαίοις, και πανταχού οι ασκηταί του Χριστού ζουν εν Πνεύματι Αγίω. Και εάν φυλάξωμεν Αυτό, θα είμεθα ελεύθεροι από παντός σκότους, και η αιώνιος ζωή θα είναι εντός ημών.

Εάν πάντες οι άνθρωποι μετενόουν και εφύλαττον τας εντολάς του Θεού, ο παράδεισος θα ήτο επί της γης, διότι η «Βασιλεία του Θεού εντός ημών εστιν». Η Βασιλεία του Θεού είναι το Πνεύμα το Άγιον, το δε Άγιον Πνεύμα και εν τω ουρανώ και επί της γης είναι το αυτό.

Εις τον μετανοούντα ο Κύριος δίδει τον παράδεισον και την αιώνιον Βασιλείαν ομού μετ' Αυτού. Κατά το πλήθος του ελέους Αυτού δεν ενθυμείται τας αμαρτίας ημών, ως δεν εμνήσθη των αμαρτιών του ληστού επί του σταυρού.

Μέγα Σου το έλεος, Κύριε· και τις θα ηδύνατο αξίως να Σε ευχαριστήση; Έδωκας εις ημάς επί της γης το Πνεύμα Σου το Άγιον!

Μεγάλη Σου η δικαιοσύνη, Κύριε. Συ επηγγείλω εις τους Αποστόλους: «Ουκ αφήσω υμάς ορφανούς». Και ημείς νυν βιούμεν το έλεος τούτο, και η ψυχή αισθάνεται ότι ο Κύριος αγαπά ημάς. Όστις δε δεν αισθάνεται τούτο, ούτος ας μετανοήση, ας ζήση κατά το θέλημα του Θεού, και τότε ο Κύριος θα δώση εις αυτόν την χάριν, ήτις θα χειραγωγή την ψυχήν. Εάν όμως ίδης άνθρωπον αμαρτωλόν και δεν συμπάσχης μετ' αυτού, τότε η χάρις θα σε εγκαταλείψη.

Εδόθη εις ημάς η εντολή να αγαπώμεν, η δε αγάπη του Χριστού πάντας σπλαγχνίζεται, και το Πνεύμα το Άγιον διδάσκει την ψυχήν να τηρή τας εντολάς του Θεού και δίδει την δύναμιν να ποιώμεν το αγαθόν.

[//442] Ώ, Πνεύμα Άγιον, μη εγκαταλείπης ημάς! Όταν Συ είσαι μεθ' ημών, τότε η ψυχή αντιλαμβάνεται την παρουσίαν Σου και μακαρίως αναπαύεται εν τω Θεώ, διότι Συ δωρείσαι την φλογεράν αγάπην του Θεού.

Ο Κύριος ούτως ηγάπησε τους ανθρώπους Αυτού, ώστε ηγίασεν αυτούς δια Πνεύματος Αγίου και εποίησεν αυτούς ομοίους προς Εαυτόν. Ο Κύριος είναι ελεήμων, και το Άγιον Πνεύμα δίδει εις ημάς την δύναμιν να είμεθα και ημείς ελεήμονες. Αδελφοί, ας ταπεινωθώμεν, ίνα δια της μετανοίας αποκτήσωμεν ελεήμονα καρδίαν, και τότε θα ίδωμεν την δόξαν του Κυρίου, ήτις γνωρίζεται υπό της ψυχής και του νοός δια της χάριτος του Αγίου Πνεύματος.

Όστις μετανοεί αληθώς, ούτος είναι έτοιμος να υπομένη πάσαν θλίψιν, πείναν και γυμνότητα, ψύχος και καύσωνα, ασθένειαν και πτωχείαν, εξουδένωσιν και εξορίαν, αδικίαν και συκοφαντίαν, διότι η ψυχή αυτού ορμά προς τον Θεόν και δεν μεριμνά περί των γηΐνων, αλλά καθαρώ νοΐ προσεύχεται εις τον Θεόν.

Όστις δε είναι προσκεκολλημένος εις περιουσίας και χρήματα, ούτος ουδέποτε δύναται να έχη καθαρόν τον νουν εν τω Θεώ, επειδή εν τω βάθει της ψυχής αυτού κατοικεί έμμονος η μέριμνα τί να ποιήση μετ' αυτών. Και εάν δεν μετανοήση καθαρώς και δεν θλίβηται, διότι ημάρτησεν ενώπιον του Θεού, τότε θα αποθάνη αιχμάλωτος του πάθους, μη γνωρίσας τον Κύριον.

Όταν αφαιρούν την περιουσίαν σου, συ δος αυτήν, διότι η αγάπη του Θεού δεν δύναται να αρνηθή. Όστις όμως δεν εγνώρισε την αγάπην του Θεού, ούτος δεν δύναται να είναι ελεήμων, διότι δεν έχει εν τη ψυχή αυτού την χαράν του Αγίου Πνεύματος.

Εάν ο Ελεήμων Κύριος δια των παθών Αυτού έδωκεν εις ημάς επί της γης το Άγιον Πνεύμα εκ του Πατρός, και εάν έδωκεν εις ημάς το Σώμα και το Αίμα Αυτού, [//443] τότε είναι φανερόν ότι, και όσα άλλα είναι αναγκαία εις ημάς, Αυτός θα δώση. Ας παραδώσωμεν εαυτούς εις το θέλημα του Θεού και τότε θα ίδωμεν την πρόνοιαν Αυτού, και ο Κύριος θα δώση εις ημάς και εκείνο προσέτι, όπερ ουδόλως αναμένομεν. Όστις όμως δεν παραδίδεται εις το θέλημα του Θεού, ούτος ουδέποτε δύναται να ίδη την περί ημάς πρόνοιαν Αυτού.

Μη λυπώμεθα δια την απώλειαν περιουσιών, τούτο είναι ασήμαντος υπόθεσις. Τούτο έμαθον προσέτι παρά του κατά σάρκα πατρός μου. Ότε

συνέβαινε δυστυχία τις εις τον οίκον ημών, αυτός έμενεν ήρεμος. Μετά την πυρκαϊάν έλεγον εις αυτόν μετά συμπαθείας: «Εκάης, Ιβάν Πέτροβιτς». Και απήντα εκείνος: «Ο Θεός θα δώση να διορθωθούν τα πράγματα». Διηρχόμεθα ποτε πλησίον του αγρού ημών και εγώ είπον εις αυτόν: «Ιδού, κλέπτουν αφ' ημών τα "δεμάτια"». Και ούτος λέγει: «Έ, τέκνον μου, ο Κύριος έδωκεν εις ημάς αρκετόν άρτον. Αυτός όστις κλέπτει σημαίνει ότι έχει ανάγκην». Συνέβαινε να λέγω εις αυτόν: «Δίδεις πολλήν ελεημοσύνην. Άλλοι όμως, οίτινες ζουν κάλλιον ημών, δίδουν ολιγώτερα». Αλλ' εκείνος απεκρίνατο: «Έ, τέκνον μου, ο Κύριος θα δώση εις ημάς». Και ο Κύριος δεν κατήσχυνε την ελπίδα αυτού.

Εις τον ελεήμονα ο Κύριος παρευθύς συγχωρεί τας αμαρτίας. Ο ελεήμων δεν ενθυμείται το κακόν. Έστω και αν αδικούν αυτόν, αφαιρούν την περιουσίαν αυτού, ούτος μένει ατάραχος, διότι εκ πείρας γνωρίζει το έλεος του Θεού. Το δε έλεος του Κυρίου ουδείς εκ των ανθρώπων δύναται να αφαιρέση, διότι είναι απαραβίαστον και κατοικεί εν υψηλοίς, παρά τω Θεώ.

Πάντες οι άνθρωποι οι βιώσαντες εν παρθενία και μετανοία, οι ταπεινοί, οι υπήκοοι, οι εγκρατείς, μετέβησαν εις τον ουρανόν και βλέπουν τον Κύριον ημών Ιησούν [//444] Χριστόν εν δόξη, και ακούουν τα χερουβικά άσματα, ημείς δε ταραττόμεθα επί της γης, ως η σποδός η φερομένη υπό του ανέμου, και ο νους ημών προσεκολλήθη επί των γηΐνων.

Ώ, το ασθενές μου πνεύμα σβέννυται, ως το μικρόν κηρίον υπό ελαφρού ανέμου, το πνεύμα όμως των αγίων έκαιε πυρί, ως η άφλεκτος βάτος, απείρακτος υπό ανέμου. Τις δώσει εις εμέ τοιαύτην ζέσιν, ώστε να μη γνωρίζω ανάπαυσιν ούτε ημέραν ούτε νύκτα εκ της αγάπης του Θεού; Πεπυρωμένη η αγάπη του Θεού. Χάριν αυτής οι άγιοι υπέμεινον όλας τας θλίψεις και ελάμβανον δυνάμεις θαυματουργίας. Εθεράπευον αρρώστους, ανίστων νεκρούς, περιεπάτουν επί υδάτων, υψούντο εν ώρα προσευχής εις τον αέρα, κατεβίβαζον δια προσευχής υετόν εκ του ουρανού, εγώ δε θα ηυχόμην να μάθω μόνον την ταπείνωσιν και την αγάπην του Χριστού, ώστε ουδένα να προσβάλλω, αλλά να προσεύχωμαι δια πάντας ως δι' εμαυτόν.

Αλλοίμονον εις εμέ. Γράφω περί της αγάπης του Θεού, ο ίδιος όμως δεν αγαπώ τον Θεόν ως ώφειλον, και δια τούτο είμαι περίλυπος και θλίβομαι, ως ο Αδάμ μετά την έξωσιν εκ του παραδείσου, και θρηνώ και κράζω κραυγή μεγάλη: «Ελέησον με, ο Θεός, το πεπτωκός Σου πλάσμα».

Οπόσας φοράς Συ έδωκας εις εμέ την χάριν Σου, και εγώ δεν εφύλαττον αυτήν, διότι είμαι κενόδοξος! Η ψυχή μου όμως γνωρίζει Σε, τον Κτίστην και Θεόν μου, και δια τούτο Σε ζητώ θρηνών, ως εθρήνει ο Ιωσήφ περί του πατρός αυτού Ιακώβ επί του τάφου της μητρός αυτού, αγόμενος εις την δουλείαν της Αιγύπτου.

Εγώ Σε θλίβω δια των αμαρτιών μου, και Συ αποστρέφεις το Πρόσωπον Σου απ' εμού, και η ψυχή μου επιποθεί και εκλείπει δια Σε.

Ὠ, Πνεύμα Άγιον, μη εγκαταλείπης με! Όταν αποχωρής [//445] απ' εμού, τότε φαύλαι σκέψεις καταπιέζουν την καρδίαν μου, και η ψυχή μου Σε νοσταλγεί μέχρι μεγάλων δακρύων.

Ὠ, Παναγία Δέσποινα Θεοτόκε! Συ βλέπεις την θλίψιν μου· βλέπεις ότι ελύπησα τον Κύριον και Αυτός εγκατέλιπεν εμέ. Σε ικετεύω: Σώσον με, το παραπεσόν πλάσμα του Θεού· σώσον με τον δούλον Σου.

Εάν σκέπτησαι κακόν δια τους ανθρώπους, σημαίνει ότι ζη εν σοι πονηρόν πνεύμα, και τούτο υποβάλλει εις σε πονηράς σκέψεις κατά των αδελφών. Και εάν τις αποθάνη αμετανόητος, μη συγχωρών τον αδελφόν, τότε η ψυχή αυτού θα απέλθη εκεί, όπου μένει το πονηρόν πνεύμα όπερ κατεκυρίευσε της ψυχής.

Τοιούτος είναι ο νόμος: Εάν συγχωρής, σημαίνει ότι και σε συνεχώρησεν ο Κύριος. Εάν όμως δεν συγχωρής τον αδελφόν, σημαίνει ότι και η αμαρτία σου μένει μετά σου.

Ο Κύριος θέλει να αγαπώμεν τον πλησίον. Και εάν λογίζησαι ότι ο Κύριος αγαπά αυτόν, σημαίνει ότι η αγάπη του Κυρίου είναι μετά σου. Και εάν σκέπτησαι ότι πολύ αγαπά ο Κύριος το πλάσμα Αυτού, και εάν συ ο ίδιος συμπονής παν κτίσμα και αγαπάς του εχθρούς, εαυτόν δε θεωρής χείριστον πάντων, τούτο σημαίνει ότι η μεγάλη χάρις του Αγίου Πνεύματος είναι μετά σου.

Όστις φέρει εντός αυτού το Πνεύμα το Άγιον, έστω και ολίγον, ούτος θλίβεται δι' όλον τον κόσμον ημέρας και νυκτός, και η καρδία αυτού σπλαγχνίζεται παν κτίσμα του Θεού, ιδιαιτέρως δε εκείνους τους ανθρώπους, οίτινες δεν γνωρίζουν τον Θεόν ή εναντιούνται προς Αυτόν, και ως εκ τούτου πορεύονται εις το πυρ των βασάνων. Υπέρ τούτων ούτος προσεύχεται ημέρας και νυκτός πλείον ή δι' εαυτόν, όπως πάντες μετανοήσουν και γνωρίσουν τον Κύριον.

[//446] Ο Κύριος προσηύχετο υπέρ των σταυρωτών Αυτού: «Πάτερ, άφες αυτοίς· ου γαρ οίδασι τί ποιούσιν». Ο αρχιδιάκονος Στέφανος προσηύχετο δι' εκείνους, οίτινες ελιθοβόλουν αυτόν έως θανάτου: «Κύριε, μη στήσης αυτοίς την αμαρτίαν ταύτην». Και ημείς, εάν θέλωμεν να διαφυλάξωμεν την χάριν, οφείλομεν να προσευχώμεθα υπέρ των εχθρών. Εάν δεν σπλαγχνίζησαι τον αμαρτωλόν, όστις θα βασανίζηται εις το πυρ, σημαίνει ότι εντός σου δεν ζη η χάρις του Αγίου Πνεύματος, αλλά πονηρόν πνεύμα, και εν όσω έτι ζης, αγωνίζου δια της μετανοίας να απαλλαγής απ' αυτού.

[//447]

Η΄ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ούτως ηγάπησεν ημάς ο Πατήρ, ώστε τον Υιόν Αυτού έδωκεν ημίν. Αλλά και ο Υιός ο Ίδιος εκουσίως ενηνθρώπησε και έζησε μεθ' ημών επί της γης. Και οι Άγιοι Απόστολοι και πλήθος ανθρώπων εθεάσαντο τον Κύριον εν σαρκί, αλλ' ουχί πάντες εγνώρισαν Αυτόν ως Κύριον. Εις εμέ δε τον πολυαμάρτητον εδόθη δια Πνεύματος Αγίου να γνωρίσω ότι ο Ιησούς Χριστός είναι Θεός.

Ο Κύριος αγαπά τον άνθρωπον και εμφανίζεται εις αυτόν, καθώς ο Ίδιος ευδοκεί. Και η ψυχή, όταν ίδη τον Κύριον, ευφραίνεται ταπεινώς επί τη ευσπλαγχνία του Δεσπότου, και ουδέν άλλο δύναται πλέον να αγαπήση ούτως, όπως αγαπά τον Δημιουργόν αυτής. Καίτοι δύναται τα πάντα να βλέπει και πάντας να αγαπά, όμως υπεράνω πάντων αγαπά τον Κύριον.

Η ψυχή γνωρίζει αυτήν την αγάπην, δεν δύναται όμως να μεταδώση αυτήν δια λόγων, διότι αύτη γνωρίζεται μόνον δια του Αγίου Πνεύματος.

Η ψυχή βλέπει αίφνης τον Κύριον και αναγνωρίζει Αυτόν.

Τις θα περιέγραφε την χαράν ταύτην και την αγαλλίασιν;

Εν Πνεύματι Αγίω γνωρίζεται ο Κύριος και το Πνεύμα το Άγιον πληροί όλον τον άνθρωπον: και την [//448] ψυχήν και τον νουν και το σώμα.

Ούτω γνωρίζεται ο Θεός και εν τω ουρανώ και επί της γης.

Ο Κύριος κατά το άμετρον Αυτού έλεος έδωκεν εις εμέ τον αμαρτωλόν την χάριν ταύτην, ίνα οι άνθρωποι γνωρίσουν τον Θεόν και στραφούν προς Αυτόν.

Γράφω εν ονόματι της ευσπλαγχνίας του Θεού.

Ναι, γράφω την αλήθειαν.

Μάρτυς μου ο Ίδιος ο Κύριος.

Ο Κύριος αγαπά ημάς ως τέκνα Αυτού, και η αγάπη Αυτού είναι μεγαλυτέρα της αγάπης της μητρός, διότι και η μήτηρ δύναται να επιλησθή του τέκνου αυτής, αλλ' ο Κύριος ουδέποτε επιλανθάνεται ημών. Και εάν Αυτός ο Κύριος δεν έδιδε το Άγιον Πνεύμα εις τον ορθόδοξον λαόν και εις τους μεγάλους ημών ποιμένας, τότε δεν θα ηδυνάμεθα να γνωρίσωμεν πόσον πολύ αγαπά Ούτος ημάς.

Δόξα εις τον Κύριον και εις την μεγάλην Αυτού ευσπλαγχνίαν, διότι εις ανθρώπους αμαρτωλούς δίδει την χάριν του Αγίου Πνεύματος. Πλούσιοι και βασιλείς δεν γνωρίζουν τον Κύριον, αλλ' ημείς, οι πτωχοί μοναχοί και βοσκοί, γνωρίζομεν τον Κύριον δια Πνεύματος Αγίου.

Ίνα γνωρίση τις τον Κύριον, δεν είναι απαραίτητον να είναι πλούσιος ή επιστήμων, αλλά είναι ανάγκη να είναι υπήκοος, εγκρατής, να έχη πνεύμα ταπεινόν και να αγαπά τον πλησίον. Ο Κύριος θα αγαπήση τοιαύτην ψυχήν και ο Ίδιος θα εμφανίση Εαυτόν εις την ψυχήν, και θα διδάξη εις αυτήν την θείαν αγάπην και ταπείνωσιν, και θα δώση εις αυτήν παν ωφέλιμον, ίναι εύρη ανάπαυσιν εν τω Θεώ.

Όσα και αν μάθωμεν, δεν θα είναι δυνατόν να γνωρίσωμεν τον Κύριον, εάν δεν ζήσωμεν κατά τας εντολάς Αυτού, διότι ο Κύριος γνωρίζεται ουχί δια της

επιστήμης, [//449] αλλά δια του Αγίου Πνεύματος. Πολλοί φιλόσοφοι και επιστήμονες έφθασαν μέχρι της πίστεως εις την ύπαρξιν του Θεού, αλλά τον Θεόν δεν εγνώρισαν. Και ημείς οι μοναχοί μελετώμεν εν τω νόμω Κυρίου ημέρας και νυκτός, αλλ' όμως τούτο πολύ απέχει του να γνωρίζουν πάντες τον Θεόν, καίτοι πάντες πιστεύουν.

Άλλο είναι να πιστεύης ότι υπάρχει Θεός, και άλλο να γνωρίζης τον Θεόν.

Ιδού μυστήριον: Υπάρχουν ψυχαί αίτινες εγνώρισαν τον Κύριον· υπάρχουν ψυχαί αίτινες δεν εγνώρισαν Αυτόν, αλλά πιστεύουν· υπάρχουν όμως και άλλαι, αίτινες ουχί μόνον δεν εγνώρισαν, αλλ' ούτε πιστεύουν, και μεταξύ τούτων υπάρχουν προσέτι επιστήμονες και διανοούμενοι.

Η απιστία προέρχεται εκ της υπερηφανίας. Ο υπερήφανος διατείνεται ότι θα γνωρίση το παν δια του ιδίου αυτού νοός και της επιστήμης, αλλ' η γνώσις του Θεού παραμένει άφθαστος εις αυτόν, διότι ο Θεός γνωρίζεται μόνον δι' αποκαλύψεως Πνεύματος Αγίου. Ο Κύριος αποκαλύπτεται εις τας ταπεινάς ψυχάς. Εις τας ταπεινάς ψυχάς ο Κύριος δεικνύει τα έργα Αυτού, ακατάληπτα δια τον νουν ημών. Δια του φυσικού ημών νοός δεν είναι δυνατή, ει μη μόνον η γνώσις των γηΐνων πραγμάτων, και τούτο εκ μέρους, ο Θεός όμως και πάντα τα ουράνια γνωρίζονται δια του Αγίου Πνεύματος.

Τινές μοχθούν εις όλην αυτών την ζωήν, ίνα μάθουν τί υπάρχει εν τω ηλίω ή εν τη σελήνη ή εν άλλω τινί, αλλ' ουδέν όφελος εκ τούτου δια την ψυχήν. Εάν όμως φροντίσωμεν να γνωρίσωμεν τί υπάρχει εντός της ανθρωπίνης καρδίας, τότε θα ίδωμεν: Εις την ψυχήν μεν του αγίου την Βασιλείαν των ουρανών, εις την ψυχήν δε του αμαρτωλού το σκότος και την κόλασιν. Και είναι ωφέλιμον να γνωρίζωμεν τούτο, διότι θα είμεθα αιωνίως είτε εν τη Βασιλεία είτε εν τη κολάσει.

[//450] Ο νωθρός εις την προσευχήν άνθρωπος μετά περιεργείας εξετάζει τα πάντα, όσα βλέπει επί γης και εν ουρανώ, αλλ' οποίος είναι ο Κύριος δεν γνωρίζει και δεν προσπαθεί να μάθη· όταν δε ακούη διδασκαλίαν περί Θεού, λέγει:

«Πώς άρα γε είναι δυνατόν να γνωρίσωμεν τον Θεόν; Και συ πόθεν γνωρίζεις Αυτόν»;

Θα είπω εις σε: Το Πνεύμα το Άγιον μαρτυρεί. Αυτό γνωρίζει και διδάσκει ημάς.

«Αλλά μήπως το Πνεύμα είναι ορατόν»;

Οι Απόστολοι είδον Αυτό να καταβαίνη εν πυρίναις γλώσσαις, ημείς δε αισθανόμεθα Αυτό εντός ημών. Είναι γλυκύτερον υπέρ παν γήϊνον. Αυτού εγεύοντο οι Προφήται και ελάλουν εις τον λαόν, και ο λαός έδιδε προσοχήν εις τον λόγον αυτών. Οι Άγιοι Απόστολοι έλαβον Πνεύμα Άγιον και εκήρυξαν εις τον κόσμον σωτηρίαν, ουδέν φοβούμενοι, διότι το Πνεύμα του Θεού ενίσχυεν αυτούς. Ο Απόστολος Ανδρέας είπεν εις τον ηγεμόνα των Πατρών, όστις ηπείλει ότι θα σταυρώση αυτόν, εάν εσυνέχιζε να κηρύττη:

«Ει εφοβούμην τον Σταυρόν, ουκ αν εκήρυττον αυτόν».

Ομοίως και πάντες οι άλλοι Απόστολοι, και κατόπιν οι μάρτυρες και ύστερον οι άγιοι ασκηταί, μετά χαράς επορεύοντο εις τα μαρτύρια και τα παθήματα. Και πάντα ταύτα, διότι το Πνεύμα το Άγιον, το αγαθόν και γλυκύ, έλκει την ψυχήν προς την αγάπην του Κυρίου, και ένεκα της γλυκύτητος του Αγίου Πνεύματος η ψυχή δεν φοβείται τας οδύνας.

Πολλοί άγιοι μάρτυρες εν μέσω των οδυνών εγνώρισαν τον Κύριον και την βοήθειαν Αυτού. Πολλοί μοναχοί αντέχουν εις μεγάλην άσκησιν και πολλούς κόπους χάριν του Κυρίου. Και ούτοι εγνώρισαν τον Κύριον και παλαίουν, ίνα νικήσουν τα πάθη, και προσεύχονται δι' [//451] άπασαν την οικουμένην και η χάρις του Θεού εμπνέει εις αυτούς την αγάπην προς τους εχθρούς. Διότι, όστις δεν αγαπά τους εχθρούς, ούτος δεν εγνώρισεν εισέτι το πλήρωμα της χάριτος του Κυρίου, Όστις απέθανεν επί του Σταυρού υπέρ των εχθρών και έδωκεν εν Εαυτώ τύπον εις ημάς και ενετείλατο να αγαπώμεν τους εχθρούς.

Ο Κύριος είναι αγάπη. Και έδωκεν εις ημάς εντολήν να αγαπώμεν αλλήλους και να αγαπώμεν τους εχθρούς· και το Πνεύμα το Άγιον διδάσκει ημάς αυτήν την αγάπην.

Ψυχή, ήτις δεν εγνώρισε το Άγιον Πνεύμα, δεν εννοεί πώς είναι δυνατόν να αγαπάς τους εχθρούς, και δεν δέχεται τούτο. Ο Κύριος όμως σπλαγχνίζεται τους πάντας, και όστις θέλει να είναι μετά του Κυρίου, οφείλει να αγαπά τους εχθρούς.

Όστις εγνώρισε τον Κύριον δια Πνεύματος Αγίου, ούτος γίνεται όμοιος προς τον Κύριον, ως είπεν ο Ιωάννης ο Θεολόγος: «Όμοιοι Αυτώ εσόμεθα, ότι οψόμεθα Αυτόν καθώς εστι», και θα θεωρώμεν την δόξαν Αυτού.

Λέγεις ότι πολλοί άνθρωποι πάσχουν εκ πολλών συμφορών και κακών ανθρώπων. Σε παρακαλώ όμως, ταπείνωσον σεαυτόν υπό την κραταιάν χείρα του Θεού, και τότε η χάρις θα Σε διδάξη, και θα επιθυμής και συ ο ίδιος να πάσχης χάριν της αγάπης του Κυρίου. Ιδού τί θα σε διδάξη το Πνεύμα το Άγιον, το Οποίον ημείς εγνωρίσαμεν εν τη Εκκλησία.

Όστις όμως κατηγορεί τους κακούς ανθρώπους, αντί να προσεύχηται υπέρ αυτών, ούτος ουδέποτε θα γνωρίση την χάριν του Θεού.

Εάν θέλης να μάθης πόσον αγαπά ημάς ο Κύριος, μίσησον τας αμαρτίας και τους κακούς λογισμούς, και προσεύχου ενθέρμως ημέρας και νυκτός, και τότε θα δώση εις σε ο Κύριος την χάριν Αυτού και θα γνωρίσης τον Κύριον δι' Αγίου Πνεύματος· μετά θάνατον δε, όταν θα έλθης εις τον παράδεισον, θα αναγνωρίσης και εκεί τον Κύριον δια του Αγίου Πνεύματος, καθώς εγνώρισας Αυτόν επί της γης.

Και εν τω ουρανώ και επί της γης ο Κύριος γνωρίζεται μόνον εν Πνεύματι Αγίω και ουχί δια της επιστήμης. Και τα παιδία, άτινα ουδόλως εσπούδασαν, γνωρίζουν τον Κύριον εν Πνεύματι Αγίω. Ο Άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής, έτι ών εν τη κοιλία της μητρός αυτού, ησθάνθη την έλευσιν του Κυρίου. Ο Συμεών ο Στυλίτης, ο Θαυμαστορείτης (η μνήμη αυτού τελείται την 24ην Μαΐου), ήτο επτά ετών, ότε εφανερώθη εις αυτόν ο Κύριος και εγνώρισεν Αυτόν. Ο Όσιος Σεραφείμ

του Σαρώφ ήτο εις τελείαν ηλικίαν (27 ετών), ότε ο Κύριος ενεφανίσθη εις αυτόν κατά την ώραν της Λειτουργίας. Ο δε Συμεών ο Θεοδόχος εις βαθύ γήρας εγνώρισε τον Κύριον, και εδέχθη Αυτόν εις τας χείρας αυτού.

Ούτως ο Κύριος προσαρμόζεται προς ημάς, ίνα πλείον παρηγορήση πάσαν ψυχήν.

Η αγάπη του Κυρίου γνωρίζεται ουχί άλλως, ει μη μόνον εν Πνεύματι Αγίω. Και η ειρηνική ψυχή, ήτις φυλάττει καθαράν συνείδησιν, εκ της θεωρίας της δημιουργίας γνωρίζει τον Θεόν, διότι Αυτός έκτισε τον ουρανόν και την γην. Και τούτο είναι έργον της χάριτος, καίτοι μικρόν εισέτι. Άνευ δε της χάριτος ο νους ημών δεν δύναται να γνωρίση τον Θεόν, αλλά πάντοτε έλκεται προς την γην, προς τον πλούτον, προς την δόξαν, προς τας ηδονάς.

Όπως η αγάπη του Ιησού Χριστού, ούτω και τα πάθη Αυτού υπήρξαν τοσούτον μεγάλα, ώστε ημείς αδυνατούμεν [//453] να συλλάβωμεν αυτά, διότι ολίγον αγαπώμεν τον Κύριον. Εκείνος όμως, όστις αγαπά πλείον, δύναται να εννοήση βαθύτερον και τα πάθη του Κυρίου. Υπάρχει αγάπη μικρά, υπάρχει μέση, υπάρχει και η τελεία. Και όσον τελειοτέρα η αγάπη, τοσούτον τελειοτέρα η γνώσις.

Εν γένει έκαστος εξ ημών δύναται να κρίνη περί του Θεού κατά το μέτρον της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, την οποίαν εγνώρισε. Διότι πώς είναι δυνατόν να σκεπτώμεθα και να κρίνωμεν περί πραγμάτων, τα οποία δεν είδομεν, ή περί των οποίων δεν ηκούσαμεν και δεν γνωρίζομεν; Ιδού, οι Άγιοι λέγουν ότι είδον τον Θεόν. Αλλ' υπάρχουν άνθρωποι οίτινες λέγουν ότι Θεός δεν υπάρχει. Είναι φανερόν ότι ομιλούν ούτως, επειδή δεν εγνώρισαν τον Θεόν, τούτο όμως ουδόλως σημαίνει ότι ο Θεός δεν υπάρχει.

Οι Άγιοι ομιλούν περί πραγμάτων, άτινα εν αληθεία είδον και εγνώρισαν. Δεν ομιλούν περί εκείνου, όπερ δεν είδον. Δεν λέγουν, επί παραδείγματι, ότι είδον ίππον μήκους ενός χιλιομέτρου ή πλοίον μήκους δέκα χιλιομέτρων, άτινα δεν υπάρχουν. Και εγώ νομίζω ότι, εάν ο Θεός δεν υπήρχεν, ουδόλως θα ωμίλουν περί Αυτού επί της γης. Οι άνθρωποι όμως θέλουν να ζουν κατά το θέλημα αυτών, και δια τούτο λέγουν ότι Θεός δεν υπάρχει, και ούτω βεβαιούν μάλλον ότι υπάρχει.

Και των εθνικών η ψυχή ησθάνετο ότι ο Θεός υπάρχει, αν και δεν εγνώριζον να λατρεύουν τον αληθινόν Θεόν. Το Πνεύμα όμως το Άγιον εδίδαξε τους Αγίους Προφήτας, ύστερον τους Αποστόλους, κατόπιν τους Αγίους Πατέρας και Επισκόπους ημών, και ούτως η αληθινή πίστις έφθασε μέχρις ημών. Και ημείς εγνωρίσαμεν τον Κύριον εν Πνεύματι Αγίω, και ότε εγνωρίσαμεν, τότε η ψυχή ημών εστερεώθη εν Αυτώ.

Ψυχή γνωρίσασα τον Κύριον αισθάνεται αοράτως την παρουσίαν του Δημιουργού αυτής και μένει εν αυτώ [//454] αναπεπαυμένη σφόδρα και ηυχαριστημένη. Και προς τί να παρομοιάσω την χαράν αυτήν; Ομοιάζει προς το γεγονός εκείνο, κατά το οποίον ηγαπημένος υιός επιστρέφει εκ χώρας μακράς,

κατόπιν μακρού χωρισμού, εις τον πατρικόν οίκον και ακορέστως συνομιλεί μετά των ηγαπημένων γονέων και αδελφών αυτού.

Ώ, λαοί, ποίημα του Θεού, γνωρίσατε τον Δημιουργόν. Αυτός αγαπά ημάς. Γνωρίσατε την αγάπην του Χριστού και ζήσατε εν ειρήνη και χαροποιήσατε ούτω τον Κύριον. Εν ελέει Ούτος αναμένει πάντας προς Εαυτόν.

Επιστρέψατε προς Αυτόν πάντες οι λαοί της γης και υψώσατε τας προσευχάς υμών προς τον Θεόν. Και η προσευχή όλης της γης θα αναβή εις τον Ουρανόν ως θαυμάσιον και ιλαρόν νέφος, πεφωτισμένον υπό ηλίου, και τότε θα χαρούν πάντες οι ουρανοί και θα ψάλουν μεγαλυνάριον ωδήν εις τον Κύριον δια τα παθήματα Αυτού, δια των οποίων έσωσεν ημάς.

Γνωρίσατε, λαοί, ότι εκτίσθημεν προς δόξαν Θεού εν ουρανοίς και μη προσκολλάσθε εις την γην, διότι ο Θεός είναι Πατήρ ημών, και αγαπά ημάς ως περιπόθητα Αυτού τέκνα.

Ο Ελεήμων Κύριος έδωκεν επί της γης το Άγιον Πνεύμα και δια του Αγίου Πνεύματος εστερεώθη η Αγία Εκκλησία.

Το Πνεύμα το Άγιον απεκάλυψεν εις ημάς ουχί μόνον τα επίγεια, αλλά και τα ουράνια.

Δια Πνεύματος Αγίου εγνωρίσαμεν την αγάπην του Κυρίου. Η αγάπη του Κυρίου είναι ζέουσα. Οι Άγιοι Απόστολοι πεπλησμένοι αγάπης διέτρεξαν πάσαν την οικουμένην, και το πνεύμα αυτών εδίψα να γνωρίσουν πάντες οι άνθρωποι τον Κύριον.

Πνεύματι Αγίω ετέρποντο οι ηγαπημένοι του Θεού Προφήται, και δια τούτο ο λόγος αυτών ήτο δυνατός και [//455] ευχάριστος, διότι πάσα ψυχή θέλει να ακούση τον λόγον του Κυρίου.

Ώ, θαύμα μέγα! Ο Κύριος δεν παρείδεν εμέ τον τοσούτον μέγαν αμαρτωλόν, αλλ' έδωκεν και εις εμέ να γνωρίσω Αυτόν δια του Αγίου Πνεύματος.

Δος μοι, Κύριε, πνεύμα ταπεινόν, ίνα πάντοτε Σε ευχαριστώ, διότι έδωκας επί της γης Πνεύμα Άγιον. Και εγώ ενθυμούμαι Αυτό. Αυτό το Ίδιον αντιλαμβάνεται εμού, ίνα ενθυμούμαι Αυτό.

Ώ, Πνεύμα Άγιον ο Βασιλεύς ο Μέγας. Τί ανταποδώσω εις Σε εγώ, η γη η αμαρτωλός; Συ απεκάλυψας εις εμέ μυστήριον ακατάληπτον. Συ έδωκας εις εμέ να γνωρίσω τον Κύριον, τον Κτίστην μου. Συ έδωκας εις εμέ να γνωρίσω πόσον άμετρος είναι η αγάπη Αυτού προς ημάς.

Ο Κύριος τοσούτον αγαπά ημάς, ώστε είναι αδύνατον να εξηγήσωμεν τούτο, και μόνον Πνεύματι Αγίω γνωρίζεται η αγάπη αύτη, και η ψυχή ανεκφράστως αισθάνεται αυτήν. Ο Κύριος είναι φύσει αγαθός και ελεήμων, πράος και ευγενής, και είναι αδύνατον να περιγράψη τις την αγαθότητα Αυτού, αλλ' η ψυχή άνευ λόγων αισθάνεται την αγάπην Αυτού και πάντοτε επιθυμεί να μένη εν τοιαύτη ειρηνική καταστάσει.

Ο Κύριος είπεν: «Ουκ αφήσω υμάς ορφανούς». Και ημείς βλέπομεν ότι όντως δεν αφήκεν ημάς, αλλ' έδωκεν εις ημάς το Πνεύμα το Άγιον.

Το Πνεύμα το Άγιον αοράτως δίδει εις την ψυχήν την γνώσιν. Εν Πνεύματι Αγίω η ψυχή ευρίσκει την ανάπαυσιν. Το Πνεύμα το Άγιον ευφραίνει την καρδίαν και δίδει εις αυτήν χαράν επί της γης. Οποία άρα γε χαρά και αγαλλίασις θα είναι εις τους ουρανούς! Ημείς δια Πνεύματος Αγίου εδιδάχθημεν την αγάπην του Θεού, αλλ' εκεί η αγάπη θα είναι τελεία. Ώ, ο ανίσχυρος εγώ άνθρωπος! Εγνώρισα μόνον την αγάπην του Θεού [//456] εις την τελειότητα, αλλά να αποκτήσω αυτήν δεν δύναμαι, και καθ' εκάστην θρηνεί η ψυχή μου και συνεχώς σκέπτομαι: «Δεν έλαβον εισέτι εκείνο, όπερ ζητεί η ψυχή μου».

Όταν το Πνεύμα το Άγιον κατήλθεν επί των Αποστόλων, τότε εκείνοι εγνώρισαν εκ πείρας τί είναι η αγάπη του Θεού και η αγάπη προς τον άνθρωπον.

«Τεκνία μου, ούς πάλιν ωδίνω, άχρις ού μορφωθή Χριστός εν υμίν», λέγει ο Απόστολος (Γαλ. δ' 19).

Ώ, πόσον θα ήμην ευτυχής, εάν όλοι οι λαοί εγνώριζον τον Κύριον!

Κύριε, Συ ο Ίδιος δος εις αυτούς να Σε γνωρίσουν εν Πνεύματι Αγίω. Ως έδωκας εις τους Αποστόλους το Πνεύμα το Άγιον και Σε εγνώρισαν, ούτω και εις όλον τον κόσμον δος να Σε γνωρίση εν Πνεύματι Αγίω.

[//457]

Θ΄ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

Η ψυχή μου διψά τον Θεόν τον ζώντα. Η ψυχή μου πάλιν ζητεί να κορεσθή της γλυκύτητος του Κυρίου. Ώ, ακατάληπτον του Θεού το έλεος! Εκ της σποδού έπλασε τον άνθρωπον και ενεφύσησεν εις αυτόν πνοήν ζωής και η ψυχή του ανθρώπου εγένετο συγγενής του Θεού.

Ούτως ηγάπησεν ο Κύριος το πλάσμα Αυτού, ώστε έδωκεν εις τον άνθρωπον το Πνεύμα το Άγιον, και εγνώρισεν ο άνθρωπος τον Κτίστην αυτού και αγαπά τον Κύριον αυτού.

Το Πνεύμα το Άγιον είναι αγάπη και γλυκύτης της ψυχής, του νου και του σώματος. Όταν όμως η ψυχή απολέση την χάριν, ή όταν μειωθή η χάρις, τότε η ψυχή πάλιν μετά δακρύων αναζητεί το Πνεύμα το Άγιον και μετά θερμού πόθου λέγει:

«Διψά η ψυχή μου τον Κύριον, και μετά δακρύων ζητώ Αυτόν.

»Πώς να μη Σε ζητώ, Κύριε; Συ ο Ίδιος εζήτησας εμέ πρώτος και έδωκας εις εμέ να εντρυφήσω εις το Αγαθόν Σου Άγιον Πνεύμα. Η καρδία μου Σε ηγάπησε και Σε ικετεύω: Δος μοι μέχρι τέλους να μείνω εν τη αγάπη Σου· δος μοι χάριν της αγάπης Σου να υπομείνω πάσας τας θλίψεις και τους πόνους».

[//458] Τρόμος και δέος κυριεύει της ψυχής μου, όταν θέλω να γράψω περί της αγάπης του Θεού.

Πτωχή η καρδία μου, και δεν έχει δυνάμεις, ίνα περιγράψη την αγάπην του Κυρίου.

Και φοβείται η ψυχή και συγχρόνως έλκεται, ίνα γράψη έστω και ολίγας λέξεις περί της αγάπης του Χριστού.

Αδυνατεί το πνεύμα μου να εύρη λόγον, αλλ' η αγάπη με προτρέπει προς τούτο.

Ώ άνθρωπε, ανίσχυρον πλάσμα!

Όταν η χάρις είναι εν ημίν, ζέει το πνεύμα και ορμά προς τον Κύριον ημέρας και νυκτός, διότι η χάρις αιχμαλωτίζει την ψυχήν εις την αγάπην του Θεού, και αύτη δεν θέλει να αποσπασθή από του Κυρίου, διότι δεν δύναται να κορεσθή της γλυκύτητος του Αγίου Πνεύματος.

Και της αγάπης του Θεού ουκ έστι τέλος ...

Γνωρίζω άνθρωπον, τον οποίον ο Ελεήμων Κύριος επεσκέφθη δια της χάριτος Αυτού. Και εάν ηρώτα αυτόν ο Κύριος, «θέλεις να δώσω εις σε έτι πλείον;», τότε, εκ της αδυναμίας της σαρκός, η ψυχή θα έλεγε:

«Συ βλέπεις, Κύριε, ότι, εάν δώσης πλείον, εγώ θα αποθάνω». Διότι ο άνθρωπος είναι περιωρισμένος και δεν δύναται να βαστάση το πλήρωμα της χάριτος.

Ούτως επί του Θαβώρ οι μαθηταί του Χριστού έπεσον πρηνείς, ένεκα της δόξης του Κυρίου. Και ουδείς δύναται να συλλάβη πώς δίδει ο Κύριος την χάριν Αυτού εις την ψυχήν.

Αγαθός είσαι Κύριε. Ευχαριστώ το έλεος Σου. Συ εξέχεας επ' εμέ το Πνεύμα Σου το Άγιον και έδωκας εις εμέ να γευθώ της αγάπης Σου προς εμέ, τον αμαρτωλόν, και έλκεται η ψυχή μου προς Σε, το Φως το απρόσιτον.

Τις θα ηδύνατο να Σε γνωρίση, εάν Συ, Ελεήμον, δεν ηυδόκεις να εμφανίσης Σεαυτόν εις την ψυχήν; Και Σε είδεν αύτη και εγνώρισε τον Δημιουργόν και αγαθόν [//459] Θεόν αυτής, και ακορέστως Σε επιποθεί, διότι Συ, Ελεήμον, είλκυσας την ψυχήν προς Σε δι' αγάπης, την οποίαν εγνώρισεν η ψυχή μου.

Συ βλέπεις, Κύριε, πόσον ασθενής και αμαρτωλός είναι η ψυχή του ανθρώπου. Αλλά Συ, Ελεήμον, δίδεις εις την ψυχήν τας δυνάμεις να Σε αγαπά, και φοβείται η ψυχή μήπως απολέση την ταπείνωσιν, την οποίαν οι εχθροί προσπαθούν να άρουν απ' αυτής, διότε άνευ της ταπεινώσεως η χάρις Σου εγκαταλείπει την ψυχήν.

Τί ανταποδώσω τω Κυρίω μου;

Εγώ είμαι βδέλυγμα, ο Κύριος γνωρίζει τούτο, αλλ' αγαπώ να ταπεινώ την ψυχήν μου και να αγαπώ τον πλησίον μου, έστω και αν ούτος προσέβαλεν εμέ εις τι. Εγώ πάντοτε προσεύχομαι εις τον Κύριον, όπως εν τω ελέει Αυτού δώση εις εμέ να αγαπώ τους εχθρούς, και εγώ, χάριτι Θεού, εγεύθην Τί είναι η αγάπη του Θεού και η αγάπη του πλησίον, και ζητώ την αγάπην παρά του Κυρίου ημέρας και νυκτός, και ο Κύριος χαρίζεται εις εμέ δάκρυα, ίνα κλαίω δι' όλον τον κόσμον. Εάν όμως κατακρίνω τινά ή βλέπω τινά ασυμπαθώς, τότε τα δάκρυα παύουν και η ψυχή αθυμεί. Άρχομαι όμως πάλιν να ζητώ παρά του Κυρίου άφεσιν, και ο Ελεήμων Κύριος συγχωρεί εμέ, τον αμαρτωλόν.

Αδελφοί, γράφω ενώπιον του προσώπου του Θεού. Ταπεινώσατε τας καρδίας υμών και ίδητε το έλεος του Κυρίου επί της γης εισέτι, και θα γνωρίσητε τον ουράνιον Δημιουργόν, και η ψυχή υμών δεν θα γνωρίζη κόρον εις την αγάπην.

Ουδείς δύναται να γνωρίζη αφ' εαυτού Τί είναι η αγάπη του Θεού, εάν δεν διδάξη Αυτόν το Άγιον Πνεύμα. Εν τη Εκκλησία ημών όμως η αγάπη του Θεού είναι γνωστή δια του Αγίου Πνεύματος, και δια τούτο ομιλούμεν περί αυτής.

[//460] Ψυχή αμαρτωλή, ήτις δεν γνωρίζει τον Κύριον, φοβείται τον θάνατον, νομίζει ότι ο Κύριος δεν θα συγχωρήση εις αυτήν τας αμαρτίας. Τούτο όμως, διότι η ψυχή δεν γνωρίζει τον Κύριον και πόσον πολύ Αυτός αγαπά ημάς. Εάν δε εγνώριζε τούτο ο κόσμος, τότε ουδείς άνθρωπος θα απηλπίζετο, διότι ο Κύριος ουχί μόνον συγχωρεί, αλλά και χαίρει πολύ επί τη επιστροφή του αμαρτωλού. Έστω και αν ήγγισεν ο θάνατος, συ πίστευε ακραδάντως ότι, ευθύς ως παρακαλέσης, θα λάβης την άφεσιν.

Ο Κύριος δεν είναι ως ημείς. Ούτος είναι απείρως πράος και ελεήμων και αγαθός, και όταν η ψυχή γνωρίση Αυτόν, κατέχεται υπό εκπλήξεως έως τέλους και λέγει: «Ω, οποίον Κύριον έχομεν»!

Το Πνεύμα το Άγιον έδωκεν εις την Εκκλησίαν ημών να γνωρίση πόσον μεγάλη είναι η ευσπλαγχνία του Θεού.

Ο Κύριος αγαπά ημάς και μετά πραότητος δέχεται ημάς άνευ ουδεμιάς επιτιμήσεως, όπως δεν επετίμησεν ο ευαγγελικός πατήρ τον άσωτον υιόν, αλλά παρήγγειλε να δώσουν εις αυτόν στολήν νέαν, να θέσουν πολύτιμον δακτύλιον εις την χείρα αυτού και υποδήματα εις τους πόδας, και διέταξε να θύσουν τον μόσχον τον σιτευτόν, όπως ευφρανθούν επί τη ευρέσει αυτού.

Ώ, μετά πόσης πραότητος και μακροθυμίας οφείλομεν και ημείς να διορθούμεν τον αδελφόν ημών, ώστε να γίνηται εορτή εν τη ψυχή δια την επιστροφήν αυτού!

Το Άγιον Πνεύμα διδάσκει την ψυχήν αρρήτως να αγαπά τους ανθρώπους.

Ώ, αδελφοί, ας επιλησθώμεν της γης και πάντων των εν αυτή. Αύτη αποσπά ημάς από της θεωρίας της Αγίας Τριάδος, Ήτις είναι ακατάληπτος εις τον νουν, αλλά την Οποίαν οι άγιοι εποπτεύουν εν τοις ουρανοίς εν Πνεύματι Αγίω.

[//461] Ημείς δε ας μένωμεν εν προσευχή άνευ ουδεμιάς φαντασίας και ας ζητήσωμεν παρά του Κυρίου πνεύμα τεταπεινωμένον, και ο Κύριος θα αγαπήση ημάς και θα δώση εις ημάς επί της γης παν ωφέλιμον δια την ψυχήν και το σώμα.

Κύριε Ελεήμον, δος την χάριν Σου εις πάντα τα έθνη της γης, ίνα Σε γνωρίσουν, διότι χωρίς του Πνεύματος Σου αδυνατεί ο άνθρωπος να Σε γνωρίση και να εννοήση την αγάπην Σου.

Μικρά παιδία, γνωρίσατε τον Ποιητήν του Ουρανού και της γης.

Δέομαι Σου, Κύριε, εξαπόστειλον το έλεος Σου εις τα τέκνα της γης, άτινα Συ αγαπάς, και δος εις αυτά να Σε γνωρίσουν εν Πνεύματι Αγίω. Σε ικετεύω εισάκουσον της προσευχής μου, και δος εις πάντα τα τέκνα της γης να γνωρίσουν την δόξαν Σου δια Πνεύματος Αγίου.

Εκ των νεανικών μου χρόνων ηγάπων να σκέπτωμαι: «Ο Κύριος ανελήφθη εις τους ουρανούς και αναμένει ημάς. Ίνα είμεθα όμως μετά του Κυρίου, πρέπει να είμεθα όμοιοι προς Αυτόν ή όμοιοι προς τα παιδία, ταπεινοί και πράοι και να διακονώμεν Αυτόν. Τότε κατά τον λόγον του Κυρίου, «όπου ειμι Εγώ, εκεί και ο διάκονος ο Εμός έσται», και ημείς θα είμεθα μετ' Αυτού εις την Βασιλείαν των ουρανών. Νυν δε η ψυχή μου εσκοτίσθη και ηθύμησε και αδυνατώ να υψώσω καθαρόν νουν προς τον Θεόν και δεν έχω δάκρυα να θρηνώ τα άθλια μου έργα. Εμαράνθη η ψυχή μου και απέκαμεν εκ του σκότους της ζωής αυτής …

Ώ, τις θα έψαλλεν εις εμέ το άσμα, όπερ αγαπώ από των παιδικών μου χρόνων, περί του πώς ο Κύριος ανελήφθη εις τους ουρανούς και μετά ποίου πόθου αναμένει ημάς προς Αυτόν. Μετά δακρύων θα ήκουον αυτό το άσμα, διότι η ψυχή μου πλήττει επί της γης.

Τί έπαθον; Πώς απώλεσα την χάριν; Άρα γε θα επανεύρω [//462] ποτέ αυτήν;

Θρηνήσατε μετ' εμού πάντα τα πετεινά και τα θηρία. Θρηνήσατε μετ' εμού το δάσος και η έρημος. Θρηνήσατε μετ' εμού πάσα η κτίσις του Θεού και παρηγορήσατε με εν τη οδύνη και τη θλίψει μου.

Ιδού τι διαλογίζεται η ψυχή μου: Εάν εγώ τοσούτον ολίγον αγαπώ τον Θεόν, και μετά τοσούτου πόθου νοσταλγεί η ψυχή μου τον Κύριον, τότε πόσον

μεγάλη ήτο η θλίψις της Θεομήτορος, ότε έμεινεν επί της γης μετά την Ανάληψιν του Κυρίου;

Δεν παρέδωκεν εις γραφήν το πένθος της ψυχής Αυτής, και ολίγα τινά γνωρίζομεν εκ του επιγείου Αυτής βίου. Πρέπει όμως να σκεπτώμεθα ότι το πλήρωμα της Αγάπης Αυτής προς τον Υιόν και Θεόν Αυτής αδυνατούμεν να εννοήσωμεν.

Η καρδία της Θεομήτορος, αι σκέψεις όλαι, η ψυχή Αυτής όλη, ήσαν εν τω Κυρίω, συγχρόνως δε ηγάπα Αύτη τον λαόν και προσηύχετο διαπύρως υπέρ των ανθρώπων, υπέρ των νέων χριστιανών, όπως ενισχύση αυτούς ο Κύριος, και υπέρ όλου του κόσμου, ίνα οι πάντες σωθούν. Εν αυτή τη προσευχή ήτο η χαρά και η παράκλησις Αυτής επί της γης.

Άφθαστον είναι δι' ημάς το πλήρωμα της αγάπης της Μητρός του Θεού. Αλλ' ημείς οίδαμεν ότι:

Όσον μεγαλυτέρα η αγάπη, τοσούτον μεγαλυτέρα η οδύνη της ψυχής.

Όσον πληρεστέρα η αγάπη, τοσούτον πληρεστέρα η γνώσις.

Όσον φλογερωτέρα η αγάπη, τοσούτον εμπυρωτέρα η προσευχή.

Όσον τελειοτέρα η αγάπη, τοσούτον αγιώτερος ο βίος.

Ουδείς εξ ημών φθάνει εις το πλήρωμα της αγάπης της Θεοτόκου, και ως εκ τούτου έχομεν χρείαν αδαμιαίας [//463] μετανοίας. Αλλ' εκ μέρους, καθώς το Άγιον Πνεύμα διδάσκει ημάς εν τη Εκκλησία, κατανοούμεν και ημείς την αγάπην αυτήν.

«Ουχί η καρδία ημών καιομένη ήν εν ημίν;» (Λουκ. κδ' 32), έλεγον οι Απόστολοι, ότε επλησίασεν αυτούς ο Χριστός. Ούτως αναγνωρίζει η ψυχή τον εαυτής Δεσπότην και αγαπά Αυτόν, και η ηδύτης της αγάπης Αυτού είναι ζέουσα.

Εν ουρανοίς τους πάντας περιβάλλει η ενιαία αγάπη του Αγίου Πνεύματος, αλλ' επί της γης οι μεν αγαπούν τον Κύριον πολύ, οι δε ολίγον, και άλλοι ουδόλως.

Ψυχή πλήρης της αγάπης του Θεού επιλανθάνεται ουρανού και γης· το πνεύμα καίει και αοράτως θεωρεί τον Ποθούμενον, και πλήθος γλυκέων δακρύων χέει η ψυχή, και δεν δύναται να αποσπασθή από του Κυρίου, έστω και μίαν στιγμήν, διότι η χάρις του Θεού παρέχει δυνάμεις, όπως αγαπώμεν τον Ηγαπημένον.

Ώ, εις ποίαν δόξαν ευρίσκεται ο Κύριος και δια ποίων ύμνων μεγαλύνεται εν τοις ουρανοίς και πόσον γλυκείς είναι οι ύμνοι ούτοι, οίτινες υπερεκχέονται εκ της αγάπης του Θεού!

Τις θα ήτο άξιος να ακούη τους ύμνους τούτους, οίτινες άδονται εν Πνεύματι Αγίω, και δια των οποίων μεγαλύνεται ο Κύριος δια τα πάθη Αυτού! Και οποία χαρά θα εγίνετο, εάν ήκουε τις τους ύμνους αυτούς!

Επί γης η ψυχή, ευθύς ως εγγίση την αγάπην του Θεού, ένεκα της γλυκύτητος του Αγίου Πνεύματος καταλαμβάνεται υπό εκστάσεως προς τον ηγαπημένον Θεόν και ουράνιον Πατέρα.

Αδελφοί ηγαπημένοι, ας ταπεινώσωμεν εαυτούς, ίνα γενώμεθα άξιοι της αγάπης του Θεού, ίνα κοσμήση ημάς ο Κύριος δια της πραότητος και της ταπεινώσεως Αυτού, [//464] ίνα γενώμεθα άξιοι των ουρανίων μονών, τας οποίας ητοίμασε δι' ημάς ο Κύριος.

Ο Κύριος αγαπά τους πάντας, πλείον όμως τους εκζητούντας Αυτόν.

«Τους εμέ φιλούντας αγαπώ», λέγει ο Κύριος, «οι δε εμέ ζητούντες ευρήσουσι χάριν» (Παρ. η' 17). Δια της χάριτος δε η ζωή είναι εύκολος. Τότε η ψυχή εξ αγαλλιάσεως λέγει: «Ο Κύριος ΜΟΥ, εγώ δούλος ΣΟΣ».

Εις τας λέξεις αυτάς περικλείεται μεγάλη χαρά: Εάν ημέτερος είναι ο Κύριος, τότε τα πάντα είναι ημέτερα. Ιδού, πόσον πλούσιοι είμεθα!

Μέγας και ακατάληπτος ο Κύριος ημών, αλλά δι' ημάς τοσούτον εκένωσεν Εαυτόν, ώστε να γνωρίζωμεν και να αγαπώμεν Αυτόν, και εκ της αγάπης του Θεού να επιλανθανώμεθα της γης και να ζώμεν εν ουρανοίς θεωρούντες την δόξαν του Κυρίου.

Εις τους εκλεκτούς Αυτού ο Κύριος δίδει τοσαύτην χάριν, ώστε να περιβάλλουν ούτοι δια της αγάπης αυτών όλην την γην, όλον τον κόσμον, και η ψυχή αυτών καίεται εκ του πόθου όπως οι πάντες σωθούν και θεωρήσουν την δόξαν του Κυρίου.

Ο Κύριος είπεν εις τους αγίους Αυτού μαθητάς: «Παιδία, μη τι προσφάγιον έχετε;» (Ιωάν. κα' 5). Οποία μεγάλη αγάπη εις αυτούς τους τρυφερούς λόγους: Ο Κύριος καλεί ημάς «παιδία». Τί υπάρχει χαροποιότερον τούτου! Πρέπει να σκεπτώμεθα βαθέως τούτους τους λόγους και τα υπέρ ημών πάθη του Κυρίου επί του Σταυρού.

Ώ, πόσον αγαπά ο Κύριος το πλάσμα Αυτού!

Και ιδού, ο Κύριος ηξίωσεν ημάς να ομιλώμεν ομού δι' αυτά τα πράγματα, και χαίρει το πνεύμα ημών, διότι μεθ' ημών είναι ο Κύριος.

[//465] Ταπεινώς παρακαλώ υμάς, προσεύχεσθε δι' εμέ, και από του Κυρίου θα λάβητε ανταπόδοσιν.

Ο αδελφός Ρ. διηγήθη εις εμέ ότι, ότε ήτο ποτε σοβαρώς ασθενής, η μήτηρ αυτού είπεν εις τον πατέρα αυτού: «Ώ, πόσον υποφέρει ο μικρός ημών! Μετά χαράς θα έδιδον εαυτήν να κοπή εις τεμάχια, αν δια τούτου ήτο δυνατόν να βοηθήσω αυτόν και να ελαφρώσω τον πόνον αυτού».

Τοιαύτη είναι η αγάπη του Κυρίου δια τον άνθρωπον. Είπε: «Μείζονα ταύτης αγάπην ουδείς έχει, ίνα τις την ψυχήν αυτού θη υπέρ των φίλων αυτού» (Ιωάν. ιε' 13). Ο Κύριος τοσούτον εσπλαγχνίσθη τους ανθρώπους, ώστε ηθέλησε να πάθη υπέρ αυτών, καθώς η μήτηρ, αλλά και έτι πλέον. Ουδείς όμως δύναται να εννοήση αυτήν την μεγάλην αγάπην άνευ της χάριτος του Αγίου Πνεύματος. Η Γραφή ομιλεί περί αυτής, αλλ' η Γραφή δεν κατανοείται διανοητικώς, διότι και εν τη Γραφή ομιλεί το Αυτό Άγιον Πνεύμα.

Η αγάπη του Κυρίου είναι τοιαύτη, ώστε θέλει πάντες οι άνθρωποι να σωθούν και να είναι αιωνίως μετ' Αυτού εν ουρανοίς και να θεωρούν την δόξαν Αυτού. Την δόξαν αυτήν δεν γνωρίζομεν εν τω πληρώματι αυτής, αλλά δια Πνεύματος Αγίου κατανοούμεν αυτήν εκ μέρους. Όστις όμως δεν εγνώρισε το Άγιον Πνεύμα, εκείνος δεν δύναται να εννοήση την δόξαν ταύτην, αλλά μόνον πιστεύει εις την επαγγελίαν του Κυρίου και φυλάττει τας εντολάς. Και αυτοί είναι μακάριοι, ως είπεν ο Κύριος εις τον Απόστολον Θωμάν (Ιωάν. κ' 29), και θα είναι ίσοι προς εκείνους, οίτινες είδον την δόξαν του Θεού, πριν ή γευθούν θανάτου.

Ταπείνωσον σεαυτόν και αγάπα την αλήθειαν, και ο Κύριος εξ άπαντος θα δώση εις σε να γνωρίσης Αυτόν [//466] δια Πνεύματος Αγίου. Και τότε θα γνωρίσης εκ πείρας ΤΙ εστιν η αγάπη του Θεού και ΤΙ εστιν η αγάπη του ανθρώπου.

Υπάρχει αγάπη μικρά, υπάρχει μέση, υπάρχει και τελεία.

Όστις φοβείται την αμαρτίαν, ούτος αγαπά τον Θεόν. Όστις έχει κατάνυξιν, ούτος αγαπά πλείον. Όστις έχει εν τη ψυχή αυτού φως και χαράν, ούτος αγαπά έτι πλείον. Όστις δε έχει την χάριν και εν τη ψυχή και εν τω σώματι, ούτος έχει την τελείαν αγάπην. Τοιαύτην χάριν το Άγιον Πνεύμα έδιδεν εις τους μάρτυρας και δι' αυτής υπέμενον γενναίως όλους τους πόνους.

Τις άρα γε θα ηδύνατο να ομιλήση περί του παραδείσου πώς θα είναι εκεί;

Περί του παραδείσου δύναται να ομιλήση μόνον εκείνος, όστις εν Πνεύματι Αγίω εγνώρισε τον Κύριον και την αγάπην Αυτού προς ημάς.

Ο Κύριος είναι τοσούτον αγαθός, ώστε η ψυχή εκ της αγάπης αυτού ουδενός άλλου δύναται να μνησθή. Η χάρις του Αγίου Πνεύματος είναι τοσούτον γλυκεία και τοσούτον αλλοιούται εξ αυτής ο όλος άνθρωπος, ώστε να επιλανθάνηται εισέτι και των γονέων αυτού.

Ψυχή, ήτις εγνώρισε τον Κύριον και ετέρφθη υπ' Αυτού, ουδέν πλέον επιθυμεί επί της γης και εις ουδέν γήϊνον προσκολλάται· και εάν εισέτι και βασιλείαν επρότεινον εις αυτήν, δεν θα εδέχετο, διότι η αγάπη του Χριστού είναι τοσούτον τερπνή και προξενεί τοσαύτην χαράν και αγαλλίασιν εις την ψυχήν, ώστε η βασιλική ζωή δεν θα ηδύνατο πλέον να ικανοποιήση αυτήν.

Θέλω να είπω ολίγους λόγους, όσον φωτίση εμέ η χάρις του Θεού, περί των βαθμών της αγάπης του Θεού.

Όταν ο άνθρωπος φοβήται να λυπήση τον Θεόν δια τινος αμαρτήματος, τούτο είναι ο πρώτος βαθμός. Εκείνος, όστις έχει τον νουν καθαρόν από των λογισμών, έφθασε [//467] τον δεύτερον βαθμόν αγάπης, μείζονος της πρώτης. Ο τρίτος, έτι ανώτερος, είναι, όταν έχη τις την χάριν αισθητώς εν τη ψυχή. Όστις δε έχει την χάριν του Αγίου Πνεύματος και εν τη ψυχή και εν τω σώματι, έχει την τελείαν αγάπην. Και εάν τις φυλάξη την χάριν αυτήν, εκείνου τα λείψανα θα αγιασθούν, όπως των αγίων μαρτύρων ή των προφητών ή των οσίων και των άλλων μεγάλων αγίων.

Όστις διαμένει εν τω μέτρω τούτω, ούτος δεν δελεάζεται εκ της αγάπης της νεάνιδος, εκ της οποίας θέλγεται όλος ο κόσμος, επειδή η γλυκύτης της θείας

αγάπης αρπάζει τον νουν από παντός γηΐνου. Η χάρις του Αγίου Πνεύματος έλκει την ψυχήν, ίνα αγαπά τον Κύριον δι' όλου του είναι του ανθρώπου, και εν τούτω τω πληρώματι της θείας αγάπης η ψυχή γίνεται εκτός κόσμου, καίτοι ζη επί της γης.

Δια την υπεροψίαν όμως του νοός ημών δεν δυνάμεθα να διαμένωμεν ακλόνητοι εν τη χάριτι ταύτη, και απομακρύνεται αύτη από της ψυχής. Τότε αγωνιά η ψυχή και αναζητεί πάλιν αυτήν και θρηνεί και οδύρεται και επικαλείται τον Κύριον:

«Θεέ Ελεήμον, Συ βλέπεις πόσον περίλυπος είναι η ψυχή μου και πόσον Σε ποθεί».

Επί γης δεν υπάρχει άνθρωπος τοσούτον πράος και αξιαγάπητος, όσον είναι ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός. Εν Αυτώ η χαρά και η ευφροσύνη ημών. Ας αγαπήσωμεν Αυτόν, και Αυτός θα εισαγάγη ημάς εις την Βασιλείαν, όπου θα βλέπωμεν την δόξαν Αυτού.

Αφ' ότου ο Κύριος δια του Αγίου Πνεύματος έδωκεν εις εμέ να γνωρίσω την αγάπην Αυτού, ιδού επί τεσσαράκοντα και πλέον έτη θλίβομαι δια τον λαόν του Θεού.

Ώ, αδελφοί, ουδέν υπάρχει καλύτερον της αγάπης του Θεού, όταν ο Κύριος θερμαίνη την καρδίαν δια της [//468] αγάπης προς τον Θεόν και τον πλησίον.

Μέγα το έλεος του Κυρίου! Η ψυχή εγνώρισε τον Θεόν, τον Ουράνιον Πατέρα αυτής, και θρηνεί και θλίβεται και λέγει: «Ίνα τί τοσούτον τον Θεόν παρεπίκρανα»; Και ο Κύριος δίδει εις αυτήν άφεσιν αμαρτιών και την χαράν και την ευφροσύνην να αγαπά τον Δημιουργόν αυτής και τον πλησίον και να χέη δάκρυα δι' αυτόν, όπως ο Ελεήμων Κύριος παραλάβη πάσαν ψυχήν προς Εαυτόν εκεί, όπου ητοίμασε τόπον δια των επί του Σταυρού παθημάτων Αυτού.

Όστις εγνώρισε την ηδύτητα της αγάπης αυτής, ούτος γνωρίζει εκ μέρους ότι «η Βασιλεία του Θεού εντός ημών εστιν» (Λουκ. ιζ' 21).

Ελεήμον Κύριε, μεγάλη η αγάπη Σου προς εμέ τον αμαρτωλόν!

Συ έδωκας εις εμέ να Σε γνωρίσω, Συ έδωκας εις εμέ όπως γευθώ της χάριτος Σου. «Γεύσασθε και ίδετε ότι χρηστός ο Κύριος» (Ψαλμ. λγ' 9). Συ έδωκας εις εμέ να γευθώ της αγαθότητος και της ευσπλαγχνίας Σου, και η ψυχή μου ακορέστως έλκεται προς Σε ημέρας και νυκτός και δεν δύναται να επιλησθή του Ηγαπημένου Δημιουργού αυτής, διότι το Πνεύμα του Θεού δίδει εις αυτήν τας δυνάμεις, ίνα αγαπά τον Ηγαπημένον, και η ψυχή δεν γνωρίζει κόρον, αλλά έλκεται προς τον Πατέρα αυτής τον Ουράνιον.

Μακαρία η ψυχή, ήτις ηγάπησε την ταπείνωσιν και το πένθος και εμίσησε τους κακούς λογισμούς.

Μακαρία η ψυχή, ήτις αγαπά τον αδελφόν αυτής, διότι ο αδελφός ημών είναι η ζωή ημών.

Μακαρία η ψυχή, ήτις αγαπά τον αδελφόν· εντός αυτής ζη αισθητώς το Πνεύμα του Κυρίου και πληροί αυτήν ειρήνης και χαράς και αύτη θρηνεί δι' όλον τον κόσμον.

Ιδού, ενεθυμήθη η ψυχή μου την αγάπην του Κυρίου και εθερμάνθη η καρδία μου, και παρεδόθη η ψυχή [//469] μου εις βαθύ πένθος, διότι τοσούτον παρεπίκρανα τον Κύριον, τον Ηγαπημένον Θεόν – Ουράνιον Πατέρα. Ούτος όμως δεν εμνήσθη των αμαρτιών μου, και δια της σκέψεως ταύτης η ψυχή μου παρεδόθη εις βαθύτατον πένθος, όπως ελεήση ο Κύριος πάσαν ψυχήν και λάβη αυτήν εις την Ουράνιον Αυτού Βασιλείαν.

Και κλαίει η ψυχή μου δια τον κόσμον όλον.

Δεν δύναμαι να σιωπήσω περί του λαού, τον οποίον αγαπώ μέχρι δακρύων. Δεν δύναμαι να σιωπήσω, διότι η ψυχή μου πάντοτε θλίβεται υπέρ του λαού του Θεού και μετά δακρύων προσεύχομαι υπέρ αυτού. Δεν δύναμαι να μη διηγούμαι εις υμάς αδελφοί, περί του ελέους του Θεού και της πανουργίας του εχθρού.

Τεσσαράκοντα έτη παρήλθον, αφ' ότου η χάρις του Αγίου Πνεύματος εδίδαξεν εμέ να αγαπώ τον άνθρωπον και πάσαν την κτίσιν και εφανέρωσεν εις εμέ την πονηρίαν του εχθρού, όστις δι' απάτης κακοποιεί τον κόσμον.

Πιστεύσατε εις εμέ, αδελφοί, γράφω ενώπιον του προσώπου του Θεού, τον Οποίον εγνώρισεν η ψυχή μου Πνεύματι Αγίω κατά το μέγα έλεος Αυτού. Και εάν δεν γευθή η ψυχή του Πνεύματος του Αγίου, δεν δύναται να γνωρίση αύτη τον Κύριον ούτε την αγάπην Αυτού.

Ο Κύριος είναι αγαθός και ελεήμων, και ημείς δεν θα ηδυνάμεθα να είπωμεν τι περί της αγάπης Αυτού, εκτός της Γραφής, εάν δεν εδίδασκεν ημάς το Πνεύμα το Άγιον. Αλλά συ, αδελφέ, μη ταράττου, εάν δεν αισθάνησαι εντός σου την αγάπην του Θεού, αλλά λογίζου περί του Κυρίου ότι είναι ελεήμων, και εγκρατεύου από της αμαρτίας και η χάρις του Θεού θα σε διδάξη.

Η αγάπη δεν εξαρτάται εκ της πορείας του χρόνου, αλλά πάντοτε έχει δύναμιν. Τινές σκέπτονται ότι ο Κύριος έπαθεν εξ αγάπης προς τον άνθρωπον, αλλά, επειδή δεν ευρίσκουν εντός αυτών την αγάπην αυτήν, διαλογίζονται [//470] ότι πάλαι ποτέ συνέβη τούτο και παρήλθεν. Όταν όμως η ψυχή γνωρίση δια Πνεύματος Αγίου την αγάπην του Θεού, τότε αισθάνεται εναργώς ότι ο Κύριος είναι ο Πατήρ ημών, ο γνησιώτατος, ο πλέον εγγύς, ο πλέον ηγαπημένος, ο πλέον αγαθός, και δεν υπάρχει μεγαλυτέρα ευτυχία της εξ όλης διανοίας και καρδίας, εξ όλης ψυχής αγάπης προς τον Θεόν, ως ενετείλατο ο Κύριος, και της προς τον πλησίον αγάπης ως προς ημάς αυτούς. Και όταν η αγάπη αύτη εγκατοικήση εντός ημών, τότε το παν χαροποιεί την ψυχήν. Και όταν αύτη αίρηται, τότε ο άνθρωπος δεν ευρίσκει ανάπαυσιν και ταράττεται και ενοχοποιεί τους άλλους, ως εάν ούτοι ήσαν οι ένοχοι περί αυτού, και δεν εννοεί ότι ο ίδιος είναι ένοχος, επειδή απώλεσε την προς τον Θεόν αγάπην, δια την κατάκρισιν ή το μίσος του αδελφού.

Εκ της αγάπης προς τον αδελφόν έρχεται η χάρις, και δια της αγάπης προς τον αδελφόν φυλάττεται. Εάν όμως δεν αγαπώμεν τον αδελφόν, τότε και η αγάπη του Θεού δεν έρχεται εις την ψυχήν, ένεκα της κατακρίσεως ή του μίσους προς τον αδελφόν.

Εάν οι άνθρωποι ετήρουν τας εντολάς του Χριστού, ο παράδεισος θα ήτο επί της γης και πάντες θα είχον επάρκειαν εις παν το απαραίτητον μετ' ολίγου κόπου, και το Πνεύμα του Θεού θα έζη εν ταις ψυχαίς των ανθρώπων· διότι Εκείνος ο Ίδιος ζητεί την ανθρωπίνην ψυχήν και θέλει να ζη εντός ημών, και εάν δεν εγκατοική εν ημίν, τούτο συμβαίνει μόνον εξ αιτίας της υπερηφανίας του νοός ημών.

Νυν οι άνθρωποι εγένοντο υπερήφανοι και σώζονται μόνον δια παθημάτων και μετανοίας, εις δε την αγάπην σπανίως φθάνει τις.

Είπεν ο Μέγας Αντώνιος: «Εγώ ουκέτι φοβούμαι τον Θεόν, αλλ' αγαπώ Αυτόν». Είπε τούτο, διότι εν τη ψυχή αυτού έζη πλουσία η χάρις του Αγίου Πνεύματος, [//471] το Οποίον μαρτυρεί περί της αγάπης αυτής, και η ψυχή δεν δύναται να ομιλήση άλλως. Όστις όμως δεν έχει μεγάλην χάριν, εκείνον οι Άγιοι Πατέρες παροτρύνουν προς την μετάνοιαν· και η μετάνοια δεν είναι μακράν της αγάπης, ήτις έρχεται κατά το μέτρον της απλότητος και της ταπεινώσεως του πνεύματος.

Εάν τις λογίζηται το αγαθόν περί του αδελφού, ότι αγαπά αυτόν ο Κύριος, και προ παντός, εάν τις σκέπτηται ότι εν τη ψυχή αυτού ζη το Άγιον Πνεύμα, τότε ούτος είναι εγγύς της αγάπης του Θεού.

Ίσως θα έλεγε τις: «Ούτος συνεχώς ομιλεί περί της αγάπης του Θεού». Αλλά τί άλλο να μελετώμεν εκτός του Θεού; Δεν εδημιούργησεν ημάς, ίνα ζώμεν αιωνίως μετ' Αυτού και θεωρώμεν την δόξαν Αυτού; Όστις αγαπά τι, επιθυμεί περί εκείνου να ομιλή. Συν τω χρόνω δε αποβαίνει συνήθεια· εάν συνηθίσης αδιαλείπτως να σκέπτησαι τον Θεόν, θα φέρης πάντοτε εις την ψυχήν σου Αυτόν. Εάν συνηθίσης να σκέπτησαι τα γήϊνα, τότε ο νους σου θα είναι πάντοτε εις τα γήϊνα. Εάν πάλιν συνηθίσης να μελετάς τα πάθη του Κυρίου και το αιώνιον πυρ, και τούτο θα αφομοιωθή εις την ψυχήν σου.

Εις το αγαθόν βοηθεί ο Θεός, εις το κακόν όμως οι εχθροί, αλλά τούτο εξαρτάται και εκ της θελήσεως ημών. Είναι ανάγκη να βιάζης σεαυτόν εις το καλόν, αλλά μετά διακρίσεως, έχων επίγνωσιν των δυνάμεων σου. Πρέπει να μάθης ό,τι είναι ωφέλιμον εις την ψυχήν σου. Εις άλλον μεν είναι ωφέλιμον μάλλον να προσεύχηται, εις άλλον δε να αναγινώσκη ή να γράφη. Και η ανάγνωσις είναι ωφέλιμος, αλλ' ωφελιμώτερον είναι να προσεύχησαι αδιασκεδάστως, και έτι πολυτιμότερον είναι το πένθος· εις έκαστον ό,τι χαρίζεται ο Κύριος. Βεβαίως, εξεγερθείς του ύπνου οφείλεις να ευχαριστήσης τον Θεόν, κατόπιν να μετανοήσης και να προσευχηθής έως κόρου. Ύστερον ανάγνωσον, ίνα αναπαυθή ο νους, κατόπιν πάλιν προσεύχου και εργάζου. Η χάρις προέρχεται εκ παντός αγαθού, [//472] αλλ' υπεράνω πάντων εκ της αγάπης προς τον αδελφόν.

Ήτο Πάσχα. Επέστρεφον μετά τον εσπερινόν εκ του Καθολικού της Μονής εις το παρά τον Μύλον κατάλυμα μου και καθ' οδόν είδον ένα εργάτην. Ότε επλησίασα αυτόν, εζήτησε παρ' εμού ωόν. Δεν είχον, και επέστρεψα εις το Μοναστήριον και έλαβον παρά του πνευματικού μου δύο ωά. Έδωκα το έν εξ αυτών εις τον εργάτην. Λέγει εις εμέ: «Είμεθα δύο». Τότε έδωκα και το δεύτερον

και, ότε απεμακρύνθην, εκ της ευσπλαγχνίας δια τον πτωχόν λαόν του Θεού ήρχισα να κλαίω, και ούτως εις την ψυχήν μου ήλθε το πένθος δι' όλην την οικουμένην και παν κτίσμα.

Άλλοτε, ωσαύτως κατά το Πάσχα, βαδίζων εκ της μεγάλης θύρας του Μοναστηρίου προς το νέον κτίριον της Μεταμορφώσεως, βλέπω να τρέχη προς εμέ παιδίον τεσσάρων περίπου χρονών, έχον εύχαρι πρόσωπον· η χάρις του Θεού ευφραίνει τα μικρά παιδία. Είχον έν ωόν και έδωκα τούτο εις το παιδίον. Εχάρη και έτρεξε προς τον πατέρα αυτού, ίνα δείξη το δώρον. Και δια τούτο, το τοσούτον ελάχιστον πράγμα, έλαβον παρά του Θεού μεγάλην χαράν και ηγάπησα παν πλάσμα του Θεού, και το Πνεύμα το Άγιον ήχει εν τη ψυχή μου. Ελθών εις το κελλίον μου, εκ της ευσπλαγχνίας προς τον κόσμον μετά δακρύων προσηυχόμην επί μακρόν εις τον Θεόν.

Ώ, Πνεύμα Άγιον, σκήνου εν ημίν πάντοτε· είναι καλόν εις ημάς να είμεθα μετά Σου.

Δεν είναι όμως πάντοτε δυνατόν να ευρίσκηται η ψυχή εν τοιαύτη μακαρία καταστάσει. Ένεκα της υπερηφανίας εγκαταλείπει την ψυχήν η χάρις, και τότε οδύρομαι ως ο Αδάμ μετά την έξωσιν εκ του παραδείσου και κράζω:

«Πού είσαι, Φως μου; Πού είσαι, χαρά μου; Ίνα τί εγκατέλιπες εμέ, και οδυνάται η καρδία μου; Ίνα τί εκρύβης απ' εμού, και θλίβεται η ψυχή μου;

[//473] »Ότε ήλθες εις την ψυχήν μου, κατέκαυσας τας αμαρτίας μου. Ελθέ και νυν εις αυτήν και φλέξον εκ νέου τας αμαρτίας μου, αίτινες Σε κρύπτουν απ' εμού, ως τα νέφη κρύπτουν τον ήλιον.

»Ελθέ και χαροποίησον με δια της ελεύσεως Σου.

»Ίνα τί βραδύνεις Κύριε; Συ βλέπεις ότι ταλαιπωρείται η ψυχή μου και μετά δακρύων Σε αναζητώ.

»Πού κρύπτεσαι; Πώς η ψυχή μου δεν βλέπει Σε, τον πανταχού παρόντα, και μετά πόνου Σε ζητώ»;

Ούτως οδυνόμενοι Σε εζήτουν, ότε ήσο νεαρόν παιδίον, η Πανάχραντος Παρθένος και ο Ιωσήφ. Τί θα εσκέφθη Αύτη εν τη θλίψει Αυτής, ότε δεν εύρισκε τον Ηγαπημένον Υιόν Αυτής;

Παρομοίως απεγνωσμένοι και οι Άγιοι Απόστολοι μετά τον θάνατον του Κυρίου εθλίβοντο, διότι απωλέσθη η ελπίς αυτών. Αλλ' ο Κύριος μετά την ανάστασιν ενεφανίσθη εις αυτούς, και ανεγνώρισαν Αυτόν και εχάρησαν.

Ούτω και νυν ο Κύριος εμφανίζεται εις τας ψυχάς ημών, και η ψυχή αναγνωρίζει Αυτόν δια Πνεύματος Αγίου. Ο Συμεών ο Θαυμαστορείτης ήτο παιδίον, ότε ενεφανίσθη εις αυτόν ο Κύριος. Πρότερον δεν εγνώριζεν Αυτόν, αλλά, ότε ο Κύριος ενεφανίσθη εις αυτόν, τότε εγνώρισεν Αυτόν Πνεύματι Αγίω.

Ο Κύριος έδωκεν επί γης το Πνεύμα το Άγιον, και δια του Αγίου Πνεύματος γνωρίζεται ο Κύριος, ως και πάντα τα ουράνια, χωρίς δε Πνεύματος Αγίου ο άνθρωπος είναι γη αμαρτωλός.

Τοσούτον αγαπά ο Κύριος τον άνθρωπον, ώστε ουδέ να σκεφθώμεν τούτο είναι δυνατόν.

Μακάριος ο αμαρτωλός, όστις εστράφη προς τον Θεόν και ηγάπησεν Αυτόν.

Όστις εμίσησε την αμαρτίαν, εκείνος ανέβη την πρώτην βαθμίδα της ουρανίας κλίμακος. Όταν ο εμπαθής [//474] λογισμός δεν δύναται να κινήση την ψυχήν εις αμαρτίαν, τούτο είναι η δευτέρα βαθμίς. Όστις δε εγνώρισεν εν Πνεύματι Αγίω την τελείαν αγάπην προς τον Θεόν, ούτος ευρίσκεται εις την τρίτην βαθμίδα. Τούτο όμως είναι σπάνιον.

Ίνα φθάσωμεν εις την αγάπην του Θεού, πρέπει να τιμώμεν πάντα όσα ενετείλατο ο Κύριος εν τω Ευαγγελίω. Πρέπει να έχωμεν συμπάσχουσαν καρδίαν, και ουχί μόνον τον άνθρωπον να αγαπώμεν, αλλά να συμπονώμεν και παν πλάσμα, παν ό,τι εκτίσθη υπό του Θεού.

Ιδού, έν πράσινον φύλλον επί του δένδρου, και συ απέσπασας αυτό άνευ ανάγκης. Αν και δεν είναι αμαρτία, όμως πώς να είπω, προκαλεί τον οίκτον· η καρδία, ήτις έμαθε να αγαπά, λυπείται και το φύλλον και πάσαν την κτίσιν. Ο άνθρωπος δε είναι κτίσμα μέγα. Και εάν βλέπης ότι ούτος παρεπλανήθη και θα καταστραφή, προσεύχου δι' αυτόν και κλαύσον, εάν δύνασαι, ει δε μη στέναξον τουλάχιστον δι' αυτόν ενώπιον του Θεού. Και την ψυχήν, ήτις βιοί ούτως, αγαπά ο Κύριος, διότε εξωμοιώθη προς Αυτόν.

Ούτω προσηύχετο ο Όσιος Παΐσιος ο Μέγας, ίνα συγχωρήση ο Κύριος τον μαθητήν αυτού, όστις ηρνήθη τον Χριστόν και ενυμφεύθη Εβραίαν τινά. Η τοιαύτη προσευχή τοσούτον ηυχαρίστησε τον Κύριον, ώστε ο Ίδιος ηθέλησε να παρηγορήση τον δούλον Αυτού και ενεφανίσθη εις αυτόν και είπε: «Παΐσιε, δια τί προσεύχεσαι δι' εκείνον, όστις ηρνήθη Εμέ»; Αλλ᾽ο Παΐσιος απήντησε: «Κύριε, Συ ως Ελεήμων, συγχώρησον αυτόν». Τότε λέγει ο Κύριος: «Ώ Παΐσιε, εξωμοιώθης προς Εμέ κατά την αγάπην». Τοσούτον ευπρόσδεκτος είναι εις τον Κύριον η προσευχή υπέρ των εχθρών.

Εγώ ο ίδιος είμαι μέγας αμαρτωλός, αλλά γράφω περί της ευσπλαγχνίας του Θεού, την οποίαν εγνώρισεν η ψυχή μου δια του Αγίου Πνεύματος.

[//475] Η ψυχή δεν δύναται να έχη ειρήνην, εάν δεν προσεύχηται υπέρ των εχθρών. Η ψυχή, διδαχθείσα υπό της χάριτος του Θεού να προσεύχηται, αγαπά και οικτίρει πάσαν την κτίσιν, προ παντός δε τον άνθρωπον, υπέρ του οποίου έπαθεν επί του σταυρού και ωδυνάτο εκ ψυχής δια πάντας ημάς.

Ο Ελεήμων Κύριος εδίδαξεν εμέ δια της χάριτος Αυτού να αγαπώ τους εχθρούς. Άνευ δε της χάριτος του Θεού δεν δυνάμεθα να αγαπώμεν τους εχθρούς, αλλά το Άγιον Πνεύμα εμπνέει την αγάπην, και τότε η ψυχή λυπείται εισέτι και τους δαίμονας, διότι εξέπεσον εκ του αγαθού και απώλεσαν την ταπείνωσιν και την αγάπην προς τον Θεόν.

Ικετεύω υμάς, δοκιμάσατε. Εάν τις προσβάλλη ή ατιμάζη υμάς ή αφαιρή τι εκ των υπαρχόντων υμών, ή και διώκη την Εκκλησίαν, προσεύχεσθε εις τον Κύριον λέγοντες, «Κύριε, πάντες ημείς είμεθα πλάσματα Σου. Οικτίρησον τους πεπλανημένους δούλους Σου και κάλεσον αυτούς εις μετάνοιαν», και τότε αισθητώς θα φέρης εν τη ψυχή σου την χάριν. Κατ' αρχάς βίαζε την καρδίαν σου, ίνα αγαπά τους εχθρούς, και ο Κύριος βλέπων την αγαθήν σου προαίρεσιν θα

παράσχη εις σε πάσαν βοήθειαν, και εξ αυτής της πείρας θα πεισθής περί τούτου. Όστις όμως σκέπτεται το κακόν δια τους εχθρούς, σημαίνει ότι δεν έχει την αγάπην του Θεού και δεν εγνώρισεν εισέτι Αυτόν, ή μάλλον ότι πνεύμα πονηρόν εισήλθεν εις την καρδίαν και φέρει εις αυτήν κακούς λογισμούς, διότι, ως είπεν ο Κύριος, εκ της καρδίας εξέρχονται διαλογισμοί πονηροί ή αγαθοί.

Εάν προσευχηθής δια τους εχθρούς, τότε θα έλθη ειρήνη εις σε. Όταν δε αγαπάς τους εχθρούς, τότε γνώριζε ότι μεγάλη είναι η χάρις, ήτις ζη εντός σου· δεν λέγω όμως ότι είναι τελεία, αλλ' επαρκής προς σωτηρίαν.

Ο καλός άνθρωπος σκέπτεται: Πας, όστις εκκλίνει από της αληθείας, απόλλυται, και δι' αυτόν τον λόγον [//476] είναι αξιολύπητος. Ο διδαχθείς την αγάπην εκ Πνεύματος Αγιου, καθ' όλον τον βίον αυτού πενθεί δια τους ανθρώπους, οίτινες δεν εύρον την οδόν της σωτηρίας, και πολλά δάκρυα χέει υπέρ του λαού, και η χάρις του Θεού δίδει εις αυτόν την δύναμιν να αγαπά τους εχθρούς.

Εάν δεν έχης αγάπην, τότε τουλάχιστον μη διαβάλλης και μη καταράσαι αυτούς· και τότε καλύτερον θα είναι. Εάν τις όμως καταράται και υβρίζη, είναι φανερόν ότι εν αυτώ ζη πονηρόν πνεύμα, και εάν δεν μετανοήση, τότε μετά θάνατον θα πορευθή εκεί όπου διαμένουν τα πονηρά πνεύματα. Είθε να ρύση ο Κύριος πάσαν ψυχήν εκ τοιαύτης συμφοράς.

Εννοήσατε. Είναι τοσούτον απλούν. Είναι αξιολύπητοι οι άνθρωποι, οίτινες δεν γνωρίζουν τον Θεόν και εναντιούνται προς Αυτόν· η καρδία πονεί δι' αυτούς και δάκρυα ρέουν εκ των οφθαλμών. Εις ημάς είναι εμφανείς και ο παράδεισος και η κόλασις: Εγνωρίσαμεν τούτο δια Πνεύματος Αγίου. Ιδού και ο Κύριος είπεν: «Η Βασιλεία του Θεού εντός ημών εστι» (Λουκ. ιζ' 21). Λοιπόν εντεύθεν έτι άρχεται η αιώνιος ζωή και η αιώνιος βάσανος.

Εκ της υπερηφανίας εγκαταλείπει ημάς η χάρις του Θεού, ωσαύτως δε και η αγάπη προς τον Θεόν και η παρρησία εν τη προσευχή· και τότε η ψυχή βασανίζεται υπό των πονηρών λογισμών και δεν εννοεί ότι πρέπει να ταπεινωθή και να αγαπήση τους εχθρούς, διότι άνευ τούτου είναι αδύνατον να ευαρεστήση τις εις τον Θεόν.

Συ λέγεις: «Ο εχθρός καταδιώκει την Αγίαν ημών Εκκλησίαν, πώς λοιπόν θα αγαπώ αυτόν»; Και εγώ θα είπω εις σε τούτο: «Η πτωχή ψυχή σου δεν εγνώρισε τον Θεόν, δεν εγνώρισεν πόσον αγαπά ημάς και μετά ποίου πόθου αναμένει ημάς, όπως οι πάντες μετανοήσουν και σωθούν. Ο Κύριος είναι αγάπη και έδωκεν επί της γης Πνεύμα Άγιον, όπερ διδάσκει την ψυχήν να αγαπά τους [//477] εχθρούς και να εύχηται υπέρ αυτών, όπως και ούτοι σωθούν. Τούτο είναι η αγάπη. Αλλ' εάν κριθούν ούτοι κατά τα έργα αυτών, τότε είναι άξιοι τιμωρίας».

Δόξα εις τον Κύριον, διότι τοσούτον αγαπά ημάς και συγχωρεί εις ημάς τας αμαρτίας, και Πνεύματι Αγίω αποκαλύπτει εις ημάς τα μυστήρια Αυτού.

Ο Κύριος έδωκεν εις ημάς την εντολήν: «Αγαπάτε τους εχθρούς υμών» (Ματθ. ε' 44). Αλλά πώς να αγαπώμεν αυτούς, όταν ποιούν το κακόν; Ή πώς να αγαπώμεν εκείνους, οίτινες διώκουν της Αγίαν Εκκλησίαν;

Ότε ο Κύριος επορεύετο προς την Ιερουσαλήμ και οι Σαμαρείται δεν εδέχθησαν Αυτόν, ο Ιωάννης ο Θεολόγος και ο Ιάκωβος ήσαν έτοιμοι να καταβιβάσου πυρ εξ ουρανού, ίνα αναλώση αυτούς· αλλ' ο Κύριος ελεητικώς είπεν εις αυτούς: «Ουκ ήλθον ψυχάς ανθρώπων απολέσαι αλλά σώσαι» (Λουκ. θ' 54-56). Ούτω και ημείς οφείλομεν να έχωμεν μίαν σκέψιν: «ίνα πάντες σωθούν». Η ψυχή λυπείται τους εχθρούς και προσεύχεται υπέρ αυτών, διότι επλανήθησαν από της αληθείας και πορεύονται εις την κόλασιν. Τούτο είναι η προς τους εχθρούς αγάπη. Ότε ο Ιούδας εσκέφθη να παραδώση τον Κύριον, τότε ο Κύριος εν ελέει ενουθέτει αυτόν. Ούτω και ημείς εν ελέει οφείλομεν να φερώμεθα προς εκείνους, οίτινες πλανώνται, και τότε θα σωθώμεν δια της εσπλαγχνίας του Θεού.

Η αγάπη γνωρίζεται δια του Αγίου Πνεύματος. Η ψυχή δε γνωρίζει το Άγιον Πνεύμα εκ της ειρήνης και της γλυκύτητος. Ώ, πώς οφείλομεν να ευχαριστώμεν τον Θεόν, διότι τοσούτον Αυτός αγαπά ημάς! Σκέφθητε, ηγαπημένοι αδελφοί: Εις αμαρτωλόν ψυχήν ο Κύριος χαρίζεται το Άγιον Πνεύμα! Ίνα γνωρίσης τον Θεόν, δεν είναι αναγκαία τα πλούτη, αλλά μόνον να αγαπάς τον πλησίον και να έχης ταπεινόν πνεύμα, εγκράτειαν και [//478] υπακοήν, και δια τα καλά αυτά έργα ο Κύριος, δίδει την γνώσιν Αυτού. Και τί άλλο δύναται να είναι πολυτιμότερον εν τω κόσμω τούτω ή η γνώσις αύτη; Να γνωρίζης τον Θεόν, τον Αγαθόν Πατέρα, να γνωρίζης οπόσον Ούτος αγαπά ημάς.

Πού θα εύρισκες τοιούτον πατέρα, όστις θα απέθνησκεν επί του σταυρού δια τα εγκλήματα των τέκνων αυτού; Είναι σύνηθες να θλίβηται ο πατήρ και να λυπήται τον υιόν αυτού, όστις οφείλει να καταδικασθή δια τα εαυτού εγκλήματα, εν τούτοις, παρά πάσαν την ευσπλαγχνίαν αυτού, θα είπη: «Δεν έπραξας καλώς· δικαίως τιμωρείσαι δια τα φαύλα έργα σου».

Ο Κύριος όμως ποτέ δεν θα είπη εις ημάς τοιούτον τι. Αυτός και εις ημάς θα είπη, ως και εις τον Απόστολον Πέτρον: «Αγαπάς Με»; Ούτω και εν τω παραδείσω θα είπη εις πάντας: «Αγαπάτε Με»; Και αυτοί θα απαντήσουν: «Ναι, Κύριε, Σε αγαπώμεν. Συ έσωσας ημάς δια των σταυρικών Σου παθημάτων και νυν εχαρίσω εις ημάς την Βασιλείαν των Ουρανών».

Και ουδείς εν τω ουρανώ θα αισχύνηται, ως ησχύνοντο ο Αδάμ και η Εύα μετά την πτώσιν, αλλά εν αυτώ θα υπάρχη μόνον πραότης, αγάπη και ταπείνωσις. Ουχί ταπείνωσις τοιαύτη, την οποίαν νυν βλέπομεν ταπεινούντες εαυτούς και υπομένοντες επιπλήξεις, ή θεωρούντες εαυτούς χειρίστους πάντων. Αλλ' οι πάντες θα έχουν την ταπείνωσιν του Χριστού, την ακατάληπτον εις τους ανθρώπους, εκτός εκείνων οίτινες εγνώρισαν αυτήν δια του Αγίου Πνεύματος.

Δεν δύναμαι να εννοήσω δια τί οι άνθρωποι δεν ζητούν παρά του Κυρίου την ειρήνην. Ο Κύριος τοσούτον πολύ αγαπά ημάς, ώστε ουδέν θα αρνηθή εις ημάς. Πρότερον δεν εγνώριζον τούτο και εσκεπτόμην: «Ο Κύριος άρα γε θα μεριμνά δι' εμέ, όστις τοσούτον ελύπησα Αυτόν»; Κατενόησα όμως τούτο, ότε η ψυχή μου επλήσθη [//479] της αγάπης του Θεού και της ηδύτητος του Αγίου Πνεύματος, τοσούτον δε αφθόνως, ώστε, εάν ο Κύριος ηρώτα εμέ, «θέλεις να

δώσω εις σε έτι πλείον την αγάπην Μου και την χάριν του Αγίου Πνεύματος;», τότε η ψυχή μου θα έλεγε: «Συ βλέπεις, Κύριε, ότι, εάν δώσης εις εμέ έτι πλείον, τότε δεν θα αντέξω, αλλά θα αποθάνω». Και εάν τοσούτον ακατάληπτον και θαυμαστόν είναι το έλεος του Θεού προς ένα αμαρτωλόν, τότε τί να είπωμεν δια τους Αγίους; Οποίαν χάριν έχουν εκείνοι;

Ίσως θα είπη τις: «Δια τί ο Κύριος δεν αγαπά εμέ εξ ίσου και δεν δίδει και εις εμέ τοιαύτην χάριν»; Ομοίως προς ένα γέροντα, όστις είπεν εις τον Άγιον Αντώνιον, «ίνα τί συ, Πάτερ Αντώνιε, κοπιάζεις ολιγώτερον εμού, αλλ' εν τούτοις έχεις μεγαλυτέραν δόξαν ή εγώ»; Εις τούτο ο Άγιον Αντώνιος απήντησε: «Διότι πλείον σου αγαπώ τον Θεόν».

Και ημείς οφείλομεν να ενθυμώμεθα αυτό το υπόδειγμα, αλλά και το ρητόν Ιωάννου του Θεολόγου: «Ο αγαπών τον Θεόν αγαπά και τον αδελφόν αυτού» (Α' Ιωάν. δ' 21). Και όταν αδική τις ημάς, πρέπει να προσευχώμεθα δι' αυτόν, ως δι' εαυτούς. Και ούτως αποκτάται η συνήθεια. Ημείς μόνοι είμεθα αδύνατοι, αλλ' ο Κύριος ενισχύει ημάς εις τούτο το έργον, διότι αγαπά ημάς πολύ.

Ο Κύριος τοσούτον αγαπά ημάς, ώστε ημείς δεν δυνάμεθα να εννοήσωμεν τούτο. Βλέπομεν τον σταυρόν και γνωρίζομεν ότι εσταυρώθη δι' ημάς και απέθανεν εν οδύναις, αλλ' εν τούτοις μόνη η ψυχή δεν δύναται να εννοήση αυτήν την αγάπην. Γνωρίζεται δε αύτη μόνον Πνεύματι Αγίω.

Η χάρις του Αγίου Πνεύματος είναι τοσούτον γλυκεία και το έλεος του Κυρίου τοσούτον μέγα, ώστε είναι αδύνατον εις εμέ να περιγράψω τούτο· αλλά η ψυχή έλκεται προς Αυτόν άνευ κόρου, διότι φλέγεται εκ της [//480] αγάπης του Κυρίου, και είναι όλη απερροφημένη υπό του Θεού και βαθέως αναπεπαυμένη εν Αυτώ, και ο κόσμος τότε «λησμονείται» τελείως.

Αλλ' η δωρεά του Κυρίου δεν δίδεται πάντοτε εις την ψυχήν κατά τον αυτόν τρόπον. Ο Κύριος ενίοτε δίδει αγάπην προς όλον τον κόσμον και θρηνεί η ψυχή δι' όλον τον κόσμον, και ικετεύει τον Δεσπότην, τον Αγαθόν και Ελεήμονα, όπως εκχύση την χάριν Αυτού εις πάσαν ψυχήν και ελεήση αυτήν δια της ευσπλαγχνίας Αυτού.

Τί ανταποδώσω Σοι, Κύριε, δια το μέγα έλεος, όπερ εξέχεας επί την ψυχήν μου; Δέομαι Σου: Δος μοι να βλέπω τα αμαρτήματα μου και να κλαίω πάντοτε ενώπιον Σου.

Θεέ Ελεήμον, συγχώρησον μοι. Συ βλέπεις πώς έλκεται η ψυχή μου προς Σε, τον Κτίστην μου. Συ έτρωσας την ψυχήν μου δια της αγάπης Σου και αύτη διψά και Σε επιποθεί απαύστως, και ακορέστως τείνει προς Σε ημέρας και νυκτός, και δεν θέλει να βλέπη τον κόσμον τούτον αν και αγαπά αυτόν, αλλ' υπέρ παν αγαπά Σε, τον Πλάστην, και Σε μόνον ποθεί η ψυχή μου.

Ώ, Ποιητά μου, δια τί εγώ, το μικρόν δημιούργημα Σου, τοσούτον Σε έθλιβον; Συ όμως δεν εμνήσθης των αμαρτιών μου.

Ας επιστρέψωμεν οπίσω, και ας ομιλήσωμεν πάλιν επί του αυτού θέματος. Καθώς ο άνθρωπος καθ' εκάστην τρώγει τον άρτον και πίνει το ύδωρ, την δε

επομένην το ζων σώμα πάλιν πεινά και διψά, ούτω και η μνήμη των ευεργεσιών του Θεού δεν καταπονεί την ψυχήν, αλλ' έτι πλέον έλκει αυτήν να ευγνωμονή τον Θεόν. Ή προσέτι, όσον πλείονα ξύλα βάλλεις εις το πυρ, τοσούτον μεγαλυτέρα γίνεται η πυρά· ομοίως, όσον πλείον μελετάς τα του Θεού, τοσούτον πλείον αυξάνει η πύρωσις της αγάπης και του ζήλου προς Αυτόν.

[//481] Εάν εγνώριζον οι άνθρωποι τί είναι η αγάπη του Κυρίου, τότε ολόκληρα πλήθη θα προσέτρεχον εις τον Κύριον, και Αυτός τους πάντας θα εθέρμαινε δια της χάριτος Αυτού. Η ευσπλαγχνία Αυτού είναι άφατος. Η ψυχή εκ της αγάπης του Θεού επιλανθάνεται της γης.

Ο Κύριος πολύ αγαπά τον μετανοούντα αμαρτωλόν και μετ' αγάπης περισφίγγει αυτόν εν ταις αγκάλαις Αυτού: «Πού ήσο, τέκνον μου; Από πολλού σε αναμένω». Ο Κύριος τους πάντας καλεί προς Εαυτόν δια του ευαγγελικού λόγου, και η φωνή Αυτού ακούεται εις πάσαν την οικουμένην: «"Δεύτε προς Με πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι καγώ αναπαύσω υμάς". Δεύτε και πίετε ύδωρ το ζων. Δεύτε και γνωρίσατε ότι Εγώ αγαπώ υμάς, κιαι δεν δύναμαι να υπομείνω την απώλειαν ουδέ ενός εκ των προβάτων Μου. Και δια το έν ο Ποιμήν πορεύεται εις τα όρη, ίνα εύρη αυτό».

«Δεύτε προς Με, πρόβατα Μου. Εγώ έπλασα υμάς και αγαπώ υμάς. Δια την προς υμάς αγάπην κατήλθον εις την γην και πάντα υπέμεινα δια την σωτηρίαν υμών και θέλω να γνωρίσητε την αγάπην και να είπητε ως οι Απόστολοι επί του Θαβώρ: "Κύριε, καλόν ημίν ώδε είναι"».

Δόξα τω Θεώ και Πατρί, διότι έδωκεν εις ημάς τον Μονογενή Αυτού Υιόν χάριν της σωτηρίας ημών.

Δόξα τω Μονογενεί Υιώ, διότι ηυδόκησε να γεννηθή εκ της Αχράντου Παρθένου και υπομείνη τα πάθη υπέρ της σωτηρίας ημών, και δώση εις ημάς το Πάντιμον Σώμα και Αίμα Αυτού εις ζωήν αιώνιον, και πέμψη εις ημάς, τους επί γης, το Πνεύμα το Άγιον.

Το Άγιον Πνεύμα αποκαλύπτει εις ημάς τα μυστήρια του Θεού. Το Πνεύμα το Άγιον διδάσκει την ψυχήν αρρήτως να αγαπά τους ανθρώπους. Το Πνεύμα το Άγιον ούτω κοσμεί την ψυχήν και το σώμα, ώστε ο άνθρωπος γίνεται όμοιος προς τον σαρκωθέντα Κύριον, και [//482] θα ζη αιωνίως μετ' Αυτού εν ουρανοίς, θεωρών την δόξαν Αυτού.

Εν τη αιωνίω ζωή πάντες οι άνθρωποι θα είναι όμοιοι προς τον Κύριον. Και ουδείς θα εγνώριζε το μυστήριον τούτο, εάν το Πνεύμα το Άγιον δεν απεκάλυπτεν αυτό. Ο Κύριος είναι λαμπρός και χαροποιός, και οι άνθρωποι θα λάμπουν ομοίως προς Αυτόν, καθώς Αυτός ο Κύριος είπεν ότι οι «δίκαιοι εκλάμψουσιν ως ο ήλιος», και ο Απόστολος Ιωάννης ο Θεολόγος λέγει ότι «όμοιοι Αυτώ εσόμεθα».

Τας ψυχάς των αγίων είλκυσας προς Σε, Κύριε,
και αύται ρέουν προς Σε, ως ωραίοι ποταμοί.
Ο νους των Αγίων εκολλήθη οπίσω Σου, Κύριε,
και έλκεται προς Σε – το Φως και την χαράν ημών.

Η καρδία των Αγίων Σου εστερεώθη
εν τη αγάπη Σου, Κύριε,
και δεν δύναται να επιλησθή Σου ουδ' επί στιγμήν,
έτι και εις τον ύπνον,
διότι ηδεία είναι η χάρις του Αγίου Πνεύματος.

Ο Ελεήμων Κύριος έδωκεν εις ημάς τους αμαρτωλούς το Πνεύμα το Άγιον και ουδεμίαν αμοιβήν εζήτησε παρ' ημών, αλλά λέγει εις έκαστον εξ ημών, ως εις τον Απόστολον Πέτρον: «Αγαπάς Με»; Ούτως ο Κύριος αναμένει μόνον αγάπην και ευφραίνεται επί τη επιστροφή ημών. Τοιαύτη είναι η ευσπλαγχνία του Θεού προς τον αμαρτωλόν. Ευθύς ως ο άνθρωπος παύση να αμαρτάνη, και ταπεινούται ενώπιον του Θεού, ο Κύριος εν ελέει συγχωρεί εις αυτόν τα πάντα, και δίδει εις αυτόν την χάριν του Αγίου Πνεύματος και την δύναμιν να νικήση την αμαρτίαν.

Παράδοξον πράγμα: Ο άνθρωπος αποστρέφεται τον αδελφόν αυτού, τον συνάνθρωπον αυτού, τον πτωχόν ή ακάθαρτον. Ο Κύριος όμως, ως η φιλόστοργος μήτηρ [//483] συγχωρεί τα τέκνα αυτής, συγχωρεί και εις ημάς τα πάντα και ουδένα αμαρτωλόν αποστρέφεται, μάλλον δε και δίδει εις αυτόν την δωρεάν του Αγίου Πνεύματος.

Εάν οι άνθρωποι εγνώριζον την αγάπην του Κυρίου προς ημάς, θα παρεδίδοντο τελείως εις το άγιον Αυτού θέλημα και θα έζων αναπεπαυμένοι εν τω Θεώ, ως τέκνα βασιλέως. Ο βασιλεύς μεριμνά περί πάντων: και δια το βασίλειον, και δια την οικογένειαν και δια τον υιόν, διάδοχον αυτού. Ο δε υιός ζη ησύχως εις τα ανάκτορα. Οι πάντες υπηρετούν αυτόν και ούτος αμερίμνος απολαύει των πάντων. Ομοίως, και όστις παρεδόθη εις το θέλημα του Θεού, ζη εν ειρήνη, ηυχαριστημένος δια την τύχην αυτού, έστω και εάν είναι άρρωστος ή πτωχός ή καταδεδιωγμένος. Είναι δε ήρεμος, διότι η γλυκεία χάρις του Αγίου Πνεύματος παρηγορεί αυτόν.

Ώ! Πώς πρέπει να ζώμεν επί της γης, ώστε η ψυχή να αισθάνηται πάντοτε ότι διαμένει εν τω Θεώ! Είπεν ο Κύριος «ουκ αφήσω υμάς ορφανούς», και έδωκεν εις ημάς το Πνεύμα το Άγιον και η ψυχή αισθάνεται ότι το Πνεύμα του Θεού ζη εντός ημών, αισθάνεται ότι ο Κύριος είναι ημέτερος και ημείς είμεθα του Κυρίου. Όστις όμως δεν αισθάνεται ούτως εν τη ψυχή αυτού, εκείνος απώλεσε την χάριν.

Τω καιρώ εκείνω είπεν ο Κύριος εις τον Ζακχαίον: Ζακχαίε, σήμερον εν τω οίκω σου δει Με μείναι» (Λουκ. ιθ' 5). Και τούτο, μόνον διότι ο Ζακχαίος επόθει να ίδη τον Χριστόν. Ούτω γίνεται και νυν μετά του αμαρτωλού, όταν η ψυχή αυτού επιστρέψη εις τον Θεόν. Δυστυχώς νυν ο λαός εξέκλινεν από της ευθείας οδού, και οι άνθρωποι εγένοντο άσπλαγχνοι· εσκληρύνθησαν αι καρδίαι αυτών και εψύγη η αγάπη, και ως εκ τούτου δεν αισθάντονται την αγάπην του Θεού, και «χάνουν» και την πίστιν εις τον Θεόν.

Ώ, εάν ήτο δυνατόν, θα εδείκνυον εις αυτούς τον Κύριον και θα έλεγον: «Ίδετε οποίος είναι ο Κύριος. Η [//484] ψυχή του ανθρώπου τήκεται από προσώπου της αγάπης Αυτού». Δεν είναι δυνατόν να ατενίσης εις την αγάπην αυτήν δια του γυμνού νοός· αύτη γνωρίζεται μόνον δια του Αγίου Πνεύματος.

Κύριε, δος μοι όπως χέω δάκρυα δι’ εμέ και δι’ όλην την οικουμένην, ίνα πάντες οι λαοί Σε γνωρίσουν και ζήσουν αιωνίως μετά Σου. Κύριε, αξίωσον ημάς της δωρεάς του ταπεινού Αγίου Πνεύματος, ίνα κατανοήσωμεν την δόξαν Σου.

Η ψυχή μου θλίβεται μέχρι μεγάλων δακρύων. Λυπούμαι δια τους ανθρώπους, οίτινες δεν γνωρίζουν την γλυκύτητα της αγίας κατανύξεως. Η ψυχή μου επιποθεί όπως έλθη εις πάντας το έλεος του Κυρίου, όπως άπασα η οικουμένη, πάντες οι άνθρωποι γνωρίσουν πόσον φιλοστόργως αγαπά ημάς ο Κύριος, ως τα περιπόθητα Αυτού τέκνα.

[//485]

Ι΄ ΕΙΜΕΘΑ ΤΕΚΝΑ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘ΄ ΟΜΟΙΩΣΙΝ ΚΥΡΙΟΥ

Εκ της γης εποίησεν ο Κύριος τον άνθρωπον, αλλ΄ αγαπά ημάς ως γνήσια τέκνα Αυτού και μετά πόθου αναμένει ημάς προς Αυτόν. Μέχρι τοιούτου σημείου ηγάπησεν ημάς ο Κύριος, ώστε εσαρκώθη χάριν ημών και έχυσεν υπέρ ημών το Αίμα Αυτού και δι΄ Αυτού επότισεν ημάς και έδωκεν εις ημάς το πάντιμον Σώμα Αυτού. ούτως εγενόμεθα τέκνα Αυτού εκ της Σαρκός και του Αίματος Αυτού, καθ΄ ομοίωσιν του Κυρίου εν σαρκί, καθώς τα κατά σάρκα τέκνα είναι όμοια προς τον πατέρα αυτών, και τούτο ανεξαρτήτως ηλικίας. Και το Πνεύμα του Θεού μαρτυρεί εις το πνεύμα ημών ότι θα είμεθα αιωνίως μετ΄ Αυτού.

Ο Κύριος ουδέποτε παύει να καλή ημάς προς Εαυτόν. «Δεύτε προς Με, καγώ αναπαύσω υμάς». Τρέφει ημάς δια του τιμίου Σώματος και Αίματος Αυτού. παιδαγωγεί ημάς ελεημόνως δια του λόγου Αυτού και του Αγίου Πνεύματος. Απεκάλυψεν εις ημάς μυστήρια. Ζη εντός ημών και εν τοις μυστηρίοις της Εκκλησίας και οδηγεί ημάς εκεί όπου θα θεωρώμεν την δόξαν Αυτού. Αλλ΄ έκαστος θα θεωρή την δόξαν αυτήν κατά το μέτρον της αγάπης αυτού. Όστις πλείον αγαπά, ούτος ισχυρότερον επιποθεί όπως είναι μετά του Ηγαπημένου Κυρίου, και δια τούτο έρχεται εγγύτερον προς Αυτόν. Όστις ολίγον [//486] αγαπά, ούτος ολίγον και επιθυμεί. Όστις δε δεν αγαπά, ούτος ούτε επιθυμεί, και δεν αγωνίζεται ίνα ίδη τον Κύριον, και θα μένη αιωνίως εν τη σκοτία.

Μέχρι δακρύων λυπούμαι τους ανθρώπους, οίτινες δεν γνωρίζουν τον Θεόν και τα ελέη Αυτού. Εις ημάς δε ο Κύριος εφανέρωσεν Εαυτόν Πνεύματι Αγίω και ημείς ζώμεν εν τω φωτί των αγίων Αυτού εντολών.

Έργον θαυμαστόν! Η χάρις έδωκεν εις εμέ να γνωρίσω ότι πάντες οι αγαπώντες τον Θεόν και φυλάσσοντες τας εντολάς Αυτού είναι πεπληρωμένοι φωτός και ομοιάζουν προς τον Κύριον. Οι εναντιούμενοι όμως εις τον Θεόν είναι πεπληρωμένοι σκότους και ομοιάζουν προς τον εχθρόν.

Και τούτο είναι φυσικόν. Ο Κύριος είναι Φως και φωτίζει τους δούλους Αυτού, οι δε υπηρέται του εχθρού εξ αυτού προσλαμβάνουν το σκότος.

Εγνώριζον έν παιδίον. Η όψις αυτού ήτο αγγελική· ταπεινή, σεμνή, πραεία· πρόσωπον λευκόν και ρόδινον· όμματα φωτεινά, κυανά, αγαθά και ήρεμα. Μετά τινα έτη ήρχισε να ζη ασώτως και απώλεσε την χάριν του Θεού. Και εις ηλικίαν τριάκοντα περίπου ετών ωμοίαζε προς άνθρωπον και προς δαίμονα, προς θηρίον και προς ληστήν, και όλη η όψις αυτού ήτο απαισία και φοβερά.

Εγνώριζον προσέτι κόρην τινά πολύ ωραίαν, έχουσαν πρόσωπον φωτεινόν και ευχάριστον, ώστε πολλοί εφθόνουν το κάλλος αυτής, αλλά δι΄ αμαρτωλού βίου απώλεσε αύτη την χάριν και απέβη θέαμα βδελυρόν.

Είδον όμως και το εναντίον, ήτοι ανθρώπους εισερχομένους εις την Μονήν έχοντας πρόσωπον παραμεμορφωμένον εκ της αμαρτίας και των παθών, αλλά δια της μετανοίας και του ευσεβούς βίου ήλλαξαν και εγένοντο ωραίοι εις την όψιν.

Ωσαύτως εν τω Παλαιώ Ρωσικώ ο Κύριος έδωκεν [//487] εις εμέ να ίδω κατά την ώραν της εξομολογήσεως τον Πνευματικόν όμοιον προς τον Χριστόν. Ούτος ίστατο αστράπτων κατά θαυμάσιον τρόπον και, αν και ήτο κατάλευκος γέρων, το πρόσωπον αυτού ήτο λαμπρόν και νεανικόν. Κατά τον ίδιον τρόπον είδον επίσκοπον τινα την ώραν της Θείας Λειτουργίας. Είδον εισέτι τον πατέρα Ιωάννην της Κρονστάνδης, όστις, καίτοι εκ φύσεως ήτο κατά την όψιν συνήθης άνθρωπος, εν τούτοις εκ της χάριτος του Θεού το πρόσωπον αυτού ήτο εύμορφον ως αγγέλου, και επεθύμει τις να βλέπη αυτόν.

Ούτως η αμαρτία παραμορφοί τον άνθρωπον, ενώ η χάρις κατακοσμεί αυτόν.

Ο άνθρωπος ελήφθη εκ της γης, αλλ' ο Θεός ούτως ηγάπησεν αυτόν, ώστε εκάλλυνεν αυτόν δια της χάριτος Αυτού, και ο άνθρωπος εγένετο όμοιος προς τον Κύριον.

Λυπούμαι πολύ, διότι ελάχιστοι γνωρίζουν αυτό, και τούτο εξ αιτίας της υπερηφανίας. Εάν όμως εταπεινούμεθα, τότε ο Κύριος θα απεκάλυπτεν εις ημάς το μυστήριον τούτο, διότι Αυτός πολύ αγαπά ημάς.

Ο Κύριος είπεν εις τους Αποστόλους: «Παιδία, μη τι προσφάγιον έχετε;» (Ιωάν. κα' 5). Οποίαν αγάπην δηλούν οι λόγοι ούτοι! Και ο Κύριος ουχί μόνον τους Αποστόλους, αλλά και πάντας ημάς αγαπά μετά της αυτής αγάπης.

Ότε είπον εις τον Κύριον «ιδού η μήτηρ Σου και οι αδελφοί Σου ήλθον, ίνα Σε ίδουν», Αυτός απεκρίθη: «Όστις ποιεί το θέλημα του Θεού, ούτος είναι η μήτηρ και η αδελφή και ο αδελφός Μου» (πρβλ. Ματθ. ιβ' 47-50).

Πολλοί άνθρωποι σήμερον λέγουν ότι Θεός δεν υπάρχει. Ομιλούν ούτω, διότι εν τη καρδία αυτών ζη υπερήφανον πνεύμα, όπερ υποβάλλει εις αυτούς ψεύδος κατά της Αληθείας και της Εκκλησίας του Θεού. Νομίζουν ότι είναι σοφοί, αλλ' ουδόλως εν τη πραγματικότητι [//488] αντιλαμβάνονται ότι τοιούτοι λογισμοί δεν είναι εξ αυτών, αλλά προέρχονται εκ του εχθρού· εάν τις όμως δεχθή αυτούς εν τη καρδία αυτού και αγαπήση αυτούς, καθίσταται συγγενής του πονηρού πνεύματος. Και είθε να μη επιτρέψη ο Θεός να αποθάνη τις εν τοιαύτη καταστάσει.'

Εν τη καρδία δε των αγίων ζη η χάρις του Αγίου Πνεύματος, ήτις ποιεί αυτούς συγγενείς του Θεού, και ούτοι αισθάνονται εμφανώς ότι είναι πνευματικά τέκνα του Ουρανίου Πατρός, και δια τούτο λέγουν: «Πάτερ ημών» (βλ. Ρωμ. η' 15-16· Γαλ. δ' 6-7).

Η ψυχή επί τοις λόγοις τούτοις χαίρει και αγάλλεται. Γνωρίζει δια Πνεύματος Αγίου ότι ο Κύριος είναι Πατήρ ημών. Αν και επλάσθημεν εκ της γης, όμως το Πνεύμα το Άγιον ζη εντός ημών και ποιεί ημάς ομοίους προς τον Κύριον Ιησούν Χριστόν, καθώς τα τέκνα ομοιάζουν προς τον πατέρα αυτών.

Ο άνθρωπος επλάσθη εκ της γης· τί αγαθόν δύναται να υπάρχη εν αυτώ;

Αλλ’ ιδού το έλεος του Θεού εκάλλυνε τον άνθρωπον δια της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, και ούτος εγένετο όμοιος προς τον Ιησούν Χριστόν, τον Υιόν του Θεού.

Μέγα το μυστήριον τούτο, μέγα και το έλεος του Θεού προς τον άνθρωπον.

Εάν εγνώριζον πάντες οι λαοί της γης οπόσον αγαπά ο Κύριος τον άνθρωπον, τότε θα ηγάπων τον Χριστόν και την κατά Χριστόν ταπείνωσιν και θα επόθουν να εξομοιωθούν κατά πάντα προς Αυτόν. Εις μόνον τον άνθρωπον τούτο είναι αδύνατον. Ο πεσών άνθρωπος δια της μετανοίας καθαίρεται και περιβάλλεται την χάριν του Αγίου Πνεύματος, και τότε γίνεται κατά πάντα όμοιος τω Κυρίω.

Τοσούτον μέγα είναι το έλεος του Κυρίου προς ημάς!

Ευχαριστούμεν Σοι, Κύριε, διότι Συ έδωκας επί γης [//489] το Πνεύμα το Άγιον και Αυτό δίδει εις την ψυχήν γνώσιν περί πραγμάτων, άτινα αύτη ουδέποτε προσεδόκα να γνωρίση.

Το Πνεύμα το Άγιον διδάσκει ημάς την ταπείνωσιν του Χριστού, ίνα η ψυχή πάντοτε φέρη εν αυτή την χάριν του Θεού, ήτις ευφραίνει την ψυχήν· ταυτοχρόνως όμως ο Κύριος δίδει εις την ψυχήν την λύπην δια τον λαόν και προσευχήν μετά δακρύων, ίνα πάντες οι λαοί γνωρίσουν τον Κύριον και ηδυνθούν εκ της αγάπης Αυτού.

Όστις εγνώρισε δια του Αγίου Πνεύματος την αγάπην του Θεού, ούτος δεν έχει ανάπαυσιν ούτε ημέραν ούτε νύκτα και, αν και αποκάμη το σώμα και πίπτη εις την κλίνην, όμως και επ’ αυτής ακάματος η ψυχή δεν παύει να έλκηται δι’ όλης της δυνάμεως προς τον Θεόν, τον Πατέρα αυτής. Ο Κύριος εποίησεν ημάς συγγενείς Αυτού. «Καθώς Συ, Πάτερ, εν Εμοί καγώ εν Σοι, ίνα και αυτοί εν Ημίν έν ώσιν» (Ιωάν. ιζ’ 21).

Ούτως ο Κύριος δια του Αγίου Πνεύματος ποιεί εξ ημών μίαν οικογένειαν μετά του Θεού Πατρός.

[//490]

ΙΑ' ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΘΕΟΜΗΤΟΡΟΣ

Όταν η ψυχή κατέχηται εκ της αγάπης του Θεού, ώ, πώς τότε τα πάντα είναι ευχάριστα, ηγαπημένα και ευφρόσυνα! Η αγάπη όμως αύτη συνεπάγεται οδύνην, και όσον βαθυτέρα είναι η αγάπη, τοσούτον μεγαλυτέρα είναι η οδύνη.

Η Θεομήτωρ ουδέποτε ημάρτησεν, ουδέ δια λογισμού, και ουδέποτε απώλεσε την χάριν, αλλά και Αυτή είχε μεγάλας θλίψεις. Ότε ίστατο παρά τον Σταυρόν, τότε ως ωκεανός απέραντος ήτο η θλίψις Αυτής, και οι πόνοι της ψυχής Αυτής ήσαν ασυγκρίτως μεγαλύτεροι του αδαμιαίου πόνου μετά την έξωσιν εκ του Παραδείσου, διότι και η αγάπη Αυτής ήτο ασυγκρίτως μεγαλυτέρα της αγάπης του Αδάμ εν τω Παραδείσω. Και εάν επέζησεν, επέζησε μόνον θεία δυνάμει, δια της ενισχύσεως του Κυρίου, διότι η ευδοκία Αυτού ήτο όπως ίδη την Ανάστασιν, και ύστερον, μετά την Ανάληψιν Αυτού, παραμείνη ως παράκλησις και χαρά των Αποστόλων και του νέου χριστιανικού λαού.

Ημείς δεν φθάνομεν εις το πλήρωμα της αγάπης της Θεοτόκου, και δια τούτο δεν δυνάμεθα να εννοήσωμεν πλήρως το βάθος της θλίψεως Αυτής. Η Αγάπη Αυτής ήτο τελεία. Ηγάπα απείρως τον Θεόν και Υιόν Αυτής, αλλ' ηγάπα και τον λαόν αγάπη μεγάλη. Και τί ησθάνετο [//491] άρα γε, ότε εκείνοι, τους οποίους Αύτη τοσούτον ηγάπα και των οποίων την σωτηρίαν επόθει έως τέλους, εσταύρουν τον ηγαπημένον Υιόν Αυτής;

Δεν δυνάμεθα αν συλλάβωμεν τούτο, διότι ολίγη είναι η αγάπη ημών δια τον Θεόν και τους ανθρώπους.

Καθώς άπειρος και ακατάληπτος υπήρξεν η αγάπη της Παναγίας, ούτως άπειρος ήτο και ο πόνος Αυτής, και ακατάληπτος μένει δι' ημάς.

Ώ Άσπιλε Παρθένε Θεοτόκε, ειπέ εις ημάς, τα τέκνα Σου, πώς, ότε έζης επί της γης, ηγάπας τον Υιόν Σου και Θεόν; Πώς ηγάλλετο το πνεύμα Σου επί τω Θεώ τω Σωτήρι Σου; Πώς προσέβλεπες εις το κάλλος του προσώπου Αυτού; Πώς εσκέπτεσο ότι Αυτός είναι Εκείνος, τον Οποίον διακονούν μετά φόβου και αγάπης πάσαι αι δυνάμεις των ουρανών;

Ειπέ εις ημάς τί ησθάνετο η ψυχή Σου, ότε εβάσταζες εις τας χείρας Σου το Θαυμαστόν Νήπιον; Πώς ανέτρεφες Αυτό; Πώς επόνει η ψυχή Σου, ότε μετά του Ιωσήφ επί τρεις ημέρας εζήτεις Αυτόν εν τη Ιερουσαλήμ; Οποίαν έζης αγωνίαν, ότε ο Κύριος παρεδόθη εις σταύρωσιν και απέθανεν επί του Σταυρού;

Ειπέ εις ημάς: Οποία χαρά εγένετο εις Σε δια την Ανάστασιν ή πώς επλήττετο η ψυχή Σου εκ του πόθου του Κυρίου μετά την Ανάληψιν;

Αι ψυχαί ημών έλκονται, ίνα γνωρίσουν περί της ζωής Σου μετά του Κυρίου επί της γης, Συ δε δεν ηυδόκησας να παραδώσης πάντα ταύτα τη Γραφή, αλλ' εκάλυψας δια της σιγής το μυστήριον Σου.

Πολλά θαύματα και ελέη είδον από του Κυρίου και της Θεοτόκου, αλλά τελείως αδυνατώ να ανταποδώσω πως την αγάπην αυτήν.

Τί να ανταποδώσω εγώ εις την Υπεραγίαν Δέσποιναν, Ήτις δεν απεστράφη εμέ τον πεπτωκότα εν τη αμαρτία, [//492] αλλ' εν ελέει επεσκέφθη εμέ

και εσυνέτισεν; Εγώ δεν είδον Αυτήν, αλλά το Άγιον Πνεύμα έδωκεν εις εμέ να αναγνωρίσω Αυτήν εκ των πλήρους χάριτος λόγων Αυτής, και ευφραίνεται το πνεύμα μου, και η ψυχή μου ούτως έλκεται προς Αυτήν δια της αγάπης, ώστε και μόνον η επίκλησις του ονόματος Αυτής γλυκαίνει την καρδίαν μου.

Ότε ήμην νεαρός υποτακτικός, προσηυχόμην ποτέ ενώπιον της εικόνος της Θεομήτορος, και η προσευχή του Ιησού εισήλθεν εις την καρδίαν μου και ήρχισεν αφ' εαυτής να προφέρηται εκεί. Άλλοτε εν τω ναώ ήκουον την ανάγνωσιν των προφητειών του Ησαΐου και εις τας λέξεις «Λούσασθε, και καθαροί γίνεσθε» (Ησ. α' 16), εσκέφθην: «Μήπως η Παναγία ήμαρτε ποτέ, έστω και δια του λογισμού»; Και ώ του θαύματος! Εντός της καρδίας μου φωνή τις, ηνωμένη μετά της προσευχής, προέφερε ρητώς: «Η Θεομήτωρ ουδέποτε ήμαρτεν, ουδέ δια σκέψεως». Ούτως το Άγιον Πνεύμα εμαρτύρει εν τη καρδία μου την αγνότητα Αυτής. Εν τούτοις, κατά τον επίγειον βίον Αυτής, δεν ευρίσκετο εισέτι εν τω πληρώματι της γνώσεως και υπέπεσεν εις αδιάβλητα τινα σφάλματα ατελείας. Τούτο είναι φανερόν εκ του Ευαγγελίου, ότε, επιστρέφουσα από της Ιερουσαλήμ, δεν εγνώριζε πού είναι ο Υιός Αυτής, και επί τρεις ημέρας μετά του Ιωσήφ εζήτει Αυτόν (Λουκ. β' 44-46).

Η ψυχή μου συνέχεται υπό φόβου και τρόμου, όταν αναλογίζωμαι την δόξαν της Θεομήτορος.

Ενδεής είναι ο νους μου και πτωχή και αδύνατος η καρδία μου, αλλ' η ψυχή μου χαίρει, και έλκομαι, ίνα γράφω έστω και ολίγους λόγους δι' Αυτήν.

Η ψυχή μου φοβείται να τολμήση, αλλ' η αγάπη με πιέζει να μη αποκρύψω τας ευεργεσίας της ευσπλαγχνίας Αυτής.

Η Θεοτόκος δεν παρέδωκε τη Γραφή ούτε τας σκέψεις, [//493] ούτε την αγάπην Αυτής προς τον Θεόν και Υιόν Αυτής, ούτε τας οδύνας της ψυχής Αυτής κατά τον καιρόν της σταυρώσεως, διότι και τότε πάλιν δεν θα ηδυνάμεθα να συλλάβωμεν ταύτα. Η αγάπη Αυτής προς τον Θεόν ήτο ισχυροτέρα και φλογερωτέρα της αγάπης των Σεραφίμ και των Χερουβίμ, και πάσαι αι δυνάμεις των αγγέλων και αρχαγγέλων εκπλήττονται δι' Αυτήν.

Καίτοι η ζωή της Θεομήτορος καλύπτεται υπό αγίας σιγής, ο Κύριος έδωκεν εις την Ορθόδοξον ημών Εκκλησίαν ίνα γνωρίζη ότι δια της αγάπης Αυτής περιπτύσσεται τον κόσμον όλον και εν Πνεύματι Αγίω βλέπει πάντας τους λαούς της γης και, ως ο Υιός Αυτής, πάντας σπλαγχνίζεται και πάντας ελεεί.

Ώ, εάν εγνωρίζομεν ποτε πόσον αγαπά η Παναγία πάντας τους φυλάσσοντας τας εντολάς του Χριστού, και πόσον λυπείται και θλίβεται δια τους μη μετανοούντας! Εγνώρισα τούτο εκ πείρας. Δεν ψεύδομαι, λέγω την αλήθειαν ενώπιον του Θεού, ότι εν πνεύματι γνωρίζω την Άχραντον Παρθένον. Δεν είδον Αυτήν, αλλά το Πνεύμα το Άγιον έδωκεν εις εμέ να γνωρίσω Αυτήν και την αγάπην Αυτής δι' ημάς. Άνευ της ευσπλαγχνίας Αυτής η ψυχή μου θα απώλλυτο προ πολλού. Εκείνη όμως ηυδόκησε να επισκεφθή και νουθετήση εμέ, όπως μη αμαρτάνω. Είπεν εις εμέ: «Δεν είναι αρεστόν εις εμέ να βλέπω τα έργα σου». Οι λόγοι Αυτής ήσαν ευχάριστοι, ήρεμοι, πράοι και συνεκίνησαν την ψυχήν.

Παρήλθον υπέρ τα τεσσαράκοντα έτη, αλλ' η ψυχή μου δεν δύναται να επιλησθή εκείνης της γλυκείας φωνής, και δεν γνωρίζω πώς να ευχαριστήσω την αγαθήν ελεούσαν Μητέρα του Θεού.

Εν αληθεία, Αυτή είναι η Αντίληψις ημών ενώπιον του Θεού, και μόνον το όνομα Αυτής χαροποιεί την ψυχήν. Αλλά και ο ουρανός όλος και όλη η γη χαίρουν δια την αγάπην Αυτής.

Αξιοθαύμαστον και ακατάληπτον πράγμα! Ζη εν τοις ουρανοίς και αδιαλείπτως θεωρεί την δόξαν του Θεού, [//494] αλλά δεν επιλανθάνεται και ημών των πενήτων, και δια της ευσπλαγχνίας Αυτής περιβάλλει όλην την γην και πάντας τους λαούς.

Και αυτήν την Άχραντον Μητέρα Αυτού ο Κύριος έδωκεν εις ημάς. Αύτη είναι η χαρά και η ελπίς ημών. Αύτη είναι η κατά πνεύμα Μήτηρ ημών, και είναι πλησίον εις ημάς κατά φύσιν ως άνθρωπος, και εκάστη χριστιανική ψυχή έλκεται προς Αυτήν εν αγάπη.

[//495]

ΙΒ′ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

«Εγώ τους Εμέ φιλούντας αγαπώ, τους δε δοξάζοντας Με δοξάσω», λέγει ο Κύριος (Παρ. η′ 17· Α′ Βασιλ. β′ 30).

Ο Θεός δοξάζεται εν τοις Αγίοις Αυτού, οι δε Άγιοι δοξάζονται υπό του Θεού.

Η δόξα, την οποίαν δίδει ο Κύριος εις τους Αγίους, είναι τοσούτον μεγάλη, ώστε εάν οι άνθρωποι έβλεπον τον Άγιον ως είναι, εκ της ευλαβείας και του φόβου θα έπιπτον κατά γης, διότι ο σαρκικός άνθρωπος δεν δύναται να βαστάση την δόξαν ουρανίας εμφανείας.

Μη θαυμάζετε τούτο. Ο Κύριος τοσούτον ηγάπησε το πλάσμα Αυτού, ώστε έδωκεν αφθόνως εις τον άνθρωπον Πνεύμα Άγιον, και εν τω Αγίω Πνεύματι ο άνθρωπος εγένετο όμοιος προς τον Θεόν.

Ίνα τί λοιπόν τοσούτον αγαπά ο Κύριος τον άνθρωπον; Διότι είναι η Αυτοαγάπη, και η αγάπη αύτη γνωρίζεται μόνον δια Πνεύματος Αγίου.

Εν Αγίω Πνεύματι γνωρίζει ο άνθρωπος τον Κύριον, τον Δημιουργόν αυτού, και το Πνεύμα το Άγιον δια της χάριτος Αυτού πληροί τον όλον άνθρωπον: και την ψυχήν και τον νουν και το σώμα.

Ο Κύριος έδωκεν εις τους Αγίους την χάριν Αυτού, και εκείνοι ηγάπησαν Αυτόν και εκολλήθησαν οπίσω Αυτού [//496] έως τέλους, διότι η ηδύτης της αγάπης του Θεού υπερνικά την αγάπην προς τον κόσμον και το κάλλος αυτού.

Και εάν έτι επί της γης συμβαίνη ούτω, τότε εν τοις ουρανοίς έτι μάλλον είναι οι Άγιοι ηνωμένοι μετά του Κυρίου δια της αγάπης. Και η αγάπη αύτη είναι αφάτως γλυκεία και εκχέεται από του Αγίου Πνεύματος, και πάσαι αι επουράνιαι δυνάμεις τρέφονται δι′ αυτής.

Ο Θεός είναι αγάπη, και εις τους Αγίους το Πνεύμα το Άγιον είναι αγάπη.

Πνεύματι Αγίω γνωρίζεται ο Κύριος. Πνεύματι Αγίω μεγαλύνεται ο Κύριος εν τοις ουρανοίς. Πνεύματι Αγίω οι Άγιοι δοξάζουν τον Θεόν, και δια των δωρεών του Αγίου Πνεύματος δοξάζει ο Κύριος τους Αγίους και της δόξης αυτής «ουκ έσται τέλος».

Φαίνεται εις πολλούς ότι οι Άγιοι είναι μακράν αφ′ ημών. Αλλά είναι μακράν εκείνων οίτινες οι ίδιοι απεμακρύνθησαν, και πολύ πλησίον εκείνων οίτινες φυλάττουν τας εντολάς του Χριστού και έχουν την χάριν του Αγίου Πνεύματος.

Εν τοις ουρανοίς το παν ζη και κινείται δια Πνεύματος Αγίου. Αλλά και επί της γης είναι το αυτό Άγιον Πνεύμα. Αυτό ζη εν τη Εκκλησία ημών· Αυτό ενεργεί εν τοις μυστηρίοις· Αυτό πνέει εν ταις Αγίαις Γραφαίς· Αυτό ζη εν ταις ψυχαίς των πιστών. Το Άγιον Πνεύμα πάντας ενοί, και δια τούτο οι Άγιοι είναι πλησίον ημών. Και όταν προσευχώμεθα εις αυτούς, τότε εν Πνεύματι Αγίω ούτοι εισακούουν των προσευχών, και αι ψυχαί ημών αισθάνονται την υπέρ ημών πρεσβείαν αυτών.

Ούτως ευτυχείς και μακάριοι είμεθα ημείς οι ορθόδοξοι χριστιανοί, διότι ο Κύριος εχαρίσατο εις ημάς ζωήν εν Πνεύματι Αγίω, και ευφραίνονται αι ψυχαί ημών. Πρέπει όμως εν συνέσει να φυλάττωμεν το Άγιον Πνεύμα, [//497] διότι και δι᾽ ένα άτοπον λογισμόν εγκαταλείπει την ψυχήν, και τότε στερούμεθα της αγάπης του Θεού, αφανίζεται η παρρησία εν τη προσευχή, εκλείπει και η ισχυρά ελπίς ότι θα λάβωμεν εκείνο, όπερ επιζητούμεν.

Οι Άγιοι ζουν εν άλλω κόσμω, και εκεί δια Πνεύματος Αγίου θεωρούν την θείαν δόξαν και την ωραιότητα του προσώπου του Κυρίου. Αλλ᾽ εν τω αυτώ Αγίω Πνεύματι βλέπουν ούτοι τον βίον και τα έργα ημών. Γνωρίζουν τας θλίψεις ημών και ακούουν των θερμών προσευχών ημών. Ζώντες επί γης, εδιδάχθησαν την αγάπην του Θεού υπό του Αγίου Πνεύματος. Όστις όμως απέκτησε την αγάπην επί της γης, μετ᾽ αυτής διαβαίνει εις την αιώνιον ζωήν εν τη Βασιλεία των ουρανών, ένθα η αγάπη αυξάνει, έως ότου γένηται τελεία. Και εάν επί γης η αγάπη δεν δύναται να επιλησθή του αδελφού, πολλώ μάλλον εν τοις ουρανοίς οι Άγιοι δεν επιλανθάνονται ημών και δέονται υπέρ ημών.

Εις τους Αγίους ο Κύριος εχαρίσατο Άγιον Πνεύμα, και εν Πνεύματι Αγίω ούτοι αγαπούν ημάς. Αι ψυχαί των Αγίων γνωρίζουν τον Κύριον και την αγαθωσύνην Αυτού προς τον άνθρωπον, διό και ζέουν τω πνεύματι εξ αγάπης προς τον λαόν. Ζώντες επί της γης, δεν ηδύναντο να ακούουν περί αμαρτωλού ανθρώπου άνευ πόνου εν τη καρδία και έχεον δάκρυα εν τη προσευχή υπέρ αυτών.

Το Άγιον Πνεύμα εξέλεξεν αυτούς, ίνα προσεύχωνται υπέρ όλου του κόσμου και έδωκεν εις αυτούς πηγάς δακρύων. Το Άγιον Πνεύμα εκχέει επί τους εκλεκτούς Αυτού τοσαύτην αγάπην, ώστε αι ψυχαί αυτών, ως δια φλογός, καίονται εκ της επιθυμίας να σωθούν πάντες οι άνθρωποι και να ίδουν την δόξαν του Κυρίου.

Οι Άγιοι, Πνεύματι Αγίω, περιβάλλουν δια της αγάπης [//498] αυτών όλον τον κόσμον. Βλέπουν ούτοι και γνωρίζουν ότι αποκάμνομεν εκ των θλίψεων, ότι εξηράνθησαν αι καρδίαι ημών, ότι η ακηδία παρέλυσε τας ψυχάς ημών, διό και απαύστως μεσιτεύουν δι᾽ ημάς ενώπιον του Θεού.

Οι Άγιοι χαίρουν επί τη μετανοία ημών και θλίβονται, όταν οι άνθρωποι εγκαταλείπουν τον Θεόν και ως εκ τούτου εξομοιούνται προς τα άλογα ζώα. Λυπούνται, διότι οι άνθρωποι ζουν επί της γης μη γνωρίζοντες ότι, εάν ηγάπων αλλήλους, θα υπήρχεν επί της γης ελευθερία εκ της αμαρτίας. Και όπου δεν υπάρχει αμαρτία, εκεί υπάρχει χαρά και αγαλλίασις εκ Πνεύματος Αγίου, ούτως ώστε, όπου και αν στραφή το βλέμμα, τα πάντα είναι ηγαπημένα, και η ψυχή εκπλήττεται και διερωτάται «δια τί αισθάνομαι τοσούτον καλώς;», και δοξολογεί τον Θεόν.

Επικαλείσθε μετά πίστεως την Θεοτόκον και τους Αγίους· ούτοι ακούουν των προσευχών ημών και γνωρίζουν και τους διαλογισμούς ημών.

Και μη θαυμάζετε τούτο. Όλος ο ουρανός των Αγίων ζη εν Αγίω Πνεύματι, και ουδέν είναι κεκρυμμένον από του Αγίου Πνεύματος εν όλω τω κόσμω. Πρότερον εγώ δεν ηννόουν πώς οι ουρανοπολίται άγιοι δύνανται να βλέπουν την ζωήν ημών· ότε όμως η Αγία Θεομήτωρ ήλεγξεν εμέ δια τας αμαρτίας μου, τότε εγνώρισα ότι εν Πνεύματι Αγίω οι Άγιοι βλέπουν ημάς και γνωρίζουν όλην την ζωήν ημών.

Οι Άγιοι ακούουν των προσευχών ημών και έχουν από Θεού την δύναμιν, ίναι βοηθούν ημάς. Τούτο είναι γνωστόν εις όλον το γένος των χριστιανών.

Ο πατήρ Ρωμανός, ο υιός του πατρός Δοσιθέου, διηγείτο εις εμέ ότι, ότε ήτο εν τω κόσμω έτι πολύ νέος, συνέβη εις αυτόν να διαβή εις καιρόν χειμώνος τον Δον, και ιδού εργάγησαν οι πάγοι του ποταμού και ο ίππος αυτού [//499] έπεσεν εντός της οπής, ήτις ηνοίχθη, και ήδη όλον το έλκηθρον και ο ίππος εβυθίζοντο υπό τους πάγους. Αυτός, μικρόν παιδίον, έκραξεν: «Άγιε Νικόλαε, βοήθησον μοι, ίνα σύρω έξω το έλκηθρον»· και έλκων τον χαλινόν, είδε πάραυτα τον ίππον και το έλκηθρον έξω των πάγων.

Ο δε πατήρ Ματθαίος, όστις κατήγετο εκ του χωρίου μου, έτι ών παιδίον ως ο Προφήτης Δαβίδ, έβοσκε τα πρόβατα του πατρός αυτού. Ο ίδιος ήτο ως πρόβατον κατά το ανάστημα. Ο πρεσβύτερος αδελφός αυτού ειργάζετο εις το άλλο άκρον του μεγάλου κάμπου. Αίφνης είδεν ότι λύκοι ώρμησαν κατά του Μίσα –ούτως ωνομάζετο ο πατήρ Ματθαίος κατά κόσμον– και ο μικρός Μίσα εκραύγασεν: «Άγιε Νικόλαε, βοήθει μοι». Και ως έκραξεν, εστράφησαν οι λύκοι οπίσω, και ουδεμίαν βλάβην υπέστη αυτός και τα πρόβατα. Και εγέλων επί πολύ εις το χωρίον ημών οι κάτοικοι και έλεγον: «Ο Μίσα εφοβήθη σφόδρα εκ των λύκων, αλλ' ο Άγιος Νικόλαος έσωσεν αυτόν».

Και πάντες ημείς γνωρίζομεν πλήθος περιπτώσεων, κατά τας οποίας οι Άγιοι παρευθύς ήρχοντο εις βοήθειαν. Εκ τούτου είναι φανερόν ότι των προσευχών ημών ακούουν όλοι οι ουρανοί.

Οι Άγιοι είναι όμοιοι προς τον Κύριον, αλλά και πάντες οι τηρούντες τας εντολάς του Χριστού γίνονται όμοιοι προς Αυτόν, εκείνοι όμως, οίτινες ζουν κατά τα πάθη αυτών και δεν μετανοούν, γίνονται όμοιοι προς τον εχθρόν. Νομίζω ότι, εάν το μυστήριον τούτο απεκαλύπτετο εις τους ανθρώπους, τότε θα έπαυον ούτοι να υπηρετούν τον εχθρόν, αλλ' έκαστος δι' όλης της δυνάμεως αυτού θα ηγωνίζετο, ίνα γνωρίση τον Κύριον και γίνη όμοιος προς Αυτόν.

Οι Άγιοι ήσαν άνθρωποι όμοιοι προς ημάς. Πολλοί εξ αυτών ήσαν μεγάλοι αμαρτωλοί, αλλά δια της μετανοίας [//500] επέτυχον της Ουρανίου Βασιλείας. Και πάντες, όσοι έρχονται εις αυτήν, έρχονται δια της μετανοίας, την οποίαν εχαρίσατο εις ημάς ο Ελεήμων Κύριος δια των Παθών Αυτού.

Πάντες οι Άγιοι ζουν εν τη Βασιλεία των Ουρανών, ένθα είναι ο Κύριος και η Πανάχραντος Αυτού Μήτηρ· ένθα οι Άγιοι Προπάτορες και Πατριάρχαι, οίτινες ανδρείως έφερον και παρέδωκαν την πίστιν αυτών· ένθα οι Προφήται, οίτινες

έλαβον Πνεύμα Άγιον και δια του λόγου αυτών εκάλουν τον λαόν προς τον Θεόν· ένθα οι Απόστολοι, οίτινες απέθανον δια το κήρυγμα του Ευαγγελίου· ένθα οι μάρτυρες, οίτινες εκ της αγάπης προς τον Χριστόν μετά χαράς έδωκαν την ζωήν αυτών· ένθα οι Άγιοι Ιεράρχαι, μιμηταί του Κυρίου, οίτινες εβάσταζον τα βάρη των πνευματικών αυτών προβάτων· ένθα οι Όσιοι ασκηταί και οι δια Χριστόν σαλοί, οίτινες εν τη ασκήσει ενίκησαν τον κόσμον· ένθα πάντες οι Δίκαιοι, όσοι εφύλαξαν τας εντολάς του Θεού και ενίκησαν τα πάθη.

Εις εκείνην την θεσπεσίαν αγίαν Σύναξιν, την οποίαν συνήγαγε το Άγιον Πνεύμα, έλκεται η ψυχή μου. Αλλά, ουαί εις εμέ! Επειδή δεν έχω ταπείνωσιν, ο Κύριος δεν παρέχει εις εμέ δυνάμεις προς άθλησιν, και το ασθενές πνεύμα μου σβέννυται ως μικρόν κηρίον, ενώ το πνεύμα των Αγίων έκαιεν ως φλοξ πυρός, και ουχί μόνον δεν εσβέννυτο υπό του ανέμου των πειρασμών, αλλ' έτι μάλλον ήναπτε. Περιεπάτουν επί της γης και αι χείρες αυτών ειργάζοντο, αλλά το πνεύμα αυτών πάντοτε διέμενεν εν τω Θεώ και ο νους αυτών δεν ήθελε να αποσπασθή από της μνήμης του Θεού. Χάριν της αγάπης του Χριστού ούτοι υπέμειναν πάσας τας θλίψεις επί της γης και ουδένα πόνον εφοβούντο, και ούτως εδόξαζον τον Κύριον. Διο και ο Κύριος ηγάπησε και εδόξασεν αυτούς και εχαρίσατο εις αυτούς αιώνιον Βασιλείαν μετ' Αυτού.

[//501]

ΙΓ΄ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΟΙΜΕΝΩΝ

Οι Απόστολοι μετά την Ανάληψιν του Κυρίου επέστρεψαν εις Ιερουσαλήμ, καθώς λέγεται εν τω Ευαγγελίω, μετά χαράς μεγάλης (βλ. Λουκ. κδ΄ 52).

Ο Κύριος γνωρίζει ποίαν χαράν έδωκεν εις αυτούς, και αι ψυχαί αυτών έζων αυτήν την χαράν.

Η πρώτη χαρά αυτών ήτο, ότι εγνώρισαν τον Αληθινόν Κύριον Ιησούν Χριστόν.

Η δευτέρα χαρά, ότι ηγάπησαν Αυτόν.

Η τρίτη, ότι εγνώρισαν την αιώνιον, ουράνιον ζωήν.

Και η τετάρτη χαρά, ότι επόθουν την σωτηρίαν του κόσμου, ως την εαυτών.

Τέλος δε έχαιρον, διότι εγνώρισαν το Πνεύμα το Άγιον και είδον πώς Αυτό ενεργεί εντός αυτών.

Οι Απόστολοι περιώδευον ανά την γην και εκήρυττον εις τον λαόν τον λόγον περί του Κυρίου και της Βασιλείας των Ουρανών, αλλ΄ αι ψυχαί αυτών επόθουν και εδίψων όπως ίδουν τον ηγαπημένον Κύριον, και δια τούτο δεν εφοβούντο τον θάνατον, αλλά συνήντων αυτόν μετά χαράς· εάν δε ήθελον να ζουν επί της γης, τούτο ήτο μόνον χάριν του λαού, τον οποίον ηγάπων.

Οι Απόστολοι ηγάπων τον Κύριον και δια τούτο δεν εφοβούντο οιαδήποτε παθήματα. Ηγάπων τον Κύριον, ηγάπων και τον λαόν, και η αγάπη αύτη ήρεν απ΄ αυτών [//502] πάντα φόβον. Δεν εφοβούντο ούτε μαρτύριον, ούτε θάνατον, διό και ο Κύριος απέστειλεν αυτούς εις τον κόσμον, ίνα φωτίσουν τους ανθρώπους.

Και μέχρι του νυν υπάρχουν μοναχοί, οίτινες γεύονται της αγάπης του Θεού και επιδιώκουν αυτήν ημέρας και νυκτός, και ούτοι βοηθούν τον κόσμον δια της προσευχής και των γραφών αυτών. Αλλ΄ η μέριμνα αύτη απόκειται κυρίως εις τους ποιμένας της Εκκλησίας, εις τους οποίους εδόθη τοσούτον μεγάλη χάρις, ώστε εάν ηδύναντο οι άνθρωποι να ίδουν το μεγαλείον της χάριτος αυτής, όλος ο κόσμος θα εξεπλήττετο δι΄ αυτήν. Ο Κύριος όμως έκρυψεν αυτήν, ίνα μη υπερηφανευθούν οι λειτουργοί Αυτού, αλλ΄ ίνα σώζωνται εν τη ταπεινώσει.

Τους επισκόπους ο Κύριος καλεί να ποιμάνουν το ποίμνιον Αυτού και δωρεάν δίδει εις αυτούς την χάριν του Αγίου Πνεύματος. Το Άγιον Πνεύμα, ως λέγει η Γραφή (Πραξ. κ΄ 28), έθεσεν επισκόπους εν τη Εκκλησία και εν Πνεύματι Αγίω ούτοι έχουν την εξουσίαν του δεσμείν και λύειν αμαρτίας. Ημείς δε είμεθα τα πρόβατα του Κυρίου, άτινα Ούτος ηγάπησεν έως τέλους, και έδωκεν εις ημάς αγίους ποιμένας.

Ούτοι, ως διάδοχοι των Αποστόλων και κατά την δοθείσαν εις αυτούς χάριν, οδηγούν ημάς προς τον Χριστόν. Ούτοι διδάσκουν ημάς την μετάνοιαν· ούτοι διδάσκουν ημάς να τηρώμεν τας εντολάς του Κυρίου. Ούτοι κηρύττουν εις ημάς τον λόγον του Θεού, ίνα γνωρίσωμεν τον Κύριον. Ούτοι κατευθύνουν ημάς, ίνα αναβώμεν εις το ύψος του ταπεινού πνεύματος του Χριστού. Ούτοι

συγκαλούν εις την αυλήν της Εκκλησίας τα τεθλιμμένα και εσκορπισμένα πρόβατα του Χριστού, ίνα εύρουν αι ψυχαί αυτών εν τω Θεώ ανάπαυσιν.

Ούτοι προσεύχονται υπέρ ημών προς τον Κύριον, ίνα σωθώμεν πάντες ημείς. Ως φίλοι Χριστού, δύνανται [//503] να δυσωπήσουν τον Κύριον, εξαιτούμενοι δια τους ζώντας την ταπείνωσιν και την χάριν του Αγίου Πνεύματος, δια τους νεκρούς την άφεσιν των αμαρτιών, δια δε την Εκκλησίαν την ειρήνην και την ελευθερίαν.

Ούτοι εγνώρισαν τον Κύριον δια Πνεύματος Αγίου και θεωρούν, ως οι άγγελοι, νοερώς τον Θεόν. Ούτοι έχουν δύναμιν να αποσπάσουν και τον ημέτερον νουν από της γης και να καθηλώσουν αυτόν εις τον Κύριον.

Ούτοι θλίβονται, όταν βλέπουν ότι ημείς προσβάλλομεν τον Θεόν, και ούτω παρεμποδίζομεν το Άγιον Πνεύμα να ενοική εν ημίν. Αυτούς βαρύνουν αι θλίψεις όλης της γης, και αι ψυχαί αυτών έλκονται δια της αγάπης του Θεού, και ούτοι εύχονται αδιαλείπτως, ίναι εύρωμεν παράκλησιν εις τας θλίψεις ημών και επέλθη ειρήνη εις όλον τον κόσμον.

Δια την ταπείνωσιν και την αγάπην αυτών προς τον λαόν αγαπά αυτούς ο Κύριος. Υπομένουν μεγάλους κόπους και άθλησιν, και ένεκα τούτου πλουτίζονται δια της συνέσεως των Αγίων, των οποίων τον βίον μιμούνται.

Ο Κύριος τοσούτον ηγάπησεν ημάς, ώστε έπαθεν υπέρ ημών επί σταυρού. Και τα πάθη Αυτού ήσαν τοσούτον μεγάλα, ώστε δεν δυνάμεθα να εννοήσωμεν αυτά, διότι ολίγον αγαπώμεν τον Κύριον. Ομοίως και οι πνευματικοί ημών ποιμένες πάσχουν υπέρ ημών, έστω και αν ημείς πολλάκις δεν αντιλαμβανόμεθα τας οδύνας αυτών. Και όσον μεγαλυτέρα είναι η αγάπη του ποιμένος, τοσούτον μεγαλυτέρα είναι η οδύνη αυτού. Ημείς δε, τα πρόβατα, οφείλομεν να κατανοώμεν τούτο και να αγαπώμεν και να τιμώμεν τους ποιμένας ημών.

Αδελφοί, ας μείνωμεν εν τη υπακοή προς τους ποιμένας ημών, και τότε θα έλθη γενική ειρήνη, και ο Κύριος δια Πνεύματος Αγίου θα μένη μετά πάντων ημών.

[//504] Μέγα πρόσωπον ο ιερεύς, ο λειτουργός του αγίου του Θεού Θυσιαστηρίου. Όστις προσβάλλει αυτόν, προσβάλλει το Άγιον Πνεύμα, το ζων εν αυτώ.

Τί να είπωμεν δε περί του επισκόπου; Εις τους επισκόπους εδόθη η μεγάλη χάρις του Αγίου Πνεύματος· ούτοι ετέθησαν υπεράνω όλων και, ως αετοί, αναβαίνουν εις τα ύψη και εκείθεν ατενίζουν εις το ατελεύτητον διάστημα και μετά θεολογικής γνώσεως ποιμαίνουν την ποίμνην του Χριστού.

Το Πνεύμα το Άγιον, ελέχθη, έθετο εν τη Εκκλησία επισκόπους ποιμαίνειν το ποίμνιον του Κυρίου. Και εάν οι άνθρωποι ενεθυμούντο τούτο, θα ηγάπων τους ποιμένας δια μεγάλης αγάπης και θα εχαίρετο η ψυχή αυτών και μόνον επί τη εμφανίσει ποιμένος. Όστις φέρει εντός αυτού την χάριν του Αγίου Πνεύματος, ούτος γνωρίζει περί τίνος λέγω.

Ταπεινός τις και πράος άνθρωπος περιεπάτει μετά της γυναικός και των τριών αυτού παιδίων. Καθ' οδόν συνήντησαν αρχιερέα τινα, διερχόμενον επί αμάξης, και ότε ο χωρικός μετ' ευλαβείας υπεκλίθη προς αυτόν, τότε είδε τον ευλογούντα αρχιερέα περιβεβλημένον το πυρ της χάριτος.

Όμως θα ερωτήση τις: «Εάν το Άγιον Πνεύμα έθεσε τους επισκόπους και καθοδηγή αυτούς, δια τί λοιπόν δεν έχομεν ειρήνην και δεν προοδεύομεν»;

Διότι δεν σκεπτόμεθα ορθώς περί της εξουσίας, την οποίαν κατέστησεν ο Θεός, και δια τούτο γινόμεθα ανυπήκοοι. Εάν όμως παρεδιδόμεθα εις το θέλημα του Θεού, τότε ταχέως θα προωδεύομεν, διότι ο Κύριος αγαπά την ταπεινήν, υπήκοον ψυχήν και χειραγωγεί αυτήν ο Ίδιος, την δε ανυπήκοον εν υπομονή και ελέει αναμένει, έως ότου διορθωθή. Ο Κύριος σοφώς διδάσκει την ψυχήν δια της χάριτος Αυτού, ως ο καλός διδάσκαλος ή ο κατά σάρκα πατήρ. Αλλά και ο πατήρ ενίοτε σφάλλει, ο [//505] δε Κύριος είναι πάντοτε αληθής. Και ο διδάσκαλος δεν γνωρίζει τα πάντα, ο δε Κύριος είναι Παντογνώστης.

Πάσαι αι συμφοραί επέρχονται εις ημάς, διότι δεν ερωτώμεν τους πνευματικούς πατέρας οίτινες ετέθησαν, ίνα καθοδηγούν ημάς· οι δε ιεράρχαι και πνευματικοί, διότι δεν ερωτούν τον Κύριον πώς πρέπει να ενεργήσουν. Εάν ο Αδάμ ηρώτα τον Κύριον,ότε η Εύα έδωκεν εις αυτόν να γευθή του καρπού, τότε ο Κύριος θα εφώτιζεν αυτόν, και ο Αδάμ δεν θα ημάρτανε. Και δι' εμαυτόν θα είπω: Πάντα τα αμαρτήματα και τα σφάλματα μου προήλθον, διότι εν καιρώ πειρασμού ή ανάγκης δεν επεκαλέσθην τον Κύριον. Νυν όμως έμαθον να δυσωπώ την αγαθότητα του Θεού, και ο Κύριος, δια των ευχών του πνευματικού, φυλάττει εμέ.

Ομοίως και οι αρχιερείς, καίτοι έχουν το δώρον του Αγίου Πνεύματος, όμως δεν εννοούν ορθώς τα πάντα, και ως εκ τούτου εν ώρα ανάγκης οφείλουν να ζητούν φωτισμόν παρά του Κυρίου. Ούτοι όμως ακολουθούν την ιδίαν αυτών γνώμην, και ούτω προσβάλλουν την ευσπλαγχνίαν του Θεού και σπείρουν σύγχυσιν. Ο Όσιος Σεραφείμ του Σαρώφ έλεγεν ότι, ότε έδιδε συμβουλάς κατά την γνώμην αυτού, συνέβαινον σφάλματα. Τα δε σφάλματα δύνανται να είναι ασήμαντα, δύνανται όμως να είναι και σοβαρά. Ούτω, πάντες ημείς πρέπει να μανθάνωμεν την οδόν προς επίγνωσιν του θελήματος του Θεού. Εάν δεν κοπιάσωμεν, ίνα μάθωμεν τούτο το έργον, ποτέ δεν θα γνωρίσωμεν την οδόν ταύτην.

Ο Κύριος είπεν: «Επικάλεσαι Με εν ημέρα θλίψεως και εξελούμαι σε και δοξάσεις Με» (Ψαλμ. μθ' 15). Ο Κύριος φωτίζει δια του Αγίου Πνεύματος τον άνθρωπον, χωρίς δε Πνεύματος Αγίου ουδείς δύναται να κατανοή ορθώς. Προ της ελεύσεως του Αγίου Πνεύματος και οι Απόστολοι ούτε ισχυροί ούτε σοφοί ήσαν, και δια τούτο ο Κύριος έλεγεν εις αυτούς:

[//506] «Έως πότε ανέξομαι υμών;» (Ματθ. ιζ' 17).

Ο Κύριος έδωκεν εις την Αγίαν Εκκλησίαν ποιμένας, και ούτοι διακονούν κατά το υπόδειγμα του Χριστού και δια Πνεύματος Αγίου έχουν την εξουσίαν όπως συγχωρούν τας αμαρτίας.

Συ ίσως σκέπτησαι: Πώς δύναται ο δείνα επίσκοπος ή πνευματικός ή ιερεύς να έχη Άγιον Πνεύμα, καθ' ήν στιγμήν αρέσκεται να τρώγη, και έχει και άλλας αδυναμίας; Εγώ όμως θα είπω εις σε: Τούτο είναι δυνατόν, εάν ούτος δεν δέχηται τους κακούς λογισμούς. Ούτως, και αν έχη ελάττωμα τι, τούτο δεν εμποδίζει την χάριν, να ζη εν τη ψυχή αυτού, καθώς το πράσινον δένδρον, και αν έχη ξηρούς τινάς κλάδους, τούτο δεν παρακωλύει αυτό να φέρη καρπούς. Ή, καθώς τα ζιζάνια δεν εμποδίζουν να βλαστάνη ο σίτος.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ

Κατά τινα εσπερινόν της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, εν τω Παλαιώ Ορεινώ Ρωσικώ, μοναχός τις είδε τον πνευματικόν Αβραάμιον κατ' εικόνα Χριστού. Ο γέρων-πνευματικός, φέρων επιτραχήλιον, ίστατο εν τω εξομολογητηρίω και εδέχετο τας εξομολογήσεις. Ότε εισήλθεν ο μοναχός εκείνος, προσέβλεψεν εις τον πνευματικόν, κατάλευκον γέροντα, και είδε το πρόσωπον αυτού νεανικόν, ως παιδίου, και έλαμπεν όλος, και ήτο όμοιος προς τον Χριστόν. Τότε κατενόησεν ο μοναχός εκείνος ότι ο πνευματικός τελεί το μυστήριον εν Πνεύματι Αγίω και δια Πνεύματος Αγίου αφίενται εις τον μετανοούντα αι αμαρτίαι.

Εάν έβλεπον οι άνθρωποι εν ποία δόξη λειτουργεί ο [//507] ιερεύς, θα έπιπτον κατά γης εκ του οράματος εκείνου. Και εάν ο ίδιος ο ιερεύς έβλεπεν εαυτόν, εν ποία ουρανία δόξη ευρίσκεται τελών το λειτούργημα αυτού, τότε θα εγίνετο μέγας ασκητής, αγωνιζόμενος, όπως μη θλίψη δι' ουδενός την ζώσαν εν αυτώ χάριν του Αγίου Πνεύματος.

Γράφω αυτάς τας γραμμάς και χαίρει το πνεύμα μου, διότι οι ποιμένες ημών είναι όμοιοι προς τον Κύριον Ιησούν Χριστόν. Αλλά και ημείς τα πρόβατα, καίτοι έχομεν μικράν χάριν, εν τούτοις είμεθα μέχρι τινός όμοιοι προς τον Κύριον. Οι άνθρωποι δεν γνωρίζουν το μυστήριον τούτο, αλλά ο Ιωάννης ο Θεολόγος ωμίλησε περί τούτου σαφώς: «Όμοιοι Αυτώ εσόμεθα». Και τούτο ουχί μόνον μετά θάνατον, αλλά και νυν, διότι ο Ελεήμων Κύριος έδωκεν επί της γης το Πνεύμα το Άγιον, και το Πνεύμα το Άγιον ζη εν τη Εκκλησία ημών. Αυτό ζη εν ταις ψυχαίς των αμώμων ποιμένων. Αυτό ζη εν ταις καρδίαις των πιστών. Αυτό διδάσκει εις την ψυχήν την άσκησιν. Αυτό παρέχει τας δυνάμεις προς τήρησιν των εντολών του Κυρίου. Αυτό οδηγεί ημάς εις πάσαν την αλήθειαν. Αυτό ούτως εκάλλυνε τον άνθρωπον, ώστε ο άνθρωπος εγένετο όμοιος προς τον Κύριον.

Πρέπει πάντοτε να ενθυμώμεθα ότι ο πνευματικός τελεί το λειτούργημα αυτού εν Πνεύματι Αγίω, και δια τούτο οφείλομεν να ευλαβώμεθα αυτόν. Πιστεύετε, αδελφοί, ότι, εάν συμβή εις τινα να αποθνήσκη ενώπιον του πνευματικού και είπη εις τον πνευματικόν: «Πάτερ άγιε, ευλόγησον με, ίνα ίδω τον Κύριον εν τη Βασιλεία των Ουρανών», και απαντήση ο πνευματικός: «Πορεύου, τέκνον, και βλέπε τον Κύριον», θα γίνη εις αυτόν κατά την ευλογίαν του πνευματικού, διότι το Πνεύμα το Άγιον και εν τω ουρανώ και επί της γης είναι το αυτό.

Μεγάλην δύναμιν έχουν αι προσευχαί του πνευματικού. [//508] Εγώ πολλά έπαθον παρά των δαιμόνων εξ υπερηφανίας, αλλά ο Κύριος εταπείνωσε και ηλέησεν εμέ δια των προσευχών του πνευματικού, και νυν ο Κύριος εφανέρωσεν ότι επί των πνευματικών επαναπαύεται το Άγιον Πνεύμα, και δια τούτο έχω βαθύ σέβας προς τους πνευματικούς. Ένεκα των προσευχών αυτών λαμβάνομεν την χάριν του Αγίου Πνεύματος και την αγαλλίασιν επί τω Κυρίω, Όστις αγαπά ημάς και ανέωξεν εις ημάς την οδόν προς την σωτηρίαν της ψυχής.

Εάν ο άνθρωπος δεν λέγη τα πάντα εις τον πνευματικόν, τότε η οδός αυτού είναι σκολιά και δεν οδηγεί προς την σωτηρίαν. Εάν όμως λέγη τα πάντα, πορεύεται κατ' ευθείαν εις την Βασιλείαν των Ουρανών.

Μοναχός τις ηρώτησεν εμέ: «Ειπέ μοι τί πρέπει να πράξω, ίνα διορθώσω την ζωήν μου»; Ηγάπα ούτος να τρώγη πολύ και ακαίρως. Είπον εις αυτόν: «Γράφε καθ' εκάστην ημέραν πόσον έφαγες και τί εσκέπτεσο, και το βράδυ αναγίνωσκε ταύτα εις τον πνευματικόν». Ούτος απήντησε: «Δεν δύναμαι να πράξω τούτο».

Και ούτω δεν ηδυνήθη να νικήση την μικράν εντροπήν της εξομολογήσεως των αδυναμιών αυτού και παρέμεινεν αδιόρθωτος, και απέθανεν εξ αποπληξίας. Είθε ο Θεός να συγχωρήση τον αδελφόν ημών και σώση ημάς εκ τοιούτου θανάτου.

Όστις θέλει να προσεύχηται αδιαλείπτως, οφείλει να είναι ανδρείος και σοφός και περί παντός να ερωτά τον πνευματικόν αυτού. Και εάν ο πνευματικός δεν έχη ο ίδιος πείραν της προσευχής, οπωσδήποτε ζήτησον την συμβουλήν και την ευχήν αυτού, και δια την ταπείνωσιν σου ο Κύριος θα σε ελεήση και θα σε διαφυλάξη εκ της πεπλανημένης οδού. Εάν πάλιν σκεφθής ότι ο πνευματικός είναι άπειρος της νοεράς προσευχής, ότι απασχολείται εις μάταια πράγματα, ότι ο ίδιος θα εύρης την οδόν [//509] δια της μελέτης των βιβλίων, τότε ευρίσκεσαι ήδη εις επικίνδυνον οδόν και ουχί μακράν της πλάνης. Γνωρίζω πολλούς οίτινες ηπατήθησαν κατ' αυτόν τον τρόπον εις τους λογισμούς αυτών, και ένεκα της καταφρονήσεως αυτών προς τον πνευματικόν δεν ηυδοκίμησαν. Επιλανθάνονται οι τοιούτοι ότι εν τω μυστηρίω ενεργεί η χάρις του Αγίου Πνεύματος, ήτις και σώζει ημάς. Ούτως εξαπατά ο εχθρός τους ασκουμένους εις την προσευχήν, ίνα εκλείψουν οι αληθινοί εργάται της προσευχής. Το δε Άγιον Πνεύμα σοφοί την ψυχήν, όταν υπακούωμεν εις τας συμβουλάς των ποιμένων ημών.

Δια του πνευματικού εν τω μυστηρίω ενεργεί το Άγιον Πνεύμα, και δια τούτο, όταν εξέρχησαι από του πνευματικού, η ψυχή αισθάνεται τον ανακαινισμόν αυτής δια της ειρήνης και της προς τον πλησίον αγάπης. Εάν δε εξήλθες από του πνευματικού συγκεχυμένος, τούτο σημαίνει ότι δεν εξωμολογήθης, ως έπρεπε, και ο ίδιος δεν συνεχώρησας εκ ψυχής εις τον αδελφόν τα παραπτώματα αυτού.

Ο πνευματικός πρέπει να χαίρη, όταν ο Κύριος οδηγή προς αυτόν ψυχήν τινα εις μετάνοιαν και, κατά την δοθείσαν εις αυτόν χάριν, οφείλει να ιατρεύη την ψυχήν αυτήν, και ένεκα τούτου θα λάβη παρά του Θεού μέγα έλεος, ως καλός ποιμήν των προβάτων αυτού.

[//510]

ΙΔ΄ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

Υπάρχουν τινες οι οποίοι λέγουν ότι οι μοναχοί οφείλουν να υπηρετούν τον κόσμον, ίνα μη τρώγουν τον άρτον δωρεάν. Πρέπει όμως να εννοήσωμεν εις τί έγκειται η υπηρεσία αύτη και τίνι τρόπω οφείλει ο μοναχός να βοηθή τον κόσμον.

Ο μοναχός είναι ικέτης υπέρ όλου του κόσμου· θρηνεί δι΄ όλον τον κόσμον· και εις τούτο έγκειται το κύριον έργον αυτού.

Ποίος άρα γε προτρέπει αυτόν, όπως χέη δάκρυα δι΄ όλον τον κόσμον;

Ο Κύριος Ιησούς Χριστός, ο Υιός του Θεού, εμπνέει τον μοναχόν. Αυτός δίδει εις τον μοναχόν την αγάπην του Αγίου Πνεύματος, και εκ της αγάπης αυτής η καρδία του μοναχού είναι πάντοτε περίλυπος δια τον λαόν, επειδή δεν σώζονται πάντες. Ο Ίδιος ο Κύριος ήτο τοσούτον περίλυπος δια τον λαόν, ώστε παρέδωκεν Εαυτόν εις τον δια σταυρού θάνατον. Και η Παναγία την αυτήν λύπην δια τους ανθρώπους έφερεν εν τη καρδία Αυτής και ομοίως προς τον Ηγαπημένον Αυτής Υιόν «εις τέλος» επόθει την σωτηρίαν του σύμπαντος κόσμου.

Το αυτό Άγιον Πνεύμα έδωκεν ο Κύριος και εις τους Αποστόλους, και εις τους Αγίους ημών Πατέρας, και εις τους ποιμένας της Εκκλησίας. Εις τούτο συνίσταται η διακονία ημών εν τω κόσμω. Και δια τούτο ούτε οι [//511] ποιμένες της Εκκλησίας ούτε οι μοναχοί πρέπει να απασχολώνται εις κοσμικά προβλήματα, αλλά να μιμώνται την Θεομήτορα, Ήτις εντός του Ναού, εις τα «Άγια των Αγίων», ημέρας και νυκτός εμελέτα εν τω νόμω Κυρίου και έμενε πρεσβεύουσα υπέρ του λαού.

Δεν είναι έργον του μοναχού, ίνα διακονή τον κόσμον εκ του κόπου των χειρών αυτού. Τούτο είναι έργον των εν τω κόσμω. Οι εν τω κόσμω προσεύχονται ολίγον, ο δε μοναχός διηνεκώς. Χάρις εις τους μοναχούς η προσευχή επί της γης ουδέποτε παύει. Και εν τούτω ωφελείται όλος ο κόσμος, διότι ο κόσμος ίσταται δια της προσευχής, όταν δε εξασθενήση η προσευχή, τότε θα απολεσθή ο κόσμος.

Και τί δύναται να παραγάγη ο μοναχός δια των χειρών αυτού; Θα κερδίση ασήμαντον τι ποσόν δια την εργασίαν όλης της ημέρας. Τί είναι τούτο ενώπιον του Θεού; Μία σκέψις όμως ευάρεστος εις τον Θεόν τελεί θαύματα. Βλέπομεν τούτο εκ της Γραφής.

Ο προφήτης Μωϋσής προσηυχήθη νοερώς, και ο Κύριος είπεν εις αυτόν, «Μωυσή, τί βοάς προς Με;», και έσωσεν ο Κύριος τους Ισραηλίτας εκ του ολέθρου (Έξ. ιδ΄ 15). Ο Μέγας Αντώνιος εβοήθει τον κόσμον δια της προσευχής και ουχί δια των χειρών αυτού. Ο Όσιος Σέργιος δια της νηστείας και της προσευχής εβοήθησε τον ρωσικόν λαόν να απελευθερωθή εκ του ταταρικού ζυγού. Ο Όσιος Σεραφείμ προσηυχήθη νοερώς, και το Άγιον Πνεύμα κατέβη επί του Μοτοβίλωφ. Τούτο ακριβώς είναι το κύριον έργον των μοναχών.

Εάν όμως ο μοναχός είναι αμελής και δεν έφθασεν εις αδιάλειπτον θεωρίαν του Θεού, τότε ας διακονή τους προσκυνητάς και ας υπηρετή τους κοσμικούς εκ των κόπων αυτού. Και τούτο είναι ευάρεστον εις τον Θεόν, αλλά γνώριζε ότι αυτό είναι μακράν του αληθινού μοναχισμού.

[//512] Ο μοναχός οφείλει να παλαίη κατά των παθών και βοηθούμενος υπό του Θεού να νικά ταύτα. Ο μοναχός άλλοτε μεν απολαύει μακαριότητος εν τω Θεώ και ζη ως εν τω παραδείσω, πλησίον του Θεού, άλλοτε δε θρηνεί δι' όλον τον κόσμον, διότι επιθυμεί όπως οι πάντες σωθούν.

Ούτω το Άγιον Πνεύμα διδάσκει τον μοναχόν να αγαπά τον Θεόν, να αγαπά και τον κόσμον.

Θα είπης, ίσως, ότι νυν δεν υπάρχουν τοιούτοι μοναχοί, οίτινες προσεύχονται διαπύρως υπέρ όλου του κόσμου. Εγώ όμως θα είπω εις σε ότι, όταν επί της γης δεν θα υπάρχουν πλέον άνθρωποι πρεσβεύοντες υπέρ του κόσμου, τότε ο κόσμος θα παρέλθη, θα έλθουν αι μεγάλαι ωδίνες. Και ήδη υπάρχουν αι αρχαί αυτών.

Ο κόσμος ίσταται δια των προσευχών των Αγίων. Και ο μοναχός εκλήθη, ίνα προσεύχηται υπέρ του κόσμου δι' όλου του είναι αυτού. Εις τούτο έγκειται η διακονία αυτού και δια τούτο μη επιβαρύνετε αυτόν δια κοσμικών μεριμνών. Ο μοναχός οφείλει να ζη εν συνεχεί εγκρατεία. Εάν όμως είναι απησχολημένος εις κοσμικάς φροντίδας, τότε αναγκάζεται να τρώγη πλείον, και εκ τούτου προκαλείται γενική ζημία, διότι ο τρώγων υπέρ το δέον δεν δύναται πλέον να προσεύχηται, ως ώφειλεν. Η χάρις αγαπά να ζη εν απεξηραμμένω δι' ασκήσεως σώματι.

Ο κόσμος νομίζει ότι οι μοναχοί είναι ανωφελές γένος. Αλλ' αδίκως σκέπτονται ούτω. Δεν γνωρίζουν ότι ο μοναχός είναι ευχέτης υπέρ όλου του κόσμου. Δεν βλέπουν τας προσευχάς αυτού και δεν γνωρίζουν οπόσον ελεημόνως δέχεται αυτάς ο Κύριος. Οι μοναχοί διεξάγουν ισχυρόν πόλεμον κατά των παθών και δια τον αγώνα αυτόν θα είναι μεγάλοι παρά τω Θεώ.

Εγώ ο ίδιος είμαι ανάξιος να ονομάζωμαι μοναχός. Έζησα υπέρ τα τεσσαράκοντα έτη εν τη Μονή και αισθάνομαι [//513] εμαυτόν ως αρχάριον υποτακτικόν. Γνωρίζω όμως μοναχούς, οίτινες είναι πλησίον του Θεού και της Παναγίας. Ο Κύριος είναι τοσούτον εγγύς ημών, εγγύτερον του αέρος, τον οποίον αναπνέομεν. Ο αήρ εισέρχεται εις το σώμα και φθάνει μέχρι της καρδίας, αλλ' ο Κύριος ζη εντός της καρδίας του ανθρώπου: «ενοικήσω εν αυτοίς και εμπεριπατήσω … και έσομαι υμίν εις Πατέρα, και υμείς έσεσθε Μοι εις υιούς και θυγατέρας, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ» (Β' Κορ. στ' 16-18).

Ιδού η χαρά ημών: Ο Θεός μεθ' ημών και εν ημίν.

Γνωρίζουν τούτο άρα γε πάντες; Δυστυχώς, ουχί πάντες, αλλά μόνον εκείνοι οίτινες εταπεινώθησαν ενώπιον του Θεού και απέκοψαν το ίδιον αυτών θέλημα, διότι ο Θεός «υπερηφάνοις αντιτάσσεται», ζη δε μόνον εν τη ταπεινή καρδία. Ο Κύριος χαίρει, όταν ενθυμώμεθα την ευσπλαγχνίαν Αυτού και εξομοιούμεθα προς Αυτόν δια της ταπεινώσεως.

Όπως ο Λουκάς και ο Κλεόπας είχον τας καρδίας καιομένας, ότε περιεπάτει μετ' αυτών ο Κύριος, ούτω και νυν αι καρδίαι πολλών μοναχών καίουν εκ της αγάπης προς τον Κύριον και αι ψυχαί αυτών εν ταπεινώσει πνεύματος και εν αγάπη εκολλήθησαν εις τον Ένα Θεόν. Αλλ' η ψυχή του

μοναχού, όστις έχει προσπάθειαν προς χρήματα ή πράγματα ή γενικώς προς ό,τιδήποτε γήϊνον, δεν δύναται να αγαπήση τον Θεόν, ως θα έπρεπε, διότι ο νους αυτού διχάζεται και προς τον Θεόν και προς τα πράγματα, ενώ ο Κύριος είπεν ότι δεν δυνάμεθα να δουλεύωμεν εις δύο κυρίους. Ούτως ο νους των κοσμικών απασχολείται εις τα γήϊνα, και δια τούτο δεν δύνανται να αγαπούν τον Θεόν, όπως αγαπούν Αυτόν οι μοναχοί.

Αν και ο μοναχός καταγίνηται και εις τα επίγεια, όσον τούτο είναι αναγκαίον δια την ζωήν του σώματος, το πνεύμα όμως αυτού καίει εξ αγάπης προς τον Θεόν. Αν και εργάζηται δια των χειρών αυτού, εν τούτοις δια [//514] του νου μένει εν τω Θεώ. Όπως οι Άγιοι Απόστολοι εκήρυττον τον λόγον εις τον λαόν, αλλ' η ψυχή αυτών ήτο πλήρως εν τω Θεώ –διότι το Πνεύμα του Θεού έζη εντός αυτών και ωδήγει τον νουν και την καρδίαν αυτών– ομοίως και ο μοναχός, έστω και αν εν σώματι κάθηται εντός του μικρού και πτωχού κελλίου αυτού, πνεύματι θεωρεί το μεγαλείον του Θεού. Εν παντί φυλάττει την συνείδησιν αυτού καθαράν, όπως μη θλίψη δια τινος τον αδελφόν, μη λυπήση το εν αυτώ Άγιον Πνεύμα δια τινος κακού λογισμού· ταπεινοί την ψυχήν αυτού, και δια της ταπεινώσεως εκδιώκει τους εχθρούς απ' αυτού και απ' εκείνων των ανθρώπων, οίτινες ζητούν τας προσευχάς αυτού.

Υπάρχουν μοναχοί, οίτινες γνωρίζουν τον Θεόν, γνωρίζουν και την Θεοτόκον και τους Αγίους Αγγέλους και τον παράδεισον· συγχρόνως δε ούτοι γνωρίζουν και τους δαίμονας και τα κολαστήρια του άδου, και γνωρίζουν ταύτα εκ πείρας.

Πνεύματι Αγίω η ψυχή γνωρίζει τον Θεόν. Το Πνεύμα το Άγιον δίδει, κατά το εφικτόν εις τον άνθρωπον, ίνα γνωρίση ούτος, έτι εντεύθεν, την χαράν του παραδείσου, την οποίαν άνευ της χάριτος του Θεού ο άνθρωπος δεν δύναται να βαστάση, και αποθνήσκει.

Εκ της πολυετούς πείρας ο μοναχός διεξάγει τον πόλεμον κατά των υπερηφάνων εχθρών, και το Άγιον Πνεύμα διδάσκει και σοφοί αυτόν και δίδει εις αυτόν την δύναμιν να νικήση. Ο σοφός μοναχός δια της ταπεινώσεως αποκρούει πάσαν υψηλοφροσύνην και υπερηφάνιαν. Λέγει:

«Είμαι ανάξιος του Θεού και του παραδείσου. Εγώ είμαι άξιος των βασάνων του άδου και αιωνίως θα καίωμαι εν τω πυρί. Αληθώς, είμαι χείριστος πάντων και ανάξιος ελέους».

Το Άγιον Πνεύμα διδάσκει να σκεπτώμεθα ούτω περί [//515] εαυτών. Και ο Κύριος χαίρει δι' ημάς, όταν ταπεινούμεν και καταδικάζωμεν εαυτούς, και δίδει εις την ψυχήν χάριν.

Όστις εταπείνωσεν εαυτόν, ούτος ενίκησε τους εχθρούς. Όστις εν τη καρδία αυτού θεωρεί εαυτόν άξιον της αιωνίου φλογός, εις αυτόν ουδείς εχθρός δύναται να προσεγγίση, και τότε εν τη ψυχή δεν υπάρχει τόπος δι' εμπαθείς λογισμούς, αλλ' όλος ο νους και όλη η καρδία μένουν σταθερώς εν τω Θεώ. Όστις δε εγνώρισε το Πνεύμα το Άγιον και έμαθε παρ' Αυτού την ταπείνωσιν, ούτος εγένετο όμοιος προς τον διδάσκαλον αυτού Ιησούν Χριστόν, τον Υιόν του Θεού.

Πάντες ημείς, οι ακόλουθοι του Χριστού, ο εκλεκτός λαός του Θεού, και κυρίως οι μοναχοί, διεξάγομεν αγώνα κατά του εχθρού. Ευρισκόμεθα εν πολέμω, και η μάχη ημών γίνεται καθ' εκάστην ημέραν και ώραν, και όστις αγαπά να αποκόπτη το θέλημα αυτού, μένει άτρωτος εκ του εχθρού. Ίνα νικήσης δε τελείως τον εχθρόν, πρέπει να μάθης την κατά Χριστόν ταπείνωσιν.

Αλλ' ας μη απογινώσκωμεν εαυτούς, διότι ο Κύριος είναι απείρως ελεήμων και αγαπά ημάς.

Ο Θεός δια της χάριτος του Αγίου Πνεύματος δίδει εις την ψυχήν να γνωρίση ποία προσευχή προσιδιάζει εις αρχαρίους, ποία είναι μέση και ποία τελεία. Αλλά και την τελείαν προσευχήν ο Κύριος δέχεται, ουχί διότι η ψυχή είναι τελεία, αλλά διότι Ούτος είναι ελεήμων και θέλει, ως φιλόστοργος μήτηρ, να παρηγορήση την ψυχήν, ώστε έτι μάλλον να ζέη και να μη γνωρίζη ανάπαυσιν ημέρας και νυκτός.

Η καθαρά προσευχή χρήζει ψυχικής ειρήνης, η δε ειρήνη εν τη ψυχή είναι αδύνατος χωρίς υπακοής και εγκρατείας.

Οι Άγιοι Πατέρες έθεσαν την υπακοήν υπέρ την νηστείαν [//516] και την προσευχήν, διότι άνευ της υπακοής ο άνθρωπος δύναται να νομίζη περί εαυτού ότι είναι σπουδαίος ασκητής και ευχέτης. Όστις δε απέκοψεν εν πάσι το θέλημα αυτού ενώπιον του γέροντος και του πνευματικού, ούτος έχει νουν καθαρόν.

Ο ανυπήκοος μοναχός ουδέποτε θα γνωρίση τί εστιν η καθαρά προσευχή. Ο αγέρωχος και αυθαίρετος, και αν έτι έζη εκατόν χρόνους εν τη Μονή, ουδέν πνευματικόν θα εμάνθανε, διότι δια της ανυπακοής προσβάλλει τους γέροντας και εν τω προσώπω αυτών τον Θεόν.

Ουαί εις τον μοναχόν εκείνον όστις δεν υπακούει εις τους γέροντας. Προτιμότερον να έμενεν εις τον κόσμον. Αλλά και εν τω κόσμω οι άνθρωποι υπακούουν εις τους γονείς και εκτιμούν τους πρεσβυτέρους, υποτάσσονται εις τους ανωτέρους και εις τας αρχάς.

Ουαί εις ημάς. Ο Κύριος, ο Βασιλεύς του ουρανού και της γης και του σύμπαντος κόσμου, εταπείνωσεν Εαυτόν και υπετάσσετο εις την Μητέρα Αυτού και τον Άγιον Ιωσήφ, ημείς δε δεν θέλομεν να υπακούωμεν εις τον γέροντα, πνευματικόν πατέρα, τον οποίον αγαπά ο Κύριος και εις τον οποίον ενεπιστεύθη ημάς. Και εάν ο γέρων είναι δυσκόλου χαρακτήρος, όπερ είναι δια τον υποτακτικόν μεγάλη δυστυχία, όμως και τότε ο υποτακτικός οφείλει να προσεύχηται υπέρ αυτού εις τον Θεόν εν πνεύματι ταπεινώσεως, και ο Κύριος οπωσδήποτε θα ελεήση και τον υποτακτικόν και τον γέροντα αυτού.

Μοναχοί τινες δυσφορούν και ευρίσκουν προφάσεις: ή η υπακοή[18], είναι δύσκολη, ή το κελλίον είναι ακατάλληλον, ή ο Προεστώς (ο Γέρων)[19] έχει βίαιον

---

[18] Εις την δεδομένην περίπτωσιν υπό τον όρον «υπακοή» δηλούται η εργασία ή το διακόνημα το ανατεθέν εις τον μοναχόν.

[19] Η ονομασία «Γέρων» (Στάρετς) εν τη ρωσική εκκλησιαστική συνειδήσει κατ' εξοχήν χρησιμοποιείται εν σχέσει προς τους ασκητάς, οίτινες διήλθον μακράν δοκιμήν, εγνώρισαν δια πείρας την πνευματικήν πάλην, απέκτησαν δια πολλών αγώνων το χάρισμα της διακρίσεως και

χαρακτήρα. [//517] Αλλά δεν εννοούν ούτοι ότι ούτε το κελλίον, ούτε το διακόνημα, ούτε ο Γέρων, αποτελούν την πραγματικήν αιτίαν της δυσφορίας αυτών, αλλ' η ψυχή αυτών είναι άρρωστος. Εις την υπερήφανον ψυχήν ουδέν αρέσκει, εις τον ταπεινόν άνθρωπον όμως τα πάντα είναι ανεκτά.

Εάν ο Προεστώς είναι κακός, τότε εύχου υπέρ αυτού και θα έχης ειρήνην εν τη καρδία. Εάν το κελλίον είναι ακατάλληλον ή το διακόνημα φορτικόν ή η ασθένεια βαρεία, τότε λογίζου εν εαυτώ, «ο Κύριος βλέπει και γνωρίζει την κατάστασιν μου· ούτως ηυδόκησεν ο Θεός», και θα μένης ειρηνικός. Εάν η ψυχή δεν παραδοθή εις το θέλημα του Θεού, ουδαμού θα μένη ειρηνική, και εάν εισέτι [//518] πολύ νηστεύη και προσεύχηται εκτενώς. Όστις ενοχοποιεί τους ανθρώπους, διότι ούτοι προσέβαλον αυτόν, δεν γνωρίζει ότι η ψυχή αυτού είναι άρρωστος και ότι αι προσβολαί δεν είναι η αληθινή αιτία των παθημάτων αυτού. Όστις εκπληροί το ίδιον θέλημα, ούτος ουδόλως είναι σοφός· όστι όμως είναι υπήκοος, εκείνος ταχέως προοδεύει, διότι αγαπά αυτόν ο Κύριος. Εάν εις τινα υπάρχη έστω και μικρά χάρις Αγίου Πνεύματος, ούτος αγαπά πάσαν εξουσίαν δοθείσαν υπό του Θεού και μετά χαράς υποτάσσεται εις αυτήν προς δόξαν Θεού. Εν τη Εκκλησία ημών τούτο είναι γνωστόν δι' Αγίου Πνεύματος, και οι Πατέρες έγραψαν περί τούτου.

Είναι αδύνατον να διατηρήσωμεν την ψυχικήν ειρήνην, εάν δεν φυλάττωμεν τον νουν. Εάν θέλη τις να έχη ψυχικήν ειρήνην, πρέπει να είναι εγκρατής, διότι η ειρήνη φυγαδεύεται και εξ αιτίας του σώματος ημών. Δεν πρέπει να είσαι περίεργος· απόφευγε να αναγινώσκης εφημερίδας ή κοσμικά βιβλία, άτινα ερημούν την ψυχήν και φέρουν ακηδίαν και σύγχυσιν. Μη κατακρίνης τους άλλους, διότι πολλάκις συμβαίνει οι άνθρωποι, μη γνωρίζοντες τινα, να κατηγορούν αυτόν, ενώ ούτος κατά τον νουν είναι όμοιος προς αγγέλους. Μη θελήσης να γνωρίζης τας ξένας υποθέσεις, αλλά μόνον τας σεαυτού. Φρόντιζε μόνον να εμπιστεύησαι εις τους γέροντας, και τότε, ένεκα της υπακοής, ο Κύριος θα σε βοηθήση δια της χάριτος Αυτού.

είναι ικανοί δια της προσευχής να συλλάβουν το θέλημα του Θεού περί του ανθρώπου, τουτέστι κατά τον ένα ή τον άλλον βαθμόν έλαβον το χάρισμα της διορατικότητος, και ως εκ τούτου δύνανται να χειραγωγούν πνευματικώς τους προστρέχοντας εις αυτούς.

Εν τω Άθω ο όρος «Γέρων», ως τιμητική ονομασία, έλαβε και άλλας, ούτως ειπείν, τοπικάς σημασίας. Εν τω Ρωσικώ Κοινοβίω της Σκήτης του Αποστόλου Ανδρέου ονομάζουν Γέροντα τον Ηγούμενον. Εις τα «Κελλία» Γέροντα αποκαλούν τον προεστώτα του Κελλίου (μικρού οικήματος εξαρτωμένου εκ τινος Μονής). Τα μέλη της Επιτροπής ή της Συνάξεως των Γερόντων καλούνται «Γέροντες». Συχνάκις Γέροντα ονομάζουν εν γένει ηλικιωμένον ασκητήν μοναχόν.

Εν τη Μονή του Αγίου Παντελεήμονος οι υποτασσόμενοι μοναχοί εις ένδειξιν σεβασμού Γέροντα αποκαλούν τον υπεύθυνον αυτών, τουτέστι τον γεροντότερον, τον διευθύνοντα το μοναστηριακόν διακόνημα ή την εργασίαν εκείνην εις την οποίαν ετάχθη ο μοναχός. Συν τω χρόνω η τιμητική αύτη ονομασία επεκράτησεν εν τη Μονή δια τους υπευθύνους των εργαστηρίων ή των διακονημάτων.

Ο Γέρων Σιλουανός εις την δεδομένην περίπτωσιν έχει υπ' όψιν την τελευταίαν ταύτην, τοπικήν, μοναστηριακήν σημασίαν του όρου.

Η χάρις του Θεού εν τω κοινοβίω απομακρύνεται κυρίως, διότι δεν εμάθομεν να αγαπώμεν τον αδελφόν κατά την εντολήν του Κυρίου. Εάν αδελφός τις σε προσβάλη και συ εκείνην την στιγμήν δεχθής εναντίον αυτού λογισμόν οργής ή κρίνης ή μισήσης αυτόν, τότε θα αισθανθής ότι η χάρις σε εγκατέλειψε και η ειρήνη απωλέσθη. Δια την ψυχικήν ειρήνην οφείλει να μάθη η ψυχή να αγαπά εκείνον, όστις προσέβαλεν αυτήν, και ευθύς να [//519] προσεύχηται υπέρ αυτού. Δεν δύναται η ψυχή να έχη ειρήνην, εάν δεν ζητή παρά του Κυρίου εξ όλης της δυνάμεως το χάρισμα να αγαπά πάντας τους ανθρώπους. Ο Κύριος είπεν: «Αγαπάτε τους εχθρούς υμών», και ημείς, εάν δεν αγαπώμεν τους εχθρούς, δεν θα έχωμεν ειρήνην εν τη ψυχή. Απαραίτητον είναι να αποκτήσωμεν υπακοήν, ταπείνωσιν και αγάπην, άλλως πάσαι αι μεγάλαι ασκήσεις και αγρυπνίαι ημών αποβαίνουν μάταιαι. Γέρων τις είδε τοιαύτην όρασιν: Άνθρωπος τις έχεεν ύδωρ εις σκάφην τινα, ήτις ήτο διάτρητος εις τον πυθμένα. Προσεπάθει επί πολύ ο άνθρωπος, αλλά το ύδωρ συνεχώς διέρρεε και η σκάφη παρέμενε κενή. Ομοίως και ημείς ζώμεν ασκητικώς, αλλά παραλείπομεν αρετήν τινα και εξ αιτίας αυτής η ψυχή μένει κενή.

Ώ, αδελφοί, αθληταί Χριστού, ας μη γινώμεθα ράθυμοι εις την άσκησιν και την προσευχήν, αλλ' ας μένωμεν αφωσιωμένοι εις τον πνευματικόν αγώνα δι' όλου του βίου ημών. Εγνώρισα πολλούς μοναχούς, οίτινες προσήλθον εις την Μονήν μετά καιομένης ψυχής, αλλ' ύστερον εγκατέλειψαν τον πρώτον ζήλον. Γνωρίζω και άλλους, οίτινες εφύλαξαν την πρώτην θέρμην μέχρι τέλους.

Ίνα τηρήσωμεν τον ζήλον, πρέπει συνεχώς να ενθυμώμεθα τον Κύριον και να σκεπτώμεθα: «Έφθασε το τέλος μου και οφείλω να εμφανισθώ ενώπιον του Θεού προς κρίσιν». Και εάν η ψυχή διαμένη συνεχώς ετοίμη προς τον θάνατον, τότε παύει πλέον να φοβήται αυτόν, αλλ' έρχεται εις μετάνοιαν και ταπεινήν προσευχήν, δια της οποίας καθαίρεται ο νους και δεν θέλγεται πλέον υπό του κόσμου και αρχίζει εν πνεύματι Χριστού να αγαπά τους πάντας και να χέη δάκρυα, προσευχόμενος υπέρ του κόσμου. Όταν όμως λάβης τούτο, γνώριζε ότι είναι δώρον του ελέους του Θεού, ο δε άνθρωπος μόνος αφ' εαυτού είναι μηδέν, γη αμαρτωλός.

[//520] Είδον ανθρώπους, οίτινες ήσαν ενάρετοι, ότε προσήλθον εις την Μονήν, αλλ' ύστερον εχαυνώθησαν. Είδον και άλλους, οίτινες ήλθον διεφθαρμένοι, ύστερον όμως εγένοντο ταπεινοί και πράοι, και έχαιρεν η ψυχή να βλέπη αυτούς.

Γνωρίζω μοναχόν τινα, όστις, ότε ήτο νέος, παρέκαμπτε τα χωρία, ίνα μη πέση εις πειρασμόν, και προ ολίγου είπεν εις εμέ ο ίδιος ότι επί δύο ώρας προσέβλεπε μετ' εμπαθούς επιθυμίας εις τον κόσμον, τον ευρισκόμενον επί της γεφύρας πλοίου. Ούτω δύναται να αλλάξη η ψυχή του μοναχού και να επιστρέψη εις τα κοσμικά πάθη. Και όμως ούτος ήτο δέκα επτά ετών νέος, ότε ήλθεν εις την Μονήν, ένθα έζησε μοναχός επί τριάκοντα και πέντε έτη. Εκ τούτου είναι φανερόν ότι πρέπει να φοβώμεθα μη σβεσθή εντός ημών εκείνο το πυρ, όπερ ενέπνευσεν ημάς να εγκαταλείψωμεν τον κόσμον δια την αγάπην του Κυρίου.

Πολλοί μοναχοί γνωρίζουν την χάριν του Αγίου Πνεύματος. Το Άγιον Πνεύμα είναι γλυκύ και τοσούτον αγαπητόν εις την ψυχήν, ώστε, και αν ίδη ωραίαν κόρην ο μοναχός, μένει άτρωτος εκ της σαρκικής επιθυμίας. Όστις όμως έχει την χάριν μόνον εν τη ψυχή, εκείνος φοβείται εισέτι την αμαρτίαν, επειδή αισθάνεται ότι έλκουν αυτόν εισέτι τα πάθη και ζη εντός αυτού η αμαρτία.

Τινές έμαθον να προσεύχωνται ευρισκόμενοι εν τοις κινδύνοις του πολέμου, όπου φονεύουν μόνον το σώμα, ημείς όμως οι μοναχοί, διεξάγομεν άλλον πόλεμον εντός ημών, όπου υπάρχει κίνδυνος να απολεσθή η ψυχή. Δια τούτο οφείλομεν να προσευχώμεθα μετά μεγαλυτέρας σπουδής και θέρμης, ώστε η ψυχή ημών να διαμένη πάντοτε μετά του Κυρίου. Οφείλομεν ουχί μόνον να καταφεύγωμεν εις Αυτόν, αλλά και συνεχώς να μένωμεν εν Αυτώ. Καθώς οι Άγγελοι πάντοτε διακονούν τον Θεόν [//521] νοερώς, ούτω και ο μοναχός πάντοτε οφείλει να ευρίσκεται νοερώς εν τω Θεώ και να μελετά τον νόμον Αυτού ημέρας και νυκτός.

Ο νόμος του Θεού είναι όμοιος προς μέγαν, ωραίον κήπον, εν τω οποίω ζη και Αυτός ο Κύριος και πάντες οι Άγιοι Αυτού: Προφήται, Απόστολοι, Ιεράρχαι, Μάρτυρες και Όσιοι ταπεινοί ασκηταί. Και όλοι εκείνοι συνήχθησαν θαυμαστώς υπό της ευσπλαγχνίας του Θεού· και η ψυχή χαίρει δι’ αυτήν την αγίαν, μεγάλην και θαυμαστήν Σύναξιν.

Πολλοί επιθυμούν να γνωρίζουν και να βλέπουν τον βασιλέα, άνθρωπον θνητόν· αλλά να γνωρίζης τον Κύριον, τον Βασιλέα της αιωνίου δόξης, είναι πολυτιμότερον πάντων.

Ώ, αδελφοί, μελετάτε έτι πλείον το Ευαγγέλιον, τας επιστολάς των Αποστόλων και τα έργα των Αγίων Πατέρων. Δια της μελέτης αυτής η ψυχή θα γνωρίση τον Θεόν, και ο νους τοσούτον αρπάζεται υπό του Κυρίου, ώστε ο κόσμος «λησμονείται» εντελώς, ως να μη εγεννήθη αύτη εις τον κόσμον.

Ο Κύριος έδωκεν εις ημάς το Ευαγγέλιον και θέλει ίνα ημείς ακολουθώμεν αυτό. Αλλ’ εκτός τούτου ο Κύριος διδάσκει ημάς και δια της χάριτος Αυτού. Εν τούτοις ουχί πάντες δύνανται να εννοήσουν τούτο, ει μη μόνον σπάνιοι, οίτινες ταπεινώς απεξεδύθησαν το ίδιον θέλημα. Ημείς δε οφείλομεν να ερωτώμεν τους αγίους πνευματικούς και ούτοι θα οδηγήσουν ημάς προς τον Χριστόν, διότι εις αυτούς εδόθη η χάρις του «δεσμείν και λύειν». Ύπαγε εις τον πνευματικόν μετά πίστεως και θα λάβης τον παράδεισον.

Είναι καλόν εις τον μοναχόν να είναι υπήκοος και να εξομολογήται καθαρώς, ώστε να γνωρίζη ο πνευματικός [//522] οποίας σκέψεις αγαπά η ψυχή αυτού. Ο τοιούτος μοναχός πάντοτε θα έχη ειρήνην εν τω Θεώ, και εν τη ψυχή αυτού θα γεννώνται θείοι λογισμοί, και ο νους αυτού θα φωτίζηται υπό της χάριτος, η δε καρδία αυτού θα είναι αναπεπαυμένη εν τω Θεώ.

Ζη ο τοιούτος μοναχός επί της γης εν μέσω σκανδάλων και παντοίων πειρασμών, αλλ’ ουδέν φοβείται, διότι η ψυχή αυτού εστερεώθη εν τω Θεώ και

ηγάπησεν Αυτόν, και η επιθυμία αυτού όλη είναι πώς να ταπεινώση την ψυχήν αυτού, διότι ο Κύριος αγαπά την ταπεινήν ψυχήν και η ψυχή γνωρίζει το θέλημα του Θεού, διότι έχει Αυτόν τον Κύριον Διδάσκαλον αυτής.

Και εν ταις ημέραις ημών υπάρχουν πολλοί ασκηταί, οίτινες είναι ευάρεστοι εις τον Θεόν, αν και δεν θαυματουργούν φανερώς.

Αλλ' ιδού το θαύμα, όπερ είναι δυνατόν να ίδωμεν εν τη ψυχή ημών. Εάν η ψυχή σου ταπεινωθή, όπως πρέπει, τότε ο Ελεήμων Κύριος θα δώση εις αυτήν χαράν μεγάλην και κατάνυξιν. Εάν όμως η ψυχή σου κλίνη ολίγον εις την υπερηφανίαν, εμπίπτει τότε εις ακηδίαν και σκοτισμόν. Περί τούτου όμως γνωρίζουν μόνον εκείνοι, οίτινες εμμένουν εις την άσκησιν.

Εάν ήλθες εις την Μονήν μετ' αγάπης προς τον Κύριον, έστω και ουχί μεγάλης, και λογίζησαι ότι ο Κύριος σε ωδήγησεν ενταύθα και Αυτός κατευθύνει τους γέροντας σου, τότε η χάρις του Θεού θα σκηνώση εντός σου και ο Κύριος θα δώση εις σε ειρήνην και διάκρισιν του καλού και του κακού, και η ψυχή σου θα διώκη το αγαθόν εκάστην ημέραν και ώραν, διότι ετέρφθη εν τω νόμω του Θεού.

Εάν εισήλθες εις το Κοινόβιον, ανδρίζου και ας μη ταράττηται η ψυχή σου.

Εάν διακονής εις τον ξενώνα, ομοίαζε προς τον Αβραάμ, [//523] όστις ηξιώθη να φιλοξενήση τους τρεις θαυμαστούς Οδοιπόρους. Ταπεινώς και μετά χαράς υπηρέτει πατέρας και αδελφούς και προσκυνητάς, και θα λάβης Αβραμιαίαν αμοιβήν.

Εάν είσαι εις εργασίας μεταξύ αδελφών και υπομένης τα τυχόν σκάνδαλα, τότε ομοίαζε προς τους δια Χριστόν σαλούς. Εκείνοι προσηύχοντο δι' όσους ύβριζον αυτούς, και ένεκα τούτου η αγάπη του Κυρίου έδωκεν εις αυτούς την χάριν του Αγίου Πνεύματος, και ήτο εύκολον εις αυτούς να ζούν μετά των ανθρώπων και να υποφέρουν παντοίας θλίψεις.

Εάν τελής διακόνημα τι, έστω και αν δια του νοός διασκορπίζησαι ποτε, ο Κύριος είναι ελεήμων προς σε. Ο δε παρήκοος μόνος αποδιώκει αφ' εαυτού την χάριν του Θεού.

Εάν πάλιν ησυχάζης εντός κελλίου, τότε μιμού την ησυχίαν Αρσενίου του Μεγάλου, ίνα το Άγιον Πνεύμα κατευθύνη το πλοίον της ψυχής σου.

Εάν τυχόν αποκάμης, ενθυμού τους ελεητικούς λόγους του Κυρίου: «Δεύτε προς Με πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι, καγώ αναπαύσω υμάς» (Ματθ. ια' 28). Την ανάπαυσιν αυτήν λαμβάνει η ψυχή εν Πνεύματι Αγίω δια την μετάνοιαν.

Ο Κύριος αγαπά την ψυχήν, ήτις αναζητεί Αυτόν εξ όλης της καρδίας, διότι Αυτός είπε: «Τους Εμέ φιλούντας αγαπώ, οι δε Εμέ ζητούντες ευρήσουσι χάριν» (Παρ. η' 17). Και η χάρις αύτη μετά δακρύων έλκει την ψυχήν εις αναζήτησιν του Θεού.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Πολλοί μοναχοί λέγουν ότι ο οικονόμος δεν έχει καιρόν να προσεύχηται και δεν δύναται να διαφυλάξη την ψυχικήν ειρήνην, διότι όλην την ημέραν είναι

ανάγκη να επικοινωνή μετά πολλού κόσμου. Εγώ όμως θα είπω: Εάν [//524] ούτος αγαπά τους ανθρώπους και σκέπτηται δια τους εργάτας αυτού ότι «αγαπά ο Κύριος το πλάσμα Αυτού», τότε ο Κύριος θα δώση εις αυτόν αδιάλειπτον προσευχήν, διότι το παν είναι δυνατόν εις τον Κύριον.

Ο οικονόμος οφείλει να αγαπά και να σπλαγχνίζηται τους εργάτας αυτού και να προσεύχηται δι' αυτούς: «Κύριε, εύφρανον τας τεθλιμμένας ψυχάς των πτωχών τούτων ανθρώπων· εξαπόστειλον επ' αυτούς το Πνεύμα Σου, τον Άγιον Παράκλητον». Τότε η ψυχή αυτού θα ζη ως εν ησύχω ερήμω, και ο Κύριος θα δώση εις αυτόν προσευχήν μετά κατανύξεως και δακρύων, και η χάρις του Αγίου Πνεύματος αισθητώς θα ζη εν αυτώ, και η ψυχή αυτού θα αισθάνηται εναργώς την παρουσίαν του Θεού.

Συνέβη εις ημάς η εξής περίπτωσις: Οικονόμος τις του Μοναστηρίου απέστειλεν εργάτην είς τινα εργασίαν, αλλ' εκείνος, ένεκα της απειρίας αυτού, ηρνήθη. Ο οικονόμος λέγει προς αυτόν: «Ύπαγε». Τότε ο εργάτης εθυμώθη και ενώπιον του κόσμου –ήσαν εκεί τεσσαράκοντα περίπου άνθρωποι–, ωνόμασε τον οικονόμον κύνα. Ο οικονόμος όμως ελυπήθη τον εργάτην και προσέφερεν εις αυτόν τέϊον και σάκχαριν, λέγων: «Πάντοτε να αποκαλής εμέ κύνα». Και παρευθύς κατησχύνθη τοσούτον ο εργάτης, ώστε έκαιε το πρόσωπον αυτού εκ της αισχύνης, και βραδύτερον εγένετο ο πλέον υπήκοος όλων.

Ούτω καλόν είναι να ζώμεν εν αγάπη. Τότε ο Κύριος συντελεί εν πάσι δια της χάριτος Αυτού και δίδει διάπυρον προσευχήν υπέρ του λαού. Εάν όμως ο οικονόμος είναι θυμώδης, τότε και την ψυχήν αυτού φθείρει και τους άλλους ταράττει δια της οργής αυτού.

Πείρα πολλών ετών έδειξεν ότι ο οικονόμος δέον όπως αγαπά τους ανθρώπους, ως η μήτηρ αγαπά τα τέκνα αυτής, και, εάν τις είναι ανυπήκοος, πρέπει να προσεύχηται εκτενώς δι' αυτόν: «Κύριε, συνέτισον τον δούλον [//525] Σου· Συ αγαπάς αυτόν». Τότε η προσευχή σου θα ωφελήση αυτόν και συ θα γνωρίσης οπόσον μέγα καλόν είναι να προσεύχησαι δια τους εργάτας.

Τον καλόν οικονόμον οι πάντες αγαπούν, διότι πάντες οι άνθρωποι αρέσκονται εις την ηπίαν συμπεριφοράν. Η πείρα έδειξεν ότι δεν πρέπει να λογιζώμεθα το κακόν δι' ουδένα άνθρωπον, επειδή ένεκα τούτου εγκαταλείπει την ψυχήν η χάρις. Εάν όμως αγαπώμεν τους ανθρώπους, τότε ο Κύριος δίδει εις ημάς την προσευχήν, ώστε και εν μέσω του λαού η ψυχή δύναται να βοά αδιαλείπτως προς τον Θεόν.

[//526]

ΙΕ΄ ΠΕΡΙ ΥΠΑΚΟΗΣ

Σπανίως γνωρίζει τις το βαθύ μυστήριον της υπακοής. Ο υπήκοος είναι μέγας ενώπιον του Θεού· είναι μιμητής του Χριστού, Όστις έδωκεν εις ημάς εν Εαυτώ τύπον υπακοής.

Ο Κύριος αγαπά την υπήκοον ψυχήν και δίδει εις αυτήν την ειρήνην Αυτού, και τότε τα πάντα είναι καλά, και αύτη αισθάνεται αγάπην δι' όλους.

Όστις μετέρχεται την υπακοήν, ούτος την πάσαν ελπίδα αυτού ανέθηκεν εις τον Θεόν, και δια τούτο η ψυχή αυτού είναι πάντοτε εν τω Θεώ, και ο Κύριος δίδει εις αυτόν την χάριν Αυτού, και η χάρις αύτη οδηγεί την ψυχήν εις παν αγαθόν και δίδει εις αυτήν την δύναμιν να μένη εν τω αγαθώ. Ο υπήκοος βλέπει το κακόν, αλλά τούτο δεν άπτεται της ψυχής αυτού, διότι μετ' αυτού είναι η χάρις του Αγίου Πνεύματος φυλάττουσα αυτόν από πάσης αμαρτίας, ούτος δε αβιάστως και εν ειρήνη προσεύχεται εις τον Θεόν.

Την ψυχήν του υπηκόου αγαπά το Άγιον Πνεύμα, και δια τούτο δεν θα βραδύνη ούτος να γνωρίση τον Κύριον και να λάβη το δώρον της νοεράς προσευχής της καρδίας.

Ο υπήκοος παρεδόθη εις το θέλημα του Θεού, και δια τούτο λαμβάνει ελευθερίαν και ανάπαυσιν εν τω Θεώ και προσεύχεται μετά καθαρού νου. Οι ανυπήκοοι [//527] όμως δεν δύνανται να προσεύχωνται καθαρώς, έστω και αν μετέρχωνται πολλάς άλλας ασκήσεις. Ούτοι δεν γνωρίζουν ούτε πώς ενεργεί η χάρις, ούτε εάν ο Κύριος συνεχώρησεν εις αυτούς τας αμαρτίας αυτών. Όστις όμως μένει εν τη υπακοή έχει πληροφορίαν εν τη καρδία ότι ο Κύριος συνεχώρησεν εις αυτόν τας αμαρτίας, διότι αισθάνεται εν τη ψυχή αυτού την παρουσίαν του Αγίου Πνεύματος.

Η υπακοή είναι απαραίτητος ουχί μόνον εις τους μοναχούς, αλλά και εις πάντα άνθρωπον. Και ο Κύριος εισέτι εγένετο υπήκοος. Οι υπερήφανοι και ιδιόρρυθμοι δεν δίδουν χώρον εις την χάριν, ίνα ζήση εντός αυτών, και δια τούτο ουδέποτε έχουν εσωτερικήν ειρήνην. Εις την ψυχήν όμως του υπηκόου ακωλύτως εισέρχεται η χάρις του Αγίου Πνεύματος και παρέχει εις αυτόν χαράν και ειρήνην.

Οι πάντες ζητούν την ειρήνην και την χαράν, αλλ' ολίγοι μόνον γνωρίζουν πού να εύρουν αυτήν την χαράν και την ειρήνην και τί απαιτείται, ίνα επιτύχουν του αγαθού τούτου. Ιδού επί τριάκοντα και πέντε ήδη έτη βλέπω μοναχόν, πάντοτε έχοντα την ψυχήν αγαλλομένην και το πρόσωπον ευχάριστον, καίτοι είναι γέρων. Τούτο δε, επειδή αγαπά την υπακοήν και η ψυχή αυτού παρεδόθη εις το θέλημα του Θεού, και ούτος περί ουδενός μεριμνά, και η ψυχή αυτού εποπτεύει τον ηγαπημένον Κύριον.

Όστις φέρει εντός αυτού έστω και ολίγην χάριν, ούτος υποτάσσεται μετά χαράς εις πάσαν αρχήν, διότι γνωρίζει ότι ο Θεός προνοεί περί πάντων και εν τω ουρανώ και επί της γης και εν τοις καταχθονίοις, και περί αυτού του ιδίου, και δια τα έργα αυτού, και δια πάντα όσα υπάρχουν εν τω κόσμω, και ως εκ τούτου μένει πάντοτε ήρεμος.

[//528] Ο υπήκοος παρεδόθη εις το θέλημα του Θεού και δεν φοβείται τον θάνατον, διότι η ψυχή αυτού συνήθισε να ζη μετά του Θεού και ηγάπησεν Αυτόν. Απέκοψε το θέλημα αυτού, και δια τούτο ούτε εν τη ψυχή, ούτε εν τω σώματι έχει τοιούτον πόλεμον, ως εκείνον όστις βασανίζει τον ανυπότακτον και αυθαίρετον.

Ο αληθινός υποτακτικός μισεί το θέλημα αυτού και αγαπά τον πνευματικόν πατέρα και ένεκα τούτου λαμβάνει ελευθερίαν, ίνα προσεύχηται εις τον Θεόν μετά καθαρού νου, και η ψυχή αυτού χωρίς λογισμών εποπτεύει τον Θεόν, αναπαυομένη εν Αυτώ. Ο τοιούτος δεν θα βραδύνη να φθάση εις την αγάπην του Θεού χάρις εις την ταπείνωσιν αυτού, αλλά και ένεκα των προσευχών του πνευματικού αυτού πατρός.

Η ζωή των μοναχών είναι απλή αλλά πλήρης σοφίας. Η Θεοτόκος είπεν εις τον Όσιον Σεραφείμ: «Διάνειμε εις αυτάς (τας μοναχάς) τα διακονήματα, και όσαι φυλάξουν υπακοήν και σωφροσύνην, αύται θα είναι μετά σου και πλησίον Μου».

Βλέπετε, πόσον εύκολον πράγμα είναι η σωτηρία! Αλλά την σοφίαν δυνατόν είναι να μάθωμεν μόνον δια μακράς πείρας. Αύτη χαρίζεται υπό του Θεού ένεκα της υπακοής. Αγαπά ο Κύριος την υπήκοον ψυχήν, και, εφ' όσον αγαπά αυτήν, τότε ό,τι και αν ζητήση η ψυχή παρά του Θεού, θα δώση εις αυτήν. Ως πρότερον, ούτω και νυν ο Κύριος εισακούει των προσευχών ημών και εκπληροί τα αιτήματα.

Δια τί οι Άγιοι Πατέρες έθεσαν την υπακοήν υπεράνω της νηστείας και της προσευχής;

Διότι εκ της ασκήσεως, χωρίς της υπακοής, γεννάται η κενοδοξία. Ο υπήκοος εργάζεται το παν κατ' εντολήν και δεν έχει πρόφασιν, ίνα υπερηφανεύηται. Εκτός δε τούτου ο υπήκοος απέκοψε το θέλημα αυτού εν πάσι, και [//529] δια τούτο ο νους αυτού είναι ελεύθερος από πάσης μερίμνης και προσεύχεται καθαρώς. Ο νους εκείνου, όστις φυλάττει την υπακοήν, κατέχεται μόνον υπό του Θεού και της εντολής του γέροντος, ο νους όμως του ανυπηκόου είναι απησχολημένος εις διαφόρους υποθέσεις και κατακρίσεις του γέροντος, και δια τούτο ουδέποτε είναι καθαρός.

Είδον υποτακτικόν τινα, όστις εξεπλήρου βαρύ διακόνημα, και όμως είχε την καρδιακήν προσευχήν, και ο Κύριος έδιδεν εις αυτόν δάκρυα, ίνα κλαίη δι' όλον τον κόσμον· και ο Ηγούμενος Ανδρέας είπεν εις αυτόν: «Εδόθη εις σε τούτο δια την υπακοήν».

Δια της υπακοής φυλάττεται ο άνθρωπος εκ της υπερηφανίας. Δια την υπακοήν χαρίζεται η προσευχή· δια την υπακοήν δίδεται και η χάρις του Αγίου Πνεύματος. Ιδού δια ποίον λόγον η υπακοή είναι ανωτέρα της νηστείας και της προσευχής.

Εάν οι παραπεσόντες άγγελοι εφύλαττον υπακοήν, θα παρέμενον εν τοις ουρανοίς και θα εδοξολόγουν τον Κύριον. Εάν ο Αδάμ εφύλαττεν υπακοήν, τότε και ούτος και το γένος αυτού θα έμενον εν τω παραδείσω.

Όμως και νυν είναι δυνατόν να επιστρέψωμεν εις τον παράδεισον δια της μετανοίας. Ο Κύριος αγαπά ημάς πολύ, παρά πάσας τας αμαρτίας ημών, αρκεί να ταπεινωθώμεν και να αγαπήσωμεν τους εχθρούς.

Όστις όμως δεν αγαπά τους εχθρούς, ούτος δεν θα έχη ειρήνην, έστω και αν εισαγάγουν αυτόν εις τον παράδεισον.

[//530]

ΙΣΤ΄ ΠΕΡΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Πάντες, όσοι ηκολούθησαν τον Κύριον ημών Ιησούν Χριστόν, διεξάγουν πνευματικόν πόλεμον. Τον πόλεμον αυτόν οι Άγιοι εδιδάχθησαν υπό της χάριτος του Αγίου Πνεύματος δια μακράς πείρας. Το Πνεύμα το Άγιον ωδήγει και ενουθέτει και έδιδεν εις αυτούς την δύναμιν να νικούν τους εχθρούς, χωρίς δε Πνεύματος Αγίου η ψυχή ουδέ την αρχήν του πολέμου τούτου δύναται να ποιήση, διότι μόνη δεν γνωρίζει και δεν κατανοεί ούτε οποίοι, ούτε πού είναι οι εχθροί αυτής.

Μακάριοι ημείς, οι ορθόδοξοι χριστιανοί, διότι ζώμεν υπό το έλεος του Θεού. Εις ημάς είναι εύκολον να πολεμώμεν. Ο Κύριος ωκτίρησεν ημάς και έδωκεν εις ημάς το Άγιον Πνεύμα, το Οποίον και ζη εν τη Εκκλησία ημών. Μία μόνον είναι η θλίψις ημών, ότι ουχί πάντες γνωρίζουν τον Θεόν και πόσον Ούτος αγαπά ημάς. Και η αγάπη αύτη ηχεί εν τη καρδία του προσευχομένου, και το Πνεύμα του Θεού μαρτυρεί εις την ψυχήν την σωτηρίαν.

Ο αγών διεξάγεται καθ΄ εκάστην ημέραν και ώραν.

Εάν επέπληξας αδελφόν ή κατέκρινας ή ελύπησας, τότε απώλεσας την ειρήνην σου. Εάν εδέχθης λογισμόν κενοδοξίας ή κατεφρόνησας του αδελφού, απώλεσας την χάριν. Εάν προσεβλήθης υπό λογισμού πορνείας και δεν [//531] απεδίωξας αυτόν παρευθύς, θα ψυγή η προς τον Θεόν αγάπη εις την ψυχήν σου και θα στερηθής της παρρησίας εις την προσευχήν. Εάν αγαπάς την εξουσίαν ή τα χρήματα, ουδέποτε θα γνωρίσης την αγάπην του Θεού. Εάν εξεπλήρωσας το θέλημα σου, ηττήθης υπό του εχθρού, και ακηδία θα καταλάβη την ψυχήν σου. Εάν εμίσησας τον αδελφόν, σημαίνει ότι εξέπεσες του Θεού και κατελήφθης υπό πονηρού πνεύματος.

Εάν όμως πράξης καλόν εις τον αδελφόν, θα εύρης την ανάπαυσιν της συνειδήσεως. Εάν αποκόψης το θέλημα σου, θα αποδιώξης δια τούτου τους εχθρούς και θα λάβης ειρήνην εν τη ψυχή σου.

Εάν συγχωρής εις τον αδελφόν τας προσβολάς και αγαπάς τους εχθρούς, θα λάβης άφεσιν των αμαρτιών σου, και ο Κύριος θα δώση εις σε να γνωρίσης την αγάπην του Αγίου Πνεύματος.

Όταν δε τελείως ταπεινωθής, τότε θα εύρης και την τελείαν ανάπαυσιν εν τω Θεώ.

Όταν η ψυχή είναι ταπεινή και το Πνεύμα του Θεού αναπαύηται εντός αυτής, τότε ο άνθρωπος απολαύει της μακαριότητος της Θείας αγάπης και ουδέν πλέον φοβείται, αλλά ποθεί να μένη πάντοτε ταπεινή ενώπιον του Θεού και να αγαπά τον αδελφόν. Εάν όμως η ψυχή κλίνη προς κενοδοξίαν, τότε λαμβάνει πέρας η πανήγυρις αυτής, διότι η χάρις εγκαταλείπει αυτήν και δεν δύναται πλέον να προσεύχηται καθαρώς, αλλά βασανίζεται προσβαλλομένη υπό κακών λογισμών.

Δια τί ο άνθρωπος πάσχει επί της γης, υποφέρει θλίψεις και υπομένει δυστυχίας;

Πάσχομεν, επειδή δεν έχομεν ταπείνωσιν. Εν τη ταπεινή ψυχή ζη το Άγιον Πνεύμα, και δίδει εις αυτήν ελευθερίαν, ειρήνην, αγάπην, μακαριότητα.

Πάσχομεν, επειδή δεν αγαπώμεν τον αδελφόν. Ο Κύριος λέγει: «Αγαπάτε αλλήλους και θα είσθε μαθηταί μου». Δια την αγάπην προς τον αδελφόν έρχεται η γλυκεία αγάπη του Θεού. Είναι χάρισμα του Αγίου Πνεύματος, και το πλήρωμα αυτής γνωρίζεται μόνον δια του Αγίου Πνεύματος. Υπάρχει όμως και μέση αγάπη, την οποίαν έχει ο άνθρωπος, όταν φροντίζη να τηρή τας εντολάς του Χριστού και φοβήται μη τυχόν θλίψη δια τινος τον Θεόν· και τούτο είναι καλόν. Πρέπει καθ’ ημέραν να βιάζωμεν εαυτούς εις παν αγαθόν και δια πασών των δυνάμεων ημών να μανθάνωμεν την κατά Χριστόν ταπείνωσιν.

Ο Κύριος είπεν εις τους μαθητάς Αυτού: «Ειρήνην την Εμήν δίδωμι υμίν» (Ιωάν. ιδ’ 27).

Αυτήν την θεϊκήν ειρήνην του Χριστού πρέπει να ζητώμεν παρά του Θεού, και ο Κύριος θα δώση αυτήν εις τον αιτούντα. Και όταν λάβωμεν ταύτην, πρέπει αγίως να φυλάττωμεν και να αυξάνωμεν αυτήν.

Όστις εν καιρώ θλίψεων δεν παραδίδεται εις το θέλημα του Θεού, ούτος δεν δύναται να γνωρίση την ευσπλαγχνίαν Αυτού. εάν ενσκήψη επί σε συμφορά τις, μη αποκάμης, αλλ’ ενθυμού ότι ο Κύριος ελεητικώς επιβλέπει επί σε, και μη δεχθής την σκέψιν, «θα επιβλέψη επ’ εμέ ο Κύριος, καθ’ ήν στιγμήν εγώ θλίβω Αυτόν;», διότι ο Κύριος εκ φύσεως είναι Έλεος. Επίστρεψον λοιπόν μετά πίστεως εις τον Θεόν και, ως ο άσωτος υιός του Ευαγγελίου, ειπέ: «Ουκ ειμι άξιος κληθήναι υιός Σου», και θα ίδης οπόσον αγαπητός θα είσαι εις τον Πατέρα, και θα γίνη τότε χαρά ανεκλάλητος εις την ψυχήν σου.

Οι άνθρωποι δεν φροντίζουν να μάθουν την ταπείνωσιν και ένεκα της υπερηφανίας αυτών δεν δύνανται να δεχθούν την χάριν του Αγίου Πνεύματος, εξ αιτίας δε τούτου πάσχει όλος ο κόσμος. Εάν όμως οι άνθρωποι εγνώριζον τον Κύριον οπόσον είναι αγαθός, ταπεινός [//533] και πράος, τότε εις μίαν ώραν θα ήλλασσε το πρόσωπον όλου του κόσμου και πάντες θα είχον μεγάλην χαράν και αγάπην.

Ο Ελεήμων Κύριος έδωκεν εις ημάς την μετάνοιαν, και δια της μετανοίας το παν διορθούται. Δια της μετανοίας λαμβάνομεν άφεσιν αμαρτιών· δια της μετανοίας έρχεται η χάρις του Αγίου Πνεύματος, και ούτω γνωρίζομεν τον Θεόν.

Εάν τις απώλεσε την ειρήνην και πάσχη, ας μετανοήση και ο Κύριος θα δώση εις αυτόν εκείνην την αγίαν ειρήνην, την οποίαν έδωκεν εις τους Αποστόλους Αυτού.

Εάν λαός τις ή πολιτεία τις πάσχη, τότε δέον όπως μετανοήσουν πάντες και ο Θεός θα εξομαλύνη το παν προς το αγαθόν.

Όλος ο αγών ημών είναι, ίνα ταπεινώσωμεν εαυτούς. Οι εχθροί ημών έπεσον εκ της υπερηφανίας και έλκουν και ημάς προς το αυτό. Αλλ’ ημείς, αδελφοί, ας ταπεινώσωμεν εαυτούς, και τότε θα ίδωμεν την δόξαν του Κυρίου

εντεύθεν ήδη επί της γης (Ματθ. ιστ' 28· Μάρκ. θ' 1), διότι ο Κύριος δίδει εις τους ταπεινούς να γνωρίσουν Αυτόν δια Πνεύματος Αγίου.

Ψυχή γευθείσα της ηδύτητος της αγάπης του Θεού, εξ ολοκλήρου αναγεννάται και γίνεται εντελώς άλλη και αγαπά τον Κύριον αυτής και έλκεται προς Αυτόν δι' όλου του είναι αυτής ημέρας και νυκτός, και μέχρις ωρισμένου καιρού μένει αναπεπαυμένη εν τω Θεώ, ύστερον δε, μνησθείσα του κόσμου, άρχεται να θλίβηται δι' αυτόν, και προσεύχεται μετά πόνου καρδίας δι' άπασαν την οικουμένην, όπως μετανοήσουν πάντες και εισέλθουν εις τον παράδεισον. Ψυχή, ήτις εγνώρισε την γλυκύτητα του Αγίου Πνεύματος, εύχεται εις πάντας το αυτό, διότι η γλυκύτης του Κυρίου διαφυλάττει την ψυχήν από της φιλαυτίας, και δίδει εις αυτήν αγάπην, πηγάζουσαν εκ της καρδίας.

[//534] Ας αγαπήσωμεν τον Κύριον, Όστις πρώτος ηγάπησεν ημάς και έπαθεν υπέρ ημών.

Δεν θα αποκρύψω αφ' υμών δια ποία έργα ο Κύριος δίδει την χάριν Αυτού. δεν θα γράψω πολλά, αλλά παρακαλώ υμάς, όπως έχητε αγάπην μεταξύ υμών, και τότε θα ίδητε το έλεος του Κυρίου. Ας αγαπήσωμεν τον αδελφόν, και θα αγαπήση ημάς ο Κύριος. Μη σκέπτου ότι σε αγαπά ο Κύριος, εάν συ τρέφης αντιπάθειαν προς τινα. Ω, ουχί. Μάλλον οι δαίμονες σε αγαπούν και άγεσαι υπ' αυτών. Μη βραδύνης όμως· μετανόησον και ζήτησον παρά του Κυρίου την δύναμιν της αγάπης προς τον αδελφόν, και τότε θα έχης ειρήνην εν τη ψυχή σου.

Δι' όλων των δυνάμεων ζητείτε παρά του Κυρίου ταπείνωσιν και αδελφικήν αγάπην, διότι δια την αγάπην προς τον αδελφόν ο Κύριος δωρεάν δίδει την χάριν Αυτού. Δοκίμασον: Μίαν ημέραν ζήτησον παρά του Θεού αγάπην προς τον αδελφόν, μίαν δε άλλην παράμεινον άνευ αγάπης. Τότε θα ίδης την διαφοράν. Οι πνευματικοί καρποί της αγάπης είναι φανεροί: ειρήνη και χαρά εν τη ψυχή, και πάντες θα είναι εις σε αγαπητοί και προσφιλείς και θα χέης πολλά δάκρυα δια τον πλησίον και δια πάσαν πνοήν και κτίσιν.

Συχνάκις δι' ένα χαιρετισμόν η ψυχή αισθάνεται εντός αυτής αγαθήν μεταβολήν· και τουναντίον, δι' έν απαρέσκον βλέμμα αίρεται η αγάπη και η χάρις του Θεού. Τότε μετανόησον ευθύς, ίνα επιστρέψη η ειρήνη του Θεού εις την ψυχήν σου.

Μακαρία η ψυχή, ήτις ηγάπησε τον Κύριον και έμαθε παρ' Αυτού την ταπείνωσιν. Αγαπά ο Κύριος την ταπεινήν ψυχήν, ήτις ελπίζει ισχυρώς επί τον Θεόν. Καθ' εκάστην στιγμήν αισθάνεται αύτη το έλεος Αυτού ούτως ώστε, αν και ομιλή μετά ανθρώπων, μένει προσκεκολλημένη εις τον ηγαπημένον Κύριον, και εκ του μακρού αγώνος κατά των εχθρών αγαπά η ψυχή την ταπείνωσιν [//535] υπέρ παν άλλο και δεν επιτρέπει εις τους εχθρούς να άρουν απ' αυτής την αδελφικήν αγάπην.

Εάν αγαπώμεν δι' όλων των δυνάμεων τον αδελφόν και ταπεινούμεν την ψυχήν, τότε η νίκη ημών θα είναι βεβαία, διότι ο Κύριος δίδει την χάριν Αυτού προ παντός δια την αγάπην του αδελφού.

Εγώ εγνώρισα δια πείρας το πλήρωμα της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, αλλά δεν δύναμαι να αποκτήσω Αυτό.

Λυπούμαι, διότι τους νεανικούς μου χρόνους διήλθον αμελώς και δεν εμιμήθην τον Άγιον προστάτην μου, Συμεών τον Θαυμαστορείτην. Αξιοθαύμαστος ο βίος αυτού! Ήτο επτά ετών, ότε ενεφανίσθη εις αυτόν ο Κύριος, και ευθύς ανεγνώρισε τον Κύριον και ηρώτησεν Αυτόν: «Κύριε, πώς Σε εσταύρωσαν»; Ο Κύριος ήπλωσε τας χείρας και είπεν: «Ούτως εσταύρωσαν Εμέ, αλλ' Εγώ ηθέλησα. Συ δε συσταυρού μετ' Εμού καθ' εκάστην».

Ούτω πρέπει να βιάζωμεν εαυτούς προς το καλόν καθ' όλην την ζωήν ημών, και το κυριώτερον, να συγχωρώμεν εις τους άλλους τα πλημμελήματα αυτών, και τότε ο Κύριος δεν θα μνησθή των αμαρτιών ημών και θα δώση εις ημάς την χάριν του Αγίου Πνεύματος.

Ότε ήμην εν τω κόσμω, ηγάπων να συγχωρώ από ψυχής και συνεχώρουν αβιάστως, και προθύμως προσηυχόμην δι' εκείνους, οίτινες προσέβαλλον εμέ. Ότε δε ήλθον εις το μοναστήριον, ενώ εισέτι ήμην υποτακτικός, έλαβον μεγάλην χάριν, και αύτη εδίδαξεν εμέ να αγαπώ τους εχθρούς.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος λέγει ότι αι εντολαί του Θεού δεν είναι βαρείαι, αλλ' ελαφραί (βλ. Α' Ιωάν. ε' 3). Ναι, είναι ελαφραί, αλλά μόνον ένεκα της αγάπης, άνευ δε της αγάπης τα πάντα είναι δύσκολα. Δια τούτο πάση δυνάμει φύλαττε την αγάπην, ίνα μη στερηθής αυτής, [//536] διότι, αν και είναι δυνατόν να επαναφέρης αυτήν, τούτο κατορθούται δια πολλών δακρύων και προσευχών, χωρίς δε της αγάπης δυσφόρητος είναι η ζωή επί της γης. Εάν τις εμμένη εις την έχθραν, τούτο είναι θάνατος της ψυχής, εκ του οποίου ας φυλάττη ημάς ο Κύριος.

Η ψυχή, την οποίαν ο Κύριος εξεζήτησε και έδωκεν εις αυτήν την χάριν, εάν απολέση δια τινα λόγον την χάριν, θλίβεται καθ' υπερβολήν, και ποθεί να επανεύρη αυτήν. Ω, πώς δυσωπεί τον Δεσπότην ημέρας και νυκτός, όπως ελεήση αυτήν και εκχύση πάλιν επ' αυτήν το έλεος Αυτού! Και τις θα ηδύνατο να περιγράψη τους στεναγμούς αυτής, ή τα δάκρυα, ή τας γονυκλισίας; Και επί πολλούς χρόνους μοχθεί η ψυχή αναζητούσα την χάριν εκείνην, της οποίας εγεύθη και απήλαυσε. Και συμβαίνει, δια πολύν καιρόν ο Κύριος να δοκιμάζη την ψυχήν, εάν είναι πιστή. Και η ψυχή, μη βλέπουσα εντός αυτής την ηδύτητα εκείνην την οποίαν είχε γνωρίσει, διψά αυτήν πάλιν, και ταπεινώς αναζητεί, και ακαταπαύστως έλκεται προς τον Κύριον μετά φλογεράς αγάπης.

Όταν έχης την χάριν, είναι εύκολον να αγαπάς τον Θεόν και να προσεύχησαι ημέρας και νυκτός· αλλ' η σοφή ψυχή υπομένει και την ξηρότητα και ακραδάντως ελπίζει εις τον Κύριον και γνωρίζει ότι Αυτός δεν θα καταισχύνη την ελπίδα αυτής και εν καιρώ ευθέτω θα ανταποδώση πλουσίως. Η χάρις του Θεού ενίοτε έρχεται παρευθύς, ενίοτε όμως βραδύνει επί πολύ· αλλ' η σοφή ψυχή ταπεινούται και αγαπά τον πλησίον και εν πραότητι φέρει τον σταυρόν αυτής, και ούτω νικά τους εχθρούς οίτινες πολεμούν, όπως αποσπάσουν αυτήν από του Θεού.

Όταν αι αμαρτίαι ως νέφη καλύπτουν από της ψυχής το φως της ευσπλαγχνίας του Θεού, τότε η ψυχή, καίτοι διψά τον Κύριον, μένει αβοήθητος και ασθενής ως το πτηνόν, το κεκλεισμένον εις κλωβίον, το οποίον, καίτοι επιθυμεί να ορμήση προς το πράσινον δάσος, δεν [//537] δύναται να πετασθή, ώστε εν ελευθερία να άδη ωδήν αινέσεως εις τον Θεόν.

Επί πολύν καιρόν έπασχον μη γνωρίζων την οδόν του Κυρίου. Νυν όμως δια πολλών θλίψεων επί πολλά έτη και δια Πνεύματος Αγίου εγνώρισα το θέλημα του Θεού. Πάντα, όσα ενετείλατο ο Κύριος (βλ. Ματθ. κη' 20), πρέπει να εκπληρούμεν μετ' ακριβείας, διότι αύτη είναι η οδός η άγουσα εις την Βασιλείαν των Ουρανών. Μη νομίζης όμως ότι βλέπεις τον Θεόν, αλλά ταπείνου σεαυτόν και λογίζου ότι μετά θάνατον θα βληθής εις το σκότος και θα βασανίζησαι, και μετά πόθου και πόνου θα νοσταλγής τον Κύριον.

Όταν χέωμεν δάκρυα και ταπεινούμεν την ψυχήν, τότε η χάρις του Θεού φυλάττει ημάς. Εάν όμως εγκαταλείψωμεν το πένθος και την ταπείνωσιν, τότε θα παρασυρθώμεν υπό των λογισμών ή των οραμάτων. Η ταπεινή ψυχή δεν έχει οράσεις και δεν επιθυμεί αυτάς, αλλά προσεύχηται εις τον Θεόν μετά καθαρού νοός. Ο κενόδοξος νους ουδέποτε είναι καθαρός από των λογισμών και της φαντασίας και δύναται να φθάση προσέτι και μέχρι τοιούτου σημείου, ώστε να βλέπη τους δαίμονας και να συνομιλή μετ' αυτών. Γράφω περί τούτου, επειδή εγώ ο ίδιος ευρισκόμην εν αυτή τη δυστυχία.

Παρακαλώ πάντας τους ανθρώπους: Ας καταφεύγωμεν εις την μετάνοιαν, και τότε θα ίδωμεν το έλεος του Κυρίου. Εκείνους δε, οίτινες βλέπουν οράσεις και μετά πίστεως δέχονται αυτάς, παρακαλώ να εννοήσουν ότι ένεκα τούτου εμφανίζεται εντός αυτών η υπερηφανία και μετ' αυτής η γλύκανσις της κενοδοξίας, εν τη οποία δεν ζη το ταπεινόν πνεύμα της μετανοίας. Και εις τούτο έγκειται ο κίνδυνος, διότι άνευ ταπεινώσεως είναι αδύνατον να νικήσης τους εχθρούς.

Εγώ ο ίδιος δις επλανήθην. Το πρώτον, ο εχθρός έδειξεν [//538] εις εμέ φως, και ο λογισμός είπεν εις εμέ: «Δέξαι, είναι χάρις». Το δεύτερον, εδέχθην έν όραμα και έπαθον δεινώς εξ αιτίας αυτού. Εις το τέλος αγρυπνίας τινός, ότε ήρχισαν να ψάλλουν «πάσα πνοή αινεσάτω τον Κύριον», ήκουσα πώς ο Βασιλεύς Δαβίδ ψάλλει εν τοις ουρανοίς δοξολογίαν εις τον Θεόν. Ευρισκόμην εις τους χορούς και εφάνη εις εμέ ότι δεν υπήρχεν ούτε στέγη, ούτε τρούλλος, και ότι έβλεπον ηνεωγμένους τους ουρανούς. Διηγήθην περί τούτου εις τέσσαρες πνευματικούς άνδρας, αλλ' ουδείς εξ αυτών είπεν ότι εξηπατήθην υπό του εχθρού. Εγώ δε ο ίδιος εσκεπτόμην ότι τα δαιμόνια δεν δύνανται να δοξολογούν τον Θεόν, και επομένως η όρασις αύτη δεν είναι από του εχθρού. Αλλ' η πλάνη της κενοδοξίας επολέμει εμέ και ήρχισα πάλιν να βλέπω δαίμονας. Τότε κατενόησα ότι εξηπατήθην και απεκάλυπτον τα πάντα εις τον πνευματικόν, εκζητών τας προσευχάς αυτού υπέρ εμού. Και χάρις εις τας προσευχάς αυτού εσώθην. Και ικετεύω πάντοτε τον Κύριον, όπως δωρήται εις εμέ πνεύμα ταπεινώσεως.

Και νυν, εάν τις ηρώτα: «Τί θέλεις παρά του Θεού, ποίας δωρεάς»; Θα απήντων: «Το πνεύμα της ταπεινώσεως, όπερ ευφραίνει τον Κύριον υπέρ παν άλλο». Ένεκα της ταπεινώσεως Αυτής η Παρθένος Μαρία εγένετο Θεομήτωρ και είναι δεδοξασμένη εν τω ουρανώ και επί της γης, υπεράνω πάντων. Αύτη παρεδόθη τελείως εις το θέλημα του Θεού: «Ιδού η δούλη Κυρίου». Και ημείς οφείλομεν να μιμώμεθα την Αγίαν Παρθένον.

Δια την ταπείνωσιν η ψυχή λαμβάνει ανάπαυσιν εν τω Θεώ, αλλά, ίνα φυλάξη ταύτην, παιδεύεται επί μακρόν. Στερούμεθα της αναπαύσεως ταύτης, διότι δεν εστερεώθημεν εν τη ταπεινώσει. Πολλάκις ηπατήθην υπό των εχθρών. Εσκεπτόμην: Η ψυχή μου γνωρίζει τον Κύριον, γνωρίζει πόσον είναι αγαθός και πόσον αγαπά ημάς. Πώς όμως έρχονται εις εμέ κακοί λογισμοί; Και επί [//539] μακρόν δεν ηδυνάμην να διακρίνω, έως ότου ενουθέτησεν εμέ ο Κύριος, και τότε εγνώρισα ότι εκ της υπερηφανίας εμφανίζονται αι κακαί σκέψεις.

Δις περιέπεσον εις πλάνην. Το πρώτον, εξ απειρίας, ότε ήμην νεαρός υποτακτικός, και ο Κύριος ταχέως ηλέησεν εμέ. Το δεύτερον όμως εξ υπερηφανίας, και τότε υπέφερον επί πολύ, πριν ή θεραπεύση εμέ ο Κύριος δια των ευχών του πνευματικού μου. Συνέβη αυτό κατόπιν οράματος, όπερ εδέχθην. Εις τέσσαρας πνευματικούς άνδρας εξέθεσα το όραμα εκείνο, και ουδείς εξ αυτών είπεν εις εμέ ότι το όραμα ήτο από του εχθρού, και ούτως η πλάνη της κενοδοξίας με επολέμει. Μετά τινα καιρόν όμως εγώ ο ίδιος κατενόησα το σφάλμα μου, διότι πάλιν ενεφανίζοντο εις εμέ οι δαίμονες, ουχί μόνον κατά την νύκτα, αλλά και κατά την ημέραν. Η ψυχή έβλεπεν αυτούς, αλλά δεν εφοβείτο, διότι ησθανόμην μετ᾽ εμού το έλεος του Θεού. Και ούτως επί πολλούς χρόνους έπασχον εξ αυτών. Και εάν ο Κύριος δεν έδιδεν εις εμέ να γνωρίσω Αυτόν δια του Αγίου Πνεύματος, και εάν δεν εβοήθει εμέ η Υπεραγία και αγαθή Δέσποινα, τότε θα απηλπιζόμην δια την σωτηρίαν μου· νυν όμως ελπίζει ακλονήτως η ψυχή μου εις την ευσπλαγχνίαν του Θεού, καίτοι κατά τα έργα μου είμαι άξιος βασάνων και επί της γης και εν τω άδη.

Επί πολύν χρόνον δεν ηδυνάμην να διακρίνω τί συμβαίνει μετ᾽ εμού. Εσκεπτόμην: Ανθρώπους εγώ δεν κατακρίνω· κακούς λογισμούς δεν αποδέχομαι· την υπακοήν εκτελώ επιμελώς· τρώγω μετ᾽ εγκρατείας· προσεύχομαι αδιαλείπτως ... Δια τί λοιπόν τα δαιμόνια έχουν τοσαύτην οικειότητα μετ᾽ εμού; Έβλεπον ότι σφάλλω, αλλά δεν ηδυνάμην να εννοήσω την αιτίαν. Προσηυχόμην, εξηφανίζοντο επί τινα χρόνον, αλλά και πάλιν επανήρχοντο. Και επί πολύ η ψυχή μου ευρίσκετο εν τη αγωνία ταύτη. Έλεγον περί τούτου εις ενίους γέροντας· εσιώπων· [//540] και εγώ παρέμενον εν αμηχανία.

Νύκτα τινά ήμην εν τω κελλίω μου, και ιδού το κελλίον επληρώθη διαμόνων. Προσηυχήθην ενθέρμως, ο Κύριος απεδίωξεν αυτούς, αλλά και πάλιν ήλθον. Τότε ηγέρθην, ίνα ποιήσω μετανοίας τινάς ενώπιον των εικόνων, αλλ᾽ οι δαίμονες με περιεκύκλωσαν και είς εξ αυτών ίστατο έμπροσθεν εμού, ώστε δεν ηδυνάμην να βάλω μετάνοιαν εις τας εικόνας, διότι θα εφαίνετο ότι προσκυνώ τον δαίμονα. Τότε πάλιν εκάθισα και είπον:

«Κύριε, Συ βλέπεις ότι θέλω να προσευχηθώ εις Σε μετά καθαρού νου, αλλ' οι δαίμονες δεν με αφίνουν. Ειπέ μοι τί πρέπει να πράξω, ίνα απέλθουν απ' εμού;».

Και εγένετο εις εμέ απάντησις παρά του Κυρίου εις την ψυχήν:

«Οι υπερήφανοι πάντοτε ούτω πάσχουν εκ των διαμόνων».

Είπον:

«Κύριε, Συ είσαι Ελεήμων, η ψυχή μου Σε γνωρίζει· ειπέ εις εμέ, τί πρέπει να πράξω, ίνα ταπεινωθή η ψυχή μου;».

Και ο Κύριος απήντησεν εις την ψυχήν:

«Κράτει τον νουν σου εις τον άδην, και μη απελπίζου».

Ώ, της ευσπλαγχνίας του Θεού! Εγώ είμαι βδέλυγμα ενώπιον του Θεού και των ανθρώπων, αλλ' ο Κύριος τοσούτον ηγάπησεν εμέ, ώστε νουθετεί και ιατρεύει εμέ, και ο Ίδιος διδάσκει εις την ψυχήν την ταπείνωσιν και την αγάπην, την υπομονήν και την υπακοήν, και εκχέει επ' εμέ πάντα τα ελέη Αυτού.

Έκτοτε κρατώ τον νουν μου εις τον άδην και καίομαι εν τω ζοφερώ πυρί και πνεύματι εκλείπω δια τον Κύριον, και ζητώ Αυτόν μετά δακρύων και λέγω:

«Εγγύς το τέλος, θα αποθάνω και θα κατοικήσω εν τη σκοτεινή φυλακή του άδου· εκεί θα καίωμαι μόνος εγώ, [//541] και θα νοσταλγώ τον Κύριον, και θα κλαίω: Πού είναι ο Κύριος μου, τον Οποίον γνωρίζει η ψυχή μου;».

Και έλαβον μέγα όφελος εξ αυτής της σκέψεως· ο νους μου εκαθαρίσθη και η ψυχή μου εύρεν ανάπαυσιν.

Έργον θαυμαστόν! Ο Κύριος παρήγγειλεν εις εμέ να κρατώ τον νουν μου εις την κόλασιν και να μη απελπίζωμαι. Τοσούτον πλησίον προς ημάς είναι Αυτός: «Ιδού Εγώ μεθ' υμών ειμι έως της συντελείας του αιώνος», και πάλιν: «Επικάλεσαι Με εν ημέρα θλίψεως, και εξελούμαι σε, και δοξάσεις Με» (Ματθ. κη' 20· Ψαλμ. μθ' 15).

Όταν ο Κύριος άπτηται της ψυχής, τότε αυτή όλη ανανεούται. Τούτο όμως είναι αντιληπτόν μόνον εις εκείνους, όσοι εγνώρισαν τούτο εκ πείρας, διότι άνευ Αγίου Πνεύματος η γνώσις των ουρανίων είναι αδύνατος. Το Πνεύμα τούτο εδόθη επί της γης υπό του Κυρίου.

Τις θα περιέγραφε την χαράν να γνωρίζης τον Κύριον και ακορέστως να ορμάς προς Αυτόν ημέρας και νυκτός; Ώ, πόσον μακάριοι είμεθα ημείς οι χριστιανοί! Ουδέν υπάρχει πολυτιμότερον της γνώσεως του Θεού και ουδέν τοσούτον απευκταίον της αγνοίας Αυτού. Αλλά μακάριος και εκείνος όστις, καίτοι δεν γνωρίζει, όμως πιστεύει.

Ήρχισα να πράττω καθώς εδιδάχθην υπό του Κυρίου, και ηδύνθη η καρδία μου εκ της εν Θεώ αναπαύσεως· και νυν ημέρας και νυκτός ζητώ παρά του Θεού την κατά Χριστόν ταπείνωσιν.

Ώ, αύτη η κατά Χριστόν ταπείνωσις!

Σε γνωρίζω, αλλά αδυνατώ να Σε αποκτήσω!

Σε γνωρίζω Θεού τη χάριτι, αλλά δεν δύναμαι να Σε περιγράψω.

Σε ζητώ ως πολύτιμον, λαμπρόν μαργαρίτην.

Συ είσαι ευφρόσυνος εις την ψυχήν και γλυκυτέρα [//542] παντός του κόσμου.

Σε εγνώρισα εκ πείρς.

Και μη θαυμάζετε περί τούτου.

Το Άγιον Πνεύμα ζη εντός ημών και φωτίζει ημάς.

Ώ, Πνεύμα Άγιον!

Συ αποκαλύπτεις ημίν την γνώσιν του Θεού.

Συ μεταδίδεις ημίν την δύναμιν να αγαπώμεν τον Κύριον.

Συ εμπνέεις τας θείας σκέψεις.

Συ δωρείσαι ημίν το δώρον του λόγου.

Συ ικανοίς ημάς εις την δοξολογίαν.

Συ πληροίς ημάς χαράς και ευφροσύνης.

Συ ενισχύεις ημάς εις τον αγώνα προς τους εχθρούς.

Αδόκιμος τις μοναχός έπασχεν υπό των δαιμόνων και, ότε εκείνοι προσέβαλλον αυτόν, ούτος έφευγεν απ’ αυτών και εκείνοι κατεδίωκον αυτόν.

Εάν εις σε συμβή τι παρόμοιον, μη φοβηθής και μη φύγης, αλλά μένε ανδρείος, ταπείνωσον σεαυτόν και είπε: «Κύριε, ελέησον με, τον μέγαν αμαρτωλόν», και τα δαιμόνια θα γίνουν άφαντα. Εάν όμως φύγης δειλώς, τότε εκείνα θα σε καταδιώξουν μέχρι της αβύσσου. Ενθυμού ότι, την ώραν καθ’ ήν επιτίθενται εναντίον σου οι δαίμονες βλέπει ο Κύριος πόσον ελπίζεις επ’ Αυτόν.

Εάν ίδης τον Σατανάν να σε καταφλέγη δια του πυρός αυτού, ζητών να αρπάξη τον νουν σου, πάλιν μη φοβού, αλλ’ έλπιζε ισχυρώς επί τον Κύριον και λέγε: «Εγώ είμαι χείριστος πάντων», και θα φύγη από σου ο εχθρός.

Εάν αισθάνησαι ότι πνεύμα πονηρόν ενεργεί εντός σου, και τότε θάρσει. Εξομολογού καθαρώς και ζήτει παρά του Κυρίου πνεύμα ταπεινόν, και ο Κύριος εξ άπαντος θα δώση το ζητούμενον, και τότε, κατά το μέτρον της ταπεινώσεως σου, θα αισθάνησαι εν τη καρδία σου την χάριν· όταν δε ταπεινωθή η ψυχή σου έως τέλους, [//543] τότε θα εύρης την τελείαν ανάπαυσιν.

Και τον τοιούτον αγώνα διεξάγει ο άνθρωπος εφ’ όρου ζωής.

Ψυχή, ήτις εγνώρισε τον Κύριον δια Πνεύματος Αγίου, εάν μετά ταύτα πέση και εις πλάνην, δεν πτοείται, αλλά, ενθυμουμένη την αγάπην του Θεού και γνωρίζουσα ότι ο πόλεμος μετά των εχθρών προκαλείται εκ της κενοδοξίας και υπερηφανίας, ταπεινούται και ζητεί παρά του Κυρίου την ίασιν, και ο Κύριος θεραπεύει αυτήν, ενίοτε ταχέως, άλλοτε όμως βραδέως, ολίγον κατ’ ολίγον. Όστις μετέρχεται την υπακοήν και εμπιστεύεται εις τον πνευματικόν απιστών εις εαυτόν, θεραπεύεται ταχέως από παντός τραύματος του εχθρού. Όστις όμως είναι ανυπήκοος, εκείνος δεν διορθούται.

Αγωνίζεται η ψυχή κατά των εχθρών μέχρι του τάφου. Εις τον συνήθη πόλεμον φονεύουν μόνον το σώμα, ο ημέτερος όμως πόλεμος είναι χαλεπώτερος και πλέον επικίνδυνος, επειδή δύναται να απολεσθή και η ψυχή.

Εκ της υπερηφανίας μου δις ο Κύριος παρεχώρησεν εις τον εχθρόν να πολεμήση την ψυχήν μου τοσούτον, ώστε η ψυχή μου ευρίσκετο εν τη κολάσει. Και δύναμαι να είπω ότι, εάν η ψυχή είναι ανδρεία, θα υπομείνη, ει δε μη, δύναται να απολεσθή εις τους αιώνας.

Γράφω δι᾽ όσους θα ευρεθούν εν παρομοία συμφορά: Ανδρίζεσθε και ελπίζετε σταθερώς επί τον Θεόν, και οι εχθροί θα υποχωρήσουν, διότι ο Κύριος ενίκησεν αυτούς. Δια της χάριτος του Θεού εγνώρισα ότι ο Κύριος προνοεί επιμελώς δι᾽ ημάς, ώστε ούτε μία προσευχή, ούτε μία καλή σκέψις περιπίπτει εις λήθην ενώπιον του Θεού. Συχνάκις φαίνεται εις ημάς ότι ο Θεός δεν ακούει ημών, αλλά τούτο συμβαίνει μόνον, διότι ή είμεθα υπερήφανοι ή ζητούμεν ό,τι δεν είναι ωφέλιμον εις ημάς. Είναι δύσκολον να διαγνώσωμεν την εν ημίν υπερηφανίαν. Ο υπερήφανος εγκαταλείπεται υπό της χάριτος, ίνα βασανισθή [//544] εκ της αδυναμίας αυτού, έως ότου ταπεινωθή. Όταν δε ταπεινωθή η ψυχή, τότε ηττήθησαν οι εχθροί, αύτη δε αποκτά μεγάλην ανάπαυσιν εν τω Θεώ.

Δίς ήμην εν Πνεύματι Αγίω και δίς ήμην εν μεγάλω κινδύνω και έφερον βαρύν πειρασμόν. Άλλοτε δε παρεχώρησεν ο Θεός να δοκιμασθώ ένεκα της υπερηφανίας. Η χάρις του Αγίου Πνεύματος απήλθεν απ᾽ εμού και ησθάνθην εμαυτόν ως κτήνος εν ανθρωπίνω σώματι. Εν τω νοϊ μου παρέμεινε διανοητική τις μνήμη του Θεού, αλλ᾽ η ψυχή μου έμεινεν έρημος, ως εις τα κτήνη. Ήρχισα να μετανοώ και η χάρις επέστρεψε. διήρκησε τούτο τρεις ημέρας.

Εις καιρόν προσευχής εβίουν ωσαύτως τοιαύτην κατάστασιν, ώστε ηγνόουν εάν ήμην εν σώματι ή εκτός σώματος, και η ψυχή μου επώπτευε τον Θεόν.

Και ιδού, νυν γνωρίζω εκ πείρας τί σημαίνει να είσαι εν Πνεύματι Αγίω, και τί σημαίνει να μένης χωρίς Αυτού.

Ώ, αδελφοί, εάν εγνωρίζετε το κολαστήριον της ψυχής, ήτις εβίου το Πνεύμα το Άγιον, αλλά κατόπιν απώλεσεν Αυτό! Το μαρτύριον τούτο είναι αφόρητον. Η ψυχή ευρίσκεται εν απεριγράπτω θλίψει και αδημονία.

Ώ, το αδαμιαίον τούτο μαρτύριον μετά την έξωσιν εκ του παραδείσου!

Τις θα ηδύνατο να εννοήση τον παράδεισον; Όστις φέρει εντός αυτού το Άγιον Πνεύμα, ούτος δύναται να εννοήση εκ μέρους, διότι ο παράδεισος είναι η Βασιλεία του Αγίου Πνεύματος, το δε Πνεύμα το Άγιον και εν τοις ουρανοίς και επί της γης είναι το αυτό.

Εσκεπτόμην: Είμαι βδελυκτός και άξιος πάσης τιμωρίας. Ο Κύριος όμως αντί τιμωρίας έδωκεν εις εμέ το Πνεύμα το Άγιον. Ώ, Πνεύμα Άγιον, υπέρ παν γήϊνον γλυκύτερον, ουράνιος τροφή, χαρά της ψυχής!

[//545] Εάν θέλης να έχης αισθητώς την χάριν του Αγίου Πνεύματος, ταπείνου σεαυτόν, ως οι Άγιοι Πατέρες. Ο Ποιμήν ο Μέγας είπεν εις τους μαθητάς αυτού: «Πιστεύσατέ μοι, τέκνα, εις τον τόπον, όπου βάλλεται ο σατανάς, εκεί βάλλομαι». Ο υποδηματοποιός εις την Αλεξάνδρειαν ελογίζετο: «Οι πάντες σώζονται, εγώ μόνος απόλλυμαι». Και ο Κύριος απεκάλυψεν εις τον Μέγαν Αντώνιον ότι δεν έφθασεν εις το μέτρον του υποδηματοποιού αυτού.

Εκείνοι είχον μέγαν αγώνα προς τους εχθρούς και εσυνήθισαν να σκέπτωνται ταπεινώς δι' εαυτούς, και δια τούτο ηγάπησεν αυτούς ο Κύριος.

Και εις εμέ έδωκεν ο Κύριος να εννοήσω την δύναμιν των λόγων τούτων. Και όταν κρατώ τον νουν μου εις τον άδην, τότε η ψυχή μου είναι αναπεπαυμένη, όταν δε επιλανθάνωμαι τούτου, έρχονται λογισμοί ουχί ευάρεστοι εις τον Θεόν.

Εσκεπτόμην: Εγώ είμαι γη, και γη αμαρτωλός. Αλλ' ο Κύριος εξέχεεν επ' εμέ το έλεος Αυτού άνευ μέτρου και έδωκεν εις εμέ πλουσίαν την χάριν Αυτού· και χαίρει το πνεύμα μου, διότι, καίτοι είμαι βδέλυγμα, ο Κύριος με αγαπά, και δια τούτο η ψυχή μου έλκεται ακορέστως προς Αυτόν· και όταν εύρω Αυτόν, θα είπω εις την ψυχήν μου: Βλέπε λοιπόν μη απολέσης το δώρον, «ίνα μη χείρον τι σοι γένηται», διότι μεγάλη είναι η βάσανος, όταν η ψυχή απολέση την χάριν του Αγίου Πνεύματος.

Πιστεύσατέ μοι, γράφω ενώπιον του προσώπου του Θεού, τον Οποίον γνωρίζει η ψυχή μου. Ίνα διατηρήση τις την χάριν, πρέπει πάντοτε να ταπεινούται. Και ο Κύριος εκείνον, όστις εργάζεται εις Αυτόν, ταπεινοί ελεητικώς. Ο Μέγας Αντώνιος διελογίσθη ότι εν τη ερήμω είναι ο αρχαιότερος και τελειότερος πάντων, αλλ' ο Κύριος κατηύθυνεν αυτόν προς τον Παύλον τον Θηβαίον και είδεν ο Αντώνιος άνθρωπον αρχαιότερον και τελειότερον αυτού.

[//546] Ο Όσιος Ζωσιμάς εσκέφθη ότι παιδιόθεν ήτο μοναχός και ουδείς θα ηδύνατο να διδάξη αυτόν νέον τι, αλλ' εταπείνωσεν αυτόν η Οσία Μαρία η Αιγυπτία, και είδεν ότι ήτο μακράν του μέτρου αυτής.

Τον Άγιον Τύχωνα του Ζαντόνσκ εταπείνωσεν είς δια Χριστόν σαλός· ερράπισεν αυτόν και είπε: «Μη υψηλοφρόνει».

Ούτως ο Κύριος μετά ελέους ταπεινοί τους αγίους, ώστε να μείνουν μέχρι τέλους ταπεινοί. Ημείς δε έχομεν έτι πλείονα ανάγκην ταπεινώσεως. Και εγώ ημέρας και νυκτός ζητώ παρά του Θεού την κατά Χριστόν ταπείνωσιν. Διψά το πνεύμα μου να αποκτήσω αυτήν, διότι είναι το ανώτατον δώρον του Αγίου Πνεύματος. Εν τη κατά Χριστόν ταπεινώσει εμπεριέχονται και η αγάπη, και η ειρήνη, και η πραότης, και η εγκράτεια, και η υπακοή, και η μακροθυμία, και πάσαι εν γένει αι αρεταί.

Η ταπεινή ψυχή, ήτις φέρει επ' αυτής πλουσίαν την χάριν του Αγίου Πνεύματος και φυλάττει αυτήν, εις ώραν θείας οράσεως θα έχη μεγαλυτέραν δύναμιν, όπως βαστάση αυτήν. Όστις έχει ολίγην χάριν, ούτος πίπτει πρηνής εκ της οράσεως, διότι δεν έχει αρκετήν δύναμιν χάριτος, ίνα σταθή.

Ούτως επί του Θαβώρ, ότε μετεμορφώθη ο Κύριος, οι Απόστολοι έπεσον πρηνείς, ότε όμως επληθύνθη εν αυτοίς η χάρις του Αγίου Πνεύματος, ηδύναντο να ίστανται κατά τας εμφανείας του Κυρίου και να συνομιλούν μετ' Αυτού.

Ούτως ο Όσιος Σέργιος, ότε ενεφανίσθη εις αυτόν η Θεομήτωρ, ίστατο πλησίον Αυτής, διότι είχε μεγάλην χάριν Αγίου Πνεύματος, αλλ' ο μαθητής αυτού Μιχαίας έπεσε πρηνής και δεν ηδυνήθη να ατενίση εις τον Θεομήτορα. Και ο Σεραφείμ του Σαρώφ είχε πλουσίαν χάριν Αγίου Πνεύματος και ίστατο, ότε

ενεφανίσθη εις αυτόν η Παναγία· η υποτακτική όμως αυτού έπεσε κάτω, διότι [//547] είχεν ολιγωτέραν χάριν.

Όταν εισέτι η ψυχή έχη την χάριν εντός αυτής, εάν ίδη δαίμονας, δεν φοβείται αυτούς, διότι αισθάνεται εν αυτή την δύναμιν του Θεού.

Νυν είναι η τετάρτη ώρα της νυκτός. Κάθημαι εν τω κελλίω μου, ως εν παλατίω, εν ειρήνη και αγάπη, και γράφω. Όταν όμως έλθη η μεγάλη χάρις, τότε δεν δύναμαι πλέον να γράφω.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Εν όσω ζώμεν επί της γης, είναι ανάγκη να διδασκώμεθα την τέχνην του πολέμου προς τους εχθρούς. Το πλέον δύσκολον είναι να απονεκρώσωμεν τα πάθη της σαρκός χάριν του Θεού και να υπερνικήσωμεν την φιλαυτίαν. Ίνα νικήσωμεν αυτήν, είναι απαραίτητον να ταπεινούμεν εαυτούς πάντοτε.

Τούτο είναι η μεγάλη επιστήμη, την οποίαν ουδόλως είναι εύκολον να κατέχης.

Πρέπει να σκεπτώμεθα ότι είμεθα χείριστοι πάντων και να καταδικάζωμεν εαυτούς εις τον άδην. Ούτω ταπεινούται η ψυχή και αποκτάται το πένθος της μετανοίας, εκ του οποίου γεννάται η χαρά. Είναι καλόν να συνηθίσης την ψυχήν να σκέπτηται: «Θα καίωμαι εις τας φλόγας της κολάσεως».

Δυστυχώς, ελάχιστοι μόνον εννοούν το έργον τούτο. Πολλοί απελπίζονται, αλλά και απόλλυνται. Αι ψυχαί αυτών εξαγριούνται, δεν θέλουν ούτε να προσεύχωνται ούτε να αναγινώσκουν την Γραφήν, ουδέ έτι να σκέπτωνται περί Θεού.

Η ουσία του έργου τούτου είναι, να αισθανθής εν τη καρδία ότι είσαι υπό το κράτος της αμαρτίας, επομένως ανάξιος της Βασιλείας του Θεού. Όθεν καταδίκασον σεαυτόν εις την κόλασιν του άδου, αλλά μη απελπίζου τελείως, [//548] ενθυμούμενος την ευσπλαγχνίαν και αγάπην του Θεού. Όταν καταδικάσης σεαυτόν εις το πυρ του άδου, τότε έρχεται πένθος και κατάνυξις· η ψυχή ταπεινούται και η καρδία συντρίβεται, εξαφανίζονται πάντες οι αμαρτωλοί λογισμοί, καθαίρεται ο νους, και τότε η χάρις ευρίσκει εν ημίν χώρον και ενοικεί εν ημίν.

Αλλά δέον όπως γνωρίζης το μέτρον σου, ίνα μη αποκάμη η ψυχή. Μελέτησον σεαυτόν και δος εις την ψυχήν άσκησιν κατά την δύναμιν αυτής.

Δεν έχουν πάσαι αι ψυχαί αντοχήν εις το αυτό μέτρον: Άλλαι είναι ισχυραί, ως πέτρα, άλλαι ασθενείς, ως καπνός. Όμοιαι προς καπνόν είναι αι υπερήφανοι ψυχαί. Όπως ο άνεμος ατάκτως διασκορπίζει τον καπνόν, ούτως ο εχθρός παρασύρει τας υπερηφάνους ψυχάς, διότι ή δεν έχουν υπομονήν ή ευκόλως εξαπατώνται και πίπτουν εις απόγνωσιν. Αι δε ταπειναί ψυχαί φυλάττουν τας εντολάς του Κυρίου και ίστανται ακλόνητοι ως βράχος, επί του οποίου συντρίβονται πάντα τα κύματα. Αύται παρεδόθησαν εις το θέλημα του Θεού και νοερώς θεωρούν τον Θεόν, και ο Κύριος δίδει εις αυτάς την χάριν του Αγίου Πνεύματος.

Όστις ζη κατά τας εντολάς, ούτος καθ’ εκάστην ώραν και στιγμήν ακούει να ηχή εν τη ψυχή αυτού η χάρις. Υπάρχουν όμως και άνθρωποι οίτινες δεν κατανοούν την έλευσιν αυτής.

Όστις εγνώρισε την αγάπην του Θεού, ούτος θα είπη: Εγώ δεν εφύλαξα τας εντολάς. Καίτοι προσεύχομαι ημέρας και νυκτός και προσπαθώ να μετέρχωμαι πάσαν αρετήν, όμως την εντολήν της αγάπης προς τον Θεόν δεν εκπληρώ. Μόνον σπανίως, προς στιγμήν, φθάνω την εντολήν του Θεού, αλλ’ η ψυχή μου ποθεί να μένη εν αυτή διαρκώς. Όταν αλλότριαι σκέψεις παρεισδύουν εις τον νουν, τότε ούτος διαιρείται μεταξύ του Θεού και του [//549] πράγματος. Άρα η εντολή, «αγαπήσεις εξ όλης της διανοίας σου και εξ όλης της καρδίας», δεν εκπληρούται. Όταν όμως ο νους όλος είναι εν τω Θεώ και δεν υπάρχουν άλλαι σκέψεις, τότε εκπληρούται η πρώτη εντολή, αλλά και πάλιν ατελώς.

Η προς τον Θεόν αγάπη υπάρχει εις διαφόρους βαθμούς: Όστις ανθίσταται εις κακούς λογισμούς, ούτος αγαπά κατά το μέτρον αυτού τον Θεόν. Όστις αγωνίζεται κατά της αμαρτίας, παρακαλεί τον Θεόν όπως δίδη εις αυτόν δύναμιν, ίνα μη αμαρτάνη, αλλ’ εξ αδυναμίας προσκόπτει εισέτι προς την αμαρτίαν και θλίβεται δια τούτο και μετανοεί. Ούτος έχει την χάριν εν τω βάθει της ψυχής και του νου, αλλά τα πάθη δεν έχουν εισέτι ηττηθή. Όστις δε υπερενίκησε τα πάθη, ούτος δεν έχει πλέον αγώνα, αλλά μόνον προσέχει εαυτώ εν παντί, όπως μη πέση εις αμαρτίαν. Ο τοιούτος έχει την χάριν μεγάλην και αισθητήν. Όστις αισθάνεται την χάριν και εν τη ψυχή και εν τω σώματι, ούτος είναι τέλειος ανήρ, και εάν διαφυλάξη την χάριν ταύτην, το σώμα αυτού αγιάζεται και αποβαίνει άγιον λείψανον.

[//550]

ΙΖ’ ΠΕΡΙ ΛΟΓΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΛΑΝΗΣ

Ενθυμού και φοβού δύο λογισμούς. Ο είς λέγει: Είσαι άγιος· ο δε δεύτερος: Δεν θα σωθής. Και οι δύο ούτοι λογισμοί είναι εκ του εχθρού, και δεν υπάρχει εις αυτούς αλήθεια. Συ δε συλλογίζου: Εγώ είμαι μέγας αμαρτωλός, αλλ’ ο Ελεήμων Κύριος αγαπά πολύ τους ανθρώπους και θα συγχωρήση και εις εμέ τας αμαρτίας μου.

Πίστευε ούτω, και θα γίνη κατά την πίστιν σου: Θα συγχωρήση ο Κύριος. Μη εμπιστεύου όμως εις τους ιδίους αγώνας, έστω και αν είσαι μέγας ασκητής. Ασκητής τις έλεγεν εις εμέ: «Βεβαίως θα ελεηθώ, διότι ποιώ τοσαύτας μετανοίας καθ’ εκάστην». Ότε όμως ήλθεν ο θάνατος, τότε διέρρηξε το υποκάμισον αυτού.

Ούτως, ουχί δια τας ασκήσεις ημών, αλλά δωρεάν, κατά την χάριν Αυτού, ελεεί ο Κύριος. Ο Κύριος θέλει την ψυχήν να είναι ταπεινή, άκακος και να συγχωρή τους πάντας μετ’ αγάπης· τότε και ο Κύριος συγχωρεί μετά χαράς. Ο Κύριος αγαπά τους πάντας, και ημείς οφείλομεν να μιμώμεθα Αυτόν και να αγαπώμεν τους πάντας και, εάν δεν δυνάμεθα, τότε πρέπει να παρακαλώμεν, και ο Κύριος δεν θα αρνηθή και θα βοηθήση δια της χάριτος.

Ότε ήμην εισέτι αρχάριος, εγνώρισα την αγάπην [//551] του Θεού· και αύτη είναι απερίγραπτος. Η ψυχή αισθάνεται συν Θεώ και εν Θεώ, και το πνεύμα χαίρει επί τω Κυρίω, έστω και αν το σώμα αποκάμνη εκ της αγαθότητος του Θεού. Αλλά την χάριν ταύτην είναι δυνατόν να απολέσης και δι’ ενός κακού λογισμού.

Δια του κακού λογισμού εισέρχεται εντός ημών εχθρική τις δύναμις και τότε σκοτίζεται η ψυχή και κακαί σκέψεις βασανίζουν αυτήν. Αισθάνεται τότε ο άνθρωπος την απώλειαν αυτού και αντιλαμβάνεται ότι άνευ της χάριτος του Θεού ο ίδιος είναι μόνον γη και σποδός.

Ψυχή, ήτις εγνώρισε τον Κύριον, διδάσκεται εκ της μακράς πείρας ότι, εάν ο άνθρωπος ζη κατά τας εντολάς, αισθάνεται έστω και ολίγον την χάριν εντός αυτού και έχει παρρησίαν εν τη προσευχή. Εάν όμως αμαρτήση δια τινος λογισμού και δεν μετανοήση, τότε η χάρις κρύπτεται και η ψυχή πλήττει και κλαίει ενώπιον του Θεού.

Ούτως η ψυχή διέρχεται όλον τον βίον εν αγώνι προς τους λογισμούς. Συ όμως μη ακηδιάς ένεκα του αγώνος, διότι ο Κύριος αγαπά τον ανδρείον αγωνιστήν.

Πονηροί λογισμοί καταπονούν την υπερήφανον ψυχήν και, εάν δεν ταπεινούται, δεν θα γνωρίση ανάπαυσιν απ’ αυτών. Όταν λογισμοί αμαρτωλοί σε πολιορκούν, κράζε προς τον Θεόν ως ο Αδάμ: «Κύριε, ο Ποιητής και Πλάστης μου, Συ βλέπεις ότι η ψυχή μου τυραννείται υπό λογισμών … Ελέησον με». Και όταν ίστασαι προ του προσώπου του Δεσπότου, τότε ενθυμού ισχυρώς ότι Αυτός θα εκπληρώση πάσας τας αιτήσεις σου, εάν είναι ωφέλιμοι εις σε.

Ήλθον νέφη, εκρύβη ο ήλιος και εγένετο σκότος. Ούτω δι΄ έναν λογισμόν υπερηφανίας η ψυχή στερείται της χάριτος και σκότος καλύπτει αυτήν. Αλλ΄ ωσαύτως, δι΄ [//552] ένα ταπεινόν λογισμόν επανέρχεται η χάρις. Εγνώρισα τούτο εκ πείρας.

Γνώριζε ότι, εάν ο λογισμός σου κλίνη να παρατηρής ανθρώπους πώς ζη ο είς ή ο άλλος, τούτο είναι ένδειξις υπερηφανίας.

«Πρόσεχε σεαυτώ». Παρατήρει σεαυτόν και θα ίδης: Ευθύς ως η ψυχή επαρθή έναντι του αδελφού, πάραυτα ακολουθεί λογισμός τις ουχί ευάρεστος εις τον Θεόν, και τούτο, ίνα η ψυχή ταπεινωθή. Εάν όμως δεν ταπεινούται, τότε έρχεται μικρός τις πειρασμός. Εάν πάλιν δεν ταπεινούται, άρχεται τότε ο πόλεμος της πορνείας. Εάν δε πάλιν δεν ταπεινωθή, τότε πίπτει εις μικρόν τι αμάρτημα. Εάν και τότε δεν ταπεινωθή, θα έλθη μεγαλυτέρα τις αμαρτία. Και ούτω θα αμαρτάνη, έως ότου ταπεινωθή. Αλλ΄ ευθύς ως ταπεινωθή, ο Ελεήμων Κύριος θα δώση εις την ψυχήν ειρήνην και κατάψυξιν, και τότε θα παρέλθη παν κακόν και θα απομακρυνθούν πάντες οι εναντίοι λογισμοί. Ύστερον δε κράττει την ταπείνωσιν δι΄ όλων σου των δυνάμεων, άλλως θα πέσης πάλιν εις την αμαρτίαν.

Βλέπων ο Κύριος ότι η ψυχή δεν είναι εστερεωμένη εν τη ταπεινώσει, αίρει την χάριν, αλλά συ θάρσει: Η χάρις είναι εν σοι, αλλά κεκρυμμένη. Μάθε να αποκόπτης τους λογισμούς παραυτίκα. Εάν δε περιπέσης εις λήθην και δεν εκδιώξης αυτούς πάραυτα, τότε πρόσφερε μετάνοιαν. Κοπίασον επ΄ αυτού, ίνα αποκτήσης την έξιν. Η ψυχή αποκτά έξιν, εάν διδάξης αυτήν, και ενεργεί ούτω καθ΄ όλην την ζωήν.

Ο αγαθός άνθρωπος έχει αγαθούς διαλογισμούς, ο δε πονηρός πονηρούς. Πάντες όμως οφείλουν να μάθουν τον πόλεμον προς τους λογισμούς, και εκ των κακών να εξάγουν τους αγαθούς. Τούτο είναι σημείον πεπειραμένης ψυχής.

[//553] Ερωτάς πώς γίνεται τούτο;

Ιδού! Καθώς ο ζων άνθρωπος αισθάνεται πότε ριγεί ή πότε θερμαίνεται, ομοίως και όστις εγνώρισεν εκ πείρας το Άγιον Πνεύμα αισθάνεται πότε εις την ψυχήν αυτού υπάρχει χάρις και πότε έρχονται τα πονηρά πνεύματα.

Ο Κύριος δίδει εις την ψυχήν την σύνεσιν να αναγνωρίζη την έλευσιν Αυτού και να αγαπά Αυτόν και να ποιή το θέλημα Αυτού. Ωσαύτως τους λογισμούς του εχθρού αναγνωρίζει η ψυχή ουχί εκ της εξωτερικής αυτών μορφής, αλλά εκ της ενεργείας αυτών επί της ψυχής.

Οι εχθροί ευκόλως εξαπατούν εκείνον όστις δεν έχει την πείραν ταύτην.

Οι εχθροί έπεσον εξ υπερηφανίας και έλκουν ημάς προς την ιδίαν πτώσιν, υποβάλλοντες λογισμούς επαίνου. Και εάν η ψυχή δεχθή τον έπαινον, τότε η χάρις απέρχεται, εφ΄ όσον δεν ταπεινούται η ψυχή. Και ούτω καθ΄ όλην την ζωήν ο άνθρωπος θα μαθητεύη εις την ταπείνωσιν του Χριστού. Εάν δεν εκμάθη τούτο η ψυχή, δεν θα γνωρίση ανάπαυσιν εκ των λογισμών και δεν θα δυνηθή να προσευχηθή καθαρώ νοΐ.

Όστις θέλει να προσεύχηται μετά καθαρού νου, οφείλει να μη μανθάνη τα νέα των εφημερίδων, να μη αναγινώσκη βιβλία άσχετα προς την πνευματικήν ημών ζωήν, και ιδιαιτέρως τα προκαλούντα την διέγερσιν των παθών, και να μη μανθάνη περιέργως περί της ζωής των άλλων. Πάντα ταύτα φέρουν εις τον νουν αλλοτρίας σκέψεις και, όταν ο άνθρωπος προσπαθή να διευκρινήση αυτάς, εκείναι επί μάλλον και μάλλον συγχέουν και επιβαρύνουν την ψυχήν.

Όταν η ψυχή διδαχθή την αγάπην παρά του Κυρίου, τότε θλίβεται δι’ όλην την οικουμένην, δι’ άπασαν [//554] την κτίσιν του Θεού και προσεύχεται, ίνα οι πάντες μετανοήσουν και δεχθούν την χάριν του Αγίου Πνεύματος. Εάν όμως η ψυχή απολέση την χάριν, απέρχεται απ’ αυτής η αγάπη, διότι άνευ χάριτος Θεού είναι αδύνατον να αγαπά τις τους εχθρούς, και τότε εκ της καρδίας εξέρχονται διαλογισμοί πονηροί, ως λέγει ο Κύριος (Ματθ. ιε’ 19· Μάρκ. ζ’ 21-22).

Άνευ της ταπεινώσεως του Χριστού ο νους δεν καθαίρεται και η ψυχή ουδέποτε είναι αναπεπαυμένη εν τω Θεώ, αλλά πάντοτε ταράττεται υπό διαφόρων λογισμών, οίτινες παρεμποδίζουν την θεωρίαν του Θεού.

Ώ, η κατά Χριστόν ταπείνωσις! Όστις σου εγεύθη, ορμά προς τον Θεόν ακορέστως ημέρας και νυκτός!

Ώ, πόσον είμαι ασθενής! Έγραψα ολίγον και ήδη απέκαμον, και το σώμα ζητεί ανάπαυσιν. Και ο Κύριος επί της γης εν τη σαρκί Αυτού εγνώρισε την ανθρωπίνην ασθένειαν. Και Αυτός, ο Ελεήμων, και απέκαμνεν εκ της οδοιπορίας, και εκοιμάτο επί του πλοίου εν τω καιρώ της τρικυμίας· και ότε οι μαθηταί εξήγειραν Αυτόν εκ του ύπνου, Ούτος προσέταξε την θάλασσαν και τον άνεμον να σιωπήσουν, και εγένετο γαλήνη μεγάλη.

Ούτω και εν τη ψυχή ημών, όταν επικαλώμεθα το άγιον όνομα του Κυρίου, γίνεται μεγάλη γαλήνη.

Ώ, Κύριε, δος ημίν ίνα Σε αινώμεν έως της εσχάτης ημών πνοής.

Εις πλάνην εμπίπτει τις είτε εξ απειρίας, είτε εξ υπερηφανίας. Και εάν εξ απειρίας ο Κύριος ταχέως θεραπεύει τον πλανηθέντα, εάν όμως εξ υπερηφανίας, τότε επί πολύν καιρόν θα πάσχη η ψυχή, μέχρις ότου μάθη την ταπείνωσιν, και τότε θα θεραπευθή υπό του Κυρίου.

[//555] Εις την πλάνην περιπίπτομεν, όταν νομίζωμεν ότι είμεθα φρονιμώτεροι και εμπειρότεροι των άλλων, εισέτι και του πνευματικού ημών πατρός. Ούτως εγώ εσκέφθην εξ απειρίας και έπαθον ένεκα τούτου, και ευχαριστώ βαθέως τον Θεόν, διότι κατ’ αυτόν τον τρόπον εταπείνωσε και ενουθέτησεν εμέ και δεν ήρεν απ’ εμού το έλεος Αυτού. Και νυν σκέπτομαι ότι χωρίς εξομολογήσεως εις τον πνευματικόν δεν θα είναι δυνατόν να απαλλαγώμεν της πλάνης, διότι εις τον πνευματικόν εδόθη υπό του Θεού η χάρις του «δεσμείν και λύειν».

Εάν ίδης φως εντός ή πέριξ σου, μη δώσης πίστιν εις αυτό, εάν συγχρόνως δεν έχης κατάνυξιν ενώπιον του Θεού και αγάπην προς τον πλησίον. Όμως μη φοβηθής, αλλά ταπείνωσον σεαυτόν, και εκείνο το φως θα εξαφανισθή.

Εάν ίδης όρασιν τινα ή εικόνα ή όνειρον, μη εμπιστευθής εις αυτό, διότι, εάν είναι εκ του Θεού, τότε ο Κύριος θα σε φωτίση περί τούτου. Ψυχή, ήτις δεν εγεύθη του Αγίου Πνεύματος, δεν δύναται να διακρίνη πόθεν το όραμα. Ο εχθρός δίδει εις την ψυχήν «γλύκανσιν» τινα μεμιγμένην μετά κενοδοξίας, και εκ τούτου γίνεται φανερά η πλάνη.

Λέγουν οι Πατέρες ότι κατά την εχθρικήν όρασιν η ψυχή αισθάνεται σύγχυσιν ή φόβον. Τούτο όμως συμβαίνει μόνον εις την ταπεινήν ψυχήν, ήτις θεωρεί εαυτήν αναξίαν οράσεως. Ο κενόδοξος όμως δύναται να μη αισθανθή ούτε φόβον, ούτε προσέτι και σύγχυσιν, διότι επιθυμεί τας οράσεις και θεωρεί εαυτόν άξιον, και δια τούτο ο εχθρός ευκόλως εξαπατά αυτόν.

Τα ουράνια γνωρίζονται δια του Αγίου Πνεύματος, τα δε επίγεια δια της φυσικής διανοίας. Πλανάται όστις αποπειράται να γνωρίση τον Θεον δια του φυσικού νου, δια της επιστήμης, διότι ο Θεός γνωρίζεται μόνον εν Πνεύματι Αγίω.

[//556] Εάν δια του νοός σου βλέπης δαιμόνια, ταπείνωσον σεαυτόν και προσπάθησον να μη βλέπης, πορεύου δε ως τάχιστα εις τον πνευματικόν σου γέροντα, εις τον οποίον παρεδόθης. Ειπέ εις αυτόν το παν, και τότε ο Κύριος θα σε ελεήση και θα εκφύγης της πλάνης. Εάν όμως νομίζης ότι εν τη πνευματική ζωή συ γνωρίζεις πλείον ή ο πνευματικός, και παύσης να λέγης εις αυτόν τί συμβαίνει εις σε, ένεκα της υπερηφανίας αυτής αφεύκτως θα παραχωρηθή πειρασμός τις προς συνέτισιν.

Κατά των εχθρών πολέμει δια της ταπεινώσεως.

Όταν ίδης ότι άλλος τις νους παλαίει προς τον νουν σου, ταπείνωσον σεαυτόν και ο πόλεμος παύει.

Εάν συμβή να ίδης δαιμόνια, μη φοβηθής, αλλά ταπείνωσον σεαυτόν, και τα δαιμόνια θα εξαφανισθούν. Εάν όμως καταληφθής υπό φόβου, δεν θα αποφύγης βλάβην τινα. Έσο ανδρείος. Ενθυμού ότι ο Κύριος σε βλέπει εάν αναθέτης την ελπίδα εις Αυτόν.

Ίνα αποκτήση όμως η ψυχή ανάπαυσιν εκ των δαιμόνων, πρέπει να ταπεινούται και να λέγη: «Είμαι χείρων πάντων, είμαι αθλιωτέρα παντός κτήνους και θηρίου».

Όπως οι άνθρωποι εισέρχονται εις τον οίκον και εξέρχονται, ούτω και οι λογισμοί έρχονται εκ των δαιμόνων και πάλιν δύνανται να απέλθουν, εάν δεν δεχώμεθα αυτούς.

Εάν ο λογισμός λέγη, «κλέψον», και συ υπακούσης, δι' αυτού τούτου δίδεις εις το δαιμόνιον εξουσίαν κατά σου. Εάν ο λογισμός λέγη εις σε, «φάγε πολύ, έως κόρου», και συ φάγης πολύ, τότε πάλιν το δαιμόνιον έλαβεν εξουσίαν επί σου. Και ούτως, εάν ο λογισμός εκάστου πάθους σε νικά, θα αποβής κατοικητήριον

δαιμόνων. Εάν όμως αναλάβης την πρέπουσαν μετάνοιαν, τότε εκείνοι θα καταληφθούν υπό τρόμου και θα αναγκασθούν [//557] να αποχωρήσουν.

Όταν πενθώμεν δια τας αμαρτίας ημών και ταπεινούμεν την ψυχήν, τότε δεν έχομεν οράσεις, και η ψυχή δεν επιθυμεί αυτάς. Όταν όμως εγκαταλείψωμεν τα δάκρυα και την ταπείνωσιν, τότε είναι δυνατόν να δελεασθώμεν υπ' αυτών.

Επί μακρόν δεν εγνώριζον δια τί πρέπει να συντριβώμεθα, εφ' όσον ο Κύριος συνεχώρησε τας αμαρτίας. Ύστερον όμως κατενόησα ότι, όστις δεν έχει συντριβήν, δεν δύναται να σταθή εν τη ταπεινώσει, διότι τα πονηρά πνεύματα της υπερηφανίας και εις ημάς εμπνέουν υπερηφανίαν, ενώ ο Κύριος διδάσκει πραότητα, ταπείνωσιν και αγάπην, δι' αυτών δε η ψυχή ευρίσκει ανάπαυσιν.

Εν τω αγώνι ημών πρέπει να είμεθα ανδρείοι. Ο Κύριος είπεν εις τον Προφήτην Ιερεμίαν: «Ανάστηθι και ειπόν προς αυτούς πάντα όσα αν εντείλωμαι σοι· μη φοβηθής από προσώπου αυτών, μηδέ πτοηθής εναντίον αυτών, ότι μετά σου Εγώ ειμι του εξαιρείσθαι σε, λέγει Κύριος» (Ιερ. α' 17).

Αγαπά ο Κύριος την ανδρείαν και σώφρονα ψυχήν, και εάν δεν έχωμεν ούτε το έν ούτε το άλλο, τότε πρέπει να ζητώμεν αυτά παρά του Θεού και να υπακούωμεν εις τους πνευματικούς, διότι εν αυτοίς ζη η χάρις του Αγίου Πνεύματος. Ιδίως ο άνθρωπος, ο νους του οποίου εβλάβη εκ δαιμονικής ενεργείας, πρέπει εν πάσι να υπακούη εις τον πνευματικόν και ουδεμίαν πίστιν να δίδη εις εαυτόν.

Αι ψυχικαί συμφοραί έρχονται εις ημάς εκ της υπερηφανίας, αι δε σωματικαί πολλάκις παραχωρούνται υπό του Θεού εξ αγάπης προς ημάς, καθώς τούτο εγένετο εις τον πολύαθλον Ιώβ.

Να διαγνώσης εντός σου την υπερηφανίαν είναι πολύ δύσκολον. Ιδού όμως συμπτώματα τινα: Εάν έχης προσβολάς εχθρών (δαιμονίων) ή σε βασανίζουν κακοί [//558] λογισμοί, τούτο σημαίνει ότι δεν έχεις ταπείνωσιν, και δια τούτο, έστω και αν δεν αντελήφθης την υπερηφανίαν σου, ταπεινού.

Εάν είσαι θυμώδης, ή, ως λέγουν, νευρικός, τούτο είναι αληθινή συμφορά. Εάν τις πάσχη εκ παροξυσμών ή φοβίας, αι ασθένειαι αύται ιατρεύονται δια της μετανοίας και του ταπεινού πνεύματος και δια της αγάπης προς τον αδελφόν σου, προσέτι και προς τους εχθρούς.

[//559]

ΙΗ΄ ΑΔΑΜΙΑΙΟΣ ΘΡΗΝΟΣ

Ο Αδάμ, ο πατήρ της οικουμένης, εν τω Παραδείσω εγνώριζε την ηδύτητα της θείας αγάπης. Ούτω, μετά την έξωσιν εκ του Παραδείσου δια το αμάρτημα αυτού, εγκαταλελειμμένος υπό της αγάπης του Θεού, ώδινε πικρώς και μετά βαθέων στεναγμών ωδύρετο. Πάσα η έρημος αντήχει εκ των λυγμών αυτού. Η ψυχή αυτού εβασανίζετο υπό της σκέψεως: «Τον ηγαπημένον μου Θεόν ελύπησα». Δεν μετεμελείτο τοσούτον περί της Εδέμ ή του κάλλους αυτής, όσον περί της απωλείας της θείας αγάπης, ήτις ακορέστως έλκει την ψυχήν προς τον Θεόν.

Ούτω πάσα ψυχή, ήτις εγνώρισε τον Θεόν εν Πνεύματι Αγίω, ύστερον δε απώλεσε την χάριν, δοκιμάζει αδαμιαίον πένθος. Οδυνάται η ψυχή και μεταμελείται σφοδρώς, όταν προσβάλη τον ηγαπημένον Κύριον.

Έπληττεν ο Αδάμ επί της γης οδυρόμενος πικρώς, και η γη δεν εχαροποίει αυτόν· ενοστάλγει τον Θεόν και έκραζε:

«Διψά η ψυχή μου τον Κύριον και μετά δακρύων αναζητώ Αυτόν.

»Πώς να μη ζητώ Αυτόν; Ότε ήμην μετ’ Αυτού, η ψυχή μου εν ειρήνη ηγάλλετο, και απρόσιτος ήμην εις τους εχθρούς.

[//560] »Νυν δε το πονηρόν πνεύμα έλαβεν εξουσίαν επ’ εμού και κλονίζει και τυραννεί την ψυχήν μου. Διο και εκλείπει η ψυχή μου δια τον Κύριον έως θανάτου και ορμά το πνεύμα μου προς τον Θεόν, και ουδέν γήϊνον με παρηγορεί και η ψυχή μου υπ’ ουδενός δέχεται παραμυθίαν, αλλ’ επιποθεί διψαλέως πάλιν να βλέπη Αυτόν και απολαύη Αυτού έως κόρου.

»Δεν δύναμαι να επιλησθώ Αυτού ουδέ επί στιγμήν, και εκ πλήθους πόνου στενάζω οδυνηρώς: “Ελέησον με, ο Θεός, το παραπεσόν Σου πλάσμα”».

Ούτως ωδύρετο ο Αδάμ και πλήθος δακρύων έρρεεν από του προσώπου αυτού και έπιπτεν επί το στήθος αυτού και επί την γην. Πάσα η έρημος ήκουε μετά δέους τους στεναγμούς αυτού. Θηρία και πετεινά εσίγων εν θλίψει. Ο δε Αδάμ ωδύρετο, διότι δια το αμάρτημα αυτού οι πάντες εστερήθησαν ειρήνης και αγάπης.

Μεγάλη υπήρξεν η οδύνη του Αδάμ μετά την εξορίαν εκ του Παραδείσου, αλλά, ότε είδεν τον υιόν αυτού Άβελ φονευθέντα υπό του Κάϊν, η θλίψις του Αδάμ έτι μάλλον ηυξήθη, και δεινώς οδυνώμενος έκλαιε προβλέπων: «Εξ εμού λαοί εξελεύσονται και πληθυνθήσονται επί της γης, και πάντες θα πάσχουν, ζώντες εν έχθρα και αλλήλους φονεύοντες». Και ήτο η θλίψις αυτού ως ωκεανός μεγάλη, και εννοούν αυτήν μόνον αι ψυχαί αι γνωρίσασαι τον Κύριον και το άμετρον της αγάπης Αυτού.

Και εγώ απώλεσα την χάριν και μετά του Αδάμ βοώ: «Ίλεως γενού μοι, Κύριε. Δος μοι πνεύμα ταπεινώσεως και αγάπης».

Ώ, η αγάπη του Κυρίου! Όστις σε εγνώρισεν, εκείνος ακαμάτως σε ζητεί και κράζει ημέρας και νυκτός:

«Ποθώ Σε, Κύριε, και Σε αναζητώ μετά δακρύων. Πώς να μη Σε ζητώ; Συ έδωκας εις εμέ να Σε γνωρίσω εν Πνεύματι Αγίω, και η θεία αύτη γνώσις έλκει την ψυχήν προς Σε αδιαλείπτως».

[//561] Θρηνεί ο Αδάμ.

«Δεν με τέρπει η σιγή της ερήμου.

»Δεν με ελκύουν των ορέων τα ύψη.

»Δεν αναπαύει με των δασών και λειμώνων το κάλλος.

»Δεν καταπραΰνει τον πόνον μου των πτηνών το κελάδημα.

»Ουδέν, ουδέν χαροποιεί με νυν.

»Η ψυχή μου ερράγη εκ της πολλής θλίψεως:

»Τον ηγαπημένον Θεόν μου προσέβαλον.

»Και εάν πάλιν προσελάμβανε με ο Κύριος εις τον παράδεισον, και εκεί πάλιν αλγεινώς θα εθρήνουν:

"Ίνα τί τον ηγαπημένον μου Θεόν παρεπίκρανα"»;

Ο Αδάμ, απελαθείς του Παραδείσου, εξέβλυζεν εκ της τετρωμένης αυτού καρδίας πηγάς δακρύων. Ούτω πάσα ψυχή, γνωρίσασα τον Κύριον, θρηνεί δι' Αυτόν και λέγει:

«Πού εί Συ Κύριε;

»Πού έδυ το κάλλος του Προσώπου Σου;

»Η ψυχή μου επί τοσούτον χρόνον δεν θεωρεί το Φως Σου και οδυνωμένη Σε ζητεί μετά δακρύων».

«Πού εκρύβη ο Κύριος μου;

»Ίνα τί δεν βλέπω Αυτόν εν τη ψυχή μου;

»Τί κωλύει Αυτόν να κατοική εντός μου;

»Δεν υπάρχει άρα εν εμοί η του Χριστού ταπείνωσις και η προς τους εχθρούς αγάπη».

Ο Θεός γαρ αγάπη εστίν, άπειρος και ανερμήνευτος.

Επορεύετο ο Αδάμ επί της γης και εδάκρυεν εκ της συνοχής της καρδίας, δια δε του νοός αυτού απαύστως ελογίζετο τον Θεόν. Ότε δε το καταπεπονημένον σώμα αυτού εστερείτο δακρύων, τότε εφλέγετο προς τον Θεόν το πνεύμα αυτού, μη δυνάμενον να επιλησθή του παραδείσου το κάλλος. Αλλ' έτι μάλλον τον Θεόν ηγάπα η ψυχή του Αδάμ, και δυνάμει της αγάπης ταύτης διηνεκώς [//562] ωρμάτο προς Αυτόν.

Ώ Αδάμ, γράφω περί σου, αλλά συ βλέπεις ότι ο ασθενής νους μου δεν δύναται να συλλάβη πόσον συ έπασχες δια τον Θεόν και πώς έφερες τον κόπον της μετάνοιας.

Ώ Αδάμ, συ βλέπεις εμέ το τέκνον σου, πάσχω επί της γης. Ολίγον το πυρ της αγάπης εν εμοί, και μόλις δεν σβέννυται η αγάπη μου.

Ώ Αδάμ, ψάλλε ημίν του Κυρίου το άσμα, ίνα ευφρανθή η ψυχή μου επί τω Κυρίω και εγερθή προς ύμνον και δοξολογίαν Αυτού, καθώς δοξάζουν Αυτόν εν ουρανοίς τα Χερουβίμ και τα Σεραφίμ και πάσαι αι επουράνιοι δυνάμεις.

Ώ Αδάμ, ο πατήρ ημών, άσον ημίν την ωδήν του Κυρίου, όπως ακούση αυτήν πάσα η γη, και πάντα τα τέκνα σου υψώσουν τον νουν αυτών προς τον Θεόν και ηδυνθούν υπό των ήχων του ουρανίου ύμνου, επιλανθανόμενοι των οδυνών της γης.

Το Πνεύμα το Άγιον είναι αγάπη και ηδύτης της ψυχής, του νου και του σώματος. Και όστις εγνώρισε τον Θεόν Πνεύματι Αγίω, ούτος ακορέστως εκλείπει δια τον ζώντα Θεόν ημέρας και νυκτός, διότι η αγάπη του Θεού είναι γλυκεία σφόδρα. Όταν όμως η ψυχή απολέση την χάριν, τότε και πάλιν μετά δακρύων ζητεί το Πνεύμα το Άγιον.

Όστις δεν εγνώρισε τον Θεόν Πνεύματι Αγίω, ούτος δεν δύναται μετά δακρύων να αναζητή Αυτόν, και η ψυχή αυτού μένει πάντοτε προσβαλλομένη υπό των παθών· ο νους αυτού λογίζεται τα γήϊνα και δεν δύναται να αναβή εις την θεωρίαν και γνωρίση τον Ιησούν Χριστόν. Ούτος γνωρίζεται Πνεύματι Αγίω.

Ο Αδάμ εγνώριζε τον Θεόν και τον Παράδεισον και μετά την πτώσιν μετά δακρύων εζήτει Αυτόν.

– «Ώ Αδάμ, ο πατήρ ημών, λέγε ημίν, τοις τέκνοις [//563] σου, περί του Κυρίου. Η ψυχή σου εγνώριζε τον Κύριον, εγνώριζε και την Εδέμ, την γλυκύτητα αυτής και την αγαλλίασιν· νυν δε κατοικείς εν ουρανοίς και εποπτεύεις την δόξαν του Κυρίου.

»Ειπέ ημίν πώς δοξάζεται ο Κύριος ημών δια τα Πάθη Αυτού, και πώς ψάλλονται αι ωδαί εν τοις ουρανοίς και πόσον γλυκείαι είναι αι ωδαί αύται, αίτινες άδονται εν Πνεύματι Αγίω.

»Ειπέ ημίν περί της δόξης του Κυρίου, και πόσον ελεήμων είναι Ούτος.

»Ειπέ ημίν πώς αγάλλονται εκεί οι Άγιοι και πώς καταυγάζονται ούτοι υπό της χάριτος· πώς αγαπούν ούτοι τον Κύριον και εν ποία αγία ταπεινώσει παρίστανται ενώπιον του Θρόνου Αυτού.

»Ώ Αδάμ, παρηγόρησον και χαροποίησον τας τεθλιμμένας ημών ψυχάς.

»Διηγήθητι ημίν: Τί θεωρείς συ εν ουρανοίς; …

»Δεν αποκρίνεσαι; … Ίνα τί η σιγή αύτη;

»Ιδού οδυνάται πάσα η γη …

»Ή εκ της Θείας αγάπη ουδέ να μνησθής ημών δύνασαι;

»Ή θεωρείς την Θεομήτορα εν δόξη, και δεν δύνασαι να χωρισθής της ουρανίου οπτασίας ταύτης, διό και εγκαταλείπεις τα τεθλιμμένα τέκνα σου άνευ λόγου στοργής, ίνα επιλαθώμεθα των δεινών του επιγείου ημών βίου;

»Ώ Αδάμ, ο πατήρ ημών, δεν αποκρίνεσαι;

»Συ βλέπεις την οδύνην των επί γης υιών σου.

»Ίνα τί άρα γε η σιγή αύτη;».

Λέγει ο Αδάμ:

– «Άφετε με εν ειρήνη, τεκνία μου αγαπητά. Δεν δύναμαι να χωρισθώ της θεωρίας του Θεού. Η ψυχή μου ετρώθη υπό της αγάπης του Κυρίου και σκιρτά επί τη [//564] αγαθότητι Αυτού. Οι ζώντες εν τω Φωτί του Προσώπου του Δεσπότου δεν δύνανται να μνησθούν των επί γης».

– «Ώ Αδάμ, ο πατήρ ημών, εγκατέλιπες ημάς, τα ορφανά σου τέκνα, βυθιζόμενα εν τη αβύσσω των δεινών της γης;

»Αλλ' επί τέλους, ειπέ ημίν πώς δυνάμεθα να ευαρεστήσωμεν εις τον Θεόν;

»Άκουε τα τέκνα σου, τα διεσπαρμένα ανά την γην. Ο νους αυτών, διακεχυμένος, δεν δύναται να συλλάβη το Θείον, και πολλοί απέστησαν από του Θεού, και εν σκότει ζώντες πορεύονται εις τας αβύσσους του άδου».

– «Μη διακόπτετε την έκστασιν μου. Θεωρώ την Θεομήτορα εν δόξη και δεν δύναμαι να αποσπάσω τον νουν μου από της θείας ταύτης θεωρίας και να ομιλήσω προς υμάς. Βλέπω και τους Αγίους Προφήτας και Αποστόλους και εκπλήττομαι πώς ούτοι πάντες ομοιάζουν προς τον Κύριον Ιησούν Χριστόν, τον Υιόν του Θεού.

»Περιπατώ εν τη Εδέμ, και ιδού, απανταχού η δόξα του Κυρίου, επειδή Αυτός ζη εν εμοί και εποίησεν εμέ όμοιον προς Αυτόν. Ούτω δοξάζει ο Κύριος τον άνθρωπον».

– «Ώ Αδάμ, ομίλει προς ημάς – είμεθα τέκνα σου και πάσχομεν επί της γης. Ειπέ ημίν πώς δυνάμεθα να κληρονομήσωμεν τον παράδεισον, ίνα και ημείς ομοίως προς σε θεωρώμεν την δόξαν του Κυρίου. Αι ψυχαί ημών φλέγονται δια τον Κύριον, συ δε εν ουρανοίς χαίρεις και αγάλλεσαι επί τη θεία δόξη.

»Ικετεύομεν σε· παραμύθησον ημάς».

– «Τί βοάτε προς με, τεκνία μου; Ο Κύριος αγαπά υμάς και έδωκεν υμίν προστάγματα σωτηρίας. Ταύτα τηρήσατε και αγαπάτε αλλήλους, και ούτω θα εύρητε την ανάπαυσιν εν τω Θεώ. Μετανοείτε καθ' εκάστην ώραν δια τα παραπτώματα υμών, ίνα καταξιωθήτε να υπαντήσητε τον Χριστόν. Ο Κύριος είπε: "Τους αγαπώντας Με αγαπώ και τους δοξάζοντας Με δοξάσω"».

– «Ώ Αδάμ, πρέσβευε υπέρ ημών, των τέκνων σου. Εκ πλήθους οδυνών περίλυπος είναι η ψυχή ημών».

– «Ώ Αδάμ, ο πατήρ ημών, συ μένεις εν τοις ουρανοίς και θεωρείς τον Κύριον καθήμενον εν δόξη εκ δεξιών του Πατρός. Συ βλέπεις τα Χερουβίμ και τα Σεραφίμ και πάντας τους Αγίους. Συ ακούεις τα ουράνια άσματα, υπό της γλυκύτητος των οποίων απερροφήθη η ψυχή σου. Ημείς δε κατηφείς και εστερημένοι της χάριτος απαύστως επιποθούμεν τον Θεόν. Άσον ημίν εκ των ωδών, τας οποίας ακούεις εν τοις ουρανοίς, όπως ακούση αυτάς πάσα η γη και οι πάντες ανανήψουν εκ της θανατηφόρου ακηδίας».

Απαντά ο Αδάμ:

– «Μη μοι κόπους παρέχετε, τεκνία μου. Ο καιρός των εμών θλίψεων παρήλθεν. Από της ηδύτητος του Αγίου Πνεύματος και της τρυφής του Παραδείσου δεν δύναμαι να προσβλέψω προς την γην. Αλλά και πάλιν θα είπω υμίν:

»Αγαπά υμάς ο Κύριος, και υμείς εν αγάπη ζήσατε· πείθεσθε τοις προεστώσιν υμών, ταπεινούτε τας καρδίας υμών, και τότε Πνεύμα Θεού θα σκηνώση εν υμίν. Τούτο έρχεται ηρέμα και δίδει ειρήνην εις την ψυχήν, και μαρτυρεί την σωτηρίαν αυτής άνευ λόγων.

»Ψάλατε τω Θεώ εν αγάπη και ταπεινώσει πνεύματος, ότι ο Κύριος χαίρει επ' αυτώ».

– «Ώ Αδάμ, ψάλλομεν ημείς, αλλά δεν έχομεν εν ημίν ούτε αγάπην ούτε ταπείνωσιν».

– «Μετανοείτε και προσεύχεσθε. Και εγώ επί πολύ μετενόουν και εθλιβόμην, ότι τον Θεόν προσέβαλον, ότι δια το αμάρτημα μου αφηρέθη η ειρήνη και η αγάπη από του προσώπου της γης. Τα δάκρυα μου έρρεον κατά πρόσωπον και ήρδευον το στήθος και έπιπτον επί την γην· και πάσα η έρημος ήκουε των στεναγμών μου.

»Υμείς δεν δύνασθε να εννοήσητε το βάθος της θλίψεως [//566] μου, ούτε πώς ωδυρόμην δια τον Θεόν και τον Παράδεισον. Εν τω Παραδείσω ήμην αγαλλόμενος. Πνεύμα Θεού ηύφραινε με και ελεύθερος ήμην παθημάτων. Ότε όμως εξεβλήθην εκ του Παραδείσου, τότε θηρία και πετεινά, άτινα το πρότερον με ηγάπων, ήρξαντο να φοβώνται εμέ και να φεύγουν απ’ εμού· αι κακαί σκέψεις εσπάρασσον την καρδίαν μου· ψύχος και λιμός με εβασάνιζον· ο ήλιος με έκαιε και άνεμοι εμάστιζον με· οι υετοί με κατέβρεχον, και αι ασθένειαι κατεπόνουν με· ως και τα λοιπά δεινά της γης. Εγώ δε τα πάντα έφερον μετ’ ακλονήτου ελπίδος εις τον Θεόν.

»Και υμείς, τεκνία μου, φέρετε τους πόνους της μετανοίας· αγαπάτε τας θλίψεις, αποξηραίνετε τα σώματα υμών δι’ ασκήσεως εγκρατείας, ταπεινούτε εαυτούς και αγαπάτε τους εχθρούς, όπως ενοικήση εν υμίν το Άγιον Πνεύμα.

»Τότε θα γνωρίσητε και θα εύρητε την Βασιλείαν των Ουρανών.

»Μη ταράττετε δε την ειρήνην μου: Νυν εκ της Θείας αγάπης αδυνατώ να στραφώ προς την γην. Επελαθόμην πάντων των επιγείων. Επελαθόμην και αυτού τούτου του απολεσθέντος υπ’ εμού Παραδείσου, διότι βλέπω την αιώνιον δόξαν του Κυρίου και την δόξαν των Αγίων, οίτινες εκ του Φωτός του Προσώπου του Θεού και οι ίδιοι λάμπουν ομοίως προς Αυτόν».

– «Ώ Αδάμ, ψάλλε, ψάλλε ημίν τον ουράνιον ύμνον, ίνα ακούη πάσα η γη και ηδυνθή δια της θείας αγάπης. Επιποθούμεν να ακούωμεν τους γλυκείς αυτούς ύμνους, διότι ψάλλονται εν Πνεύματι Αγίω».

Ο Αδάμ απώλεσε τον επίγειον παράδεισον και θρηνών εζήτει αυτόν: «Παράδεισε μου, παράδεισε, θαυμαστέ μου παράδεισε». Ο δε Κύριος δια της αγάπης Αυτού επί του σταυρού εχαρίσατο εις αυτόν άλλον Παράδεισον, [//567] κρείττονα του απολεσθέντος, εν τοις ουρανοίς, όπου το άκτιστον Φως της Αγίας Τριάδος.

«Τί ανταποδώσωμεν τω Κυρίω δια την αγάπην Αυτού προς ημάς»;

[//568]

ΙΘ΄ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ

Εκ της παιδικής μου ηλικίας η ψυχή μου ηγάπα να σκέπτηται πώς ανελήφθη ο Κύριος εις τον ουρανόν επί των νεφελών και πώς η Θεομήτωρ και οι Άγιοι Απόστολοι εθεάσαντο την ανάληψιν ταύτην. Ότε όμως απώλεσα την χάριν του Θεού (ήμην έτι νεαρός), η ψυχή μου εγένετο αγρία και εγοητεύθην υπό της αμαρτίας, και σπανίως πλέον ενεθυμούμην την άναληψιν του Κυρίου. Ύστερον όμως κατενόησα την αμαρτίαν μου και ελυπήθην πολύ, διότι προσέβαλον τον Κύριον και εστερήθην της θείας παρρησίας ενώπιον του Κυρίου και της Θεοτόκου. Ησθάνθην βαθείαν αποστροφήν προς την αμαρτίαν και απεφάσισα να εισέλθω εις Μοναστήριον, ίνα εκλιπαρήσω τον Θεόν να συγχωρήση εμέ, και έθεσα εν τη καρδία μου να εκδυσωπήσω τον Θεόν, όπως επιτύχω της αφέσεως του πλήθους των αμαρτιών μου.

Ευθύς ως ετελείωσα την στρατιωτικήν μου θητείαν, εισήλθον εις την Μονήν και μετά τινα χρόνον επέπεσον επ΄ εμέ σαρκικοί λογισμοί και εδίωκον εμέ πάλιν προς τον κόσμον, όπως νυμφευθώ· τότε είπον εις εαυτόν: «Ενταύθα θα αποθάνω δια τας αμαρτίας μου». Και ήρχισα να προσεύχωμαι εκτενώς, όπως συγχωρήση ο Κύριος το πλήθος των αμαρτιών μου.

Ημέραν τινα κατέλαβεν εμέ πνεύμα απογνώσεως. Εφαίνετο ότι ο Θεός απέστρεψε το πρόσωπον Αυτού απ΄ [//569] εμού έως τέλους και ότι δεν υπάρχει πλέον σωτηρία δι΄ εμέ· και έβλεπον εναργώς εν τη ψυχή την αιώνιον απώλειαν· και είχον αίσθησιν ότι ο Θεός είναι άσπλαγχνος και αδυσώπητος. Κατειχόμην υπό του πνεύματος τούτου επί μίαν ώραν ή και πλέον. Το πνεύμα τούτο είναι τοσούτον απαίσιον και βασανιστικόν, ώστε είναι φοβερόν και να επαναφέρης αυτό εις την μνήμην. Είναι αδύνατον να βαστάση τούτο η ψυχή επί πολύ. Εις τοιαύτας στιγμάς υπάρχει δυνατότης αιωνίου απωλείας. Ο Ελεήμων Κύριος παρεχώρησεν εις το πνεύμα της καταχθονίου κακίας να πολεμήση την ψυχήν μου.

Παρήλθεν ολίγη ώρα· μετέβην εις τον ναόν δια τον εσπερινόν και ατενίσας εις την εικόνα του Σωτήρος είπον:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησον με, τον αμαρτωλόν».

Και ευθύς είδον εις την θέσιν της εικόνος τον ζώντα Κύριον, και η χάρις του Αγίου Πνεύματος επλήρωσε την ψυχήν και όλον το σώμα μου. Και ούτως εν Πνεύματι Αγίω εγνώρισα ότι ο Ιησούς Χριστός είναι Θεός· και η θεϊκή αύτη ηδονή εγέννησεν εν εμοί τον πόθον να πάσχω δια τον Χριστόν.

Έκτοτε η ψυχή μου έλκεται προς Αυτόν και ουδέν άλλο πλέον ευφραίνει εμέ επί της γης, αλλ΄ η μόνη δι΄ εμέ αγαλλίασις είναι ο Θεός. Αυτός χαρά μου, Αυτός δύναμίς μου, Αυτός σοφία μου, Αυτός πλούτος μου.

Ο Θεός, φώτισον ημάς τω Πνεύματι Σου τω Αγίω, όπως οι πάντες έλθωμεν εις την επίγνωσιν της αγάπης Σου.

Δια του ληστού και του ασώτου υιού, ο Κύριος έδωκεν εις ημάς υπόδειγμα, μετά πόσης αγάπης έρχεται εις συνάντησιν του μετανοούντος αμαρτωλού.

Λέγεται ότι μακρόθεν «είδεν αυτόν ο πατήρ αυτού και εσπλαγχνίσθη και δραμών επέπεσεν επί τον τράχηλον αυτού και κατεφίλησεν αυτόν», και δεν επέπληξεν αυτόν δι᾽ ουδέν, αλλ᾽ [//570] έθυσε τον μόσχον τον σιτευτόν και προσέταξεν όπως ευφρανθούν πάντες. Τοσούτον είναι το έλεος και τοιαύτη η αγάπη του Θεού. Αλλ᾽ εις τον αμαρτωλόν άνθρωπον φαίνεται ότι ο Κύριος είναι άσπλαγχνος, και τούτο, επειδή ούτος εις την ψυχήν αυτού δεν έχει χάριν.

Δόκιμός τις μοναχός εν τη Μονή του Αγίου Παντελεήμονος συνήθιζε να προσεύχηται αδιαλείπτως, όπως συγχωρήση εις αυτόν ο Θεός τας αμαρτίας. Και ήρχισε να διαλογίζηται περί της Ουρανίου Βασιλείας, και εσκέπτετο: «Εγώ ίσως, θα σωθώ, εάν παρακαλώ θερμώς τον Θεόν, όπως συγχωρήση εις εμέ τας αμαρτίας μου· εάν όμως εις τον παράδεισον δεν ίδω τους γονείς μου, τότε θα θλίβωμαι δι᾽ αυτούς, διότι αγαπώ αυτούς. Ποία λοιπόν δύναται να είναι εις εμέ η χαρά εν τω παραδείσω, εάν εγώ θα θλίβωμαι δια τους ηγαπημένους μου, οίτινες ίσως θα ευρίσκωνται εν τω άδη;».

Ο αμαρτωλός ούτος υποτακτικός εσκέπτετο περί της Βασιλείας των Ουρανών: «Όπως επί της γης, όταν απουσιάζουν οι γονείς ή οι συγγενείς, η εορτή δεν είναι χαρμόσυνος, ούτω και εν τω παραδείσω, εάν δεν βλέπω τους ηγαπημένους μου συγγενείς, θα θλίβωμαι».

Ούτως εσκέπτετο επί έξ μήνας. Και ιδού, ημέραν τινά, κατά την ώραν του εσπερινού, ο υποτακτικός εκείνος ητένισε προς την εικόνα του Σωτήρος και προέφερε την προσευχήν, «Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησον με, τον αμαρτωλόν», και είδεν ότι η εικών εγένετο ο ζων Σωτήρ, και επληρώθη η ψυχή και το σώμα του υποτακτικού αφάτου γλυκύτητος, και η ψυχή αυτού εν Πνεύματι Αγίω εγνώρισε τον Κύριον ημών Ιησούν Χριστόν, εγνώρισεν ότι ο Κύριος είναι ελεήμων και αρρήτου κάλλους και πραότητος, και κατενόησεν η ψυχή ότι, πεπληρωμένη ούσα της θείας αγάπης, δεν δύναται να ενθυμήται ουδενός, και έκτοτε καίεται η ψυχή αυτού υπό του πυρός της αγάπης προς τον Κύριον.

[//571] Δόξα τη ευσπλαγχνία Σου, Κύριε! Συ δίδεις εις την ψυχήν να γνωρίση πόσον Συ αγαπάς το ποίημα Σου, και η ψυχή εγνώρισε τον Δεσπότην και Κτίστην αυτής.

Ο Κύριος έδωκεν εις την ψυχήν επαρκή γνώσιν περί Εαυτού και η ψυχή ηγάπησε τον Ποιητήν αυτής και χαίρει χαρά μεγάλη.

«Ελεήμων ο Κύριος ημών»! Και εις το όριον τούτο παύει η σκέψις, και βεβυθισμένη εν τω Θεώ η ψυχή επιλανθάνεται της γης και αγαπά μόνον τον Κύριον, και εις ουδέν άλλο πλην του Ποιητού ευρίσκει ανάπαυσιν, και κατά καιρούς χέει θερμά δάκρυα: «Ίνα τι τον τοσούτον Ελεήμονα Θεόν εγώ προσέβαλον»;

Εκάλεσεν ο Κύριος αμαρτωλόν ψυχήν εις μετάνοιαν και αύτη επέστρεψε προς τον Κύριον, και Αυτός εν ελέει προσεδέξατο αυτήν και ενεφάνισεν Εαυτόν εις αυτήν.

Και η ψυχή του ανθρώπου εκείνου εγνώρισε τον Θεόν, τον ελεήμονα Θεόν και οικτίρμονα και γλυκύτατον, και ηγάπησεν Αυτόν έως τέλους, και επιποθεί Αυτόν άνευ κόρου κατά το πλήθος της φλογερής αγάπης, και δεν δύναται να χωρισθή απ' Αυτού ούτε ημέραν, ούτε νύκτα, ούτε μίαν στιγμήν.

Και όταν ελαττούται η χάρις, τότε αγνοώ προς τί να παραβάλω την λύπην της ψυχής. Ώ, πώς παρακαλεί τον Θεόν, όπως έλθη πάλιν επ' αυτήν εκείνη η χάρις, της οποίας εγεύθη!

Παράδοξον είναι δι' εμέ ότι ο Κύριος δεν παρέβλεψε το παραπεσόν πλάσμα
Αυτού. Τινές απελπίζονται, σκεπτόμενοι ότι ο Κύριος δεν θα συγχωρήση εις αυτούς τας αμαρτίας. Τοιαύται σκέψεις έρχονται εκ του εχθρού. Ο Κύριος επί τοσούτον είναι ελεήμων, ώστε ουδόλως δυνάμεθα να συλλάβωμεν τούτο. Ψυχή, ήτις επληρώθη δια Πνεύματος Αγίου της αγάπης του Θεού, γνωρίζει οπόσον αγαπά ο Κύριος τον άνθρωπον. Όταν όμως απολέση [//572] την αγάπην ταύτην, τότε αδημονεί και πλήττει, ο δε νους εις ουδέν άλλο προσηλούται, ζητεί δε μόνον τον Θεόν.

Διάκονος τις διηγήθη εις εμέ:

«Ενεφανίσθη εις εμέ ο Σατανάς εν είδει αγγέλου φωτός και κολακευτικώς έλεγεν: "Αγαπώ τους υπερηφάνους, και ούτοι θα είναι μετ' εμού. Συ είσαι υπερήφανος, και ως εκ τούτου ανήκεις εις εμέ". Εγώ δε απεκρίθην: "Είμαι χείριστος πάντων". Και ο Σατανάς εγένετο άφαντος».

Και εις εμέ συνέβη παρόμοιον τι, ότε ενεφανίσθησαν οι δαίμονες. Εφοβήθην ολίγον, αλλ' είπα:

– Κύριε, Συ βλέπεις ότι τα δαιμόνια δεν με αφίνουν να προσεύχωμαι. Ειπέ εις εμέ τί οφείλω να πράξω, ίνα απέλθουν απ' εμού οι δαίμονες.

Και ο Κύριος λέγει εις την ψύχην μου:

– Κράττει τον νουν σου εις τον άδην, και μη απελπίζου.

Έκτοτε ήρχισα να πράττω ούτω, και η ψυχή μου εύρεν ανάπαυσιν εν τω Θεώ.

Η ψυχή μου μανθάνει την ταπείνωσιν παρά του Κυρίου. Ακατάληπτον πράγμα. Ο Κύριος ενεφανίσθη εις εμέ και έτρωσεν την καρδίαν μου δι' αγάπης, ύστερον όμως εκρύβη, και νυν η ψυχή μου έλκεται προς Αυτόν ημέρας και νυκτός. Ελεήμων Αυτός και Καλός Ποιμήν ανεζήτησέ με, το πρόβατον Αυτού, τραυματισθέν ήδη υπό των λύκων, και ιάσατο με.

[//573] Γνωρίζει η ψυχή μου το έλεος του Κυρίου προς τον αμαρτωλόν άνθρωπον, και γράφω την αλήθειαν ενώπιον του προσώπου του Θεού, ότι πάντες ημείς οι αμαρτωλοί θα σωθώμεν, και ούτε μία ψυχή θα απολεσθή, εάν μετανοήση, διότι ο Κύριος είναι φύσει τοσούτον αγαθός, ώστε αδύνατον είναι να περιγραφή τούτο δι' οιουδήποτε λόγου.

Επίστρεψον εκ ψυχής προς τον Κύριον και ειπέ, «Κύριε, συγχώρησον μοι», και μη σκέπτου ότι ο Κύριος δεν θα συγχωρήση. Το έλεος Αυτού δεν δύναται να

μη συγχωρή, αλλ’ ευθύς συγχωρεί και αγιάζει. Ούτω διδάσκει το Πνεύμα το Άγιον εν τη Εκκλησία ημών.

Ο Κύριος είναι αγάπη. «Γεύσασθε και ίδετε, ότι χρηστός ο Κύριος», λέγει η Γραφή (Ψαλμ. λγ’ 8). Η ψυχή μου εγεύθη αυτής της χρηστότητος του Κυρίου και ορμά το πνεύμα μου προς τον Θεόν άνευ κόρου ημέρας και νυκτός. Γράφω περί της αγάπης του Θεού, και δεν γνωρίζω κόρον εις τούτο, διότι αιχμαλωτίζεται η ψυχή μου υπό της μνήμης του Θεού του Παντοκράτορος.

Εκ του Αγίου Πνεύματος αναβλύζει αγάπη, και χωρίς αυτής της αγάπης ουδείς δύναται να γνωρίση περί του Θεού, «καθώς δει γνώναι». Αγίω Πνεύματι γνωρίζεται η θεία προς ημάς αγάπη, την οποίαν εκχέει ο Κύριος επί τους δούλους Αυτού, ίνα προσεύχωνται υπέρ του λαού.

Και εγώ δεν θα εγνώριζον τούτο, εάν δεν εδίδασκεν εμέ η χάρις. Μη νομίζετε όμως ότι ευρίσκομαι εν καταστάσει μεγάλης χάριτος ή εν πλάνη. Ουχί. Εγώ εγνώρισα μόνον το πλήρωμα της χάριτος, αλλά ζω χείρον και του τελευταίου αγραμμάτου χωρικού. Είμαι μεγαλόσχημος, αλλ’ ανάξιος της κλήσεως ταύτης. Έχω μόνον επιθυμίαν να σωθώ, αλλ’ ουχί άσκησιν. Ο Κύριος όμως έδωκεν εις εμέ να γευθώ της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, ήτις δίδει εις την ψυχήν την γνώσιν της οδού του [//574] Θεού και οδηγεί εις την Βασιλείαν των Ουρανών.

Θλίβομαι, επειδή ραθύμως ζω, δυστυχώς όμως καλύτερον δεν δύναμαι. Γνωρίζω ότι είμαι άφρων, ενδεής παιδεύσεως, πτωχός και αμαρτωλός, αλλ’ ιδού ο Κύριος αγαπά και τους τοιούτους, και δια τούτο εξ όλης της δυνάμεως έλκεται η ψυχή μου, όπως εργάζηται δι’ Αυτόν.

Ώ, οποίον το έλεος του Θεού! Εγώ είμαι βδελυκτός και αχρείος άνθρωπος, και όμως ο Κύριος τοσούτον αγαπά εμέ. Αυτός είναι η Αυτοαγάπη, και πάντας ομοίως αγαπά και εν ελέει καλεί προς Εαυτόν: «Δεύτε προς Με πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι, καγώ αναπαύσω υμάς». Αυτήν την ανάπαυσιν λαμβάνει η ταπεινή ψυχή εν Αγίω Πνεύματι δια την μετάνοιαν αυτής.

Ημείς νυν είμεθα οι τελευταίοι μοναχοί. Αλλά και νυν υπάρχουν εισέτι ουχί ολίγοι ασκηταί, τους οποίους έκρυψεν ο Κύριος, διο και δεν ποιούν εμφανή θαύματα, αλλά εν ταις ψυχαίς αυτών καθ’ εκάστην τελούνται θαυμάσια μεγάλα, άτινα παραμένουν απαρατήρητα εις τους πολλούς. Ιδού θαύμα: Όταν η ψυχή κλίνη προς υπερηφανίαν, τότε εμπίπτει εις σκοτισμόν και ακηδίαν· όταν όμως ταπεινούται, τότε έρχεται χαρά, κατάνυξις και φως.

Όταν εγκαταλείπη εμέ η χάρις, τότε θλίβεται πολύ η ψυχή μου και λέγω:

– Διά της παρακοής μου απώλεσα τον Κύριον. Ώ, πότε θα χορτασθή πάλιν η ψυχή μου της αγάπης του Θεού; Πότε θα αγαλλιασθή επί τω Κυρίω; Πότε πάλιν θα ευφρανθή η καρδία μου και θα πληρωθή της σοφίας του Θεού, ώστε να αγαπά εμέ Αυτός, καθώς ηγάπησε τον Προφήτην Δαβίδ δια την πραότητα αυτού, ή τον Μωϋσήν δια το είναι αυτόν πιστόν εν όλω τω οίκω Κυρίου; (βλ. Εβρ. γ’ 5).

Ο Κύριος αγαπά ημάς απείρως. Τούτο είναι φανερόν [//575] εκ της Αγίας Γραφής και της προσωπικής πείρας. Η ψυχή μου αμαρτάνει ημέρας και νυκτός δια του λογισμού, αλλ’ ευθύς ως είπω, «άφες μοι, Κύριε, ότι ασθενής ειμι εγώ σφόδρα, και δώρησαι εις εμέ την ειρήνην Σου, την οποίαν δίδεις εις τους δούλους Σου», πάραυτα η ψυχή μου ευρίσκει ειρήνην.

Ο Κύριος λέγει: «Μακάριοι οι ειρηνοποιοί». Και εγώ εσκέφθην: Εν μέρει θα ησυχάζω και εν μέρει θα ειρηνεύω τους ανθρώπους. Και έλαβον κελλίον πλησίον ενός θυμώδους αδελφού μοναχού και συνωμίλουν μετ’ αυτού και προσεπάθουν να πείσω αυτόν όπως ζη εν ειρήνη μετά των άλλων και συγχωρή τους πάντας. Επ’ ολίγον υπέμεινεν εμέ και κατόπιν τοσούτον εξηγέρθη εναντίον μου, ώστε και το κελλίον αφήκα και μετά δυσκολίας εξέφυγον απ’ αυτού και έκλαιον πολύ ενώπιον του Θεού, διότι δεν επετεύχθη η ειρήνη. Και κατενόησα ότι πρέπει να αναζητώ το θέλημα του Θεού και να ζω, όπως θέλει ο Κύριος, και να μη επινοώ ο ίδιος ασκητικούς αγώνας. Και πολλάκις έσφαλλον εις το σημείον τούτο. Αναγινώσκω, και φαίνεται ότι καλόν είναι να πράττω ούτως, αλλ’ εν τη πράξει αποβαίνει το εναντίον.

Είναι δύσκολον να ζης άνευ πνευματικού. Η αδόκιμος ψυχή δεν διακρίνει το θέλημα του Θεού, και θα υποφέρη πολλάς δοκιμασίας, πριν ή μάθη την ταπείνωσιν.

Ότε ήμην αρχάριος, είπον εις τον πνευματικόν ότι εδέχθην λογισμόν πορνείας. Ο δε πνευματικός απήντησε: «Ποτέ μη δέχου». Και έκτοτε παρήλθον τεσσαράκοντα και πέντε έτη, και ουδέ άπαξ εδέχθην σαρκικόν λογισμόν, ουδέ άπαξ ωργίσθην εναντίον τινος, διότι η ψυχή μου ενθυμείται την αγάπην του Κυρίου και την ηδύτητα του Αγίου Πνεύματος, και επιλανθάνομαι των προσβολών.

[//576] Προ δεκαπέντε περίπου ετών, ο Ηγούμενος Αρχιμανδρίτης Μισαήλ έστελλε τον πατέρα Σ. εις εργασίαν επί του ιστιοφόρου πλοίου της Μονής, αλλ’ εκείνος ηρνήθη και είπε: «Δεν υπάγω». Τότε ο Ηγούμενος ηρώτησεν αυτόν: «Και πού θέλεις να υπάγης;». Ο πατήρ Σ. απήντησεν: «Εις το δάσος, ίνα κόπτω ξύλα». Και ότε μετέβη εις το δάσος, μετ’ ολίγον έπεσεν επ’ αυτόν έν δένδρον, και επί πολύν χρόνον παρέμενεν εν τω νοσοκομείω και μετενόει δια την ανυπακοήν αυτού.

Ομοίως και εγώ επί τι χρονικόν διάστημα επέτυχον, όπως δοθή εις εμέ διακόνημα κατά το θέλημα μου. Ήμην οικονόμος και ήθελον να ησυχάζω εν τω Παλαιώ Ρωσικώ. Εκεί εκρατείτο πάντοτε νηστεία· καθ’ όλην την εβδομάδα οι πατέρες έτρωγαν άνευ ελαίου, εκτός του Σαββάτου και της Κυριακής, και ένεκα της νηστείας πολύ ολίγοι επεσκέπτοντο αυτούς. Αρχοντάρης (ξενοδόχος) ήτο ο π. Σεραπίων, όστις έτρωγε μόνον άρτον και έπινεν ύδωρ· βραδύτερον αντικατέστησεν αυτόν ο π. Ονησιφόρος. Ούτος δια της πραότητος και της ταπεινώσεως και του χαρίσματος του λόγου είλκυε προς αυτόν πολλούς ανθρώπους. Ήτο τοσούτον πράος και ταπεινός, ώστε και χωρίς λόγων, μόνον δια

της παρουσίας αυτού, ωφέλει τους ανθρώπους. Παρέμεινα μετ' αυτού επί αρκετόν καιρόν, χαίρων επί τη συνέσει και τω ηρέμω χαρακτήρι αυτού. Ο Γέρων Σαβίνος επί επτά έτη δεν εκοιμήθη επί κλίνης. Ο Γέρων Δοσίθεος ήτο κατά πάντα υποδειγματικός μοναχός. Ο Γέρων Ανατόλιος είχε το χάρισμα της μετανοίας. Ούτος είπεν εις εμέ: «Πολύν καιρόν δεν εγνώριζον πώς ενεργεί η χάρις, νυν όμως γνωρίζω». Εδέχθη την χάριν κατά την ώραν της τραπέζης.

Εκεί ωσαύτως ήτο ο ησυχαστής Ισραήλ. Ούτος είδε την Θεομήτορα. Ήτο πολύ γέρων και, ότε έζη εισέτι εν τη Ρωσία, επεσκέφθη τον Όσιον Σεραφείμ του Σαρώφ και είδεν αυτόν έτι ζώντα. Έμενεν ο Γέρων Ισραήλ εν εκείνη τη καλύβη, ήτις κατόπιν εγένετο η κατοικία του [//577] κηπουρού· εβλάστανον πολλά χόρτα, τα οποία ημείς εκόπτομεν. Ήλθον ποτε προς αυτόν. Εκάθητο επί σκαμνίου υποκάτω μιας μεγάλης πρασίνης δρυός. Ήτο υψηλός, πολύ ισχνός, και εκράτει κομβοσχοίνιον ανά χείρας. Εγώ ήμην νεαρός μοναχός, επλησίασα αυτόν, έβαλον μετ' ευλαβείας μετάνοιαν και είπον: «Ευλόγησον, πάτερ». Και εκείνος ηπίως απήντησεν: «Ο Θεός να σε ευλογήση, τέκνον του Χριστού». Τότε πάλιν είπον: «Γέροντα, ενταύθα είσθε μόνος, και έχετε ευκολίαν να εργάζησθε την νοεράν προσευχήν». Και ούτος απήντησε: «Προσευχή άνους δεν υπάρχει, αλλ' ημείς είμεθα α-νόητοι». Ησθάνθην εντροπήν και δεν ετόλμησα να ερωτήσω αυτόν πλείον τι, αλλά και την έννοιαν των λόγων αυτού δεν κατενόησα. Ύστερον όμως εννόησα ότι «ημείς μόνον είμεθα ανόητοι», διότι δεν γνωρίζομεν αν ζώμεν και να δουλεύωμεν τω Κυρίω όπως πρέπει.

Εκτός του Γέροντος Ισραήλ είχομεν εν τη Μονή άλλους δύο, οίτινες επεσκέφθησαν τον Όσιον Σεραφείμ: τον Γέροντα Σαβίνον και τον Γέροντα Σεραφείμ· και οι δύο ήσαν εκ της επαρχίας του Ταμπώφ.

Προς αυτούς λοιπόν τους ασκητάς ήθελον να απέλθω και μετ' αυτών να ζω, και εζήτουν τούτο επιμόνως παρά του Ηγουμένου, εγκαταλείψας το διακόνημα του οικονόμου. Εις τούτο όμως δεν ηυδόκησεν ο Θεός, και μετά έν και ήμισυ έτος ανεκάλεσαν εμέ πάλιν εις το παλαιόν διακόνημα, διότι είχον πείραν επί των οικοδομών. Ένεκα όμως της αυθαιρεσίας μου με ετιμώρησεν ο Κύριος, και εν τω Παλαιώ Ρωσικώ έπαθον σοβαράν ψύξιν της κεφαλής, και έκτοτε έχω συνεχώς κεφαλαλγίαν.

Ούτω πρέπει να αναγνωρίζωμεν το θέλημα του Θεού μέσω του Ηγουμένου, και εις ουδέν να επιμένωμεν.

Η αγάπη του Θεού δίδει τας δυνάμεις, ίνα μένωμεν εις ολονύκτιον προσευχήν, αλλ' ιδού εγώ, ασθενής ών, απέκαμον εκ της κεφαλαλγίας και αναγκάζομαι να αναπαύωμαι. Έπαθον τούτο, επειδή επέμενον εις την επιθυμίαν μου να ησυχάζω εν τη ερήμω, εγκαταλείψας το έργον του οικονόμου. Ο Κύριος όμως ήθελε να είμαι εις όλην μου την ζωήν οικονόμος εις το Μοναστήριον.

Δις διώρισαν εμέ επίτροπον οικοδομών, αλλ' εγώ ηρνήθην, και ένεκα τούτου ετιμωρήθην. Ύστερον κατενόησα ότι έκαστος είναι αναγκαίος εις την θέσιν αυτού και οι πάντες σώζονται ανεξαρτήτως βαθμού ή υπουργήματος.

Ότε η Σύναξις των Γερόντων της Μονής ώρισεν εμέ οικονόμον εις την θέσιν του πατρός Σεβηριανού, ήλθον εις το κελλίον μου και ήρχισα να προσεύχωμαι:

«Κύριε, Συ εμπιστεύεσαι εις εμέ μέριμναν δια την μεγάλην ημών Μονήν. Βοήθει μοι, όπως κατοθρώσω το έργον τούτο».

Και λαμβάνω εν τη ψυχή απάντησιν: «Ενθυμού της χάριτος του Αγίου Πνεύματος και αγωνίζου να αποκτήσης αυτήν».

Περίλυπος είναι η ψυχή μου. Εκ της ασθενείας δεν δύναμαι να υπηρετώ τον Κύριον. Η κεφαλαλγία καταπονεί εμέ, και εκείνη η χάρις, ήτις υπερνικά την ασθένειαν, δεν είναι μετ' εμού. Όταν έρχηται η μεγάλη χάρις, τότε η ψυχή επιθυμεί τα παθήματα. Ούτως οι μάρτυρες είχον μεγάλην χάριν, και το σώμα αυτών έχαιρε μετά της ψυχής, ότε εβασάνιζον αυτούς χάριν του ηγαπημένου Κυρίου. Όστις εγεύθη της χάριτος αυτής, γνωρίζει τούτο, ημείς δε οφείλομεν να υπομένωμεν τας ασθενείας.

Η ασθένεια και η πενία ταπεινούν τον άνθρωπον έως τέλους. Επεσκέφθην τον άρρωστον πατέρα Σ. και είπον εις αυτόν: «Πώς ζης»; Και ούτος βεβαρημένος εκ της αρρωστίας, αντί απαντήσεως έρριψε τον σκούφον αυτού εις το πάτωμα. Τότε εγώ είπον: «Ευχαρίστει τον Θεόν δια την ασθένειαν, άλλως θα έχης άσχημον τέλος. Ιδού [//579] θα δώσουν εις σε το σχήμα, θα έλθη η χάρις και θα σε παρηγορήση εις τας θλίψεις σου».

Έλαβεν ούτος το σχήμα, και την επαύριον, ελθών ίνα συγχαρώ αυτόν, ηρώτησα: «Πώς διάγεις»; Και ούτος μετά χαράς απήντησεν:

– Ως εν τω αγίω βαπτίσματι, ο Κύριος έδωκεν εις εμέ δωρεάν την χάριν Αυτού.

Και έφερε πλέον ευκόλως την ασθένειαν και ετελειώθη εν βαθεία ειρήνη, διότι η γλυκύτης του Αγίου Πνεύματος υπερβαίνει όλην την ηδονήν του κόσμου.

Ο Κύριος δίδει εις τους αμαρτωλούς την χάριν του Αγίου Πνεύματος, και δια τούτο η πίστις ημών είναι ακράδαντος. Και δια τίνος τρόπου θα ηδυνάμεθα να ευχαριστήσωμεν τον Κύριον δια την τοιαύτην αγάπην Αυτού, την οποίαν αισθανόμεθα καθ' εκάστην ημέραν και ώραν;

Ηρώτησα νεαρόν τινα μοναχόν, εάν δεν απώλεσε την χάριν, ήτις δίδεται κατά την ένδυσιν του σχήματος. Έλαβε δε το μέγα σχήμα προ δώδεκα ημερών. Και είπεν εις εμέ:

– Αν και είμαι άρρωστος, όμως ακούω την χάριν του Θεού να ηχή εις την ψυχήν μου.

Παρήλθον άλλαι δέκα περίπου ημέραι, και πάλιν ηρώτησα αυτόν, και απήντησε μετά χαράς:

– Δόξα τω Θεώ, αισθάνομαι το έλεος του Κυρίου!

Εδόθη εις εμέ το εξής βίωμα: Ότε η ψυχή μου απώλεσε την ταπείνωσιν, εγενόμην ευερέθιστος. Ενεθυμούμην όμως την ταπείνωσιν του Χριστού και εδίψων αυτήν και ανέλαβον το πένθος της μετανοίας, καθικετεύων τον Θεόν,

όπως συγχωρήση και καθαρίση εμέ εκ του Πνεύματος της υπεροψίας, χαριζόμενος εις εμέ την Αγίαν Αυτού ειρήνην. Και ότε η ψυχή μου εμίσησε τας αμαρτίας, τότε το Άγιον Πνεύμα εδίδαξεν εις εμέ την αδιάλειπτον [//580] προσευχήν και την αγάπην. Γνωρίζων δε οπόσον αγαπά ο Κύριος τον λαόν Αυτού, ιδίως τους νεκρούς, καθ' εκάστην νύκτα έχεον δι' αυτούς δάκρυα. Επόνει η καρδία μου δια το ότι οι άνθρωποι στερούνται τοιούτου Ελεήμονος Θεού. Και ημέραν τινα είπον εις τον πνευματικόν:

– Λυπούμαι τους οδυνωμένους εν τω άδη και καθ' εκάστην νύκτα κλαίω δι' αυτούς, και τοσούτον καταπονείται η ψυχή μου, ώστε λυπούμαι προσέτι και τους δαίμονας.

Ο δε πνευματικός απήντησεν εις εμέ ότι η τοιαύτη προσευχή είναι εκ της χάριτος του Θεού.

Ασκητής τις ηρώτησεν εμέ: «Κλαίεις δια τας αμαρτίας σου»; Λέγω εις αυτόν: «Μάλλον ολίγον· πολύ όμως οδύρομαι δια τους νεκρούς». Τότε λέγει εκείνος: «Κλαίε δια τον εαυτόν σου, τους δε άλλους ο Κύριος θα ελεήση. Έτσι είπεν ο Ηγούμενος Μακάριος». Υπήκουσα και έπραττον, ως είπεν εκείνος· έπαυσα να κλαίω δια τους νεκρούς, αλλά τότε εξέλιπον τα δάκρυα και δι' εμαυτόν.

Είπα περί τούτου εις άλλον τινά ασκητήν, όστις είχε το χάρισμα των δακρύων. Ηγάπα να σκέπτηται τα πάθη του Σωτήρος, πώς ο Κύριος, ο Βασιλεύς της δόξης, έπαθε τοσαύτα δι' ημάς, και έχεεν άφθονα δάκρυα καθ' ημέραν. Ηρώτησα τον ασκητήν αυτόν: «Θα ήτο άρα γε καλόν να προσεύχωμαι δια τους νεκρούς»; Εστέναξε και είπεν: «Εγώ, αν θα ήτο δυνατόν, τους πάντας θα εξήγον εκ του άδου, και μόνον τότε η ψυχή μου θα ανεπαύετο και θα έχαιρε».

Και εν ταυτώ έδειξε δια κινήσεως των χειρών αυτού, ως να συνήγε δράγματα εις θερισμόν, και εκ των οφθαλμών αυτού έρρεον δάκρυα.

Έκτοτε έπαυσα πλέον να αναχαιτίζω τα δάκρυα εν ταις προσευχαίς μου υπέρ των νεκρών, και επέστρεψαν εις εμέ τα δάκρυα, και πολύ ωδυρόμην προσευχόμενος [//581] δι' αυτούς.

Την ζωήν μου διήλθον και εν τω αγαθώ και εν τη αμαρτία, και εις τα εξήκοντα έτη κατενόησα οποίαν δύναμιν έχει η έξις. Και η ψυχή και ο νους δύνανται να αποκτήσουν έξιν. Και εις ό,τι συνηθίση ο άνθρωπος, τούτο και θα πράττη. Εάν συνηθίση εις την αμαρτίαν, τότε θα έλκηται συνεχώς προς την αμαρτίαν, και προς τούτο βοηθούν οι δαίμονες.

Εάν πάλιν συνηθίση εις το αγαθόν, τότε ο Θεός συνεργεί δια της χάριτος Αυτού. ούτως, εάν συνηθίσης να προσεύχησαι συνεχώς, να αγαπάς τον πλησίον σου και να κλαίης εν τη προσευχή δι' όλον τον κόσμον, η ψυχή σου θα έλκηται εις την προσευχήν, εις τα δάκρυα και εις την αγάπην. Και εάν συνηθίσης να δίδης ελεημοσύνην, να είσαι υπήκοος, ειλικρινής εις την εξομολόγησιν ενώπιον του πνευματικού, ούτω θα πράττης πάντοτε, και εν τούτω θα εύρης ανάπαυσιν εν τω Θεώ.

Ευαρεστείται ο Κύριος ημών, όταν ημείς εις την προσευχήν δια τους ανθρώπους χέωμεν δάκρυα εξ αγάπης, και πλήρης ελέους εισακούει ημών.

«Ώ Κύριε, δος μοι δάκρυα, ίνα κλαίη η ψυχή μου εκ της αγάπης προς τον αδελφόν ημέρας και νυκτός».

Και ιδού ο Θεός εισακούει της προσευχής και δίδει εις την ψυχήν μεγάλα δάκρυα υπέρ όλου του κόσμου.

Ημέραν τινα επορευόμην δια της πεδιάδος εκ της Ουστιζόρσκ κατασκηνώσεως, όπου κατά τους θερινούς μήνας εστρατοπέδευε το μηχανικόν ημών τάγμα, εις το χωρίον Κόλπινο, ίναι παραδώσω εις το ταχυδρομείον χρήματα, άτινα ήθελον να αποστείλω εις το Άγιον Όρος. Και ιδού, λυσσαλέος κύων έτρεχε κατ' εμού· και ότε επλησίασε τελείως, προέφερον μόνον, «Κύριε, ελέησον», και ευθύς δύναμις τις απώθησε τον κύνα απ' εμού, ως να [//582] προσέκρουε προς τι, και εστράφη προς το Κόλπινο. Εκεί έδηξε πολλούς, και πολλήν ζημίαν προεξένησεν εις ανθρώπους και κτήνη.

Έκτοτε εγνώρισα πόσον πλησίον είναι ο Κύριος προς τον αμαρτωλόν άνθρωπον και πόσον ταχέως εισακούει των προσευχών αυτού.

Συνέβη να πατήσω μυίαν τινα άνευ ανάγκης, και εκείνη, η ταλαίπωρος, έσυρε κατά γης τα εκκεχυμένα εντόσθια αυτής, και τρία ημερονύκτια έκλαιον δια την σκληρότητα μου προς την κτίσιν, και έως του νυν ενθυμούμαι τούτο.

Άλλοτε εις τον εξώστην του καταστήματος ενεφανίσθησαν νυκτερίδες, και εγώ έρριψα επ' αυτάς βραστόν ύδωρ, και πάλιν πολλά δάκρυα έχυδα δια τούτο, και έκτοτε ουδέποτε προσβάλλω την κτίσιν.

Άλλοτε επορευόμην από του Μοναστηρίου προς το Παλαιόν Ρωσικόν, και είδον εν τη οδώ τετεμαχισμένον όφιν και έκαστον τεμάχιον αυτού εσφάδαζε, και ελυπήθην άπασαν την κτίσιν και παν πάσχον κτίσμα, και έκλαιον πολύ ενώπιον του Θεού.

Το Πνεύμα του Θεού διδάσκει την ψυχήν να αγαπά παν ό,τι ζη, ούτως ώστε και έν πράσινον φύλλον του δένδρου δεν θέλει να κόψη, ούτε να πατήση έν άνθος του αγρού. Ούτω το Άγιον Πνεύμα διδάσκει την αγάπην προς πάντα, και η ψυχή συμπάσχει προς πάσαν ύπαρξιν, αγαπά προσέτι και τους εχθρούς και λυπείται εισέτι και τα δαιμόνια, διότι εξέπεσον του αγαθού.

Δια τούτο ο Κύριος ενετείλατο εις ημάς να αγαπώμεν και τους εχθρούς, και το Πνεύμα του Θεού δίδει την δύναμιν της αγάπης ταύτης. Και εάν είμεθα ανίκανοι και δεν έχωμεν αγάπην εντός ημών, τότε πρέπει να ζητώμεν θερμώς παρά του Κυρίου και της παναχράντου Αυτού Μητρός και πάντων των Αγίων, και θα βοηθήση εν πάσιν ο Κύριος, Όστις τοσούτον αγαπά ημάς. Και όταν άπτηται [//583] Αυτός της ψυχής και του σώματος, τότε το παν αλλάσσει εν ημίν, και γίνεται χαρά μεγάλη εν τη ψυχή, διότι γνωρίζει τον Δημιουργόν αυτής και την ακατάληπτον Αυτού ευσπλαγχνίαν.

Υπάρχουν άνθρωποι οίτινες έχουν «προσπάθειαν» (τ.ε. προσκόλλησιν) προς τα ζώα, και θωπεύουν ταύτα και συνομιλούν μετ' αυτών, εγκαταλείποντες

την αγάπην του Θεού, και ως εκ τούτου αφανίζεται η αγάπη μεταξύ των αδελφών, δια την οποίαν απέθανεν ο Χριστός εν μέσω μεγάλων οδυνών. Ασύνετος είναι η τοιαύτη διαγωγή. Εις τα ζώα και τα κτήνη δίδε τροφήν και μη κακοποιής ταύτα, και τούτο είναι το έλεος του ανθρώπου προς αυτά. Αλλά να προσκολλάται τις προς αυτά, να θωπεύη αυτά, να ομιλή προς αυτά, είναι αφροσύνη ψυχής.

Ψυχή, ήτις εγνώρισε τον Κύριον, πάντοτε εν φόβω και αγάπη παρίσταται ενώπιον Αυτού· και πώς είναι δυνατόν να έχη αύτη «προσπάθειαν» και να ομιλή προς τα κτήνη, προς τας γαλάς και τους κύνας; Τούτο σημαίνει ότι επελήσθη ο άνθρωπος της εντολής του Θεού, να αγαπά Αυτόν εξ όλης της καρδίας και εξ όλης της ψυχής και εξ όλης της διανοίας αυτού.

Τα θηρία, τα κτήνη και εν γένει παν ζώον είναι γη, ημείς δε οφείλομεν να φυλάττωμεν τον νουν ημών ελεύθερον από της «προσπαθείας» προς τα γήϊνα, αλλά μεθ' όλης της δυνάμεως του νου να αγαπώμεν τον Κύριον, την Άχραντον Αυτού Μητέρα, την Προστάτιδα ημών, τους Αγίους και να ευλαβώμεθα αυτούς· ούτοι πρεσβεύουν υπέρ ημών και λυπούνται, όταν ημείς καταφρονώμεν της εντολής του Θεού.

Ήλθε ποτέ εις εμέ ο λογισμός όπως αγοράσω ολίγους ασπαίροντας ιχθύς. Προσωπικά χρήματα δεν είχον, [//584] είχον όμως τα χρήματα της Μονής και θα ηδυνάμην να αγοράσω, αλλά δεν ήθελον να παραβώ την τάξιν της ζωής μου. Ο λογισμός όμως παρέσυρεν εμέ μέχρι σημείου, ώστε και εν τω ναώ, κατά την ώραν της λειτουργίας, να έχω τους ιχθύς εν τω νοΐ μου. Τότε κατενόησα δια του ελέους του Θεού ότι τούτο ήτο του εχθρού ενέργεια και ότι η χάρις βοηθεί να τρώγωμεν ολίγον, το δε δαιμόνιον ωθεί ημάς εις πολυφαγίαν και ηδυφαγίαν.

Τρεις ημέρας εβασανιζόμην υπ' αυτού του λογισμού, και μόλις κατώρθωσα να απελευθερωθώ δια της προσευχής και των δακρύων. Τοσούτον δύσκολον είναι να παλαίσης προσέτι και προς τοιούτους μηδαμινούς λογισμούς.

Εν τω μετοχίω δε συνέβη εις εμέ το εξής: Έτρωγον μέχρι να χορτάσω, και μετά δύο ώρας ηδυνάμην να φάγω εκ νέου την αυτήν ποσότητα. Παρηκολούθησα το βάρος μου και παραδόξως είδον ότι εις τρεις ημέρας προσέθηκα τρεις οκάδας. Κατενόησα ότι τούτο ήτο πειρασμός, διότι ημείς οι μοναχοί οφείλομεν να αποξηραίνωμεν το σώμα ημών, ίνα μη υπάρχουν εν αυτώ οιαιδήποτε εμπαθείς κινήσεις, αίτινες παρεμποδίζουν την προσευχήν. Το κεχορτασμένον σώμα δυσχεραίνει την καθαράν προσευχήν, και το Πνεύμα του Θεού δεν έρχεται εις κεκορεσμένην γαστέρα. Πάντως πρέπει να γνωρίζωμεν δια της πείρας το κατάλληλον δι' ημάς μέτρον της νηστείας, ίνα μη εξασθενήσωμεν ακαίρως, ώστε να μη δυνάμεθα να εκτελώμεν το διακόνημα. Εγνώρισα υποτακτικόν τινα, όστις εξήρανεν εαυτόν δια της νηστείας, αλλ' εξησθένησε και απέθανε προώρως.

Ενθυμούμαι ότι ήμην εν τω ναώ της Αγίας Σκέπης δια τον εσπερινόν, και ο πνευματικός, πατήρ Ν. ανεγίνωσκε τον Ακάθιστον. Βλέπων αυτόν εσκέφθην: «Ο Ιερομόναχος είναι παχύς, δεν δύναται να ποιή βαθείας μετανοίας. Την ιδίαν

στιγμήν, κατά την οποίαν ήθελον [//585] να βάλω μετάνοιαν, παρευθύς αοράτως με εκτύπησε τι εις την μέσην· ήθελον να φωνάξω, «βοήθεια», αλλά εκ του δυνατού πόνου δεν ηδυνήθην.

Ούτως ο Κύριος εν ελέει ετιμώρησεν εμέ, ούτω με ενουθέτησεν, ίνα μη κρίνω ουδένα.

Άλλοτε μετά την προσευχήν εκάθισα σκεπτόμενος: «Δεν επιθυμώ να αποθάνω». Και λέγω: «Κύριε, Συ βλέπεις την καρδίαν μου, δεν θα ήθελον να αποθάνω». Όταν δεν βλέπη τις επί πολύν χρόνον τους γονείς αυτού, μετά χαράς έρχεται προς αυτούς, ενώ Σε, Ελεήμον Κύριε, η ψυχή μου γνωρίζει, και όμως δεν έχει επιθυμίαν να αποθάνη. Και λαμβάνω απάντησιν εις την ψυχήν: «Διότι ολίγον αγαπάς Εμέ».

Και όντως ολίγον αγαπώ τον Κύριον.

Διηγήθη ο πατήρ Λάζαρος, ο παλαιός κυβερνήτης του ιστιοφόρου της Μονής: Χωρικός τις μετέβη εις το δάσος, ίνα κόψη ξύλα. Κεκοπιακώς εκ της εργασίας κατεκλίθη υπό τινα μεγάλην δρυν, ίνα αναπαυθή. Ατενίζων δε τους κλάδους της δρυός και βλέπων επ’ αυτής το πλήθος των μεγάλων βαλάνων εσκέφθη: «Θα ήτο καλύτερον, εάν εις την δρυν εβλάστανον κολοκυνθίδες». Δι’ αυτής της σκέψεως έκλεισε τους οφθαλμούς και αίφνης πίπτει μία βάλανος και κτυπά αυτόν ισχυρώς εις τα χείλη. Τότε λέγει ο χωρικός: «Έσφαλα. Ο Θεός είναι σοφώτερος εμού και καλώς εποίησεν, όπως εις την δρυν βλαστάνουν βάλανοι και ουχί κολοκυνθίδες. Εάν τούτο ήτο κολοκυνθίς, θα εφόνευεν εμέ δια του βάρους αυτής».

Ούτω κρίνομεν ημείς πολλάκις την δημιουργίαν του Θεού, αντί να παραδιδώμεθα εις το θέλημα του Θεού. Όστις παρεδόθη εις το άγιον Αυτού θέλημα, ούτος είναι αναπεπαυμένος.

Προ τινος καιρού εξερράγη πυρκαϊά εις το κελλίον [//586] του Αγίου Στεφάνου. Ότε εκαίετο η οικοδομή, μοναχός τις του κελλίου τούτου ήτο έξω και, ίνα σώση πράγματα τινα, ώρμησεν εντός αυτής και εκάη και ο ίδιος. Εάν όμως προσηύχετο εις τον Κύριον και έλεγε: «Κύριε, θέλω να σώσω εκείνο το πράγμα, ειπέ μοι, δύναμαι να πράξω τούτο;», τότε ο Κύριος βεβαίως θα εφώτιζεν αυτόν και θα έλεγεν «ύπαγε», εάν ήτο δυνατόν, ή «μη υπάγης», εάν ήτο επικίνδυνον. Τοσούτον πλησίον ημών είναι ο Κύριος, και τοσούτον αγαπά ημάς.

Εν τη ζωή μου πολλάκις εν ώρα ανάγκης ηρώτων τον Κύριον και ελάμβανον πάντοτε απάντησιν. Την αγάπην αυτήν εγνωρίσαμεν ουχί δια του νοός ημών, αλλά δια της ευσπλαγχνίας του Θεού εκ της χάριτος του Αγίου Πνεύματος. Ίσως είπη τις ότι τούτο γίνεται μόνον εις τους αγίους. Εγώ όμως λέγω ότι ο Κύριος αγαπά και τους πλέον αμαρτωλούς και παρέχει τα αγαθά Αυτού, ευθύς ως αποστραφή η ψυχή την αμαρτίαν, και μετά χαράς μεγάλης προσλαμβάνει αυτήν ο Κύριος εν ταις αγκάλαις Αυτού και προσάγει αυτήν εις τον Πατέρα, και χαίρουν τότε δι’ αυτήν όλοι οι ουρανοί.

Τη 14η Σεπτεμβρίου 1932 εγένετο εν τω Αγίω Όρει δυνατός σεισμός. Συνέβη κατά την τετάρτην ώραν της νυκτός (κατά την ευρωπαϊκήν ώραν 10 μ.μ.) εν μέσω της αγρυπνίας της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού. Ήμην εις τους χορούς (αντιστοιχεί προς τον γυναικωνίτην των εν τω κόσμω ναών), πλησίον του εξομολογητηρίου. Εκ της οροφής του εξομολογητηρίου έπεσε πλίνθος μετ' ασβέστου. Κατ' αρχάς εφοβήθην ολίγον, αλλά ταχέως ησύχασα και λέγω εις τον Γέροντα Υφηγούμενον: «Ιδού, ο Ελεήμων Κύριος θέλει να μετανοήσωμεν». Και εβλέπομεν τους μοναχούς και εις τον ναόν [//587] και εις τους χορούς, και ελάχιστοι εξ αυτών εφοβήθησαν. Έξ περίπου εξ αυτών εξήλθον εκ του ναού, οι άλλοι όμως παρέμενον εις τα στασίδια αυτών και η αγρυπνία εσυνεχίζετο κατά την ωρισμένην τάξιν και τόσον ήρεμα, ως εάν ουδέν συνέβαινε. Και εσκέφθην: Πόσον μεγάλην χάριν Αγίου Πνεύματος έχουν οι μοναχοί, ώστε εις τοιούτον δυνατόν σεισμόν –ότε έτρεμον πάσαι αι τεράστιαι οικοδομαί της Μονής, έπιπτεν η άσβεστος, εσείοντο οι πολυέλαιοι, τα κανδήλια και τα μανουάλια, εν τω κωδωνοστασίω έκρουον οι κώδωνες, έκρουσε προσέτι και ο μεγαλύτερος (σχεδόν δώδεκα τόννων) κώδων– έμενον ήσυχοι. Και εσκεπτόμην: «Ψυχή ήτις εγνώρισε τον Κύριον ουδέν φοβείται, εκτός της αμαρτίας, και προ παντός την αμαρτίαν της υπερηφανίας. Γνωρίζει ο Κύριος αγαπά ημάς και, εάν Ούτος αγαπά ημάς, τότε τί να φοβηθώμεν; Ο Ελεήμων Κύριος συνετίζει ημάς: "Τεκνία μου, μετανοείτε και ζήτε εν αγάπη, γίνεσθε υπήκοοι και εγκρατείς, και μάθετε απ' Εμού την πραότητα και την ταπείνωσιν, και θα εύρητε ανάπαυσιν εν ταις ψυχαίς υμών"».

Ενθυμούμαι επίσκεψιν τινα εις το Σερβικόν Μοναστήριον του Χιλανδαρίου. Μετ' εμού ήλθε και ο πατήρ Νικόλαος, αρχοντάρης της σκήτης της Θηβαΐδος. Εβαδίζομεν κατά την νύκτα δια του πρασίνου δάσους. Η πορεία ήτο ευχάριστος και η συνομιλία ωσαύτως. Συνωμιλούμεν περί της αγάπης προς τον πλησίον, και ο πατήρ Νικόλαος διηγήθη εις εμέ το εξής αξιοσημείωτον γεγονός:

Εις τα νότια μέρη της Ρωσίας, ουχί μακράν του Ροστώφ, υπήρχε συνεταιρισμός τις εξ είκοσι ανθρώπων. Είς εξ αυτών, ονόματι Ανδρέας, ήτο άνθρωπος πολύ κακού χαρακτήρος και κακής διαγωγής, ούτως ώστε ήτο δύσκολος η συμβίωσις μετ' αυτού. Είς άλλος, ο νεώτερος πάντων, ήτο λίαν καλός άνθρωπος, ηγάπα τον Θεόν και εφύλαττε τας εντολάς του Κυρίου. Εκαλείτο Νικόλαος. [//588] Επειδή ο Ανδρέας προεξένησε πολλά κακά και ζημίας εις τους συντρόφους αυτού, ήρχισαν ούτοι να σκέπτωνται πώς να φονεύσουν αυτόν, αλλ' ο νεαρός Νικόλαος δεν συνεφώνει εις το κακόν και έπειθεν αυτούς όπως κατ' ουδένα τρόπον διαπράξουν το έγκλημα τούτο. Δεν υπήκουσαν όμως οι συνεταίροι του Νικολάου και εθανάτωσαν τον Ανδρέα. Το έγκλημα εγνώσθη. Η υπόθεσις έφθασε μέχρι της αστυνομίας. Τότε ο Νικόλαος, βλέπων την συμφοράν αυτών, έλεγεν εις αυτούς: «Πάντες υμείς έχετε γυναίκας και παιδία, ενώ εγώ μόνον είμαι ελεύθερος. Είπατε ότι εγώ εφόνευσα, και εγώ θα είπω ωσαύτως ότι είμαι ο φονεύς. Δι' εμέ δεν είναι δύσκολον να υπάγω εις τα κάτεργα, και θα υπάγω εγώ μόνος, ενώ εάν δικάσουν υμάς, τότε θα υποφέρουν πολλοί άνθρωποι». Κατ' αρχάς οι συνεταίροι δεν απήντων, διότι κατησχύνοντο ενώπιον του Νικολάου, όστις πρότερον προέτρεπεν αυτούς όπως μη φονεύσουν. Ύστερον

όμως ο Νικόλαος έπεισεν αυτούς, και συνεφώνησαν πάντες να είπουν ότι αυτός εφόνευσεν.

Ήλθον λοιπόν εις εκείνο το μέρος οι πρόκριτοι, ο εισαγγελεύς, οι ανακριταί, οι χωροφύλακες. Ήρχισεν η ανάκρισις: Ποίος εφόνευσεν; «Εγώ», λέγει ο Νικόλαος. Ερωτούν τους άλλους, και εκείνοι ωσαύτως λέγουν ότι ο Νικόλαος εφόνευσε. Το πρόσωπον του Νικολάου ήτο πράον και ο χαρακτήρ αυτού ταπεινός και ωμίλει ηρέμα και ησύχως. Οι ανακριταί ηρώτων αυτούς επί πολύ. Δεν επίστευον ότι τοσούτον πράος και ταπεινός άνθρωπος είναι φονεύς. Η εκδίκασις όμως εσυνεχίσθη κατά τον νόμον. Εν τη δίκη οι πάντες εξεπλήττοντο πώς τοσούτον καλός και μειλίχιος άνθρωπος εθανάτωσε, και ουδείς εκ των δικαστών ήθελε να πιστεύση τούτο, καίτοι ο Νικόλαος έλεγεν ότι αυτός εφόνευσε. Και επί πολύν χρόνον οι δικασταί δεν ηδύναντο να εκδώσουν απόφασιν. Η χειρ αυτών δεν εκινείτο προς υπογραφήν της καταδίκης. Και πάλιν, και πάλιν εξήταζον αυτόν και τους άλλους, [//589] ίνα διευκρινήσουν το μυστήριον, και εξώρκιζον αυτόν να είπη την αλήθειαν. Εν τέλει ο Νικόλαος, ο αθώος υπόδικος, είπεν ότι, εάν δεν καταδικάσουν τον πραγματικόν φονέα, τότε θα ομολογήση την αλήθειαν. Κατά τον καιρόν της δίκης κατέστη φανερόν ότι ο φονευθείς Ανδρέας ήτο δύστροπος άνθρωπος, και ο εισαγγελεύς και οι δικασταί πάντες συνεφώνησαν να θέσουν τέλος εις την υπόθεσιν, εάν ανακαλύψουν την αλήθειαν. Και τότε ουχί ο Νικόλαος, αλλ’ οι άλλοι διηγήθησαν πώς εξειλίχθη το πράγμα και πώς ο Νικόλαος ανέλαβε την ενοχήν, ίναι σώση αυτούς εκ της καταδίκης. Ανέκοψαν λοιπόν την δίκην, είπον, ότι το έγκλημα του Νικολάου δεν απεδείχθη. Και είς μάλιστα εκ των προκρίτων είπεν: «Ο Ανδρέας ήτο κακός άνθρωπος και έπαθεν άξια των έργων αυτού, αλλ’ ούτοι οι άνθρωποι είναι καλοί και ας ζήσουν εν ειρήνη».

Και εκ του γεγονότος τούτου είναι φανερόν οποίαν δύναμιν έχει η αγάπη προς τον πλησίον. Η χάρις του Θεού ήτο εν τη καρδία του νεαρού Νικολάου και αντηνακλάτο εις το πρόσωπον αυτού και επηρέαζεν όλους τους άλλους.

Ο ΠΑΤΗΡ ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΡΟΝΣΤΑΝΔΗΣ

Τον Πατέρα Ιωάννην είδον εγώ εν Κρονστάνδη. Ετέλει την θείαν Λειτουργίαν. Εθαύμασα την δύναμιν της προσευχής αυτού, και έκτοτε, αν και παρήλθον περί τα τεσσαράκοντα έτη, ουδένα είδον να λειτουργή ως εκείνος. Ο λαός ηγάπα αυτόν, και πάντες παρίσταντο μετά φόβου Θεού. Και δεν είναι παράδοξον: Το Άγιον Πνεύμα έλκει προς Εαυτό τας καρδίας των ανθρώπων. Εκ του Ευαγγελίου βλέπομεν οποία πλήθη λαού ηκολούθουν οπίσω του Κυρίου. Ο λόγος του Κυρίου είλκυε τον λαόν, διότι προεφέρετο εν Πνεύματι Αγίω, και δια τούτο είναι γλυκύς και ευάρεστος εις την ψυχήν.

[//590] Ότε ο Λουκάς και ο Κλεόπας επορεύοντο εις Εμμαούς και κατά την οδόν επλησίασεν αυτούς ο Κύριος και ωμίλει μετ’ αυτών, εκαίοντο αι καρδίαι αυτών εκ της αγάπης του Θεού. Και ο Πατήρ Ιωάννης είχεν εντός αυτού άφθονον την χάριν του Αγίου Πνεύματος, ήτις εθέρμαινε την καρδίαν αυτού εις την αγάπην του Θεού, και το ίδιον Πνεύμα μέσω αυτού ενήργει επί των ανθρώπων. Είδον πώς ο λαός έτρεχεν οπίσω αυτού, ως εις πυρκαϊάν, ίνα λάβουν ευλογίαν,

και λαμβάνοντες έχαιρον, διότι το Πνεύμα το Άγιον είναι ευχάριστον και δίδει εις την ψυχήν ειρήνην και γλυκύτητα.

Τινές κακώς σκέπτονται περί του Πατρός Ιωάννου και ούτω θλίβουν το Άγιον Πνεύμα, Όπερ έζη εν αυτώ και ζη και μετά θάνατον. Λέγουν ότι ήτο πλούσιος και ενεδύετο κομψώς. Αλλ' ούτοι δεν γνωρίζουν ότι δεν δύναται να βλάψη ο πλούτος εκείνον, εις τον οποίον ζη το Πνεύμα το Άγιον, διότι η ψυχή αυτού είναι όλη εν τω Θεώ, και υπό του Θεού ηλλοιώθη και επελάθετο του πλούτου και της πολυτελούς ενδυμασίας. Μακάριοι οι άνθρωποι οίτινες αγαπούν τον Πατέρα Ιωάννην, διότι θα προσεύχηται δι' ημάς. Η αγάπη αυτού προς τον Θεόν ήτο ζέουσα, και ούτος όλος ήτο εν τη φλογί της αγάπης.

Ώ, Πάτερ Ιωάννη, ο μέγας υπέρ ημών ευχέτης! Ευχαριστώ τον Θεόν, διότι σε είδον, ευχαριστώ και σε, τον καλόν και άγιον ποιμένα, διότι χάρις εις τας προσευχάς σου επέτυχον όπως χωρισθώ από του κόσμου και έλθω εις το Άγιον Όρος του Άθω, όπου είδον το μέγα έλεος του Θεού. Και νυν γράφω χαίρων, διότι ο Κύριος έδωκεν εις εμέ να εννοήσω την πολιτείαν και τον αγώνα του καλού ποιμένος.

Μέγας είναι ο άθλος να συγκατοική τις μετά νεαράς γυναικός και να μη άπτηται αυτής. Τούτο δύνανται μόνον εκείνοι οίτινες φέρουν εντός αυτών αισθητώς την χάριν του Αγίου Πνεύματος. Η θεία ηδύτης υπερνικά [//591] τον σαρκικόν έρωτα της ηγαπημένης συζύγου. Πολλοί άγιοι εφοβούντο την εγγύτητα των γυναικών, αλλ' ο Πατήρ Ιωάννης και εν μέσω των γυναικών είχε το Άγιον Πνεύμα, η γλυκύτης του Οποίου υπερνικά την σαρκικήν αγάπην.

Προσέτι θα είπω ότι ήτο τοσούτον ταπεινός, ώστε εφύλαττε την χάριν του Αγίου Πνεύματος, και ως εκ τούτου πολύ ηγάπα τον λαόν και ανεβίβαζε τον νουν των ανθρώπων προς τον Θεόν.

Εννοείς οποίαν δύναμιν του Αγίου Πνεύματος είχεν ούτος; Όταν αναγινώσκης το βιβλίον αυτού «Η εν Χριστώ ζωή μου», η ψυχή αισθάνεται εν τοις λόγοις αυτού την δύναμιν της χάριτος του Θεού. Συ λέγεις: «Αλλ' εγώ αναγινώσκω άνευ ουδεμιάς γεύσεως». Θα σε ερωτήσω: Μήπως διότι είσαι υπερήφανος; Η χάρις δεν εγγίζει υπερήφανον καρδίαν.

Ώ, Πάτερ Ιωάννη, νυν συ ζης εν τοις ουρανοίς και θεωρείς τον Κύριον, τον Οποίον ηγάπησεν η ψυχή σου έτι και επί της γης· σε παρακαλούμεν, πρέσβευε υπέρ ημών, όπως και ημείς αγαπήσωμεν τον Κύριον και φέρωμεν καρπόν μετανοίας, εις τον οποίον ευαρεστείται ο Κύριος.

Ώ, ο ποιμήν ο καλός και άγιος, ως υψιπέτης αετός υψώθης υπεράνω της γης, και εκ του ύψους, εις το οποίον σε ανεβίβασε το Άγιον Πνεύμα, έβλεπες τας ανάγκας του λαού. Δυνάμει του Πνεύματος του Αγίου είλκυσας τον λαόν προς τον Θεόν, και οι άνθρωποι, ακούοντες τον λόγον του Θεού εκ του στόματός σου, ωδύροντο και προσήγον φλογεράν μετάνοιαν.

Ώ, ο ποιμήν ο μέγας και καλός! Αν και απέθανες σώματι, όμως πνεύματι είσαι μεθ' ημών και, παριστάμενος ενώπιον του Θεού, βλέπεις ημάς εκ των ουρανών εν Πνεύματι Αγίω, και ημείς ταπεινώς σε τιμώμεν.

[//592]

Ο ΠΑΤΗΡ ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΟΣ

Δις επεσκέφθη το Άγιον Όρος ο ερημίτης του Καυκάσου πατήρ Στρατόνικος. Κατήγετο εκ του νομού του Χαρκώφ και εν τω κόσμω ήτο έμπορος, είχε και τέκνα. Η ψυχή αυτού όμως ήρχισε να φλέγηται υπό μεγάλου πυρός μετανοίας και, εγκαταλιπών την οικογένειαν και την περιουσίαν, απεσύρθη εις τον Καύκασον.

Ήτο ανήρ θαυμαστός. Επί τη εμφανίσει αυτού η ψυχή κατελαμβάνετο υπό δέους. Οι οφθαλμοί αυτού ήσαν συνεχώς δακρυσταγείς και, ότε ήρχιζε να ομιλή περί Θεού, ωμίλει μετά μεγάλης εμπνεύσεως και ταπεινής όψεως, και πάντες, όσοι ήκουον αυτόν, ελάμβανον χαράν και παράκλησιν. Ο λόγος αυτού ήτο πλήρης δυνάμεως, εμπεποτισμένος υπό φόβου Θεού και αγάπης. Ήτο αληθώς ως αετός μεταξύ των πατέρων. Εκ της επικοινωνίας μετ' αυτού μετεστρέφοντο αι ψυχαί των ανθρώπων και βλέποντες τον άγιον αυτού βίον, εταπεινούντο. Ο λόγος αυτού εχάλκευεν εκ νέου τας ψυχάς και πολλούς ανήγειρεν εκ της πτώσεως. Ακούουσα αυτού η ψυχή επελανθάνετο των γηΐνων και επεξετείνετο φλογερώς προς τον Θεόν.

Εις το ανάστημα ήτο ολίγον υψηλότερος του μετρίου. Πρόσωπον ευχάριστον, κόμη μέλαινα. Ήρεσεν εις όλους. Οι ασκηταί του Καυκάσου ετίμων αυτόν πολύ, και αξίως. Υπέφερε μεγάλους κόπους· υπέμενε και τον καύσωνα και το ψύχος. Κατά τον χειμώνα περιεπάτει ανυπόδυτος πάσχων χάριν της αγάπης του Θεού και ουδέποτε εις το στόμα αυτού ανέβη γογγυσμός κατά του Θεού, διότι η ψυχή αυτού παρεδόθη εις το θέλημα του Θεού και υφίστατο μετά χαράς όλους τους πόνους. Εκήρυττε διάπυρον μετάνοιαν και πολλούς ανέστησεν εκ της παραλυούσης ακηδίας εις την ένθερμον άσκησιν. Εν τοις [//593] λόγοις αυτού ησθάνετο τις την ενέργειαν της χάριτος του Θεού, ήτις ανεγέννα τον νουν των ανθρώπων και ήρπαζεν αυτούς εκ των γηΐνων.

Οι αναχωρηταί του Καυκάσου έφερον ποτε αυτόν προς δαιμονιζόμενον τινα, και ότε ο πατήρ Στρατόνικος είδεν αυτόν, έκλαυσεν εκ της πολλής αγάπης και είπεν: «Ώ, το ταλαίπωρον πλάσμα του Θεού, πώς βασανίζεται υπό του δαιμονίου», και εποίησε το σημείον του σταυρού επ' αυτού λέγων, «ιάται σε ο Κύριος Ιησούς Χριστός», και παρευθύς ο άρρωστος εγένετο υγιής. Τοιαύτης δυνάμεως ήτο η πίστις και η προσευχή του ανδρός εκείνου.

Ώ, θαυμαστέ εραστά του θρήνου, ηγαπημένε ημών πάτερ Στρατόνικε, πού νυν κατοικείς; Ελθέ προς ημάς, και ημείς θα κτίσωμεν δια σε κελλίον εις όρος υψηλόν και θα ατενίζωμεν εις τον άγιον σου βίον και κατά το μέτρον της δυνάμεως ημών θα μιμώμεθα την μεγάλην σου άσκησιν. Ο καιρός των δακρύων σου, πάτερ, παρήλθε. Νυν συ ακούεις εν τοις ουρανοίς των χερουβικών ύμνων και θεωρείς την δόξαν του Κυρίου, τον Οποίον ηγάπησεν επί της γης η ψυχή σου και επιποθούσα Αυτόν παρεδίδετο εις θρήνον μετανοίας. Ο Κύριος αγαπά τον άνθρωπον και έδωκεν εις αυτόν τον θρήνον τούτον, όπως πλυθή η ψυχή εν τοις Ύδασι τούτοις και δυνηθή να θεωρή εναργώς τον Κύριον εν πνεύματι αγάπης και φόβου ευλαβείας.

Έλεγε προσέτι ο πατήρ Στρατόνικος ότι έρχεται καιρός, οπότε οι μοναχοί θα σώζωνται εν μέσω του κόσμου ζώντες.

Δι' όλων των δυνάμεων δέον όπως φυλάττωμεν έως του εσχάτου τέλους του βίου τον πρώτον ζήλον, διότι πολλοί απώλεσαν αυτόν και δεν ηδυνήθησαν να επανακτήσουν αυτόν. Εις τούτο δε συντελεί η συνεχής μνήμη του θανάτου· και εάν η ψυχή, έστω και εκ μέρους, είναι [//594] προητοιμασμένη δια τον θάνατον, τότε αίρεται ο φόβος και έρχεται η ταπείνωσις και η μετάνοια, και επιλανθάνεται παντός κοσμικού, φυλάττει τον νουν αδιάχυτον και προσεύχεται επιμελώς.

Όστις ενθυμείται τον θάνατον, ούτος δεν δελεάζεται υπό του κόσμου, αγαπά τον πλησίον, και τους εχθρούς προσέτι, μένει υπήκοος και εγκρατής. Ούτω διαφυλάττεται εν τη ψυχή η ειρήνη και έρχεται η χάρις του Αγίου Πνεύματος. Όταν δε γνωρίσης δια Πνεύματος Αγίου τον Θεόν, τότε θα ηδυνθή η ψυχή σου υπό του Κυρίου, και συ θα αγαπήσης Αυτόν και πάντοτε θα μνημονεύης της ηδύτητος του Αγίου Πνεύματος, και τούτο θα είναι αληθώς τροφή ουράνιος.

Ημείς επί πολύ συνωμιλούμεν περί του ζητήματος τούτου μετά του μεγάλου ασκητού πατρός Στρατονίκου. Διηγείτο εις εμέ ότι εις τον Καύκασον εγνώρισεν επτά ανθρώπους, οίτινες είχον γευθή της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, τινές όμως εξ αυτών δεν έμαθον την οδόν του Κυρίου, δεν εγνώρισαν πώς παιδεύει τας ψυχάς ο Κύριος, και ως εκ τούτου ύστερον ητόνησαν. Περί τούτου γίνεται λόγος εν ταις Γραφαίς και εν τοις έργοις των Αγίων Πατέρων, όμως υπάρχει ανάγκη μακροχρονίου ασκήσεως, ίνα γνωρίσης πάντα ταύτα εκ πείρας.

Κατ' αρχάς, όταν προσέρχηται ο άνθρωπος να δουλεύση εις τον Κύριον, ο Κύριος δια της χάριτος Αυτού παρέχει εις την ψυχήν δυνάμεις, ίνα εφίηται του αγαθού και τα πάντα είναι εις αυτόν εύκολα και ευχάριστα. Και όταν η ψυχή ίδη τούτο εντός αυτής, τότε σκέπτεται εξ απειρίας: «Ούτω καθ' όλην την ζωήν μου θα έχω τον αυτόν ζήλον». Και δια τούτο υπεραίρεται έναντι εκείνων, οίτινες διάγουν αμελώς, και άρχεται να κατακρίνη αυτούς. Και ούτως εγκαταλείπει αυτήν η χάρις εκείνη, ήτις εβοήθει αυτήν να τηρή τας εντολάς του Θεού. Και δεν εννοεί η ψυχή πώς συνέβη τούτο. Πριν ήσαν τα πάντα τοσούτον ωραία, νυν όμως είναι δύσκολα, και δεν έχει [//595] διάθεσιν να προσεύχηται. Δεν πρέπει όμως να δειλιά. Ο Κύριος ευσπλάγχνως παιδαγωγεί την ψυχήν. Η ψυχή, ευθύς ως επαρθή έναντι του αδελφού, την αυτήν στιγμήν δέχεται επίθεσιν κακού τινος λογισμού, και εάν η ψυχή ταπεινωθή, η χάρις παραμένει, ει δε μη, θα ακολουθήση μικρός τις πειρασμός, ίνα ταπεινωθή. Εάν όμως δεν ταπεινούται, τότε άρχεται ο πόλεμος της πορνείας. Εάν και πάλιν δεν έλθη εις ταπείνωσιν, τότε θα πέση εις μικρόν τι αμάρτημα. Και εάν και πάλιν δεν ταπεινούται, τότε ήδη έρχεται μεγαλύτερος τις πειρασμός, και θα υποστή μεγαλυτέραν τινα αμαρτίαν. Και ούτω θα εντείνηται η δοκιμασία, μέχρις ότου ταπεινωθή η ψυχή. Τότε απέρχεται ο πειρασμός. Και εάν ταπεινωθή έτι πλείον, θα έλθη κατάνυξις και ειρήνη, και παν κακόν θα εξαφανισθή.

Ούτω λοιπόν, όλος ο πόλεμος γίνεται δια την ταπείνωσιν. Οι εχθροί έπεσον εξ υπερηφανίας, και ημάς ωθούν προς την απώλειαν δια της αυτής οδού. Οι εχθροί επαινούν ημάς, και αν η ψυχή δεχθή τον έπαινον, τότε υποχωρεί η

χάρις απ' αυτής, μέχρις ότου μετανοήση. Ούτω καθ' όλην την ζωήν αυτής μανθάνει η ψυχή την Χριστομίμητον ταπείνωσιν. Μόνον η ταπεινή ψυχή ευρίσκει την ανάπαυσιν και εκείνην την αγίαν ειρήνην, περί ής ομιλεί ο Κύριος (βλ. Ιωάν. ιδ' 27).

Η νηστεία, η εγκράτεια, η αγρυπνία, η ησυχία και αι άλλαι αρεταί βοηθούν, αλλ' η κυρία δύναμις έγκειται εις την ταπείνωσιν. Η οσία Μαρία η Αιγυπτία δια της νηστείας εξήρανεν εαυτήν εις έν έτος, διότι δεν είχε και τί να φάγη, προς τους λογισμούς όμως επάλαιε δέκα και επτά χρόνους.

Την ταπείνωσιν δεν μανθάνει τις πάραυτα. Δια τούτο και ο Κύριος λέγει: «Μάθετε απ' Εμού την ταπείνωσιν και την πραότητα». Ίνα μάθωμεν, απαιτείται χρόνος. Τινές εγήρασαν εν τη ασκήσει, αλλά την ταπείνωσιν εν τούτοις δεν έμαθον, και δεν δύνανται να εννοήσουν δια τί δεν έχουν ειρήνην και η ψυχή αυτών είναι βεβαρημένη.

[//596] Σήμερον ήλθε προς εμέ ο πατήρ Τ. (ερημίτης). Γνωρίζων ότι ο Γέρων ούτος είναι ασκητικός, ενόμισα ότι αγαπά να ομιλή περί του Θεού. Συνωμίλουν μετ' αυτού μάλλον επί πολλήν ώραν, ύστερον δε παρεκάλουν αυτόν όπως είπη εις την ψυχήν μου λόγον, ίνα διορθώσω τας ελλείψεις μου. Εσιώπησε δι' ολίγον και ύστερον είπε:

«Βλέπω ότι είσαι υπερήφανος ... Ίνα τί τοσούτον πολύ ομιλείς περί του Θεού; Οι Άγιοι την αγάπην του Θεού έκρυπτον εν τη ψυχή αυτών και προετίμων να ομιλούν περί του πένθους».

Πάτερ Τ., συ εταπείνωσας την ψυχήν μου, ήτις αγαπά τον Ποιητήν των απάντων.

Αγαπά η ψυχή μου τον Κύριον, και πώς θα απέκρυπτον τούτο το πυρ, όπερ θερμαίνει την καρδίαν μου;

Πώς θα απεσιώπων τα ελέη του Θεού, άτινα έθελξαν την ψυχήν μου;

Πώς θα ηδυνάμην να επιλησθώ του ελέους του Κυρίου, δια του οποίου η ψυχή μου εγνώρισε τον Θεόν;

Πώς θα ηδυνάμην να μη ομιλώ περί του Θεού, όταν η ψυχή μου είναι ηχμαλωτισμένη υπ' Αυτού;

Πώς θα εσιώπων περί του Θεού, όταν το πνεύμα μου είναι πεπυρακτωμένον υπό της αγάπης δι' Αυτόν ημέρας και νυκτός;

Είμαι άρα γε εχθρός του πένθους;

Δια τί εμήνυσας, Πάτερ, εις την ψυχήν μου ότι ομιλώ πολύ περί του Θεού;

Εφ' όσον η ψυχή μου αγαπά Αυτόν, πώς άρα γε θα έκρυπτον την αγάπην του Κυρίου προς εμέ;

Εγώ είμαι άξιος των αιωνίων βασάνων, αλλ' Αυτός συνεχώρησε και έδωκεν εις εμέ την χάριν, ήτις «ου δύναται κρυβήναι» εις την ψυχήν.

Μήπως αγνοής ότι σε αγαπώ, και ωμίλουν περί του Θεού προσδοκών ότι και η ψυχή σου αγαπά τον Θεόν και καίεται υπό της αγάπης του Θεού;

[//597] Αλλά τί θα είπω νυν εις την ψυχήν μου; Κρύψον τους λόγους του Κυρίου εντός σου;

Αλλ' άρα γε δεν γνωρίζουν περί τούτου όλοι οι ουρανοί; Ούτω θα ερωτηθώ: Δια τί απεσιώπησα τα ελέη του Κυρίου και δεν ανήγγειλα ταύτα εις τους

ανθρώπους, ίνα πάντες αγαπήσουν τον Θεόν και εύρουν εν Αυτώ ουρανίαν κατάπαυσιν;

Εν αληθεία, ο Ελεήμων Δεσπότης προσκαλεί πάντας ημάς: «Δεύτε προς Με πάντες οι κοπιώντες, καγώ αναπαύσω υμάς».

Η ψυχή μου γνωρίζει την ανάπαυσιν ταύτην, και δια τούτο, αγαπών τον Θεόν και τον αδελφόν μου, ομιλώ περί της ευσπλαγχνίας του Θεού.

Ενόμιζον ότι η ψυχή μου αγάλλεται επί τω Θεώ, συ δε εταπείνωσας την ψυχήν μου λέγων: «Ίνα τί ομιλείς πολύ περί του Θεού»;

Αλήθειαν λέγω, ελεήμων είναι ο Κύριος ημών και συγχωρεί εις τους ανθρώπους τας αμαρτίας αυτών.

Θα σιγήσω λοιπόν, και πνεύματι, εν σιωπή, θα ψάλλω ύμνον προς τον Θεόν, ίνα ευφραίνηται ο Κύριος ημών, διότι αγαπά ημάς άνευ μέτρου, ώστε και το Αίμα Αυτού έχυσεν υπέρ ημών, και Πνεύμα Άγιον έδωκεν εις ημάς.

Ο πατήρ Κασσιανός έλεγεν ότι πάντες οι αιρετικοί θα απολεσθούν. Εγώ δεν γνωρίζω τούτο, αλλά πιστεύω μόνον εις την Ορθόδοξον Εκκλησίαν. Εν αυτή ευρίσκεται η χαρά της σωτηρίας δια της Χριστομιμήτου ταπεινώσεως.

Ευχαριστώ Σε, τον Ποιητήν μου και Κύριον, διότι εταπείνωσας εν ελέει την ψυχήν μου και απεκάλυψας εις εμέ την οδόν, την οποίαν επορεύθησαν οι Άγιοι Σου.

Συ αγαπάς τους κλαίοντας, και δια της οδού του κλαυθμού επορεύοντο προς Σε πάντες οι Άγιοι.

Συ αγαπάς τους ταπεινούς, και δια της χάριτος Σου διδάσκεις αυτούς την αγάπην και την θείαν Σου ταπείνωσιν, [//598] από προσώπου της οποίας φεύγουν οι εχθροί ημών δαίμονες. Συ χαίρεις, Κύριε, επί τη ταπεινή ψυχή.

Δος μοι, Ελεήμον, να οδεύω προς Σε δια της οδού των Αγίων Σου, της οδού του ταπεινού κλαυθμού, την οποίαν Συ απεκάλυψας εις εμέ.

Είχομεν εν τη Μονή υποτακτικόν τινα, όστις έπεσεν εκ του δένδρου, ενώ συνέλεγεν ελαίας, και εξηρθρώθησαν οι πόδες αυτού. Ότε ήτο εν τω νοσοκομείω, επί της παραπλεύρου κλίνης έτυχε να αποθάνη μοναχός τις. Ο νοσοκόμος ανέλαβε την ετοιμασίαν του σώματος του κεκοιμημένου προς ενταφιασμόν και παρεκάλεσε τον άρρωστον υποτακτικόν να κρατήση προς στιγμήν την βελόνην. Ο άρρωστος απήντησε: «Τί με ενοχλείς»; Μετά όμως τον λόγον τούτον η ψυχή απώλεσε την ειρήνην, και τότε προσεκάλεσε τον πνευματικόν και εξωμολογήθη εις αυτόν το αμάρτημα της ανυπακοής αυτού.

Ο σοφός θα εννοήση δια τι η ψυχή του μοναχού εστερήθη της ειρήνης, ο δε ασύνετος θα είπη ότι τούτο είναι ασήμαντον πράγμα.

Την 1ην Ιουλίου 1932 με επεσκέφθη ο πατήρ Παντελεήμων εκ του Παλαιού Ρωσικού. Ηρώτησα αυτόν πώς είναι, και ούτος απήντησε φαιδρώ τω προσώπω:

– Αισθάνομαι μεγάλην χαράν.

– Δια τί άρα γε τοσούτον χαίρεις;

– Πάντες οι αδελφοί με αγαπούν.

– Και δια τί σε αγαπούν ούτοι;

– Διότι υπακούω εις πάντας, όταν με αποστέλλουν εις τι μέρος.

Και εσκέφθην: Εύκολος είναι η οδός η άγουσα εις την Βασιλείαν του Θεού. Ούτος εύρε την ανάπαυσιν δια της υπακοής, την οποίαν φυλάττει χάριν του Θεού, και δια τούτο αισθάνεται καλώς εν τη ψυχή.

[//599] Ο Ιερομόναχος π. Ι. διηγήθη εις εμέ ότι εις το μετόχιον της Κρουμίτσης εψυχορράγει μεγαλόσχημος τις μοναχός και δεν ηδύνατο να αποθάνη. Λέγουν εις αυτόν: «Δεν θα εξωμολογήθης τας αμαρτίας σου, και δια τούτο δεν αποθνήσκεις». Ούτος λέγει: «Εξωμολογήθην δις, αλλά δεν αισθάνομαι ότι συνεχωρήθησαν αι αμαρτίαι μου και θέλω να εξομολογηθώ εις τον Ηγούμενον Μακάριον». Κατά την επιθυμίαν αυτού προσεκλήθη εκ του Μοναστηρίου ο Ηγούμενος Μακάριος, όπως εξομολογήση τον μεγαλόσχημον, και τότε αυτός ησύχως και εν ειρήνη εκοιμήθη.

Ο Ιερομόναχος π. Ι. με ηρώτησε ποίος ήτο ο λόγος. Και εγώ απήντησα: Καίτοι εξωμολογήθη, ο μοναχός ούτος, δεν είχε την πίστιν ότι συνεχωρήθησαν εις αυτόν αι αμαρτίαι. Και κατά την ψυχικήν αυτού διάθεσιν, ήγουν κατά την απιστίαν αυτού, ούτω και εγένετο. Ημείς πρέπει να έχωμεν ακράδαντον πίστιν ότι εν τη Εκκλησία ημών τα μυστήρια εθεσπίσθησαν δια Πνεύματος Αγίου, και τότε κατά την πίστιν ημών λαμβάνομεν παρά του Κυρίου την χάριν.

ΝΕΑΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ

Ευχαριστώ Σοι, Κύριε, διότι σήμερον έστειλας εις εμέ τον δούλον Σου, τον νεαρόν μοναχόν, το όνομα του οποίου θα αποσιωπήσω, ίνα μη εμπέση εις κενοδοξίαν και υποτιμηθή ο άγιος αυτού βίος.

Ο νεαρός ούτος μοναχός, κατά την συνομιλίαν εν πνεύματι αγάπης, είπεν εις εμέ ότι κατά τα τριάκοντα έτη της ζωής αυτού ουδέποτε έθλιψε τινα. Προσέβλεψα εις αυτόν και η ψυχή μου εταπεινώθη έως σποδού ενώπιον αυτού.

Εκ παιδικής ηλικίας η ψυχή αυτού ηγάπησε τον Κύριον, και ούτος θεωρών εν πνεύματι τον Κύριον ουδένα ετόλμησε να θλίψη, και δια τούτο ο Κύριος διεφύλαξεν [//600] αυτόν από της αμαρτίας.

Ιδού, ένεκα τοιούτων ανθρώπων, σκέπτομαι, ο Κύριος διαφυλάττει τον κόσμον, διότι ούτοι είναι τοσούτον ευάρεστοι εις τον Θεόν, ώστε πάντοτε εισακούει αυτών ο Θεός και πάντες ημείς απολαύομεν των αγαθών ένεκα των προσευχών αυτών.

Ευχαριστώ Σοι, Κύριε, διότι εφανέρωσας εις εμέ τον ταπεινόν Σου δούλον. Και πόσοι άλλοι άγιοι υπάρχουν, τους οποίους ημείς δεν δυνάμεθα να γνωρίζωμεν· αλλ’ η ψυχή αισθάνεται την έλευσιν των αγίων και αλλοιούται υπό της ταπεινώσεως του Πνεύματος του Χριστού.

Το Πνεύμα του Θεού ζη εν τοις αγίοις.

Ώ, Κύριε, ποίησον όπως πάντες οι άνθρωποι γένωνται όμοιοι προς τον νέον αυτόν μοναχόν. Όλος ο κόσμος θα εστολίζετο δόξαν, διότι η χάρις του Θεού αφθόνως θα εξεχέετο εις τον κόσμον. Το Άγιον Πνεύμα δίδει εις την ψυχήν να γνωρίση την αγάπην του Θεού και την αγάπην του πλησίον. Το Άγιον Πνεύμα

διδάσκει εις την ψυχήν την πραότητα και την ταπείνωσιν, και αναπαύεται αύτη εν τω Θεώ και επιλανθάνεται πασών των συμφορών του κόσμου τούτου, διότι το Άγιον Πνεύμα παρηγορεί αυτήν. Αι ψυχαί των Αγίων γεύονται του Αγίου Πνεύματος ήδη επί της γης, και τούτο είναι η «Βασιλεία του Θεού εντός ημών», καθώς λέγει ο Κύριος.

Σήμερον μετά του πατρός Ν. ωμιλήσαμεν περί της ευγενείας της ψυχής.

Τω όντι είναι ευγενής, διότι έλαβε την ευγένειαν εξ Αυτού του Κυρίου. Και οφείλομεν να φυλάττωμεν αυτήν. Φυλάττεται δε δια της αυτής πάλιν ευγενείας, την οποίαν εκ της αγάπης Αυτού έδωκεν εις την ψυχήν ο Κύριος.

Ότε μετά την ανάστασιν ο Κύριος ενεφανίσθη εις τους μαθητάς Αυτού, ομιλών εις τον Απόστολον Πέτρον, δεν επέπληξεν αυτόν, αλλ’ ευγενώς ηρώτησεν: «Αγαπάς Με;» (Ιωάν. κα’ 15). Ούτος ο τρυφερός λόγος της πατρικής [//601] αγάπης του Κυρίου διδάσκει ημάς πώς να φερώμεθα και ημείς προς τους ανθρώπους, όταν προσβάλλουν ημάς. Εις τούτο έγκειται η κατά Χριστόν ευγένεια, ήτις είναι ακατάληπτος εις τον άνθρωπον και γνωρίζεται μόνον Πνεύματι Αγίω.

Δόξα τω Κυρίω και τη αμέτρω ευσπλαγχνία Αυτού, διότι διδάσκει ημάς δια του Αγίου Πνεύματος! Άλλως ημείς δεν θα εγνωρίζομεν οποίος είναι ο Κύριος ημών.

ΑΕΤΟΣ ΚΑΙ ΠΕΤΕΙΝΟΣ

Αετός ιπτάμενος εις τα ύψη και απολαύων της ωραιότητος του κόσμου εσκέφθη: «Εγώ περιίπταμαι μεγάλας εκτάσεις και βλέπω τα όρη και τας κοιλάδας τας θαλάσσας και τους ποταμούς, τους λειμώνας και τα δάση· βλέπω τα πλήθη των θηρίων και των πτηνών· βλέπω τας πολιτείας και τας κώμας. Ιδού όμως, ο πετεινός του χωρίου ουδέν γνωρίζει εκτός της αυλής αυτού, και βλέπει μόνον ολίγους ανθρώπους και ολίγα ζώα. Θα καταβώ και θα διηγηθώ εις αυτόν περί της ζωής του κόσμου».

Κατέβη λοιπόν ο αετός επί την στέγην της οικίας του χωρίου και βλέπει τον πετεινόν, θαρραλέον και εύθυμον, να περιπατή εν μέσω των ορνίθων αυτού. Τότε εσκέφθη: «Άρα γε, είναι ηυχαριστημένος εκ της τύχης αυτού! Ας διηγηθώ όμως εις αυτόν όσα γνωρίζω εγώ».

Και ήρχισε να διηγήται ο αετός εις τον πετεινόν περί του κάλλους και του μεγαλείου του κόσμου. Ο πετεινός κατ’ αρχάς ήκουε μετά προσοχής, αλλ’ ουδέν ηννόει. Και ο αετός βλέπων αυτόν ότι δεν ηννόει, ελυπήθη και ησθάνθη ανίαν να ομιλή προς τον πετεινόν. Ο δε πετεινός πάλιν, μη εννοών τι λέγει ο αετός, ήρχισε να πλήττη και μετά δυσφορίας ήκουεν αυτόν. Έκαστος εξ αυτών όμως παρέμεινεν ικανοποιημένος δια την τύχην αυτού.

Ούτω συμβαίνει, όταν ο διανοούμενος άνθρωπος ομιλή μετά του αγραμμάτου, αλλ’ έτι μάλλον, όταν ο πνευματικός [//602] άνθρωπος ομιλή μετ’ εκείνου, όστις στερείται πνευματικής πείρας. Ο πνευματικός μεν είναι όμοιος προς αετόν, ο δε μη πνευματικός προς πετεινόν. Ο νους του πνευματικού ημέρας και νυκτός μελετά εν τω νόμω Κυρίου και δια της καθαράς προσευχής αναβαίνει

προς τον Θεόν, ενώ ο νους του μη πνευματικού προσεδέθη εις την γην ή κατέχεται υπό εμπαθών λογισμών. Το μεν πνεύμα του πρώτου απολαύει της άνωθεν ειρήνης, η δε ψυχή του δευτέρου μένει έρημος και διακεχυμένη. Ο πνευματικός, ίπταται ως αετός και η ψυχή αυτού αισθάνεται τον Θεόν και βλέπει τον κόσμον όλον, καίτοι προσεύχεται εν τω σκότει της νυκτός. Ο δε μη πνευματικός ηδύνεται ή εκ της ματαίας δόξης, ή εκ του υλικού πλούτου, ή επιθυμεί σαρκικάς απολαύσεις. Και όταν ο πνευματικός έρχηται εις επαφήν μετά του μη πνευματικού, τότε η επικοινωνία αποβαίνει πληκτική και οχληρά δι' αμφοτέρους.

ΟΜΙΛΙΑΙ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ[20]

Τα ηγαπημένα παιδία τρέχουν εις τους λειμώνας, κόπτουν άνθη, άδουν και χαίρουν, διότι ευφραίνει αυτά η χάρις του Θεού. Αλλ' ιδού, είδον ταύτα μοναχόν και λέγουν προς αυτόν.

– Βλέπε, ο Κύριος εκόσμησε τον ουρανόν δι' αστέρων και την γην δια ποταμών και κήπων· οι αετοί ίπτανται επί των νεφελών και απολαύουν του κάλλους της φύσεως. Τα πτηνά ευθύμως άδουν εις τα δάση και τας πεδιάδας, και συ, μοναχέ, κάθησαι εν τω κελλίω και δεν [//603] βλέπεις όλην την ωραιότητα του Θεού. Κάθησαι και κλαίεις. Περί τίνος κλαίεις εν τω μικρώ κελλίω σου, όταν ο ήλιος λάμπη, και ο κόσμος όλος ενδύηται ωραιότητα, και πάντες επί της γης χαίρουν;

Ούτως ηρώτων τα παιδία τον μοναχόν, αυτός δε απεκρίθη:

– Παιδία, υμείς δεν κατανοείτε τον θρήνον μου. Η ψυχή μου κλαίει δι' υμάς, διότι δεν γνωρίζετε τον Θεόν, Όστις έκτισε την ωραιότητα ταύτην. Η ψυχή μου γνωρίζει Αυτόν και ποθώ την γνώσιν αυτήν δι' όλους υμάς, και ως εκ τούτου θλίβομαι και μετά δακρύων δέομαι του Θεού υπέρ υμών, ίνα και υμείς γνωρίσητε τον Κύριον Πνεύματι Αγίω.

---

[20] Κατά τον καιρόν του Ρωσοϊαπωνικού πολέμου (1904-1905) ο π. Σιλουανός ως έφεδρος σκαπανεύς (μετά άλλων Ρώσων μοναχών του Αγίου Όρους ανηκόντων εις την οπισθοφυλακήν), έλαβε την κλήσιν μετά την διακίνησιν του στρατού εν Ρωσία. Εκ της Μονής ανεχώρησε την 30ην Δεκεμβρίου 1904 και επανήλθεν εις Άθω την 16ην Οκτωβρίου 1905. Εν τω τρίτω μέρει του βιβλίου ημών θα εκθέσωμεν ολίγον λεπτομερέστερον την αιτίαν, δια την οποίαν ο π. Σιλουανός δεν εστάλη εις το μέτωπον αλλ' εις τον οίκον αυτού.

Επανελθών εις τον οίκον, μοναχός ών, χάριν ησυχίας και ελευθερίας τηρήσεως του μοναχικού κανόνος, έκτισεν εν απομεμακρυσμένω αγρώ μικρόν κελλίον, όπου και διήρχετο τον χρόνον της εν τη πατρίδι διαμονής αυτού. Κατά την περίοδον ταύτην της ζωής αυτού διελέγετο ενίοτε μετά των παιδίων του χωρίου, άτινα ήρχοντο προς αυτόν. Διηγείτο ούτος εις ημάς τας λίαν ενδιαφερούσας παρατηρήσεις αυτού επί της παιδικής ψυχής, περί του πώς εκ της πλέον νεαράς ηλικίας η ψυχή του ανθρώπου δύναται να προσδιορισθή εν τη σχέσει αυτής προς τον Θεόν.

Αι αναφερόμεναι ενταύθα συνομιλίαι αποτελούν επεξεργασίαν εκείνων, τας οποίας είχεν ούτος μετά των παιδίων. Ενδέχεται εις τας καθαράς ψυχάς των παιδίων να αντικατοπτρίζηται η φωτεινή εικών του αγαπώντος μοναχού, αλλ' είναι αδύνατον να μη παρατηρήσωμεν ότι, κατά το περιεχόμενον αυτών, οι λόγοι του Γέροντος είναι προσιτοί μόνον εις ενήλικας.

– Τί σημαίνει να γνωρίσωμεν τον Κύριον Πνεύματι Αγίω;

– Δια του νοός, παιδία, είναι αδύνατον να γνωρίση τις τον Κύριον, αλλ' αναγνώσατε την Θείαν Γραφήν· εν [//604] αυτή ζη η χάρις, ήτις θα ηδύνη υμάς και ούτω θα γνωρίσητε τον Κύριον και μετά χαράς θα υπηρετήτε Αυτόν ημέρας και νυκτός. Όταν δε γνωρίσητε τον Κύριον, τότε θα φύγη η επιθυμία να βλέπητε αυτόν τον κόσμον, αλ'' η ψυχή θα ορμά να ίδη την δόξαν του Κυρίου εν τοις ουρανοίς.

– Αρέσουν όμως εις ημάς τα άνθη και αγαπώμεν να περιπατώμεν και να χαίρωμεν.

– Άσατε, παιδία, τω Κυρίω Πνεύματι Αγίω· άσατε εν ταπεινώσει και αγάπη.

– Δια τι όμως συ θρηνείς; Δεν εννοούμεν.

– Θρηνώ δι' υμάς, μικρά παιδία. Βλέπω υμάς, ποθώ υμάς και δέομαι του Κυρίου, όπως φυλάξη υμάς, ίνα γνωρίσητε τον Δημιουργόν και Κύριον υμών. Ατενίζω εις υμάς και ιδού, είσθε όμοια προς τον Παίδα Ιησούν, και επιθυμώ, όπως μη απομακρύνητε την χάριν του Θεού και γίνητε, όταν αυξηθήτε τη ηλικία, όμοιοι προς τον εχθρόν ένεκα των κακών λογισμών. Θέλω ίνα πάντοτε ομοιάζητε προς τον Υιόν της Πανάγνου Θεομήτορος. Τούτο εύχεται η ψυχή μου εις υμάς. Περί τούτου προσεύχομαι. Λυπούμαι όλα τα παιδία της γης και δια τούτο θρηνώ δι' όλα τα αθώα παιδία και τα ορφανά. Πενθώ, παιδία, δια τον κόσμον και θρηνώ δι' όλον τον λαόν του Θεού.

«Κύριε, εξαπόστειλον το έλεος Σου επί τα παιδία της γης, άτινα Συ αγαπάς, και δος εις αυτά, ίνα Σε γνωρίσουν [//605] δια Πνεύματος Αγίου, και δίδαξον αυτά Σε να δοξάζουν.

Μετά δακρύων Σε ικετεύω, εισάκουσον της προσευχής μου και εις πάντα ταύτα δώρησαι να γνωρίσουν την δόξαν Σου Πνεύματι Αγίω».

– Παιδία, αγαπάτε τον Θεόν, καθώς αγαπούν Αυτόν οι Άγγελοι εν ουρανοίς.

– Τον Θεόν ουδέποτε είδομεν. Πώς δυνάμεθα να αγαπώμεν Αυτόν;

– Παιδία μου, ηγαπημένα, να σκέπτησθε περί του Θεού πάντοτε ότι Αυτός αγαπά υμάς και έδωκεν εις υμάς ζωήν, ούτως ώστε αιωνίως να ζήτε μετ' Αυτού και να ευφραίνησθε δια της αγάπης Αυτού.

– Πώς δυνάμεθα να γνωρίσωμεν ότι αγαπά ημάς ο Θεός;

– Εκ των καρπών, παιδία, γνωρίζεται η αγάπη. Όταν μένωμεν εν τη αγάπη του Θεού, τότε φοβούμεθα την αμαρτίαν και έχομεν εν τη ψυχή χαράν και ειρήνην, και θέλομεν να ενθυμώμεθα τον Θεόν συνεχώς και να προσευχώμεθα αδιαλείπτως, και εν τη ψυχή θα πνέουν αγαθοί λογισμοί.

– Πώς θα γνωρίσωμεν ποίοι λογισμοί ζουν εν ημίν και ποίοι εξ αυτών είναι αγαθοί και ποίοι κακοί;

Ίνα διακρίνητε τους αγαθούς λογισμούς εκ των κακών, πρέπει να τηρήτε τον νουν υμών καθαρόν εν τω Θεώ.

– Δεν κατανοούμεν τίνι τρόπω δυνάμεθα να κρατώμεν τον νουν εν τω Θεώ, εφ' όσον δεν είδομεν τον Θεόν και δεν εγνωρίσαμεν Αυτόν. Και τι σημαίνει «καθαρός νους»;

– Παιδία, να σκέπτησθε ότι ο Θεός βλέπει υμάς, καίτοι υμείς δεν βλέπετε Αυτόν. Ούτω πάντοτε θα πορεύησθε ενώπιον του προσώπου του Κυρίου. Αν και τούτο είναι μικρά αγάπη, εν τούτοις, εάν φυλάξητε τον [//606] λόγον μου, τότε ούτος θα οδηγήση υμάς εις μεγαλυτέραν αγάπην, και τότε Πνεύματι Αγίω θα γνωρίσητε πάντα όσα είπον εις υμάς, και τα οποία νυν δεν κατανοείτε έτι.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΟΣ

Κατά το έτος 1905 ο πατήρ Σιλουανός διήλθε μήνας τινας εν τη Ρωσία επισκεπτόμενος συχνάκις τα Μοναστήρια. Εις έν εκ των ταξιδίων τούτων δια σιδηροδρόμου εκάθητο έναντι εμπόρου τινός. Ούτος ήνοιξεν ενώπιον αυτού αργυράν ταμπακέραν και προσέφερεν μετά φιλικής χειρονομίας εις αυτόν τσιγάρον. Ο πατήρ Σιλουανός ηυχαρίστησεν αυτόν, αλλ' ηρνήθη την προσφοράν. Τότε ο έμπορος ήρχισε να λέγη: «Μήπως αρνείσθε, παππούλη, διότι θεωρείτε τούτο αμαρτίαν; Αλλά το κάπνισμα πολλάκις βοηθεί εις την πολυάσχολον ζωήν· είναι καλόν να διακόπτη τις την έντασιν εν τη εργασία και να αναπαύηται ολίγα λεπτά. Διευκολύνει την επαγγελματικήν ή την φιλικήν συνομιλίαν και εν γένει εν τη ροή της ζωής ...». Αποπειρώμενος δε περαιτέρω να πείση τον πατέρα Σιλουανόν να δεχθή το τσιγάρον, εσυνέχισεν ο έμπορος να εξυμνή το όφελος του καπνίσματος. Τότε ο πατήρ Σιλουανός απεφάσισε να είπη: «Κύριε, πριν ή καπνίσητε, προσευχηθήτε, είπατε άπαξ το "Πάτερ ημών"». Εις τούτο ο έμπορος απήντησε: «Να προσευχηθώ πριν καπνίσω, φαίνεται εις εμέ ανάρμοστον». Και ο Σιλουανός εις απάντησιν παρετήρησε: «Λοιπόν παν έργον, προ του οποίου δεν αρμόζει η ατάραχος προσευχή, κάλλιον να μη τελήται».

[//607]

ΑΣΚΗΤΙΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ, ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Αι σκέψεις μου είναι καταστάλαγμα βιωμάτων πολλών ετών. Τα ελέη του Θεού εξεχύθησαν επ' εμέ άνευ μέτρου. Και εάν ο Κύριος δεν εχειραγώγει εμέ δια της χάριτος Αυτού, ως ο Ποιμήν ο Καλός, τότε οι εχθροί θα κατέπινον εμέ.

Γράφω περί του ελέους του Κυρίου, και είναι φυσικόν δι' εμέ να γράφω, διότι η ψυχή μου γνωρίζει τον Κύριον εν Πνεύματι Αγίω, και γνωρίζει πόσον πολύ αγαπά Αυτός τον άνθρωπον. Κατά το πλήθος της αγάπης και της πραότητος Αυτού δεν θα μνησθή των αμαρτιών ημών.

Το πνεύμα μου επιποθεί ακορέστως ή να προσεύχηται ή να γράφη ή να ομιλή περί του Θεού, περί κοσμικών δε έργων η ψυχή μου δεν θέλει να ακούη.

Εάν ομιλής ή γράφης περί του Θεού, πρέπει να προσεύχησαι και να ζητής παρά του Κυρίου βοήθειαν και σύνεσιν. Και ο Κύριος θα συνεργή μετά σου και θα σε οδηγή. Και εάν έχης απορίαν τινά, ποίησον τρεις μετανοίας και ειπέ: «Κύριε Ελεήμον, Συ βλέπεις ότι η ψυχή μου ευρίσκεται εις απορίαν και φοβούμαι

μη τυχόν σφάλλω. Φώτισον με, Κύριε». Και ο Κύριος οπωσδήποτε θα σε φωτίση, διότι είναι πολύ εγγύς εις ημάς. Εάν όμως διστάζης, δεν θα λάβης το ζητούμενον. «Ολιγόπιστε! [//608] Εις τι εδίστασας;» (Ματθ. ιδ΄ 31), είπεν ο Κύριος προς τον Πέτρον, ότε ούτος ήρχισε να καταποντίζηται εις τα κύματα. Ούτω και η ψυχή, όταν αμφιβάλλη, αρχίζει να βυθίζηται εις κακούς λογισμούς.

«Κύριε, δος ημίν τελείαν την πίστιν εις Σε δια Πνεύματος Αγίου».

Όστις δεν έλαβε το χάρισμα της διδασκαλίας, και όμως διδάσκει, εκείνος προσβάλλει το μεγαλείον του Θεού.

Υπάρχουν άνθρωποι, προσέτι και μεγάλοι, οίτινες, όταν ευρίσκωνται εν απορία δεν καταφεύγουν εις τον Κύριον. Πρέπει όμως κατ΄ ευθείαν να λέγωμεν:

«Κύριε, εγώ είμαι άνθρωπος αμαρτωλός και δεν εννοώ, καθώς πρέπει, αλλά Συ, Ελεήμον, συνέτισον με πώς οφείλω να ενεργήσω».

Ο Ελεήμων Κύριος δεν θέλει η ψυχή ημών να ευρίσκηται εν συγχύσει εκ του εχθρού, και Ούτος εμπνέει τί πρέπει και τί δεν πρέπει να πράττωμεν.

Όταν γνωρίζωμεν πολλά, ας ευγνωμονώμεν τον Κύριον δια την δοθείσαν εις ημάς γνώσιν. Αλλ΄ η γνώσις μόνη δεν επαρκεί. Πρέπει να υπάρχουν εν τη ψυχή οι καρποί του Αγίου Πνεύματος, έστω και μικρός τις σπόρος, όστις εις τον καιρόν αυτού θα αυξηθή και θα φέρη άφθονον καρπόν.

Γράφω, και είναι φυσικόν δι΄ εμέ να γράφω, διότι η ψυχή μου γνωρίζει τον Κύριον. Αλλ΄ είναι προτιμητέα και πολυτιμοτέρα πάντων η μετά προσοχής προσευχή. Η ψυχή όμως δεν έχει δυνάμεις να προσεύχηται πάντοτε διαπύρως, και δια τούτο πρέπει να δίδωμεν εις αυτήν ανάπαυσιν από του κόπου της προσευχής. Τότε συνιστάται να αναγινώσκωμεν ή να σκεπτώμεθα ή να γράφωμεν περί του Θεού, ως έκαστον εμπνέει ο Κύριος.

[//609] Είναι καλόν να μελετάς εν τω νόμω Κυρίου ημέρας και νυκτός. Ούτως η ψυχή ευρίσκει ανάπαυσιν εν τω Θεώ, και ο Κύριος περιπτύσσεται ολόκληρον την ψυχήν, ούτως ώστε ουδέν υπάρχει δι΄ αυτήν, ει μη ο Θεός.

Όταν η ψυχή ευρίσκηται εν τω Θεώ, τότε ο κόσμος «λησμονείται» εντελώς, και αύτη θεωρεί μόνον τον Θεόν. Ο Κύριος δια της χάριτος Αυτού κινεί την ψυχήν άλλοτε μεν να προσεύχηται δι΄ όλον τον κόσμον, άλλοτε δε δια τι πρόσωπον· οπότε και ως βούλεται ο Κύριος.

Ίνα ενορώμεν όμως τα μυστήρια του Θεού, δέον όπως επιζητώμεν επιμελώς παρά του Κυρίου ταπεινόν πνεύμα, και τότε μόνον θα εισδύσωμεν εις αυτά δια του Αγίου Πνεύματος.

Όταν ενσκήψη συμφορά τις επί τινων ανθρώπων, και η ψυχή εξ ευσπλαγχνίας προσευχηθή μετά δακρύων ενώπιον του Θεού δι΄ αυτούς, τότε γνώριζε ότι ο Θεός θα σώση αυτούς. Δι΄ αυτόν τον λόγον ήψατο της ψυχής το Άγιον Πνεύμα και έδωκεν εις αυτήν προσευχήν υπέρ των ανθρώπων εκείνων, όπως ελεηθούν. Τοσούτον αγαπά ο Ελεήμων Κύριος το ποίημα Αυτού.

Ίσως σκεφθή τις: Πώς θα προσεύχωμαι εγώ δι' όλον τον κόσμον, όταν δεν δύναμαι να προσεύχομαι εισέτι και δι' εμαυτόν; Ούτως ομιλούν εκείνοι, οίτινες δεν εγνώρισαν ότι ο Κύριος ακούει και δέχεται τας προσευχάς ημών.

Προσεύχου απλώς, ως τα παιδία, και ο Κύριος θα εισακούη της προσευχής σου, διότι είναι τοσούτον Ελεήμων Πατήρ, ώστε ούτε να συλλάβωμεν τούτο δυνάμεθα, και μόνον το Πνεύμα το Άγιον αποκαλύπτει εις ημάς το άμετρον της αγάπης Αυτού.

Εις τους συμπάσχοντας μετά των τεθλιμμένων ο Κύριος χαρίζεται διάπυρον προσευχήν υπέρ του κόσμου. Προσεύχονται μετά δακρύων υπέρ των ανθρώπων, τους [//610] οποίους αγαπούν και δια τους οποίους θλίβονται, και η θλίψις αύτη είναι ευάρεστος ενώπιον του Θεού.

Ο Κύριος εκλέγει ικέτας υπέρ όλου του κόσμου. Εις τον όσιον ασκητήν Παρθένιον του Κιέβου, όστις επεθύμει να εισδύση εις το μυστήριον του μοναχικού σχήματος, η Θεομήτωρ είπε: «Μοναχός είναι ο ικετεύων υπέρ όλου του κόσμου».

Ο Κύριος θέλει να σώση τους πάντας, και κατά την αγαθότητα Αυτού καλεί όλον τον κόσμον. Ο Κύριος δεν αίρει την θέλησιν εκ της ψυχής, αλλά δια της χάριτος Αυτού ωθεί αυτήν προς το αγαθόν και έλκει προς την αγάπην Αυτού. Και όταν θέλη ο Κύριος να ελεήση τινά, τότε εμπνέει εις τους άλλους την επιθυμίαν να προσεύχωνται δι' εκείνον, και συνεργεί εις την προσευχήν. Δια τούτο πρέπει να γνωρίσωμεν ότι, όταν έρχηται εις ημάς εσωτερική τις κίνησις προσευχής υπέρ τινος, τούτο σημαίνει ότι Αυτός ο Κύριος θέλει να ελεήση την ψυχήν εκείνην και πλήρης ών ελέους εισακούει των προσευχών ημών. Δεν πρέπει όμως να συγχέης την επιθυμίαν προσευχής, την εμπεπνευσμένην υπό του Κυρίου, μετά της επιθυμίας, ήτις γεννάται εκ προσωποληψίας ή εμπαθούς «προσπαθείας» προς εκείνο το πρόσωπον, υπέρ του οποίου προσεύχεσαι.

Όταν η προσευχή εξέρχηται εκ καθαράς θλίψεως δια τινα ζώντα ή νεκρόν, τότε εντός αυτής δεν υπάρχει εμπαθής «προσπάθεια». Εν τη προσευχή ταύτη η ψυχή θλίβεται δι' εκείνο το πρόσωπον και προσεύχεται εκτενώς, και τούτο είναι σημείον του ελέους του Θεού.

Δια τούτο, εάν αισθάνησαι θλίψιν δια τινα, πρέπει να προσευχηθής δι' αυτόν, επειδή ο Κύριος, χάριν σου, θέλει να ελεήση αυτόν. Προσεύχου λοιπόν. Ο Κύριος θα δεχθή την προσευχήν σου και συ θα δοξάζης τον Θεόν.

[//611] Εκάστη μήτηρ, όταν πληροφορηθή δια τινα συμφοράν των τέκνων αυτής, πάσχει βαρέως και ενίοτε αποθνήσκει· και εγώ έζησα παρόμοιόν τι. Μέγας κορμός δένδρου κατήρχετο μεθ' ορμής εκ τινος κλιτύος κατευθυνόμενος προς τινα άνθρωπον. Βλέπων την σκηνήν ταύτην, εκ του μεγάλου πόνου δεν ηδυνήθην να φωνήσω προς αυτόν: «Φύγε ταχέως». Εθλίβη και έκλαψεν η καρδία μου, και το δένδρον έμεινεν ακίνητον. Ο άνθρωπος ήτο άγνωστος εις εμέ. Εάν δε ήτο οικείος εις εμέ, σκέπτομαι ότι μόλις θα παρέμενον εν τη ζωή.

Εις την προσευχήν των υπερηφάνων δεν ευαρεστείται ο Κύριος. Αλλ’ όταν θλίβηται η ψυχή του ταπεινού, ο Κύριος πάντοτε εισακούει αυτής. Γέρων τις ασκητής, όστις έζη επί της κλιτύος του όρους Άθω, έβλεπε τας προσευχάς των μοναχών να αναβαίνουν προς τους ουρανούς· και εγώ δεν εκπλήττομαι δια τούτο. Ο ίδιος γέρων, ότε ήτο μικρός, βλέπων την στενοχωρίαν του πατρός αυτού ένεκα της ανομβρίας, ήτις ηπείλει να απολέση την συγκομιδήν, απεμακρύνθη εις το βάθος του κήπου και προσηύχετο:

«Κύριε, Συ είσαι Ελεήμων, Συ έκτισας ημάς. Συ τρέφεις και ενδύεις όλους. Συ βλέπεις, Κύριε, πώς θλίβεται ο πατήρ μου δια την ανομβρίαν. Ρίψον νυν επί της γης βροχήν».

Και εκάλυψαν τα νέφη τον ουρανόν, και κατέβη η βροχή και επότισε την γην.

Άλλος τις γέρων, όστις έζη πλησίον της θαλάσσης, διηγήθη εις εμέ το εξής:

«Ήτο σκοτεινή νυξ. Ο “αρσανάς” ήτο πλήρης αλιευτικών λέμβων. Ήρχισεν η θύελλα και ταχέως εδυνάμωσεν. Αι λέμβοι προσέκρουον η μία επί της άλλης. Οι άνθρωποι προσεπάθουν να συγκρατήσουν αυτάς, αλλά ήτο αδύνατον εν μέσω του σκότους και της θυέλλης. Επεκράτει μεγάλη σύγχυσις. Οι αλιείς έκραζον δι’ όλης της δυνάμεως [//612] αυτών, και ήτο φοβερόν να ακούης τας κραυγάς των πανικοβλήτων ανθρώπων. Ελυπήθην τον λαόν του Θεού και προσηυχόμην μετά δακρύων:

“Κύριε, καταπράϋνον την θύελλαν, παύσον τα κύματα, λυπήθητι τους θλιβομένους ανθρώπους Σου, και σώσον αυτούς”.

Και κατέπαυσεν η θύελλα, ησύχασεν η θάλασσα, και οι άνθρωποι εν ειρήνη πλέον ηυχαρίστουν τον Θεόν»[21].

Υπήρξε καιρός, ότε ενόμιζον ότι ο Κύριος ποιεί θαύματα μόνον δια των προσευχών των αγίων, αλλά νυν εγνώρισα ότι και εις τον αμαρτωλόν θα ποιήση ο Κύριος το θαύμα Αυτού, ευθύς ως ταπεινωθή η ψυχή αυτού. Διότι, όταν ο άνθρωπος μάθη την ταπείνωσιν, τότε ο Κύριος εισακούει των προσευχών αυτού.

Πολλοί εξ απειρίας λέγουν ότι ο τάδε άγιος εποίησε θαύμα, αλλ’ εγώ έμαθον ότι το Άγιον Πνεύμα, το Οποίον ζη εν τω ανθρώπω, ποιεί τα θαύματα. Ο Κύριος «πάντας ανθρώπους θέλει σωθήναι», ίνα μένουν αιωνίως μετ’ Αυτού, και δια τούτο ακούει των προσευχών του αμαρτωλού ανθρώπου, και τούτο χάριν ωφελείας των άλλων ή του ιδίου του προσευχομένου.

Δι’ όσους εξαιτούνται τας προσευχάς μου, ικετεύω μετά δακρύων τον Κύριον: «Κύριε, δος εις αυτούς το Πνεύμα Σου το Άγιον, ίνα Σε γνωρίσουν Πνεύματι Αγίω».

Ο Κύριος αγαπά ημάς τους αμαρτωλούς έως τέλους και δίδει εις τον άνθρωπον Πνεύμα Άγιον, και η ψυχή Πνεύματι Αγίω γνωρίζει τον Κύριον και ευδαιμονεί εν Αυτώ, και ευχαριστεί και αγαπά Αυτόν, και από της μεγάλης [//613]

---

[21] Ενταύθα εις τρίτον πρόσωπον δηγείται ο Γέρων περίπτωσιν, ήτις συνέβη εις τον ίδιον.

χαράς σπλαγχνίζεται όλον τον κόσμον, και ποθεί δι' όλου του είναι αυτής όπως πάντες γνωρίσουν τον Θεόν, διότι και Αυτός ο Κύριος ποθεί το αυτό δια πάντας. Εν αληθεία όμως τούτο είναι δυνατόν, έστω και εις μικρόν μέτρον, μόνον κατά χάριν, άνευ δε της χάριτος ο άνθρωπος είναι όμοιος προς τα κτήνη.

Ώ, πόσον λυπούμαι εκείνους τους ανθρώπους, οίτινες δεν γνωρίζουν τον Θεόν. Ημείς δε οι ορθόδοξοι χριστιανοί είμεθα μακάριοι, διότι γνωρίζομεν τον Θεόν, διδακτοί όντες του Πνεύματος του Αγίου.

Αυτό το Πνεύμα διδάσκει ημάς να αγαπώμεν και τους εχθρούς.

Ο άνθρωπος, πριν ή γνωρίση ανώτερον τι, αρκείται εις εκείνα τα ολίγα, άτινα έχει. Ούτω πολλάκις ο πτωχός χωρικός μένει ικανοποιημένος, διότι έχει τροφήν και ενδύματα και ευχαριστεί τον Θεόν δια τούτο, ενώ ο πολυμαθής δεν είναι ηυχαριστημένος εις τοιαύτην ζωήν και ζητεί άλλας διαστάσεις δια τον νουν αυτού.

Ούτω συμβαίνει και εις την πνευματικήν ζωήν. Όστις δεν εγνώρισε την χάριν του Αγίου Πνεύματος, δεν εννοεί την θεϊκήν γλυκύτητα της κατανύξεως και της αγάπης του Θεού, γνωρίζει δε τον Θεόν μάλλον εκ της φύσεως και της Γραφής, και μένει ικανοποιημένος δια την τύχην αυτού.

Όστις όμως εγνώρισε τον Κύριον δια του Αγίου Πνεύματος, προσεύχεται ημέρας και νυκτός, επειδή η χάρις του Αγίου Πνεύματος έλκει αυτόν, όπως αγαπά τον Κύριον, και εκ της γλυκύτητος της αγάπης του Θεού φέρει ευκόλως πάσας τας θλίψεις της γης, και η ψυχή αυτού αδιακόπως εκλείπει δια τον Κύριον και ζητεί πάντοτε την χάριν του Αγίου Πνεύματος.

Όστις επιθυμεί αδιαλείπτως να προσεύχηται, ας είναι εγκρατής εις πάντα και υπήκοος εις τον Γέροντα, τον [//614] οποίον υπηρετεί. Οφείλει να εξομολογήται καθαρώς και να σκέπτηται ότι και τον πνευματικόν αυτού και τον Γέροντα κατευθύνει ο Κύριος δια της χάριτος Αυτού. Τότε δεν θα έχη κακούς λογισμούς εναντίον αυτών. Τον τοιούτον άνθρωπον δια την αγίαν αυτού υπακοήν θα διδάσκουν αγαθοί λογισμοί εκ της χάριτος, και θα προοδεύη ούτος εν τη ταπεινώσει του Χριστού. Εάν όμως σκέπτηται ότι δεν έχει χρείαν να συμβουλεύηται ουδένα και εγκαταλείψη την υπακοήν, τότε θα γίνη ευερέθιστος και ουχί μόνον δεν θα προοδεύση, αλλά θα απολέση και την προσευχήν.

Ίνα κρατήσης την νοεράν προσευχήν, πρέπει να αγαπάς εκείνους τους ανθρώπους, οίτινες σε προσβάλλουν, και να προσεύχησαι δι' αυτούς, έως ότου ειρηνεύση μετ' αυτών η ψυχή σου, και τότε ο Κύριος θα δώση εις σε την αδιάλειπτον προσευχήν, διότι η χάρις της προσευχής δίδεται εις εκείνον, όστις προσεύχεται υπέρ των εχθρών.

Διδάσκαλος εις την προσευχήν είναι Αυτός ο Κύριος, αλλά πρέπει να ταπεινούμεν την ψυχήν ημών. Όστις προσεύχεται ορθώς έχει εν τη ψυχή την ειρήνην του Θεού. Ο ευχέτης οφείλει να έχη καρδίαν αγαπώσαν όλην την κτίσιν. Ο ευχέτης πάντας αγαπά και πάντας σπλαγχνίζεται, διότι η χάρις του Αγίου Πνεύματος εδίδαξεν εις αυτόν την αγάπην.

Η προσευχή είναι δώρον του Αγίου Πνεύματος. Τα δαιμόνια προσπαθούν διʼ όλων των δυνάμεων αυτών να αποσπάσουν τον άνθρωπον από της μνήμης του Θεού και από της προσευχής. Ψυχή όμως, ήτις αγαπά τον Θεόν, διψά Αυτόν και απευθύνεται αμέσως προς Αυτόν: «Η ψυχή μου διψά δια Σε, και μετά δακρύων Σε ζητώ».

Η καρδία του προσευχομένου προσεύχεται αβιάστως. Η χάρις τελεί την προσευχήν εν τη καρδία. Συ όμως ταπείνου σεαυτόν έτι μάλλον, κράτει τον νουν σου [//615] εις την καρδίαν και εις τον άδην. Όσον πλείον ταπεινοίς σεαυτόν, τοσούτον μεγαλυτέρας δωρεάς θα λάβης παρά του Θεού.

Ίνα μένης εν τω Θεώ, πρέπει να είσαι ηυχαριστημένος διʼ ό,τι έχεις, να είσαι ηυχαριστημένος, έστω και εάν ουδέν έχης. Πρέπει να είσαι ηυχαριστημένος, διότι ηξιώθης να είσαι υπηρέτης του Θεού, και Αυτός θα σε κατατάξη μετά των Αγίων.

Το Πνεύμα το Άγιον διδάσκει την αγάπην του Θεού, η δε αγάπη την τήρησιν των εντολών. Ο Κύριος είπεν: «Όστις αγαπά Με, τας εντολάς τας Εμάς τηρήση» (πρβλ. Ιωάν. ιδʼ 15-23). Εάν ο Αδάμ ηγάπα τον Κύριον ως και η Παναγία, τότε θα εφύλαττε την εντολήν. Και ημείς βλέπομεν εκ της πείρας ότι ο νους εκείνου, όστις αγαπά τον Θεόν, κατευθύνεται υπό της χάριτος του Θεού και καταλεπτώς βλέπει πάσας τας παγίδας του εχθρού. Όταν δε ο Κύριος παρηγορή την ψυχήν, τότε αύτη δεν βλέπει πλέον τους εχθρούς, αλλά θεωρεί μόνον τον Κύριον.

Ο υπήκοος εις τον νόμον του Θεού θα εννοήση πόσον αγαθαί είναι αι εντολαί του Κυρίου. Οποιανδήποτε εντολήν και αν λάβης, φέρει χαράν και αγαλλίασιν. Λάβετε την πρώτην εντολήν, «αγαπήσεις Κύριον τον Θεόν σου». Εάν αναλογισθής ότι ο Κύριος αγαπά ημάς, τότε δια της σκέψεως αυτής θα δοθή εις σε ειρήνη. Λάβετε την δευτέραν, «αγαπήσεις τον πλησίον σου». Εάν αναλογισθής πάλιν ότι ο Κύριος αγαπά τον λαόν Αυτού και το Πνεύμα το Άγιον ζη εν ταις ψυχαίς των ανθρώπων, τότε η ψυχή σου θα ηδυνθή εν τω νόμω του Θεού, και θα επιδιώκης Αυτόν ημέρας και νυκτός, και θα λάβης το χάρισμα της διακρίσεως του καλού και του κακού.

Όταν ο Κύριος θέλη να παρηγορήση την τεθλιμμένην [//616] ψυχήν, τότε δίδει εις αυτήν χαράν, δάκρυα, κατάνυξιν και ειρήνην ψυχικήν και σωματικήν· ενίοτε δε και εμφανίζει Εαυτόν εις την ψυχήν.

Οι Απόστολοι είδον τον Κύριον εν δόξη ότε μετεμορφώθη εις το Θαβώρ, ύστερον όμως, κατά τον καιρόν του πάθους Αυτού, διεσκορπίσθησαν εκ μικροψυχίας. Τοσούτον ασθενής είναι ο άνθρωπος. Αληθώς είμεθα γη, και δη γη αμαρτωλός. Δια τούτο ο Κύριος είπε: «Χωρίς Εμού ου δύνασθε ποιείν ουδέν». Αληθώς ούτως έχει. Όταν ευρισκώμεθα εν καταστάσει χάριτος, τότε είμεθα όντως ταπεινοί, σοφοί, υπήκοοι, πράοι, αγαπώμεν τον Θεόν και τους ανθρώπους.

Όταν όμως στερηθώμεν της χάριτος, τότε ξηραινόμεθα ως τα κλήματα, τα αποκεκομμένα εκ της αμπέλου.

Όστις δεν αγαπά τον αδελφόν, δια τον οποίον απέθανεν ο Κύριος εν μέσω οδυνών μεγάλων, ούτος απεκόπη εκ της αμπέλου· όστις δε παλαίει προς την αμαρτίαν, αντιλήπτορα έχει τον Κύριον.

Ο άνθρωπος ενίοτε γίνεται τοσούτον ασθενής, ώστε δεν δύναται ούτε μυίαν να αποδιώξη, ούτε κακούς λογισμούς από της ψυχής, όμως και εν τη αδυναμία ταύτη το έλεος του Θεού φυλάττει τον άνθρωπον ανεπηρέαστον από κακών σκέψεων, και μόνος ο Θεός είναι εν τη ψυχή και εν τω νοΐ, και πανταχού.

Ο άνθρωπος καθ' εαυτόν είναι ευπαθής ως το άνθος του αγρού. Πάντες αγαπούν αυτό και πάντες ποδοπατούν αυτό.

Ούτω και ο άνθρωπος, ενίοτε είναι εις δόξαν, ενίοτε δε εις ατιμίαν. Όστις όμως αγαπά τον Θεόν, ευχαριστεί τον Κύριον δι' όλας τας θλίψεις και διαμένει ήρεμος και εν τιμή και εν εξουθενώσει.

Εγώ νομίζω ότι τοσούτον πρέπει να τρώγωμεν, ώστε [//617] μετά την λήψιν της τροφής να επιθυμώμεν να προσευχώμεθα, ούτως ώστε το πνεύμα πάντοτε να καίη και να ορμά ακορέστως προς τον Θεόν ημέρας και νυκτός. Πρέπει δε να ζώμεν απλώς, ως τα μικρά παιδία. Τότε η χάρις του Θεού θα είναι πάντοτε εν τη ψυχή ημών. Αυτήν την χάριν ο Κύριος δίδει δωρεάν εξ αγάπης, και δι' αυτής η ψυχή ζη ως εις άλλον κόσμον, και τοσούτον η αγάπη του Θεού έλκει αυτήν προς τα επέκεινα, ώστε δεν θέλει ούτε να βλέπη τον κόσμον τούτον, αν και αγαπά αυτόν.

Πώς είναι δυνατόν να γνωρίζωμεν εάν αγαπά ημάς ο Κύριος ή ουχί;

Ιδού τα γνωρίσματα: Εάν παλαίης μετά ζήλου προς την αμαρτίαν, τότε σε αγαπά ο Κύριος. Εάν αγαπάς τους εχθρούς, τότε έτι μάλλον αγαπητός είσαι εις τον Θεόν. Εάν δε προσφέρης την ψυχήν σου υπέρ των ανθρώπων, τότε είσαι λίαν ηγαπημένος υπό του Κυρίου, Όστις και Αυτός έδωσε την Εαυτού ψυχήν υπέρ ημών.

Κατ' αρχάς δεν ηννόουν εις τί συνίσταται η ασθένεια της ψυχής, νυν όμως εναργώς διακρίνω τούτο και εις εμέ και εις τους άλλους. Όταν ταπεινωθή η ψυχή και παραδοθή εις το θέλημα του Θεού, τότε γίνεται υγιής και αναπαύεται εν τω Θεώ, και από της χαράς ταύτης προσεύχεται, όπως πάντες γνωρίσουν τον Κύριον δια του Αγίου Πνεύματος, το Οποίον μαρτυρεί εις την ψυχήν την σωτηρίαν.

«Κύριος εκ του ουρανού διέκυψεν επί τους υιούς των ανθρώπων του ιδείν ει έστι συνιών ή εκζητών τον Θεόν» (Ψαλμ. ιγ' 2).

Ο μοναχός μελετά ημέρας και νυκτός εν τω νόμω Κυρίου, και ωσαύτως ημέρας και νυκτός εκζητεί τον Θεόν και διεξάγει πόλεμον προς τον εχθρόν. Οφείλει να καταλάβη επτά οχυρώματα:

[//618] Πρώτον οχύρωμα, την εκκοπήν του ιδίου θελήματος.

Δεύτερον, την παράδοσιν εαυτού εις υπακοήν προς γέροντα.

Τρίτον, την αποξήρανσιν εαυτού χάριν του Θεού.

Τέταρτον, την ακτημοσύνην.

Πέμπτον, την νίκην κατά της φιλαυτίας.

Έκτον, την ταπείνωσιν.

Έβδομον, την τελείαν παράδοσιν της ψυχής εις το θέλημα του Θεού.

Νυν ας ίδωμεν οποίας αμοιβάς ο νικήσας μοναχός λαμβάνει παρά του μισθαποδότου Κυρίου, εντεύθεν ήδη επί της γης:

Πρώτον, την ειρήνην της συνειδήσεως.

Δεύτερον, την εκ του Κυρίου ειρήνην της ψυχής και του σώματος.

Τρίτον: Η ψυχή αγαπά τον Κύριον, και θεωρούσα Αυτόν αναλογίζεται: «Αγαπά ημάς ο Κύριος».

Τέταρτον: Η ψυχή πλήρης της θείας αγάπης αγαπά τον πλησίον, ως εαυτόν.

Πέμπτον: Η ψυχή αναπαύεται εν τω Θεώ και εποπτεύει το μεγαλείον και την ευσπλαχνίαν του Θεού.

Έκτον: Η ψυχή περιπατεί επί της γης και εργάζεται δια των χειρών, αλλά ο νους διαμένει προσκεκολλημένος εις τον Θεόν και, θεωρών Αυτόν, επιλανθάνεται της γης, διότι η θεία αγάπη εμπνέει εις την ψυχήν ίνα αγαπά τον Ηγαπημένον.

Έβδομον: Η ψυχή αισθητώς έχει την χάριν του Θεού εις τας σκέψεις.

Όγδοον: Η ψυχή αισθητώς έχει την χάριν του Θεού εν τη καρδία.

Ένατον: Η ψυχή έχει την χάριν του Θεού και εν τω σώματι.

Δέκατον: Εκ της αγάπης του Θεού ανοίγεται η Βασιλεία των Ουρανών, και η ψυχή Πνεύματι Αγίω γνωρίζει [//619] Οποίος είναι ο Κύριος ημών.

Παρακαλώ όσους θα αναγνώσουν τας γραφάς μου όπως συγχωρήσουν εμέ δια πάντα τα σφάλματα μου και προσεύχωνται δι’ εμέ.

Έγραφον όμως ελκόμενος υπό της αγάπης του Θεού, δια την οποίαν δεν γνωρίζω κόρον. Εκαθήμην, και όλη η ψυχή μου κατείχετο υπό του Θεού, και ουδείς λογισμός επλησίαζεν εμέ ή ημπόδιζε τον νουν μου να γράφω περί του ηγαπημένου Κυρίου. Και όταν γράφω ένα λόγον, άλλον δεν γνωρίζω, αλλά γεννάται αυτός εντός μου και εγώ γράφω αυτόν. Όταν δε παύω να γράφω, τότε οι λογισμοί συμβαίνει να έρχωνται και να ανησυχούν τον αδύνατον και ασθενή νουν μου, αλλά τότε ικετεύω τον Ελεήμονα Κύριον, και ο Κύριος ελεεί εμέ, το παραπεσόν πλάσμα Αυτού.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ

Το σώμα μου κείται επί της γης, το δε πνεύμα μου ορμά, όπως ίδη τον Κύριον εν δόξη. Καίτοι είμαι μέγας αμαρτωλός, ο Κύριος έδωκεν εις εμέ να γνωρίσω Αυτόν δια Πνεύματος Αγίου, και η ψυχή μου γνωρίζει Αυτόν, γνωρίζει πόσον είναι ελεήμων και χαροποιός.

Η ψυχή, πριν ή γευθή της χάριτος του Θεού, φρίττει ενώπιον του θανάτου. Φοβείται η ψυχή και Αυτόν τον Κύριον, επειδή δεν γνωρίζει πόσον Ούτος είναι

ταπεινός και πράος και ελεήμων. Και ουδείς δύναται να συλλάβη την αγάπην του Χριστού, εάν δεν γευθή της χάριτος του Αγίου Πνεύματος.

Αδελφοί μου, εν Χριστώ ηγαπημένοι, ο Ελεήμων Κύριος είναι μάρτυς της ψυχής μου ότι γράφω την αλήθειαν. [//620] Γνωρίσατε, αδελφοί, και «μηδείς πλανάτω» εαυτόν: Όστις δεν αγαπά τον αδελφόν, ούτος και τον Θεόν δεν αγαπά. Αληθώς λέγει περί τούτου η Γραφή, και πρέπει να μετέρχηται τούτο μετ' ακριβείας, και τότε θα ίδης συ ο ίδιος εις την ψυχήν σου το έλεος του Κυρίου, το οποίον θα αιχμαλωτίση την ψυχήν σου, διότι είναι γλυκεία η χάρις του Κυρίου.

Ο νέος ζητεί δι' εαυτόν νύμφην, και η νέα ζητεί νυμφίον. Τούτο είναι η γηΐνη ζωή, ευλογημένη υπό του Θεού. Εκείνη όμως η ψυχή, την οποίαν θα εκλέξη δι' Εαυτόν ο Κύριος και θα δώση εις αυτήν να γευθή της ηδύτητος της θείας αγάπης, δεν συγκρίνει την γηΐνην ζωήν προς την αγάπην του Θεού, αλλά μένει ηχμαλωτισμένη υπό του Μόνου Θεού, και εις ουδέν γήϊνον προσκολλάται. Και εάν έρχωνται εις αυτήν γήϊνοι λογισμοί, δεν τέρπεται υπ' αυτών, διότι δεν δύναται να αγαπήση το γήϊνον, αλλά μετ' ακρατήτου πόθου όλου του είναι αυτής ορμά προς τα ουράνια.

Η Θεομήτωρ μετά του Ιωσήφ του Μνήστορος οδυνωμένη εζήτει τον Χριστόν, ότε Ούτος παρέμεινεν εν Ιερουσαλήμ και ωμίλει μετά των πρεσβυτέρων εν τω ιερώ, και μόνον μετά παρέλευσιν τριών ημερών εύρεν Αυτόν.

Πόσον εθλίβετο η ψυχή της Θεομήτορος κατ' αυτάς τας ημέρας! Αύτη διελογίζετο: «Πού είσαι Συ, Υιέ μου ηγαπημένη; Πού είσαι, Φως μου πολύτιμον; Πού είσαι Συ, σπλαγχνα μου περιπόθητα»;

Ούτω πάσα ψυχή πρέπει να εκζητή τον Υιόν του Θεού και τον Υιόν της Παρθένου, έως ότου εύρη Αυτόν.

Η ψυχή, ήτις εγνώρισε την αγάπην του Θεού δια Πνεύματος Αγίου, αποδημούσα, αισθάνεται φόβον τινά, όταν οι άγγελοι θα οδηγούν αυτήν προς τον Κύριον, επειδή ζώσα εν τω κόσμω εγένετο ένοχος αμαρτίας. Όταν [//621] όμως ίδη η ψυχή τον Κύριον, τότε θα ευφρανθή εκ του πράου, πλήρους ελέους προσώπου Αυτού, και ο Κύριος κατά το άμετρον της πραότητος και της αγάπης Αυτού δεν θα μνησθή των αμαρτιών αυτής. Εκ του πρώτου βλέμματος εις τον Κύριον θα σκηνώση εν τη ψυχή η αγάπη του Κυρίου, και εκ της αγάπης του Θεού και της γλυκύτητος του Αγίου Πνεύματος θα αλλοιωθή ολοτελώς.

Οι πατέρες ημών μετάβησαν εκ της γης εις τον ουρανόν. Πώς νυν διάγουν εκεί; Διαμένουν εν τη αγάπη του Θεού και θεωρούν το κάλλος του προσώπου Αυτού. Η ωραιότης του Κυρίου αιχμαλωτίζει πάσαν ψυχήν δια της χαράς και της αγάπης. Η ωραιότης αύτη γνωρίζεται και επί γης, αλλ' εκ μέρους, διότι το θνητόν σώμα δεν δύναται να βαστάση την τελείαν αγάπην. Επί της γης ο Κύριος δίδει εις την ψυχήν τοσούτον, όσον δύναται να χωρήση και όσον ευδοκεί η οικτίρμων χείρ του Κυρίου.

Η ψυχή μου επλησίασε τον θάνατον και ποθεί σφόδρα όπως ίδη τον Κύριον κα μένη αιωνίως μετ' Αυτού.

Ο Κύριος συνεχώρησε τα πλήθη των αμαρτιών μου και έδωκεν εις εμέ να γνωρίσω εν Πνεύματι Αγίω πόσον αγαπά Αυτός τον άνθρωπον.

Όλοι οι ουρανοί εκπλήττονται δια την ενσάρκωσιν του Κυρίου: Πώς Αυτός, ο Μέγας Κύριος του παντός, ήλθεν επί της γης, ίνα σώση ημάς τους αμαρτωλούς, και δια των παθών Αυτού εκέρδισε δι' ημάς αιωνίαν ανάπαυσιν! Και η ψυχή ουδέν γήϊνον θέλει να σκέπτηται πλέον, αλλ' έλκεται εκεί, όπου είναι ο Κύριος.

Οι λόγοι του Κυρίου είναι αγαπητοί εις την καρδίαν, όταν το Πνεύμα το Άγιον δίδη εις την ψυχήν να κατανοή αυτούς. Ότε ο Κύριος έζη επί της γης, πλήθος λαού ηκολούθει Αυτόν και επί πολλάς ημέρας δεν ηδύνατο να αποσπασθή από του Κυρίου, αλλά και πεινών ήκουε τους γλυκείς Αυτού λόγους.

[//622] Η ψυχή αγαπά τον Κύριον, και παν, ό,τι εμποδίζει να κρατή τον νουν εις τον Θεόν, στενοχωρεί αυτήν. Και εάν επί γης τοσούτον ηδύνηται η ψυχή δια του Αγίου Πνεύματος, πολλώ μάλλον εκεί θα ευδαιμονή αύτη εν τω Πνεύματι τω Αγίω.

«Ώ, Κύριε, οπόσον ηγάπησας το πλάσμα Σου!

»Του ιλαρού και πράου βλέμματος Σου δεν δύναται η ψυχή να επιλησθή».

Η ψυχή μου, Κύριε, είναι απησχολημένη μετά Σου όλην την ημέραν και όλην την νύκτα. Το Πνεύμα Σου έλκει εμέ, ίνα Σε ζητώ, και η μνήμη Σου ευφραίνει τον νουν μου. Η ψυχή μου Σε ηγάπησε και χαίρει, διότι Συ είσαι ο Θεός μου και ο Κύριος μου, και μέχρι δακρύων Σε επιποθεί. Καίτοι τα πάντα είναι ωραία εν τω κόσμω, εν τούτοις, ουδέν γήϊνον με χαροποιεί και η ψυχή μου επιθυμεί μόνον τον Κύριον.

Ψυχή, ήτις εγνώρισεν τον Θεόν, δεν δύναται να θελχθή υπό ουδενός επί της γης, αλλ' απαύστως ορμά προς τον Κύριον και κράζει, ως το νήπιον το απολέσαν την εαυτού μητέρα:

«Διψά η ψυχή μου δια Σε, και μετά δακρύων Σε ζητώ».

Η ψυχή εκ της αγάπης του Κυρίου είναι ως να εγένετο παράφρων· κάθηται, σιωπά, δεν θέλει να ομιλή· και ως παράφρων ορά τον κόσμον και δεν επιθυμεί αυτόν και δεν βλέπει αυτόν. Και οι άνθρωποι δεν γνωρίζουν ότι αύτη ενορά τον ηγαπημένον Κύριον, και ο κόσμος έμεινεν ως εις τα οπίσω και περιέπεσεν εις λήθην, και η ψυχή δεν θέλει να προσέχη εις αυτόν, διότι δεν υπάρχει εν αυτώ η άφθορος γλυκύτης.

Ούτω γίνεται εν τη ψυχή, ήτις εγνώρισε την θεϊκήν γλυκύτητα του Πνεύματος του Αγίου.

[//623] «Ώ, Κύριε, δος την αγάπην ταύτην ημίν
και τω κόσμω Σου άπαντι!».

«Ώ, Πνεύμα Άγιον, ζήσον εντός των ψυχών ημών, ίνα πάντες συμφώνως δοξάζωμεν τον Ποιητήν,

Πατέρα, Υιόν και Άγιον Πνεύμα.

Αμήν».